

A R K

12. marts 2026

PFA's materialesamling

Retten i Aarhus

Sagsnr. BS-20166/2025-ARH

Thomas Nordbo Andersen
v/advokat Morten Riber Nørgård

mod

PFA Pension, Forsikringsaktieselskab
v/advokat Marcus Wils Lorenzen

Hovedforhandling

Den 16. marts 2026

Indholdsfortegnelse	Side
1. Lovgivning	
LBKG 2025-08-30 nr 1080 Erstatningsansvarsloven - § 26 (med Karnovs noter)	5 - 20
LBKG 2025-11-07 nr 1294 Straffeloven - § 264 (med Karnovs noter)	21 - 26
LBKG 2025-11-07 nr 1294 Straffeloven - § 264 a (med Karnovs noter)	27 - 30
1.1. Bekendtgørelser	
BKG 2021-06-22 nr 1377 Undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber	31 - 34
BKG 2024-12-06 nr 1582 Undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber	35 - 38
1.2. Forarbejder	
LFF 2022-04-27 nr 184 Ændring af lov om erstatningsansvar og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser	39 - 72
2. Rets- og administrativ praksis	
2.1. Tort- og krænkelsesgodtgørelse	
U.2004.273 Ø	73 - 76
U.2020.1615 H	77 - 90
U.2020.1879 H	91 - 124
Retten i Lyngbys dom af 1. oktober 2025	125 - 218
2.2. Frit tilgængeligt sted	
U.1981.379 2Ø	219 - 220
TfK2021.1020	221 - 222

U.2021.1262 H	223 - 228
2.3. Anvendelse af observationsmateriale	
U.2012.1893V	229 - 230
Ankenævnet for Forsikrings kendelse 98274 af 18. januar 2023	231 - 280
2.4. Om ophold på erhvervsadresser med tilknytning til forsikrede	
Københavns Byrets dom af 3. november 2021	281 - 302
Østre Landsrets ankedom af 8. februar 2023	303 - 314
Københavns Byrets dom af 10. januar 2024	315 - 348
Østre Landsrets ankedom af 9. december 2025	349 - 358
Københavns Byrets dom af 17. oktober 2025	359 - 404
Retten i Glostrups dom af 15. januar 2026	405 - 430
2.5. Databehandling	
Datatilsynets afgørelse j.nr. 2020-31-2757 - Klage over manglende indsigt	431 - 436
3. Litteratur	
Finanstilsynets rapport om Forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager 2019	437 - 448
Finanstilsynets rapport om Forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte 2022-2023	449 - 478
Forsikring & Pensions kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager 2023	479 - 484
U.2006B.229 - Professor, ph.d., Sten Schaumburg-Müller: Personbilleder og ikke frit tilgængeligt sted	485 - 490

Lovbekendtgørelse 2025-08-30 nr. 1080

om erstatningsansvar^{*}

Lovteksten er konsolideret af Karnov den **2024-07-01**, som er ikrafttrædelsesdato for den seneste ændring.

Kap. 3. Forskellige bestemmelser

Godtgørelse for tort¹⁵¹

§ 26

Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse¹⁵² af en andens frihed,¹⁵³ fred,¹⁵⁴ ære¹⁵⁵ eller person,¹⁵⁶ skal betale den forurettede godtgørelse for tort.¹⁵⁷

Stk. 2. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24,¹⁵⁸ herunder at krænkelsen er begået over for en person under 18 år.¹⁵⁹ Det samme gælder, hvis krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens kapitel 27. Dette gælder dog ikke de overtrædelser, der er nævnt i straffelovens §§ 266-266 b.¹⁶⁰ Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillige tillægges vægt, at krænkelsen er en digital seksuel krænkelse.¹⁶¹

Stk. 3. Ved fastsættelsen af godtgørelsen skal alle digitale seksuelle krænkelse, der er begået uafhængigt af hinanden, vurderes selvstændigt.¹⁶²

Stk. 4. Selv om der ikke er lidt tort,¹⁶³ skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse,¹⁶⁴ såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse,¹⁶⁵ der har indebåret et særlig groft angreb¹⁶⁶ mod en andens person eller frihed.¹⁶⁷ Det samme gælder særlig grove krænkelse mod en andens fred eller ære.¹⁶⁸

Stk. 5. § 18, 1. pkt., finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1-4 og på godtgørelse efter § 26 a.¹⁶⁹

Karnovs noter

151

Stk. 1 hjemler en ret til godtgørelse for tort i samme udstrækning som den ophævede (jf. § 29, nr. 2) regel i strfl ikrafttl § 15, stk. 1, jf. bet 1983 976 130 f. Der er ikke tilsigtet nogen ændring med hensyn til udmålingen af godtgørelsen; der skal således fortsat tages hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt (strfl ikrafttl § 15, stk. 2, ligeledes ophævet).

Der gælder fortsat særlige bestemmelser i lovgivningen om godtgørelse for ikke-økonomisk skade, herunder tort, se f.eks. rpl §§ 639 og 1018 a.

152

Som efter strfl ikrafttl § 15, stk. 1 (siden 1972) er det ikke en betingelse, at krænkelsen er strafbar, jf. **bet 1971 601 67** f. Det er tilstrækkeligt, at der foreligger en culpøs krænkelse af en vis grovhed, jf. **Komm** 861 f., men denne betingelse er ikke nødvendigvis opfyldt, blot fordi krænkelsen er strafbar, jf. f.eks. U 2016 3536 Ø (ikke godtgørelse for strafbar forhånelse og trusler), U 2010 1473 V (ikke tilstrækkelig grovhed ved et dagblads gengivelse af liste over personer, hvis autorisation var blevet indskrænket, der rummede en person, der ved fejl var medtaget på listen), U 1999 920 Ø (overtrædelse af racediskriminationsloven ved at have nægtet en person adgang til en restaurant på grund af personens hudfarve; krænkelsen ikke anset for at være af en sådan grovhed og indebære en sådan ydmygelse, at der var grundlag for tilkendelse af godtgørelse), U 2004 641 V (tilsvarende afgørelse), **FED 1996 488 V** (ærekrænkende udtalelser, men ikke af en sådan grovhed, at forholdet var retsstridigt), **FED 2004 1106 Ø** (tilsvarende om en seksuel krænkelse af en elev), U 1992 385 H og U 1991 842 H. Betingelsen om en culpøs krænkelse af en vis grovhed er dog normalt opfyldt, hvis krænkelsen er strafbar, jf. f.eks. **FED 2008 41 Ø** (samleje med 13-årig, strafbar uagtsomhed vedrørende pigens alder), U 2008 2065 Ø og U 1979 1028 H, se dog den nævnte U 1999 920 Ø, U 2003 1359 V (ikke godtgørelse til prostitueret, som var forsøgt voldtaget, selv om gerningsmanden blev straffet herfor) og U 2004 2868 Ø (ikke godtgørelse ved overtrædelse af strfl § 265), men på den anden side **FED 2000 246 V** (godtgørelse for racistiske udtalelser, selv om der var sket frifindelse efter strfl, men idømt bøde for overtrædelse af politivedtægten).

153

Om ulovlig frihedsberøvelse og andre *tvangsindgreb* inden for psykiatriområdet, se **Komm** 873 f. og som eksempler, U 1937 259 H (indlæggelse på psykiatrisk klinik), U 1940 236 H (anbringelse på tvangsarbejdsanstalt), U 1978 401 Ø (frifindelse; materielt ulovlig tvangsindlæggelse, men ikke udvidst culpa af de medvirkende læger), U 1998 337 V (formel fejl i forbindelse med tvangstilbageholdelse i henhold til psykiatriloven, men fejlen var ikke en sådan grovhed og indebar ikke en sådan krænkelse, at der var grundlag for tilkendelse af godtgørelse for tort), U 2014 3000 Ø (bæltefiksering af psykiatrisk patient, som var uberettiget og i strid med EMRK art. 3, godtgørelse 5.000 kr.), **FED 2016 51 V** (godtgørelse tilkendt, da en tvangsmæssig undersøgelse på en institution førte til tilbageholdelse i en uge mere end de to måneder, der var hjemlet hertil), U 2017 1314 H (18 dages uberettiget tvangsfiksering af psykiatrisk patient; godtgørelse 75.000 kr., også under henvisning til EMRK art. 13 og 41). U 2021 65 Ø (11 døgn ulovlig tvangsfiksering; godtgørelse 50.000 kr.) og U 2022 3117 H (ulovlig tvangsfiksering i en uge; godtgørelse 40.000 kr.).

Om uretmæssige *politiindgreb*, se U 1970 491 H (førergreb ved anholdelse), U 1974 807 V (angrebet af politihund i detentionen) og U 1999 1491 H (bidt af politihund i forbindelse med anholdelse); i alle tilfælde ansvar for personskaden, men ikke grundlag for tilkendelse af godtgørelse for tort, se tilsvarende U 1990 840 V om fejlagtig og ansvarspådragende tiltalerejsning. I særlige tilfælde kan godtgørelse i anledning af strafferetlig forfølgning ikke opgøres efter almindelige retningslinier i henhold til rpl kap. 93 a, jf. rpl § 1018 h og herom **Karsten Hjorth** i Anklagemyndighedens Årsberetning 1993 7–76 og som eksempler på forhøjet godtgørelse U 1988 950 V (anholdelse efter falsk anmeldelse for voldtægt), U 1989 104/2 Ø (en varetægtsfængsling var blevet ophævet, men ved en fejl blev den pågældende først løsladt 4 dage efter), U 1991 205 V (under hensyn til de særligt belastende sigtelser og omstændighederne ved anholdelsen), U 1992 782 V (flere fejl i forbindelse med anholdelse), U 1995 548 Ø (anholdelse var både uberettiget og ulovlig), U 1996 21 Ø (ikke erstatning efter rpl § 1018 a, stk. 3, for uberettiget anholdelse, men erstatning efter almindelige erstatningsregler for ubegrundet detentionsanbringelse i nogle timer), U 1997 1498 H (fejlagtigt sat til afsoning i fængsel i 30 dage, særlige psykiske følger heraf), U 2017 876 H (tiltalerejsning og domfældelse i byretten for bedrageri var fejlagtig, fordi anklagemyndigheden og retten havde overset nogle EU-regler, som burde være opdaget tidligere; godtgørelse tilkendt efter almindelige erstatningsregler) og U 2000 2334 V (politiet havde udleveret videooptagelse fra et overvågningskamera til en tv-station); se på den anden side U 2010 540 H (ikke fravigelse af de almindelige satser i et tilfælde, hvor varetægtsfængsling havde medført psykisk mén), U 1995 547, U 1995 609 Ø, U 1996 364 Ø og U 2003 1442 Ø.

Om uretmæssige *lægeindgreb*, se U 1975 158 H, U 1989 1007 H og U 2000 515 H; se endvidere U 2006 1120 H (ikke godtgørelse ved Sundhedsstyrelsens manglende opfyldelse af sin tilsynspligt) og U 2001 2545 V (fejlagtig destruering af sæd i sædbank ikke en sådan retsstridig krænkelse, at det kunne begrunde godtgørelse for tort).

Om *strafbar frihedsberøvelse*, jf. strfl § 261, se FED 2016 99 Ø (frihedsberøvelse af 4 børn ved, at faderen bortførte dem til Syrien og holdt dem dér i ca. 9 år; 150.000 kr. i godtgørelse til hvert barn), FED 2015 83 Ø (10.000 kr i godtgørelse for kortvarig frihedsberøvelse i forbindelse med et røveri), U 2010 857 Ø (20.000 kr. i godtgørelse ved langvarig frihedsberøvelse), TfK 2010 105 Ø (40.000 kr. i godtgørelse ved kidnapning af og vold mod 5-årig), **FED 2009 22 Ø** (7 timers frihedsberøvelse i forbindelse med anden kønslig omgængelse end samleje; godtgørelse 100.000 kr.), U 1997 602 V (10.000 kr. i godtgørelse for frihedsberøvelse, der strakte sig over ca. 1 time), U 2006 3155 H (landsrettens dom; 40.000 kr. i godtgørelse for frihedsberøvelse i henholdsvis 7 og 12 timer) og U 2008 2378 Ø samt **TfK 2009 773 Ø** (menneskesmugling med henblik på prostitution og frihedsberøvelse i forbindelse hermed). Se endvidere U 2004 382 H (godtgørelse til Thule-stammen for tvangsforflytning af denne ved anlæg af militærbase, da der forelå et retsstridigt og alvorligt indgreb imod den).

154

For en række krænkelse af fred og ære gælder, at godtgørelsesniveauet blev hævet ved L 2018 1719, jf. stk. 2, 2. og 3. pkt.

Selv grove krænkelse af privatlivets fred berettiger ikke i sig selv til godtgørelse for tort, idet det er betingelse herfor, at krænkelsen har været egnet til at nedsætte den krænkedes selv- og æresfølelse, jf. U 2020 1879 H (hvor denne betingelse ikke var opfyldt i et tilfælde, hvor krænkelse bestod i overvågning af kreditkorttransaktioner og dermed personens færden), men omvendt i U 2020 1615 H (om uberettiget overvågning af de ansatte ved overtrædelser både af databeskyttelsesregler og ledelsesretten).

Andre eksempler fra praksis, se **Komm 866 ff.**, U 2015 3565 V (godtgørelser til ansatte på plejehjem for krænkelse ved, at der med skjult kamera blev foretaget tv-optagelser af en vikaransat, der uoplyst var journalistpraktikant, og disse optagelser blev anvendt i en tv-udsendelse), U 2010 2448 H (75.000 kr. i godtgørelse for et ugeblads offentliggørelse af billede af kendt person, som badede topløs på en øde strand), U 2009 2666 Ø (erstatning, men ikke godtgørelse, for uberettiget anvendelse af billede af kendt komiker), FED 2008 36 Ø (60.000 kr. i godtgørelse for avisomtale af kendt persons køb af lejlighed med omtale af forestående skilsmisse), TfK 2008 499 Ø (20.000 kr. i godtgørelse for omtale af kendt tv-persons ophævelse af samlivet med ægtefælle), U 2007 1967 V (10.000 kr. i godtgørelse for arbejdsgivers offentliggørelse af private oplysninger om en ansat), U 2005 123 Ø (godtgørelse på 50.000 kr. ved omtale i ugeblad af kendte sportsfolks private forhold uden disses samtykke), FED 2005 222 Ø (uberettiget, men ikke forsætlig videregivelse af nøgenbilleder til brug for et blad, hvorefter de havnede på en internet pornoside; godtgørelse 15.000 kr.), U 2004 273 Ø (detektivovervågning af sygemeldt arbejdstager ikke retsstridig; heller ikke godtgørelse for udlevering af personoplysninger til bureauet, selv om den måtte gå videre end tilladt), FED 2001 2520 Ø (20.000 kr. i godtgørelse for ugeblads omtale af, at to kendte journalister var kærestepar), FED 2001 1275 Ø (ikke godtgørelse for kortvarig tv-optagelse fra et lejet lokale, selv om lejer ikke havde givet tilladelse), U 1998 1036/2 V (uberettiget - og strafbar - omtale af kendt politikers ægtefælles sygdom; godtgørelse 20.000 kr.), U 1998 170 Ø (dagblads anvendelse af fotografi fra teaterforestilling som illustration af et læserbrev udgjorde en krænkelse af de afbildede skuespillere, der berettigede til erstatning og godtgørelse), U 1998 160 Ø (ugeblad bragte billede af tv-studievært sammen med billede af en afklædt pige, der angaves at være hendes »dobbeltgænger«, og den ledsagende tekst blandede de to personer sammen; godtgørelse 50.000 kr.), U 1996 740 S (uberettiget brug af billede af rockmusiker som reklame for tøjmærke, se herom **Henrik Udsen** i U 1997 B 263 f.), U 1991 842 H (uberettiget brug i reklamekampagne af en persons navn og billede, men da den pågældende selv havde givet anledning hertil ved stærkt fornærmende udtalelser, havde krænkelsen ikke en sådan grovhed, at der kunne tilkendes godtgørelse for tort), U 1991 549/2 H (stadfæstelse af U 1990 706/1 Ø; overtrædelse af strfl § 264 d ved artikel om og billeder af drukneulykke; 30.000 kr. i godtgørelse for tort), U 1991 194/2 Ø (læge idømt straf for overtrædelse af staffeloven § 264 d ved at have udleveret billeder af patient, der var optaget i forbindelse med behandlingen, til pressen uden patientens samtykke; 20.000 kr. i godtgørelse for tort), U 1989 1146 S (anvendelse af billede af person i annonsekampagne for avis, der bl.a. henviste til avisens kritiske artikelserie om personen; anvendelsen var i strid med markedsføringsloven og overskred grænserne for retten til at anvende andres billeder i annoncer), U 1989 981 Ø (ikke strafbar, men dog retsstridig krænkelse af skuespiller, navnlig ved offentliggørelse i pornoblad af nøgenbilleder fra 15 år gammel film, som hun havde medvirket i), U 1989 511/2 Ø (uberettiget offentliggørelse i ugeblad af foto optaget til brug som reklame i et

modeshow), U 1987 859 Ø (uberettiget offentliggørelse i ugeblad af billeder optaget af personer under deres fængselsophold), U 1986 405 Ø (uberettiget offentliggørelse af foto optaget på strand), U 1983 630 Ø (retsstridig benyttelse af billede til reklameformål), U 1982 1170 V (offentliggørelse af billede i forbindelse med straffesag), U 1979 1028/2 H (gengivelse i avis af en tiltalts udtalelse i offentligt retsmøde, som ikke havde forbindelse med straffesagen og heller ikke i øvrigt rimelig interesse for offentligheden), U 1974 952/2 Ø (ugeblads anvendelse af kendt, særegen skikkelse som model til en påklædningsdukke indeholdt ikke en så grov krænkelse, at der tilkom ham erstatning), U 1973 730 B (gengivelse af foto uden tilladelse i forbindelse med tekst om terroristvirksomhed). Se også **Preben Stuer Lauridsen**: Pressefrihed og personlighedsret (1988) 140 f., 154 f., 174 f. og i U 1985 B 361.

155

Om ærefornærmelser, se fra nyere retspraksis, U 2023 2060 Ø (krænkende udtalelser på socialt medie om kvaliteten af en håndværkers arbejde og dennes personlige egenskaber; godtgørelse 15.000 kr.), U 2020 1496 Ø (ubeføjet sigtelse om voldeligt overfald; godtgørelse 20.000 kr.), FED 2020 246 Ø (falsk anmeldelse om vold; godtgørelse 20.000 kr.), U 2019 2895 Ø (sigtelser mod to kommunale sagsbehandlere om ulovlig administration mv.; godtgørelse 50.000 kr. til hver), FED 2019 16 V (sigtelser i læserbrev mod byrådsmedlemmer for bedrageri; godtgørelse 10.000 kr. til hver), FED 2017 55 V (tilsvarende afgørelse om sigtelser for at have offentliggjort personfølsomme oplysninger), U 2015 3106 H (udsagn om, at en person var KGB-agent, og at PET anså ham for at være det, var ærekrænkende sigtelser; godtgørelse 100.000 kr.), U 2015 1813 Ø (beskyldninger om dyremishandlinger på en række minkfarme; godtgørelse 50.000 kr.), FED 2010 48 Ø (grundløse beskyldninger mod advokat for kriminelle forhold; godtgørelse 20.000 kr.), U 2010 1496 V (beskyldninger i brev til ledelsen om, at en kollega havde begået dokumentfalsk; godtgørelse 5.000 kr.), U 2009 614 V (beskyldninger om brug af utilbørlige metoder ved erhvervsmæssig konkurrence; godtgørelse 15.000 kr.), FED 2008 236 V (tilsvarende), FED 2009 70 V (grundløse sigtelser om strafbare forhold mod søster og dennes ægtefælle i forbindelse med sag om umyndiggørelse af moderen), FED 2008 280 Ø (sigtelser mod byrådsmedlemmer om nepotisme; godtgørelse 1.000 kr. - ikke strafansvar på grund af manglende forsæt), FED 2005 298 Ø (udtalelser om vanrøgt af dyr; godtgørelse 10.000 kr.), FED 2004 2649 Ø (sigtelser mod tidligere chef; godtgørelse 20.000 kr.), U 2006 2803 Ø og U 2006 2178 Ø (begge godtgørelser på 30.000 kr. ved grundløse beskyldninger mod advokater om uredeligt forhold i henholdsvis avis og på hjemmeside), U 2005 1131 Ø (opslag i forretning om, at kassemedarbejder var blevet bortvist på grund af tyveri; godtgørelse 5.000 kr., da der ikke var vished herfor), FED 2004 1158 Ø (kommune pålagt at betale 10.000 kr. i godtgørelse for videregivelse af referat af medarbejdersamtaler, der indeholdt ærekrænkende udtalelser om en ansat), FED 2004 567 Ø (ubeføjet udtalelse om medlemskab af nazi-parti; godtgørelse 25.000 kr.), FED 2003 1916 V (beskyldninger fra datter om, at faderen havde foretaget seksuelle overgreb mod hende som barn; godtgørelse 5.000 kr., da dette ikke var bevist), FED 2003 1470 Ø (sigtelser mod politikommissær; godtgørelse 25.000 kr.), FED 2003 1438 Ø (ringeagtsytring på hjemmeside; godtgørelse 5.000 kr.), FED 2003 1377 Ø (sigtelser om uredeligt forhold; godtgørelse 25.000 kr.), FED 2003 1015 V (ubeføjede sigtelser om voldelig adfærd; godtgørelse 30.000 kr.), FED 2003 172 V (politiet gav uberettiget oplysning til en avis om en sigtelse; godtgørelse 10.000 kr.), FED 2002 2937 Ø (strafbare sigtelser fra nogle investorer mod investeringsselskabet; godtgørelse blev ikke tilkendt selskabet, men derimod en direktør i det for nogle af sigtelserne), FED 2002 1355 Ø (avisartikel om, at en frifindelse af en person for tiltale for seksuelle overgreb mod børn kun skyldtes tekniske grunde; godtgørelse 100.000 kr.; ved U 2004 1773 H blev vedkommende redaktør frifundet for ærekrænkelse), FED 2002 1332 Ø (usande sigtelser, bl.a. fremsat ved pressemøde; godtgørelse 40.000 kr.), FED 2002 1280 Ø (beskyldning mod socialchef for at have løjet under retssag; godtgørelse 1.000 kr.), FED 2002 385 V (påstande om seksuelle overgreb mod døtre; godtgørelse 1–2.000 kr.), U 2002 2398 H (omtale i avisartikler af person som mistænkt for alvorlig narkotikakriminalitet, uden at der var grundlag herfor; godtgørelse 100.000 kr.), FED 2001 1723 Ø (internethjemmeside angav person, hvis foto blev bragt med oplysning om navn og bydel, hvor han boede, som voldtægtsmand; godtgørelse 15.000 kr.), FED 2001 708 Ø (beskyldninger om incest; godtgørelse 25.000 kr.), U 2001 1602 Ø (journalists udtalelse om, at en advokats sagsanlæg mod ham for injurier skyldtes grådighed og løgne overfor advokats klient; godtgørelse 30.000 kr.), FED 2000 2931 Ø (politikers udtalelse om, at medarbejdere på en lærerhøjskole var uduelige på baggrund af en kritisk evalueringsrapport; godtgørelse 20.000 kr.), U 2003 624 H (avisartikel citerede politiet for at have udtalt, at person, der var sigtet for 22 drab, i hvert fald var skyldig i 10–12 af dem; artiklen fremkom 1 år efter, at den sigtede var blevet løsladt og umiddelbart inden afgørelsen af spørgsmålet om tiltale; godtgørelse 100.000 kr. for »betydelig« tort), U 2000 2143 Ø (beskyldning mod forening om at være racistisk; godtgørelse 5.000 kr.), U 1999 560 H (ansat i bank tilkendt 100.000 kr.

i godtgørelse for tort efter avisartikels beskyldninger om videregivelse af oplysninger med angivelse af oplysninger, der var tilstrækkelige til at identificere den ansatte), U 1999 122 H (ærekrænkende sigtelse i tv-udsendelse mod en kriminalinspektør for at have undertrykt en politirapport med central vidneforklaring; godtgørelsen fastsat til 100.000 kr.), FED 2000 686 Ø (sigtelser om bagmandsvirksomhed; godtgørelse 25.000 kr.), FED 1999 1469 V og FED 1998 1389 Ø (begge om beskyldninger om racistiske holdninger), FED 1998 2023 Ø (sigtelse om bestikkelse af borgmester; godtgørelse til kommunen 10.000 kr.), FED 1998 1268 V (sigtelse om uredeligt forhold; godtgørelse 20.000 kr.), FED 1998 704 V (avisartikel med omtale af straffesag, hvor tiltalte i det væsentlige var blevet frifundet; artiklen var retsstridig på grund af utilstrækkelig anonymisering; godtgørelse 20.000 kr.), FED 1997 1774 V (udtalelser under et middagsselskab indeholdt beskyldninger om anvendelse af doping inden for brevduesporten; godtgørelse 2.000 kr.), U 1997 259/2 H (injurierende udtalelser i klage til Advokatnævnet mod tre advokater, straf efter strfl § 267; erstatning og godtgørelse tilsammen fastsat til 50.000 kr. ved landsrettens dom; ved Højesterets dom blev en journalist og en redaktør for en avis, der havde gengivet dele af klageskrivelsen, frifundet), FED 1997 386 Ø (avisredaktør fremsat urigtige beskyldninger mod selskab og to direktører i det om grov økonomisk uredelighed af mandatsvigningslignende karakter; godtgørelse 50.000 kr. til hver), FED 1996 1019 Ø (redaktør for en avis fremsat ærekrænkende beskyldninger mod en socialdirektør bl.a. for at have overtrådt tavshedspligt; godtgørelse 10.000 kr.), FED 1996 692 Ø (avisartikel benævnte uden belæg herfor en tv-journalist som pr-medarbejder for en bestemt erhvervsvirksomhed; godtgørelse 5.000 kr.) og FED 1996 605 V (godtgørelse på 10.000 kr. for udtalelser fra tidligere til nuværende arbejdsgiver om, at afskedigelsen skyldtes uhæderlig adfærd, hvilket medvirkede til afskedigelse hos nuværende arbejdsgiver).

156

Ved personskade kan der i almindelighed kun gives godtgørelse for ikke-økonomisk skade efter reglerne i §§ 3 og 4. Hvis skaden er forvoldt under sådanne omstændigheder, at der heri tillige ligger en særlig krænkelse af den personlige integritet, er der mulighed for tilkendelse af (supplerende) godtgørelse for tort. Det gælder navnlig ved *seksualforbrydelser*.

Praksis herom er meget omfattende, og i det følgende anføres derfor kun, hvad godtgørelsesniveauet typisk er ved forskellige former for seksualforbrydelser, og hvilke momenter der kan medføre fravigelser herfra med eksempler herpå. Denne praksis følges også af Erstatningsnævnet, jf. offererstatningslovens § 6 a og **Laura Tholstrup og Karsten Høj: Offererstatningsloven med kommentarer** (2. udg., 2023) 127 ff. Godtgørelsesniveauet blev ca. fordoblet på grundlag af ændringen ved L 2001 463, jf. note ad stk. 2, og retspraksis havde ikke selv gennemført nogen forhøjelse herefter, jf. herved U 2012 2297 H (hvor der blev påstået en forhøjelse med ca. 50 % henset til prisudviklingen over 10 år, men dette blev afvist ved dommen). Ved ændringen af stk. 2 (1. pkt.) ved L 2018 140 blev det derimod forudsat, at godtgørelsesniveauet ved seksuelle krænkelser generelt skulle forhøjes med 1/3, og at det ved fuldblyndet voldtægt skulle forhøjes med yderligere 1/3. Lovændringen - og dermed disse forhøjelser - har virkning for skader, der indtræder efter ændringslovens ikrafttræden 2018-04-01 (jf. herved U 2020 1439 Ø, hvor der følgelig ikke blev taget hensyn til forhøjelsen ved et forhold, der var begået i 2008).

Voldtægt: Niveauet var (forud for den nævnte lovændring i 2018) normalt 60–70.000 kr. (med klar tendens til 70.000 kr. i de seneste år), jf. **Bo von Eyben** 554. I bemærkningerne til L 2018 140 (FT 2017-18, lovforslag 31, tillæg A, pkt. 2.3.1.1.) anføres det, at niveauet var 60.000 kr., og at det i "meget grove tilfælde" kunne stige til 70.000 kr. Ud fra angivelsen af, at niveauet skulle stige med 2/3 (jf. ovenfor), skulle dette således føre til, at den normale "takst" er 100.000 kr., der kan stige til ca. 120.000 kr.

Retspraksis har overvejende fulgt disse anvisninger. Der er således talrige eksempler på, at der ved voldtægt tages udgangspunkt i en "normaltakst" på 100.000 kr., jf. bl.a. TfK 2023 186 Ø, TfK 2023 35 Ø, TfK 2022 400 V, TfK 2022 182 Ø, TfK 2022 143 Ø, TfK 2022 40 Ø, TfK 2022 23 V, TfK 2021 109 Ø, FED 2020 119 Ø, FED 2020 66 V, TfK 2020 328 V, TfK 2019 1093 Ø og TfK 2020 709/3 Ø, hvorimod ændringen blev overset i TfK 2019 1147/2 V; ændringen blev nævnt i FED 2020 111 V, der dog kun tilkendte 70.000 kr., men der var ikke påstået mere. I TfK 2019 1055 V tilkendtes 100.000 kr., uden henvisning til lovændringen, men der forelå andre forhold, der kunne bevirke en forhøjelse i forhold til den normale takst, jf. nedenfor. Hvis der tages udgangspunkt i den faktiske udmålingspraksis før lovændringen, skulle den

normale "takst" være steget til omkring 115.000 kr. (hvilket blev påstået i [FED 2020 119 Ø](#), men som nævnt tilkendtes kun 100.000 kr. uden nærmere begrundelse).

Omstændigheder, der kan medføre forhøjelse i forhold til den normale takst, er navnlig voldens grovhed, flere voldtægter, flere gerningsmænd, frihedsberøvelse i forbindelse med voldtægten, ofret er mindreårig. I de groveste af disse tilfælde tilkendtes der således inden lovændringen 100.000 kr., jf. [U 2006 1407 H](#) (3 voldtægter, frihedsberøvelse, ydmygende behandling), [U 2007 2366 H](#) (også drabsforsøg), [TfK 2008 468 V](#) (12-årigt offer), [U 2010 857 Ø](#) (mange voldtægter over en længere periode), [TfK 2017 261 Ø](#) (flere voldtægter, forsøg på manddrab og mishandling) og [TfK 2017 908 V](#) (to gerningsmænd, flere voldtægter, frihedsberøvelse nogle timer). I et særligt tilfælde, jf. [FED 2011 212 Ø](#), blev beløbet forhøjet til 125.000 kr (også vold, trusler og frihedsberøvelse; forholdet strakte sig over længere tid og var begået over for en kvinde, der var særligt sårbar, fordi hun opholdt sig ulovligt i landet); i et noget tilsvarende tilfælde i [U 2020 2634 Ø](#) tilkendtes 150.000 kr.; samme beløb tilkendtes i [FED 2020 247 Ø](#), hvor der forelå flere voldtægter.

Ved lovændringen foudsattes det som nævnt, at der i sådanne grove tilfælde kunne tilkendes omkring 120.000 kr. - uanset at den tidligere praksis, forhøjet med 2/3, kunne føre til større beløb. I retspraksis er der da også flere eksempler på større forhøjelser end foudsat ved lovændringen, men også nogle eksempler på, at man har holdt sig inden for denne forudsætning, jf. [TfK 2022 415 V](#) (150.000 kr. ved flere voldtægter og nogle timers frihedsberøvelse), [TfK 2022 38 Ø](#) (130.000 kr; henvisning til, at gerningsmanden var brudt ind i kvindens lejlighed og til voldens karakter og varighed). [U 2022 105 Ø](#) (= [TfK 2022 9 Ø](#); 225.000 kr. ved flere voldtægter mod kæreste og meget grov fysisk og psykisk vold), [TfK 2021 1125 Ø](#) (120.000 kr. ved voldtægt begået af flere), [FED 2020 236 Ø](#) (flere voldtægter af ægtefælle; 120.000 kr.), [FED 2020 258](#) (afgørelse fra Erstatningsnævnet: 150.000 kr.; ud over voldtægt forelå der frihedsberøvelse og andet seksuelt overgreb), [TfK 2020 1154 V](#) (= [FED 2020 112 V](#) og landsrettens dom i [U 2021 5275 H](#); to voldtægter, hvoraf dog kun den ene var efter 2018-04-01, men tillige langvarig frihedsberøvelse, grov vold og ydmygende behandling; godtgørelse 150.000 kr.) og [TfK 2021 562/2 V](#) (voldtægt begået af flere i forening, ofret var under 18 år; godtgørelse 120.000 kr.). Et ekstremt eksempel er [TfK 2022 254 Ø](#) (600.000 kr. for mangeårig indespærring af ægtefælle, voldtægter og anden vold). Men der er også eksempler på, at der kun er tilkendt normaltaksten på 100.000 kr., selv om der forelå skærpende omstændigheder, jf. således [TfK 2022 467 V](#) (flere voldtægter over en 1-års periode mod steddatter på 10-11 år) og [TfK 2022 303 V](#) (flere voldtægter m.v.)

Forsøg på voldtægt: Inden lovændringen i 2018 var niveauet normalt 30–40.000 kr., og det forudsattes, at dette niveau skulle stige med 1/3 (stigningen på 2/3 omfatter kun fuldbyrdet voldtægt), dvs. til omkring 40-55.000 kr. (dette blev overset i [TfK 2020 33 V](#), hvor forholdet var begået efter 2018-04-01; byretten tilkendte alligevel kun 30.000 kr., og ofret påstod ikke dette beløb forhøjet for landsretten). Efter forhøjelsen synes normaltaksten at være 50.000 kr., jf. [FED 2020 235 Ø](#), [TfK 2021 991 V](#) (hvor der dog kunne være grundlag for tilkendelse af større beløb, jf. nedenfor), [TfK 2021 1161 V](#); i [TfK 2022 491 Ø](#) tilkendtes dog kun 40.000 kr.

Forhøjelse i forhold til den normale takst kan ske under hensyn til de samme forhold som ved fuldbyrdet voldtægt, jf. f.eks. fra praksis før 2018-lovændringen, [FED 2003 3131 Ø](#) (80.000 kr. ved flere forsøg af to gerningsmænd), [U 2012 2297 H](#) (100.000 kr. da tillige drabsforsøg) og [TfK 2015 1224 Ø](#) (50.000 kr., da forholdet strakte sig over længere tid og også omfattede anden sex). Omvendt tilkendtes i [TfK 2009 122 V](#) kun 15.000 kr. (forudgående kontakt og ringe vold; rigtigheden er dog tvivlsom, da "kontaktvoldtægt" ikke bedømmes anderledes end anden voldtægt, jf. f.eks. [FED 2012 33 Ø](#)).

Andet seksuelt forhold end samleje: Normalt tilkendtes 10-20.000 kr., når det drejer sig om enkeltstående, ikke grove forhold, og efter 2018-lovændringen må niveauet forventes at være 15-25.000 kr., jf. herved [2019 2939 Ø](#) (hvor byretten havde tilkendt 15.000 kr., hvilket landsretten forhøjede til 20.000 kr. under henvisning til ændringen). Samme beløb tilkendtes i [TfK 2022 404 V](#) og [TfK 2022 274 V](#), men i nogle tilfælde er der tilkendt større beløb (30.000 kr. i [FED 2022 19 V](#) (= [TfK 2022 318 V](#)), [TfK 2022 150 V](#), og i andre tilfælde mindre beløb (15.000 kr. i [TfK 2022 338 V](#) og i [TfK 2022 205 V](#)). Større beløb tilkendes, hvis der foreligger grove eller gentagne krænkelser (f.eks. fra praksis før 2018-lovændringen, [TfK 2008 210 V](#) (40.000 kr. ved særligt ydmygende krænkelser).

Tilsnigelse og udnyttelse af afhængighedsforhold: Efter ændringen af strfl § 216 i 2020 defineres voldtægt som samleje med en person, der ikke har samtykket heri. Der foreligger dermed voldtægt, hvis en person har "tilsneget" sig samleje med en, der på grund af beruselse, søvn mv. ikke har kunnet modsætte sig handlingen. Ved U 2022 1830 H blev det imidlertid fastslået, at den omstændighed, at der herefter srafferetligt foreligger voldtægt, ikke indebærer, at godtgørelsesniveauet skulle hæves til 100.000 kr. som i de tilfælde, hvor der er anvendt vold eller anden tvang. Der skulle derfor alene foretages den samme forhøjelse på 1/3 som ved andre seksualforbrydelser (end - voldelig - voldtægt). Inden 2018-lovændringen lå niveauet på 20-30.000 kr., og ved dommen blev dette forhøjet til 35.000 kr. Dette er derfor niveauet ved tilsnigelser (også før højesteretsdommen), jf. TfK 2019 1216 V, TfK 2019 1463 V, U 2021 526 Ø, U 2022 430 V (manglende samtykke blev sidestillet med tilsnigelse), U 2022 3008 V, U 2022 2925 V, TfK 2022 23 V, TfK 2022 127 Ø, TfK 2023 14 V og TfK 2023 86 Ø. I enkelte tilfælde er der tilkendt lidt større beløb (40.000 kr. i FED 2022 22 V og TfK 2022 302 V) eller lidt mindre beløb (30.000 kr. i TfK 2020 928 V). I et tilfælde af forveksling (tilsnigelse i den forstand, at ofret troede, at gerningsmanden var en anden), er der tilkendt 20.000 kr., U 2022 307 V (= TfK 2022 61 V).

Større beløb tilkendes, hvis gerningsmanden selv har hensat ofret i den tilstand, hvor den pågældende ikke kan modstå overgrebet, jf. TfK 2021 1246 Ø (50.000 kr.). Dette beløb udgør dog ikke nogen forhøjelse i forhold til, hvad der tilkendtes før 2018-lovændringen, jf. TfK 2008 533 Ø (75.000 kr.; gerningsmanden havde hældt bedøvende middel i ofrets drink), FED 2016 31 Ø og TfK 2020 211/2 V (i begge tilfælde godtgørelser på 50.000 kr.

Ved forsøg på tilsnigelse af samleje eller andet seksuelt forhold tilkendtes normalt 10–15.000 kr., jf. f.eks. TfK 2018 888 V, U 2015 805 V og FED 2015 28 Ø. Efter 2018-lovændringen må niveauet antages at være 15-20.000 kr. Ved samleje med person, der var i vedkommendes varetægt på institution mv., tilkendtes normalt 10-20.000 kr.; efter 2018-lovændringen må niveauet antages at være 15-25.000 kr.

Hvis der ikke foreligger samtykke til samleje, men dette er opnået uden brug af vold eller tilsnigelse (ofret sagde nej til sex, men blev alligevel overvundet), tilkendes 50.000 kr., jf. TfK 2023 182 Ø, TfK 2023 16 V og TfK 2022 293 V.

Seksuelt misbrug af børn: Ved L 2018 410 tilføjedes sidste led i stk. 2, 1. pkt., hvorefter der skal tages særligt hensyn til, at en krænkelse er sket over for en person under 18 år. Formålet hermed var dels at præcisere de kriterier, der skal tages hensyn til ved udmåling af godtgørelsen, dels at indføre en minimumsgodtgørelse ved visse former for misbrug af børn, jf. nærmere note ad stk. 2, 2. pkt. I det følgende anføres den praksis, som denne ændring skal ses i forhold til:

Beløbene varierer meget, især beroende på forholdets karakter (samleje, forsøg herpå, anden kønslig omgængelse, blufærdighedskrænkelser), barnets alder, forholdet til gerningsmandens alder, forholdets varighed, om der er anvendt vold, om barnet er betroet til opdragelse hos gerningsmanden, jf. **Bo von Eyben** 561 ff. og **Komm** 895 ff. Det har især betydning, om der er tale om et *længerevarende forhold*, hvor misbruget har stået på i en årrække: I de groveste af disse tilfælde (med voldtægter, mange samlejer eller andre seksuelt forhold) tilkendes der 100.000 kr., jf. som nyere eksempler, TfK 2023 34 Ø, FED 2020 64 V, TfK 2020 330/2 V, TfK 2019 66 Ø, TfK 2018 1347/2 V, TfK 2018 1235 Ø, TfK 2018 860 V, TfK 2016 1211 V, FED 2015 23 Ø, FED 2015 206 Ø, FED 2015 204 Ø, FED 2014 30 Ø og FED 2013 34 Ø. I særligt grove tilfælde tilkendes større beløb (jf. TfK 2019 398/2 V, TfK 2019 195 V, FED 2015 168 Ø og FED 2013 70 Ø, der alle tilkendte 125.000 kr., og U 2013 91 V, der i forhold til to af de misbrugte børn fastsatte godtgørelser på henholdsvis 150.000 kr. og 200.000 kr.; også i FED 2017 87 Ø tilkendtes 150.000 kr.). Ved mindre graverende forhold, der dog omfatter flere krænkelse over en vis periode, varierer godtgørelserne meget betydeligt, især beroende på forholdets varighed, antallet af seksuelle krænkelse og deres karakter (samleje eller andet seksuelt forhold, fuldbyrdet forhold eller kun forsøg). Selv om der ikke indgår samlejer i forholdet, er niveauet i de groveste tilfælde ikke meget under det ovenfor nævnte, dvs. godtgørelser på 75-100.000 kr. Efter praksis er det dog noget usikkert, hvor stor betydning det tillægges, om der indgår (fuldbyrdet) samleje i forholdet eller ej, men tendensen er dog, at beløbene er lavere (typisk 30-50.000 kr.) i tilfælde af (langvarigt) misbrug, hvori der ikke indgår samlejeforhold, jf. f.eks. TfK 2022 136 Ø, TfK 2021 1093 V og **Bo von Eyben** 563 f. Ved *enkeltstående forhold* tilkendes normalt 15–40.000 kr. ved samleje eller forsøg herpå (bl.a. beroende på om ofret var tæt på 15 år, og gerningsmanden ikke var væsentligt ældre)

og ved andet seksuelt forhold normalt 15–20.000 kr. Er der anvendt vold, forhøjes beløbene; det skete også i TfK 2022 309 Ø, hvor der tilkendtes 100.000 kr., da en 15-årig datter blev gravid. Hvis parterne var eller blev kærestepar, tilkendes mindre beløb, jf. FED 2008 41 Ø (10.000 kr for samleje med 13-årig), eller eventuelt slet ingen godtgørelse (jf. TfK 2008 860 V).

Blufærdighedskrænkelser: Ved enkeltstående krænkelser, der ikke er særligt grove (men dog grove nok til overhovedet at udløse godtgørelse, jf. herved TfK 2007 691 V), tilkendes normalt 5–10.000 kr., mens der ved grovere eller gentagne forhold normalt tilkendes 10–20.000 kr. Efter 2018-lovændringen skal også disse beløb forhøjes med 1/3. Se endvidere U 2015 2561 H om godtgørelse (40.000 kr.) til en kvinde, hvis foto på Facebook efter billedmanipulation var blevet lagt på en pornografiside på internettet. Godtgørelse ved udbredelse af pornografiske videoer af unge (det såkaldte "Umbrella"-kompleks) udgør normalt mellem 1.000 og 10.000 kr., jf. U 2019 1232 H, U 2020 2311 Ø, U 2020 2319 Ø, FED 2020 72 Ø og FED 2020 73 Ø. I U 2020 3922 H tilkendes ikke ydeligere godtgørelse til personer, der i tidligere sager havde fået tilkendt betydelige beløb, men dommen udelukkede ikke, at særlige forhold kunne begrunde yderligere godtgørelse til den krænkede; dette skete i U 2021 2915 V, der tilkendte 20.000 kr. Efter tilføjelsen af stk. 3 i 2022 skal disse krænkelser fremover vurderes selvstændigt.

Om seksuel chikane på arbejdsplads, se **P. Breum** og **S. Wolf** i U 1995 B 62 f., FED 2004 835 V (40.000 kr. i godtgørelse ved et længerevarende forhold), U 2004 916 V (10.000 kr. i godtgørelse), FED 2002 3040 Ø (ikke godtgørelse, da arbejdsgiveren ikke burde have indset, at hans adfærd var krænkende), FED 2001 282 V (seksuelle tilnærmelser fra arbejdsgiver; godtgørelse 20.000 kr.), U 1992 18 S (ikke godtgørelse ud over den, der tilkendes i henhold til ligebehandlingslovens § 14), U 1993 331 S (godtgørelse på 25.000 kr., som arbejdsgiveren hæftede for efter ligebehandlingslovens § 14, jf. § 4, og som den, der havde udøvet chikane, hæftede for efter § 26), sml. U 2009 1309 V (godtgørelse på 5.000 kr. ved chikane fra en kollega - ikke udmåling efter principperne i ligebehandlingsloven) og FED 1995 142 V (sexchikane årsag til sygemelding; tilkendt erstatning og godtgørelse for følgerne heraf ud over godtgørelse efter ligebehandlingsloven). Se hertil **Bo von Eyben**: Udmåling 109, **Gomard & Wad** 158 f. og bet 1987 1102 115 f.

Ved *voldsforbrydelser* i øvrigt kan der kun tilkendes godtgørelse for tort, hvis volden er udøvet under særligt krænkende omstændigheder, som har indebåret en forhånelse, fornærdelse eller ydmygelse af ofret, jf. **Bo von Eyben** 567 f. og **Komm** 907 f. Selv om denne betingelse ikke er opfyldt, kan der dog ved visse forbrydelser ydes godtgørelse efter stk. 3.

Tort fandtes ikke at foreligge i følgende afgørelser: U 1986 416/3 Ø, stadfæstet ved U 1986 755 H (forsøg på manddrab, ikke betydelig skade), U 1985 597 H (vold mod politibetjent; se kommentarer til de to domme af **Else Mols** i U 1987 B 49), U 1993 747/1 H, U 1995 185 H (politimand bidt i fingeren af narkoman, som derefter hævdede, at han havde AIDS; først et halvt år efter blev det konstateret, at politimanden ikke var blevet smittet med HIV), U 1996 659 H (tilsvarende afgørelse), U 1996 747 H (bankrøveri med kortvarig frihedsberøvelse af de ansatte i banken), FED 1996 994 (tilsvarende afgørelse), U 1996 754 H (landsretsdommen - skadelidte fik kastet et ølglas i hovedet under et værtshusslagsmål), U 1996 847 Ø (ikke godtgørelse for tort til kvinder, som var blevet udsat for HIV-smitte, uanset at kendskabet til smitterisikoen i en periode havde medført uvished og psykisk belastning for kvinderne), FED 2003 2473 (tilsvarende afgørelse fra Erstatningsnævnet) og U 2007 2026 Ø (tilsvarende, men godtgørelse tilkendt efter stk. 3 til kvinder, der faktisk blev smittet); se også U 1994 646 H (landsretsdommen vedrørende vold begået af en politibetjent mod en anholdt). Kravet om, at der skal foreligge en særligt krænkende voldsudøvelse, for at godtgørelse for tort kan tilkendes, er fastholdt i U 1990 594 H, selv om de særligt krænkende omstændigheder ikke fremgår af domsreferatet, jf. **Bo von Eyben** i U 1991 B 15 f., men er oplyst af **Hugo Wendler Pedersen** i U 1991 B 134 (drabsforsøg mod frasepareret hustru, som strakte sig over flere timer i et rum, hvor liget af parrets datter, som manden tidligere havde dræbt, befandt sig); se herved også **Hans Erik Steffensen** i U 1991 B 166 f. Alvorlig vold, herunder drabsforsøg, kan således ikke i sig selv begrunde tilkendelse af godtgørelse for tort, jf. U 1991 378 H, U 1991 671 H, U 1992 101 H, U 1996 402 H, U 1996 777 H, U 1996 1638 H, U 2001 965 H (landsrettens dom), U 2002 1991 H og FED 2003 73 V; derimod kan der i disse tilfælde ydes godtgørelse efter stk. 3, men det gøres ikke altid klart, om en godtgørelse

tilkendes efter stk. 1 eller stk. 3, jf. f.eks. [FED 2003 2897 Ø](#), [U 2008 1021 Ø](#) og [FED 2010 115 Ø](#). Heller ikke i [U 1987 960 V](#) fandtes der »fuldt tilstrækkeligt« grundlag for godtgørelse for tort (vold mod hustru gennem nogle timer, herunder revet tøjet af hende og forsøgt at fotografere hende nøgen), se hertil **Jørgen Bie** og **Hans Steffensen** i [U 1987 B 412](#).

Godtgørelse er derimod tilkendt i nogle tilfælde af omfattende mishandling og/eller vanrøgt, dog ofte i forbindelse med andre krænkelser (frihedsberøvelse eller seksuelle krænkelser), jf. som eksempler, [TfK 2018 1425 V](#) (vold, der bl.a. omfattede knivbehandling af ofrets penis; godtgørelse 30.000 kr. for denne særdeles krænkende og ydmygende behandling, der havde betydelig lighed med en grov, seksuel krænkelse), [U 2012 998 V](#) (vanrøgt af børn gennem flere år, der hver tilkendtes 30.000 kr., dog ikke til et barn, der var ca. 1 år, da vanrøgten ophørte; et barn tilkendtes 100.000 kr., da der tillige forelå ulovlig tvang og frihedsberøvelse; mishandling blev godtgjort efter stk. 3), [FED 2012 55 Ø](#) (overfald i fængsel på en medfange, ydmygende voldsudøvelse, der også indebar en seksuel krænkelse; godtgørelse 10.000 kr.), [U 2010 857 Ø](#) (mishandling, der strakte sig over et år; godtgørelse for tort tilkendt med 190.000 kr, hvoraf 100.000 kr. var for voldtægter, mens det øvrige beløb var for legemsangreb, herunder afhugning af en finger). [TfK 2010 105 Ø](#) (frihedsberøvelse og vold, godtgørelse 40.000 kr.), [TfK 2009 149 Ø](#) (afhugning af finger, som gerningsmanden derefter spiste en del af), [U 1992 426 V](#) (ydmygende mishandling af samleverske gennem flere måneder), [U 1996 617 Ø](#) (kvinde, der i flere timer var blevet tilbageholdt i tiltaltes lejlighed og her blev udsat for trusler og vold, der bl.a. medførte en brækket arm, blodansamlinger og hudafskrabninger, tilkendt 10.000 kr. i godtgørelse for tort), [FED 1996 609 Ø](#) (omfattende voldsudøvelse og frihedsberøvelse over knap 4 timer; godtgørelse 10.000 kr.) og [FED 2004 1377 Ø](#) (frihedsberøvelse i 8 dage med mishandling, herunder seksuelle krænkelser; godtgørelse 80.000 kr.). I [U 1994 648 H](#) (landsretsdommen) tilkendtes en godtgørelse på 60.000 kr. for voldtægt og mishandling, jf. [strfl § 246](#) (af Højesteret dog henført til § 245), i [U 1996 617 Ø](#) tilkendtes en godtgørelse på 10.000 kr. for et forhold, der omfattede ulovlig tvang, frihedsberøvelse og trusler ud over en voldsudøvelse, der strakte sig over flere timer uden dog at udgøre mishandling. Se endvidere **Bo von Eyben** i [Adv 1987 172 f.](#) samt [bet 1987 1102 152 f.](#) og 163 f.

Om *andre krænkelser*, se [TfK 2018 841 V](#), [TfK 2017 410/2 V](#), [FED 2005 115 Ø](#), [U 2004 1385 V](#) (alle om hårafklipninger), [U 2005 3311 Ø](#) (hårafklipning i forbindelse med tilsnigelse af samleje), [U 1995 805 Ø](#) (spytet anklageren i ansigtet umiddelbart efter at være blevet idømt fængselsstraf; godtgørelse 1.000 kr.). Om ydmygende undersøgelser af en person, se [FED 2012 55 Ø](#) og [U 2005 1909 V](#).

Om tortgodtgørelse i afskedigelsessager, se [U 2004 720 H](#), [FED 2002 1399 S](#), **Kim Schioldann** i [U 1996 B 324](#) og [U 1996 B 513](#), og hertil - særligt om tjenestemænd - **Lennart Konow** i [U 1996 B 470–472](#) og **Rasmus Hugaard** i [JUR 2002 166 f.](#); se også [U 2008 727/2 SH](#) om godtgørelse til en ansat for ulovlig tv-overvågning på arbejdspladsen.

Om godtgørelse ved krænkelse af menneskerettigheder, se **Jonas Christoffersen** i [U 2005 B 133](#) og i "Offentlige myndigheders erstatningsansvar" (2017) 175 f., **Anders Ørgaard** i [JUR 2011 263 f.](#), og **Palle Bo Madsen** i [ET 2008 233 f.](#), og [U 2020 1136 Ø](#), [U 2006 1120 H](#), [U 2005 523 H](#) og [FED 2006 64 Ø](#) om påståede skader/krænkelser ved langsommelig/fejlbehæftet administrativ sagsbehandling og lign. I nogle afgørelser om frihedsberøvelse af psykiatriske patienter henvises til [EMRK](#) i forbindelse med en henvisning til § 26 (eller dennes principper), uden at der tilsyneladende stilles de krav til krænkelsens grovhed, som ellers stilles. Eksempler på tilkendelse af godtgørelse for overtrædelse af [EMRK](#) og med henvisning til "princippet" i § 26 om tort, se [U 2011 2695 H](#) (om en sag om udvisning af en udlænding), [U 2021 2254 V](#), [U 2017 3272 Ø](#) og [U 2018 3631 Ø](#) (alle om kommuners ansvar for ikke have grebet ind over for misbrug eller vanrøgt af børn - hvilket forudsætter, at kommunen kendte eller burde kende risikoen herfor, jf. [U 2018 2013 H](#)); se herom **Komm** 913 ff. I tilfælde, hvor der tilkendes godtgørelse i forbindelse med en overtrædelse af [EMRK](#), sker udmålingen efter Menneskerettighedsdomstolens praksis, hvilket bevirker langt større godtgørelser end efter § 26.

Godtgørelse for tort kan alene tilkendes den skadelidte selv (men kravet herpå falder dog i arv), jf. f.eks. [U 2007 2161 H](#) (landsrettens dom) og [U 1997 721 H](#) (ikke godtgørelse til en kvinde, der pådrog sig et chok ved en pyromanbrand, hvor hendes søn omkom, og hvor hun selv havde været i fare). Efterladte kan alene få godtgørelse efter § 26 a.

Bestemmelsen er som tidligere obligatorisk, men forudsætningen er, at der ved krænkelsen er tilføjet den forurettede en tort, jf. herved **Lynge Andersen og Bent Unmack Larsen** i U 1977 B 241 og U 1977 B 345.

158

Tilføjet ved L 2001 463 og ændret ved L 2018 140. 2001-ændringen indebar, at der ved udmålingen af godtgørelse for tort skal tages hensyn til, at der foreligger en seksualforbrydelse, herunder incest, jf. strfl § 210. Herved skete der en væsentlig forhøjelse af niveauet for godtgørelse for tort i disse tilfælde (ca. en fordobling). Der var ikke tilsigtet nogen ændring af godtgørelsesbeløbene i anledning af andre krænkelse, herunder ved andre voldsforbrydelser end de nævnte.

I retspraksis skete der ikke herefter nogen regulering af godtgørelsesbeløbene. En påstand herom blev direkte afvist i U 2012 2297 H. Den manglende regulering siden 2001-ændringsloven førte i motiverne til L 2018 140 (FT 2017-18, lovforslag 31, tillæg A, almindelige bemærkninger pkt. 2.3.3.2.) til at anføre, at godtgørelsesniveauet ved seksualforbrydelse generelt skulle forhøjes med 1/3, og at det ved (fuldbyrdet) voldtægt skulle forhøjes med yderligere 1/3. Som nævnt i note ad stk. 1, ordet person, har retspraksis foreløbigt - ud fra et hidtidigt niveau på 60.000 kr. ved voldtægt - under henvisning hertil forhøjet dette til 100.000 kr. (selv om niveauet som anført i noten reelt var højere end 60.000 kr.). I motiverne anførtes yderligere, at domstolene fremover bør regulere niveauet under hensyn til den almindelige lønudvikling i overensstemmelse med principperne i § 15, men det er uklart, hvordan dette skal ske, jf. **Bo von Eyben** 553. Kun i TfK 2022 261 Ø findes en eksplicit henvisning til denne motivudtalelse, der førte retten til at tilkende 7.000 kr. i godtgørelse for en blufærdighedskrænkelser (hvor byretten havde tilkendt 5.000 kr.). Hvis taksten for voldtægt skulle følge lovens reguleringsprincipper, skulle den fra 2018 til 2023 være steget til (knap) 110.000 kr.

159

Denne sætning blev tilføjet ved L 2018 140. Formålet hermed var et dobbelt:

For det første en præcisering af de hensyn, der skal tillægges betydning ved udmåling af godtgørelse for tort ved seksuelt misbrug og andre seksuelle krænkelse af børn. En række af disse hensyn er også hidtil indgået i udmålingspraksis, jf. note ad stk. 1, ordet person (herunder barnets alder, antallet og karakteren af overgreb, den tidsmæssige udstrækning af misbruget, om det er begået af en person, som barnet havde et særligt tillids- eller afhængighedsforhold til), men derudover fremhævedes det, at der skal lægges mindre vægt på, om krænkelsen består i samleje forhold eller andre former for seksuel krænkelse.

For det andet var sigtet at indføre en minimumsgodtgørelse på 150.000 kr. i sager om grove seksuelle misbrug af børn, der strækker sig over en årrække, og hvor barnet havde et særligt tillids- eller afhængighedsforhold til gerningsmanden. Ved "grove" forhold sigtedes til krænkelse, der går ud over blufærdighedskrænkelser, men omvendt er det ikke en betingelse, at der er tale om samleje forhold, jf. ovenfor. Kravet om misbrug i en "årrække" udelukker ikke, at minimumsgodtgørelsen også kan tilkendes i tilfælde af hyppige overgreb inden for ét år. Ved "tillids- eller afhængighedsforhold" sigtes ikke kun til familierelationer, men også til tilfælde, hvor gerningsmanden f.eks. regelmæssigt havde passet barnet eller havde venskabsrelation til familien.

Som det fremgik af note ad stk. 1, ordet person, har hidtidig retspraksis om mangeårigt seksuelt misbrug af børn lagt betydelig vægt på, om der var tale om samleje forhold eller andre former for seksuelt misbrug. I førstnævnte tilfælde tilkendes normalt 100.000 kr., i sidstnævnte tilfælde typisk 20-50.000 kr. Som nævnt tilsigtedes med lovændringen, at denne sondring skal tillægges mindre betydning. Begge former for misbrug er omfattet af minimumsgodtgørelsen, og der vil således ske en betydelig forhøjelse af godtgørelsesniveauet ved andet misbrug end samleje forhold. Det er derimod uklart, hvad niveauet vil blive, når misbruget består i samleje forhold. Er barnet under 12 år, regnes samleje med barnet strafferetligt som voldtægt, jf. strfl § 216, stk. 2, og forholdet er dermed omfattet af den almindelige forhøjelse af niveauet ved voldtægt på 2/3, hvilket således i sig selv resulterer i en større godtgørelse end minimumsgodtgørelsen. Muligvis kan der forventes godtgørelser på 200.000 kr. i disse tilfælde, svarende til en fordobling af det hidtidige niveau, jf. **Bo von Eyben** 561.

Grænsen for, hvornår der foreligger grove misbrugsforhold, er sat så lavt, at den reelt ikke har større selvstændig betydning, idet flerårigt misbrug sjældent kun omfatter blufærdighedskrænkelser, jf. **Bo von Eyben** 565. I de tilfælde, hvor der kun foreligger blufærdighedskrænkelser, vil godtgørelserne kun stige med den generelle stigning på 1/3 (i forhold til et niveau på typisk 15-20.000 kr.), mens minimumsgodtgørelsen på 150.000 kr. vil gælde i alle tilfælde, hvor der tillige indgår andre seksuelle krænkelser (hvor der i en række tilfælde hidtil også kun er tilkendt 15-20.000 kr.). I tilfælde af flere krænkelser inden for en periode på ét år er det ikke i motiverne præciseret, hvad der ligger i begrebet "hyppige", men i de fleste tilfælde fra hidtidig praksis fremgår det (af anklageskriftet), at der har været tale om adskillige eller flere forhold, hvilket opfylder betingelser, eller omvendt kun været tale om et par forhold, hvilket ikke opfylder betingelsen, jf. **Bo von Eyben** 566. Dette har dog ikke givet udslag i TfK 2021 96 V (gentagne tilfælde inden for en måned af anden sex end samleje med 11-årig pige; godtgørelse 50.000 kr.) eller i TfK 2021 332 V (tilsvarende over for 3-årig datter, hvor forholdet strakte sig over næsten ½ år; godtgørelse 40.000 kr.).

Der foreligger endnu ikke praksis af betydning efter reglen. I et enkelt tilfælde (FED 2022 241 Ø = TfK 2022 309 Ø) var betingelserne for minimumsgodtgørelsen opfyldt, men uden at udløse denne godtgørelse (andet seksuelt forhold end samleje med samlevers barnebarn, der strakte sig over en 3-års periode fra 2018 til 2021, hvor barnet var under 12 år; byretten tilkendte 25.000 kr., hvilket ved dommen blev forhøjet til 40.000 kr. under henvisning til netop de momenter, der blev lagt vægt på ved indførelsen af minimumsgodtgørelsen, jf. ovenfor, Årsagen til afgørelsen kan ikke være den nedlagte påstand, da den lød netop på 150.000 kr., men reglen om minimumsgodtgørelse er helt uomtalt i dommen).
160

1. og 3. pkt. blev indsat ved L 2018 1719, og de indebærer, at det ved fastsættelsen af tortgodtgørelser også kan tillægges vægt, at der er sket en overtrædelse af visse af straffelovens bestemmelser i kapitel 27 om freds- og ærekrænkelser. Det gælder også i en civil sag, hvor retten vurderer, at der ville være sket domfældelse for en overtrædelse af straffelovens bestemmelser om freds- og ærekrænkelser, hvis der var rejst en straffesag.

Hensigten er, at tortgodtgørelsesniveauerne i alle sager om freds- og ærekrænkelser som udgangspunkt forhøjes 3 gange i forhold til det hidtil gældende niveau. Forhøjelsen gælder bestemmelserne vedrørende uberettiget adgang til datasystemer, brud på brevhemmeligheden og hemmelig aflytning (strfl § 263), uberettiget videregivelse mv. af adgangsmidler til et datasystem (§ 263 a), husfredskrænkelser (§ 264), uberettiget fotografering af personer på ikke frit tilgængeligt sted (§ 264 a), uberettiget udnyttelse mv. af oplysninger fremkommet ved visse fredskrænkelser (§ 264 c), uberettiget videregivelse af meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold (§ 264 d) og ærekrænkelser (§§ 267-268). Omfattet af bestemmelsen er således ikke strfl §§ 266-266 c om fremsættelse af trusler mv.

Det forudsættes, at domstolene ved udmåling af tortgodtgørelse i sager om freds- og ærekrænkelser i øvrigt tager hensyn til den almindelige lønudvikling, jf. principperne i erstatningsansvarslovens § 15, så det sikres, at godtgørelsesniveauerne ikke stagnerer på 2018-niveau.

161

Tilføjet ved L 2022 894. Med reglen er det tilsigtet, at udgangspunktet for fastsættelse af godtgørelse for tort for digitale seksuelle krænkelser skal være en størrelsesorden på 5.000 til 30.000 kr. Det følger endvidere af stk. 3, at krænkelserne skal vurderes selvstændigt ved fastsættelsen af godtgørelsen, når de er begået uafhængigt af hinanden.

162

Tilføjet ved L 2022 894. Formålet med reglen er at sikre, at de forurettede kan blive tilkendt tortgodtgørelse for alle krænkelser, de har været udsat for, idet den selvstændige vurdering af hver krænkelser blot forudsætter, at de er begået uafhængigt af hinanden. Dette står i modsætning til den hidtidige praksis, jf. note ad stk. 1, ordet person, om blufærdighedskrænkelser om nægtelse af godtgørelse i tilfælde, hvor den pågældende tidligere havde fået tilkendt betydelige godtgørelsesbeløb i anledning af den samme krænkelser.

163

Indføjet ved L 1997 349. Baggrunden herfor er den meget begrænsede mulighed for at opnå godtgørelse for tort ved voldsforbrydelser, der ikke indebærer seksuelle krænkelse, frihedsberøvelse mv., jf. note ad stk. 1, ordet person. Bestemmelsen tager kun sigte på tilfælde, hvor der ikke er lidt tort, og hvor der derfor ikke kan ydes godtgørelse efter stk. 1. Der åbnes herved adgang til ved særligt grove voldsforbrydelser at yde skadelidte en økonomisk godtgørelse for den angst og psykiske belastning, der har været forbundet med at være offer for forbrydelsen. Bestemmelsen tager således sigte på de grænsetilfælde, hvor der ikke ydes godtgørelse efter stk. 1, og hvor den restriktive praksis herom har givet anledning til kritik. Om Erstatningsnævnets praksis efter lov om erstatning til ofre for forbrydelser, se dets beretning for 2002 31 f. og **Laura Tholstrup** og **Karsten Høj**: Offererstatningsloven med kommentarer (2. udg., 2023) 140 ff.

Betingelserne for godtgørelse efter stk. 4 er, jf. **Bo von Eyben** 570 f.:

- Der skal foreligge en forbrydelse;
- forbrydelsen skal være rettet mod en person eller dennes frihed; efter tilføjelsen af 2. pkt. ved L 2022 895 omfatter reglen også krænkelse af en andens fred eller ære;
- der skal foreligge et angreb, dvs. et forsætligt forhold;
- angrebet eller krænkelsen skal være groft;
- angreb på en person skal være sket med våben eller have bestået i længervarende voldsudøvelse;
- angreb på en person skal normalt have medført alvorlig skade;
- forholdet skal også strafferetligt bedømmes som grovere, således at der som udgangspunkt kræves, at det har udløst en fængselsstraf på mindst 1 års fængsel. Dette gælder dog ikke ved freds- og ærekrænkelser, jf. note ad 2. pkt.

164

Godtgørelsen forudsattes som udgangspunkt at ligge i størrelsesordenen 10.000 kr., men ved særligt alvorlige voldsforbrydelser tilkendes større beløb (20–25.000 kr.). Dette beløb blev ved U 2016 3292 H forhøjet til 30.000 kr. under henvisning til, at der var forløbet ca. 20 år siden reglens indførelse. I de almindelige tilfælde gælder derfor muligvis tilsvarende, at udgangspunktet nu er en godtgørelse på 15.000 kr., hvilket således er det normale minimum for godtgørelse, når betingelserne er opfyldt. Mellem minimum- og maksimumgodtgørelsen anvendes i praksis en "mellemtakst", der hidtil har været på 15.000 kr., og som efter forhøjelsen må forventes at udgøre 20.000 kr.. jf. **Bo von Eyben** 582 f. I et enkelt tilfælde (TfK 2019 768 V) er der ved et drabsforsøg tilkendt 40.000 kr., men det bemærkes, at kravets størrelse var anerkendt af tiltalte, hvorfor kravets størrelse uprøvet blev lagt til grund af retten.

Maksimumtaksten gælder især ved drabsforsøg, som medfører alvorlig skade, jf. FED 2020 118 Ø, TfK 2019 701 V, TfK 2018 559 V, FED 2017 91 Ø, TfK 2017 25 V, TfK 2016 719 V, FED 2016 135 Ø, FED 2016 82 Ø, FED 2015 151 Ø, U 2015 3625 V, U 2013 2498 Ø, FED 2013 32 Ø, U 2009 2040 Ø, FED 2008 88 Ø, FED 2007 264 Ø, U 2007 2167 H (landsrettens

dom), [U 2007 1340 H](#), [U 2006 2031 H](#), [U 2002 1847 H](#), [U 2001 1827 H](#), [U 2006 2177 Ø](#), [U 2007 2167 H](#), [U 2003 2085 H](#), [U 2001 2478 H](#), [FED 2003 2472/1](#), [U 2005 1535 H](#) (landsrettens dom), [FED 2003 350 Ø](#), [FED 2010 24 Ø](#), [FED 2004 464 Ø](#), [FED 2008 92Ø](#), [FED 2003 3035 Ø](#), [U 2002 1991 H](#) (men anderledes landsrettens dom i [U 2006 3163 H](#)). Der foreligger dog ikke i alle disse tilfælde nærmere oplysninger om, hvilke følger drabsforsøget havde fået for ofret (variationer heri kan forklare, hvorfor der i nogle tilfælde kun er tilkendt 20.000 kr.). I nogle tilfælde lægges vægt på, at angrebet havde været livstruende, eller at det var rent tilfældigt, at det ikke havde fået alvorlige følger, jf. f.eks. [TfK 2022 174 Ø](#), [TfK 2018 773 V](#), [FED 2014 27 Ø](#), [FED 2008 113 Ø](#) og [FED 2004 683 Ø](#). Modsat de øvrige angreb, der er omfattet af bestemmelsen, stilles der ikke ved drabsforsøg krav om, at det har medført alvorlig skade, men dette tillægges i stedet betydning for udmåling af godtgørelsen, således at minimumtaksten normalt anvendes, når der ikke er sket alvorlig skade, jf. f.eks. [FED 2003 423 Ø](#), [U 2007 1097 H](#) og [U 2005 2481 H](#) (landsrettens domme), [FED 2003 2121 Ø](#) og [TfK 2008 30 V](#). Der skal dog være indtrådt en vis skade; der ydes således ikke godtgørelse ved drabsforsøg i form af skud, der ikke rammer, jf. [TfK 2017 25 V](#) og [TfK 2010 847 Ø](#).

Også i andre særligt grove tilfælde end drabsforsøg kan der tilkendes større beløb end minimumsatsen. Maksimumsatsen anvendes især, hvis volden har medført meget betydelig skade, jf. som eksempler, [FED 2021 56 V](#) (= [TfK 2021 454 V](#); vold mod baby, som fik kraniebrud), [FED 2014 16 Ø](#) (grov mishandling, som medførte alvorlige fysiske og psykiske skader), [FED 2011 210 Ø](#) (vold mod baby, der blev alvorligt hjerneskadet), [U 2009 1410 H](#) (landsrettens dom; alvorlige skader ved knivstik i forbindelse med hjemmerøveri), [U 2007 1874 H](#) (vold mod gravid kvinde, der mistede barnet). Hvis volden har fået mindre alvorlige følger, men dog mere alvorlige, end hvad der skal til for overhovedet at udløse ret til godtgørelse, anvendes mellemstaksten (15.000 kr., der som nævnt formentlig skal reguleres op til 20.000 kr.). Eksempler herpå foreligger navnlig ved mishandling og anden længerevarende voldsudøvelse, jf. f.eks. [TfK 2018 652 V](#) (vold mod stedbørn over en 8-årig periode), [TfK 2016 1135 V](#) (langvarig mishandling af ægtefælle), [TfK 2014 1186 V](#) (mishandling af barn gennem flere år), [TfK 2011 941 Ø](#) (grov vold mod spædbarn, der blev hjerneskadet), [U 2009 1410 H](#) (meget omfattende voldsudøvelse), [U 2006 2109 H](#) (vold mod spædbarn) og [U 2004 2046 H](#).

165

Kravet om, at der skal foreligge en forbrydelse, står i modsætning til stk. 1. Det er således ikke tilstrækkeligt, at der foreligger en culpøs, retsstridig krænkelse af en vis grovhed. Det er endvidere en betingelse, at forholdet også strafferetligt udgør en forbrydelse, og at den skal være af en sådan grovhed, at der som udgangspunkt kræves, at den har udløst en fængselsstraf på mindst 1 år, jf. herved [FED 2009 76 Ø](#) (fængselsstraf kun 6 måneder), [FED 2007 86 Ø](#) (frifindelse på grund af utilregnelighed, men en straf ville ellers have været mindre end 1 års fængsel, sml. [U 2012 1947 Ø](#)), [FED 2002 2875 Ø](#) (gerningsmanden idømt forvaring), [U 2001 737 Ø](#) (godtgørelse tilkendt ved skud mod ben på kort afstand, der medførte alvorlig skade og utryghed; fællesstraf på 2 år og 3 mdr.). [U 2000 267/2 Ø](#) (godtgørelse tilkendt ved alvorlig læsion ved knivstik, hvor gerningsmanden blev idømt 1½ års fængsel) og på den anden side [U 2000 696 V](#) (ikke godtgørelse i et tilfælde, hvor gerningsmanden blev idømt 10 måneders fængsel), [FED 2014 3 Ø](#) (tilsvarende), [FED 2014 21 Ø](#) (byrettens dom: 1 års fængsel, godtgørelse tilkendt; landsrettens dom: 9 måneders fængsel, godtgørelse ikke tilkendt), [U 2001 736 Ø](#) (ikke godtgørelse ved slag med metalrør; straf til to gerningsmænd på 10 måneders og 1 års fængsel), [FED 2000 2435 V](#) (ikke godtgørelse for slag og spark, som medførte tandskade; straf 8 måneders fængsel) og [FED 2011 40 Ø](#) (tilsvarende).

166

Kravet om, at der skal foreligge et angreb, indebærer, at godtgørelse ikke kan tilkendes ved uagtsomme forhold, f.eks. ved overtrædelse af [strfl § 249](#) om uagtsom legemsbeskadigelse, jf. [U 2006 54 Ø](#) (uagtsomt manddrab i trafikken), [U 2008 1497 Ø](#) og [U 2006 1089 H](#) (landsrettens dom om hasarderet kørsel). Kravet om forholdets grovhed indebærer, at der skal være tale om en forbrydelse, der har medført alvorlig utryghed og angst hos ofret, og som også generelt set er egnet til at skabe betydelig frygt og bekymring, jf. [U 2007 2026 Ø](#) (HIV-smitte, jf. [strfl § 252](#), stk. 2; godtgørelse 25.000 kr.), [U 2008 817 Ø](#) (ikke godtgørelse for, at et barn var blevet unddraget fra moderens forældremyndighed i 1 år 8 måneder), [U 1998 780 Ø](#) (denne betingelse var ikke opfyldt i et tilfælde af straf efter [strfl § 119](#) for at have truet med en kniv), [U 2001 736 Ø](#) (overfald ansås ikke for at have medført alvorlig utryghed eller angst) og [U 2005 1974 Ø](#) (tilsvarende afgørelse om et røveri). Selv ved hjemmerøvier ydes normalt ikke godtgørelse (trusler om vold er som

nævnt ikke tilstrækkeligt), jf. f.eks. [U 2019 2069 H](#), og [U 2018 3668](#). Er der udøvet en vis vold i forbindelse med røveriet, kan der dog ydes godtgørelse, jf. f.eks. [U 2023 364 H](#) og [FED 2016 34 Ø](#).

Ved vold er det en forudsætning, at den er sket ved anvendelse af våben, eller at der er tale om vold gennem længere tid - flere timer. Selv om reglen særligt tager sigte på tilfælde, hvor [strfl § 245](#) er realiseret, er dette derfor ikke i sig selv tilstrækkeligt. Desuden er det normalt en betingelse for godtgørelse, at volden har medført alvorlig skade, mens dette efter [strfl § 245](#) alene er en skærpende omstændighed.

Efter retspraksis anses betingelserne for godtgørelse altid for at være opfyldt, hvis der foreligger *drabsforsøg*, jf. **Bo von Eyben** 571 ff; ved fuldbyrdet drab er der kun spørgsmål om godtgørelse til de efterladte efter § 26 a. De nærmere omstændigheder ved et drabsforsøg har således ikke betydning for selve retten til godtgørelse, men kun for dens størrelse, jf. note ad ordet godtgørelse. Det er derfor ikke en betingelse, at der er anvendt våben (jf. f.eks. [TfK 2008 30 V](#) og [FED 2020 118 Ø](#) om ildspåsættelse og [FED 2015 151 Ø](#) om påkørsel), eller at voldsudøvelsen har været af en vis varighed, og det er heller ikke en betingelse, at der er sket alvorlig skade (som nævnt i note ad ordet godtgørelse vil alvorlig skade eller efter omstændighederne stor risiko herfor normalt udløse maksimal godtgørelse).

Vold ved brug af *våben* omfatter især knivstik og brug af skydevåben. Retspraksis har fastholdt, at godtgørelse er betinget af, at volden har medført alvorlig skade, jf. som eksempler på, at denne betingelse ikke var opfyldt ved knivstik (eventuelt i forbindelse med, at gerningsmandens straf var mindre end 1 års fængsel), [U 2020 132 H](#), [U 2017 3541 V](#), [FED 2014 42 Ø](#), [FED 2011 96 Ø](#), [TfK 2009 935 Ø](#) og [U 2006 2876 H](#) (landsrettens dom). Som eksempler på tilkendelse af godtgørelse ved knivstik, se [U 2019 1748 V](#), [FED 2014 16 Ø](#), [FED 2010 75 Ø](#), [TfK 2009 829 Ø](#), [U 2007 1874 H](#) (landsrettens dom) og [U 2007 1643 V](#). Om Erstatningsnævnets praksis vedrørende kravene til skadens alvor, se dets årsberetning for 2007 s. 34. Om godtgørelse efter skud, se [FED 2021 13 V](#), [TfK 2020 764 V](#), [TfK 2019 758 V](#), [TfK 2016 525 V](#) og [U 2006 1155 h](#) (landsrettens dom). Om brug af andre former for våben, se [U 2007 182 H](#) (landsrettens dom om øksehug), [FED 2015 37 Ø](#) (slag med træbøjle), [U 2012 1947 Ø](#) (slag med brosten), [FED 2008 171 Ø](#) (brug af glasskår); se også [FED 2020 118 Ø](#) (= [TfK 2021 32 Ø](#)) om ildspåsættelse. Det er ikke tilstrækkeligt, at der er blevet truet med våben, jf. [FED 2010 73 Ø](#), [U 2006 1995 H](#) og [FED 2003 1991 Ø](#). Godtgørelse kan nægtes, hvis ofret forudgående havde deltaget i slagsmål, jf. [FED 2011 39 Ø](#) og [FED 2004 535 Ø](#); om efterfølgende forhold til gerningsmanden, se [FED 2008 94 Ø](#) og [FED 2004 1400 Ø](#).

Ved *længerevarende voldsudøvelse* kan der navnlig blive tale om godtgørelse, hvis der udøvet en sådan vold mod børn eller ægtefælle, at det udgør mishandling, jf. [strfl § 245](#), men dette er ikke i sig selv tilstrækkeligt, jf. f.eks. [TfK 2022 269 Ø](#) og [TfK 2019 326 Ø](#). Ved den nærmere vurdering lægges der vægt på voldens karakter og varighed samt dens følger og på, om der tillige foreligger vanrøgt, jf. [strfl § 213](#) og **Bo von Eyben** 577 ff. Eksempler på tilkendelse af godtgørelse, især til børn, er: [TfK 2021 454 V](#), [TfK 2018 652 V](#), [FED 2016 162 Ø](#), [TfK 2016 1135 V](#), [TfK 2015 21 Ø](#), [FED 2015 14 V](#), [TfK 2014 1186 V](#), [U 2012 998 V](#), [U 2010 857 Ø](#), [U 2009 2893 H](#), [FED 2009 92 Ø](#); sml. [TfK 2022 71 Ø](#) (ikke godtgørelse ved enkeltstående grov vold mod 5-årig).

Der tilkendes ikke godtgørelse, hvis voldsudøvelsen ikke har været langvarig eller ikke er gået ud over (mindre) slag, eller den ikke har medført alvorlig skade; i disse tilfælde er kravet om mindst 1 års fængsel normalt heller ikke opfyldt, jf. f.eks. [TfK 2014 532 V](#), sml. dog [TfK 2014 1186 V](#), hvor der tilkendes godtgørelse, selv om straffen lød på 8 måneders fængsel. Eksempler på nægtelse af godtgørelse er [TfK 2016 602 V](#), [TfK 2016 1135 V](#), [FED 2016 144 Ø](#), [FED 2016 72 Ø](#), [TfK 2014 452 Ø](#), [FED 2014 18 Ø](#), [U 2005 3315 Ø](#), [TfK 2009 97 V](#), [TfK 2011 963 Ø](#) og [U 2012 3419 V](#). Om mishandling af andre end børn, se [TfK 2022 383 V](#) (ægtefælle), [TfK 2021 548 Ø](#) og [FED 2009 92 Ø](#) (samleversker), [U 2007 2399 H](#) landsrettens dom om vold mod kæreste) og [U 2010 857 Ø](#) (slavelignende forhold).

Uden for disse tilfælde tilkendes der som udgangspunkt ikke godtgørelse (også fordi straffen normalt da er mindre end 1 års fængsel), jf. som eksempler herpå (typisk i form af slag og spark, hvor voldsudøvelsen har været kortvarig), [TfK 2019 395 V](#) (en efterfølgende seksuel krænkelse berettigede dog til godtgørelse for tort efter stk. 1), [TfK 2016 1274 Ø](#) (begrænset vold mod barn), [TfK 2016 14 V](#) (slag, spark og trusler mod kæreste), [FED 2014 21 Ø](#), [FED 2011 40](#)

Ø, FED 2010 31 Ø. U 2006 3155 H, FED 2004 491 Ø, FED 2004 2679 Ø, FED 2004 2681 Ø. Der er normalt ikke grundlag for godtgørelse ved vold i form af kvælertag og lign., jf. f.eks. FED 2015 145 Ø, FED 2009 131 Ø, FED 2008 133 V og FED 2007 86 Ø, men sml. TfK 2010 598 V (akut livsfare og psykiske følger). Det samme gælder ved røverier, herunder hjemmerøverier, da der oftest kun anvendes begrænset vold, og trusler om vold kan ikke begrunde godtgørelse, jf. som eksempler U 2023 364 H, U 2019 2069 H. U 2018 3668 V, FED 2016 81 Ø, FED 2016 73 Ø, TfK 2016 736 Ø, TfK 2010 265 Ø, U 2009 1410 H og FED 2007 140; godtgørelse kan dog tilkendes, hvis der er udøvet vold med våben. jf. f.eks. FED 2016 34 Ø (knivstik) og FED 2014 24 Ø (slag med koben); se hertil **Bo von Eyben** 581.

167

Bestemmelsen omfatter således i modsætning til stk. 1 ikke angreb alene mod fred eller ære, men disse angreb omfattes af det følgende punktum, jf. note hertil.

Kerneområdet er straffelovsovertrædelser i form af særligt grov vold eller frihedsberøvelse. Bestemmelsen kan således omfatte forbrydelser, hvor vold indgår i gerningsindholdet, herunder både forhold, der udelukkende består i vold, og f.eks. røveri, voldtægt og drabsforsøg. Ved voldtægt vil godtgørelsen efter stk 1 dog normalt inkludere den heri liggende voldsudøvelse.

Angreb mod en persons frihed kan berettige til godtgørelse, hvis frihedsberøvelsen har været en vis varighed og er foregået under sådanne omstændigheder, f.eks. ved anvendelse af trussel med våben, at forholdet er voldsomt angstskabende for offeret.

168

Tilføjet ved L 2022 895. Hermed blev området for krænkelsesgodtgørelse efter stk. 4 udvidet, således at ikke kun (grove) angreb på en anden person eller dennes frihed er omfattet, men også (grove) krænkelse af en andens fred eller ære. Bestemmelsen blev indsat som en reaktion imod U 2020 1879 H om videregivelse af oplysninger om kreditkortstransaktioner til et ugeblad; tortgodtgørelse kunne ikke tilkendes efter stk. 1, da der ikke forelå forhold, der var egnet til at påvirke personens selv- og ærefølelse. Der kunne heller ikke tilkendes krænkelsesgodtgørelse, da der ikke forelå angreb på en andens person eller frihed. Med ændringen gives der derimod mulighed for at tilkende krænkelsesgodtgørelse i et sådant tilfælde.

Ligesom tilfældet er ved angreb på person eller frihed, er bestemmelsen tiltænkt et snævert anvendelsesområde. Det er også ved krænkelse af fred eller ære en betingelse, at forholdet er begået ved en forbrydelse, uden at der dog stilles krav om straf af en bestemt længde. Kerneområdet vil være straffelovsovertrædelser i form af uberettiget adgang til datasystemer, brud på brevhemmeligheden og aflytning, husfredskrænkelser, uberettiget fotografering af personer på ikke frit tilgængeligt sted, uberettiget videregivelse af meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold samt ærekrænkelser.

Ved vurderingen af forholdets grovhed kan der bl.a. tages hensyn til, om kænkelser er begået for vindings skyld. Ved krænkelse i form af overvågning kan der bl.a. tages hensyn til, om der er tale om særligt private forhold og til varigheden af overvågningen.

169

Efter ophævelsen af § 18, stk. 2 og 3, ved L 2017 550 omfatter henvisningen kun reglen om overdragelse af erstatnings- og godtgørelseskrav, og den omfatter således også krænkelsesgodtgørelser efter § 26 og § 26 a.

Lovbekendtgørelse 2025-11-07 nr. 1294

Straffeloven^{*}

Lovteksten er konsolideret af Karnov den **2026-03-10**, som er ikrafttrædelsesdato for den seneste ændring.
som ændret ved [L 2026-02-11 nr. 263](#) og [L 2026-03-03 nr. 358](#)

Fremtidige lovændringer: [L 2026-02-11 nr. 263](#)

SÆRLIG DEL

27. kap. Freds- og ærekrænkelser¹⁷⁹³

§ 264

¹⁸²⁵ Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, der uberettiget ¹⁸²⁶

- 1) skaffer sig adgang ¹⁸²⁷ til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted, ¹⁸²⁸
- 2) skaffer sig adgang til andres gemmer ¹⁸²⁹ eller
- 3) undlader at forlade fremmed område ¹⁸³⁰ efter at være opfordret dertil. ¹⁸³¹

Stk. 2. ¹⁸³² Begås de forhold, der er nævnt i stk. 1, nr. 1 og 2, med forsæt til at skaffe sig eller gøre sig bekendt med oplysninger om en virksomheds erhvervshemmeligheder, eller foreligger der i øvrigt særligt skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel indtil 6 år. Som særligt skærpende omstændighed anses navnlig tilfælde, hvor forholdet er begået under sådanne omstændigheder, at det påfører andre en betydelig skade ¹⁸³³ eller indebærer en særlig risiko herfor. ¹⁸³⁴

Karnovs noter

1793

Ved [L 1972 89](#) blev [strfl's](#) regler om fredskrænkelser gennemgribende revideret. Til grund for ændringerne lå [bet 1971 601](#) om privatlivets fred, hvis forslag i det væsentlige er gennemført. Der henvises til [bet s 57-63](#) med bemærkninger til de foreslåede regler. Betænkningen indeholder s 25-37 udførlig gennemgang af tidl. gældende bestemmelser, som fortsat er af betydning. Om ændringerne, se **Jacques Hermann** i **JUR 1973** 68 ff.

Senst ændret ved [L 2018 1719](#). Loven bygger på Straffelovrådets [bet 2017 1563](#) om freds- og ærekrænkelser. Formålet med lovændringen er bl.a. at styrke det strafferetlige værn mod krænkelser af privatlivets fred og mod ærekrænkelser, herunder ved at gennemføre en generel modernisering af [straffelovens](#) bestemmelser om freds- og ærekrænkelser. Der indføres herunder § 263 om uberettiget overvågning af en persons færden ved hjælp af en gps eller andet apparat. Derudover indførtes en mere tidssvarende beskyttelse mod videregivelse af nøgenbilleder og adgang til betinget offentlig påtale af grove ærekrænkelser, samt mulighed for at en domfældt kan pålægges at slette en udtalelse, meddelelse eller et billede, som har tilknytning til en overtrædelse af §§ 264 d, 267 eller 268.

Ved lovændringen tredobles ligeledes bødestraffen for overtrædelser af §§ 263–264 d og 267–268. For ansvarshavende redaktører hos massemedier femdobles bødestraffen. Ligeledes femdobles straffen (bøde) for overtrædelse af bl.a. referat- og navneforbud nedlagt af domstolene i en straffesag. Endelig tredobles tortgodtgørelsesniveauet for freds- og ærekrænkelser efter erstatningsansvarsloven.

Ved L 2022 292 indføres § 264 e, hvorved der sker en nykriminalisering af identitetsmisbrug. Bestemmelsen forudsætter ikke, at identitetsmisbruget er anvendt til at opnå vinding. Forbrydelsen består i den integritetskrænkelser som følger af, at en anden misbruger ens identitet. Ligeledes ændres § 271, stk. 1, så det også ved dom for overtrædelse af § 264 e, kan bestemmes, at oplysninger, herunder udtalelser, meddelelser, billeder mv., skal slettes.

Se generelt om kapitlet **Komm II 501 ff., Waaben**: Sp d 232 ff. Se også **P. Stuer Lauridsen**: Pressefrihed - personlighedsret, navnlig kap. 6 ff. Om hadefulde ytringer («hate crimes») på internettet, se **Trine Baumbach** og **Peter Blume** i **JUR 2009** nr. 1. Se også **Trine Baumbach**: Medieret og **Søren Sandfeld Jakobsen** og **Sten Schaumburg-Müller**: Medieretten.

1825

Ændret ved L 1972 89 og stk. 2 på ny ændret ved L 1985 226, jf. nedenfor i note ad stk. 2, og ved L 2000 433, der afskaffede hæftestrafen. Nyaffattet ved L 2018 1719. Ved nyaffattelsen skete visse sproglige ændringer, idet man efter straffelovrådets anbefaling fandt anledning til at foretage visse præciseringer af, i hvilket omfang bestemmelsen finder anvendelse i relation til aflåste eller ikke aflåste bygninger, lokaler mv. Se LFF 2018-10-03 nr 20, almindelige bemærkninger, pkt. 2.3.2. Om husfredskrænkelser se **Hurwitz**: Sp. d 243, bet 1971 601 32, **Komm II 512** og **Waaben**: Sp. d 243 f., Thomas Rørdam i **Vestergaard**: Forbrydelser 285 ff., **Trine Baumbach**: Strafferet og menneskeret 2014 283ff. Om journalister se **Sandfeld Jakobsen** og **Schaumburg-Müller**: Medieretten 177ff.

1826

Se note § 263 om »uberettiget«, U 1997 826 (ægtemand, der var fraflyttet den fælles lejlighed, som han havde opnået i kraft af sit tjenesteforhold, og som han var tilkendt ved separationsdom, fandtes uberettiget til at skaffe sig adgang til lejligheden for at fjerne nogle effekter bl.a. uht. at fuldbyrdsesfristen for separationsdommen ikke var udløbet). U 2008 2738 Ø (pressefotograf, der havde skaffet sig adgang til Flygtningenævnets lokaler for at dække nogle aktivisters aktion mod nævnet, fandtes ikke at have skaffet sig uberettiget adgang, og pressefotografen frifandtes derfor for overtrædelse af § 264, stk. 1, nr. 1 og 2). U 2012 2510 Ø (Greenpeace idømt 25 dagbøder for overtrædelse af § 306, jf. § 264, stk. 1, nr. 1, ved at medlemmer havde skaffet sig adgang til og uden samtykke at have installeret gps-udstyr på fiskekuttere, angivelig med det formål gennem sporingen at afsløre ulovligt fiskeri).

Almeninteressen kan under visse omstændigheder gøre indtrængen mv. straffri. Se fra litteraturen **Sandfeld Jakobsen** og **Schaumburg-Müller**: Medieretten 177 ff. og Thomas Rørdam i **Vestergaard**: Forbrydelser 288. Se fra praksis TfK 2019 122 (Et TV-hold havde ikke overtrådt straffelovens § 264, da husfredskrænkelsen efter omstændighederne ikke var uberettiget. De havde i forbindelse med et undersøgende dokumentarprogram om kædesvindler, gået ind af en ulåst dør med henblik på at lave et konfrontatorisk interview med F. Det var ikke godtgjort, at de tiltalte ikke havde forladt stedet, efter at F havde bedt dem herom), TfK 2016 361 Ø (T, der var pressefotograf, var sammen med en gruppe unge trængt ind i en virksomhed. Landsretten ikke at den samfundsmæssige interesse og aktuelle nyhedsværdi kunne berettigg husfredskrænkelsen), U 1999 1675 H (tv-journalister, der havde været til stede på en kunstig ø i Øresund under en demonstration, havde skaffet sig adgang til et ikke frit tilgængeligt sted, idet øen fungerede som byggeplads og var nået med båd, selv om området ikke var indhegnet, og selv om der ikke var opsat skilte med adgangsforbud; frifundet for overtrædelse af § 264, da tilstedeværelsen ikke havde været uberettiget, bl.a. under hensyn til aktionens debatskabende formål og til beskyttelsen af ytringsfriheden, jf. EMRK art. 10), U 1994 988 H (Hensynet til nyhedsformidlingen måtte tillægges en sådan vægt, at tiltaltes tilstedeværelse i en have for journalistisk at skildre en demonstration ikke kunne anses for at være uberettiget). Dommen kritiseres af **Eva Smith** i U 1995 B 145-147; se heroverfor **Bent Unmack Larsen** i U 1995 B 250-253 samt **Marianne Holdgaard Bukh** og **Jørgen Albæk Jensen** i **EU-ret & Menneskeret 1995** 185. U 1987 934 H (Ikke antaget, at den nyheds- og informationsværdi, som var i

demonstranternes indtrængen i en privat have og på et borgmesterkontor, kunne give pressefolk ret til at følge efter demonstranterne, **Riis** i U 1988 B 419.

1827

Det kræves ikke, at lokaliteten er afspærret, og der stilles ikke krav om fredsforstyrrende adfærd. Det kan således være strafbart at gå ind af en åben havelåge eller ind i en lejlighed gennem en åbenstående dør, **Waaben**: Sp. d 244. Der må, jf. udtrykket »uberettiget« anlægges en samlet vurdering, dels af den pågældende lokalitets karakter, dels af den pågældendes adfærd og motiv, og dels af opholdets varighed og den sædvanlige færdsel på stedet. Se endv. **Komm II** 515.

Se fra praksis, herunder efter den tidl. bestemmelse U 1956 158 (privatdetektiver afbrød el-forsyningen til en lejlighed, hvorefter de under foregivende af at komme fra belysningsvæsenet skaffede sig adgang - hæfte i 20 dage efter § 131 og § 264) og **JD 1957 85** (tilsvarende sag). U 1952 760 H (politikommissær, der under eftersøgning af en strafsoner havde givet ordre til at sprænge en dør, havde ikke udvist et forhold, der kunne tilregnes ham efter § 264). Se endv. om anvendelse af bestemmelsen U 1967 571 (trængt ind ved at knuse rude i entredør og overfaldet frasepareret hustru), U 1967 710 (trængt ind på stuepigens værelse på hotel og krænkede deres blufærdighed), U 1968 870 (brudt ind i bekendtes lejligheder for at tilegne sig breve og fotografier - tillige forsøg på manddrab mv), U 1970 253 (en gruppe unge mænd trængte ind i en villa, som beboedes af fremmedarbejdere, og overfaldt beboerne bl.a. med jernkæder og knytnæveslag - de mest aktive fængsel i 9-10 mdr.), U 1976 334 H (opbrudt hængelås og overnattet i sommerhus). U 2004 2493 V (tiltalte, der om natten havde trængt ind på en kvindes bopæl, mens hun lå og sov, og befølt hende på den ene endebalde og det ene lår, idømt fængsel i 30 dage). U 2006 1584 (foreningen Greenpeace idømt bøde for overtrædelse af § 264, stk. 1, nr. 1, ved i forening med andre at have skaffet sig adgang til taget af en bygning hvorfra der bl.a. blev foretaget klatring i forbindelse med en aktion mod GMO. § 306 fandtes anvendelig, og straffen fastsattes til 25 dagbøder a 2.000 kr.). U 2012 2510 Ø (medlem af Greenpeace straffet for overtrædelse af § 264, stk. 1, nr. 1, ved at skaffe sig adgang til 5 fiskekuttere i Gilleleje, hvorpå han installerede GPS-udstyr. At formålet var at afsløre ulovligt fiskeri, kunne ikke fritage for strafansvar eller medføre strafbortfald. Medlemmet idømt 15 dagbøder a 150 kr., Greenpeace efter § 306 en tillægsstraf på 25 dagbøder a 1.000 kr.).

1828

Bestemmelsen omfatter fortsat private boliger, private og offentlige kontorer, forretninger og fabrikker mv. Omfattet er også transportmidler som biler, busser, tog mv. Forretninger, kontorer mv. med adgang for f.eks. kunder anses som frit tilgængelige i åbningstiden, men er i øvrigt omfattet af bestemmelsen.

Det er i mangel af særlig berettigelse som et klart udgangspunkt uberettiget at gå ind i et privat hus, lejlighed mv., også selv om døren står åben eller ikke er låst. Det samme gælder for udhuse, garager, kældere og loftsrum, som nogen har eksklusiv brugsret til, ligesom det som udgangspunkt er uberettiget i bestemmelsens forstand at gå ind i en indhegnet have. Se henvisningen til praksis under note 3.

Det er endvidere uberettiget i bestemmelsens forstand, hvis man i mangel af særlig berettigelse skaffer sig adgang til aflåste bygninger eller aflåste lukkede områder, uanset om disse anvendes til beboelse, erhverv, offentlige formål mv. Det samme gælder, hvis sådanne bygninger mv. ikke er aflåst, men der er etableret tydelig adgangskontrol, herunder ved henvendelse til en vagt eller i en reception.

Det er således omfattet af bestemmelsen, hvis man skaffer sig adgang til f.eks. en aflåst trappeopgang, herunder ved at snige sig med ind, når døren er åben, eller ved at få åbnet døren under angivelse af falsk ærinde. Omvendt er det ikke omfattet af bestemmelsen, hvis man går ind i en uaflåst trappeopgang, men det kan efter omstændighederne være en overtrædelse af ordensbekendtgørelsen. Det er ligeledes som udgangspunkt ikke omfattet af bestemmelsen, hvis man går ind i uaflåste fællesarealer i beboelsesejendomme, herunder gårdrum og kældre.

Butikslokaler eller offentlige kontorer er som udgangspunkt frit tilgængelige inden for normal åbningstid. Derimod er den enkelte medarbejders kontor typisk ikke frit tilgængeligt. **Sandfeld Jakobsen og Schaumburg-Müller**: Medieretten

194.

Berettigelsesvurderingen må ske ud fra helheden. Se fra litteraturen **Annette Nørby Møller-Sørensen** i Feskskrift til Jørn Vestergaard 177ff.

1829

Bestemmelsen om at skaffe sig adgang til andres gemmer viderefører den tidligere § 263, stk. 1, nr. 2 uden ændringer, jf. LFF 2018-10-03 nr 20, almindelige bemærk., pkt. 2.3. Bestemmelsen omfatter f.eks. det, at man leder i andres lommer eller tasker og efter omstændighederne i andres skabe og skuffer, herunder navnlig når disse er aflåste. Se fra påraksis eks. U 1940 156 Ø (Opbrydning af skrivebord). Det kræves ikke, at gemmet er låst. **Komm II** 506.

1830

Nr. 3 finder anvendelse, uanset om området er frit tilgængeligt eller ej, og om man har fået adgang til området på normal måde eller ej. Omfattet er således også f.eks. åbne marker. **Komm II** 517. Området er ikke fremmed, hvis det er udlagt til brug for offentligheden. U 1998 382 (ni rockere havde nægtet at forlade Døllefjelde-Musse-markedet trods opfordring hertil fra formanden for markedskomiteén. Da der var tale om et stort åbent areal, hvortil der var offentlig adgang uden begrænsninger, havde området ikke en sådan privat karakter, at det var omfattet af udtrykket »fremmed grund« i dagældende § 264, stk. 1, nr. 2 (nu § 264, stk. 1, nr. 3). U 2004 1646 V (T frifundet for overtrædelse af § 264, stk. 1, nr. 2 (nu nr. 3), idet T's ophold på arealet bag målet til en håndboldkamp ikke kunne karakteriseres som et ophold på fremmed grund, i den forstand hvori dette begreb anvendes i straffelovens § 264). Se kritisk **Sandfeld Jakobsen og Schaumburg-Müller**: Medieretten 198f.

Se vedr. arbejdskonflikter Straffelovrådet bet. 759/1976,

1831

Der er ikke ved nyaffattelsen i L 2018 1719 tilsigtet nogen ændring i bestemmelsens gerningsindhold.

Efter bestemmelsen er det strafbart, hvis man uberettiget forbliver et sted, som man er opfordret til at forlade af den, som har rådighed over det pågældende sted. Der kan f.eks. være tale om en sportshal, butik eller et ikke frit tilgængeligt sted, hvor man i første omgang var berettiget til at opholde sig.

Det antages i **Komm II** 517, at bestemmelsen ikke finder anvendelse, hvis en kunde nægter at efterkomme en ulovlig opfordring om at forlade en forretning, f.eks. fordi den strider mod ligebehandlingsregler. Se anderledes Thomas Rørdam i **Vestergaard**: Forbrydelser 289 og **Sandfeld Jakobsen og Schaumburg-Müller**: Medieretten 199, n 78.

1832

Som affattet ved L 2018 1719. Bestemmelsen blev oprindelig indsat ved L 1985 226, der byggede på bet 1985 1032. Ændringen indebar en udvidelse af de skærpelsesgrunde, som hidtil var anført i § 264, stk. 2, samt en ændring af strafmaksimum. Se i øvrigt om bestemmelsen note ad § 263, stk. 3. Strafmaksimum var tidligere forhøjet fra fængsel indtil 2 år til fængsel indtil 4 år ved L 1992 6, men er ved L 2004 218 forhøjet til 6 års fængsel.

1833

Bedømmelsen af, hvorvidt en overtrædelse er begået under sådanne omstændigheder, at forbrydelsen »påfører andre en betydelig skade eller indebærer en særlig risiko herfor«, vil være konkret i den enkelte sag. »Skade« omfatter såvel økonomisk som personlig skade og er derfor efter omstændighederne bl.a. anvendelig i tilfælde, hvor gerningsmanden har udnyttet personfølsomme oplysninger f.eks. i kriminalregisteret.

1834

Efter stk. 2 kan straffen stige til fængsel i indtil 6 år for forhold, der er nævnt i stk. 1, nr. 1 og nr. 2, men ikke nr. 3.

Spørgsmålet om, hvorvidt en husfredskrænkelse »påfører andre en betydelig skade« eller indebærer en »særlig risiko herfor« afgøres på grundlag af en konkret vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige sagens omstændigheder. Kravet indebærer, at det ikke er enhver form for skade, der er omfattet af bestemmelsen.

Det forudsættes, at bødestraf for freds- og ærekrænkelser gennemgående tredobles i forhold til det hidtidige strafniveau. Dette gælder dog ikke i de sager mod juridiske personer, hvor der udmåles en bøde, der afspejler, at en tilsvarende freds- eller ærekrænkelse begået af en enkeltperson ville være blevet straffet med fængsel.

I forhold til bødestraf for freds- og ærekrænkelser til ansvarshavende redaktører hos massemedier forudsættes en gennemgående femdobling i forhold til det hidtidige strafniveau. Den tilsigtede femdobling af bødestraffen til redaktører finder kun anvendelse i tilfælde, hvor den pågældende agerer som redaktør og ikke som privatperson.

Der er i gentagelsestilfælde grundlag for markant højere bødestrafte. Hvorvidt der er tale om et gentagelsestilfælde afhænger af, om det er den samme person, der på et tidligere tidspunkt har overtrådt et forbud eller lignende. I sager, hvor en repræsentant for et massemedie begår en overtrædelse, er det således ikke afgørende, om personen repræsenterede det samme massemedie, sidste gang personen begik en overtrædelse.

Fastsættelsen af straffen beror på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, jf. herved straffelovens kapitel 10.

Lovbekendtgørelse 2025-11-07 nr. 1294

Straffeloven^{*}

Lovteksten er konsolideret af Karnov den **2026-03-10**, som er ikrafttrædelsesdato for den seneste ændring.

som ændret ved [L 2026-02-11 nr. 263](#) og [L 2026-03-03 nr. 358](#)

Fremtidige lovændringer: [L 2026-02-11 nr. 263](#)

SÆRLIG DEL

27. kap. Freds- og ærekrænkelser¹⁷⁹³

§ 264 a

¹⁸³⁵ Den, der uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, ¹⁸³⁶ straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer. ¹⁸³⁷

Karnovs noter

1793

Ved [L 1972 89](#) blev [strfl's](#) regler om fredskrænkelser gennemgribende revideret. Til grund for ændringerne lå [bet 1971 601](#) om privatlivets fred, hvis forslag i det væsentlige er gennemført. Der henvises til [bet s 57-63](#) med bemærkninger til de foreslåede regler. Betænkningen indeholder [s 25-37](#) udførlig gennemgang af tidl. gældende bestemmelser, som fortsat er af betydning. Om ændringerne, se **Jacques Hermann** i **JUR 1973** 68 ff.

Senst ændret ved [L 2018 1719](#). Loven bygger på Straffelovrådets [bet 2017 1563](#) om freds- og ærekrænkelser. Formålet med lovændringen er bl.a. at styrke det strafferetlige værn mod krænkelser af privatlivets fred og mod ærekrænkelser, herunder ved at gennemføre en generel modernisering af [straffelovens](#) bestemmelser om freds- og ærekrænkelser. Der indføres herunder [§ 263](#) om uberettiget overvågning af en persons færden ved hjælp af en gps eller andet apparat. Derudover indførtes en mere tidssvarende beskyttelse mod videregivelse af nøgenbilleder og adgang til betinget offentlig påtale af grove ærekrænkelser, samt mulighed for at en domfældt kan pålægges at slette en udtalelse, meddelelse eller et billede, som har tilknytning til en overtrædelse af [§§ 264 d, 267 eller 268](#).

Ved lovændringen tredobles ligeledes bødestraffen for overtrædelser af [§§ 263–264 d og 267–268](#). For ansvarshavende redaktører hos massemedier femdobles bødestraffen. Ligeledes femdobles straffen (bøde) for overtrædelse af bl.a. referat- og navneforbud nedlagt af domstolene i en straffesag. Endelig tredobles tortgodtgørelsesniveauet for freds- og ærekrænkelser efter [erstatningsansvarsloven](#).

Ved [L 2022 292](#) indføres [§ 264 e](#), hvorved der sker en nykriminalisering af identitetsmisbrug. Bestemmelsen forudsætter ikke, at identitetsmisbruget er anvendt til at opnå vinding. Forbrydelsen består i den integritetskrænkelser som følger af, at en anden misbruger ens identitet. Ligeledes ændres [§ 271, stk. 1](#), så det også ved dom for overtrædelse af [§ 264 e](#), kan bestemmes, at oplysninger, herunder udtalelser, meddelelser, billeder mv., skal slettes.

Se generelt om kapitlet **Komm II** 501 ff., **Waaben**: Sp d 232 ff. Se også **P. Stuer Lauridsen**: Pressefrihed - personlighedsret, navnlig kap. 6 ff. Om hadefulde ytringer (»hate crimes«) på internettet, se **Trine Baumbach** og **Peter Blume** i **JUR 2009** nr. 1. Se også **Trine Baumbach**: Medieret og **Søren Sandfeld Jakobsen** og **Sten Schaumburg-Müller**: Medieretten.

1835

Waaben Sp d 241 f., **Komm II** 519. Bestemmelsen er indføjet ved L 1972 89 og ændret ved L 2000 433, der afskaffede hæftestrafpen. Fotografering med støtte i samtykke, herunder stiltiende samtykke, eller kutyme ikke er kriminaliseret. Mht. betydningen af det forbehold, der udtrykkes ved ordet »uberettiget«, henvises også til note ad § 263, stk. 1, »uberettigede«. F.s.v. angår fotografering må det uden for retshåndhævelsestilfælde (**FT** 1971-72, till A 562) antages, at handlinger, der er omfattet af bestemmelsens ordlyd, kun sjældent vil være retmæssige. Berettiget fotografering kan dog være, hvor den fotograferede ikke er det egentlige motiv for fotografiet, jf. **Komm II** 520. Se fra praksis U 2012 2328 H (videooptagelse med skjult kamera i persons fremvisnings- og salgsløse og i dennes køkken af personen og et større antal hunde til brug for tv-udsendelsen KONTANT, hvori optagelsen bragtes uden sløring og med nævnelse af personens navn, ikke anset for uberettiget, idet optagelsen skete på grund af boligens anvendelse til ulovlig erhvervsmæssig handel med hunde, og idet udsendelsen rejste spørgsmål af væsentlig samfundsmæssig interesse om dyrevelfærd, dyreetik og køberrisici uden fokus på personen og dennes private forhold og boligen (dissens)). Se kritisk om dommen **P. Blume** i U 2012 B 390 og **Vibeke Borberg** i U 2014 B 258 og **Sten Schaumburg-Müller** i U 2015 B 9. Se også **Vibeke Borberg**, **Thomas Riis**, **Henrik Udsen** **JUR 2015** 8.

Se i øvrigt fra praksis TfK 2018 575/2 (To tiltalte på hhv. 16- og 17-år straffet for overtrædelse af straffelovens §§ 264 a, 232 og 235 ved at have optaget en video af deres samleje på et toilet med pige på 17 år uden hendes vidende og udbredt det pornografiske materiale ved at videresende optagelsen og vise den til andre). TfK 2018 424 (T havde over en 3-årig periode ved anvendelse af falske profiler på internettet, hvor han udgav sig for at være en jævnaldrende dreng eller pige fået forskellige børn og unge, herunder 45 børn under 15 år, til at vise sig i seksuelle situationer for ham, og ved hjælp af et særligt program og uden de forurettedes vidende optaget de forurettede i disse seksuelle situationer. T blev dømt for overtrædelse af § 264 a samt § 232 og 235).

1836

Dette udtryk må forstås i overensstemmelse med § 264, stk. 1, nr. 1, jf. noter hertil. Om fotografering af personer på frit tilgængelige steder, se L 1982 278, om forbud mod privates TV-overvågning mv. Se U 1986 203 (La Cabana-sagen. Videooptagelse af personer, som befandt sig i en indkørsel og i en gård), U 1981 364 (beslaglæggelse af fotografi godkendt, idet fotografen med føje var sigtet for overtrædelse af § 264 a ved at have fotograferet polititjenestemænd, der befandt sig bag vinduerne i hus i færd med at foretage ransagning i narkosag. Pgl var pressefotograf, og der forelå også rimelig anledning til at sigte ham for forsøg på § 264 d), U 1981 379/2 (frifindelse for § 264 a. T - der var free lance fotograf ved dagblad - havde optaget billeder af en civilklædt polititjenestemand fra en balkon uden for hotelværelse, hvorfra han som led i sin tjeneste overvågede og fotograferede forløbet af en demonstration. Antaget, at bestemmelsen må anses anvendelig også på fotografering af politifolk i tjeneste, at politimanden befandt sig på ikke frit tilgængeligt sted, men at tiltalte under de foreliggende omstændigheder, hvor politiets overvågning foretoges fra et sted, der var åbent for iagttagelse, ikke kunne anses uberettiget til at fotograferer politimanden), U 1982 490/2 (domfældelse). **Sten Schaumburg-Müller** anfører i U 2006 B 229 ff., at udtrykket »ikke tilgængeligt sted« må forstås mere snævert end almindeligt antaget, og at retsstillingen ikke nødvendigvis korresponderer med behovet for beskyttelse.

1837

Ved L 2018 1719 foretages inden ændringer i gerningsindholdet, men det forudsættes, at bødestraf for alle freds- og ærekrænkelser gennemgående tredobles i forhold til det hidtidige straffniveau. Dette gælder dog ikke i de sager mod juridiske personer, hvor der udmåles en bøde, der afspejler, at en tilsvarende freds- eller ærekrænkelse begået af en enkeltperson ville være blevet straffet med fængsel.

I forhold til bødestraf for freds- og ærekrænkelser til ansvarshavende redaktører hos massemedier forudsættes en gennemgående femdobling i forhold til det hidtidige strafniveau. Den tilsigtede femdobling af bødestraffen til redaktører kun finder anvendelse i tilfælde, hvor den pågældende agerer som redaktør og ikke som privatperson.

Der er i gentagelsestilfælde grundlag for markant højere bødestrafte. Hvorvidt der er tale om et gentagelsestilfælde, afhænger af, om det er den samme person, der på et tidligere tidspunkt har overtrådt et forbud eller lignende. I sager, hvor en repræsentant for et massemedie begår en overtrædelse, er det således ikke afgørende, om personen repræsenterede det samme massemedie, sidste gang personen begik en overtrædelse.

Fastsættelsen af straffen beror på domstolens konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, jf. herved straffelovens kapitel 10.

Bekendtgørelse 2021-06-22 nr. 1377

om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber

I medfør af § 43, stk. 2 og 9, og § 373, stk. 4, i lov om finansiel virksomhed, jf. lovbekendtgørelse af 1447 af 11. september 2020, som ændret ved lov nr. 1163 af 8. juni 2021, fastsættes:

Kapitel 1. *Anvendelsesområde og definitioner*

§ 1

Bekendtgørelsen finder anvendelse på undersøgelser foretaget af danske forsikringsselskaber og udenlandske forsikringsselskaber, som driver virksomhed her i landet, herunder gennem filialetablering eller grænseoverskridende tjenesteydelsesvirksomhed.

Stk. 2.

Bekendtgørelsen finder alene anvendelse på forsikringsselskabers procedurer og oplysningsforpligtelser, når de foretager undersøgelser.

Stk. 3.

§§ 5-7 finder ikke anvendelse på sager, der afgøres i henhold til lov om arbejdsskadesikring.

Stk. 4.

§ 6 finder desuden ikke anvendelse på forsikringer omfattet af bilag 7 i lov om finansiel virksomhed, når skaden vedrører løsøre eller fast ejendom, medmindre en beslutning om at fremsætte et tilbagebetalingskrav overfor skadelidte sker som følge af en personovervågning, jf. § 8.

Stk. 5.

Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse, når forsikringsselskaber:

- 1) indhenter oplysninger om priser eller værdier for genstande,
- 2) indhenter oplysninger fra offentlige registre, uanset om oplysningerne indhentes direkte fra registeret eller via private hjemmesider, som sammenstiller eller gengiver oplysninger fra offentlige registre,
- 3) indhenter oplysninger om vejrforhold,
- 4) indhenter oplysninger om virkning og bivirkning ved medicinpræparater, eller
- 5) indhenter oplysninger om objektivt konstaterbare eller faktuelle forhold, der ikke vedrører den skadelidte person eller den skadede genstand.

§ 2

I denne bekendtgørelse forstås ved:

- 1) Undersøgelser: Når forsikringsselskabet indsamler oplysninger uden den skadelidtes viden eller samtykke.
- 2) Personovervågning: Indsamling af oplysninger om skadelidte ved fysisk overvågning af skadelidte, eventuelt suppleret med brug af foto- eller videoudstyr, lydoptagelser eller andre hjælpemidler.

3) Skadelidte:

- a) En forsikringstager, som er forbruger, der overfor det forsikringsselskab, som forsikringsaftalen er indgået med, har gjort eller gør et krav gældende på baggrund af forsikringen.
- b) En fysisk person, der har gjort eller gør et krav gældende overfor tredjemands forsikringsselskab.

4) Forbruger: En fysisk person, der hovedsagelig handler uden for sit erhverv.

5) Varigt medium: Ethvert instrument, der sætter skadelidte i stand til at lagre oplysninger, der er rettet personligt til den pågældende skadelidte på en måde, der giver mulighed for fremtidig henvisning i et tidsrum, der er tilstrækkeligt i forhold til informationsformålet, og som giver mulighed for uændret reproduktion af de lagrede oplysninger.

Kapitel 2. Generelle regler om undersøgelser

Proportionalitet ved valg af undersøgelsesmetode

§ 3

Forsikringsselskaber skal vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, jf. § 8.

Stk. 2.

Den anvendte undersøgelse skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag.

Indsamlede oplysninger

§ 4

Et forsikringsselskab skal loyalt afveje og behandle alle indsamlede oplysninger.

Høring af skadelidte

§ 5

Før et forsikringsselskab på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen træffer endelig beslutning overfor skadelidte om helt eller delvist afslag på forsikringsdækning, eller træffer endelig beslutning om at standse en løbende udbetaling, nedsætte en løbende udbetaling eller fremsætte et krav om tilbagebetaling, skal forsikringsselskabet:

- 1) på papir eller andet varigt medium fremlægge de indsamlede oplysninger i undersøgelsen, jf. i øvrigt § 10, samt informere skadelidte om forsikringsselskabets umiddelbare vurdering af sagen på baggrund af de indhentede oplysninger i undersøgelsen, og
- 2) give skadelidte mulighed for at komme med sine bemærkninger skriftligt eller, hvis skadelidte selv ønsker det, mundtligt, jf. dog stk. 2, indenfor en frist på minimum 4 uger.

Stk. 2.

Forsikringsselskabet skal notere mundtlige bemærkninger i henhold til stk. 1, nr. 2.

Stk. 3.

Forsikringsselskabet skal ikke fremlægge de oplysninger for skadelidte, som skadelidte ikke har krav på at få indsigt i eller oplysning om i henhold til databeskyttelsesreglerne.

Direktionsgodkendelse af beslutninger

§ 6

Et forsikringsselskabs beslutning om at standse eller nedsætte en løbende udbetaling eller fremsætte et krav om tilbagebetaling overfor skadelidte på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen skal træffes af et medlem af forsikringsselskabets direktion.

Stk. 2.

Stk. 1 gælder ikke, hvis skadelidte har erklæret sig enig i forsikringsselskabets umiddelbare vurdering af sagen, jf. § 5, stk. 1, nr. 1.

Information til skadelidte om klagemuligheder m.v.

§ 7

Forsikringsselskabet skal i forbindelse med beslutninger omfattet af § 6 samt ved beslutninger om helt eller delvist afslag på en forsikringsdækning, truffet på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen, på papir eller andet varigt medium informere den skadelidte om følgende:

- 1) Skadelidtes klagemuligheder i henhold til § 4, stk. 2, i lov om forbrugerklager og mulighed for at indbringe sagen for domstolene.
- 2) Reglerne om retshjælp.
- 3) Reglerne om fri proces.

Kapitel 3. Brug af personovervågning

§ 8

Et forsikringsselskab må kun benytte personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når der foreligger en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning.

§ 9

Forsikringsselskabet må kun iværksætte personovervågning af skadelidte, når et medlem af selskabets direktion har truffet beslutning om personovervågning i den konkrete sag.

§ 10

Forsikringsselskabet skal indenfor rimelig tid, efter personovervågningen er afsluttet, på papir eller andet varigt medium fremlægge de oplysninger, der er indsamlet i undersøgelsen, for skadelidte, jf. i øvrigt § 5.

Forsikringsselskabet skal samtidig redegøre for, hvorfor der forelå en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har betydning for vurderingen af, om skadelidte var berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning, jf. § 8.

Stk. 2.

Forsikringsselskabet skal ikke fremlægge de oplysninger for skadelidte, som skadelidte ikke har krav på at få indsigt i eller oplysning om i henhold til databeskyttelsesreglerne.

Kapitel 4. Tilsyn og straf

§ 11

Finanstilsynet kan give påbud om berigtigelse af forhold, der er i strid med bestemmelser i denne bekendtgørelse.

§ 12

Med bøde straffes den, der undlader at efterkomme et påbud efter § 11. Grove eller gentagne overtrædelser af §§ 5-7, § 9 og § 10, stk. 1, straffes med bøde, medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning.

Stk. 2.

Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Ikrafttræden

§ 13

Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. oktober 2021.

Bekendtgørelse 2024-12-06 nr. 1582

om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber

I medfør af § 67, stk. 2 og 4, og § 316, stk. 1, i lov nr. 718 af 13. juni 2023 om forsikringsvirksomhed fastsættes:

Kapitel 1. Anvendelsesområde og definitioner

§ 1

Bekendtgørelsen finder anvendelse på undersøgelser foretaget af danske forsikringsselskaber og udenlandske forsikringsselskaber, som driver virksomhed her i landet, herunder gennem filialetablering eller grænseoverskridende tjenesteydelsesvirksomhed.

Stk. 2.

Bekendtgørelsen finder alene anvendelse på forsikringsselskabers procedurer og oplysningsforpligtelser, når de foretager undersøgelser.

Stk. 3.

§§ 5-7 finder ikke anvendelse på sager, der afgøres i henhold til lov om arbejdsskadesikring.

Stk. 4.

§ 6 finder desuden ikke anvendelse på forsikringer omfattet af bilag 1 i lov om forsikringsvirksomhed, når skaden vedrører løsøre eller fast ejendom, medmindre en beslutning om at fremsætte et tilbagebetalingskrav overfor skadelidte sker som følge af en personovervågning, jf. § 8.

Stk. 5.

Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse, når forsikringsselskaber

- 1) indhenter oplysninger om priser eller værdier for genstande,
- 2) indhenter oplysninger fra offentlige registre, uanset om oplysningerne indhentes direkte fra registeret eller via private hjemmesider, som sammenstiller eller gengiver oplysninger fra offentlige registre,
- 3) indhenter oplysninger om vejrforhold,
- 4) indhenter oplysninger om virkning og bivirkning ved medicinpræparater, eller
- 5) indhenter oplysninger om objektivt konstaterbare eller faktuelle forhold, der ikke vedrører den skadelidte person eller den skadede genstand.

§ 2

I denne bekendtgørelse forstås ved:

- 1) Undersøgelser: Når forsikringsselskabet indsamler oplysninger uden den skadelidtes viden eller samtykke.
- 2) Personovervågning: Indsamling af oplysninger om skadelidte ved fysisk overvågning af skadelidte, eventuelt suppleret med brug af foto- eller videoudstyr, lydoptagelser eller andre hjælpemidler.

3) Skadelidte:

- a) En forsikringstager, som er forbruger, der overfor det forsikringsselskab, som forsikringsaftalen er indgået med, har gjort eller gør et krav gældende på baggrund af forsikringen.
- b) En fysisk person, der har gjort eller gør et krav gældende overfor tredjemands forsikringsselskab.

4) Forbruger: En fysisk person, der hovedsagelig handler uden for sit erhverv.

5) Varigt medium: Ethvert instrument, der sætter skadelidte i stand til at lagre oplysninger, der er rettet personligt til den pågældende skadelidte på en måde, der giver mulighed for fremtidig henvisning i et tidsrum, der er tilstrækkeligt i forhold til informationsformålet, og som giver mulighed for uændret reproduktion af de lagrede oplysninger.

Kapitel 2. Generelle regler om undersøgelser Proportionalitet ved valg af undersøgelsesmetode

§ 3

Forsikringsselskaber skal vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, jf. § 8.

Stk. 2.

Den anvendte undersøgelse skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag.

Indsamlede oplysninger

§ 4

Et forsikringsselskab skal loyalt afveje og behandle alle indsamlede oplysninger.

Høring af skadelidte

§ 5

Før et forsikringsselskab på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen træffer endelig beslutning overfor skadelidte om helt eller delvist afslag på forsikringsdækning, eller træffer endelig beslutning om at standse en løbende udbetaling, nedsætte en løbende udbetaling eller fremsætte et krav om tilbagebetaling, skal forsikringsselskabet

- 1) på papir eller andet varigt medium fremlægge de indsamlede oplysninger i undersøgelsen, jf. i øvrigt § 10, samt informere skadelidte om forsikringsselskabets umiddelbare vurdering af sagen på baggrund af de indhentede oplysninger i undersøgelsen, og
- 2) give skadelidte mulighed for at komme med sine bemærkninger skriftligt eller, hvis skadelidte selv ønsker det, mundtligt, jf. dog stk. 2, indenfor en frist på minimum 4 uger.

Stk. 2.

Forsikringsselskabet skal notere mundtlige bemærkninger i henhold til stk. 1, nr. 2.

Stk. 3.

Forsikringsselskabet skal ikke fremlægge de oplysninger for skadelidte, som skadelidte ikke har krav på at få indsiget i eller oplysning om i henhold til databeskyttelsesreglerne.

Direktionsgodkendelse af beslutninger

§ 6

Et forsikringsselskabs beslutning om at standse eller nedsætte en løbende udbetaling eller fremsætte et krav om tilbagebetaling overfor skadelidte på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen skal træffes af et medlem af forsikringsselskabets direktion.

Stk. 2.

Stk. 1 gælder ikke, hvis skadelidte har erklæret sig enig i forsikringsselskabets umiddelbare vurdering af sagen, jf. § 5, stk. 1, nr. 1.

Information til skadelidte om klagemuligheder m.v.

§ 7

Forsikringsselskabet skal i forbindelse med beslutninger omfattet af § 6 samt ved beslutninger om helt eller delvist afslag på en forsikringsdækning, truffet på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen, på papir eller andet varigt medium informere den skadelidte om følgende:

- 1) Skadelidtes klagemuligheder i henhold til § 4, stk. 2, i lov om forbrugerklager og mulighed for at indbringe sagen for domstolene.
- 2) Reglerne om retshjælp.
- 3) Reglerne om fri proces.

Kapitel 3. Brug af personovervågning

§ 8

Et forsikringsselskab må kun benytte personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når der foreligger en velbegrunnet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning.

§ 9

Forsikringsselskabet må kun iværksætte personovervågning af skadelidte, når et medlem af selskabets direktion har truffet beslutning om personovervågning i den konkrete sag.

§ 10

Forsikringsselskabet skal indenfor rimelig tid, efter personovervågningen er afsluttet, på papir eller andet varigt medium fremlægge de oplysninger, der er indsamlet i undersøgelsen, for skadelidte, jf. i øvrigt §

5. Forsikringsselskabet skal samtidig redegøre for, hvorfor der forelå en velbegrunnet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har betydning for vurderingen af, om skadelidte var berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning, jf. § 8.

Stk. 2.

Forsikringsselskabet skal ikke fremlægge de oplysninger for skadelidte, som skadelidte ikke har krav på at få indsigt i eller oplysning om i henhold til databeskyttelsesreglerne.

Kapitel 4. Tilsyn og straf

§ 11

Finanstilsynet kan give påbud om berigtigelse af forhold, der er i strid med bestemmelser i denne bekendtgørelse.

§ 12

Med bøde straffes den, der undlader at efterkomme et påbud efter § 11. Grove eller gentagne overtrædelser af §§ 5-7, § 9 og § 10, stk. 1, straffes med bøde, medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning.

Stk. 2.

Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Ikrafttræden

§ 13

Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 2025.

Stk. 2.

Bekendtgørelse nr. 1377 af 22. juni 2021 om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber ophæves.

Forslag til lov om ændring af lov om erstatningsansvar og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser

(Tortgodtgørelse ved digitale seksuelle krænkelser og udvidelse af området for ydelse af krænkelsesgodtgørelse samt forenkling af renteberegningen i offererstatningssager)

Fremsat den 27. april 2022 af justitsministeren (Nick Hækkerup)

§ 1

I lov om erstatningsansvar, jf. lovbekendtgørelse nr. 1070 af 24. august 2018, som ændret ved § 3 i lov nr. 1719 af 27. december 2018, § 3 i lov nr. 2200 af 29. december 2020 og § 2 i lov nr. 290 af 27. februar 2021, foretages følgende ændringer:

1. I § 26, stk. 2, indsættes som 4. pkt.:

»Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillige tillægges vægt, at krænkelsen er en digital seksuel krænkelse.«

2. I § 26 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Ved fastsættelsen af godtgørelsen skal alle digitale seksuelle krænkelser, der er begået uafhængigt af hinanden, vurderes selvstændigt.«

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

3. I § 26, stk. 3, der bliver stk. 4, indsættes som 2. pkt.:

»Det samme gælder særligt grove krænkelser mod en andens fred eller ære.«

4. I § 26, stk. 4, der bliver stk. 5, ændres »stk. 1-3« til: »stk. 1-4«.

§ 2

I lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 1209 af 18. november 2014, som ændret ved § 14 i lov nr. 285 af 29. marts 2017, § 4 i lov nr. 140 af 28. februar 2018 og § 1 i lov nr. 486 af 30. april 2019, foretages følgende ændringer:

1. I § 6 a indsættes efter »tilsvarende anvendelse«: », jf. dog §§ 6 b og 6 c«.

2. Efter § 6 a indsættes:

»§ 6 b. Erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter § 3, § 4, stk. 1, § 6, stk. 2, § 8, § 13, stk. 1, 2. pkt., og § 14 a i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, fastsættes på grundlag af de beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet, jf. dog stk. 4.

Stk. 2. Årslønnen efter § 7 i lov om erstatningsansvar og erstatningen efter § 14 i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, reguleres i perioden mellem skadens indtræden og afgørelsestidspunktet efter reglerne i § 15, stk. 1, i lov om erstatningsansvar, jf. dog stk. 4.

Stk. 3. Erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter § 1, stk. 2, og § 3 i denne lov samt §§ 1, 2 og 12 i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, reguleres efter reglerne i § 15, stk. 1, 1. pkt., i lov om erstatningsansvar og fastsættes på grundlag af de regulerede beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet, jf. dog stk. 4.

Stk. 4. Stk. 1-3 omfatter ikke krav mod skadevolder på erstatning og godtgørelse, som er afgjort ved dom, jf. § 11 a.

§ 6 c. Udbetales erstatning og godtgørelse senere end 14 dage efter afgørelsestidspunktet, forrentes beløbet fra udløbet af 14-dages fristen med en årlig rente svarende til renten i rentelovens § 5, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Krav på tort- og krænkelsesgodtgørelse og godtgørelse til efterladte, der tilkendes af Erstatningsnævnet, forrentes efter reglerne i § 16 i lov om erstatningsansvar.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 omfatter ikke krav mod skadevolder på erstatning og godtgørelse, som er afgjort ved dom, jf. § 11 a.«

3. I § 17 indsættes som 2. pkt.:

»§§ 6 b og 6 c finder ligeledes anvendelse ved opgørelse af statens krav mod skadevolder.«

§ 3

Loven træder i kraft den 1. juli 2022.

Stk. 2.

Lovens § 1 har ikke virkning for lovovertrædelser begået før lovens ikrafttræden.

Stk. 3.

Lovens § 2, nr. 3, har virkning for regressager, hvor erstatningen eller godtgørelsen i offererstatningssagen er udmålt efter §§ 6 b og 6 c i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.

§ 4

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Lovforslaget indeholder to dele, som overordnet vedrører godtgørelse efter erstatningsansvarsloven og forrentning af erstatnings- og godtgørelsesbeløb.

For det første foreslås der en række ændringer i erstatningsansvarsloven, som bl.a. udspringer af den øgede digitalisering, der på godt og ondt har skabt nye, hurtige måder at dele og udbrede materiale på. Det betyder også, at krænkende materiale kan spredes bredt og af rigtig mange personer. Udviklingen har givet anledning til en række udfordringer, særligt når der er mange gerningspersoner i det samme sagskompleks. Det drejer sig

bl.a. om, at det - som retsstillingen er i dag - er vilkårligt, hvilke gerningspersoner der kommer til at betale tortgodtgørelse i større sagskomplekser.

Lovforslaget skal imødegå den situation, at det i dag er muligt at slippe for at udrede tortgodtgørelse, alene fordi ens straffesag ikke er behandlet, før et eventuelt loft for tortgodtgørelsen er nået. Det er en utilfredsstillende retstilstand, at der er gerningspersoner, der i dag kan have en interesse i at få deres sag udsat, fordi det kan betyde, at der således er mulighed for at undgå at betale godtgørelse for tort.

Med lovforslaget sikres det endvidere, at der - ligesom for fysiske seksuelle krænkelser - gælder et udgangspunkt for niveauet for tortgodtgørelse for digitale seksuelle krænkelser.

Endelig er formålet med lovforslaget at udvide anvendelsesområdet for tilkendelse af krænkelsegodtgørelse. Denne del af lovforslaget fremsættes på baggrund af beslutningsforslag nr. B 56 fremsat af Venstre, hvor det blev foreslået at udvide området for tortgodtgørelse med henblik på at gøre det muligt at yde tortgodtgørelse for retsstridige krænkelser, uanset om disse er egnede til at påvirke forurettedes selv- og æresfølelse, hvilket efter gældende ret er en betingelse for at blive tilkendt tortgodtgørelse. Under 2. behandlingen af beslutningsforslaget blev der vedtaget et ændringsforslag, hvorefter regeringen skulle fremsætte et lovforslag om udvidelse af området for *godtgørelse*. Lovforslaget indebærer derfor, at anvendelsesområdet for krænkelsegodtgørelse også skal omfatte særligt grove krænkelser af en andens *fred eller ære*.

For det andet indeholder forslaget ændringer af lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser. Staten yder erstatning og godtgørelse til personer, der har været udsat for en straffelovsovertrædelse her i landet, uanset om gerningsmanden kan straffes for overtrædelsen. Sager om erstatning og godtgørelse fra staten behandles af Erstatningsnævnet. I det omfang der ydes erstatning eller godtgørelse, indtræder staten i skadelidtes krav mod skadevolderen. Ordningen sikrer, at skadelidte kan få udbetalt erstatning eller godtgørelse uden at indbringe sagen for domstolene med deraf følgende behov for professionel rådgivning og bistand.

Højesteret afsagde den 4. december 2020 dom i en sag om fastsættelse af tidspunktet for forrentning af tilkendte erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som har betydning for Erstatningsnævnets praksis. Dommen betyder, at rentedatoerne fremover skal fastsættes subjektivt og skønsmæssigt for hver enkelt krav, idet nævnet fremover skal inddrage nævnets sagsbehandlingstid - udover den tid, ansøger er om at indsende nødvendige oplysninger - når rentedatoerne fastsættes. Det kan føre til mindre forudsigelighed og gennemsigtighed for borgerne samt et øget behov for anvendelse af professionel bistand. Dommen medfører endvidere ressourcemæssige konsekvenser for Erstatningsnævnet, hvilket kan føre til forlængede sagsbehandlingstider.

Med lovforslaget foreslås ændringer af offererstatningsloven, som skal sikre, at beregningsmodellen for Erstatningsnævnets tilkendelse af renter er gennemskuelig og enkel og mindsker behovet for professionel bistand for borgerne. Herudover forenkles lovens administration, hvilket understøtter en hurtigere sagsbehandling i Erstatningsnævnet for så vidt angår fastsættelsen af rentetidspunkter, hvilket er til gavn for de borgere, der afventer svar på deres ansøgning om erstatning. Lovforslaget sikrer samtidig, at der opnås en værdisikring af ofrenes erstatning, imens sagsbehandlingen pågår. Ændringen vil imidlertid også indebære, at skadelidte i de fleste tilfælde modtager færre renter af erstatningen eller godtgørelsen, men til gengæld typisk vil få en højere erstatning eller godtgørelse som følge af den foreslåede opregulering. Dette vil dog i de fleste tilfælde ikke helt opveje de færre renter.

For at sikre sammenhæng mellem Erstatningsnævnets udmåling af erstatninger og godtgørelser i offererstatningssager og Civilstyrelsens opgørelse af statens krav mod skadevolder i regresssager, foreslås det endvidere, at den nye ordning om regulering og forrentning ligeledes skal finde anvendelse ved opgørelse af statens krav mod skadevolder.

2. Lovforslagets hovedpunkter

2.1. Fastsættelse af ordning for tortgodtgørelse ved digitale seksuelle krænkelser

2.1.1. Gældende ret

Dansk erstatningsret bygger på et grundlæggende princip om, at der alene kan kræves erstatning, hvis der som følge af en skade pådrages et dokumenteret, økonomisk tab. Herudover er der i visse tilfælde fastsat regler om godtgørelse for ikke-økonomisk skade. En ikke-økonomisk skade er karakteriseret ved, at vurderingen af skaden beror på mere subjektivt prægede kriterier som lidelse, tort, psykisk ubehag mv., hvor der ikke uden videre kan opstilles en objektiv økonomisk målestok for skadens omfang og tabets størrelse.

Størrelsen på en godtgørelse for ikke-økonomisk skade kan ikke sammenlignes med de beløb, der fastsættes som erstatning for økonomiske tab, da sådanne erstatninger fastsættes på grundlag af dokumenterede opgørelser af det økonomiske tab, som hændelsen har medført for den skadelidte.

Som eksempler på regler om ikke-økonomisk skade kan nævnes erstatningsansvarslovens § 3, hvor der er fastsat regler om godtgørelse for svie og smerte, som tildeles for hver dag, den skadelidte er syg og § 4, der indeholder regler om varigt mén, hvorefter skadelidte tildeles en godtgørelse fastsat under hensyn til skadens medicinske art og omfang samt de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Endvidere indeholder erstatningsansvarslovens § 26 regler om godtgørelse for tort og krænkelse, jf. nedenfor pkt. 2.1.1.1, og endelig indeholder § 26 a regler om godtgørelse til efterladte.

2.1.1.1. Tort- og krænkelsesgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal den der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, betale den forurettede godtgørelse for tort. Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, er en videreførelse af den dagældende § 15, stk. 1, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven (lov nr. 127 af 15. april 1930). Efter § 15, stk. 2, i ikrafttrædelsesloven skulle godtgørelsens størrelse fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt.

Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 2, blev ikke medtaget i erstatningsansvarsloven, men det fremgår af lovforslaget, at der ikke er tilsigtet nogen ændring med hensyn til udmåling af godtgørelsen. Godtgørelsen skal således fortsat fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, jf. lovforslag L 7 af 6. februar 1984 om erstatningsansvar, Folketingstidende 1983-1984 (2. samling), tillæg A, sp. 123.

For at der kan tilkendes tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal der foreligge en retsstridig krænkelse. En krænkelse er retsstridig, når der foreligger en culpøs krænkelse af en vis grovhed. Det er ikke en betingelse, at krænkelsen er strafbar, men betingelsen om en culpøs krænkelse af en vis grovhed vil normalt være opfyldt i de tilfælde, hvor der foreligger en strafbar krænkelse.

Det er den tort, der er lidt, som tortgodtgørelse skal kompensere for. Ved "tort" forstås i almindelighed en krænkelse, der er egnet til at påvirke skadelidtes selv- og æresfølelse, dvs. en persons opfattelse af eget værd og omdømme. Det er således den ydmygelse, skadelidte har været udsat for, der bestemmer, om vedkommende har krav på tortgodtgørelse. Hvis

krænkelsen ikke har været egnet til at påvirke skadelidtes selv- og æresfølelse, vil der med andre ord ikke være grundlag for at blive tilkendt tortgodtgørelse, idet krænkelsen dermed ikke er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde.

Eksempler fra retspraksis på typetilfælde, der berettiger til tortgodtgørelse er bl.a. frihedsberøvelse, krænkelse af privatlivets fred, voldtægt eller andre seksuelle krænkelse.

Erstatningsansvarslovens § 26 overlader domstolene et vidt skøn ved udmålingen af tortgodtgørelse. Niveauerne for tortgodtgørelse er således ikke reguleret i selve erstatningsansvarsloven, men der er tilkendegivelser i bemærkningerne til erstatningsansvarslovens § 26 herom.

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, kan det ved fastsættelsen af godtgørelsens størrelse tillægges vægt, om krænkelsen er begået ved en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 om forbrydelser i familieforhold, f.eks. incest, eller kapitel 24 om seksualforbrydelser, f.eks. voldtægt, herunder at krænkelsen er begået over for en person under 18 år.

Det samme gælder, hvis krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens kapitel 27 om freds- og ærekrænkelser. Det gælder dog ikke de overtrædelser, der er nævnt i straffelovens §§ 266-266 b om trusler mv.

§ 26, stk. 2, blev indsat ved lov nr. 463 af 7. juni 2001. Formålet med bestemmelsen var at forhøje de tortbeløb, der udbetales til ofre for forbrydelser omfattet af straffelovens kapitel 23 (Forbrydelser i familieforhold) og kapitel 24 (Seksuualforbrydelser). Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at ændringen som udgangspunkt skulle føre til en fordobling af godtgørelsesbeløbene i forhold til det hidtidige niveau, jf. Folketingstidende 2000-01 (2. samling), tillæg A, side 3521.

Ved lov nr. 140 af 28. februar 2018 blev § 26, stk. 2, ændret. Formålet med ændringen var en generel forhøjelse af niveauerne for tortgodtgørelse i sager om seksuelle krænkelse.

Det fremgår af bemærkningerne vedr. 2018-forhøjelsen, at udgangspunktet for tilkendelse af tortgodtgørelse i 2017-niveau efter lovændringen i 2018 er, at forurettede ved fuldbyrdet voldtægt tilkendes ca. 100.000 kr., som kan stige til omkring 116.000 kr. i meget grove tilfælde, og ca. 133.000-150.000 kr. eller højere i ganske særlige tilfælde. Ved forsøg på voldtægt vil niveauet for tortgodtgørelsen skulle være ca. 40.000-53.000 kr., mens det for incest mod mindreårige vil skulle være mindst ca. 26.000 kr. Ligeledes fremgår det af bemærkningerne, at der i sager om grove tilfælde af seksuelt misbrug af børn, som strækker sig over en årrække, og hvor forurettede har et tillids- eller afhængighedsforhold til gerningspersonen, bør gælde en nedre grænse på 150.000 kr. for tortgodtgørelserne, jf. Folketingstidende 2017-18, A, L 31 som fremsat, side 21.

Af bemærkningerne fremgår det endvidere, at de i lovforslaget forudsatte niveauer er udtryk for 2017-niveauer. Det er derfor forudsat, at domstolene ved udmåling af tortgodtgørelse i sager om seksuelle overgreb fremover skal tage hensyn til den almindelige lønudvikling i overensstemmelse med principperne i erstatningsansvarslovens § 15, således at godtgørelsesniveauerne ikke stagnerer på 2017-niveau.

Endelig fremgår det, at tortgodtgørelse som hidtil bør fastsættes af domstolene ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og at niveauerne som hidtil bør udvikle sig gennem domstolenes praksis.

Ved lov nr. 1719 af 27. december 2018 blev § 26, stk. 2, ændret. Formålet med ændringen var en forhøjelse af niveauerne for tortgodtgørelse i sager om freds- og ærekrænkelser.

Det fremgår af bemærkningerne vedrørende denne forhøjelse, at tortgodtgørelsesniveauerne i sager om freds- og ærekrænkelser som udgangspunkt skal forhøjes 3 gange i forhold til det daværende niveau, jf. Folketingstidende 2018-19 (1. samling), A, L 20 som fremsat, s. 39. Forhøjelsen omhandlede krænkelser, der er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens kapitel 27. Dette gælder dog ikke de overtrædelser, der er nævnt i straffelovens §§ 266-266 b.

Retspraksis vedrørende udmåling af tortgodtgørelse i sager om digitale seksuelle krænkelser viser, at der i flere tilfælde udmåles tortgodtgørelse på 5.000 kr., jf. eksempelvis Vestre Landsrets dom af 1. juli 2021, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2021, side 4455, hvor en forurettet blev tilkendt 5.000 kr. i tortgodtgørelse, idet hendes ekskærester havde offentliggjort en video på Facebook og YouTube af forurettede, der alene var iført trusser.

Ved bl.a. Østre Landsrets dom af 5. maj 2020, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2020, side 2311, blev den kvindelige forurettede i Umbrella-sagskomplekset, som omhandler videregivelse af videoer af seksuel karakter med to mindreårige, tilkendt 5.000 kr. i tortgodtgørelse, imens den mandlige forurettede blev tilkendt 1.000 kr. i tortgodtgørelse. Det bemærkes i den forbindelse, at sagen vedrører et forhold begået forud for ændringen af erstatningsansvarsloven den 1. april 2018, samt at der i den konkrete sag måtte tages hensyn til, at andre, der måtte blive fundet skyldige i at videregive samme video, også kunne blive pålagt at betale godtgørelse til de forurettede.

Der er også sager, hvor tortgodtgørelsen fastsættes til 10.000 kr., eksempelvis Vestre Landsrets dom af 2. september 2021, gengivet i Tidsskrift for Kriminalret 2021, side 1175, hvor en forurettet blev tilkendt 10.000 kr. i tortgodtgørelse, idet der på en pornohjemmeside var blevet uploadet nøgenbilleder af forurettede med angivelse af hendes navn.

Endvidere er der sager, hvor der tilkendes et højere beløb i tortgodtgørelse. Det gælder eksempelvis Østre Landsrets dom af 24. februar 2020 gengivet i Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling, side 45, hvor tortgodtgørelsen blev fastsat til 30.000 kr., idet der var blevet videregivet mindst 60 nøgenbilleder eller billeder af seksuel karakter samt 3 filoptagelser med seksuelt indhold af den forurettede.

2.1.1.2. Digitale seksuelle krænkelser

Digitale seksuelle krænkelser omfatter bl.a. tilfælde, hvor der sker deling eller offentliggørelse af nøgenbilleder eller andet materiale af seksuel karakter, herunder billeder, videoer og lydspor, uden samtykke fra den eller de personer, der optræder på materialet.

Efter sin karakter kan digitale seksuelle krænkelser straffes efter forskellige regler. Digitale seksuelle krænkelser kan således efter omstændighederne straffes efter straffelovens § 264 d om videregivelse af private billeder vedrørende en andens private forhold eller billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden, straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser eller straffelovens § 235 om udbredelse og

besiddelse af billeder eller video med seksuelt indhold af personer under 18 år. Efter omstændighederne kan digitale seksuelle krænkelser også straffes efter databeskyttelseslovgivningen, da et billede, hvor man kan se en identificerbar person, ofte vil være omfattet af databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven, og hvis et sådant billede deles på internettet i strid med databeskyttelseslovgivningen, kan det være strafbart.

Digitale seksuelle krænkelser er særegne og adskiller sig fra fysiske forbrydelser, eftersom der i visse tilfælde kan være mange gerningspersoner, der deler den samme video eller det samme billede af en forurettet. Det betyder også, at de enkelte krænkelser muliggør yderligere udbredelse af det krænkende materiale, ligesom det betyder, at krænkelsesperioden kan være meget lang.

I mange tilfælde begås krænkelserne endvidere uafhængigt af hinanden. Det betyder, at selv om det er det samme materiale, der bliver delt, er det ikke nødvendigvis den samme krænkelser. Dette ville være anderledes, hvis der var tale om en forbrydelse begået af flere gerningspersoner i forening. Det gælder således eksempelvis ved fysiske seksuelle forbrydelser, herunder en gruppevoldtægt, at de tiltalte efter omstændighederne dømmes for krænkelsen i forening, hvorefter tortgodtgørelse ligeledes udmåles samlet til den forurettede.

2.1.1.3. Højesterets domme i Umbrella-sagskomplekset

Digitale seksuelle krænkelser rejser ikke alene spørgsmål om tortgodtgørelsens *størrelse*, men også om *hvordan* tortgodtgørelsen skal udmåles, herunder hvorvidt krænkelserne skal bedømmes samlet eller hver for sig ved udmålingen.

I det såkaldte Umbrella-sagskompleks, som omhandler videredeling af videoer af seksuel karakter med mindreårige samt fastsættelse af tortgodtgørelse, har Højesteret afsagt to domme om udmåling af tortgodtgørelsen til de forurettede.

I den første dom, U 2019.1232 H, fandt Højesteret, at den tiltalte havde krænket de forurettedes ære og person ved at have videresendt to videoer af de forurettede til i hvert fald 35 personer. Højesteret bemærkede videre, at de forurettedes ære og person ikke alene var blevet krænket af tiltalte, idet sagen indgik i et større sagskompleks. Delingerne i de enkelte sager var sket uafhængigt af hinanden og foregik over en længere periode, men hver deling muliggjorde nye delinger, og det var med til at forlænge krænkelsesperioden.

Højesteret fandt herefter, at den tiltalte i sagen havde bidraget i et sådant omfang til videreudbredelsen af videoerne, at han skulle betale tortgodtgørelse til de forurettede.

Endvidere fandt Højesteret, at godtgørelsen måtte udmåles under hensyntagen til, at der ved den enkelte deling isoleret set næppe var tilført de forurettede en yderligere følelig krænkelser udover, hvad der fulgte af den samlede udbredelse i øvrigt, men samtidig måtte det tages i betragtning, at den enkelte deling havde bidraget til, at den samlede udbredelse var blevet så omfattende.

Endelig fandt Højesteret, at godtgørelsen måtte fastsættes under hensynstagen til, at andre personer, der måtte blive fundet skyldige i at videresende de samme videoklip, også kan blive pålagt at betale godtgørelse til de forurettede, ligesom der i sådanne fremtidige sager må tages hensyn til de godtgørelser, der allerede måtte være tilkendt de to forurettede.

Herefter blev tortgodtgørelsen i den konkrete sag udmålt til 10.000 kr. til den kvindelige forurettede og 2.000 kr. til den mandlige forurettede.

I den anden dom, U 2020.3922 H, tiltrådte Højesteret, at den tiltalte retsstridigt havde krænket de forurettedes ære og person, jf. erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Sagen rejste spørgsmål om, hvorvidt de godtgørelser, som de forurettede hidtil var tilkendt i andre sager, i alt havde en sådan størrelse, at de måtte anses for at kompensere for den samlede tort, som var lidt i anledning af deling af videoerne.

Højesteret lagde til grund, at den mandlige forurettede var tilkendt mindst 53.500 kr. i tortgodtgørelse, og at den kvindelige forurettede var tilkendt mindst 260.000 kr. i tortgodtgørelse. Højesteret bemærkede, at den kvindelige forurettedes samlede godtgørelse således meget væsentligt oversteg det almindelige niveau på daværende tidspunkt (før 2018-forhøjelsen) for grov voldtægt, ligesom det oversteg, hvad der selv i helt særlige tilfælde er blevet tilkendt for grove seksuelle overgreb begået mod børn i en årrække. Den mandlige forurettedes samlede godtgørelse lå omtrent på niveau med, hvad der typisk blev tilkendt i sager om voldtægt.

Højesteret fandt, at selv om enhver deling af videoerne som udgangspunkt indebærer en krænkelse af de forurettedes ære og person, måtte de allerede tilkendte godtgørelser anses for at kompensere for den samlede tort, som de forurettede lider i anledning af sager som den foreliggende. Herefter skulle der ikke udredes godtgørelse for tort til de forurettede.

Afslutningsvist bemærkede Højesteret, at konsekvensen af afgørelsen er, at der også i andre sager vil være personer, der ikke skal betale godtgørelse for tort, selv om de har krænket de forurettedes ære og person. Højesteret tog dog med afgørelsen ikke stilling til, hvorvidt der i andre sager - f.eks. på grund af meget omfattende delinger - måtte kunne foreligge helt særlige omstændigheder, der kan være grundlag for yderligere tortgodtgørelse.

2.1.2. Justitsministeriets overvejelser

Som U 2019.1232 H og U 2020.3922 H illustrerer, medfører digital kommunikation, herunder på sociale medier, en række udfordringer, særligt ved sager med mange gerningspersoner.

Det følger af Højesterets første dom i Umbrella-sagskomplekset, at det har betydning for udmåling af tortgodtgørelsen til de forurettede, at der er mange andre gerningspersoner, der også har delt det krænkende materiale. Det betyder som udgangspunkt, at den tortgodtgørelse, som den enkelte gerningsperson skal betale, vil være mindre end den godtgørelse, der skulle have været betalt, hvis der ikke havde været andre, der havde delt det krænkende materiale.

Efter Højesterets seneste dom i Umbrella-sagskomplekset, er det endvidere retstilstanden, at der kan fastsættes et "loft" for tortgodtgørelse, når en forurettet anses for at være kompenseret for den samlede lidte tort.

Efter retspraksis har det dermed betydning for udmåling af tortgodtgørelsen ved digitale seksuelle krænkelser, at også andre har delt materialet, og Højesterets domme kan anskues således, at det giver en vis "mængderabat", når der er mange gerningspersoner, og at nogle gerningspersoner endda kan slippe for at udrede tortgodtgørelse, hvis en forurettet allerede anses for tilstrækkeligt kompenseret.

På den baggrund har Justitsministeriet overvejet en model til ændring af retstilstanden vedrørende tilkendelse af tortgodtgørelse i sager om digitale seksuelle krænkelser, der går ud på at fastlægge et udgangspunkt for niveauet for tortgodtgørelse i sådanne digitale seksuelle krænkelssager, ligesom enhver deling skal være tortudløsende. Det vil betyde, at alle gerningspersoner vil skulle betale tortgodtgørelse, og der skal med andre ord ikke gælde et loft for den samlede tort, der kan tildeles. Herved tilgodeses ofret ved den særlige form for krænkelse, som fortsætter og kan fortsætte meget længe.

Justitsministeriet finder, at de enkelte delinger - og dermed de enkelte krænkelser - bør vurderes hver for sig. Da krænkelserne ikke skal vurderes samlet, bør der således ikke være et loft over tortgodtgørelsen.

Justitsministeriet har overvejet modellens samspil med, hvad der tilkendes i tortgodtgørelse for andre enkeltstående krænkelser. Den tortgodtgørelse, der udmåles for de enkeltstående delinger, skal vurderes for sig. Det samlede beløb, der udmåles i tortgodtgørelse for alle delinger, kan efter omstændighederne være meget højt, men dette samlede beløb dækker også over mange, uafhængige krænkelser. Det er således udtryk for, at den forurettede har været udsat for en retsstridig krænkelse mange gange.

Modellen indebærer, at der - i lighed med hvad der gælder for f.eks. seksualforbrydelser - fastsættes et udgangspunkt for niveauet for tortgodtgørelse i sager om digitale seksuelle krænkelser, hvor der sker deling eller offentliggørelse af f.eks. nøgenbilleder eller andet materiale af seksuel karakter, herunder billeder, videoer eller lydspor, uden samtykke fra den eller de personer, der optræder på materialet.

Der er ikke i lovgivningen i dag fastlagt et særskilt niveau for tortgodtgørelse for digitale seksuelle krænkelser, f.eks. ved deling af nøgenvideoer. Digitale seksuelle krænkelser er særegne, fordi enhver deling af en video eller et billede indebærer en krænkelse, og fordi enhver deling samtidig muliggør videre udbredelse. Det betyder, at krænkelsesperioden kan være meget lang, ligesom de forurettede må leve med en frygt for videre udbredelse.

Der bør derfor efter Justitsministeriets opfattelse fastlægges et udgangspunkt for niveauet for tortgodtgørelse for digitale seksuelle krænkelser.

Justitsministeriet finder, bl.a. på baggrund af den i pkt. 2.1.1.1 beskrevne praksis, at der bør fastsættes et udgangspunkt for niveauet for tortgodtgørelse i sager om digitale seksuelle krænkelser, og at niveauet forudsættes at være i størrelsesordenen 5.000 kr. til 30.000 kr.

De nævnte niveauer er 2021-niveauer. Det forudsættes således, at domstolene, når de fremover udmåler tortgodtgørelse i sager om digitale seksuelle krænkelser, tager hensyn til den almindelige lønudvikling, jf. principperne i erstatningsansvarslovens § 15. Herved sikres det, at godtgørelsesniveauerne ikke stagnerer på 2021-niveau.

Tortgodtgørelsen bør som hidtil fastsættes af domstolene ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og niveauerne bør udvikle sig gennem domstolenes praksis. Det forudsættes derfor, at domstolene på baggrund af de konkrete omstændigheder kan fastsætte en højere tortgodtgørelse end det angivne niveau.

Det angivne niveau vil også være udgangspunktet, selv om der er tale om mange enkeltstående krænkelser mod den samme forurettede, idet krænkelserne bør vurderes individuelt.

2.1.3. Den foreslåede ordning

Som beskrevet ovenfor under pkt. 2.1.1.1 overlader erstatningsansvarslovens § 26 domstolene et vidt skøn ved udmålingen af godtgørelser. Niveauerne for godtgørelserne er således ikke reguleret i selve erstatningsansvarsloven, men der er tilkendegivelser i bemærkningerne til erstatningsansvarslovens § 26 om niveauerne for godtgørelserne. Tortgodtgørelse bør som hidtil fastsættes af domstolene ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og niveauerne bør som hidtil udvikle sig gennem domstolenes praksis.

Det foreslås at indsætte et nyt 4. pkt., i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, hvorefter det ved fastsættelsen af godtgørelsen kan tillægges vægt, at krænkelsen er en digital seksuel krænkelse.

Hensigten med at indsætte et nyt 4. pkt. i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, er at fastsætte et udgangspunkt for godtgørelsesniveauet for tort for digitale seksuelle krænkelse, der forudsættes at være i størrelsesordenen 5.000 kr. til 30.000 kr.

Det foreslås indsat som et nyt stk. 3, at alle digitale seksuelle krænkelse skal vurderes selvstændigt ved fastsættelsen af tortgodtgørelse, når krænkelse er begået uafhængigt af hinanden.

Når der er mange gerningspersoner, der har betalt tortgodtgørelse, vurderes enkeltstående digitale seksuelle krænkelse samlet, idet der efter gældende ret kan fastsættes et loft for, hvor meget en forurettet skal kunne tilkendes i tortgodtgørelse.

Når krænkelse er begået uafhængigt af hinanden, foreslås det, at krænkelse ligeledes skal vurderes uafhængigt af hinanden ved udmålingen af tortgodtgørelse, ligesom det er tilfældet ved individuelle, fysiske krænkelse.

Hensigten med indsættelsen af et nyt stk. 3 er, at forurettede i sager med digitale seksuelle krænkelse kan blive tilkendt tortgodtgørelse for alle krænkelse, som de er udsat for. Det skyldes både hensynet til de forurettedes retsfølelse og et ønske om at ligestille fysiske og digitale seksuelle krænkelse i tortmæssig henseende.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 1 og 2 og bemærkningerne hertil.

2.2. Udvidelse af anvendelsesområdet for ydelse af krænkelsesgodtgørelse

2.2.1. Gældende ret

Det følger af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 3, at selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelse er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særlig groft angreb mod en andens person eller frihed.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 349 af 23. maj 1997. Baggrunden herfor var den meget begrænsede mulighed for at opnå godtgørelse for tort ved voldsforbrydelse, der ikke indebærer seksuelle krænkelse, frihedsberøvelse mv., jf. lovforslag L 144 af 22. januar 1997 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven, Folketingstidende 1996-1997 (2. samling), tillæg A, side 3272-3174.

Bestemmelsen tager kun sigte på tilfælde, hvor der ikke er lidt tort, og hvor der derfor ikke kan ydes godtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, fordi der ikke har været tale om en retsstridig

krænkelser, der har været egnet til at påvirke forurettedes selv- og æresfølelse, jf. herom ovenfor under pkt. 2.1.1.1. Bestemmelsen har et begrænset anvendelsesområde.

Som det fremgår af bestemmelsens ordlyd, er det en betingelse, at krænkelsen er sket som følge af en forbrydelse modsat erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, hvorefter det alene er en betingelse, at der er tale om en culpøs krænkelser af en vis grovhed. Det er således en betingelse, at forholdet også strafferetligt udgør en forbrydelse, og at forbrydelsen skal være af en sådan grovhed, at der som udgangspunkt kræves, at den har udløst en fængselsstraf på mindst et år, jf. Folketingstidende 1996-1997, tillæg A, side 3182. Det fremgår desuden, at godtgørelsens størrelse som udgangspunkt er 10.000 kr.

Det følger af Erstatningsnævnets praksis, at der for grov vold efter straffelovens § 245 (og evt. § 246) som udgangspunkt tilkendes 10.000 kr. i krænkelsergodtgørelse, hvilket kan stige op til 30.000 kr. i de groveste tilfælde. Det gælder ligeledes for drabsforsøg, jf. straffelovens § 237, jf. § 21, at der tilkendes krænkelsergodtgørelse i størrelsesordenen 10.000 kr. til 30.000 kr. Endvidere tilkendes der som udgangspunkt 10.000 kr. i krænkelsergodtgørelse i tilfælde af frihedsberøvelse, jf. straffelovens § 261, afpresning, jf. straffelovens § 281 og røveri, jf. straffelovens § 288.

2.2.1.1. Højesterets dom i Se & Hør-sagen

I Højesterets dom, U 2020.1879 H, tog Højesteret stilling til spørgsmålet om betaling af tortgodtgørelse i forbindelse med den såkaldte Se & Hør-sag. Sagen angår en person, B, som i en periode fra 24. juni 2008 til 31. december 2011 efter aftale og mod betaling, videregav oplysninger om cirka 900 kreditkorttransaktioner til et ugeblad. Ved tidligere pådømte straffesager blev forlaget for ugebladet straffet med bøder på i alt 10 mio. kr., imens B og den tidligere chefredaktør på ugebladet blev straffet med fængsel i henholdsvis 1 år og 6 måneder og 1 år og 3 måneder.

I Højesterets dom blev det lagt til grund, at B i en periode fra juni 2008 til september 2009 i 10-11 tilfælde skaffede sig adgang til oplysninger om A's kreditkorttransaktioner - herunder om tidspunkt, beløb og i nogle tilfælde sted - og videregav disse oplysninger til ugebladet. Transaktionerne vedrørte bl.a. betaling på hoteller og i restauranter, bestilling af rejsebilletter samt køb i stormagasiner.

Det blev endvidere lagt til grund, at ugebladet anvendte en af disse oplysninger i en artikel fra juli 2008, hvor det bl.a. fremgik, at A havde været på et bestemt diskotek i Berlin, ligesom det blev lagt til grund, at A i en periode fra november 2008 til februar 2009 stod på en liste, som B sendte til ugebladet med navne på en række offentligt kendte personer.

Højesteret fandt, at A havde været udsat for grove retsstridige krænkelser af sit privatliv i form af overvågning af sine kreditkorttransaktioner - og dermed i en vis udstrækning sin færden.

Højesteret bemærkede med henvisning til forarbejderne til erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, og senere ændringer og af forarbejderne til den tidligere bestemmelse i § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven, at anvendelsesområdet for tort forudsætter en culpøs krænkelser af en vis grovhed, og at krænkelsen skal angå den pågældendes selv- og æresfølelse, dvs. vedkommendes opfattelse af eget værd og omdømme.

Højesteret fandt, at uanset, at A har været udsat for grove retsstridige krænkelser, var krænkelserne efter deres karakter og omfang ikke egnet til at påvirke A's selv- og æresfølelse,

og derfor tiltrådte Højesteret både byrettens og landsrettens dom om, at A ikke var berettiget til godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

2.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Der kan være angreb rettet mod en andens person eller frihed, der er særligt grove og dermed begrunder tilkendelse af krænkelsesgodtgørelse, og der kan være tilfælde af grove retsstridige krænkelse mod en andens fred eller ære, der også bør begrunde ydelse af krænkelsesgodtgørelse.

I U 2020.1879 konstaterede Højesteret, at der var tale om grove retsstridige krænkelse, men at det ikke var muligt at blive tilkendt tortgodtgørelse, fordi krænkelseerne ikke havde været egnet til at påvirke den forurettedes selv- og æresfølelse. På den baggrund var der ikke hjemmel til at tilkende tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Modsat blev der ved Højesterets dom af 2. marts 2020, U 2020.1615 H, tilkendt tortgodtgørelse på baggrund af en arbejdsgivers konstante videoovervågning af og løbende kontrol med, at en underordnet ansat udførte sit arbejde korrekt, hvilket medførte en stor psykisk belastning for den ansatte. Højesteret lagde bl.a. vægt på, at der ikke forelå saglige og proportionale grunde - i form af f.eks. arbejdsmæssige eller sikkerhedsmæssige forhold - til at anvende overvågning over for den ansatte, og at den ansatte under udførelsen af sit arbejde havde følt sig konstant overvåget på sin arbejdsplads.

Der kan således være tilfælde, hvor overvågning konkret kan begrunde tilkendelse af tortgodtgørelse. Det må ligeledes formodes at være tilfældet, hvis der i U 2020.1879 H f.eks. havde været tale om, at endnu flere oplysninger var blevet offentliggjort, herunder oplysninger af mere intim karakter.

Selv om der kan være tilfælde, hvor det ved eksempelvis overvågning, herunder overvågning af kreditkorttransaktioner, konkret kan begrundes, at der bør tilkendes tortgodtgørelse, fordi krænkelsen har været egnet til at påvirke forurettedes selv- og æresfølelse, vil der være tilfælde, hvor der ikke kan tilkendes tortgodtgørelse. For at undgå, at der er grove krænkelse, som falder uden for anvendelsesområdet for erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, finder Justitsministeriet, at der bør indføres hjemmel til, at der kan tilkendes krænkelsesgodtgørelse, hvis der er tale om en særligt grov krænkelse af en andens fred eller ære, som dog ikke har været egnet til at påvirke forurettedes selv- og æresfølelse. Det betyder, at anvendelsesområdet for ydelse af krænkelsesgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 3 (der bliver stk. 4), bør udvides.

2.2.3. Den foreslåede ordning

Da bestemmelsen i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 3, blev indsat, blev der alene åbnet for muligheden for at tilkende krænkelsesgodtgørelse i forbindelse med kriminalitet rettet mod en andens frihed eller person.

Det foreslås, at udvide anvendelsesområdet for tilkendelse af krænkelsesgodtgørelse til også at omfatte særligt grove krænkelse af en andens fred eller ære.

Bestemmelsen vil fortsat være tiltænkt et snævert anvendelsesområde, og det vil derfor ikke være alle grove krænkelse af en andens fred eller ære, der vil være omfattet.

Under visse omstændigheder skal det f.eks. være muligt at blive tilkendt krænkelsesgodtgørelse ved grove tilfælde af overvågning eller brug af stjålne oplysninger, herunder f.eks. kreditkorttransaktioner. Karakteren af de pågældende oplysninger samt omfanget heraf kan tillægges vægt ved vurderingen af, hvorvidt en krænkelse af en andens fred eller ære er særligt grov. Endvidere kan der lægges vægt

på, hvorvidt forholdet er sket for vindings skyld. Dette er ikke en udtømmende angivelse af momenter, der kan tillægges vægt, og det vil således bero på en konkret vurdering af den pågældende sags omstændigheder, hvorvidt en krænkelse mod en andens fred eller ære kan udløse krænkelsesgodtgørelse.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 3, og bemærkningerne hertil.

2.3. Regulering og forrentning af erstatnings- og godtgørelsesbeløb i offererstatningssager

2.3.1. Gældende ret

Ved afgørelser om erstatning efter offererstatningsloven finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risikoen for skade, tilsvarende anvendelse, jf. offererstatningslovens § 6 a.

At erstatning og godtgørelse fastsættes efter reglerne i erstatningsansvarsloven betyder for det første, at selve udmålingen af erstatninger og godtgørelser sker efter reglerne i erstatningsansvarsloven. Der ydes således erstatning for helbredelsesudgifter og andet tab, tabt arbejdsfortjeneste, godtgørelse for svie og smerte og varigt mén, erstatning for erhvervsevnetab samt godtgørelse for tort. Hvis skadelidte afgår ved døden som følge af skaden, kan der tilkendes erstatning for tab af forsørger, godtgørelse til efterladte samt begravelsesudgifter eller et overgangsbeløb.

Henvisningen til reglerne i erstatningsansvarsloven betyder også, at reglerne heri om bl.a. regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb og regler om betaling og forrentning finder anvendelse for erstatninger og godtgørelser efter offererstatningsloven.

Efter § 15, stk. 1, 1. pkt., i erstatningsansvarsloven reguleres de beløb, der er nævnt i lovens § 3, § 4, stk. 1, § 6, stk. 2, § 8, § 13, stk. 1, 2. pkt., og § 14 a årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. lov om en satsreguleringsprocent. Det gælder godtgørelse for svie og smerte, godtgørelse for varigt mén, maksimumsgrænsen for årsløn ved beregning af erhvervsevnetab, erstatning for erhvervsevnetab for personer, som ved skadens indtræden ikke er fyldt 15 år, minimumserstatning for tab af forsørger til ægtefælle eller samlever og overgangsbeløbet til efterlevende ægtefælle eller samlever. Beløbene afrundes efter bestemmelsens stk. 1, 2. pkt., til nærmeste med 500 delelige kronebeløb, for det i § 3, 1. pkt., nævnte beløb dog til nærmeste med 5 delelige kronebeløb. Reguleringen sker på grundlag af de på reguleringstidspunktet gældende beløb før afrunding, jf. § 15, stk. 1, 3. pkt.

Efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 3, 1. pkt., fastsættes erstatning og godtgørelse på grundlag af de beløb, der efter bestemmelsens stk. 1 var gældende på det tidspunkt, hvor erstatningen og godtgørelsen kunne kræves betalt efter lovens § 16, stk. 1. Efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 3, 2. pkt., reguleres årslønnen efter § 7 og erstatningen efter § 14 efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, i perioden mellem skadens indtræden og det tidspunkt, hvor erstatningen og godtgørelsen kunne kræves betalt efter lovens § 16, stk. 1.

Forfaldstidspunktet, det vil sige tidspunktet, hvor godtgørelse og erstatning kan kræves betalt, er fastsat i erstatningsansvarsloven § 16, stk. 1, 1. pkt. Efter denne bestemmelse kan godtgørelse og erstatning kræves betalt 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er fornødne til bedømmelse af erstatningens størrelse.

Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 2000-01, tillæg A, side 3532, at skadelidte efter stk. 1 kan kræve erstatning og godtgørelse betalt fra 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er nødvendige for at kunne bedømme erstatningens størrelse. Det fremgår også, at skadevolderen ikke kan bedømme erstatningens størrelse, før erstatningskravet er fremsat over for den pågældende, og derfor vil der tidligst kunne påløbe renter fra 1 måned efter erstatningskravets fremsættelse over for skadevolderen. Endelig fremgår det, at fristen begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor skadevolderen kunne og burde have indhentet de oplysninger, der var nødvendige for at kunne vurdere erstatningskravet og dets størrelse. Efter erstatningsansvarslovens § 16, stk. 2, ydes der renter fra ovenstående forfaldstidspunkt.

I Højesterets dom af 4. december 2020 (U. 2021.1058/2), som var anlagt af en skadelidt mod Ankenævnet for Patienterstatningen, udtalte Højesteret sig om forrentningstidspunktet efter erstatningsansvarslovens § 16. Højesteret fandt i den konkrete sag, at krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste skal forrentes fra det tidspunkt, hvor det kan kræves betalt, og at erstatning for tabt arbejdsfortjeneste kan kræves betalt 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er fornødne til bedømmelse af erstatningens størrelse. Tidspunktet for, hvornår Patienterstatningen i den konkrete sag kunne have indhentet de nødvendige oplysninger for at kunne bedømme størrelsen af kravet vedrørende tabt arbejdsfortjeneste, måtte efter Højesterets opfattelse fastsættes skønsmæssigt. Højesteret fandt, at Patienterstatningen i hvert fald kunne have indhentet de nødvendige oplysninger inden for en måned efter, at man den 23. april 2013 havde modtaget en psykiatrisk speciallægeerklæring, som udgjorde det grundlæggende lægelige materiale i sagen. Kravet på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste skulle således forrentes efter yderligere en måned, hvilket ville sige fra den 23. juni 2013, i henhold til erstatningsansvarslovens § 16, stk. 1.

Reglerne om tort- og krænkelsesgodtgørelse findes i erstatningsansvarslovens § 26. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 2018-19 (1. samling), A, L 20 som fremsat, side 39, at erstatningsansvarsloven overlader domstolene et vidt skøn ved udmålingen af godtgørelser. Niveauerne for godtgørelserne er således ikke reguleret i selve erstatningsansvarsloven, men der er tilkendegivelser i bemærkningerne til § 26 om niveauerne for godtgørelserne. Tort- og krænkelsesgodtgørelse fastsættes således ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og det forudsættes i forarbejderne, at niveauerne bør udvikle sig gennem domstolenes praksis. Tort- og krænkelsesgodtgørelse er ikke nævnt i erstatningsansvarslovens § 15, da der ikke er noget beløb i erstatningsansvarslovens § 26, som kan reguleres. Det fremgår imidlertid af bestemmelsens forarbejder, at domstolene bør tage hensyn til den almindelige lønudvikling i overensstemmelse med principperne i erstatningsansvarslovens § 15.

Erstatningsansvarslovens § 26 a indeholder regler om godtgørelse til efterladte. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 2020-21, A, L 141 som fremsat, side 11-12, at godtgørelsens størrelse fastsættes på baggrund af en samlet vurdering af de konkrete omstændigheder i den konkrete sag. Niveauet for godtgørelserne er ikke reguleret i selve erstatningsansvarsloven, men der er tilkendegivelser i bemærkningerne til § 26 a, om niveauet for godtgørelserne.

Det fremgår af offererstatningslovens § 11 a, stk. 1, at i tilfælde hvor skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen er afgjort ved dom, ydes erstatning efter offererstatningsloven med det beløb, som er fastsat ved dommen, jf. dog §§ 7-10. Det gælder ikke, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet ellers dets størrelse, jf. stk. 2. En dom er således bindende for Erstatningsnævnet i de tilfælde, hvor retten efter en egentlig prøvelse af sagen har udmålt erstatning i forhold til skadevolderen. Hvis særlige omstændigheder taler for det, kan nævnet

uanset reglen i stk. 1 tilkende skadelidte en højere erstatning eller godtgørelse end fastsat ved dommen, jf. stk. 3. Det gælder f.eks. hvis taksterne for erstatning eller godtgørelse er steget siden dommen, og der er således tale om en meget snæver modifikation, jf. Folketingstidende 1984-85, tillæg A, spalte 1430.

2.3.2. Justitsministeriets overvejelser

Højesteret afsagde den 4. december 2020 dom i en sag anlagt af en skadelidt mod Ankenævnet for Patienterstatningen, som blandt andet omhandlede forrentningstidspunktet efter erstatningsansvarslovens § 16. For en nærmere beskrivelse af dommens indhold henvises til pkt. 2.3.1.

Fælles for de skader, der er omfattet af henholdsvis klage- og erstatningsloven, som Patienterstatningen administrerer efter, og offererstatningsloven, er, at kravene hovedsageligt opgøres i medfør af reglerne i erstatningsansvarsloven, herunder lovens § 16 om renteberegning. Henset til, at Højesteret i dommen udtaler sig principielt om en rimelig sagsbehandlingstid hos en myndighed og konsekvenserne for rentetilkendelsen i medfør af erstatningsansvarslovens § 16, såfremt sagsbehandlingstiden overstiger, hvad Højesteret har vurderet som "rimeligt", har dommen givet anledning til, at nævnet har ændret sin praksis for forrentning.

Nævnets hidtidige praksis vedrørende erstatningsansvarslovens § 16 har været at fastsætte rentedatoen til en måned efter modtagelsen af fornøden dokumentation for et fremsat krav. Nævnet har således ikke generelt inddraget nævnets sagsbehandlingstider, herunder den tid, hvor sagen har afventet at blive taget under behandling, i sin fastsættelse af rentedatoen.

Dommen har betydelige konsekvenser for fremtidige fastsættelser af forrentningstidspunkter på offererstatningsområdet, sagsbehandlingen i Erstatningsnævnet og udgifter for skadevolder mv.

Dommen vil som følge af kravet om en konkret og skønsmæssig vurdering af forrentningstidspunktet medføre mindre forudsigelighed og gennemsigtighed for skadelidte og indebære et øget behov for anvendelse af professionel bistand for borgerne.

Endvidere indebærer dommen, at det fremover bliver kompliceret at fastsætte forrentningstidspunkterne for de enkelte poster i en erstatningssag, fordi der ved fastsættelsen af tidspunkterne - ud over den tid, ansøger har været om at indsende nødvendige oplysninger - også vil skulle tages højde for nævnets sagsbehandlingstid. Det vil sige, at nævnet ved den endelige fastsættelse af rentedatoen skal inddrage det antal dage, der går ud over én måned, for hver gang der har været fremsat et nyt krav. Dette vil få ressourcemæssige konsekvenser og vil dermed kunne føre til forlængede sagsbehandlingstider. Herudover indebærer dommen øgede udgifter til renter, idet erstatninger og godtgørelser vil skulle forrentes tidligere end hidtil.

Det vil efter Justitsministeriets opfattelse være hensigtsmæssigt, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb, der tilkendes af Erstatningsnævnet, fremover forrentes fra et objektivt, entydigt tidspunkt, der ikke giver anledning til tvivl, nemlig 14 dage efter afgørelsen. Det er hensigten, at dette skal føre til større forudsigelighed og gennemsigtighed for skadelidte samt forenkle sagsbehandlingen i Erstatningsnævnet, hvilket understøtter en hurtigere sagsbehandlingstid i nævnet for så vidt angår fastsættelsen af rentetidspunkterne.

Idet et ændret forrentningstidspunkt vil føre til senere forrentning og dermed færre renter til skadelidte, vil det samtidig være hensigtsmæssigt at opveje dette ved, at de tilkendte beløb opreguleres til det beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet frem for det tidligere

forfaldstidspunkt. Justitsministeriet finder, at dette bør gælde dels for de krav, der allerede i dag reguleres efter erstatningsansvarslovens § 15 samt for en række krav, der ikke reguleres i dag, men som det grundet kravenes karakter, er muligt at regulere. Justitsministeriet bemærker i den forbindelse, at sådan en regulering i de fleste tilfælde ikke helt vil opveje de færre renter.

Justitsministeriet vurderer, at visse krav ikke er egnede til regulering. Det drejer sig om tort- og krænkelsesgodtgørelse samt godtgørelse til efterladte, hvor der gør sig særlige forhold gældende. I tilfælde, hvor Erstatningsnævnet tager stilling til tort- og krænkelsesgodtgørelse samt godtgørelse til efterladte, anvendes niveauerne, der følger af henholdsvis bemærkningerne til erstatningsansvarsloven samt retspraksis. Idet der er tale om skønsmæssigt fastsætte beløb, der udvikler sig gennem praksis, finder Justitsministeriet ikke, at der bør foreslås en opregulering af disse krav. Da kravene således ikke foreslås værdisikret, bør kravene heller ikke omfattes af den foreslåede særregel om forrentning, men fortsat forrentes efter erstatningsansvarslovens § 16. Det bemærkes i den forbindelse, at mængden af sager, hvor Erstatningsnævnet selv tilkender tort- og krænkelsesgodtgørelse eller godtgørelse til efterladte, er forholdsvis begrænset.

Justitsministeriet finder endvidere, at der for fremtidige helbredelsesudgifter gør sig særlige forhold gældende, da erstatning for sådanne krav tilkendes for en fremtidig periode. Der vurderes derfor ikke at være det samme behov for værdisikring af denne type krav, ligesom skadelidte heller ikke bør tilkendes renter af et fremtidigt krav. Denne type krav foreslås derfor ikke taget med i den foreslåede regel om regulering, ligesom kravene heller ikke bør forrentes efter erstatningsansvarslovens § 16, som det ellers er tilfældet i dag. Kravene vil således blive omfattet af den nye forrentningsregel i den foreslåede § 6 c, stk. 1.

Det er endvidere Justitsministeriets opfattelse, at egentlige retskrav i medfør af offererstatningslovens § 11 a bør undtages fra de foreslåede særregler om regulering og forrentning. I sådanne tilfælde har dommen bindende virkning for Erstatningsnævnet, og det er således som det klare udgangspunkt ikke muligt for nævnet at tage stilling til hverken kravets størrelse eller forrentningen heraf.

2.3.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås med lovforslagets § 2, nr. 2, at indsætte en ny bestemmelse i offererstatningslovens § 6 b, hvorefter erstatnings- og godtgørelsesbeløbene for både person- og tingsskade fremover reguleres helt frem til afgørelsestidspunktet.

Det foreslås således, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb for svie og smerte, varigt mén, maksimumsgrænsen for årsløn ved beregning af erhvervsevnetab, erstatning for erhvervsevnetab for personer, som ved skadens indtræden ikke er fyldt 15 år, minimumserstatning for tab af forsøger til ægtefælle eller samlever og overgangsbeløbet til efterlevende ægtefælle eller samlever fastsættes på grundlag af de beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet. Beløbene reguleres fortsat efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1.

Det vil betyde, at de førnævnte erstatnings- og godtgørelsesbeløb fortsat vil skulle reguleres årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. lov om en satsreguleringsprocent, ligesom de herefter fremkomne beløb vil skulle afrundes til nærmeste med 500 delelige kronebeløb, for det i erstatningsansvarslovens § 3, 1. pkt., nævnte beløb dog til nærmeste med 5 delelige kronebeløb. Som noget nyt vil erstatninger og godtgørelser fremover skulle fastsættes på baggrund af beløbene på afgørelsestidspunktet frem for forfaldstidspunktet

Det foreslås endvidere, at årslønnen, der er grundlag for beregning af erhvervsevnetab, og erstatning for tab af forsørger til efterlevende børn, reguleres i perioden mellem skadens indtræden og afgørelsestidspunktet efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1. Det vil betyde, at de nævnte beløb fortsat vil skulle reguleres årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. lov om en satsreguleringsprocent, ligesom de herefter fremkomne beløb vil skulle afrundes til nærmeste med 500 delelige kronebeløb. Som noget nyt vil den periode, hvor reguleringen skal foretages, være i perioden mellem skadens indtræden og til afgørelsestidspunktet fremfor i perioden mellem skadens indtræden og forfaldstidspunktet.

Endvidere foreslås det, at en række øvrige godtgørelses- og erstatningsbeløb, der udmåles efter lov om erstatningsansvar, reguleres efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, 1. pkt., og fastsættes på grundlag af de regulerede beløb på afgørelsestidspunktet. Det drejer sig om erstatning for helbredelsesudgifter og andet tab, tabt arbejdsfortjeneste og erstatning for rimelige begravelsesudgifter. Det vil ligeledes gælde erstatning for skade på tøj og andre sædvanlige personlige ejendele efter offererstatningslovens § 1, stk. 2, samt for tingsskade efter offererstatningslovens § 3.

Det vil betyde, at ovenstående godtgørelser og erstatninger, der tilkendes efter offererstatningsloven, fremover vil skulle reguleres efter reglerne i erstatningsansvarsloven § 15, stk. 1, 1. pkt. En sådan regulering foretages ikke efter gældende ret. Det vil betyde, at de faktiske godtgørelses- og erstatningsbeløb, der tilkendes, vil skulle reguleres årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. lov om en satsreguleringsprocent. Bestemmelsen vil også betyde, at ovenstående godtgørelser og erstatninger fremover vil skulle fastsættes efter regulering i henhold til erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, 1. pkt., frem til afgørelsestidspunktet.

Fælles for den foreslåede regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb gælder, at den foreslåede nye ordning med afgørelsestidspunktet frem for forfaldstidspunktet som relevant kriterium for beregning af godtgørelser og erstatninger vil sikre, at skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse værdisikres og ikke forringes, mens sagen behandles.

Egentlige retskrav efter offererstatningslovens § 11 a foreslås undtaget fra de foreslåede regler om regulering, idet domstolene i disse tilfælde har taget stilling til kravets størrelse.

Med lovforslagets § 2, nr. 2, foreslås det endvidere at indsætte en ny bestemmelse i offererstatningslovens § 6 c, om forrentningstidspunktet i offererstatningssager.

Det foreslås således, at erstatninger og godtgørelser, der tilkendes efter offererstatningsloven, og som udbetales senere end 14 dage efter afgørelsestidspunktet, forrentes fra udløbet af 14-dages fristen med en årlig rente svarende til renten i rentelovens § 5.

Forslaget vil betyde, at der vil påløbe renter fra 14 dage efter, at der er truffet afgørelse om tilkendelse af erstatning eller godtgørelse, hvis erstatningen eller godtgørelsen ikke er udbetalt inden denne frist. Forslaget vil således medføre en ændring af forrentningstidspunktet fra forfaldstidspunktet til afgørelsestidspunktet.

Fristen på 14 dage er sat ud fra et hensyn til at sikre, at skadelidte ikke skal vente unødigt længe på at få sin erstatning eller godtgørelse udbetalt, uden der begynder at påløbe renter. Det vurderes i den forbindelse, at en frist på 14 dage udgør en rimelig tid for Civilstyrelsen til at udbetale erstatning eller

godtgørelse. Fristen på 14 dage svarer endvidere til den almindelige frist for fuldbyrdelse af domme efter retsplejelovens regler herom.

I overensstemmelse med de almindelige obligationsretlige regler om fordringshaveremora, forrentes der ikke i tilfælde, hvor Civilstyrelsen grundet ansøgers forhold ikke kan udbetale den tilkendte erstatning inden for fristen på 14 dage. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor udbetaling ikke kan ske, fordi der afventes oplysninger om kontonummer fra ansøger, hvis denne ikke har eller ikke ønsker udbetaling til sin NemKonto. Det kan eksempelvis også være tilfælde, hvor der skal oprettes en forvaltningskonto, for at der kan ske udbetaling af godtgørelse til en mindreårig.

Renten foreslås fastsat til renten efter rentelovens § 5, der udgør den officielle udlånsrente, som Nationalbanken fastsætter henholdsvis pr. den 1. januar og den 1. juli hvert år, med et tillæg på 8 pct. Det svarer til forrentningen efter gældende ret.

Det foreslås herudover, at krav på tort- og krænkelsesgodtgørelse og godtgørelse til efterladte, der tilkendes af Erstatningsnævnet, fortsat skal forrentes efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 16. Grundet de særlige forhold, der gør sig gældende for denne type krav, foreslås der ikke en værdisikring af disse krav, og det vurderes derfor, at de fortsat bør forrentes efter erstatningsansvarslovens § 16.

Egentlige retskrav efter offererstatningslovens § 11 a, foreslås undtaget fra de foreslåede særregler om forrentning, idet domstolene i disse tilfælde har taget stilling til kravets størrelse og forrentningen heraf.

Det skal understreges, at forslaget alene vil gælde erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som tilkendes efter offererstatningsloven, og at forslaget således ikke vil få betydning for erstatninger og godtgørelser på andre retsområder.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 2, nr. 1 og 2, og bemærkningerne hertil.

2.4. Regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb i regressager

2.4.1. Gældende ret

Når Erstatningsnævnet tilkender erstatning og godtgørelse til skadelidte, som f.eks. har lidt personskade som følge af en straffelovsovertrædelse, udbetales erstatningen og godtgørelsen af staten.

Efter § 17 i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser indtræder staten, i det omfang der ydes erstatning eller godtgørelse, i skadelidtes krav mod skadevolderen. Det vil sige, at staten kan rette et krav mod skadevolderen med henblik på, at skadevolderen helt eller delvist afholder den udgift, som statskassen foreløbigt har betalt til skadelidte.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 277 af 26. maj 1976. Loven var i vidt omfang baseret på betænkning nr. 751/1975 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser. Det fremgår af betænkningen side 39, at Erstatningsnævnets tilkendelse af erstatning ikke er bindende i den regressag, som staten anlægger mod skadevolderen. Dette gælder dog ikke, hvis nævnets afgørelse blot gentager en forudgående dom jf. offererstatningslovens § 11 a, stk. 1.

Skadevolders erstatningspligt overfor skadelidte er baseret på almindelige erstatningsretlige principper, og statens regreskrav er afledt heraf, jf. Folketingstidende 2005-06, tillæg A, side 6756. Det vil sige, at Civilstyrelsen, som har ansvaret for behandlingen af regressagen, i den forbindelse skal

foretage en selvstændig juridisk vurdering af, om de erstatningsretlige betingelser for at gøre krav gældende mod skadevolderen er opfyldt, og dette skal kunne dokumenteres over for skadevolder. Civilstyrelsen skal således ved behandlingen af regressagen bl.a. kunne godtgøre over for skadevolderen, at der er et ansvarsgrundlag, at der er årsagssammenhæng mellem skadevolderens handlinger - den straffbare handling - og den erstatning der er udbetalt til skadelidte, herunder størrelsen af den udbetalte erstatning eller godtgørelse.

Regressager er altså civilretlige sager, hvor staten er indtrådt i skadelidtes civilretlige erstatningskrav mod skadevolder.

Regreskravet kan ikke overstige skadelidtes krav mod skadevolder. Udgangspunktet er således, at staten ved at indtræde i kravet mod skadevolder ikke får en bedre retsstilling, end skadelidte ville have over for skadevolderen.

Det følger af retspraksis, at renter tilkendt efter erstatningsansvarslovens § 16 er en del af det krav, staten indtræder i mod skadevolder.

2.4.2. Justitsministeriets overvejelser

Efter de foreslåede bestemmelser i §§ 6 b og 6 c vil en række erstatnings- og godtgørelsesbeløb fremadrettet ikke skulle forrentes efter erstatningsansvarslovens § 16, men derimod skulle opreguleres for at værdisikre kravene under Erstatningsnævnets behandling af sagerne. Nærmere bestemt skal en række erstatnings- og godtgørelsesbeløb fremover fastsættes på grundlag af de regulerede beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet frem for forfaldstidspunktet, som det er tilfældet i dag. Endvidere vil en række erstatnings- og godtgørelsesbeløb, der ikke i dag er genstand for regulering, fremover skulle reguleres efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, 1. pkt. Dette er en fravigelse af de almindelige erstatningsretlige regler. For en nærmere beskrivelse af de foreslåede §§ 6 b og 6 c, henvises til pkt. 2.3.

Idet staten indtræder i skadelidtes krav mod skadevolderen, er det tvivlsomt, om staten har mulighed for at gøre regres for de beløb, Erstatningsnævnet tilkender skadelidte i medfør af §§ 6 b og 6 c. Såfremt skadelidte havde valgt at rette sit krav direkte mod skadevolderen, ville kravet skulle behandles på grundlag af erstatningsansvarslovens regler, og de foreslåede regler om opregulering i offererstatningsloven ville således ikke finde anvendelse.

Det vil efter Justitsministeriets opfattelse være hensigtsmæssigt, at det tydeliggøres i loven, at den opregulering og forrentning, der er foretaget i medfør af de foreslåede bestemmelser i §§ 6 b og 6 c, ligeledes finder anvendelse ved opgørelse af statens krav mod skadevolder, således at det fortsat er muligt for staten at gøre regres for det fulde beløb, der er udbetalt til skadelidte.

Med forslaget sikres der klarhed og sammenhæng mellem reglerne om Erstatningsnævnets tilkendelse af erstatning og godtgørelse og Civilstyrelsens efterfølgende behandling af regressagen.

2.4.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås, at der indsættes et nyt 2. pkt. i offererstatningslovens § 17, hvoraf det fremgår, at §§ 6 b og 6 c ligeledes finder anvendelse på opgørelsen af statens krav mod skadevolder.

Det vil sige, at Civilstyrelsen ved opgørelsen af statens regreskrav mod skadevolder kan anvende samme principper for beregning af kravets størrelse, som er anvendt af Erstatningsnævnet i forhold til skadelidte. Dette gælder uanset, om Civilstyrelsen alene vælger at forfølge dele af kravet, f.eks. når det vurderes af styrelsen, at der ikke foreligger den fornødne tabsdokumentation for det fulde krav,

eller at der efter styrelsens vurdering ikke er dokumenteret tilstrækkelig årsagssammenhæng for dele af den udbetalte erstatning eller godtgørelse.

Med den foreslåede bestemmelse sikres det, at regreskravet - i udgangspunktet - er i overensstemmelse med det beløb, Erstatningsnævnet har tilkendt skadelidte i erstatning eller godtgørelse. Den foreslåede bestemmelse indebærer ikke, at Civilstyrelsen kan opregulere kravet yderligere under behandlingen af regressagen.

Bestemmelsen indebærer en ændring i skadevolders retstilling, idet denne ikke længere vil være ensartet i de tilfælde, hvor skadelidte har rettet kravet direkte mod skadevolder, og de tilfælde, hvor skadelidte vælger at søge erstatning hos Erstatningsnævnet. Der henvises til forslagets pkt. 2.3 om den foreslåede ordning i medfør af §§ 6 b og 6 c.

Bestemmelsen har ikke til formål at ændre på det forhold, at regressagen mod skadevolder er et selvstændigt civilt søgsmål, og at Civilstyrelsen i forbindelse med behandlingen af regressagen skal foretage en selvstændig juridisk vurdering af, om de erstatningsretlige betingelser for at gøre krav gældende mod skadevolderen er opfyldt, og at dette skal kunne dokumenteres overfor skadevolder.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 2, nr. 3, og bemærkningerne hertil.

3. Økonomiske konsekvenser og implementeringskonsekvenser for det offentlige

Den foreslåede ordning for tortgodtgørelse ved digitale seksuelle krænkelser skønnes som udgangspunkt at medføre begrænsede merudgifter på Justitsministeriets område, som kan henføres til behandling af et yderligere antal sager i Erstatningsnævnet. Det kan dog ikke afvises, at der kan forekomme større sagskomplekser, som vil kunne medføre et betydeligt ressourceforbrug i Erstatningsnævnet.

Der lægges op til, at merudgifterne som følge af den foreslåede ordning for tortgodtgørelse ved digitale seksuelle krænkelser håndteres inden for Justitsministeriets eksisterende økonomiske ramme.

En yderligere sagstilgang vil samtidig kunne medføre en forøgelse af statens udgifter til tortgodtgørelse. Dette vil dog alene være relevant i det omfang, gerningspersonerne ikke selv har betalt godtgørelserne, f.eks. ved en efterfølgende regressag. Henset hertil samt forventningen om en begrænset tilgang af relevante sager for nærværende ordning vurderes merudgifterne som værende særdeles begrænsede.

Den foreslåede ordning for renteberegning forventes at reducere statens renteudgifter, samtidig med, at statens udgifter til godtgørelser og erstatninger forventes at stige. Det er vurderingen, at forslaget samlet set indebærer en reduktion i de samlede udgifter for det offentlige.

Det er forventningen, at de foreslåede regler vil forenkle sagsbehandlingen af offererstatningssager, idet der fastsættes et objektivt og entydigt tidspunkt, hvorfra der skal forrentes. Dette forventes at gøre administrationen af reglerne mere enkel, hvilket vil understøtte en hurtigere sagsbehandling.

Justitsministeriet vurderer, at lovforslaget i overensstemmelse med princip 1 (Enkle og klare regler) og 3 (Muliggør automatisk sagsbehandling) om digitaliseringsklar lovgivning bidrager til enklere regler og dermed en mere ensartet administration, ligesom lovforslaget anvender objektive kriterier for, hvornår forrentning skal ske.

Det er Justitsministeriets vurdering, at de resterende principper ikke er relevante for lovforslaget.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet mv.

Lovforslaget vurderes ikke at have økonomiske eller administrative konsekvenser for erhvervslivet mv.

5. Administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget vurderes at have positive administrative konsekvenser for borgere, der ansøger om erstatning ved Erstatningsnævnet i form af kortere sagsbehandlingstider og mere gennemskuelige afgørelser og forrentningstidspunkter.

Endvidere vurderes det, at lovforslaget vil indebære, at det samlede beløb, skadelidte modtager, i de fleste tilfælde vil være lavere end i dag. Det skyldes, at skadelidte i de fleste tilfælde vil modtage færre renter af erstatningen eller godtgørelsen, hvilket typisk ikke vil blive helt opvejet af den foreslåede opregulering.

6. Klimamæssige konsekvenser

Lovforslaget har ingen klimamæssige konsekvenser.

7. Miljø- og naturmæssige konsekvenser

Lovforslaget har ingen miljø- og naturmæssige konsekvenser.

8. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

9. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Et udkast til forslag til lov om ændring af lov om erstatningsansvar har i perioden fra den 1. februar 2022 til den 1. marts 2022 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Østre Landsret, Vestre Landsret, samtlige byretter, Aalborg Universitet (Juridisk Institut), Aarhus Retshjælp, Aarhus Universitet (Juridisk Institut), Advokatrådet, Advokatsamfundet, Akademikerne, Amnesty International Danmark, Børnenes Kontor, Børnerådet, Børnesagens Fællesråd, Børns Vilkår, Copenhagen Business School (Juridisk Institut), Dansk Erhverv, Dansk Industri, Dansk Kvindesamfund, Danske Advokater, Danske Regioner, Datatilsynet, Den Danske Dommerforening, Den Sociale Retshjælps Fond, Det Kriminalpræventive Råd, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Digitaliseringsstyrelsen, Digitalt Ansvar, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Erstatningsnævnet, Foreningen af Offentlige Anklagere, Forsikring & Pension, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, HK Politiet og Anklagemyndigheden, Hjælp Voldsofre, Institut for Menneskerettigheder, Justitia, Kommunernes Landsforening (KL), Københavns Retshjælp, Københavns Universitet (Det Juridiske Fakultet), Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsforeningen Krim, Landsforeningen for Voldsramte Kvinder, Landsforeningen SIND, Landsorganisationen af Kvindekrisecentre (LOKK), Landsorganisationen mod seksuelle overgreb, Offerrådgivningen i Danmark, Patienterstatningen, Politiforbundet, Red Barnet, Retspolitisk Forening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Røde Kors, Syddansk Universitet (Juridisk Institut)

Et udkast til forslag til lov om ændring af lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser har i perioden fra den 1. marts 2022 til den 29. marts 2022 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer m.v.:

Østre Landsret, Vestre Landsret, samtlige byretter, Aalborg Universitet (Juridisk Institut), Aarhus Retshjælp, Aarhus Universitet (Juridisk Institut), Advokatsamfundet, Akademikerne, Amnesty International Danmark, Børnenes Kontor, Børnerådet, Børnesagens Fællesråd, Børns Vilkår, Center for Seksuelle Overgreb, Center for Voldtægtsofre (Rigshospitalet), Center for Voldtægtsofre (Aarhus Universitetshospital), Copenhagen Business School (Juridisk Institut), Danner, Dansk Erhverv, Dansk Industri, Dansk Kvindesamfund, Dansk Socialrådgiverforening, Danske Advokater, Danske Regioner, Datatilsynet, Den Danske Dommerforening, Den Sociale Retshjælps Fond, Det Kriminalpræventive Råd, Direktoratet for Kriminalforsorgen,

Digitaliseringsstyrelsen, Digitalt Ansvar, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Erstatningsnævnet, Foreningen af Offentlige Anklagere, Forsikring & Pension, Grønlands Selvstyre via Rigsombudsmanden i Grønland, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, HK Politiet og Anklagemyndigheden, Hjælp Voldsofre, Institut for Menneskerettigheder, Joan-Søstrene, Justitia, Kommunernes Landsforening (KL), Kvinderådet, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet (Det Juridiske Fakultet), Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsforeningen Krim, Landsforeningen for Voldsramte Kvinder, Landsforeningen SIND, Landsorganisationen af Kvindekrisecentre (LOKK), Landsorganisationen mod seksuelle overgreb, Offerrådgivningen i Danmark, Patienterstatningen, Politiforbundet, Red Barnet, Retspolitisk Forening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Røde Kors, Socialpædagogernes Landsforbund og Syddansk Universitet (Juridisk Institut).

10. Sammenfattende skema

	Positive konsekvenser/mindreudgifter (hvis ja, angiv omfang/Hvis nej, anfør »Ingen«)	Negative konsekvenser/merudgifter (hvis ja, angiv omfang/Hvis nej, anfør »Ingen«)
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Den foreslåede ændring af forrentningstidspunkt forventes samlet set at reducere statens renteudgifter.	Den foreslåede ordning for tortgodtgørelse ved digitale seksuelle krænkelser vil som udgangspunkt medføre meget begrænsede <u>merudgifter</u> for staten. Der lægges op til, at merudgifterne som følge af den foreslåede ordning for tortgodtgørelse ved digitale seksuelle krænkelser håndteres inden for Justitsministeriets eksisterende økonomiske ramme.
Implementeringskonsekvenser for stat, kommuner og regioner	Den foreslåede ordning for renteberegning forventes at forenkle sagsbehandlingen hos Civilstyrelsen, da administrationen af reglerne bliver mere enkel. Dette forventes at understøtte en hurtigere sagsbehandling.	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Den foreslåede ordning for renteberegning forventes at føre til hurtigere sagsbehandling samt mere gennemskuelige afgørelser.	Ingen
Klimamæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.	
Er i strid med de fem principper for implementering af erhvervsrettet EU-regulering/Overimplementering af EU-retlige minimumsforpligtelser	JA	NEJ X

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Erstatningsansvarslovens § 26 indeholder regler om tort- og krænkelsesgodtgørelse. Det følger af stk. 1, at der kan tilkendes tortgodtgørelse, såfremt der er sket en retsstridig krænkelse af en persons frihed, fred, ære eller person. Efter stk. 2, kan der ved fastsættelsen af godtgørelsens størrelse lægges vægt på, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, som er omfattet af straffelovens kapitel 23 om forbrydelser i familieforhold, f.eks. incest, eller kapitel 24 om seksualforbrydelser, f.eks. voldtægt, herunder at krænkelsen er begået over for en person under 18 år. Det samme gælder, hvis krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens kapitel 27 om freds- og ærekrænkelser. Det gælder dog ikke de overtrædelser, der er nævnet i straffelovens §§ 266-266 b om trusler mv.

Det foreslås at indsætte § 26, stk. 2, 4. pkt., hvorefter det ved fastsættelsen af godtgørelsen tillige kan tillægges vægt, at krænkelsen er en digital seksuel krænkelse.

Bestemmelsen i § 26, stk. 2, 4. pkt., er ny og har til formål at fastlægge et udgangspunkt for de tortbeløb, der udbetales til ofre for digitale seksuelle krænkelser.

Med udtrykket "digitale seksuelle krænkelser" forstås i bestemmelsens forstand bl.a. deling eller offentliggørelse af nøgenbilleder eller andet materiale af seksuel karakter, herunder billeder, videoer eller lydspor, som sker via internettet eller andre digitale medier uden samtykke fra den eller de personer, der optræder på materialet.

Digitale seksuelle krænkelser kan straffes efter forskellige regler, herunder bl.a. straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser, straffelovens § 235 om udbredelse og besiddelse af pornografiske billeder eller video af personer under 18 år og straffelovens § 264 d om videregivelse af private billeder vedrørende en andens private forhold.

Niveauet for tortgodtgørelse for digitale seksuelle krænkelser bør fastsættes til et udgangspunkt i størrelsesordenen 5.000 kr. til 30.000 kr.

De nævnte niveauer er 2021-niveauer. Det forudsættes således, at domstolene, når de fremover udmåler tortgodtgørelse i sager om digitale seksuelle krænkelser, tager hensyn til den almindelige lønudvikling, jf. principperne i erstatningsansvarslovens § 15. Herved sikres det, at godtgørelsesniveauerne ikke stagnerer på 2021-niveau.

Tortgodtgørelsen vil som hidtil skulle fastsættes af domstolene ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og niveauerne bør udvikle sig gennem domstolenes praksis. Det forudsættes derfor, at domstolene på baggrund af de konkrete omstændigheder fortsat vil kunne fastsætte en højere tortgodtgørelse end det angivne niveau. Domstolene vil ved udmålingen f.eks. kunne lægge vægt på, om delingen er sket i et "lukket" miljø, såsom messenger eller andre beskædtejenester, eller på internettet.

Der er ikke tilsigtet ændringer i godtgørelsesbeløbene efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, for andre krænkelser eller i udmålingen af tortgodtgørelse i medfør af andre regelsæt, f.eks. reglerne om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning, jf. retsplejelovens kapitel 93 a.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Til nr. 2

Erstatningsansvarslovens § 26 indeholder regler om tort- og krænkelsesgodtgørelse. Det følger af stk. 1, at der kan tilkendes tortgodtgørelse, såfremt der er sket en retsstridig krænkelse af en persons frihed, fred,

ære eller person. Stk. 2 indeholder en række faktorer, som kan tillægges vægt ved fastsættelsen af godtgørelsen.

Det foreslås at indsætte § 26, stk. 3, hvoraf det følger, at ved fastsættelsen af godtgørelsen skal alle digitale seksuelle krænkelse, der er begået uafhængigt af hinanden, vurderes selvstændigt.

Formålet med det foreslåede stk. 3 er at sikre, at når de digitale seksuelle krænkelse er begået uafhængigt af hinanden, skal krænkelse også vurderes selvstændigt ved udmålingen af tortgodtgørelse, ligesom det gælder for fysiske krænkelse.

Det betyder, at der ikke vil være en grænse for, hvor mange gange en forurettet kan blive tilkendt tortgodtgørelse, idet alle gerningspersoner skal udrede tortgodtgørelse for retsstridige krænkelse uden hensyn til, hvor meget der i øvrigt er blevet tilkendt den forurettede i det samme sagskompleks.

Hermed sikres, at der ikke vil være gerningspersoner, der kan undgå at betale tortgodtgørelse, alene fordi deres straffesag først bliver behandlet, efter et eventuelt loft er nået.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Til nr. 3

Erstatningsansvarslovens § 26 indeholder regler om tort- og krænkelsesgodtgørelse. Det følger af stk. 3, at selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens person eller frihed.

Det foreslås at indsætte § 26, stk. 3, 2. pkt. (der bliver til stk. 4), hvorefter anvendelsesområdet for tilkendelse af krænkelsesgodtgørelse udvides til også at omfatte særligt grove krænkelse af en andens fred eller ære.

Det foreslås med ændringen en udvidet adgang til at yde godtgørelse for ikke-økonomisk skade i forbindelse med forbrydelse, hvor der ikke er lidt tort.

Formålet med at indsætte det foreslåede 2. pkt. i bestemmelsen er at sikre, at der i de tilfælde, hvor der ikke er lidt tort, og hvor der ikke ydes en godtgørelse efter stk. 1, fremover kan udmåles en godtgørelse som kompensation for ikke-økonomisk skade (krænkelsesgodtgørelse), hvis krænkelsen er sket ved en forbrydelse, der har indebåret en særlig grov krænkelse af en andens fred eller ære.

Bestemmelsen vil som hidtil - og i modsætning til stk. 1 - alene omfatte krænkelse, der er sket ved en forbrydelse. Derfor kan der ikke tilkendes godtgørelse efter bestemmelsen ved uagtsomme forhold.

Krænkelsen vil skulle være rettet mod en andens fred eller ære, og bestemmelsens kerneområde vil være straffelovsovertrædelser i form af uberettiget adgang til datasystemer, brud på brevhemmeligheden og aflytning (straffelovens § 263), uberettiget videregivelse mv. af adgangsmidler til et datasystem (straffelovens § 263 a), husfredskrænkelse (straffelovens § 264), uberettiget fotografering af personer på ikke frit tilgængeligt sted (straffelovens § 264 a), uberettiget udnyttelse mv. af oplysninger fremkommet ved visse fredskrænkelse (straffelovens § 264 c), uberettiget videregivelse af meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold (straffelovens § 264 d) og ærekrænkelse (straffelovens §§ 267-268).

Bestemmelsen vil fortsat være tiltænkt et snævert anvendelsesområde, og det vil således ikke være alle grove krænkelse mod en andens fred eller ære, der vil være omfattet.

Kravet om forbrydelsens særlige grovhed vil forudsætte, at forholdet også ved strafudmålingen betragtes som værende af grovere karakter, uden at der dog vil være krav om, at straffen er af en bestemt minimumslængde.

Der tilsigtes ingen ændringer ved vurderingen af grovheden ved særligt grove angreb mod en andens person eller frihed.

Ved vurderingen af, hvorvidt der er tale om særligt grove krænkelse af en andens fred eller ære, vil det bl.a. kunne tillægges vægt, om krænkelsen er begået for vindings skyld. Der vil endvidere kunne lægges vægt på karakteren af eksempelvis den overvågning, der har fundet sted, herunder hvorvidt der er tale om særligt private forhold, ligesom omfanget af krænkelsen kan tillægges vægt, f.eks. om overvågningen har været langvarig eller konstant.

Som hidtil vil det bero på en konkret vurdering på baggrund af den enkelte sags omstændigheder, hvorvidt en krænkelse mod en andens fred eller ære skal udløse krænkelsesgodtgørelse.

Godtgørelsens størrelse vil som hidtil skulle fastsættes af domstolene ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og niveauet bør udvikle sig gennem domstolenes praksis.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Til nr. 4

Erstatningsansvarslovens § 26 indeholder regler om tort- og krænkelsesgodtgørelse. Det følger af stk. 4, at § 18, 1. pkt., finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1-4 og på godtgørelse efter § 26 a.

Det følger af erstatningsansvarslovens § 18, 1. pkt., at krav om erstatning og godtgørelse for personskade og krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, ikke kan overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.

Det foreslås at ændre § 26, stk. 4, der bliver stk. 5, således, at der henvises til stk. 1-4.

Den foreslåede ændring er en konsekvensændring som følge af, at det med lovforslagets § 1, nr. 2, foreslås at indsætte et nyt stk. 3.

Til § 2

Til nr. 1

Ved afgørelser om erstatning efter offererstatningsloven finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risikoen for skade, tilsvarende anvendelse, jf. offererstatningslovens § 6 a.

At erstatning og godtgørelse fastsættes efter reglerne i erstatningsansvarsloven, betyder for det første, at selve udmålingen af erstatninger og godtgørelser sker efter reglerne i erstatningsansvarsloven. Der ydes således erstatning for helbredelsesudgifter og andet tab, tabt arbejdsfortjeneste, godtgørelse for smerte og varigt mén, erstatning for erhvervsevnetab samt godtgørelse for tort. Hvis skadelidte afgår ved døden som følge af skaden, kan der tilkendes erstatning for tab af forsørger, godtgørelse til efterladte samt begravelsesudgifter eller et overgangsbeløb.

Henvisningen til reglerne i erstatningsansvarsloven betyder også, at reglerne heri om bl.a. regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb og reglerne om betaling og forrentning finder anvendelse for

erstatninger og godtgørelser efter offererstatningsloven.

Det foreslås, at der i § 6 a i offererstatningslovens efter »tilsvarende anvendelse« indsættes »jf. dog §§ 6 b og 6 c«.

Den foreslåede ændring er en konsekvens af de foreslåede §§ 6 b og 6 c i offererstatningsloven, jf. lovforslagets § 2, nr. 2. Ændringen sikrer, at det tydeliggøres, at reglerne i de foreslåede §§ 6 b og 6 c afviger fra hovedreglen i § 6 a om, at erstatning og godtgørelse fastsættes efter reglerne i erstatningsansvarsloven.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget

Til nr. 2

Ved afgørelser om erstatning efter offererstatningsloven finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risikoen for skade, tilsvarende anvendelse, jf. offererstatningslovens § 6 a.

Henvisningen til reglerne i erstatningsansvarsloven betyder bl.a., at reglerne heri om bl.a. regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb og reglerne om betaling og forrentning finder anvendelse for erstatninger og godtgørelser efter offererstatningsloven.

Det fremgår af erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, 1. pkt., at de i § 3, § 4, stk. 1, § 6, stk. 2, og § 8, § 13, stk. 1, 2. pkt., og § 14 a nævnte beløb reguleres årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. lov om en satsreguleringsprocent. Beløbene afrundes efter bestemmelsens stk. 1, 2. pkt., til nærmeste med 500 delelige kronebeløb, for det i § 3, 1. pkt., nævnte beløb dog til nærmeste med 5 delelige kronebeløb. Reguleringen sker på grundlag af de på reguleringstidspunktet gældende beløb før afrunding, jf. § 15, stk. 1, 3. pkt.

Efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 3, 1. pkt., fastsættes erstatning og godtgørelse på grundlag af de beløb, der efter bestemmelsens stk. 1 var gældende på det tidspunkt, hvor erstatningen og godtgørelsen kunne kræves betalt efter lovens § 16, stk. 1. Efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 3, 2. pkt., reguleres årslønnen efter § 7 og erstatningen efter § 14 efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, i perioden mellem skadens indtræden og det tidspunkt, hvor erstatningen og godtgørelsen kunne kræves betalt efter lovens § 16, stk. 1.

Det fremgår af erstatningsansvarslovens § 16, stk. 1, 1. pkt., at godtgørelse og erstatning kan kræves betalt 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er fornødne til bedømmelse af erstatningens størrelse.

Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 2000-01, tillæg A, side 3532, at skadelidte efter stk. 1 kan kræve erstatning og godtgørelse betalt fra 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er nødvendige for at kunne bedømme erstatningens størrelse. Det fremgår også, at skadevolderen ikke kan bedømme erstatningens størrelse, før erstatningskravet er fremsat over for den pågældende, og derfor vil der tidligst kunne påløbe renter fra 1 måned efter erstatningskravets fremsættelse over for skadevolderen. Endelig fremgår det, at fristen begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor skadevolderen kunne og burde have indhentet de oplysninger, der var nødvendige for at kunne vurdere erstatningskravet og dets størrelse.

Efter erstatningsansvarslovens § 16, stk. 2, forrentes beløbet fra det tidspunkt, hvor det kan kræves betalt efter stk. 1, med en årlig rente svarende til renten i henhold til rentelovens § 5.

Reglerne om tort- og krænkelsesgodtgørelse findes i erstatningsansvarslovens § 26. Tort- og krænkelsesgodtgørelse fastsættes ud fra et samlet skøn over den konkrete sags omstændigheder, og det forudsættes i bemærkningerne til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 2018-19 (1. samling), A, L 20 som fremsat, side 39, at niveauerne bør udvikle sig gennem domstolenes praksis. Tort- og krænkelsesgodtgørelse er ikke omfattet af erstatningsansvarslovens § 15, men det fremgår af bestemmelsens bemærkninger, at domstolene bør tage hensyn til den almindelige lønudvikling i overensstemmelse med principperne i erstatningsansvarslovens § 15.

Erstatningsansvarslovens § 26 a indeholder regler om godtgørelse til efterladte. Godtgørelsen fastsættes ligeledes på baggrund af en samlet vurdering af de konkrete omstændigheder i den konkrete sag, jf. Folketingstidende 2020-21, A, L 141 som fremsat, side 11-12

Det fremgår af offererstatningslovens § 11 a, stk. 1, at i tilfælde, hvor skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen er afgjort ved dom, ydes erstatning efter offererstatningsloven med det beløb, som er fastsat ved dommen, jf. dog §§ 7-10. Det gælder ikke, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet ellers dets størrelse, jf. stk. 2. En dom er således bindende for Erstatningsnævnet i de tilfælde, hvor retten efter en egentlig prøvelse af sagen har udmålt erstatning i forhold til skadevolderen. Hvis særlige omstændigheder taler for det, kan nævnet uanset reglen i stk. 1 tilkende skadelidte en højere erstatning eller godtgørelse end fastsat ved dommen, jf. stk. 3. Det gælder f.eks. hvis taksterne for erstatning eller godtgørelse er steget siden dommen, og der er således tale om en meget snæver modifikation, jf. Folketingstidende 1984-85, tillæg A, spalte 1430.

Det foreslås, at der i offererstatningsloven indsættes to nye bestemmelser, som vil medføre en fravigelse af reglerne i § 15, stk. 3, og § 16 i erstatningsansvarsloven for erstatninger og godtgørelser, der tilkendes efter reglerne i offererstatningsloven. De foreslåede bestemmelser vil have betydning for beregningen af erstatninger og godtgørelser i offererstatningssager og for forrentningstidspunktet af disse.

Det foreslås med § 6 b, stk. 1, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter § 3, § 4, stk. 1, § 6, stk. 2, § 8, § 13, stk. 1, 2. pkt., og § 14 a i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, fastsættes på grundlag af de beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet, jf. dog stk. 4.

Den foreslåede bestemmelse vil have betydning for godtgørelse for svie og smerte, godtgørelse for varigt mén, maksimumsgrænsen for årsløn ved beregning af erstatning for erhvervsevnetab, erstatning for erhvervsevnetab for personer, som ved skadens indtræden ikke er fyldt 15 år, minimumserstatning for tab af forsøger til ægtefælle eller samlever og overgangsbeløbet til efterlevende ægtefælle eller samlever.

Det foreslåede § 6 b, stk. 1, vil betyde, at ovenstående godtgørelser og erstatninger fremover vil skulle fastsættes på grundlag af de beløb, der efter reguleringen efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, er gældende på afgørelsestidspunktet. Det vil således samtidigt betyde, at disse erstatninger og godtgørelser ikke længere vil skulle fastsættes på grundlag af det beløb, der var gældende på det tidspunkt, hvor godtgørelsen og erstatningen kunne kræves betalt efter erstatningsansvarslovens § 16, stk. 1 (forfaldstidspunktet), som er 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er fornødne til bedømmelse af erstatningens størrelse.

Den foreslåede nye ordning med afgørelsestidspunktet frem for forfaldstidspunktet som relevant kriterium for beregning af godtgørelser og erstatninger, som tilkendes på offererstatningsområdet, vil sikre, at skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse værdisikres og ikke forringes, mens sagen behandles.

Ændringen til afgørelsestidspunktet vil eksempelvis betyde, at hvis Erstatningsnævnet i 2022 tilkender en godtgørelse for varigt mén, jf. § 4 i lov om erstatningsansvar, da vil godtgørelsen skulle fastsættes til det beløb, som godtgørelsen for varigt mén er reguleret til i 2022 efter § 15, stk. 1, i lov om erstatningsansvar. Dette vil gælde, uanset hvornår skaden er sket, eller hvornår der er ansøgt om erstatning hos Erstatningsnævnet.

Det skal understreges, at den foreslåede bestemmelse alene vil have betydning for godtgørelser og erstatninger, der tilkendes efter reglerne i offererstatningsloven. Bestemmelsen vil således ikke have betydning for fastsættelse af godtgørelser og erstatninger på andre retsområder.

Det foreslås med § 6 b, stk. 2, at årslønnen efter § 7 i lov om erstatningsansvar og erstatningen efter § 14 i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, reguleres i perioden mellem skadens indtræden og afgørelsestidspunktet efter reglerne i § 15, stk. 1, i lov om erstatningsansvar, jf. dog stk. 4.

Den foreslåede bestemmelse, vil betyde, at den periode, hvor der skal ske regulering efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, fremover vil være perioden mellem skadens indtræden og afgørelsestidspunktet fremfor perioden mellem skadens indtræden og forfaldstidspunktet.

Forslaget vil sikre, at årslønnen efter § 7 i erstatningsansvarsloven og forsørgertabserstatningen til børn efter § 14 i erstatningsansvarsloven, som tilkendes på offererstatningsområdet, vil blive værdisikret, mens sagen behandles, på samme måde som godtgørelses- og erstatningsbeløb efter det foreslåede stk. 1.

Det bemærkes, at eftersom reguleringen sker årligt pr. 1. januar, vil der ikke ske regulering, såfremt skaden indtræder inden for samme år, som der træffes afgørelse.

Det skal understreges, at den foreslåede bestemmelse alene vil have betydning for godtgørelser og erstatninger, der tilkendes efter reglerne i offererstatningsloven. Bestemmelsen vil således ikke have betydning for fastsættelse af godtgørelser og erstatninger på andre retsområder.

Med § 6 b, stk. 3, foreslås det, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter offererstatningslovens § 1, stk. 2, og § 3 i denne lov samt §§ 1, 2 og 12 i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, reguleres efter reglerne i § 15, stk. 1, 1. pkt., i lov om erstatningsansvar og fastsættes på grundlag af de regulerede beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet, jf. dog stk. 4.

Den foreslåede bestemmelse vil have betydning for erstatning for skade på tøj og andre sædvanlige personlige ejendele og tingsskade efter offererstatningsloven samt for helbredelsesudgifter og andet tab, tabt arbejdsfortjeneste og rimelige begravelsesudgifter. Bestemmelsen vil betyde, at ovenstående erstatninger og godtgørelser, der tilkendes efter reglerne i kapitel 1-3 i offererstatningsloven, fremover vil skulle reguleres efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, 1. pkt. En sådan regulering foretages ikke efter gældende ret. For erstatning for tingsskade efter offererstatningslovens § 3, gælder der er maksimumbeløb på 50.000 kr., som efter gældende ret reguleres efter reglerne i § 15 i lov om erstatningsansvar, jf. offererstatningslovens § 9 a.

Det vil betyde, at de faktiske godtgørelses- og erstatningsbeløb vil skulle reguleres årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. lov om en satsreguleringsprocent. Bestemmelsen vil også betyde, at ovenstående godtgørelser og erstatninger fremover vil skulle fastsættes på grundlag af de beløb, der efter reguleringen efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, 1. pkt., er gældende på afgørelsestidspunktet.

Den foreslåede nye ordning med afgørelsestidspunktet frem for forfaldstidspunktet som relevant kriterium for beregning af godtgørelser og erstatninger, som tilkendes på offererstatningsområdet, vil sikre, at skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse værdisikres og ikke forringes, mens sagen behandles. Opreguleringen af erstatningen eller godtgørelsen vil således ske fra tidspunktet, hvor tabet er lidt, eller hvor udgiften er afholdt, og frem til afgørelsestidspunktet.

Ændringen vil eksempelvis betyde, at erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, hvor selve tabet er lidt i 2020, og afgørelse om tilkendelse af erstatning træffes i 2022, ville skulle reguleres årligt med reguleringsprocenterne for 2021 og 2022, hvor afgørelsen træffes. Det vil sige, at beløbet først opreguleres til 2021-niveauet og derefter til 2022-niveauet. Ændringen vil desuden betyde, at en erstatning til en medicinudgift afholdt i 2019, hvor der træffes afgørelse om erstatning herfor i 2022, på samme måde opreguleres til først 2020-niveau, herefter 2021-niveau og til sidst 2022-niveau, hvor afgørelsen træffes.

Da reguleringen sker årligt pr. 1. januar, vil der ikke ske regulering, såfremt tabet eksempelvis lides i 2020, og afgørelsen ligeledes træffes i 2020.

Det skal understreges, at den foreslåede bestemmelse alene vil have betydning for godtgørelser og erstatninger, der tilkendes efter reglerne i offererstatningsloven. Bestemmelsen vil således ikke have betydning for fastsættelse af godtgørelser og erstatninger på andre retsområder.

Det foreslås med § 6 b, stk. 4, at stk. 1-3, ikke omfatter krav mod skadevolder på erstatning og godtgørelse, som er afgjort ved dom, jf. § 11 a.

Den foreslåede bestemmelse vil medføre, at de foreslåede særregler om regulering ikke finder anvendelse i tilfælde, hvor skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen er afgjort ved dom, og retten efter en egentlig prøvelse af sagen har udmålt erstatning eller godtgørelse i forhold til skadevolderen.

Det foreslås med § 6 c, stk. 1, at hvis erstatning og godtgørelse udbetales senere end 14 dage efter afgørelsestidspunktet, forrentes beløbet fra udløbet af 14-dages fristen med en årlig rente svarende til renten i rentelovens § 5, jf. dog stk. 2 og 3.

Den foreslåede bestemmelse vil medføre en fravigelse af renteberegningstidspunktet i erstatningsansvarslovens § 16, stk. 1, 1. pkt.

Bestemmelsen vil betyde, at forrentningstidspunktet for erstatninger og godtgørelser, der tilkendes efter offererstatningsloven, ændres, så erstatnings- og godtgørelsesbeløb fremover vil skulle forrentes fra 14 dage efter, at der er truffet afgørelse om erstatning eller godtgørelse, fremfor 1 måned efter, at skadevolderen har været i stand til at indhente de oplysninger, der er fornødne til bedømmelse af erstatningens størrelse efter erstatningsansvarslovens § 16, stk. 1, 1. pkt.

Den foreslåede bestemmelse vil betyde, at forrentningstidspunktet fremover vil skulle fastsættes ud fra et objektivt og entydigt afgørelsestidspunkt. Herved undgås det, at Erstatningsnævnet ved fastsættelsen af den endelige rentedato skal foretage en subjektiv og skønsmæssig vurdering af forrentningstidspunktet for hvert enkelt krav.

Forslaget vil i praksis betyde, at godtgørelses- og erstatningsbeløb vil blive forrentet senere end efter gældende ret. Det skyldes, at forrentningen efter gældende ret - og i lyset af dommen fra Højesteret - allerede vil kunne begynde, mens sagen er under behandling i Erstatningsnævnet.

Med den foreslåede bestemmelse vil der først påløbe renter 14 dage efter, at sagen er behandlet i Erstatningsnævnet, og der er truffet afgørelse om tilkendelse af godtgørelse eller erstatning.

Forslaget indebærer, at hvis Erstatningsnævnet udmåler en erstatning ved afgørelse af 1. september 2022, da vil der påløbe renter fra den 15. september 2022, hvis Civilstyrelsen ikke har udbetalt erstatningen eller godtgørelsen inden dette tidspunkt.

Renten forslås fastsat til renten efter rentelovens § 5, der udgør den officielle udlånsrente, som Nationalbanken fastsætter henholdsvis pr. den 1. januar og den 1. juli hvert år, med et tillæg på 8 pct.

Det skal understreges, at den foreslåede bestemmelse alene vil have betydning for godtgørelser og erstatninger, der tilkendes efter reglerne i offererstatningsloven. Bestemmelsen vil således ikke have betydning for forrentning af erstatninger og godtgørelser på andre retsområder.

Med § 6 c, stk. 2, foreslås det, at krav på tort- og krænkelsesgodtgørelse og godtgørelse til efterladte, der tilkendes af Erstatningsnævnet, forrentes efter reglerne i § 16 i lov om erstatningsansvar.

Bestemmelsen vil betyde, at disse poster undtages fra det foreslåede forrentningstidspunkt i § 6 c, stk. 1, og det vil således for disse poster fortsat være reglerne i erstatningsansvarslovens § 16, der gælder.

Med § 6 c, stk. 3, foreslås det, at stk. 1 og 2 ikke omfatter krav mod skadevolder på erstatning og godtgørelse, som er afgjort ved dom, jf. § 11 a.

Den foreslåede bestemmelse vil medføre, at de foreslåede særregler om forrentning ikke finder anvendelse i tilfælde, hvor skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen er afgjort ved dom, og retten efter en egentlig prøvelse af sagen har udmålt erstatning eller godtgørelse i forhold til skadevolderen. I disse tilfælde er Erstatningsnævnet således bundet af dommen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget

Til nr. 3

Det fremgår af offererstatningslovens § 17, at i det omfang der ydes erstatning, indtræder staten i skadelidtes krav mod skadevolderen.

Det foreslås med § 17, 2. pkt., at §§ 6 b og 6 c ligeledes finder anvendelse ved opgørelsen af statens krav mod skadevolderen.

Den foreslåede bestemmelse vil betyde, at Civilstyrelsen har mulighed for at gøre regres for det fulde beløb, der er udbetalt til skadelidte, inklusiv opreguleringsbeløb og renter efter §§ 6 b og 6 c, uagtet at retstillingen mellem staten og skadevolder bliver en anden, end hvis skadelidte selv havde gjort kravet gældende mod skadevolderen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.4 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Til § 3

Det foreslås i stk. 1, at loven træder i kraft den 1. juli 2022.

Bestemmelsen vil i forhold til lovforslagets § 2 betyde, at de foreslåede regler vil træde i kraft og dermed finde anvendelse fra den 1. juli 2022.

Den foreslåede ikrafttrædelse den 1. juli 2022 vil for det første betyde, at enhver sag, hvori der ansøges om erstatning hos Erstatningsnævnet fra den 1. juli 2022, vil skulle behandles efter de foreslåede regler. Det vil gælde uanset tidspunktet for skadens indtræden.

Det vil også betyde, at sager, hvor der er indgivet ansøgning om erstatning, og som er under behandling i Erstatningsnævnet, vil skulle behandles efter de nye regler. Det gælder ligeledes tilfælde, hvor der indgives nye krav i tidligere afsluttede sager.

Ikrafttrædelsen vil derimod ikke have betydning for sager, hvori Erstatningsnævnets allerede har truffet afgørelse. Det betyder, at der i sager, hvori Erstatningsnævnet har truffet afgørelse efter de gældende regler, men som indbringes for domstolene, vil skulle træffes afgørelse efter de regler, som gjaldt på tidspunktet for Erstatningsnævnets afgørelse. Det betyder også, at de afgørelser, som genoptages af Erstatningsnævnet, vil skulle behandles efter de regler, der gjaldt på tidspunktet for den oprindelige afgørelse.

Det foreslås i stk. 2, at lovens § 1 ikke har virkning for lovovertrædelser begået før lovens ikrafttræden.

Det foreslås i stk. 3, at lovens § 2, nr. 3, har virkning for regresssager, hvor erstatning eller godtgørelse i offererstatningssagen er udmålt efter §§ 6 b og 6 c i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.

Det vil betyde, at Civilstyrelsen i den efterfølgende regresssag skal opgøre kravet mod skadevolder efter de foreslåede §§ 6 b og 6 c, såfremt udmålingen af erstatning eller godtgørelse i offererstatningssagen, er sket efter disse regler. Det vil omvendt betyde, at såfremt udmålingen af erstatning eller godtgørelse ikke er sket efter de foreslåede særregler, skal Civilstyrelsen heller ikke anvende særreglerne i den efterfølgende regresssag.

Til § 4

Det foreslås, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland, men at loven ved kongelig anordning helt eller delvis kan sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.

Den foreslåede bestemmelse vedrører lovens territoriale gyldighed. Det foreslås, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland, men at loven ved kongelig anordning helt eller delvis kan sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.

Færøerne har pr. 1. januar 2010 overtaget lovgivningskompetencen på det formueretlige område, som bl.a. omfatter erstatningsansvarsloven. Færøerne har endvidere pr. 1. marts 2010 overtaget lovgivningskompetencen på det strafferetlige område, som også omfatter offererstatningsloven. Lovforslaget skal derfor ikke gælde for Færøerne.

For Grønland gælder lov nr. 277 af 26. maj 1976 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, som er sat i kraft for Grønland ved kongelig anordning nr. 472 af 25. september 1984 med senere ændringer. Det foreslås derfor, at lovforslaget ved kongelig anordning helt eller delvist skal kunne sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.

Bilag

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

§ 26. ---

Stk. 2. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24, herunder at krænkelseerne er begået over for en person under 18 år. Det samme gælder, hvis krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens kapitel 27. Dette gælder dog ikke de overtrædelser, der er nævnt i straffelovens §§ 266-266 b.

Stk. 3-4---

§ 26. ---

Stk. 2. ---

Stk. 3. Selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særlig groft angreb mod en andens person eller frihed.

Stk. 4. ---

§ 26. ---

Stk. 2. ---

Stk. 3. Selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særlig groft angreb mod en andens person eller frihed.

§ 26. ---

Stk. 2-3. ---

Stk. 4. § 18, 1. pkt., finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1-3 og på godtgørelse efter § 26 a.

I lov om erstatningsansvar, jf. lovbekendtgørelse nr. 1070 af 24. august 2018, som ændret ved § 3 i lov nr. 1719 af 27. december 2018, § 3 i lov nr. 2200 af 29. december 2020 og § 2 i lov nr. 290 af 27. februar 2021, foretages følgende ændringer:

1. I § 26, stk. 2, indsættes som 4. pkt.:

»Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillige tillægges vægt, at krænkelsen er en digital seksuel krænkelse.«

2. I § 26 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Ved fastsættelsen af godtgørelsen skal alle digitale seksuelle krænkelse, der er begået uafhængigt af hinanden, vurderes selvstændigt.«

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

3. I § 26, stk. 3, der bliver stk. 4, indsættes som 2. pkt.:

»Det samme gælder særligt grove krænkelse mod en andens fred eller ære.«

4. I § 26, stk. 4, der bliver stk. 5, ændres »stk. 1-3« til: »stk. 1-4«.

§ 2

I lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser jf. lovbekendtgørelse nr. 1209 af 18. november 2014, som ændret ved § 14 i lov nr. 285 af 29. marts 2017, § 4 i lov nr. 140 af 28. februar 2018 og § 1 i lov nr. 486 af 30. april 2019, foretages følgende ændringer:

§ 6 a. Ved afgørelser om erstatning efter denne lov finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risikoen for skade, tilsvarende anvendelse.

§ 17. Staten indtræder, i det omfang der ydes erstatning, i skadelidtes krav mod skadevolderen.

1. I § 6 a indsættes efter »tilsvarende anvendelse«: », jf. dog §§ 6 b og 6 c«.

2. Efter § 6 a indsættes:

»**§ 6 b.** Erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter § 3, § 4, stk. 1, § 6, stk. 2, § 8, § 13, stk. 1, 2. pkt., og § 14 a i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, fastsættes på grundlag af de beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet, jf. dog stk. 4.

Stk. 2. Årslønnen efter § 7 i lov om erstatningsansvar og erstatningen efter § 14 i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, reguleres i perioden mellem skadens indtræden og afgørelsestidspunktet efter reglerne i § 15, stk. 1, i lov om erstatningsansvar, jf. dog stk. 4.

Stk. 3. Erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter § 1, stk. 2, og § 3 i denne lov samt §§ 1, 2 og 12 i lov om erstatningsansvar, der tilkendes efter denne lov, reguleres efter reglerne i § 15, stk. 1, 1. pkt., i lov om erstatningsansvar og fastsættes på grundlag af de regulerede beløb, der er gældende på afgørelsestidspunktet, jf. dog stk. 4.

Stk. 4. Stk. 1-3 omfatter ikke krav mod skadevolder på erstatning og godtgørelse, som er afgjort ved dom, jf. § 11 a.

§ 6 c. Udbetales erstatning og godtgørelse senere end 14 dage efter afgørelsestidspunktet, forrentes beløbet fra udløbet af 14-dages fristen med en årlig rente svarende til renten i rentelovens § 5, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Krav på tort- og krænkelsesgodtgørelse og godtgørelse til efterladte, der tilkendes af Erstatningsnævnet, forrentes efter reglerne i § 16 i lov om erstatningsansvar.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 omfatter ikke krav mod skadevolder på erstatning og godtgørelse, som er afgjort ved dom, jf. § 11 a.«

3. I § 17 indsættes som 2. pkt.:

»§§ 6 b og 6 c finder ligeledes anvendelse ved opgørelse af statens krav mod skadevolder.«

U.2004.273Ø

Ø.L.D. 22. oktober 2003 i anke 15. afd. nr. B-3307-02

(Karsten Bo Knudsen, Vagn Joensen, Frosell (kst.)).

Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark som mandatar for A (adv. Jacob Goldschmidt, Kbh.)

mod

*St. Taffelbays Konditorier ApS (adv. Ole Olsen, Kbh.).***274***Ansættelses- og arbejdsret 2.3 og 7.9 - Erstatning uden for kontraktforhold 3211.7 - Personspørgsmål 1.***Detektivovervågning af ansat i sygdomsperiode var ikke ulovlig.****Byretten****Gentofte Rets dom 30. oktober 2002.**

Under denne sag, hvor dommen er skrevet uden fuldstændig sagsfremstilling i medfør af retsplejelovens § 366 a, stk. 2, har sagsøgeren, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark som mandatar for A påstået sagsøgte, St. Taffelbays Konditorier ApS, dømt til betaling af 25.000 kr., subsidiært et mindre beløb, med tillæg af procesrente fra den 3. juni 2001, til betaling sker.

Sagsøgte har påstået frifindelse.

Sagen angår sagsøgerens påståede krav om godtgørelse for tort, i anledning af at sagsøgte har ladet sagsøgeren overvåge af en privatdetektiv.

Sagens nærmere omstændigheder er følgende:

Ved ansættelseskontrakt af 15. august 2000 ansatte sagsøgte sagsøgeren som ekspedient i sagsøgtes afdeling på - - - med tiltrædelse den 21. august 2000. Det anføres i kontrakten bl.a., at der »for ansættelsesforholdet gælder overenskomsten mellem Bager og Konditor mestre i Danmark og Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark.

Funktionærlovens . . . bestemmelser finder i øvrigt anvendelse for ansættelsen«

I begyndelsen af december 2000 blev sagsøgeren sygmeldt.

Den 6. december 2000 skrev sagsøgte v/direktør Hans Kromann til sagsøgeren og forlangte bl.a., at sagsøgeren skulle fremlægge en lægeerklæring senest 2 dage efter som dokumentation for sin sygdom. I modsat fald betragtede man sagsøgerens fravær som udeblivelse, hvorefter ansættelseskontrakten straks ville blive ophevet.

Den 8. december 2000 afleverede sagsøgeren til sagsøgte en lægeerklæring af samme dato, hvoraf det fremgik, at sagsøgeren på grund af sygdom var »uarbejdedygtig i yderligere 1 måned«.

Den 13. december 2000 aftalte parterne, at sagsøgeren skulle fratræde sin stilling hos sagsøgte med udgangen af december måned 2000. Sagsøgeren meddelte, at det var en forudsætning, at hun fik »fuld løn til udbetaling d. 31.12.00«. Sagsøgte bekræftede, at sagsøgeren ville få »fuld løn som aftalt indtil ansættelsens ophør den 31.12.2000«, men at man forudsatte, at sagsøgerens arbejdskraft var »til rådighed i samme periode«.

Sagsøgeren, der fratrådte sin stilling hos sagsøgte som aftalt den 31. december 2000, er efterfølgende - efter afholdelse af mæglingssmøde med deltagelse af repræsentanter for henholdsvis HK og Bager- og Konditormestre i Danmark - godtgjort af sagsøgte for samtlige lønkrav o.l.

I forbindelse med disse forhandlinger kom det imidlertid frem, at sagsøgte i december 2000 havde antaget et detektivbureau, Danmarks Detektivkorps, til at overvåge sagsøgeren. I denne anledning

skrev sagsøgerens advokat den 3. maj 2001 til sagsøgtes advokat og oplyste følgende:

»De har . . . oplyst, at De ville vende tilbage, vedrørende de udtalelser, Deres klient under organisationernes forhandling kom med vedrørende en privatdetektivs observationer af [sagsøgeren] under hendes sygemelding.

Deres klient oplyste, at [sagsøgeren] var blevet overvåget af en privatdetektiv, og at denne privatdetektiv bl.a. havde observeret, at hun havde lavet aerobic i sin stue, ligesom hun var gået i solcenter i samme hus, hvor hun bor. Endvidere var hun taget på indkøb med sin kæreste, mens hun en anden dag havde været hjemme hele dagen.

[Sagsøgeren] bor på 1. sal uden genboere. Det er korrekt, at hun har lavet aerobic i sin stue, men dette ville ikke kunne observeres fra gadeplan. Hertil kommer, at det først var i januar måned 2001, hun lavede aerobic. Det kan siges med sikkerhed, idet aerobicvideoen blev købt på tilbud i den først uge efter nytår. Imidlertid havde hun sidste ansættelsesdag den 31. december 2000. Det er derfor særlig uacceptabelt, at hun blev overvåget efter sin fratræden.

Da jeg fortsat ikke har hørt fra Dem eller Deres klient, skal jeg hermed rejse krav om godtgørelse for tort i anledning af, at Deres klient helt uden grund har ladet en privatdetektiv skygge [sagsøgeren]. Der er tale om en krænkelse, både af [sagsøgeren] som privatperson og en krænkelse af ansættelsesforholdet. På den baggrund opgøres godtgørelseskravet til 25.000 kr.

. . . «

Det fremgår endelig af sagen, at det omtalte detektivbureau har afgivet en rapport af 9. januar 2001. I rapporten anføres bl.a.:

»I forlængelse af begrundet mistanke (på grund af mindst to tidligere lignende situationer) vedr. sygemelding fra [sagsøgeren], 25 år (i det følgende kaldet A), hvis foto vi har modtaget, har Danmarks Detektivkorps tre gange stikprøvevis foretaget overvågning af A i december måned 2000. Følgende kan oplyses, idet fire efterforskere har gjort iagttagelserne - typisk to ad gangen:

Rapport

Tirsdag den 12. december 2000 indledtes overvågningen af A på - - - 1, th., - - - i perioden fra kl. 06.00 til kl. 09.00, hvor der absolut ingen aktivitet fandt sted, hvorfor det således ikke kan oplyses hvorvidt A var hjemme eller ikke, hvorefter overvågningen ifølge aftale med klienten blev afbrudt.

Overvågningen blev genoptaget samme sted og samme dag kl. 15.30. Kl. 16.45 forlod A (genkendt i.h.t. til det modtagne foto) adressen - - - i selskab med en ung mand. Efter besøg i den lokale ISO, hvortil begge bar to

275

poser med flasker, der blev afleveret i en automat og en mobiltelefon-forretning i - - - Centeret, gik parret op på - - - S-tog station, hvor de undersøgte togtider. Derefter gik parret ned igen og hen til Busstoppestedet, hvor de undersøgte tiderne for busafgange, hvorpå de tog en taxa og kørte bort i retning mod - - -. Det var af tekniske årsager ikke muligt at eftersætte taxa'en, hvorfor overvågningen i henhold til aftale med klienten blev afbrudt.

Fredag den 29. december 2000 blev overvågningen genoptaget kl. 19.45 i.h.t. aftale med klienten, hvor det blev konstateret, at A's lejlighed på - - - 1. th., - - - var fuldt oplyst. På grund af manglende gardiner konstateredes alm. aktivitet. En ung mand var tilstede. Han gik til vinduet et par gange inden han ca. kl. 21.00 forlod adressen. Kort efter blev A iagttaget i vinduet et par gange. Ca. kl. 21.30 forlod A adressen (iført sommertøj og uden sko) og gik til Sol-center i umiddelbar nærhed af sin bopæl, hvor hun tog sol i 25 minutter, og derefter gik tilbage til sin lejlighed og indledte *den vildeste aerobic (og gymnastik) i en hel time*, som efterforskerne længe har set. Ca. kl. 23.45 forlod A stuen (formentlig for at tage

et bad), og returnerede til stuen, hvor hun (iført en T-shirt) dæmpede lyset ca. kl. 24.00 og rystede »dynen«, og da der ikke blev iagttaget yderligere aktiviteter, ophørte efterforskerne overvågningen ca. kl. 0.15.

I.h.t. efterforskernes iagttagelser konkluderede de, at A intet fejlede.

Efterforskerne er selvsagt parat til - om ønskes - at vidne vedr. deres iagttagelser«.

De afgivne forklaringer:

Der er under sagen afgivet forklaring af sagsøgeren, A, Hans Kromann, Claus G.F. Jensen og B.¹

Sagsøgeren har forklaret, at hun under sin ansættelse hos sagsøgte var sygemeldt i flere perioder. Hun sygemeldte sig senest den 4. december 2000 på grund af mavesår. Hun talte efterfølgende den 13. december 2000 med sagsøgtes direktør, Hans Kromann. De blev enige om, at hun ikke skulle fortsætte sin ansættelse hos sagsøgte. Det »passede ikke« Hans Kromann, at hun var syg, og hun var heller ikke selv glad for at arbejde for sagsøgte. Hun mener ikke, at de i denne forbindelse drøftede hendes opsigelsesvarsel. Hun er derimod sikker på, at hun ikke raskmeldte sig under samtalen. Hun var jo stadig syg.

Foreholdt den af detektivbureauet den 9. januar 2001 udarbejdede rapport har hun forklaret, at det godt kan passe, at hun en dag i december 2000, mens hun var sygemeldt, er gået ned på gaden for at besøge et solcenter, der ligger lige ved siden af hendes bopæl (3 skridt fra hoveddøren). Hun er dog sikker på, at hun havde sko på. Hun kan godt have været iført cowboybukser. Hun kan derimod umuligt være blevet set dyrke aerobic i december 2000. Det begyndte hun først på, efter at hun havde købt nogle videoer i Netto i januar 2001.

Forud for ansættelsen hos sagsøgte havde hun arbejdet hos 2 øvrige bagermestre. Hos den ene bager havde hun tilsvarende problemer med at få sin løn, som hun har haft i nærværende sag.

Hun er i øvrigt blevet interviewet til TV-Lorry i anledning af nærværende sag. Det skete ikke på hendes initiativ.

Hans Kromann har bl.a. forklaret, at han er direktør hos sagsøgte, der ejer 7 butikker.

Sagsøgeren blev ansat hos sagsøgte, i forbindelse med at man stod og manglede en butikschef. Efter sin ansættelse hos sagsøgte var sagsøgeren ofte sygemeldt - fra august til november 2000 i i alt 19 dage. Da hun også meldte sig syg den 4. december 2000, bad han hende derfor om at fremskaffe en lægeerklæring. Hun var tidligere fremkommet med forskellige »sjove« forklaringer på, hvorfor hun var syg. Denne gang fortalte hun, at hun led af mavesår.

Efter at have modtaget lægeerklæringen talte han med sagsøgeren på ny. De aftalte herefter, at sagsøgeren skulle fratræde sin stilling hos sagsøgte den 31. december 2000. Sagsøgeren sagde, at hun godt var klar over, at hun egentlig havde et opsigelsesvarsel på én måned, men hun ville gerne være »flink«.

Mens sagsøgeren var sygemeldt i december 2000, fortalte en repræsentant ham en dag tilfældigt, at han vidste, at sagsøgeren tidligere havde været ansat hos 2 andre bagermestre, og at der her havde været samme problemer omkring hendes sygemeldinger. Vidnet kontaktede derefter de 2 bagermestre, der bekræftede oplysningerne. Han besluttede sig derfor for at engagere et detektivbureau med henblik på at undersøge, om sagsøgeren virkelig var syg, som hun påstod.

Vidnet talte herefter med ejeren af Danmarks Detektivkorps, Claus G.F. Jensen, som var kunde hos sagsøgte. Han bad Claus G.F. Jensen om at undersøge, om det kunne bevises, at sagsøgeren ikke var syg. Claus G.F. Jensen oplyste sin timepris, men de drøftede

ikke, hvorledes Claus G.F. Jensen skulle gribe sagen an. Hans Kromann gik ud fra, at Claus G.F. Jensen kendte »sine grænser«. Claus G.F. Jensen orienterede i den efterfølgende tid i grove træk om, hvad der var blevet observeret. Det var aftalt, at detektivbureauet alene skulle observere sagsøgeren, indtil ansættelsesaftalen udløb. Claus G.F. Jensen kendte datoen herfor - den 31. december 2000.

Sagsøgte modtog senere en rapport fra detektivbureauet. Hans Kromann har ikke udleveret rapporten, der er dateret den 9. januar 2001, til nogen, herunder heller ikke til TV-Lorry, der også har interviewet ham om sagen.

276

Claus G.F. Jensen har bl.a. forklaret, at han er indehaver af Danmarks Detektivkorps, der beskæftiger ca. 280 freelancemedarbejdere. De pågældende kommer stort set fra de samme grupper, som ansættes af politiet. Nogle af dem er i øvrigt direkte uddannet inden for politiet. De rekrutteres via Arbejdsformidlingen. Medarbejderne undervises på et seminar af ca. 4 timers varighed. Undervisningen forstås bl.a. af politifolk og jurister. B, der har forestået observationerne af sagsøgeren i denne sag, har deltaget i et sådant seminar. B har hverken lægelig eller politimæssig uddannelse. Vidnet er selv uddannet inden for retsvæsenet og fængselsvæsenet.

Vidnet blev en dag kontaktet af Hans Kromann, som han kendte i forvejen. Hans Kromann viste ham sagsøgerens lægeerklæring og sagde, at han ikke troede, at den »holdt vand«. Kromann bad derfor vidnet om at »overvåge« sagsøgeren i »bestemte perioder«. Spurgt om, hvilke perioder de talte om, svarer vidnet, at det kan han ikke huske. Spurgt om, hvorvidt man aftalte hvornår, hvordan og hvor længe observationerne skulle foregå, svarer vidnet, at observationerne af sagsøgeren startede den 12. december 2000. Slutdatoen må være aftalt til den 29. december 2000, for den dag foregik den sidste observation af sagsøgeren. Spurgt om, hvorledes vidnet kan være sikker på, at denne dato var den sidste observationsdato, forklarer vidnet, at det fremgår af en rapport, som B har skrevet den 5. januar 2001. I rapporten har vidnet med sin egen håndskrift som observationsdato indføjet »fredag 29/12-2000«. Spurgt om, hvorledes vidnet kan vide, at dette var datoen for de beskrevne observationer, svarer vidnet, at det må han have fået at vide af B. Det fremgår vist i øvrigt af hendes faktura. Efter at have fundet B's faktura frem må vidnet imidlertid indrømme, at dette ikke er tilfældet. Han er dog sikker på, at Hans Kromann må have bedt om, at der blev foretaget observationer den 29. december 2000 - ellers ville det ikke være sket.

De detektiver, som skulle overvåge sagsøgeren, fik bl.a. forevist et foto af hende samt den pågældende lægeerklæring. Meningen var, at detektiverne skulle følge sagsøgeren, hvis/når hun gik hjemmefra.

B har bl.a. forklaret, at hun tidligere har arbejdet for Danmarks Detektivkorps. I den forbindelse har hun gennemgået 3 kurser af 4 timers varighed, alle arrangeret af Danmarks Detektivkorps.

I den periode, hvor vidnet arbejdede for Danmarks Detektivkorps, udførte hun flere opgaver for firmaet. Hun fik normalt sine instrukser pr. telefon, men hun modtog undertiden også skriftligt materiale, der beskrev opgaven i korte træk. Det skete også i nærværende sag, hvor hun en dag af chefens, Claus Jensens, hustru pr. telefon blev bedt om at foretage observationer af sagsøgeren, som angiveligt skulle være syg. Vidnet havde ingen medicinske forudsætninger for at vurdere sagsøgerens sygdom og vidste i øvrigt ikke, hvad sagsøgeren skulle fejle. Claus Jensens hustru fortalte, at vidnets observationer af sagsøgeren skulle foregå om aftenen. Claus Jensens hustru tog herefter hen til vidnet og afleverede et billede af sagsøgeren. Hun fortalte også vidnet, at klienten (sagsøgte) ville vide,

¹ Forklaringerne er indarbejdet i dommen.

om sagsøgeren virkelig var syg, og hvor sagsøgeren eventuelt gik hen, hvis hun forlod sin lejlighed.

Vidnet påbegyndte sine observationer af sagsøgeren den samme dag, hvor hun fik opgaven. Det var en fredag mellem jul og nytår 2000. Det er hun fuldstændig sikker på. Vidnet har i øvrigt kun observeret sagsøgeren ved denne ene lejlighed. Vidnet tog ud til sagsøgerens bopæl på - - sammen med sin mand, der på daværende tidspunkt også arbejdede for Danmarks Detektivkorps. De sad i hver sin bil og kiggede op mod sagsøgerens vinduer. Vidnets bil havde fronten imod vinduerne. Der skete ikke noget i den første time. Herefter kunne vidnet se, at sagsøgeren fik besøg af en herre - det var måske sagsøgerens kæreste. Han gik, og herefter var der stille igen. Så forlod sagsøgeren sin lejlighed og gik ned på gaden for derefter at gå ind i et solcenter, der lå få meter fra hendes bopæl. Sagsøgeren var »sommerklædt« og havde vistnok bare tæer. Det var pudsigt, for det var »skide koldt«. Sagsøgeren opholdt sig i solcenteret et kort stykke tid og vendte derefter tilbage til sin lejlighed. Der begyndte hun efter et stykke tid at dyrke aerobic eller gymnastik - sagsøgeren »hoppede, sprang og dansede«. Det var tydeligt at se nede fra gaden. Så luftede sagsøgeren dyner og gik derpå tilsyneladende i seng. Vidnet kunne se, at sagsøgeren havde skiftet til T-shirt. Vidnets observationer af sagsøgeren ophørte ved midnatstid, hvorefter hun tog hjem til sig selv. Vidnet var på intet tidspunkt omme på bagsiden af det hus, hvor sagsøgeren bor.

Vidnet tog notater om sine observationer og skrev som sædvanligt sin rapport ganske kort efter. Hun renskrev rapporten den 5. januar 2001 og sendte den til Claus Jensen. Han ringede herefter til hende og sagde, at hun havde glemt at anføre datoen for observationerne i rapporten. Hun fortalte ham derfor datoen, den 29. december 2000.

Parternes procedure:

Sagsøgeren har gjort gældende, at hun i medfør af erstatningsansvarslovens § 26 har krav på godtgørelse for tort, i og med at sagsøgte har gjort sig skyldig i en retsstridig, culpøs krænkelse af sagsøgerens ære og person ved - som arbejdsgiver - at engagere et detektivbureau og ved at bruge bureauets uberettigede observationer over for sagsøger og sagsøgers faglige organisation.

Sagsøgeren har nærmere henvist til, at en arbejdsgivers kontrol af sine ansatte efter fast praksis ikke må

277

gå videre, end hvad der er nødvendigt for driften af virksomheden. Arbejdstagerens fritid er derfor som altovervejende hovedregel arbejdsgiveren helt uvedkommende. Ikke desto mindre er der i nærværende sag tale om skjulte observationer af sagsøgeren i og omkring hendes hjem og tilmed i en periode, hvor hun ikke var på arbejde som følge af sygdom. Dertil kommer, at detektivbureauets observationer må anses som helt irrelevante for vurderingen af, om sagsøgeren havde overholdt reglerne for sygdommelding - regler, der navnlig fremgår af den pågældende faglige overenskomst samt af funktionærloven, hvorefter det afgørende bevis skal føres ved en eller flere lægeerklæringer, baseret på et lægeligt skøn. Sagsøgte har endelig tilladt sig at overlade detektivbureauet fortrolige oplysninger om sagsøgeren bl.a. i form af en lægeerklæring samt et bilde af sagsøgeren.

Sagsøgeren, der gør gældende, at der må anses at være identitet mellem sagsøgte og det pågældende detektivbureaus handlinger over for sagsøgeren, har endelig anført, at sagsøgte brug af privatdetektiv har været særlig krænkende for sagsøgeren, fordi hun var sygmeldt med en lægeerklæring, fordi en del af overvågningen foregik efter sagsøgerens sidste ansættelsesdag den 31. december 2000, fordi sagsøgeren endog blev observeret i sit private hjem, og fordi dele af observationerne ikke har kunnet ske fra sædvanligt gadeplan. Endelig bør det tillægges betydning, at der var tale om

en dobbelt krænkelse af sagsøgeren, nemlig både som privatperson og som part i et ansættelsesforhold.

Sagsøgte har gjort gældende, at sagsøgeren ikke har krav på nogen godtgørelse for tort i medfør af erstatningsansvarslovens § 26.

Sagsøgte bestrider således, at det kan anses som en retsstridig krænkelse af sagsøgerens person eller ære, at man har engageret Danmarks Detektivkorps og brugt detektivbureauets observationer over for sagsøgeren og hendes faglige organisation.

Sagsøgte har nærmere henvist til, at der ikke eksisterer noget forbud mod, at en arbejdsgiver kan foretage observationer mod en ansat, f.eks. til brug for en anfægtelse af en lægeerklæring, når der er grund til at antage, at erklæringen hviler på et utilstrækkeligt eller urigtigt grundlag. Dette var netop tilfældet i nærværende sag, hvor sagsøgeren havde haft en del sygdommeldinger under sin ansættelse hos sagsøgte, og hvor sagsøgte vidste, at sagsøgeren under tidligere ansættelsesforhold havde udvist en tilsvarende adfærd i ansættelsesperioden.

Sagsøgeren har i øvrigt ved sin egen adfærd dokumenteret, at hun ikke har følt sig krænkede af sagsøgte's handlemåde. Sagsøgeren har således intet forklaret herom under sagen, og hun har tilmed frivilligt deltaget i en tv-udsendelse om nærværende sag. Hun har derved selv medvirket til at udbrede kendskabet om sagen hos offentligheden.

Sagsøgte har endelig anført, at man ikke kan drages til ansvar for de handlinger, der selvstændigt er udført af Dansk Detektivkorps til brug for udarbejdelse af rapporten af 9. januar 2001. Detektivbureauets overvågning er i øvrigt foregået inden sagsøgerens sidste ansættelsesdag hos sagsøgte, den 31. december 2000.

Rettens bemærkninger:

Det forhold, at en arbejdsgiver - som mistænker en af sine medarbejdere for at have afgivet en urigtig sygdommelding - antager et detektivbureau til at overvåge medarbejderen for at fremskaffe bevis for sin antagelse, findes ikke i sig selv at kunne anses som en retsstridig krænkelse af den ansatte. Det kan ligeledes ud fra overvågningens formål ikke bebrejdes arbejdsgiveren, at han efterfølgende - som led i sin dokumentation over for den ansatte og vedkommendes faglige organisation - benytter sig af de således indhentede oplysninger til at afvise eventuelle, efter arbejdsgiverens opfattelse uberettigede lønkrav o.l.

Det kan imidlertid ikke afvises, at omstændighederne omkring antagelsen/instruktionen af detektivbureauet, herunder hvorledes og hvor længe overvågningen af den ansatte skal finde sted, samt det materiale, som overlades til bureauet i samme forbindelse, i helt særlige tilfælde kan indebære en krænkelse af den ansattes personlige forhold, som kan begrunde en ret til erstatning for tort i medfør af erstatningsansvarslovens § 26.

I nærværende sag må det efter det oplyste lægges til grund, at sagsøgte i december 2000, hvor sagsøgte bl.a. på grund af informationer om sagsøgerens tidligere ansættelsesforhold mistænkte sagsøgeren for at have afgivet en urigtig sygdommelding, antog Danmarks Detektivkorps til at efterforske, om sygdommeldingen var fiktiv eller ej. Der er efter bevisførelsen intet grundlag for at antage, at sagsøgte har instrueret bureauet i, hvorledes efterforskningen nærmere skulle foregå, idet dette spørgsmål således blev overladt til bureauets eget skøn.

Det findes efter bevisførelsen ikke godtgjort, at overvågningen er sket på en for sagsøgeren særlig krænkende måde, herunder fra andet niveau end gadeplan, eller er fortsat efter ansættelsesforholdets ophør, den 31. december 2000.

Sagsøgte har i øvrigt efter det oplyste alene - til formålet - overladt bureauet et billede af sagsøgeren samt en kopi af en skematisk lægeerklæring om sagsøgerens uarbejdsdygtighed. Overgivelsen af

sådant materiale findes ikke i sig selv at indebære nogen krænkelse af sagsøgeren.

På denne baggrund findes sagsøgeren ikke at have bevist, at sagsøgte retsstridigt har krænket sagsøgerens person eller ære, således at sagsøgeren derved havde

278

krav på torterstatning i medfør af erstatningsansvarslovens § 26.

Sagsøgte frifindelsespåstand tages derfor til følge.

Østre Landsret

Østre Landsrets dom.

Gentofte Rets dom af 30. oktober 2002 er anket af Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark som mandatar for A med påstand som for byretten om, at indstævnte, St. Taffelbays Konditorier ApS, dømmes til at betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg den 12. juni 2001.

Indstævnte har påstået stadfæstelse.

Der er i landsretten afgivet supplerende forklaring af A og Hans Kromann.

A har blandt andet forklaret, at Hans Kromann forud for mæglingsmødet den 10. januar 2001 under en telefonsamtale havde sagt, at hun var blevet iagttaget af en detektiv, men hun troede ikke rigtig på det. Da Hans Kromann under mæglingsmødet refererede detektivens observationer, følte hun sig meget krænket.

Hans Kromann har blandt andet forklaret, at han efter mæglingsmødet på ny drøftede sagen med Claus G.F. Jensen, der bad ham sende samtlige bilag fra ansættelsessagen, så han kunne indhente en udtalelse fra en juridisk sagkyndig.

Parterne har i det væsentlige gentaget deres procedure for byretten.

Appellanten har ikke for landsretten gjort gældende, at detektivbureauets observationer af appellanten i hendes hjem ikke kan være foretaget fra sædvanligt gadeplan, men har yderligere gjort gældende, at indstævnte til detektivbureauet har overdraget personoplysninger i strid med reglerne i personoplysningsloven i form af billede, cpr. nr., lægeerklæring, ansættelseskontrakt, oplysninger om organisationsforhold, tidligere ansættelsessteder og sygdomsperioder, samt at indstævnte i forbindelse med den iværksatte overvågning af appellanten har overskredet grænserne for en arbejdsgivers ledelsesret.

Landsrettens bemærkninger.

Det tiltrædes, af de af byretten herom anførte grunde, at indstævntes iværksættelse af overvågningen af appellanten under de foreliggende omstændigheder ikke kan anses for retsstridig. Det af appellanten for landsretten anførte vedrørende grænserne for arbejdsgiverens ledelsesret kan ikke føre til andet resultat.

Selv om indstævntes videregivelse af de nævnte personoplysninger til detektivbureauet måtte gå videre end hjemlet i lov om behandling af personoplysninger, findes dette ikke at indebære en sådan krænkelse af appellanten, at der er grundlag for tortgodtgørelse i medfør af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Med denne begrundelse stadfæster landsretten den indankede dom.

Thi kendes for ret:

Byrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for landsretten skal appellanten Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark som mandatar for A inden 14 dage betale 10.000 kr. til indstævnte, St. Taffelbays Konditorier ApS.

U.2020.1615

U.2020.1615

Arbejdsgivers tv-overvågning af ansat var retsstridig. Tortgodtgørelse på 20.000 kr.*Ansættelses- og arbejdsret 9.9 - Erstatning uden for kontraktforhold 111.1 og 9 - Personspørgsmål 1.***H.D. 2. marts 2020 i sag BS-27412/2019-HJR (1. afd.)**

(Thomas Rørdam, Marianne Højgaard Pedersen, Vibeke Rønne, Oliver Talevski og Kristian Korfits Nielsen).

*Fagligt Fælles Forbund som mandatar for C (adv. Rune Asmussen, Kbh.)**mod**X Aps og E (adv. Jesper Rasmussen, Kbh., for begge)***Københavns Byrets dom 3. januar 2018, BS 6B-447/2017****Sagens baggrund og parternes påstande**

Denne sag, der er anlagt den 16. januar 2017, vedrører spørgsmålet, om sagsøgte 2, E, der er distriktmanager i virksomheden X ApS, der driver ... i ..., har opført sig utilbørligt over for en eller flere af sagsøgerne, og hvilket ansvar der i givet fald så påhviler de sagsøgte.

Sagsøgerne har nedlagt følgende påstande:

Påstand 1:

Principal

Sagsøgte 1 og sagsøgte 2 skal in solidum til sagsøger 1, A, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Subsidiært

Sagsøgte 1 skal til sagsøger 1, A, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Endnu mere subsidiært

Sagsøgte 2 skal til sagsøger 1, A, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Påstand 2

Principal

Sagsøgte 1 og sagsøgte 2 skal in solidum til sagsøger 2, B, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Subsidiært

Sagsøgte 1 skal til sagsøger 2, B, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Endnu mere subsidiært

Sagsøgte 2 skal til sagsøger 2, B, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Påstand 3

Principal

Sagsøgte 1 og sagsøgte 2 skal in solidum til sagsøger 3, C, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Subsidiært

Sagsøgte 1 skal til sagsøger 3, C, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Endnu mere subsidiært

Sagsøgte 2 skal til sagsøger 3, C, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Påstand 4

Principal

Sagsøgte 1 og sagsøgte 2 skal in solidum til sagsøger 3, C, betale 25.000 kr. med procesrente fra den 15. september 2017 (replikken) til betaling sker.

Subsidiært

Sagsøgte 1 skal til sagsøger 3, C, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Endnu mere subsidiært

Sagsøgte 2 skal til sagsøger 3, C, betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

De sagsøgte har nedlagt påstand om frifindelse.

Dommen indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a.

Forklaringer

Der er afgivet forklaring af B, C, A, E, F, G, H, I, J og K.

B har forklaret, at hun blev sendt en ansøgning og blev kaldt til samtale på stedet. Samtalen blev holdt på engelsk med .... Hun var dengang 19 år. Hun blev ansat og startede den 3. december 2015. De var i alt 20 ansatte på stedet. Der stod 3-4 af dem ude foran, hvor man puttede maden i pose og udleverede den, og hvor kassen var. Inde bag ved stod drengene, som lavede maden. Det var en ny forretning, og sagsøgte, E, var der hver dag.

De havde uniform på. Den bestod af sorte bukser, sorte arbejdssko og en rød polo t-shirt. Man efterlod tøjet på stedet, hvor det blev vasket. Ofte var poloerne krympede. En dag kunne hun ikke finde en, som passede. Den polo, hun tog på, var lidt for stor, og sagsøgte sagde til hende, at hun lignede en, som havde tabt 100 kg, og at hun skulle skifte til en mindre. Hun sagde, at de andre poloer var for små, og at man så kunne se hendes navle. Sagsøgte forlangte imidlertid, at hun skulle skifte. Det var meget ubehageligt, for hun kunne ikke lide at vise hud, men hun blev tvunget til det af sagsøgte, der var ligeglad med, at hun ikke kunne lide det.

Sagsøgte havde også en joke om en majscolbe. Den var klam og sjofel, og han yndede at fortælle den, mens de stod og tilberedte majscolberne. Hvis nogen kaldte på en, og man svarede, at man kom nu, og sagsøgte overhørte dette, sagde han »nej, ikke i arbejdstiden«. Det var perverst. Man blev utilpas, og hun havde det træls med det. Der var ingen, som grinede af hans joke eller af, at han fik svaret ført hen på noget seksuelt.

Sagsøgte kom også fysisk for tæt på hende og de andre piger. Når han gik forbi dem, tog han dem på hofterne og gned sig op af dem, selv om der var rigeligt plads til, at han kunne komme forbi uden at have kropskontakt med dem. Hun selv forsøgte at træde et skridt til siden, og det var klart, at hun ikke syntes om det, men han blev ved. Det var det samme, hvis man f.eks. skulle have hjælp til noget med kassen. I stedet for at stille sig ved siden af en for at hjælpe stillede

1617

sagsøgte sig lige bag ved en, således at man kunne mærke hans ånde i nakken. Også her forsøgte hun at træde et skridt til side, men sagsøgte fulgte bare med, så han stadig åndede en i nakken. Hun mener, at dette stod på i hvert fald en gang om ugen og mindst hver tredje gang han skulle forbi en.

Sagsøgte kaldte drengene i køkkenet for perkere, bøsserøve og aber. Det var helt generelt hans måde at omtale de ansatte med anden etnisk baggrund end dansk. Hun husker ikke, om det skete, mens de var til stede. Hun mener også, at C var omfattet af sagsøgte udtalelser.

Sagsøgte kaldte F for »pornostjernen«.

Hun selv havde på et tidspunkt ondt i ryggen, og hun spurgte F om hun ville hjælpe hende med at få »knækket ryggen«. F kunne ikke finde ud af det, og A mente, at det var upassende, fordi hun er en pige. Sagsøgte kom til og sagde, at det kunne han fixe. Han bad hende løfte armene op over hovedet, og han tog så fat rundt om hende og havde fat i hendes bryster, hvorefter han løftede hende op. Det kom fuldstændigt bag på hende at blive befølt på

den måde. Det var ubekvemt og ubehageligt. Hun holdt sig herefter helt væk fra sagsøgte. Hun var bange for at sige fra, og hun vidste ikke, hvad hun skulle gøre. Der var ingen andre overordnede på stedet. Hun følte sig krænket og sårbar.

Det hele betød også, at hun ikke kunne lide, at man rørte ved hende. Hun var meget pirrelig og havde på en måde en knude inde i.

Hun var ikke til stede, da F var til samtale med sagsøgte, men hun talte efterfølgende med F som var meget påvirket af det, som var passeret.

Sagsøgte kunne også ved forskellige lejligheder true med, at man ville blive fyret. F.eks. havde hun bedt om lov til at købe sine egne sko, fordi der kun var meget få par i størrelse 36, som var hendes størrelse. Hun måtte ikke købe sine egne sko for sagsøgte. Hun bad ham så om at bestille flere sko i hendes størrelse, fordi det ikke var smart at dele sko med andre. Sagsøgte sagde til hende, at det havde hun ikke forstand på, så det ville han ikke. Da hun rykkede for sin ansættelseskontrakt og meddelte ham, at hun havde krav på en kontrakt, havde han også sagt til hende, at det havde hun ikke forstand på, og at hun skulle tage det roligt.

Hun var ansat på prøve, og da sagsøgte ringede til hende og spurgte, om hun var klar til at blive fastansat, bad hun om, at prøveperioden blev forlænget. Hun var sygemeldt og fandt et andet arbejde i den periode, hvorefter hun sagde op i maj 2016.

Hun fik siden konstateret, at hun led af en fejl i hjernen, hvilket gjorde, at hun fik anfald, når hun blev presset for hårdt. Hun havde i den pågældende periode mange anfald, og man vidste på dette tidspunkt ikke, hvad hun fejlede.

C har forklaret, at hun blev ansat i december 2015, og at hun sagde op den 20. marts 2016. Hun stod ikke i kassen. Hun var 15 år, da hun blev ansat. Hun tog i mod ordrer og gav disse videre til dem, der stod i køkkenet. Sagsøgte tiltalte hende med »perker«. Hun følte sig anderledes og som det sorte får blandt hvide får. Hun følte, at sagsøgte konstant var efter hende. Der var overvågning på stedet, og hvis hun lavede en fejl som f.eks. at udlevere en ekstra burger, opdagede han det og sagde så til hende, at han på grund af dette kunne fyre hende. Hun følte sig undertrykt og uretfærdigt behandlet. Han sagde også til hende, at hun var billig arbejdskraft, men det kunne være, fordi hun jo var under 18 år. Hun var også ude for, at sagsøgte gned sig op af hende og tog om hendes hofter, når han skulle forbi, hvor hun stod, selv om der var rigeligt med plads til at passere uden kropskontakt. Hun prøvede at flytte sig, men det hjalp ikke. Hun er sikker på, at han kunne se, at hun blev påvirket af det. Hun havde også prøvet at være nødt til at tage en for lille polo t-shirt på, fordi der ikke var nogen, der passede. Sagsøgte sagde så, at det så fint ud, og at hun så sexet ud. Hun følte sig meget klam ved denne udtalelse. Hun havde ikke hørt »majs-joken«. Hun prøvede i videst mulige omfang at undgå ham. Ofte sad sagsøgte på sit kontor og så på overvågningen. Han kom så farende, hvis han kunne se, at hun gjorde noget forkert. Sagsøgte kunne overvåge alt fra kontoret. Det var kun ude ved containerne, at der ikke var overvågning. Han kunne også overvåge stedet, selv om han ikke var på sit kontor. Han kontaktede så manageren, som skulle tale med en, hvis sagsøgte kunne se, at der var lavet en fejl. Det var krænkende. Sagsøgte kunne også finde på at gøre grin med folk, idet han imiterede dem. Det havde han også gjort med hende, og hun havde tænkt, at sådan var hun jo slet ikke. Hun turde ikke sige stop eller svare igen. Hun var ikke til stede, da sagsøgte skulle »knække« B's ryg, men hun vidste, at B bagefter havde været meget påvirket af det. Hun havde det dårligt, når hun kom hjem. Hendes forældre sagde, at hun skulle sige op. Hun fandt så også et nyt arbejde og sagde op.

A har forklaret, at han blev ansat i december 2015 og var på stedet i 4-5 måneder. Han var dengang 24-25 år. Han stod og lavede kyllinger. Man kunne starte med dette og så senere blive forfremmet, så man kunne stå på alle pladser. Han blev behandlet godt i starten, og sagsøgte kom med slik og chokolade. Der skete dog på et tidspunkt en ændring, hvor sagsøgte begyndte at tale grimt om dem alle. Han blev, fordi det var svært at finde et andet job. Sagsøgte kaldte ham »perker«, og var der ekstravagter, der skulle besættes, og han meldte sig, fik han det svar, at han skulle se sig selv i spejlet, hvormed sagsøgte mente, at han ikke fik ekstravagten. Han følte sig utilpas og undertrykt, og sagsøgte kunne ikke

1618

undgå at se, at han følte sig generet. Det var imidlertid ganske sædvanligt, at sagsøgte truede med at fyre en, hvis man sagde fra eller på anden vis var utilfreds. Han valgte at holde sin mund, fordi han havde brug for pengene. C følte sig også meget generet. Det var lige meget, hvor meget hun knoklede, eller hvor godt hun lavede det, så kritiserede sagsøgte hende og kaldte hende »abekat«. C blev meget ked af det, og hun var tit tæt på at græde, kunne han se. Han følte virkelig, at sagsøgte udnyttede sin magt.

En dag var F til samtale med sagsøgte. Sagsøgte havde sagt, at de bare kunne kalde på ham, hvis der var travlt. Der var så travlt, og han åbnede døren til, hvor sagsøgte og F sad. Sagsøgte sagde, at han lige måtte vente. Da han kom igen for at tale med sagsøgte, var døren låst. Sagsøgte råbte, at de skulle passe sig selv, og at han ville komme senere. Efter en time kom F grædende ud. Han overhørte også, at sagsøgte i hvert fald en gang kaldte F for »pornostjer-
nen«.

Han hørte også majs-kolbe-joken. Det var virkelig en dårlig joke. Han bemærkede også, at sagsøgte gik meget tæt på pigerne, hvis han skulle forbi, selv om der var god plads. Han hørte også om, at pigerne ikke kunne få poloer, der passede dem, og at de måtte gå med t-shirts, der var alt for stramme. Han var til stede, da B bad om at få »knækket« ryggen. Han afslog selv at hjælpe, fordi han var utilpas ved at skulle være så tæt på en pige, men sagsøgte kom flyvende og ville hjælpe. Det var alt for meget, og B gik nærmest i chok. Sagsøgte var jo 10-15 år ældre og hendes chef.

Sagsøgte kaldte en ansat ved navn ... for »klovnen«. ... tog det meget personligt, og det var ikke spor sjovt. Det kom sig af, at ... var gledet, og at man kunne se dette på overvågningen. Sagsøgte viste herefter alle de andre dette videoklip.

Der var enkelte steder, hvor overvågningen ikke nåede hen. Befandt man sig et sådant sted for længe, kom sagsøgte straks til stede for at spørge, hvad den pågældende lavede, og hvorfor han ikke kunne se vedkommende på overvågningen. Det var som at være i fængsel.

Han begyndte at tage C i forsvar og fik af sagsøgte at vide, at han ikke skulle blande sig. På et tidspunkt blev han snydt for betaling for nogen timer. Han gik til fagforeningen og fik ret. Sagsøgte ringede til ham og sagde, at han ikke skulle sprede rygter, og at han var fyret.

E har forklaret, at han er driftschef for ... i Danmark. Han har arbejdet med forretningen siden 2001. Han er restaurantchef både i forretningen i ... og i ... Forretningen i ... ligger i ..., og den åbnede i november 2015. Hans bror er direktør i firmaet. Broderen kommer ikke i forretningen i ..., så de ansatte møder ham ikke der, men selvfølgelig kan broderen kontaktes via deres hjemmeside.

De tre sagsøgere blev ansat efter en samtale. Det var ..., der er hans områdechef, som talte med de tre.

I perioden fra december 2015 til marts 2016 var han meget i forretningen. Der var ingen mellemledere fra starten. Han regnede med, at nogen af de folk, som de ansatte, eventuelt kunne udvikle sig til mellemledere.

Forretningen har en dress-code. Tøjet bliver stillet til rådighed og vasket i forretningen. Det sker, at tøjet krymper ved vask ved for høje temperaturer, men han genkender overhovedet ikke historien med den for store polo-shirt. Han kan ikke udelukke, at han greb ind, hvis polo-shirten var så stor som en kjole, idet han så ville sige, at den pågældende skulle finde en mindre. Han bryder sig ikke om, hvis de ansatte ligner hip hop unge. Han vil heller ikke tillade, at polo-shirten er for lille, og han ville ikke have medarbejdere, der viser navle. Forretningens uniformstandard er ikke svær at forstå. De ansatte skal se pæne ud i tøj, der passer dem.

Han har vedstået »majskolbe-joken« og genfortalt den i retten. Det er en vittighed, som han hørte for mange år siden, og han synes stadig, den er sjov. Der ligger ikke andet i det. Han har fortalt den en del gange i forretningen, men da ikke til alle. Det er rigtigt, at nogle af de ansatte står og smører majskolberne med flydende smør, og at joken i den forbindelse nok er lidt ulækker, men han har ikke trods dens indhold fortalt den med seksuelle undertoner. Han genkender ikke de udtalelser, som sagsøgerne refererer om hans svar på, at de ansatte siger, at »de kommer nu«.

Han har ikke taget nogen på hofterne. Han ved ikke, hvor de historier kommer fra. Har de travlt, kan man sagtens komme til at skubbe til hinanden. Han har heller ikke ved et uheld berørt nogen af de ansatte. Det er totalt langt ude, mener han. Han har heller ikke stået bag nogen og åndet dem i nakken.

Han nægter, at han kalder indvandrere for perkere og/eller aber. Det er langt ude, og det gør han bare ikke. 40-50% af de ansatte i ... er udlændinge.

Der er 6 forretninger i alt i Danmark og vel 110-120 ansatte i alt.

Det er rigtigt, at F en dag var kommet med en meget kraftig og grim makeup, og at han sagde, at hun lignede en pornostjerne. Det så hæsligt ud, men hvad ved han om make-up.

Det er også rigtigt, at B en dag havde nogle problemer med sin ryg. Han ville hjælpe og bad hende om at holde armene i et kors over brystet. Han holdt herefter om hende uden armene, mens han løftede hende op. Han havde ikke rørt hende på brysterne. Det var hans lillebror, som har to venner, der er sygeplejersker, som havde fortalt ham, hvordan man kunne gøre. Han ville hjælpe hende. Der lå ikke andet i det end det.

De sikkerhedssko, der stilles til rådighed, skal de ansatte benytte. Han mener ikke, at han har været nedladende over for de ansatte.

1619

Det er rigtigt, at han havde en samtale med F. Han havde forstået på nogen af de andre ansatte, at hun havde nogen attitudeproblemer. Han kaldte hende ind. Samtalen foregik i et baglokale, hvor de kunne være alene. Det stod hurtigt klart for ham, at hun ikke kunne tåle kritik. Hun meddelte ham, at hun ikke ville høre på, hvad han sagde. Han kom ind på hendes privatliv, herunder familie, venner og kæreste. Hun blev ked af det. Han sagde til hende, at hvis hun blev ved med at opføre sig sådan, så ville hun ikke opleve mange positive ting i livet. Der var ikke tale om, at døren var låst, eller at han holdt på hende. Hun sad nærmest døren og kunne gå, hvis hun ville. Hun sagde til ham, at hun ikke ville tale med ham, og han svarede, at det var i orden, men at det ikke ville løse problemerne. Det var bedst, at de talte om det, og ellers kunne hun bare smutte.

Han har ikke kaldt C for »perker«. Han har heller ikke sagt, at hun så sexet ud i en polo, der var for lille.

Han har krævet, at rutiner og standarder skal følges. Det gælder på alle arbejdspladser. Hvis man ikke vil indordne sig under dette, kan man ikke være ansat. Måske nogen kan analysere sig frem til, at der herved ligger en trussel om firing.

Det er rigtigt, at forretningen er overvåget. Det er den af hensyn til de ansattes sikkerhed, men også af hensyn til disciplinen og for, at han kan kontrollere, at arbejdet udføres korrekt. Det nytter ikke,

at fjærkræ ikke håndteres korrekt, og at kunderne bliver syge. Han kan følge overvågningen fra sin mobil. Han har brug for at vide, hvad der sker i forretningen for at give de ansatte feedback og coach dem. Han har dog ikke tid til løbende at følge med. Han kan spole tilbage, hvis nogen har klaget over forkerte varer eller lignende. Nogen gange følger han også med live. Der har ikke været tale om overvågning specifikt af de tre sagsøgere. Han har brugt overvågningen blandt andet over for C der havde pakket nogle varer forkert. Han tog C og en anden ind for at vise dem, hvad der var forkert, og hvordan de kunne gøre det bedre. Alle kan se, at der er overvågning. Det er ikke noget, der står i ansættelseskontrakterne.

Han genkender ikke, at han skulle lave sjov med de ansatte ved at imitere dem.

Han kan ikke udelukke, at han har brugt ordet »perker« i »beskrivende termer«. En kan f.eks. sige til ham, at en anden opfører sig som en »perker«. Han vil så svare, at den pågældende skal behandles ordentligt alligevel. Han har aldrig brugt ordet »abekat« om andre.

F har forklaret, at hun søgte jobbet via nettet. Hun blev ringet op af sagsøgte og var til samtale i ... Hun blev ansat i november 2015. Hun skulle ikke oplæres, da hun tidligere havde været på .... Hun var over 18 år ved ansættelsen. Hun rykkede ikke for en kontrakt. Det var godt i starten, men pludselig ændrede det sig. Sagsøgte blev strid. Han var efter dem hele tiden og viste sig at være en ikke rar person. Han tog pigerne om hofterne og flyttede dem, når han skulle forbi, og gned sig op af dem, selv om der var plads nok. Hun hørte også majskolbe-joken. Den var ikke sjov. Vidnet er halv ... og sagsøgte havde sagt, at hun lignede/lød som en eller anden med et ... navn. Hun tog sig ikke af det, for hun vidste ikke, hvem den pågældende var. Senere sagde han til hende, at hun lignede en luder. Vidnet fortalte sin familie om det, og hun fik nu at vide, at de ... navne, som sagsøgte havde henvist til, var pornoskuespillere. Så blev hun stødt. Hun var ikke glad for alle de seksuelle kommentarer.

Sagsøgte var også efter C. Det var lige meget, hvad hun lavede. Hun måtte ikke stå stille på noget tidspunkt. Han fik også mellemlederne til at være efter hende. Hun forsøgte at hjælpe C så meget, hun kunne, også ved at sige fra på hendes vegne. Indvandrere blev kaldt »perkere« af sagsøgte, når de ikke var til stede. Han kaldte dem også for »klovne« og gav udtryk for, at de var ubrugelige som arbejdskraft. Det var ikke i orden.

Vidnet var til stede, da sagsøgte kom hen for at hjælpe B med ryggen. Han bad hende tage armene op over hovedet, og han tog så fat om babserne på hende og løftede op, så brysterne røg helt op mod halsen på hende. B blev chokeret, og de talte meget om det bagefter, men vidnet sagde ikke fra over for sagsøgte.

De talte også om, at der var en fyringsrunde. Det var ganske almindeligt, at sagsøgte sagde, at man ville blive fyret, hvis man ikke gjorde et eller andet bestemt. Hun blev kaldt til en evalueringssamtale. Sagsøgte og hun sad i et lagerlokale, som var det eneste sted, de kunne være alene. Sagsøgte kørte på hende. Han talte om, at hun havde svært ved at knytte sig til andre, og at det var derfor, at hun ikke havde så mange venner. Samtalen var meget ubehagelig. Hun havde fået fri, og hendes kæreste sad udenfor og ventede på hende. A og G skulle på et tidspunkt ind i lokalet, og så låste sagsøgte døren. Hun tudbrølede, og sagsøgte kunne ikke være i tvivl om, at hun gerne ville ud. Det var først, da hun fuldstændig ignorerede ham, at samtalen var slut. Hun var væk et par dage, og da hun kom tilbage til arbejdet, vidste alle, hvad der var sket. Hun var bange og ked af det. Hun sagde op pr. 31. maj 2016. Det er rigtigt, at hun oprindelig var med som sagsøger. Hun hævdede siden sagen af personlige grunde for at komme videre med sit liv.

G har forklaret, at hun blev ansat i november 2015, og at hun stadig er ansat i forretningen. Hun var tidligere på fuldtid, men er

nu på deltid. Hun står i serviceområdet og tager sig af kassen, pakning af de bestilte varer og rengøring. Hun har arbejdet sammen med de tre sagsøgere fra november 2015 og til sommeren 2016. Sagsøgte kom som leder dagligt i forretningen i starten,

1620

og han er nu mest i .... Det er vekslende, hvor tit han kommer til .... Hun beskriver sagsøgte som en meget åben person, der taler meget med medarbejderne, og det er også om personlige ting. Hun har ikke lagt mærke til, at han skulle have taget nogle af pigerne på hofterne eller gnedet sig op af dem. Hun mener ikke, at han taler ned til de ansatte, men han kan da godt sige til en, at »den kunne du nok have regnet ud« eller lignende. Hun har hørt ham omtale indvandrere som »perkere«, men ikke »aber« eller »billig arbejdskraft«. Hun har hørt, at han kaldte A for »perker«.

Deres uniform består af sorte bukser og en rød t-shirt. Det er rigtig, at bluserne krymper i vask. Det rene tøj ligger i omklædningsrummet, og man vælger selv sin størrelse. Hun har ikke hørt, at sagsøgte skulle kræve en bestemt størrelse til nogen af pigerne. Hun tror ikke, at det er accepteret, at pigerne viser mave og navle. Hun har ikke hørt, at sagsøgte skulle have bestemt, at nogle af pigerne tog for små bluser på. Hun ved, at uniformen skal sidde pænt i kraven, og at den ikke må være krøllet eller beskidt.

Hun overværede ikke episoden, hvor sagsøgte hjalp B med ryggen. Hun har dog hørt herom. Der var flere, der fortalte, at sagsøgte havde taget B på brysterne.

Hun har hørt vittigheden med majscolben og kan gengive den. Det var sagsøgte, som fortalte vittigheden, mens hun stod og vaskede op sammen med A. Det var mærkeligt at få serveret sådan en sjofel vittighed på arbejdet, men hun følte sig ikke krænket. Der var ingen undertoner af seksuel karakter ud over vittigheden som sådan.

Det er rigtigt, at hun også har haft kritikpunkter over for sagsøgte. Det kunne være noget med arbejdet eller vagterne, og hun har sms'et med F og A herom. Hun mener, at sagsøgte kunne udnytte, at man var en god arbejdskraft, idet han så forventede, at man forsvarede ham mod kritik fra de andre. Han anså hende for en af de gode, og det betød for ham, at hun ikke måtte blive for gode venner med de andre. De tre sagsøgere anså sagsøgte ikke for lige så gode medarbejdere. Sagsøgte havde et problem med C, der ikke var så god til at tage sit arbejde seriøst. Vidnet mener dog, at man også i den sammenhæng måtte se på, at C ikke var så gammel.

Sagsøgte kunne tit tale om de »skide perkere«, hvorefter han grinede. Det var som en joke, der dog ikke var morsom. Der var heller ikke nogen, der grinede af det. Sagsøgtes udtalelser kunne være henvendt til den enkelte, eller der var tale om generelle udtalelser.

H har forklaret, at hun blev ansat i forretningen i ... fra åbningen. Hun holdt op i august 2016. Hun arbejdede sammen med de tre sagsøgere. Sagsøgte var som chef meget til stede i starten. Han kunne lide at joke, og man lærte ham godt at kende. Han var meget personlig over for medarbejderne og kom med dårlige jokes. Vidnet beskriver disse som »far-platte jokes«. Hun mener ikke, at han var forskellig over for kvinder og mænd. Hun har ikke set, at han skulle gnide sig op af pigerne, eller at han tog dem på hofterne. Hun mener ikke, at han kaldte nogen af de ansatte for »perker« eller »abekat«, men han kunne godt bruge sådanne betegnelser, hvis der kom grupper af indvandrere i butikken. Hun har ikke hørt, at nogen af hendes kolleger talte om dette.

De gik i uniform, der bestod af bukser og en t-shirt. Tøjet lå på en hylde, og man tog selv den størrelse, som passede en. Der var tale om, at bluserne var for små, og at der blev bestilt nogle større hjem. Hun er ikke blevet bedt om at skifte til en mindre bluse. De brokkede sig over, at bluserne var for korte, fordi man kunne se

maven, hvis det var nødvendigt at løfte armene for at nå noget højt oppe.

Hun mener ikke, at sagsøgte kom med generelle trusler om fyringer. Hun har heller ikke hørt, at de andre talte om dette.

Der var kameraer i forretningen. Hun forstod, at det var af sikkerhedsmæssige årsager, og at det primære formål ikke var at overvåge medarbejderne. Hvis der var en episode med en kunde og en ansat, og der f.eks. manglede penge, kunne man dog tjekke på overvågningen, hvorledes ekspeditionen var foregået.

Hun har ikke kendskab til, at et svar om »jeg kommer nu« blev vendt til noget seksuelt.

Hun har hørt, at F skulle være blevet kaldt en pornomodel. Det er ikke noget, hun selv har overhørt. Det, hun hørte, var, at sagsøgte mente, at F lignede en person, der hed et eller andet, som vidnet ikke kan huske. Da sagen blev undersøgt, viste det sig, at den pågældende person var pornomodel.

Hun mener ikke, at sagsøgte var specielt efter C. Hun selv var nok til tider træt af sagsøgte, og hun skrev også nogle sms'er herom, men ikke til A eller C. Det havde ikke noget med pigerne eller hans udtalelser om perkere at gøre. Det er muligt, at sagsøgte også kommenterede vidnets størrelse, men det var ikke med seksuelle undertoner, men blot, at hun var stor.

I har forklaret, at han var ansat fra november 2015 til oktober 2016. Han arbejdede i køkkenet på deltid i 32 timer/ugentligt. Han lavede burgere m.v. Han har arbejdet sammen med de tre sagsøgere. Han mener, at sagsøgte var en fin chef. Hvis han ønskede noget anderledes, sagde han det direkte. Han er klar over, at der var delte meninger om sagsøgte. Der var nogle, der syntes, at han var en mindre god chef, fordi de ikke brød sig om hans personlighed. Vidnet henviser til, at folk er forskellige. Han har ikke set sagsøgte tage på pigernes hofter. Han har heller ikke hørt om det. Han kan ikke huske, at sagsøgte skulle have brugt ord som »perkere« om de andre. Han har ikke hørt, at sagsøgte skulle kalde

1621

to af sagsøgerne for »perkere«. Han mener ikke, at der var nogen, der blev truet med fyring, men det var vel klart, at man kunne risikere at blive fyret, hvis man ikke passede sit arbejde ordentligt. Med hensyn til uniform valgte den enkelte selv den størrelse, man ville have på. Han har ikke hørt, at sagsøgte skulle ønske, at pigerne gik i for små bluser. Han har hørt om historien med B, der skulle have »knækket« sin ryg. Han var der ikke selv og har ikke oplevet, at sagsøgte kom for tæt på pigerne. Han var tættest på A, men talte da også med pigerne.

J har forklaret, at hun var ansat i forretningen fra november 2015 til april 2016. Hun stod i kassen eller var pakkemedarbejder. Hun arbejdede sammen med sagsøgerne. Sagsøgte var som chef altid betænksom, og han ringede stadig af og til for at høre, hvordan det gik hende. Han fortalte, at hun altid igen kunne få et job på stedet. I starten var der mange problemer og mange, der var utilfredse. Der gik lang tid, inden der kom løsninger på problemerne. Sagsøgte var der ikke altid. Han har altid været fin over for hende og sagt hej, smilet og joket. Hun har ikke oplevet, at han tog hende eller andre på hofterne. Hun mener slet ikke, at sagsøgte kom forbi pigerne i de to kasser. Hun har heller ikke hørt nogen af de andre piger tale om det. Det er rigtigt, at der ikke var meget plads bag de to kasser, og at de to ansatte, der stod der, stod lige op af hinanden. Hun har aldrig følt noget ubehageligt her. Var sagsøgte der for at hjælpe, var det vel naturligt, at han stod tæt på. Hun har heller ikke hørt nogen af de andre omtale dette som et problem. Selv om der var trangt, kunne man passere bagom uden at røre ved hinanden.

Hun har ikke hørt, at sagsøgte skulle have kaldt nogen af de andre for »perker«, »abek« eller beskyldt dem for at være billige.

De havde uniform på, når de var på arbejde. Man bestemte selv størrelse på bukser og bluse. Hun er ikke blevet bedt om at gå i strammere tøj, og hun har heller ikke hørt, at sagsøgte skulle have bedt andre om det. Hun har ikke hørt ham komme med kommentarer om det ene eller andet vedrørende pigernes udseende.

Der var overvågning på stedet. Det var ikke for at overvåge de ansatte, men selvfølgelig kunne optagelserne bruges til at rette fejl hos den enkelte. Dette mente hun dog ikke var sket.

Hun husker ikke, at der skulle være nogen, der blev truet med firing.

Der var en episode, hvor B skulle have hjælp til sin ryg. Hun hørte om dette, men det er så lang tid siden, at hun ikke husker nærmere herom.

Sagsøgte fortalte mange jokes, og majs-kolbe-joken kan sagtens have været en af dem.

K har forklaret, at han fik arbejde i forretningen i december 2015. Han er stadig ansat. Han har arbejdet sammen med C og A. Han var dengang køkkenmedarbejder og lavede kylling, pommefrites og burgere. Han synes, at sagsøgte er en god chef. Sagsøgte er altid glad, imødekommende og hjælpsom, og han har altid noget sjovt at sige. Vidnet har aldrig haft dårlige oplevelser med sagsøgte, og han mener, at de fleste kan lide ham. Han er dog chef, og derfor har man også respekt for ham. Vidnet har ikke hørt om nogen, der ikke kan lide sagsøgte. Han har ikke hørt om, at sagsøgte skulle tage pigerne om hofterne. Han har ikke set det, men han var også mest i køkkenet. Han har ikke hørt de tre sagsøgere tale om det. Han har med sikkerhed heller ikke hørt, at nogen skulle være blevet kaldt »perker« eller »abek«. Ingen har i hvert fald talt sådan til ham. Man har uniform på. Bluserne kunne blive lidt korte efter vask, men det står en frit for at vælge en passende størrelse. Han har aldrig hørt sagsøgte bede pigerne om at tage en bluse på, der var mindre. De skulle alle leve op til standarden, og man måtte ikke vise navle. Der var kameraer overalt. Hvis der gik noget galt, kunne man herved se, hvad der var sket. Det blev også brugt til at rette på de ansatte, hvis de f.eks. talte i mobil i arbejdstiden, hvad man ikke måtte. Sagsøgte kunne følge med i, hvad der skete, selv om han var i .... Han har ikke kendskab til en episode, hvor der var noget med B's ryg. Vidnet har tilføjet, at ... er hans modersmål. Han kom til Danmark for 5 år siden og taler i dag bedre dansk end dengang.

Parternes synspunkter

Sagsøgerne har i påstandsdokument af 20. november 2017 anført følgende:

Til støtte for *påstand 1* gøres det over for *sagsøgte 1* gældende, at arbejdsgiver ikke må forskelsbehandle ansatte på baggrund af deres race og/eller etnicitet, jf. forskelsbehandlingslovens § 1, stk. 2, og stk. 3, jf. § 2. E's opførsel over for A er i strid med forskelsbehandlingslovens § 1, stk. 4, idet A er blevet chikaneret på baggrund af hans race og/eller etniske oprindelse. Den chikane A har været udsat for har haft det formål og/eller den virkning at krænke A's værdighed og skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima for A.

E falder som øverste leder på arbejdsstedet og som udøver af chikanen inden for arbejdsgiverbegrebet i forskelsbehandlingslovens forstand, hvorfor sagsøgte 1 kan dømmes efter nævnte § 1, stk. 4, og sagsøger tilkendes en godtgørelse med hjemmel i § 7. Alternativt gøres det gældende, at sagsøgte 1 er ansvarlig som følge af DL 3-19-2.

Til støtte for *påstand 1* gøres det over for *sagsøgte 2* gældende, at denne er personligt ansvarlig efter erstatningsansvarsloven § 26 for at have krænket A med den udøvede chikane.

Uanset om sagsøgte 1 og/eller sagsøgte 2 dømmes og efter hvilket regelsæt skal der fastsættes en godtgørelse på 25.000 kr. for den chikane, han har været udsat for.

1622

Til støtte for *påstand 2* gøres det over for *sagsøgte 1* gældende, at enhver arbejdsgiver har pligt til at behandle mænd og kvinder lige for så vidt angår ansættelsesvilkår, jf. ligebehandlingslovens § 4. E's opførsel over for B er i strid med ligebehandlingslovens § 1, stk. 6, idet B er blevet udsat for verbal og fysisk sexchikane.

E falder som øverste leder på arbejdsstedet og som udøver af chikanen inden for arbejdsgiverbegrebet i ligebehandlingslovens forstand, hvorfor sagsøgte 1 kan dømmes efter de nævnte bestemmelser, og en godtgørelse kan tildeles med hjemmel i ligebehandlingslovens § 14. Alternativt gøres det gældende, at sagsøgte 1 er ansvarlig som følge af DL 3-19-2.

Til støtte for *påstand 2* gøres det over for *sagsøgte 2* gældende, at denne er personligt ansvarlig efter erstatningsansvarsloven § 26 for at have krænket B med den udøvede sexchikane.

Uanset om sagsøgte 1 og/eller sagsøgte 2 dømmes og efter hvilket regelsæt skal der fastsættes en godtgørelse på 25.000 kr. til B for den chikane, hun har været udsat for.

Til støtte for *påstand 3* gøres det over for *sagsøgte 1* gældende, at enhver arbejdsgiver har pligt til at behandle mænd og kvinder lige for så vidt angår ansættelsesvilkår, jf. ligebehandlingslovens § 4. E's opførsel over for C er i strid med ligebehandlingslovens § 1, stk. 6, idet C er blevet udsat for verbal og fysisk sexchikane.

Til støtte for *påstand 3* gøres det over for *sagsøgte 1* gældende, at arbejdsgiver ikke må forskelsbehandle ansatte på baggrund af deres race og/eller etnicitet, jf. forskelsbehandlingslovens § 1, stk. 2, og stk. 3, jf. § 2. E's opførsel over for C er i strid med forskelsbehandlingslovens § 1, stk. 4, idet C er blevet chikaneret på baggrund af hendes race og/eller etniske oprindelse. Den chikane C har været udsat for har haft det formål og/eller virkning at krænke C's værdighed og skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima for C.

E falder som øverste leder på arbejdsstedet og som udøver af chikanen inden for arbejdsgiverbegrebet i ligebehandlingslovens og i forskelsbehandlingslovens forstand, hvorfor sagsøgte 1 kan dømmes efter de nævnte bestemmelser og en godtgørelse kan tildeles C. Alternativt gøres det gældende, at sagsøgte 1 er ansvarlig som følge af DL 3-19-2.

Til støtte for *påstand 3* gøres det over for *sagsøgte 2* gældende, at denne er personligt ansvarlig efter erstatningsansvarsloven § 26 for at have krænket C med den udøvede sexchikane og chikane i øvrigt.

Uanset om sagsøgte 1 og/eller sagsøgte 2 dømmes og efter hvilket regelsæt skal der fastsættes en godtgørelse på 25.000 kr. til C for den chikane, hun har været udsat for.

Til støtte for *påstand 4* gøres det gældende, at overvågningen af medarbejderne på overvågningskameraer var uden saglig grund,

at overvågningen er sket på en krænkende måde,

at overvågningen er sket i strid med erstatningsansvarslovens § 26, og

at overvågningen af C skal udløse en godtgørelse på 25.000 kr., jf. U2008.727S (Matas-dommen).

De sagsøgte har i påstandsdokument af 20. november 2016 anført følgende:

Det bemærkes, at de påståede hændelsesforløb er udokumenterede.

I hvert enkelt tilfælde gøres retten opmærksom på, at bevisbyrden for, at de pågældende forhold har fundet sted, udelukkende er sagsøgernes.

Sagsøgerne har på ingen måde dokumenteret den påståede adfærd.

På den baggrund gøres det gældende:

Ad sagsøger 1:

Det bestrides grundlæggende, at der skulle være sket en forskelsbehandling af de ansatte på baggrund af race og/eller etnicitet.

Det gælder både for så vidt angår sagsøgte 1 som sagsøgte 2.

Det bestrides ligeledes, at sagsøger 1 har været udsat for chikane, og det bestrides under alle omstændigheder, at en eventuel chikane skulle have haft til formål at krænke sagsøger 1's værdighed eller i øvrigt skabe et truende, fjendtlig, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima for sagsøger 1.

Der er således ingen hjemmel til at tilkende sagsøger 1 en godtgørelse.

Derudover bestrides det at sagsøgte 2 skulle være personligt ansvarlig efter erstatningsansvarslovens § 26.

Det bemærkes, at sagsøger 1 på ingen måde reelt har dokumenteret den påståede adfærd.

Under alle omstændigheder bestrides det, at der skulle være hjemmel til eller retspraksis for, at der kan fastsættes en godtgørelse på 25.000 kr. Såfremt retten mod forventning skulle tilpligte sagsøgte 1 og/eller sagsøgte 2 at betale en godtgørelse, må godtgørelsen være langt lavere end de påståede 25.000 kr.

Ad sagsøger 2:

Det bestrides, at E skulle have udvist en adfærd som påstået af sagsøger 2.

Under alle omstændigheder er det ikke dokumenteret, at E's adfærd har været i strid med ligebehandlingslovens § 1, stk. 6.

Det bestrides således, at B skulle være blevet udsat for verbal eller fysisk sexchikane.

Ligeledes bestrides det, at sagsøgte 2 skulle have udvist en adfærd, der medfører, at han skulle være personligt erstatningsansvarlig i henhold til erstatningsansvarslovens § 26.

1623

Under alle omstændigheder bestrides det, at der skulle være hjemmel til eller retspraksis for, at der kan fastsættes en godtgørelse på 25.000 kr. Såfremt retten mod forventning skulle tilpligte sagsøgte 1 og/eller sagsøgte 2 at betale en godtgørelse, må godtgørelsen være langt lavere end de påståede 25.000 kr.

Ad sagsøger 3:

Det bestrides, at E skulle have udvist en adfærd som påstået af sagsøger 2.

Under alle omstændigheder er det ikke dokumenteret, at E's adfærd har været i strid med forskelsbehandlingslovens § 1, stk. 4.

Det bestrides således, at C har været udsat for chikane på grund af race eller etnisk oprindelse.

Endvidere bestrides det, at den udviste adfærd skulle have haft til formål og/eller virkning at krænke sagsøger C's værdighed og skabe et truende, fjendtlig, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima for sagsøger 3.

Det bestrides ligeledes, at C skulle være udsat for verbal eller fysisk sexchikane.

Ligeledes bestrides det, at sagsøgte 2 skulle have udvist en adfærd, der medfører, at han skulle være personligt erstatningsansvarlig i henhold til erstatningsansvarslovens § 26.

Under alle omstændigheder bestrides det, at der skulle være hjemmel til eller retspraksis for, at der kan fastsættes en godtgørelse på 25.000 kr. Såfremt retten mod forventning skulle tilpligte sagsøgte 1 og/eller sagsøgte 2 at betale en godtgørelse, må godtgørelsen være langt lavere end de påståede 25.000 kr.

Ad sagsøger 4:

[tidligere påstand 5, ændret efter sagsøgernes endelige påstand]

Det bestrides,

at der er sket overvågning af medarbejderne uden saglig grund,

at der har været foretaget en krænkende overvågning i strid med erstatningsansvarslovens § 26, og

at der i øvrigt skulle være grundlag for at udløse en godtgørelse.

Parterne har i det væsentligste procederet i overensstemmelse hermed.

Rettens begrundelse og afgørelse

Sagsøgte E har erkendt, at han på arbejdspladsen fortalte en sjofel vittighed, som han selv finder morsom. Han har også erkendt, at han i generelle vendinger vel kunne omtale indvandrere som perkerer. Efter de afgivne forklaringer er det ikke bevist, at dette har været rettet specifikt mod sagsøgerne eller nogle af disse. Selv om den såkaldte vittighed under hensyn til de ansattes unge alder og omstændighederne i øvrigt må anses for at være upassende, er det heller ikke bevist, at hans udtalelser generelt har haft et sådant omfang, at sagsøgerne eller nogle af disse med rette kunne føle sig personligt krænkede. For så vidt angår anvendelse af udtrykket »perker« bemærkes, at der savnes en nærmere konkretisering af tid, sted og sammenhæng, og at sagsøgernes forklaringer herom er vage og unøjagtige.

Efter forklaringerne er det ikke bevist, at den episode, hvor sagsøgte E ville »knække ryggen« på B, har haft seksuel karakter.

Sagsøgernes forklaringer om, at sagsøgte E skulle have taget dem om hofterne og stået/gået tæt op af dem, er heller ikke konkretiserede hvad angår tid og sted, hvortil kommer, at adskillige vidner på trods af, at vidnerne har været på samme alder og med samme funktion på ansættelsesstedet som H og C, ikke har overværet dette og heller ikke selv været udsat for noget tilsvarende.

Det er herefter ikke bevist, at sagsøgte E har overtrådt reglerne i forskelsbehandlings- og ligebehandlingsloven, og de sagsøgte frifindes for sagsøgernes påstand 1, 2 og 3.

Om overvågningen i forretningen har E blandt andet forklaret, at dette sker af hensyn til de ansattes sikkerhed, men også af hensyn til disciplinen og for, at han kan kontrollere, at arbejdet udføres korrekt. Han har endvidere erkendt, at han også følger med i, hvad der sker i forretningen, via sin mobil, når han ikke er i forretningen, at han bruger overvågningen til at give de ansatte feedback og til at coache dem, at han både følger med »live« og ved at spole tilbage og gennemse tidligere optagelser, og at han har brugt overvågningen blandt andet over for C, der havde pakket nogle varer forkert.

Retten finder efter denne forklaring, at overvågningen af de ansatte på stedet til dels har været uden saglig grund, og at dette blandt andet sker i forhold til C. Overvågningen af hende er i strid med persondatalovens § 5, stk. 1, og stk. 2, om god databehandlingsskik og om, at indsamling af oplysninger skal ske til udtrykkeligt angivne og saglige formål. C er herefter berettiget til en godtgørelse, der fastsættes til 25.000 kr., jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Sagsøgte 1 og 2 har ikke gjort gældende, at der ikke mellem dem er solidarisk hæftelse, hvorfor påstanden tages til følge som nedenfor bestemt.

For så vidt angår sagens omkostninger bemærkes det, at det efter udfaldet er rettest, at hver part afholder egne omkostninger.

1624

Thi kendes for ret

De sagsøgte, X ApS og E, skal inden 14 dage betale 25.000 kr. til C med tillæg af procesrente fra den 15. september 2017 til betaling sker.

De sagsøgte frifindes for sagsøgernes påstand 1, 2 og 3.

Hver part afholder egne omkostninger.

Østre Landsrets dom 25 januar 2019 (18. afd.), B-270-18

(landsdommerne Ulla Staal, Alex Puggaard og Niels Christian Baark (kst.)).

Københavns Byrets dom af 3. februar 2018 (BS 6B-447/2017) er anket af Fagligt Fælles Forbund (3F) som mandatar for A, B og C med følgende påstande over for de indstævnte X ApS og E:

Påstand 1 (chikane i strid med forskelsbehandlingsloven)

X ApS og E skal in solidum til A betale kr. 25.000 med procesrente fra sagens anlæg.

Påstand 2 (sexchikane)

X ApS og E skal in solidum til B betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

Påstand 3 (sexchikane)

X ApS og E skal in solidum til C betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

Påstand 4 (overvågning)

X ApS og E skal in solidum til C betale 50.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

Påstand 5 (chikane i strid med forskelsbehandlingsloven)

X ApS og E skal in solidum til C betale 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

Påstand 6 (overvågning)

X ApS og E skal in solidum til A betale 50.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

X ApS og E har heroverfor nedlagt følgende påstande:

Over for påstand 4 principalt afvisning af forhøjelsen af påstanden for byretten og i øvrigt frifindelse, over for påstand 6 principalt afvisning, subsidiært frifindelse, og i øvrigt stadfæstelse.

Forklaringer

Der er i landsretten afgivet supplerende forklaring af A, B, C, E og D. Der er endvidere afgivet forklaring af L, M, N, O, P, Q, R, S og T.

A har supplerende forklaret blandt andet, at E flere gange dagligt kaldte ham »perker«, hvilket E også kaldte andre ansatte med anden etnisk baggrund end dansk, herunder C. Han mener ikke, at andre personer anvendte samme grove tone som E. Han er overbevist om, at E ikke ville give ham ekstravagter, fordi han ikke er etnisk dansk. Han følte sig flere gange krænket af E, og han prøvede at sige fra over for ham, men E var chefen, og han havde brug for jobbet. E rørte ved pigerne, når han passerede dem, selv om dette ikke var nødvendigt for at komme forbi. Det undrede ham, at E ville »knække« ryggen på B, da E er lille og har korte arme, som ikke kunne nå rundt om B. E holdt hele tiden øje med personalet via tv-overvågningen, herunder hvor ofte og i hvor lang tid de var på toiletet, hvilket var krænkende. De ansatte kendte til få blinde vinkler i forhold til tv-overvågningen, hvor de opholdt sig i pauserne.

B har supplerende forklaret blandt andet, at E gentagne gange rørte ved hende, når han passerede hende, og hun så, at E på tilsvarende måde rørte ved C. Hun sagde ikke fra over for E, da hun var bange for at blive fyret. Hun har hørt E kalde C »perker«, men ikke andre skældsord, selv om han generelt talte nedladende og i en grov tone til ansatte med anden etnisk baggrund end dansk. Hun sagde flere gange til E, at han talte grimt, hvortil han blot svarede, at sådan talte man i ... Der var ikke andre, der talte sådant, og der var ingen, der fandt E's omgangstone sjov. Det, der fik bægert til at flyde over for hende, var, at E rørte ved hendes bryster, da hun havde ondt i ryggen, og E skulle hjælpe hende med at få »knækket« ryggen. Denne episode påvirkede hende så meget, at hun måtte sygemelde sig og siden sige op.

C har supplerende forklaret blandt andet, at E 5-6 gange i løbet af en dag kaldte hende »perker«, hvilket hun havde det dårligt med. Der var ingen andre, der kaldte hende »perker«. E kaldte hende desuden »abekat«, »gorilla«, »grøntsag« og »billig arbejdskraft«. E kaldte ligeledes A »perker«, »abekat« og »gorilla«, også når A var til stede, og andre kollegaer med anden etnisk oprindelse blev også af E kaldt »perker«. Det var meget grænseoverskridende for hende, da E sagde, at hun så sexet ud i en for lille polo t-shirt. Det var endvidere grænseoverskridende, at han rørte ved hendes hofter, hver gang han gik forbi hende, hvilket han også gjorde i forhold til B og D. Hun turde dog ikke sige fra over for E's udtalelser og adfærd, da hun var bange for, at hun så ville miste jobbet, som hun havde brug for. E overvågede konstant personalet via tv-overvågningen, og på et tidspunkt påtalte han, at hun havde låst døren til toiletet, da hun skulle rengøre det, hvilket chokerede hende. Hun låste rettelig døren, fordi hun skulle benytte toiletet. Hun har aldrig arbejdet sammen med R, og hun har kun 2-3 gange arbejdet sammen med S. Sagen har påvirket hende rigtig meget.

E har supplerende forklaret blandt andet, at han ikke har brugt ordene »perker«, »abekat«, »gorilla« eller »grøntsag« om nogen, men han har nogle gange i generelle vendinger anvendt ordet »perker«. Han laver »fis« med de ansatte, som tilsvarende laver »fis« med ham, bl.a. kalder de ham nærig. Han har ikke taget pigerne på hofterne eller gubbet sig op ad dem, men forretningen er en fast food restaurant med mange ansatte, og da der samtidig er travlt, kan det ikke undgå, at man indimellem støder ind i hinanden. Han tog ikke B på brysterne, da han skulle »knække« hendes ryg. B lagde sine arme over kors hen over brystet, og han kunne derfor ikke røre ved hendes bryster. Han ville i øvrigt heller ikke kunne have løftet hende, hvis han havde haft fat i hendes bryster. Han har ikke tid til løbende at følge med i tv-overvågningen, men det er rigtigt, at han kan følge tv-overvågningen fra sin mobiltelefon blandt andet for

1625

at kunne se, hvor travlt der er i forretningen, således at han bedre kan optimere bemanningen. Virksomheden har i dag ca. 260 ansatte, hvoraf ca. 80 % har anden etnisk baggrund end dansk, og han har ikke fået klager fra andre ansatte end appellanterne. E har i landsretten genfortalt joken om majscolben.

D har supplerende forklaret blandt andet, at E på et tidspunkt bad hende ekspedere en ... kunde, fordi hun taler .... E overværede ekspeditionen og sagde efterfølgende, at hun talte som en navngiven ... kvinde, som hun ikke vidste, hvem var. En anden dag havde hun en make-up, som E tydeligvis ikke syntes om, og han sagde da, at hun lignede den ... kvinde, han tidligere havde nævnt. Efterfølgende fik hun af sin familie at vide, at omtalte ... kvinde var en pornoskuespiller, og siden har andre fortalt hende, at E har omtalt hende som pornoskuespilleren. E kaldte konsekvent ansatte med anden etnisk baggrund end dansk »perker«, og han gav dem ofte skylden, når noget gik galt. E fulgte tv-overvågningen fra sit kontor og råbte til dem, hvis han mente, at de ikke gjorde, som de havde fået besked på. E kunne også se med på tv-overvågningen, selv om han ikke var til stede i forretningen, hvilket viste sig ved, at han ringede til mellemliderne og spurgte, hvorfor de ikke lavede noget. Der var blinde vinkler i forhold til tv-overvågningen, som de ansatte benyttede, når de havde brug for fred.

L har forklaret blandt andet, at han var ansat i forretningen i ... fra december 2015 og godt et år frem. Han arbejdede i køkkenet sammen med de andre drenge, herunder A. I begyndelsen var han glad for jobbet, men det ændrede sig. E kaldte ham og øvrige ansatte med anden etnisk baggrund end dansk, herunder A, »perker«, »abe« og »abekat«. Der var ingen andre, der talte sådan. Han havde det ikke godt med at blive kaldt »perker«, og han og A sagde derfor

til E, at han skulle tale pænt til dem. E svarede hertil, at han var fra ... og således selv »perker«, og han kunne derfor tillade sig at kalde dem »perker«. Han har hørt E fortælle joken om majscolben, som ikke var sjov, og ingen andre fortalte tilsvarende jokes. Han hørte på et tidspunkt A spørge, om han kunne få en ekstravagt, og at E hertil svarede, at A skulle se sig selv i spejlet. Han ved ikke, hvorfor E svarede således, men måske var det, fordi A var af anden etnisk oprindelse end dansk. Han så E gå tæt på pigerne, men han ved ikke, om E i den forbindelse rørte ved dem. E grinede bare, når han gik forbi pigerne, men de grinede ikke. På et tidspunkt så han E løfte en pige, men han husker ikke hvem. E overvågede dem via sin mobiltelefon, når han ikke var til stede i forretningen, og opdagede han, at nogen lavede en fejl, ringede til manageren og bad denne om at tale med vedkommende. Det var ikke rart.

M har forklaret blandt andet, at hun var ansat i forretningen i ... fra januar 2016 til juni samme år. Hun hørte E fortælle joken om majscolben et par gange og syntes ikke, at den var sjov. E kaldte nogle ansatte med anden etnisk baggrund end dansk »perker« både direkte til de pågældende og i omtalen af dem. Ofte gik det ud over A, som E også kaldte »abekat«. E gjorde grin med de ansatte blandt andet ved at imitere dem. Der var tv-overvågning både i køkken og restaurant, og E fulgte med i overvågningen, selv om han ikke var til stede i forretningen, og han ringede til vagtlederen, hvis der var noget, han var utilfreds med. Det var ubehageligt.

N har forklaret blandt andet, at hun var ansat i forretningen i ... fra december 2015 til juni 2016. I begyndelsen var hun glad for jobbet, men det ændrede sig, da stemningen blev trykket på grund af E og en ny vagtleder. Hun hørte flere gange E fortælle joken om majscolben, som hun ikke syntes var sjov. Hvis E kunne vende de ansattes udtalelser til noget seksuelt, gjorde han det. E imiterede også de ansatte, når de ikke var til stede, og nogle gange var det nedladende og på grænsen til mobning. Hun hørte E omtale A som »perker«, og hun mener også, at E brugte ordet direkte over for A. I forretningen var der tv-overvågning, som kunne følges på skærme på kontoret, og de ansatte kunne derfor se, hvor overvågningens blinde vinkler var. I pauserne opholdt de sig i de blinde vinkler.

O har forklaret blandt andet, at hun var ansat i forretningen i ... fra november 2015 til august 2017. E havde en speciel måde at formulere sig på, som godt kunne opfattes racistisk, blandt andet benyttede han ordet »perker« og andre ord i samme kategori. E kaldte i hvert fald A »perker« både i omtalen af ham, og når han var til stede. Der var blinde vinkler i forretningens tv-overvågning, og dem benyttede de ansatte sig af i pauserne.

P har forklaret blandt andet, at hun var ansat i forretningen i ... fra oktober 2015 til juni 2016. Hun stod i kasselinjen og betjente kunder sammen med blandt andre B og C, mens A lavede mad i køkkenet. Hun var ansat på fuld tid og har aldrig hørt E kalde nogen »perker«, »abekat«, »grøntsag« eller andre lignende nedsættende ord. Det var muligt at passere hinanden ved kasselinjen uden at røre hinanden, og E rørte aldrig ved hende. Hun bemærkede heller ikke, at han rørte ved andre, og hun hørte ikke nogen tale om, at E talte grimt om dem eller rørte ved dem. Hun hørte E fortælle joken om majscolben, men hun følte sig ikke krænket over den. Hun oplevede ikke, at E benyttede tv-overvågningen til at påtale fejl, og de blinde vinkler i overvågningen var ikke noget, de ansatte talte om.

Q har forklaret blandt andet, at hun var ansat i forretningen i ..., fra den åbnede og til juni 2017 med en ugentlig arbejdstid på 15-20 timer. Den første måned arbejdede hun i drive-in, men derefter blev hun vagtleder. På et tidspunkt fortalte E, at da han var barn,

1626

troede han, at »perker« var en grønssag, og det var den eneste gang, hun hørte ham bruge ordet i. Derimod hørte hun A og en anden

ansat internt benytte ordet »perker«. Hun hørte heller ikke E kalde nogen »abekat«, »billig arbejdskraft« eller lignende. Hun oplevede heller aldrig, at E tog en kvindelig ansat på hofterne. Der var ikke megen plads bag kasselinjen, og det kunne derfor ske, at man venligt rørte en kollega på skulderen, når man skulle passere vedkommende. Hun hørte en enkelt gang E fortælle joken om majscolben. Hun hørte ikke E vende de ansattes udtalelser til noget seksuelt. I begyndelsen var der for få polo t-shirts til de ansatte, men det gjorde de ledelsen opmærksom på, hvorefter de fik flere bluser. Hun var til stede, da B klagede over, at hun havde ondt i ryggen, og E derfor tilbød at hjælpe hende med at »knække« ryggen. B lagde armene over kors over brystet, hvorefter E lagde sine arme rundt om hende og løftede hende. Der var intet seksuelt heri, og E rørte ikke B's bryster. Tv-overvågningen i forretningen blev ikke benyttet til løbende kontrol af de ansatte, men den blev benyttet, hvis kunder klagede over, at de ikke havde fået, hvad de havde betalt for. Hun deltog ikke i de ansattes snak om blinde vinkler i tv-overvågningen.

R har forklaret blandt andet, at han i september 2015 blev ansat i ... forretning i ..., hvor han fortsat er ansat. Han har kun en enkelt gang i en uge været i virksomhedens forretning i ... i forbindelse med forretningens åbning. I denne uge bemærkede han intet usædvanligt, og han oplevede heller ikke E kalde nogen for »perker«, »abekat«, »grøntsag« eller lignende. Pladsen ved kasselinjen var trang, men han oplevede ingen berøringer med seksuelle undertoner, når man skulle passere hinanden. E er altid høflig over for de ansatte, herunder ansatte med anden etnisk oprindelse end dansk.

S har forklaret blandt andet, at han fra januar 2015 og tre år frem var ansat i ... forretning i ... Under sin ansættelse hjalp han i to gange to uger med at oplære de ansatte i virksomhedens forretning i ..., mens E var til stede i forretningen, og han arbejdede da sammen med blandt andre appellanterne. E og han jokede meget og kaldte hinanden forskelligt, men han hørte ikke E bruge ord som »abekat«, »perker«, »grøntsag« eller »billig arbejdskraft« om ansatte. Han hørte heller ikke E vende de ansattes udtalelser til noget seksuelt, og han så heller ikke, at E gubbede sig op ad pigerne, eller at han tog dem på hofterne. Tv-overvågningen i forretningen blev ikke brugt til at kontrollere de ansatte, men alene i forbindelse med kundeklager.

T har forklaret blandt andet, at hun var ansat i forretningen i ... fra januar 2016 til september 2018 i begyndelsen på fuld tid, men senere på deltid. Hun arbejdede primært ved kasselinjen. Hun husker ikke at have hørt E anvende ord som »perker«, »abekat«, »grøntsag« eller lignende om ansatte, og hun husker heller ikke at have hørt nogen tale om, at de var utilfredse med E's behandling af dem. Hun så ikke, at E gubbede sig op ad pigerne, eller at han tog dem på hofterne, og hun oplevede heller ikke, at han talte med seksuelle undertoner til de ansatte. De ansatte valgte selv størrelsen af det tøj, de skulle have på. Kun en enkelt gang påtalte E over for hende hendes beklædning, men det skyldtes, at der var hul i hendes t-shirt, og hun har heller ikke hørt andre tale om, at E skulle have kommenteret på deres påklædning. Der var tv-overvågning i forretningen, men hende bekendt blev den ikke benyttet til at kontrollere de ansatte. De ansatte talte om tv-overvågningens blinde vinkler, som de benyttede, hvis de ville tale i telefon i arbejdstiden. Hun var glad for E som chef, og hun oplevede ikke, at han behandlede ansatte dårligt.

Procedure

Parterne har for landsretten gentaget deres anbringender for byretten og har procederet i overensstemmelse hermed.

X ApS og E har til støtte for afvisningspåstandene yderligere anført, at påstand 4 i landsretten er forhøjet i forhold til den tilsvarende påstand for byretten, og at påstand 6 er en ny påstand.

Fagligt Fælles Forbund (3F) som mandatar for A, B og C har heroverfor anført, at der i forhold 4 alene er tale om en beløbsmæssig forhøjelse af påstanden for byretten, og at påstand 6 vedrører samme problemstilling som påstand 4.

Landsrettens begrundelse og resultat

Afvisningspåstandene

Påstand 4 er for landsretten en beløbsmæssig forhøjelse af den tilsvarende påstand for byretten og vedrører således samme problemstilling som for byretten, og påstand 6 vedrører samme problemstilling som påstand 4. På denne baggrund, og da de nye påstande allerede er fremsat i ankestævningen, således at de indstævnte har haft tilstrækkelig mulighed for at varetage deres interesser, tillader landsretten, at påstandene fremsættes, jf. retsplejelovens § 383, stk. 1, jf. stk. 2, 2. pkt.

Påstand 2 og 3 om sexchikane

B og C har forklaret, at E i arbejdstiden tog dem på hofterne og gnubbede sig op ad dem, og A og D, der tidligere også var part i sagen, har understøttet disse forklaringer. Flere nuværende og tidligere ansatte i virksomheden har heroverfor forklaret, at de ikke har set E udvise en sådan adfærd, og at de heller ikke selv har været udsat for noget tilsvarende. Landsretten finder herefter, at B og C ikke har påvist faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at E har udvist en adfærd som af dem forklaret, jf. ligebehandlingslovens § 16 a.

Efter de afgivne forklaringer lægger landsretten til grund, at B på et tidspunkt havde ondt i ryggen og

1627

derfor bad kolleger om hjælp til at få »knækket« ryggen. E tilbød at hjælpe, og efter E's anvisninger lagde B sine arme over kors over brystet, hvorefter E bagfra lagde sine arme rundt om B's brystkasse og »knækkede« hendes ryg. Landsretten finder, at B ikke har påvist faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at E's i den forbindelse udviste en adfærd med seksuelle undertoner, jf. ligebehandlingslovens § 16 a, jf. § 1, stk. 6.

C har forklaret, at E en enkelt gang, da hun var iført en af virksomhedens polo t-shirts, som var for lille, udtalte, at hun så sexet ud. E har bestridt at have udtalt således, og C har herefter ikke alene med sin egen forklaring godtgjort, at E har udtalt sig som anført.

E har erkendt flere gange at have fortalt en joke om en majsokolbe med seksuelle undertoner. Landsretten finder imidlertid, at joken uanset dens seksuelle undertoner ikke har til formål eller har den virkning at krænke en persons værdighed, og fremførelsen af joken har derfor ikke karakter af sexchikane, jf. ligebehandlingslovens § 1, stk. 6.

Herefter, og da B og C ikke i øvrigt har påvist faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at E over for dem har fremsat udtalelser eller udvist en adfærd, der har karakter af sexchikane, tiltrædes det, at X ApS og E er frifundet for påstand 2 og 3.

Påstand 1 og 5 om chikane i strid med forskelsbehandlingsloven

C og A har forklaret, at E adskillige gange har kaldt dem »perker«, »abekat« m.m., og at E har anvendt tilsvarende nedsettende ord om og over for øvrigt personale med anden etnisk baggrund end dansk. C og A's forklaringer støttes af flere vidneforklaringer, mens andre vidner har forklaret, at de ikke har hørt E anvende sådan sprogbrug. E har bestridt at have benyttet de nævnte ord eller tilsvarende ord om nogen, men har erkendt, at han i generelle vendinger har benyttet ordet »perker«.

Efter de afgivne forklaringer må landsretten lægge til grund, at E flere gange har anvendt ordet »perker« om personer med anden etnisk baggrund end dansk, herunder om A og C, og også mens de har været til stede. Landsretten finder imidlertid ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at E tillige har anvendt andre lignende udtryk om A og C.

Ordet »perker« må efter en generel målestok anses for at være nedvurderende og krænkende, og i det ovenfor anførte omfang er bestemmelsen i forskelsbehandlingslovens § 2, stk. 1, jf. § 1, stk. 4, herefter overtrådt. Efter lovens § 7 er A og C derfor berettiget til en godtgørelse, der passende kan fastsættes til 10.000 kr. til hver.

X ApS og E skal således in solidum betale 10.000 kr. til A og 10.000 kr. til C, idet beløbene forrentes fra sagens anlæg den 17. januar 2017.

Påstand 4 og 6 om overvågning

C og A har gjort gældende, at tv-overvågningen af de ansatte ikke var sagligt begrundet.

Efter de afgivne forklaringer må landsretten lægge til grund, at der i forretningen var tv-overvågning i restauranten og flere fællesrum. E har om formålet med og anvendelsen af videoovervågningen af de ansatte forklaret som anført af byretten. Landsretten finder, at X ApS og E ikke har godtgjort tilstrækkelige tungtvejende arbejdsmæssige eller sikkerhedsmæssige grunde til at iværksætte en sådan overvågning af de ansatte. Tv-overvågningen har således overskredet grænserne for, hvad der efter arbejdsgiverens ledelsesret og dagældende persondatalov (nu databeskyttelsesloven og databeskyttelsesforordningen (Rfo 2016/679)) sagligt kan begrundes.

Landsretten finder imidlertid, at det ikke er godtgjort, at der i forhold til A eller C er sket en sådan uberettiget anvendelse af tv-overvågningen, at der er grundlag for at tilkende dem tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26.

X ApS og E frifindes derfor for påstand 4 og 6.

Efter ankesagens udfald skal ingen af parterne betale sagsomkostningerne for landsretten til den anden part, jf. retsplejelovens § 313, stk. 1.

Thi kendes for ret

Byrettens dom ændres, således at X ApS og E in solidum skal betale 10.000 kr. til C og 10.000 kr. til A, idet beløbene forrentes med procesrente fra den 17. januar 2017.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger for landsretten til den anden part.

Højesterets dom

I tidligere instanser er afsagt dom af Københavns Byret den 3. januar 2018 (...) og af Østre Landsrets 18. afdeling den 25. januar 2019 (...).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Thomas Rørdam, Marianne Højgaard Pedersen, Vibeke Rønne, Oliver Talevski og Kristian Korfits Nielsen.

Procesbevillingsnævnet har den 10. maj 2019 meddelt Fagligt Fælles Forbund (herefter 3F) som mandatar for C begrænset tilladelse til anke til Højesteret, således at tilladelsen alene omfatter spørgsmålet om tortgodtgørelse for tv-overvågningen.

Påstande

Appellanten, 3F som mandatar for C, har nedlagt påstand om, at de indstævnte, X ApS og E, solidarisk skal betale 50.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

X ApS og E har påstået stadfæstelse af landsrettens dom.

Forklaringer

Til brug for Højesteret er der afgivet supplerende forklaring af C, E, A og D.

1628

C har vedstået sine forklaringer for byretten og landsretten og har supplerende forklaret, at hun var ansat i 3-4 måneder. Hun arbejdede 30-37 timer om ugen fordelt på 3-4 vagter. Hun følte sig overvåget. Hver gang hun lavede en fejl, rettede E straks henvendelse til hende. Han sad på kontoret og så på videoskærme og holdt øje med hende. Det var som om, han holdt øje med, om hun lavede fejl. Hvis hun f.eks. kom til at udlevere en ekstra kylling, kaldte han hende ind på kontoret og viste det på videoen og sagde, at det skulle hun ikke. Han sagde, at det ikke måtte ske igen, og at han havde fyret andre af den grund.

E var i forretningen meget af tiden i forbindelse med, at den åbne. Efterfølgende var han en del i København. Via en app kunne han holde øje med, hvad de lavede. Hun har oplevet, at han kontaktede manageren, hvis han havde set hende lave en fejl. Det skete flere gange. Manageren fortalte, at E havde sagt, at hun skulle holde øje med hende. Der var en episode, hvor hun skulle gøre rent på toilettet. Hun låste døren, da hun selv skulle på toilettet. Manageren tog fat i håndtaget og konstaterede, at døren var låst. Manageren fortalte, at hun havde fået besked af E om at se, hvad C lavede. E opholdt sig på det tidspunkt i København og brugte appen. På et møde spurgte E, hvorfor hun havde låst døren, og at det ikke var første gang, det var sket. Hun følte sig overvåget under hele sin ansættelse. Det var hendes opfattelse, at E havde nogle ynglingspersoner, han ikke kontrollerede, herunder manageren og nogle af de andre ansatte, mens der var andre, han særlig kontrollerede, herunder hende. En af hendes arbejdsopgaver var at gøre rent i kundearealet. Det var ikke populært arbejde blandt de ansatte. For det meste var det hende, der blev sat til det. Manageren sagde, at E havde sagt, at det var hende, der skulle gøre det. Hun ved ikke, om de vidste, at rengøringsarbejdet ikke var populært blandt de ansatte. Hvis hun begik fejl, og det blev taget på kamera, blev det påtalt. Det var E, der stod bag, selvom han ikke var til stede. Det var meget ubehageligt, og hun følte, at hun ikke kunne lave fejl, hvilket gjorde, at hun kom til at lave flere fejl. Oplevelsen har medført, at hun altid holder øje med, hvor der er kameraer. Under en efterfølgende ansættelse sagde hun til chefen, at han ikke skulle holde øje med hende, da det var meget grænseoverskridende. Hun arbejder nu på plejehjem, hvor der ikke er videoovervågning, hvilket hun er lettet over.

Der var områder i butikken, der ikke blev filmet - de blinde vinkler. Det var ved kontoret, ved omklædningen og ved skraldespanden ved frituren. Der samledes de ansatte, når de holdt en kort pause i deres arbejde. Hvis de holdt pause uden for de planlagte pauser, blev det påtalt, forudsat det blev filmet.

E har vedstået sine forklaringer for byretten og landsretten og har supplerende forklaret, at kameraerne primært var blevet sat op på grund af personalets sikkerhed og af hensyn til at forhindre indbrud samt, hvis der opstod kundeklager, for at de kunne se, hvad der var sket. Enten sagde kunden noget forkert eller den ansatte havde lavet en fejl, hvorefter ledelsen kunne give feedback. Det skete sjældent, at optagelserne blev brugt. De blev ikke brugt i anden anledning. De blev ikke brugt til at tjekke, hvordan de ansatte arbejdede. Det ville ikke være hensigtsmæssigt, og det ville tage forholdsvis lang tid at se på optagelserne. Han har brugt optagelserne til at følge med live f.eks. omkring spidsbelastningstidspunkter, f.eks. Black Friday. Han ville kontrollere, om vagtskemaet var godt nok. Det interessante var, hvor mange kunder der stod i kø. Der er kameraer ved kundeområdet og mod de ansattes område. Optagelserne har

også været brugt i forbindelse med en episode med brandstiftelse og en anden episode, hvor der var en, der var brudt ind. Han har i et tilfælde brugt optagelserne vedrørende C i forbindelse med behandling af en klage. Som han husker det, havde C sagt, at det var en kollega, der havde lavet fejlen. Han kan ikke genkende de forklaringer, der er afgivet i sagen, om at han generelt skulle have brugt optagelserne til overvågning af de ansatte. Han har ikke været specielt efter C. Der er bl.a. 5 forretninger i København, og han har ikke tid til at fokusere på alle medarbejdere. Det er muligt, at manageren kan have fokuseret på C, hvis hun ikke var så god til sit arbejde. Han har hverken overvåget hende eller andre ansatte. Der er blinde vinkler i alle forretninger, men han husker ikke præcis, hvordan forholdene er i ....

A har vedstået sine forklaringer for byretten og landsretten og har supplerende forklaret, at han var ansat samtidig med C. Han havde 4-6 vagter om ugen. 3 eller 4 af dem var sammen med C. Han har oplevet, at E og manageren har overvåget ham med kamera. Det skete både, når E var i forretningen, og når han ikke var der. Når E ikke var der, kontaktede han manageren, der så kontaktede ham. Manageren havde altid en telefon på sig. Manageren fik sms'er fra E, hvori denne spurgte, hvad han lavede. Det har manageren fortalt ham. Han har oplevet, at der også blev holdt øje med, hvor ofte og hvor lang tid han var på toilettet. Hvis de ansatte holdt korte pauser og snakkede sammen, fik de at vide, at dette ikke var tilladt. De skulle lave noget hele tiden. Han ved, at E har overvåget C via kameraerne. Der var en episode, hvor han gik ind på Es kontor for at rose C og sige, at det gik godt. E svarede, at han skulle passe sig selv, og E fortalte, at han holdt øje med C over kameraerne. Han har oplevet, at C blev rettet af manageren ..., hvor E ikke var i forretningen. Det var hans opfattelse, at det var noget E havde bedt ... om at gøre på baggrund af noget, E havde set på kameraerne. Det var hans opfattelse, at det særligt var de ansatte med anden

1629

etnisk baggrund, især C og U, som E holdt øje med, mens der var andre, der ikke blev kontrolleret.

Han følte lidt, at arbejdet på grund af kameraerne var som at være i et fængsel, hvor han skulle se sig over skulderen for at se, om E eller manageren var på vej mod ham. Ved de blinde vinkler kunne de stå og slappe af. Han stod der ofte, når han holdt en kort ekstra pause, der ikke var i vagtskemaet. Han stod der sammen med 1-2 kolleger. Det var hans opfattelse, at E hele tiden var efter C, og at E ikke behandlede hende særlig godt.

D har vedstået sine forklaringer for byretten og landsretten og har supplerende forklaret, at hun havde 3-4 vagter om ugen, og mindst en af dem var sammen med C. Hun har oplevet, at E har overvåget medarbejderne. E brugte videoovervågning til at holde øje med de ansatte. Hun har ikke oplevet, at det har været brugt specifikt over for hende, hvad hun ved af, men hun har oplevet, at det har været brugt over for de ansatte som en større gruppe. Pigerne arbejder oftest foran i forretningen og drengene i køkkenet. Hvis pigerne gik ud i køkkenet for at snakke, fik de at vide, at de ikke måtte stå og snakke. Det var et eksempel på, hvordan de var blevet overvåget som gruppe. Når de spurgte manageren, hvor de vidste det fra, sagde de, at det var noget E havde fortalt dem. Det skete, selvom E ikke var i forretningen. Hun tænkte, hvor E vidste det fra. De kunne på kontoret se, at der var videoovervågning. Hun følte det som at være med i Big Brother, hvor der var overvågning hele tiden. Det kunne ske flere gange på en vagt, at der blev påtalt noget, hvor overvågningen efter hendes opfattelse var blevet brugt til at kontrollere medarbejderne. E kontaktede ikke alle medarbejderne lige meget. C var den, det gik ud over. Når C var på arbejde, vidste de, at C blev overvåget. Hun har oplevet rigtig mange gange, at C blev irettesat på grund af videooptagelser. C blev oftest sat til at gøre

rent i lobbyen, også selvom hun lige havde gjort det. Hun måtte ikke stå stille på noget tidspunkt. Der var nogle blinde vinkler på optagelserne, bl.a. inde ved den røde skraldespand ved frituren og ved opvasken. Drengene fandt også et hjørne, men man kunne se, når nogen gik derind. De ansatte brugte de blinde vinkler til at få fred for kameraerne. Når de havde brug for et kort hvil, gik de derhen. Der kunne stå 2-3 personer omkring den røde skraldespand. Når de stod der, kunne de se lederen komme og se efter dem. Det var noget, lederne havde fået besked om at spørge om. For sådan var lederne ikke. Det var noget, der kom fra E. Hun har også hørt, at lederne har sagt, at det var E, der havde spurgt dem.

Retsgrundlag

Persondataloven og ledelsesretten

Den dagældende persondatalov (lov nr. 429 af 31. maj 2000 med senere ændringer) indeholder i § 5, stk. 1-3, følgende bestemmelser: »§ 5. Oplysninger skal behandles i overensstemmelse med god databehandlingsskik.

Stk. 2. Indsamling af oplysninger skal ske til udtrykkeligt angivne og saglige formål, og senere behandling må ikke være uforenelig med disse formål. Senere behandling af oplysninger, der alene sker i historisk, statistisk eller videnskabeligt øjemed, anses ikke for uforenelig med de formål, hvortil oplysningerne er indsamlet.

Stk. 3. Oplysninger, som behandles, skal være relevante og tilstrækkelige og ikke omfatte mere, end hvad der kræves til opfyldelse af de formål, hvortil oplysningerne indsamles, og de formål, hvortil oplysningerne senere behandles.«

Af Justitsministeriet og Datatilsynets pjece om tv-overvågning fra marts 2008, side 15, fremgår bl.a.:

»Tv-overvågning af arbejdspladser

...

Ansættelsesretlige principper

Ud fra almindelige ansættelsesretlige principper og praksis gælder der visse begrænsninger i arbejdsgiverens adgang til at indføre kontrolforanstaltninger, herunder tv-overvågning af ansatte. De vigtigste begrænsninger er:

- Der skal foreligge et driftsmæssigt formål.
- Det må ikke være krænkende for de ansatte.
- Der skal søges opnået en aftale med de ansatte.

I DA og LO-aftalen af 27. oktober 2006 om kontrolforanstaltninger, som kodificerer, hvad der antages at følge af ledelsesretten, fremgår bl.a.:

»1. Arbejdsgiveren kan i medfør af ledelsesretten og under iagttagelse af bestemmelserne i de kollektive overenskomster iværksætte kontrolforanstaltninger. Kontrolforanstaltninger skal være sagligt begrundede i driftsmæssige årsager og have et fornuftigt formål; de må ikke være krænkende over for lønmodtagere, og de må ikke forvolde lønmodtagerne tab eller nævneværdige ulemper. Kontrolforanstaltninger skal indrettes således, at der er et rimeligt forhold mellem formål og midler.«

Tortgodtgørelse

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, har følgende ordlyd:

»§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.«

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar. Det fremgår af forarbejderne til loven (Folketingstidende 1983-84, 2. samling, tillæg A, sp. 123), at bestemmelsen - sammen med andre bestemmelser i loven - erstattede § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven.

Den sidstnævnte bestemmelse var bl.a. ændret ved lov nr. 89 af 29. marts 1972. Det fremgår af lovens forarbejder (Folketingstidende 1971-72, tillæg A, sp. 552

1630

og 560), at ændringen byggede på Straffelovrådets betænkning nr. 601/1971 om privatlivets fred. I denne betænkning anføres om begrebet »tort« bl.a. (s. 65):

»»Tort« er krænkelse af selv- og æresfølelsen, d.v.s. en persons opfattelse af eget værd og omdømme. Krænkelserformen kan være sigtelser og ringeagtstytringer (injurier), fredskrænkelser, f.eks. brud på brevhemmeligheden, offentlig meddelelse om privatlivet tilhørende forhold eller frihedskrænkelser, herunder kønsfrihedsforbrydelser.«

Erstatningsansvarslovens § 26 er efterfølgende ændret flere gange, bl.a. ved lov nr. 349 af 23. maj 1997. Ved ændringen blev der indsat en ny bestemmelse i stk. 2 (nu stk. 3). Efter denne bestemmelse skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden - selv om der ikke er lidt tort - betale den forurettede godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens person eller frihed.

I lovforslagets almindelige bemærkninger anføres bl.a. (Folketingstidende 1996-97, 1. samling, tillæg A, s. 3172-3174):

»4. Godtgørelse for ikke økonomisk skade

4.1. Gældende ret

Det følger af erstatningsansvarslovens § 26, at den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Begrebet »tort« og dermed bestemmelsens rækkevidde er navnlig fastlagt ved nogle højesteretsdomme. Retstilstanden kan herefter sammenfattes på den måde, at godtgørelse for tort selv i alvorlige voldssager kun kan tilkendes, hvis volden er begået under sådanne for ofret særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder, at de er egnede til at krænke vedkommendes selv- og æresfølelse.

Alvorlig vold eller trusler om vold kan derfor ikke i sig selv begrunde, at der tilkendes ofret en godtgørelse for tort, heller ikke i tilfælde, hvor overgrebet har medført en forståelig og belastende følelse af utryghed, angst og mindreværd.

...

Den gældende retstilstand bygger på princippet om, at godtgørelse for ikke-økonomisk skade kun bør tilkendes, hvor der er et ganske særligt behov herfor, og hvor der endvidere kan opstilles visse objektive kriterier som f.eks., at der er opstået varig helbredsskade, eller at en forbrydelse er begået på en sådan måde, at der heri ligger en særlig krænkelse af ofrets selvfølelse. Dette princip er bl.a. med til at undgå vilkårlighed i retsanvendelsen.

4.2. Justitsministeriets overvejelser

Psykiske følger som utryghed, angst og lignende kan opstå som følge af mange typer af forbrydelser og vil have forskellig intensitet bl.a. afhængig af offerets individuelle psykiske ressourcer og sociale kontaktnet. F.eks. kan der hos personer, der har været udsat for vold, røveri, indbrudstyveri, hærverk, overtrædelser af polititilhold, eller der måske »blot« har været vidne til, at andre udsættes for vold, opstå forskellige grader af utryghed eller angst.

En ændring af retstilstanden vedrørende godtgørelse for tort vil derfor kunne få ganske vidtrækkende følger. Samtidig vil selv mindre ændringer kunne medføre væsentlige udgifter for det offentlige ikke mindst på grund af reglerne i offererstatningsloven, som indebærer, at staten dækker bl.a. krav på godtgørelse for tort til ofre for overtrædelser af straffeloven.

Der har imidlertid været rejst kritik af den meget begrænsede adgang til at yde torterstatning. Der er samtidig grænsetilfælde, f.eks. særligt grove voldsforbrydelser, jf. de ovennævnte eksempler, hvor det kan forekomme rimeligt, at der åbnes en adgang til, at ofre i videre omfang end i dag kan tilbydes en økonomisk godtgørelse

for den angst og psykiske belastning, der har været forbundet med at være offer for forbrydelsen.

Med henblik på at tilvejebringe en begrænset øget mulighed for at tilkende en godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved særlig grove forbrydelser foreslås det, at der indsættes et nyt stk. 2 i erstatningsansvarslovens § 26.

Den nye bestemmelse skal omfatte særlige grænsetilfælde, hvor der hidtil ikke er ydet godtgørelse for tort i medfør af stk. 1.

Efter Justitsministeriets opfattelse er det navnlig i forbindelse med kriminalitet rettet mod en andens frihed eller person, at det kan forekomme rimeligt, at der åbnes mulighed for i videre omfang end hidtil at yde en godtgørelse også for ikke-økonomisk skade. Godtgørelse skal ydes i de grænsetilfælde, hvor forbrydelsen ikke direkte har været egnet til at krænke ofrets selv- eller æresfølelse, og hvor der derfor ikke ydes godtgørelse for tort, men hvor forbrydelsen desuagtet er af en sådan karakter, at den generelt set er egnet til at skabe meget betydelig angst og længerevarende psykiske belastninger for offeret.

Det er derfor en betingelse efter den foreslåede bestemmelse, at krænkelsen er sket ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens frihed eller person.

Der foreslås ikke en udvidelse af adgangen til at tilkende godtgørelse for ikke-økonomisk skade i forbindelse med angreb mod en persons fred eller ære i øvrigt.«

Ved lov nr. 463 af 7. juni 2001 blev der i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, indsat en særlig bestemmelse, som - i tilfælde, hvor der foreligger tort som nævnt i stk. 1 - havde til formål at forhøje niveauet for

1631

godtgørelse i forbindelse med overtrædelse af straffelovens kapitel 23 og 24 om forbrydelser i familieforhold og seksualforbrydelser. I lovforslagets almindelige bemærkninger anføres bl.a. (Folketingstidende 2000-01, tillæg A, lovforslag L 143, s. 3521):

»4.1.9. Tortgodtgørelse

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, betale den forurettede godtgørelse for tort. »Tort« er navnlig en krænkelse af selv- og æresfølelsen, dvs. en persons opfattelse af eget værd og omdømme...«

Erstatningsansvarslovens § 26 er senest ændret ved lov nr. 1719 af 27. december 2018. Ændringen - der trådte i kraft den 1. januar 2019 - havde til formål at forhøje niveauet for godtgørelse for tort i forbindelse med overtrædelse af en række bestemmelser i straffelovens kapitel 27 om freds- og ærekrænkelser. I lovforslagets almindelige bemærkninger anføres bl.a. (Folketingstidende 2018-19, 1. samling, tillæg A, lovforslag L 20, s. 38):

»2.14.1. Gældende ret

...

2.14.1.2. Erstatningsansvarslovens § 26 indeholder regler om tort- og krænkelsegodtgørelse. Det følger af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, at der kan tilkendes tortgodtgørelse, såfremt der er sket en retsstridig krænkelse af en persons frihed, fred, ære eller person. Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, er en videreførelse af den dagældende regel i § 15, stk. 1, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven, jf. herved § 2 i lov nr. 89 af 29. marts 1972. Efter den dagældende § 15, stk. 2, i ikrafttrædelsesloven skulle godtgørelsens størrelse fastsættes under hensyn til krænkelsernes grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt.

Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 2, blev ikke medtaget i erstatningsansvarsloven, men det fremgår af lovforslaget, at der ikke er tilsigtet nogen ændring med hensyn til udmåling af godtgørelsen. Godtgørelsen skal således fortsat fastsættes under hensyn til krænkelsernes grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt,

jf. lovforslag nr. L 7 af 6. februar 1984 om erstatningsansvar, Folketingstidende 1983-84 (2. samling), tillæg A, sp. 123.

For at der kan tilkendes en tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal der foreligge en retsstridig krænkelse. For at en krænkelse er retsstridig, skal der foreligge en culpøs krænkelse af en vis grovhed.«

Ved lov nr. 519 af 6. juni 2007 om ændring af tv-overvågningsloven og persondataloven skete der en udvidelse af adgangen til tv-overvågning og styrkelse af retsbeskyttelsen ved behandling af personoplysninger i forbindelse med tv-overvågning. Om tortgodtgørelse ved overtrædelse af persondataloven anføres i lovforslaget bl.a. (Folketingstidende 2006-07, tillæg A, lovforslag L 162, s. 5403):

»7.6. Økonomisk godtgørelse

...

7.6.2. Justitsministeriets overvejelser

...

Godtgørelse for krænkelse af lovens regler om beskyttelse af den registreredes personlige integritet, der ikke har medført et formuetsab, falder uden for persondatalovens § 69. I stedet må et sådant krav i givet fald gøres gældende efter den almindelige regel om godtgørelse i erstatningsansvarslovens § 26. Det fremgår af denne bestemmelse, at den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale forurettede godtgørelse for tort.

Det følger af retspraksis, at uberettiget anvendelse af tv-overvågnings-optagelser efter en konkret vurdering kan udløse godtgørelse for tort, jf. herved en afgørelse fra Vestre Landsret optrykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2000, side 2334 ff.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at dansk rets almindelige bestemmelse om godtgørelse for tort i erstatningsansvarslovens § 26 udgør et tilstrækkeligt værn for den, der anser sin personlige integritet krænket ved en dataansvarligs tilsidesættelse af persondatalovens beskyttelseshensyn. Der foreslås derfor ikke indsat en særlig bestemmelse om godtgørelse for tort i persondataloven.«

Anbringender

3F som mandatar for C har anført navnlig, at det efter bevisførelsen må lægges til grund, at der er sket kontrollerende tv-overvågning af de ansatte uden konkret anledning hertil, og at tv-overvågningen især har omfattet hende. E har for byretten og landsretten forklaret, at tv-overvågningen også blev anvendt af hensyn til disciplinen og for, at han kunne kontrollere, at arbejdet blev udført korrekt. Den forklaring, som E har afgivet til brug for Højesteret, virker utroværdig og giver ikke grundlag for at tilsidesætte byrettens og landsrettens bevisbedømmelse. Der er på baggrund af de samlede forklaringer under alle omstændigheder tilstrækkeligt belæg for, at Højesteret kan lægge til grund, at E har anvendt tv-overvågning over for de ansatte, herunder hende, uden saglig grund. Overvågningen har medført konkrete irettesættelser af hende, og det er bl.a. sket i forbindelse med, at hun skulle på toilettet. Det kan konkluderes, at mange vidner har forklaret om omfattende tv-overvågning. Andre vidner har ganske vist forklaret, at tv-overvågning ikke blev anvendt over for dem, men dette må formentlig tilskrives, at E anvendte tv-overvågning som kontrolmiddel forskelligt, afhængig af hvilken medarbejder der var tale om. Det må efter en samlet bevisbedømmelse lægges til grund, at der har

1632

været tale om en overvågning, der havde omfattende, systematisk og konstant karakter. Det påstås ikke, at hun er blevet overvåget i hele arbejdstiden, men det er sket så relativt ofte, at det for hende har føltes som om, det var konstant. Tv-overvågningen blev foretaget af E, når han var i butikken, men også når han ikke var der.

Det er ubestridt, at tv-overvågningen var omfattet af den dagældende persondatalov. Den skete anvendelse af tv-overvågningen til at kontrollere hendes arbejde har ikke været saglig og proportional, og den har således været i strid med både persondataloven, jf. denne lovs § 5, stk. 1-3, og § 6, stk. 1, nr. 7, og med den generelle ansættelsesretlige grundsætning om udøvelse af ledelsesretten, hvorefter tv-overvågning skal være sagligt driftsmæssigt begrundet og tage passende hensyn til lønmodtagerens interesser. Dette understøttes af bl.a. Arbejdsrettens dom af 29. marts 2007 og af Sø- og Handelsrettens dom gengivet i UfR 2008.727/2.

Det var således retsstridigt, at tv-overvågningen blev anvendt til at kontrollere hendes arbejde, og det indebar en krænkelse af hende, som kan begrunde, at der tilkendes godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1. En arbejdsgivers anvendelse af tv-overvågning, herunder distanceovervågning, til at kontrollere ansatte indebærer en stor belastning. Tortgodtgørelse tilkendes for krænkelse af selv- og æresfølelsen. Det antages i litteraturen, at der skal være tale om særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder, der er egnet til at krænke selv- og æresfølelsen hos en person som den, der rejser kravet. Den uberettigede anvendelse af tv-overvågning, som hun har været udsat for, passer på denne beskrivelse. Hun var 15 år og i sit første job, da den krænkende tv-overvågning fandt sted. Den uberettigede tv-overvågning har påvirket hende meget og gør det stadigvæk. Hvis erstatningsansvarslovens § 26, som forudsat af lovgiver, skal udgøre et tilstrækkeligt værn i forhold til den personlige integritet for den krænkede lønmodtager, må det vise sig i en sag som denne.

Efter sagens omstændigheder, herunder tv-overvågningens omfattende, systematiske og konstante karakter, bør tortgodtgørelsen fastsættes til 50.000 kr.

X ApS og E har anført navnlig, at C har bevisbyrden for, at kameraerne i butikken er anvendt på en uretmæssig måde over for de ansatte, herunder hende, og at en eventuel uretmæssig anvendelse har været så krænkende, at der er grundlag for at tilkende hende godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Der er enighed om, at kameraerne var opsat med et sagligt formål, og at tv-overvågningen ikke i sig selv var krænkende for C eller andre ansatte.

C har ikke dokumenteret, at tv-overvågningen i butikken er anvendt på en uretmæssig måde over for de ansatte. Hun har heller ikke dokumenteret, at der konkret er sket uretmæssig anvendelse af tv-overvågningen over for hende.

Ved bevisbedømmelsen må der lægges vægt på den forklaring, som E har afgivet til brug for Højesteret, da den udgør en mere nøjagtig forklaring end forklaringerne i byretten og landsretten og er mere målrettet de problemstillinger, som er omfattet af anken til Højesteret. De forklaringer, der i øvrigt er afgivet i sagen, giver et klart indtryk af, at de fire oprindelige parter i byretssagen har én forklaring, mens stort set alle andre vidner har en anden opfattelse. Fælles for forklaringerne er dog, at de ikke er særlig konkrete i relation til en eventuel krænkelse af C.

Efter bevisførelsen må Højesteret lægge til grund, at tv-overvågningen generelt kun har været anvendt i ganske få tilfælde. Det må lægges til grund, at tv-overvågningen kun har været anvendt over for C i et enkelt tilfælde, og at det skete i forbindelse med en kundeklage. Det gav anledning til, at Cs konkrete håndtering af kunde-forholdet blev drøftet.

Da det således ikke er godtgjort, at der har været tale om uretmæssig anvendelse af tv-overvågningen over for C, skal der allerede af denne grund ske frifindelse.

Hvis Højesteret imidlertid ikke er enig heri, kan C ikke anses for at have godtgjort, at der er sket anvendelse af tv-overvågning over for hende på en sådan krænkende måde, at hun har krav på tortgodt-

gørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1. Det afgørende er, om anvendelsen af tv-overvågningen generelt er egnet til at krænke selv- og æresfølelsen og ikke, om C har følt sig krænket.

Der er under alle omstændigheder ikke grundlag for at tilkende 50.000 kr. i tortgodtgørelse.

Højesterets begrundelse og resultat

For Højesteret angår sagen, om der er sket uberettiget tv-overvågning af C under udførelsen af hendes arbejde hos ... i ... fra december 2015 til marts 2016. I givet fald er spørgsmålet, om hun har krav på godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Tv-overvågningen fandt sted i restauranten og i fællesrum, hvor arbejdet blev udført, og parterne er enige om, at det var lovligt at opsætte kameraerne.

Efter bevisførelsen lægger Højesteret til grund, at formålet med og anvendelsen af tv-overvågningen var som forklaret af E i byretten, og at tv-overvågningen således bl.a. er anvendt til at disciplinere C og kontrollere, om hun udførte sit arbejde korrekt. Højesteret lægger efter bevisførelsen til grund, at denne anvendelse af tv-overvågningen over for C har haft et betydeligt omfang og er foregået løbende, både når E var til stede på arbejdspladsen, og når han ikke var der.

Højesteret finder, at X ApS og E ikke har godtgjort, at der forelå saglige og proportionale grunde (i form af

1633

arbejds-mæssige eller sikkerhedsmæssige forhold) til at anvende tv-overvågningen over for C som sket. Højesteret tiltræder på denne baggrund, at anvendelsen af tv-overvågningen har overskredet grænserne for, hvad der er tilladt efter arbejdsgiverens ledelsesret og efter den dagældende persondatalov, jf. herved denne lovs § 5, stk. 1-3.

Der skal herefter tages stilling til, om C som følge af den uberettigede anvendelse af tv-overvågningen har krav på godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Efter bestemmelsen er det en betingelse for godtgørelse for tort, at der foreligger en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person.

Anvendelsesområdet for erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, fremgår bl.a. af forarbejderne til loven og senere ændringer og af forarbejderne til den tidligere bestemmelse i § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven. I disse forarbejder anføres bl.a., at tort forudsætter en culpøs krænkelse af en vis grovhed, og at krænkelsen skal angå den pågældendes selv- og æresfølelse, dvs. vedkommendes opfattelse af eget værd og omdømme. For visse typer af krænkelse er det i forarbejderne mere præcist angivet, hvad der skal til for, at der foreligger tort, og disse angivelser kan bidrage til fastlæggelse af bestemmelsens anvendelsesområde også for så vidt angår andre krænkelse. Om vold fremgår det f.eks. af lovændringen i 1997, at der kun foreligger tort, hvis den er begået under særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder. Med hensyn til tortgodtgørelse ved overtrædelse af persondataloven fremgår det af forarbejderne til den ændring af tv-overvågningsloven og persondataloven, som skete ved lov nr. 519 af 6. juni 2007, at erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, udgør et tilstrækkeligt værn for den, der anser sin personlige integritet krænket ved en data-ansvarligs tilsidesættelse af persondatalovens beskyttelseshensyn.

Højesteret finder, at en overskridelse af grænserne efter ledelsesretten og databeskyttelseslovgivningen i forbindelse med en arbejdsgivers anvendelse af tv-overvågning over for en ansat ikke i sig selv vil udløse et krav på godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1. Det vil således - som også anført i forar-

bejderne til lovændringen i 2007 - bero på en konkret vurdering af den enkelte sags omstændigheder, om en uberettiget anvendelse af tv-overvågning over for en ansat kan udløse tortgodtgørelse.

Krænkelsen i den foreliggende sag består i, at tv-overvågningen i et betydeligt omfang er anvendt til - uden saglig grund - løbende at kontrollere C under udførelsen af hendes arbejde. Højesteret finder, at hun som følge heraf med føje har følt sig konstant overvåget på sin arbejdsplads, og at dette har medført en stor psykisk belastning for hende.

Højesteret finder på denne baggrund, at den uberettigede anvendelse af tv-overvågningen har haft den fornødne grovhed og har været egnet til at krænke Cs selv- og æresfølelse. Hun har derfor krav på godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Godtgørelsen kan passende fastsættes til 20.000 kr. Beløbet skal forrentes fra den 15. september 2017, hvor C nedlagde påstand for byretten om tortgodtgørelse for uberettiget anvendelse af tv-overvågningen.

Sagsomkostningerne for Højesteret er fastsat til dækning af advokatudgift med 35.000 kr. og af retsafgift for Højesteret med 1.500 kr., i alt 36.500 kr.

Thi kendes for ret

X ApS og E skal solidarisk betale yderligere 20.000 kr. med procesrente fra den 15. september 2017 til C.

I sagsomkostninger for Højesteret skal X ApS og E solidarisk betale 36.500 kr. til Fagligt Fælles Forbund som mandatar for C.

De idømte beløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse. Sagsomkostningsbeløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

U.2020.1879

U.2020.1879

Overvågning af kreditkorttransaktioner berettigede ikke til godtgørelse for tort.*Erstatning uden for kontraktforhold 111.1, 111.9 og 3.9.***H.D. 11. marts 2020 i sag BS-33797/2019-HJR (2. afd.)**

(Poul Dahl Jensen, Michael Reklings, Hanne Schmidt, Lars Hjortnæs og Jørgen Steen Sørensen).

A (adv. Jesper Ravn, København, besk.)
mod*B (adv. Anders Ørgaard, Åbyhøj)**C (adv. Casper Andreasen, Kbh.)**[Forlag] A/S (adv. Martin Dahl Pedersen, Kbh.)***Retten i Lyngbys dom 23. marts 2018, BS 160-233/2017****Sagens baggrund**

Sagen vedrører A's påstand om erstatning efter erstatningsansvarslovens § 26, efter domme af henholdsvis 25. august 2016 og 24. november 2016, hvor de to sagsøgte blev dømt ved retten i Glostrup for uberettiget at have skaffet sig adgang til en række kendte personers kreditkortoplysninger, herunder sagsøgerens, med henblik på, at oplysningerne skulle benyttes til udgivelse af artikler i ugebladet [Avis 1].

Parternes påstande*Sagsøger, A*

A har nedlagt påstand om, at de sagsøgte in solidum eller hver for sig skal betale kr. 250.000 til sagsøger med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Sagsøgte 1, B

B har nedlagt påstand om frifindelse.

B har overfor sagsøgte 4, [Forlag] A/S, nedlagt påstand om frifindelse.

B har over for sagsøgte 2, 3 og 4 nedlagt følgende selvstændig påstand: I det omfang de sagsøgte idømmes et solidarisk ansvar over for sagsøger, tilpligtes sagsøgte 2, 3 og 4 principalt solidarisk, subsidiært alternativt, at friholde sagsøgte 1 for ethvert beløb inkl. renter og sagsomkostninger, som sagsøgte 1 måtte blive tilpligtet at betale til sagsøger.

*Sagsøgte 2, F***1880**

F har nedlagt påstand om frifindelse, subsidiær betaling af et af retten fastsat mindre beløb end det påståvnte.

F har overfor sagsøgte 1, B, nedlagt påstand om frifindelse.

F har overfor sagsøgte 4, [Forlag] A/S, nedlagt påstand om frifindelse.

Sagsøgte 3, C

C har nedlagt påstand om frifindelse.

C har overfor sagsøgte 1, B, nedlagt påstand om frifindelse.

C har overfor sagsøgte 4, [Forlag] A/S, nedlagt om frifindelse.

Sagsøgte 4, [Forlag] A/S

[Forlag] A/S har nedlagt påstand om frifindelse, subsidiær betaling af et af retten fastsat mindre beløb end det påståvnte.

[Forlag] A/S har overfor sagsøgte 1, sagsøgte 2 og sagsøgte 3 nedlagt selvstændig påstand om, at sagsøgte 1, 2 og 3 tilpligtes solidarisk, subsidiært alternativt at friholde sagsøgte 4 for ethvert beløb, som sagsøgte 4 måtte blive pålagt at betale til sagsøger.

[Forlag] A/S har overfor sagsøgte 1, B nedlagt påstand om frifindelse.

Oplysningerne i sagen

[Avis 1] bragte den 1. juli 2008 følgende artikel på deres hjemmeside:

»...

*A: Kærlighedsferie betalt af skatteyderne**[Foto af A]*

A's kommentar til kærlighedsturen på skatteborgernes regning var: Øh... nå

*Pressefoto**Tirsdag, 1. juli 2008 - 10:23 - af E*

Den radikale politiker og TV-værten hyggede sig i Berlin og sendte regningen til de danske borgere

A og H hyggede sig gevaldigt, da de var på kærlighedsferie i Berlin.

Det oprindelige formål med turen var dog for A's vedkommende NATO-møder, som han skulle have deltaget i sammen med fem andre medlemmer af Folketinget.

Men de eneste møder, A dukkede op til, var øjensynligt stævne-møderne med kæresteren H. I hvert fald optræder han ikke på de lister over delegationsmedlemmer, der rent faktisk var til stede under møderne. Det oplyser NATOs parlamentariske hovedkvarter i Bruxelles.

- Han har ikke skrevet sig på nogle lister, han optræder ingen steder på listen over delegationsmedlemmer, der rent faktisk var til stede, lyder det i en mail fra NATO.

A viste sig dog i al fald én gang i NATO-sammenhæng, nemlig til en middag på den danske ambassade fredag aften. H landede samme aften kl. 21.05. Derefter så de andre mødedeltagere intet til den radikale politiker.

Mens de andre delegationsmedlemmer svedte ved de officielle arrangementer i dagtimerne, slentrede A og H hånd i hånd gennem Berlin. Især var den hotte cafégade, Simon Dach Strasse, et yndet udflugtsmål efter deres hede nætter på byens natklubber.

- Det var ikke meget, vi så til A, siger en af de folketingspolitikere, som var med i Berlin.

Påstår han var til møder

På spørgsmålet om, hvorvidt A deltog i de officielle møder i Berlin, og i stedet tilbragte tiden sammen med kæresteren svarede han:

- Øh ... Nå. Jeg har været til møder i Berlin ... og ... øh. Jeg ved bare, at jeg har været til møder. Hvor har du det fra, at jeg ikke var til stede?

- *Fra NATO-kontoret i Bruxelles. Du figurerer ikke på de officielle mødelister.* - Nej, jeg har ikke skrevet mig på nogen lister. Det er ikke noget, man gør.

- *NATO fortæller mig ellers, at deltagerne skal skrive sig ind på en liste, så det derved registreres, at de fysisk var til stede.* - Det behøver man ikke.

- *Det vil sige, at man bare kan vade ind til et NATO-møde uden at blive registreret?* - Jeg kan kun sige, at jeg har været til møder i Berlin. Vi når ikke mere nu.

...«

A klagede over artiklen i [Avis 1] til Pressenævnet, som den 28. oktober 2008 afsagde kendelse, hvoraf det fremgår af resuméet:

»Klager - en person - klagede over en artikel i [Avis 1] og på [Avis 1].dk. Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

Internetmediet [Avis 1].dk, hvori en del af de påklagede af artikler blev bragt, er anmeldt til Pressenævnet den 22. september 2008 efter medieansvarsloven § 8, stk. 1, hvorfor mediet efter denne

dato er omfattet af medieansvarsloven, jf. lovens § 1, nr. 3. Klagebrevet er modtaget i Pressenævnet den 7. juli 2008 - før anmeldelsen af hjemmesiden. Da mediet således ikke var anmeldt til Pressenævnet på tidspunktet for klagens modtagelse, afvises denne del af klagen.

Det følger af medieansvarslovens § 43, stk. 1, at Pressenævnet træffer afgørelse i sager om, hvorvidt der er sket en offentliggørelse i strid med god presseskik, jf. § 34, og hvorvidt et massemedie efter reglerne i kapitel 6 (§§ 36-40) er forpligtet til at offentliggøre et genmæle. Spørgsmålet om strafansvar for mediernes indhold efter kapitel 3 (herunder §§ 12 og 14) henhører under domstolene, og nævnet kan ikke tage stilling til, hvorvidt [C] kan holdes ansvarlig for citaterne fra [Avis 1].dk. Klagen realitetsbehandles herefter alene for så vidt angår artiklen i [Avis 1] den 3. juli 2008.

1881

Pressenævnet bemærker, at spørgsmålet om, hvorvidt straffeloven er overtrådt, henhører under domstolene og falder uden for nævnets kompetence. Dette punkt behandles derfor ikke.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at det er massemediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives, er korrekte, jf. punkt A. 1. På baggrund af mailkorrespondancen af 30. juni 2008 mellem [Avis 1] og NATO lægger Pressenævnet til grund, at delegationsmedlemmene skulle udtale sig under møderne eller indskrive sig på mødelister for at blive registreret som deltagere, men at dette ikke var et krav for deltagelse, og listerne derfor ikke kan anses for en fuldstændig oversigt over deltagere. [K] indskrev sig ikke på mødelisterne. [K] blev den 24. maj 2008 set af [Avis 1]'s medarbejder på et tidspunkt, hvor han efter dagsordenen - og egne oplysninger - skulle have deltaget i et møde.

Pressenævnet finder herefter, at oplysningerne om, at klager ikke optræder på listerne over delegationsdeltagere er korrekte. Nævnet finder videre, at overskrifterne »Kærlighedsferie betalt af skatteyderne« og »... sendte regningen til de danske borgere« er [Avis 1]'s vurderinger på baggrund af de offentliggjorte oplysninger, og nævnet udtaler ikke kritik af overskrifternes formulering.

Oplysningerne om klagers manglende deltagelse i det officielle program kan være skadelige, krænkende eller virke agtelsesforringende for klager, og har derfor skullet efterprøves i særlig grad, først og fremmest ved forelæggelse for [K]. [Avis 1] forelagde oplysningerne for [K], og hans kommentarer fremgik af artiklen, og navnet udtaler ikke sin kritik af [Avis 1] for ikke at forelægge oplysningerne.

Pressenævnet finder, at [Avis 1] heller ikke i øvrigt har tilsidesat god presseskik.

...«

I 2014 kom det frem, at [Avis 1] havde haft en kilde hos Nets, som havde videregivet oplysninger om kendtes kreditkorttransaktioner, og i 2016 blev der rejst sigtelser mod [Forlag] A/S samt flere ansatte hos [Avis 1] og kilden hos Nets.

Anklageskriftet mod [Forlag] A/S blev indgivet den 6. juli 2016 og mod B, D, E, I, F og C den 9. august 2016.

Retten i Glostrup afsagde den 25. august 2016 dom i straffesagen mod [Forlag] A/S, idet sagen mod [Forlag] A/S var udskilt, da [Forlag] A/S havde tilstået.

Det fremgår af Retten i Glostrups dom af 25. august 2016 blandt andet:

»...

Anklageskrift er modtaget den 25. august 2016 og erstatter tidligere anklageskrift af 6. juli 2016.

[Forlag] A/S er tiltalt for overtrædelse af

1.

straffelovens § 264 c, jf. § 263, stk. 3, jf. stk. 2,

som ejer og udgiver af ugebladet [Avis 1], under særligt skærpende omstændigheder, idet [Avis 1] i tiden op til den 24. juni 2008 modtog og uberettiget udnyttede oplysninger om en offentligt kendt persons bryllupsrejse, som var fremkommet ved, at B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperatør, uberettiget skaffede sig adgang til firmaernes kreditkortoplysninger, hvorefter B udleverede oplysninger om bryllupsrejsen til [Avis 1].

2.

straffelovens § 263, stk. 3, jf. stk. 2,

som ejer og udgiver af ugebladet [Avis 1], under særligt skærpende omstændigheder og i forening med B, idet chefredaktør C den 24. juni 2008 indgik aftale med B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperatør, om, at B fremadrettet systematisk i firmaernes EDB-systemer uberettiget skaffede sig adgang til firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende en række offentligt kendte personer, hvorefter B i perioden fra den 24. juni 2008 til primo 2012 ikke under 662 gange udleverede sådanne oplysninger til ansatte på ugebladet [Avis 1].

3.

straffelovens § 299, stk. 2,

som ejer og udgiver af ugebladet [Avis 1], ved at have ydet en fordel til B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperator og i den forbindelse varetog firmaernes formueanliggender, idet daværende chefredaktør C den 24. juni 2008 indgik aftale med B om, at B i firmaernes EDB-systemer uberettiget skaffede sig adgang til en andens oplysninger, hvorefter B i perioden fra maj 2008 til primo 2012 i et større antal tilfælde udleverede firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende en række offentligt kendte personer til ansatte på ugebladet [Avis 1], med henblik på, at disse skulle anvende oplysningerne til artikler, for hvilket B pligtstridigt modtog ikke under 430.000 kr.

...

Retens begrundelse og afgørelse

[Forlag] A/S har uden forbehold erkendt sig skyldig. Tilståelsen er underbygget af de oplysninger, der er i øvrigt er fremkommet under sagen, herunder undersøgelser fra Nets, rapport af 23. juni 2014 udarbejdet af advokat-firmaet Stagetorn på foranledning af [Forlag] A/S, og i øvrigt sammenholdt med forklaringerne fra J og L.

Det er derfor bevist, at [Forlag] A/S er skyldig som anført i tiltalen og i overensstemmelse med erkendelsen.

Straffen fastsættes til 50 dagbøder på hver 200.000 kr. jf. straffelovens § 263, stk. 3, jf. stk. 2, tildels jf. § 264 c, og straffelovens § 299, nr. 2, nu stk. 2, altjf. § 306.

Med hensyn til strafudmålingen har retten lagt vægt på karakteren af de begåede forhold, således at der er tale om overtrædelse af straffelovens § 263, stk. 2, jf.

1882

stk. 3 - hacking under skærpende omstændigheder, og overtrædelse af straffelovens § 299, stk. 2, bestikkelse i den private sektor.

Retten har i skærpende retning lagt vægt på, at forholdene er begået systematisk over en meget lang periode og i meget stort omfang, og at der er tale om erhvervsmæssig anvendelse af de ulovligt indhentede oplysninger.

Retten har også lagt vægt på den krænkelse, som lovovertrædelserne har medført for de forurettede - ved at oplysningerne om private forhold er videregivet og i et vist omfang offentliggjort.

Ved udmåling af en bøde for et sådant forhold er det af betydning, at bøden effektivt skal have en afskrækkende virkning for virksomheden. Retten har dog tillige tillagt ledelsens efterfølgende reaktion betydning, da oplysningerne kom til offentlighedens kendskab.

Retten følger påstanden om konfiskation, jf. straffelovens § 75, stk. 2.

...«

Retten i Glostrup afsagde den 24. november 2016 dom i straffesagen hvor B, F og C var anklaget for:

1.

B

overtrædelse af straffelovens § 263, stk. 3, jf. stk. 2,

ved i perioden fra maj 2008 til primo 2012 som ansat systemoperator i PBS/IBM i ... under særligt skærpende omstændigheder, og til dels efter forudgående aftale med ansatte på ugebladet [Avis 1], systematisk i firmaernes EDB-systemer uberettiget at have skaffet sig adgang til firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende ikke under 135 offentligt kendte personer, hvilke oplysninger herefter i et stort omfang blev udleveret til ansatte på [Avis 1], idet han ikke under 31 gange uberettiget nulstillede adgangskoden til EDB-systemerne for andre ansatte i PBS/NETS/IBM under disses accept eller viden, og herefter i ikke under 67 tilfælde anvendte disse ansattes adgang til ikke under 523 gange at søge i kreditkortdatabaser, som tiltalte ikke havde legitim adgang til.

2.

B

overtrædelse af straffelovens § 299, stk. 2,

ved i perioden fra maj 2008 til primo 2012 som ansat systemoperator i PBS/IBM i ..., hvor han varetog firmaernes formueanliggender, pligtstridigt at have modtaget ikke under 430.000 kr. for at have skaffet sig adgang til en andens oplysninger i firmaernes EDB-systemer, og herefter at have udleveret firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende ikke under 135 offentligt kendte personer til ansatte på ugebladet [Avis 1].

10.

F

som chefredaktør på ugebladet [Avis 1] i perioden fra den 15. juni 2009 til primo 2012 under særligt skærpende omstændigheder at have medvirket til at overtræde straffelovens § 263, stk. 3, jf. stk. 2, jf. § 23, idet daværende chefredaktør C den 24. juni 2008 indgik aftale med B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperator, om, at B fremadrettet systematisk i firmaernes EDB-systemer uberettiget skaffede sig adgang til firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende en række offentligt kendte personer, hvorefter B i perioden i et større antal tilfælde udleverede sådanne oplysninger til ansatte på ugebladet [Avis 1], idet F i forbindelse med sin tiltræden som chefredaktør blev orienteret om den allerede indgåede aftale med B og ikke gjorde tiltag for at stoppe aftalen, men aktivt lod aftalen fortsætte og i den forbindelse indførte nye måder til at honorere B.

11.

F

som chefredaktør på ugebladet [Avis 1] i perioden fra den 15. juni 2009 til primo 2012 at have overtrådt straffelovens § 299, stk. 2,

ved at have ydet en fordel til B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperator og i den forbindelse varetog firmaernes formueanliggender, idet daværende chefredaktør C den 24. juni 2008 indgik aftale med B om, at B fremadrettet i firmaernes EDB-systemer uberettiget skaffede sig adgang til en andens oplysninger, hvorefter B i perioden i et større antal tilfælde udleverede firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende en række offentligt kendte personer til ansatte på ugebladet [Avis 1] med henblik på, at disse skulle anvende oplysningerne til artikler, for hvilket B pligtstridigt modtog ikke under 300.000 kr., idet F i forbindelse med sin tiltræden som chefredaktør blev orienteret om den allerede indgåede aftale med B og ikke gjorde tiltag for at stoppe aftalen, men aktivt lod aftalen fortsætte og i den forbindelse indførte nye måder til at honorere B.

12.

C

som chefredaktør på ugebladet [Avis 1] at have overtrådt straffelovens § 264 c, jf. § 263, stk. 3, jf. stk. 2,

under særligt skærpende omstændigheder, idet han godkendte, at [Avis 1] tiden op til den 24. juni 2008 modtog og uberettiget udnyttede oplysninger om en offentligt kendt persons bryllupsrejse, som var fremkommet ved, at B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperator, uberettiget skaffede sig adgang til firmaernes kreditkortoplysninger, hvorefter B udleverede oplysninger om bryllupsrejsen til [Avis 1].

13.

C

som chefredaktør på ugebladet [Avis 1] i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2008 under særligt skærpende omstændigheder og i forening med B at have overtrådt straffelovens § 263, stk. 3, jf. stk. 2,

1883

idet C den 24. juni 2008 indgik aftale med B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperator, om, at B fremadrettet systematisk i firmaernes EDB-systemer uberettiget skaffede sig adgang til firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende en række offentligt kendte personer, hvorefter B i perioden i et større antal tilfælde udleverede sådanne oplysninger til ansatte på ugebladet [Avis 1].

14.

C

som chefredaktør på ugebladet [Avis 1] i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2008 at have overtrådt straffelovens § 299, stk. 2,

ved at have ydet en fordel til B, der var ansat i PBS/IBM i ... som systemoperator og i den forbindelse varetog firmaernes formueanliggender, idet C den 24. juni 2008 indgik aftale med B om, at B fremadrettet i firmaernes EDB-systemer uberettiget skaffede sig adgang til en andens oplysninger, hvorefter B i perioden i et større antal tilfælde udleverede firmaernes kreditkortoplysninger vedrørende en række offentligt kendte personer til ansatte på ugebladet [Avis 1] med henblik på, at disse skulle anvende oplysningerne til artikler, for hvilket B pligtstridigt modtog ikke under 70.000 kr.

...«

Der er under denne civile erstatningssag dokumenteret følgende fra straffedommens afsnit om »Sagens oplysninger«:

»...

Denne sag drejer sig om den strafferetlige bedømmelse af fremkaffelsen fra edb-systemer hos PBS/NETS og videregivelsen til ugebladet [Avis 1] af oplysninger om en lang række offentligt kendtes kreditkorttransaktioner i perioden fra juni 2008 til primo 2012.

Der er under sagen fremlagt hjælpebilag med oversigt over søgefunktioner hos NETS og dokumenteret fra 32 tekniske arbejdsrapporter udarbejdet af Nets Corporate Security Incident Response team indeholdende resultaterne af tekniske undersøgelser af 32 nulstillinger foretaget med bruger-ID ...17... og ... der var bruger-ID for tiltalte B hos henholdsvis NETS og IBM.

Af rapporterne fremgår en beskrivelse af de foretagne nulstillinger af adgangskoder for andre brugere hos NETS, en beskrivelse af aktiviteten hos brugeren, efter at adgangskoden var nulstillet, og en sammenligning af denne aktivitet med den nulstillede brugers normale aktivitets- og søgemønstre, ligesom tiltalte B's brugeradfærd er beskrevet.

Der er endvidere dokumenteret mailkorrespondance og fremlagt udskrift af i alt 906 sms-beskeder og mails fra perioden fra den 16. juni 2008 til og med den 14. december 2011 med oplysninger om kreditkorttransaktioner vedrørende en række offentligt kendte personer.

Der er herudover dokumenteret mails for perioden fra den 25. marts 2014 til den 1. maj 2014 og fra de tiltalte D, I og F.

Der er som bilag F-1-0-20 fremlagt rapport med en endelig sammentælling af oplysninger om kreditkorttransaktioner. Forsvarerne har ikke villet bestride, at der i alt er konstateret 906 kreditkorttransaktioner/oplysninger i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2011, der er fordelt med 133 i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2008, 303 fra den 1. januar 2009 til den 14. juni 2009 og 470 fra den 15. juni 2009 til den 31. december 2011.

Der er fremlagt i alt følgende 17 artikler fra [Avis 1] med omtale af nogle af de offentligt kendte personer, der fremgår af de fremsendte kreditkortoplysninger:

1) Bilag F-1-89-5, side 3-7 rapport af 13. maj 2016, [Avis 1] - artikel om H. og A i Berlin, artikel fra [Avis 1] 4. - 11. juni 2008 og webartikel af 1. juli 2008 og 2. juli 2008,

...
Vedrørende gerningsperioden i anklageskriftet og antallet af kendte personer samt navnene på disse er der dokumenteret følgende:

- Bilag F-1-21-3, side 9, rapport af 28. maj 2014, koster nr. 16 - mails Berling, facebook-besked af 30. juni 2008, kl. 09.22 fra D til E.
- Bilag U-1-0-34-1, side 2, sms-besked af 3. juli 2008, kl. 09.10 fra D til E.

...«

Under denne sag er der endvidere dokumenteret en del fra forklaringerne under straffesagen som gengivet i Retten i Glostrups dom af 24. november 2016. Det dokumenterede gengives herunder fuldstændigt:

Fra tiltalte D's forklaring blev dokumenteret:

»...

De fik ikke direkte at vide, at de skulle holde sig inden for lovens rammer, men selvfølgelig skulle man overholde loven. Det lå som en naturlig ting, men det var ikke noget, der blev talt om.

I 2008 var der en tiptelefon. Den blev oprettet, før han startede som praktikant. Det var C, der indførte tiptelefonen. Der var et telefonnummer, hvor man kunne ringe ind med tip. De gav op til 10.000 kr. for et godt tip. Årets tip gav 100.000 kr., men blev aldrig udbetalt. Folk blev i [Avis 1] opfordret til at ringe ind med tip.

...

C tog initiativ til et møde med B og tiltalte, efter tiltalte var kommet hjem fra Canada. Tiltalte skulle med til mødet, fordi det var ham, der havde haft den første kontakt til B.

Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-129, side 3, rapport af 17. marts 2016, godkendt af [Forlag], men ej i rapportmateriale, mail nr. 13 af 16. juni 2008, kl. 13:12:25 fra D til C, hvoraf fremgår blandt andet: »Tirsdag d. 24

1884

kl. 11 - møde med tipper D«. Tiltalte har hertil forklaret, at det godt kan passe, at mødet blev holdt den 24. juni 2008, kl. 11.00. Det var tiltalte, der kontaktede B omkring mødet den 24. juni 2008. B havde på det tidspunkt ikke fået nogen penge endnu. Det var ikke normalt, at kilder kom til møde på redaktionen for at aftale honorar. Det færegik på en lidt anden måde, når en kilde skulle have lidt ekstra for sit arbejde. Det var hans indtryk, at C var tilfreds med kilden. Det lå i luften, at der skulle tales om muligheden for at fortsætte samarbejdet og om, hvorvidt der kunne laves en fast aftale med B, men han husker det ikke præcist. Han syntes, at det var lidt underligt, at han skulle være med til mødet. Tiltalte havde aldrig været med til et sådant møde før. Mødet tog omkring 30 minutter. Det var C, der førte ordet. Det var C og B, der havde en dialog.

Han sagde ikke noget under mødet. Det første punkt på dagsordenen var at få aftalt et honorar for tippet omkring bryllupsrejsen. Han mener, at tippet gav 20.000 kr. Der blev derefter talt om, hvorvidt der fremover kunne laves et fast samarbejde.

B skulle fremadrettet finde ud af, hvor og hvornår visse kendte personer brugte deres kreditkort. [Avis 1] kunne herefter bruge oplysningerne til at finde dem, primært i udlandet. Der blev lavet en aftale. Aftalens var, at kilden selv løbende tjekkede kreditkorttransaktioner på, hvad han kunne, og derefter sendte oplysningerne til [Avis 1]. [Avis 1] kunne også bede B om at tjekke en bestemt person. Han huskede ikke, hvordan B fik oplyst, hvad det var for personer, han skulle tjekke. De talte ikke navne på mødet eller om, at det skulle være kongelige eller ministre, der skulle tjekkes. Tiltalte kan ikke huske, hvordan B fik en liste over kendte, men langsomt blev der opbygget en database over kendte.

Da de holdt mødet, vidste de godt, at der var tale om kreditkortoplysninger men de vidste ikke andet. Tiltalte vidste ikke, hvordan B gjorde det, og det talte de heller ikke om på mødet. B sagde, at han kunne se kreditkorttransaktioner via sit arbejde, men tiltalte husker ikke, om der blev nævnt, at oplysningerne kom fra databaser. De interesserede sig ikke for, hvordan B gjorde det. Det var målet og ikke midlet, det handlede om for [Avis 1]. Det lå i luften, at B skulle videregive oplysningerne på sms, som det var foregået på turen til Canada.

Tiltalte blev bedt om at have kontakten til B, men han husker ikke, om det var på mødet eller dagene efter, at det blev aftalt. Det blev på mødet aftalt, at B skulle have 10.000 kr. om måneden for de oplysninger, han kunne finde. C's første forslag var 5.000 kr. om måneden, men det endte med 10.000 kr. Han var lidt usikker på, hvordan det blev aftalt, men det var ikke B, der krævede 10.000 kr.

Det blev aftalt, at honoreringen skulle ordnes, så det ikke fremgik nogle steder. Det var sorte penge.

...

Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-66, side 3, rapport af 11. juni 2015, mail 1 fra D til C, mail af 4. juli 2008 fra D til C, hvoraf fremgår blandt andet: *»Jeg bruger efterhånden mit internet rigtig meget hjemmefra i forbindelse med jobbet - ikke mindst i kontakten med vores »guldkilde«, som sender mig kreditkorttransaktioner på mails osv. Vh D«.*

Tiltalte har hertil forklaret, at det godt kan passe, at han har skrevet mailen til C. B [Gik] ikke under sit rigtige navn på redaktionen. Når han kaldte ham for »guldilden«, var det for, at C skulle vide, hvem der var tale om.

Han husker ikke, hvorfor han skrev, at han fik kreditkorttransaktioner sendt på mails. B sendte primært oplysninger på sms. Der havde også været enkelte mailkorrespondancer. Mailen til C handlede primært om, at tiltalte gerne ville have lønforhøjelse.

De første 5 måneder fik han ca. 1-2 sms'er om dagen med kortoplysninger fra B. Han vurderede indholdet af oplysningerne, og hvis der var noget spændende, gav han det videre til en chef eller leder, som bestemte, om der var noget, de skulle gå videre med. Det første halve år blev der skrevet 2-3 historier på baggrund af af de oplysninger, de havde fået fra B.

Der blev opbygget en viden om, hvilke oplysninger/personer B kunne finde, men der blev ikke skrevet noget ned før senere. B sendte en liste på de personer, han kunne tjekke. Hvis en chef kom og spurgte, om de kunne finde oplysninger på en given person, kunne de se det på listen. Han vidste, at B kunne tilføje nye navne på listen, men ikke hvordan han konkret gjorde det. Han vidste, at B skulle en proces igennem, som var svær. Han fik fornemmelsen af, at B samlede til bunke og kun søgte nye navne på et givent tidspunkt. B fortalte ham, hvornår det tidspunkt var, og tiltalte vi-

deregav den besked til de andre. Han havde indtrykket af, at B havde lettere ved at gøre det på nogle tidspunkter frem for andre, men han tænkte ikke nærmere over, hvilke metoder der blev benyttet.

...
Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-5, side 2, rapport af 14. oktober 2014, mail D/ [Avis 1] medarbejdere på redaktionen, mail af 5. marts 2010, kl. 13.30:40 fra D til L, P, J, Q, R, K, S, F, U, V, X, E og Y, hvoraf fremgår: *»Vores tipper kan gå ind i morgen og lede efter nye navne i systemet (kreditkort). Og KUN i morgen. Det er svært og risikabelt at gøre løbende for ham. Hvis i har nogle nye navne, som er aktuelle lige nu, og som det vil være godt at have kreditkortoplysninger på, så giv lyd a.s.a.p D«.*

Han vil anslå, at der i perioden 2008-2010 blev skrevet 20-25 artikler i [Avis 1] ud fra oplysninger, de havde fået fra B.

1885

Det var en chef, en mellemlider, redaktionschef eller nyhedschef, der afgjorde, om man måtte forfølge et tip om kendte, der opholdt sig i udlandet. Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-58, side 2, rapport af 10. juni 2015, E.

- korrespondance omkring A i Rom, sms-besked af 5. juli 2008, kl. 17:00:55, fra D til E, hvoraf fremgår: *»Jeg har snakket m. L. A er i Rom. H har handlet i lufthavnen kl. 15. OG jeg har tjekket at der gik et jly til rom kl. 16. Endnu en romantisk ferie?«.*

Tiltalte har hertil forklaret, at det var en oplysning, han havde fået fra B.

Tiltalte blev foreholdt samme bilag side 3, sms-besked af 5. juli 2008, kl. 17:40:54 fra D til E, hvoraf fremgår *»Jeg fatter dem ik. Du skal da til rom mand«.*

Tiltalte har hertil forklaret, at ledelsen tog en beslutning om, at der ikke skulle sendes en journalist til Rom på baggrund af tippet. Det var E's historie, og derfor skrev han sådan til E. På det tidspunkt var E med inde over kilden.

Tiltalte blev foreholdt samme bilag side 4, sms-besked af 5. juli 2008, kl. 18:25:47 fra D til E, hvoraf fremgår: *»Han synes vi skal vente på flere transaktioner. Det bliver jo hurtigt dyrt siger han. Jamen så tag dog nogle chancer for guds skyld. Har sms.et til... uden svar«.*

Tiltalte har forklaret, at... er C. Han og E havde bare en diskussion om turen til Rom. Han ved ikke, hvem »han« er i mailen. Det var nok en anden chef på radaktionen, men ikke C. Normalt ville man ikke tage chefredaktøren med ind over sådan en beslutning, men gå igennem en anden, som så kunne gå videre til chefredaktøren.

Tiltalte blev foreholdt samme bilag side 6, sms-besked af 6. juli 2008, kl. 11:36:56 fra D til E, hvoraf fremgår:

»C vil ikke sende nogen derned. L ringede lige. Hmm. Mærkeligt. De vil skrive en historie om det hjemme fra. Selv om vi intet bevis har for at de er sammen. De kan evt. ringe til C hvis du følger du har noget at gøre i italien hehe.«

Tiltalte har hertil forklaret, at der skulle skrives en historie hjemmefra uden at sende en journalist til Rom. Han mente, at det var bedst at tage derned for at få tippet bekræftet, før historien blev skrevet. Han husker ikke, om det var noget, han talte med C eller L om.

...
Det var B, der havde lavet listen over kendte personer, som B kunne søge oplysninger på. [Avis 1] skrev om de kendte og dem, der var kendte på tv i en bestemt periode. Der var ikke personer, som de ikke ville have på listen, men der var nogle, som de ikke mente, var interessante.

Tiltalte blev forevist bilag U-1-0-33, side 1 og side 3, rapport af 4. juni 2015, kendisliste fra B til D, mail af 10. februar 2009, kl. 22:37 fra B til D hvoraf fremgår: *»Hi D. Her er seneste liste, nyeste navne er: Z, Æ, O.Å, AA, Hilsen - B«* samt liste med 114 navne.

Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-62, side 2, rapport af 10. juni 2015, E - navne til kreditkortkilde 2008-2009-2010, mail af 29. september 2008, kl. 14:30 fra D til C, cc. J, K og L, hvoraf fremgår *»Emne VIGTIGT - NYE NAVNE TIL KILDE. Hey. Vores kreditkortkilde har indtil i aften kl. 24 til at finde nye navne, som vi ikke har i forvejen.«*

Tiltalte har hertil forklaret, at der ikke var nogen liste i papirform på det tidspunkt. Den kom først senere.

...
Da F blev ansat som chefredaktør, blev han oplyst om B som kilde. Det var tiltalte og E, der fortalte ham om det på hans første arbejdsdag. Da det var en aftale, C havde lavet, syntes de, at det var på sin plads, at F fik det at vide, så han kunne tage en beslutning om, hvorvidt samarbejdet med B skulle fortsætte eller stoppe.

F kom udefra, og de kendte ham ikke i forvejen. Det lå latent i luften, at I var blevet orienteret af nogle af de andre chefer. Det var hans fornemmelse, at L havde informeret I.

E og tiltalte fortalte F om kilden, som kunne levere kreditkortoplysninger, og de fortalte F, at det var tiltalte og E, der havde kontakten til kilden. F skulle tage stilling til, om de skulle fortsætte med at benytte kilden. Der var ikke andre faste kilder på de tidspunkt, som de syntes, at F skulle vide noget om. Han husker ikke præcist, hvad de fortalte til F. De informerede F på et overordnet plan og ikke så detaljeret. Han husker ikke, om honoreringen af kilden overgik til F, eller om L fortsatte med det, indtil de flyttede ud i det nye hus.

Tiltalte mener ikke, at F kommenterede på det med kilden, udover, at de skulle fortsætte med at bruge B som kilde. Det var ikke alle på redaktionen, der kendte til kilden. Der var snak i krogene om, at der var en kilde, som kunne finde oplysninger, men de kendte ikke hans navn, eller hvem han var. Hen ad vejen og med årene var der flere og flere, der fik kendskab til kilden.

Man regnede med, at oplysningerne om kilden blev i den kreds af personer, som var bekendt med ham. I 2010 var man oppe i [Forlag 1] hierakiet blevet bange for et eller andet, som gjorde, at samarbejdet med B skulle stoppe. Der blev opdigtet et stop, som F i sommeren 2010 fortalte om på et stående redaktionsmøde. F fortalte, at man havde haft en kilde på [Avis 1], som nogle kendte til og andre ikke, og at samarbejdet ubetinget var ophørt. I virkeligheden var samarbejdet ikke stoppet. Der var en mindre kreds af personer, der bestod af F, J, L, E og tiltalte selv, som fortsat kendte til og brugte B som kilde. Det skulle holdes hemmeligt for den øverste ledelse i [Forlag], at de fortsat brugte B som kilde. Det var vist den sorte aflønning af B, der gjorde, at

1886

ledelsen ville have, at det skulle stoppe. Han tænkte ikke over, om det var noget strafferetligt, der var årsag hertil.

...
Tiltalte blev foreholdt samme bilag, side 3, mail af 21. marts 2011, k. 21:41 fra F til D, hvoraf fremgår: *»Kære D. Du skal under ingen omstændigheder hverken ligge søvnløs eller have ond i maven. Ansvarer for dette er MIT. Lad os sætte os ned sammen med L en af de nærmeste dage for at finde en løsning, der er dækning for i budgette Kh F«.*

Foreholdt sin svarmail i samme bilag, side 3, mail af 21. marts 2011, kl. 21:42:20, har tiltalte forklaret, at han indgik i en dialog med F om, hvorvidt de kunne beholde B som kilde. F lod det være op til tiltalte, da det var hans tipper. Der blev pålagt ham mere og

mere, og det blev omfangsrigt. Hvis det kom frem i [Forlag]-toppen, ville F benægte alt.

I 2011 kom der ikke længere løbende oplysninger fra B. I særtilfælde kunne de bede om oplysninger. Det var gearret meget ned.

...«

Fra tiltalte E's forklaring blev dokumenteret:

»...

Tiltalte husker ikke, at han skulle have haft samtaler om kilden B, og han havde heller ikke rigtig nogen dialog med B. Han var ikke venner med ham. Han fik ikke oplysninger om, hvad B gjorde, når han fandt oplysninger til dem. Han havde dog et indtryk af, hvordan han gjorde det, uden af B selv havde fortalt noget. Han blev bekendt med B som kilde i juli 2008 i forbindelse med en historie om H og A i Berlin. Han havde ikke hørt om B, da der blev skrevet om prinseparrets bryllupsrejse til Canada. I juni eller juli 2008 fik tiltalte et tip fra en af A's kolleger om, at A skulle have været i Berlin for at deltage i et NATO møde, men at det blev til et »hyggevisit« med H. Det var en tophistorie. Tiltalte fik historien og begyndte at researche den. C var meget interesseret i politik, og han interesserede sig for historien om A. Det var i den forbindelse, at C introducerede tiltalte for en kilde, der kunne tjekke A's og H's kreditkortoplysninger. Oplysningerne kunne bekræfte historien om A. Tiltalte fik nogle kreditkortoplysninger fra D, som bekræftede, at A havde været på frokostrestaurant på et tidspunkt, hvor han stod til at have møde i NATO. Tiltalte husker ikke, om han fortalte C om kreditkortoplysningerne, men det tror han. Det sendte med en historie om, at A havde været på kærlighedsferie for skatteyderens penge, og alle medier skrev om det.

Tiltalte fortsatte med sin research, efter at historien var blevet bragt, og det viste sig, at A skulle til Rom i Italien. Det kom på tale, at der skulle sendes nogen til Rom og forfølge historien. Der blev dog taget en beslutning om, at der ikke skulle journalister til Rom. Det var L, der gav tiltalte den besked, men det var C, der tog beslutningen.

Foreholdt bilag F-1-21-3, side 9, rapport af 8. maj 2014, koster nr. 16, mails Berlin 2, mail af 30. juni 2008, kl. 09:22 til D med oplysninger om kreditkorttransaktioner foretaget i Berlin af H og A den 24.-26. maj 2008, har tiltalte forklaret, at han ikke husker mailen.

Foreholdt bilag F-1-89-5, side 5, rapport af 13. maj 2016, [Avis 1] - artikel om H og A i Berlin, overskrift »A: Kærlighedsferie betalt af skatteyderne«, har tiltalte bekræftet, at det var den artikel, han skrev.

Tiltalte havde historien klar, da han fik kreditkortoplysningerne. Det var ikke oplysningerne fra D, der gjorde, at han skrev historien, men oplysningerne gav ham sikkerhed for, at det, han skrev, var rigtigt. Han ville gerne have sikkerhed for, at hans oplysninger var rigtige, når han skulle skrive historie. Han kæmpede meget imod de artikler, hvor overskrifterne ikke havde noget med virkeligheden at gøre.

Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-29, side 4 og 5, rapport af 2. juni 2015, mail fra E til C, mail af 7. juli 2008, kl. 10.14, hvoraf fremgår: *»Hej C Jeg synes det er farligt at skrive en artikel udelukkende baseret på kreditkorttransaktioner. Så er vi ude i gætterier. Reelt ved vi ikke, om de er dernede sammen. (Måske A har betalt for hotellet hjemmefra som en gave til H? A havde feks. en trans i Zürich torsag.) Der skal ikke meget til at lægge to og to sammen, vis vores historie ikke stemmer, men kum korresponderer med kreditkort-transaktioner. Vores kilde er for god til at miste, da den kan være brugbar mange år ud i fremtiden. Jeg synes - i grove træk - at kortrans-kilden kun skal bruges som verificering, af historier eller som grundlag for yderligere research. Hvis vi kan få oplysninger om deres tur til Rom ad anden vej, så er det helt i orden*

(Bare et enkelt øjenvidne f.eks.). Men som det står nu, er det så ikke lidt for risky for en historie, der reelt kun er en »navne hjemmefra«.

Bare min mening

E«

Tiltalte har hertil forklaret, at han ville gøre opmærksom på, at han nægtede at skrive historien om Rom, fordi der ikke blev sendt en journalist derned for at verificere oplysningerne, de havde fået af kortkilden. Det ville være dårlig journalistik at skrive historien på den baggrund. Det farlige var, at det kunne afsløre en kilde, og han var meget opmærksom på kildebeskyttelsen.

...

På et tidspunkt i sommeren 2010 sagde F noget, som indikerede, at den øverste direktør i [Forlag], O, vidste besked om kilden. F sagde, at O havde sagt til ham, at samarbejdet med kilden skulle stoppe. F fortalte det både til tiltalte og D på samme tid, fordi det var dem, der modtog sms-beskederne fra B. Samarbejdet skulle

1887

stoppe officielt, men fortsætte uofficielt. Journalister er det mest sladreende folk, og der blev snakket i krogene. På flere af de mails, der blev sendt om nye navne til kilden, stod halvdelen af redaktionen på. Kendskabet var så bredt, at det var størstedelen af de ansatte, der kendte til kilden. Tiltalte syntes, at det var et problem i forhold til kildebeskyttelse.

...

Tiltalte havde brugt oplysninger fra B til at verificere historier, blandt andet historien om A. Der var ikke oplysninger, der havde dannet grundlag for hans artikler. Historien om A i Berlin blev til ved et tip fra en politikerkollega. Der har været skrevet artikler, hvor kreditkortoplysningerne havde været en del af artiklen.

...

Tiltalte havde fået at vide, at det var O, der havde sagt, at de skulle stoppe med at bruge kilden. Han havde set O på redaktionen. O var en sjælden gæst på redaktionen.

...

I retsbog af 13. oktober 2016 har tiltalt E supplerende forklaret til artikel bilag F-1-89-5 om H og A i Berlin, at billederne blev taget den 25. maj 2008, før B havde kontaktet [Avis 1].

...«

Fra tiltalte C's forklaring blev dokumenteret:

»...

Tiltalte blev af anklageren foreholdt bilag U-1 -0-129, side 8, rapport af 17. marts 2016, godkendt af [Forlag], men ej i rapportmateriale, mail nr. 143, af 1. december 2008, kl. 13:34:32 fra C til [Avis 1] alle, hvoraf fremgår: *»Kære alle I forbindelse med min opsigelse har jeg aftalt med direktionen, at jeg fortsat vil være på bladet til og med udgangen af december. Jeg vil dog ikke længere figurere i kologonen som ansvarshavende redaktør. Denne position overtager forlagsdirektør I, indtil min afløser er udpeget, gode hilsener - C Chefredaktør.«*

...«

Fra tiltalte F's forklaring blev dokumenteret:

»...

Det er rigtigt, at han fyrede E, men han ønsker ikke at udtale sig nærmere om det. E er en af Danmarks bedste graver-journalister og meget empatisk. Tiltalte har stor respekt for E som journalist.

Det var tiltalte, der forfremmede D. Det havde ikke noget med kreditkortkilden at gøre. D var en meget loyal og dedikeret medarbejder. Han var meget dygtig.

Tiltalte var bekendt med B som kilde og med, at E og D fik sms-beskeder fra ham. Tiltalte husker ikke, at E nævnte, at han ville ud af forholdet til kilden. Tiltalte blev første gang gjort bekendt med kilden på en af hans første arbejdsdage. E og D orienterede ham om det. De fortalte ganske kort, at [Avis 1] havde en kilde, som

gennem sit arbejde i PBS havde adgang til kredikortinformationer. Tiltaltes svar til det var, at han synes, det var fedt. Det fremgik tydeligt, at kilden også havde eksisteret under de seneste to forgængere. Tiltalte havde nogle overvejelser om lovligheden af at bruge kilden, men hans konklusion blev, at det lå inden for det strafferetligt lovlige, da det var oplysninger, som den pågældende havde adgang til gennem sit arbejde.

Det havde aldrig været tilladt at bryde straffeloven på [Avis 1]. Tiltalte blev ikke orienteret af E og D om andre kilder. I løbet af hans første to uger på [Avis 1] fik han imidlertid oplysninger om andre journalisters kilder på steder, han ikke troede, at det var muligt at have kilder. Han fik indblik i en verden, som han ikke troede fandtes. Kilder var meget centrale i enhver journalists liv. Man kunne ikke drive fornuftig journalistik uden kilder. Alle dygtige journalister brugte kilder.

I kom ikke på [Avis 1] i tiltaltes første tid. Han blev væk, så der ikke var tvivl om ansvarsfordelingen. Han orienterede ikke I om kredikortkilden i den første tid. Han husker ikke, at han gjorde det senere, men det kan godt være.

Tiltalte blev foreholdt bilag C-1-29-3, side 3, sidste afsnit, underskrevet af-høringsrapport af 8. oktober 2015, hvoraf blandt andet fremgår: *»Sigtede ville ikke afvise, at han på et tidspunkt - kort tid efter sin indtræden - havde fortalt udgiver direktør I om kilden.«*

Tiltalte har bekræftet at have forklaret sådan. Hvis han havde orienteret I, var det 2-3 måneder efter sin ansættelse under et evalueringsmøde med I. Tiltalte kan ikke afvise, at han under det møde havde orienteret I om kilden. Tiltalte husker ikke, at han under mødet generelt orienterede om [Avis 1]s kilder. Tiltalte fik ikke ordre fra I om at stoppe med at bruge kredikortkilden. Han ville kunne huske, hvis det var sket, for det ville han se som en fyring.

Tiltalte mødte personligt B én gang i [Forlag] Mediers hovedsæde på Havnefronten i forbindelse med, at de var kommet bagud med honoreringen af B. D fortalte tiltalte, at B kom ind til et møde, og tiltalte var med til mødet i 5-10 minutter, hvor han undskyldte for den sene honorering. Hvad der ellers blev drøftet, husker han ikke.

B adskilte sig ikke fra andre kilder og var heller ikke en særlig risikabel kilde. J gjorde ham som den eneste opmærksom på, at der kunne være en risiko ved at bruge kilden. Han mener, at det var i forbindelse med News of the World-skandalen. Tiltaltes opfattelse af kilden ændrede sig dog ikke. Tiltalte mente ikke, at kilden var risikabel, eller at det kunne sammenlignes med, hvad der var sket i England.

B kunne gennem sit arbejde skaffe oplysninger om, hvor bestemte personer var på bestemte tidspunkter. Tiltalte vidste godt, at ... fik sine oplysninger gennem kredikorttransaktioner. Tiltalte husker ikke, hvem der

1888

fortalte ham det, eller hvornår det skete. Bortset fra E og D talte tiltalte ikke med de andre ansatte om denne kilde. Tiltalte mener ikke, at han modtog mails om, hvad kilden kunne.

Tiltalte blev foreholdt bilag C-1-29-2, side 3, 1. afsnit, underskrevet af afhøringsrapport af 12. marts 2015, hvoraf fremgår: *»Sigtede har modtaget mail der omhandlede den hemmelige kilde og hvad han kunne skaffe oplysninger om »kendisser«.*

Tiltalte har bekræftet at have forklaret sådan. Tiltalte havde modtaget enkelte mails, som helt lavpraktisk fortalte om nogle oplysninger, som de havde fået fra kilden. Der var tale om mails med angivelse af transaktioner.

Han ved ikke, hvad de brugte kilden til i tiltaltes tid på [Avis 1]. Tiltalte var ikke nede i materien af de enkelte historier. Tiltalte er dog sikker på, at kilden blev brugt. Tiltalte modtog mails, hvor der blev spurgt til nye navne til listen. Tiltalte bidrog måske med ét navn, men han er ikke sikker. Han husker ikke, hvilket navn han

havde i tankerne. Tiltalte er ikke mundtligt blevet spurgt om nye navne til listen. Der blev ikke talt om, hvilke historier kilden var blevet brugt til at lave. Der kan godt have været uformelle samtaler med J om historier, hvor tiltalte måske havde spurgt ind til, om der var kildeoplysninger, men tiltalte interesserede sig ikke for hvilken kilde der var blevet brugt til historierne. Det vigtige var, at historierne holdt vand.

Tiltalte husker ikke korrespondancen med D i juni 2010 om H.

...

De havde andre kilder på [Avis 1], som kunne finde oplysninger om kendte personer. Kilderne fik fast vederlag, men han ønsker ikke offentligt at oplyse, hvor meget de fik i honorar. Det var fast praksis, at man gav kilder fast honorar i naturalier. Der var også andre kilder end B der fik kontant betaling. B var ikke en særlig god kilde. Han var ret god inden for sit område, men som kilde adskilte han sig ikke fra andre kilder. I tiltaltes tid på [Avis 1] havde oplysningerne fra B leveret stof til 15-20 artikler. Det var oplysninger, som kunne dokumenteres via anden form for research. Det var få artikler i forhold til, hvad andre kilder kunne bidrage til.

Han havde ikke noget indtryk af, hvor mange oplysninger der kom fra B, eller om det droslede ned i 2010. Det blev på redaktionen talt om de kredikortoplysninger, de fik på kendte personer. Der blev også talt om oplysninger, de havde fået fra andre kilder, men det var ikke noget, han selv var involveret i. Kredikortoplysningerne kunne bruges til at få bekræftet oplysninger, de havde i forvejen, eller til at opstarte research. De ville formentlig have drøftet, hvis en kendt havde brugt sit kort på mærkelige måder.

Tiltalte havde ikke noget indtryk af, hvordan D og E fordelte svaret for kilden mellem sig. Han havde ikke noget indtryk af, hvem der var primus motor for kilden, eller hvem der fik hvilke sms-beskeder. Tiltalte fik aldrig at vide, hvor mange der kendte til B, men gennem tiden blev han klar over, at næsten alle kendte til denne kilde. Det var en udfordring i forhold til kildebeskyttelse. Tiltalte var ikke klar over, om I kendte til kilden.

Tiltalte traf beslutning om officielt at stoppe samarbejdet med kredikortkilden og meldte det offentligt ud. Det var for at beskytte B. Det var dog ikke hans intention at stoppe med at bruge denne kilde. Tiltalte drøftede det ikke med I.

Tiltalte blev foreholdt bilag U-1-0-4, side 3, rapport af 13. oktober 2014, Mail fra F/chefgruppen, mail af 1. juli 2010, kl. 10:41 fra F til L, J, BB, CC og K, hvoraf fremgår blandt andet: *»Efter en nærmere overvejelse og snak med I er jeg nået frem til, at D, E og de øvrige medarbejdere kun får en flig af den fulde historie omkring baggrunden for at stoppe samarbejdet med PBS-manden. Vi tør ikke risikere, at der pludselig løber en historie om, at [Avis 1] flygter skattevæsenet - især ikke på baggrund af den senere tids lækager. I bedes derfor holde de informationer, i har fået, meget tæt til kroppen.«*

Tiltalte har hertil forklaret, at det godt kunne passe, at det var på det tidspunkt, at de stoppede med brugen af kilden. Når det står i mailen, må tiltalte have talt med I. Han ved ikke, vad det betyder, at D, E og de øvrige medarbejdere kun skulle have en flig af den fulde historie. Han huske ikke at have fortalt E og D, at de skulle stoppe med at bruge kilden. Det var ikke hensigtsmæssigt, at der kom en historie i andre medier om, at de betalte en kilde sort. B var ikke den eneste, der blev betalt sort. Det var nok kombinationen mellem den sorte betaling og hensynet til kildebeskyttelse, der gjorde, at de udadtil skulle stoppe med at bruge kilden.

Han husker ikke at have talt med I og derfor heller ikke, hvad han fortalte ham om kilden, eller hvorfor de for stoppede med at bruge ham.

Tiltalte blev foreholdt U-1-0-87, side 40, rapport af 11. juni 2015, Mail-korrespondance mellem D og F, mailkorrespondance af 30.

august 200 med angivet emne »Deep Throat« om det fortsatte samarbejde med kilden samt betalingen af denne.

Tiltalte har hertil forklaret, at han ikke husker mailen. Det giver ikke mening, at han skrev, at han skulle have godkendelse højere oppe, hvis de skulle fortsætte med at benytte kilden. Mailen handler om betalingen af kilden, som skulle godkendes i bogholderiet. I den sammenhæng var »allerhøjeste sted« den person, som stod for udbetalingen af honoraret. Det kunne godt have været DD. »Allerhøjeste sted« var ikke direktionen hos [Forlag]. Han havde glemt at informere L og J om, at de fortsat brugte kilden. Der var ikke andre, der skulle informeres. Det var hans beslutning, hvem der skulle vide det.

1889

De oplysninger, de modtog fra B, efter at de officielt ikke brugte ham mere, kunne kamoufleres ved, at tiltalte sagde, at han selv eller en ven havde set noget. Det var selvfølgelig først efter, at han fra E og D havde fået at vide, at der var kommet kontooplysninger fra kilden, at sådanne historier skulle opdigtes.

Tiltalte blev primært orienteret gennem J og L, hvis der kom noget fra B. Han mindes ikke at have haft direkte kontakt til E eller D omkring oplysningerne fra kilden. Det var yderst sjældent, at E og D skrev direkte til ham.

Det var ikke hans indtryk, at I kendte til kilden fra hans tid som konstitueret chefredaktør.

Tiltalte blev foreholdt bilag U-I-0-1, side 3, rapport af 13. oktober 2014, mail af 5. september 2011, kl. 21:42 fra F til I vedrørende afskedigelse af E og de oplysninger, denne måtte have om kilden.

Tiltalte har bekræftet at have sendt mailen til I. Det var naturligt for ham at diskutere afskedigelse af medarbejdere med I. Det underer ham, at han havde skrevet, at I fra sin tid som chefredaktør måtte kende til kilden, men det må have været tiltaltes indtryk.

Tiltalte blev foreholdt samme bilag side 3, mail af 6. september 2011, kl. 15:20:37 fra I til F med svar på mailen fra den 5. september 2011.

Tiltalte har hertil forklaret, at han husker de øverste tre linjer om, at I skrev, at tiltalte burde udarbejde en klar kommunikationsstrategi for hvordan sagen skulle tackles, hvis E. underrettede andre (medier). Tiltalte husker ikke den resterende del af mailen. Han har aldrig haft et møde med direktionen, men udelukkende med I, som var en del af direktionen. Han husker ikke, at han af I skulle være blevet bedt om at stoppe med at bruge kilden. Hvis han var blevet bedt om at stoppe med at bruge en kilde, ville hans fortsatte ansættelse også komme op til revision. I har aldrig bedt ham om at stoppe med at bruge B som kilde. Det har han ingen erindring om. Han husker de tre øverste linjer af mailen, fordi der deri lå en opgave, som I forventede, at han løste. Han kan ikke afvise, at han havde fået den resterende del af mailen, men han husker det ikke.

Da tiltalte tiltrådte som chefredaktør, var der allerede en aftale om, hvordan kilden skulle honoreres. Kilden kunne aflevere bilag for ca. 10.000 kr. pr. måned, hvilket beløb efterfølgende blev refunderet af [Avis 1].

...«

Fra tiltalte I's forklaring blev dokumenteret

...

Tiltalte I har forklaret, at han blev ansat i [Forlag] i 1992. I 2002 blev han udgiverdirektør. Han havde ansvaret for den samlede portefølge af blade. Fra 2008 til 2011 var han ansvarlig for 21 redaktioner, som hver havde en chefredaktør.

Anklageren dokumenterede bilag PI-1, side 3, 3. afsnit, stillingsbeskrivelse I, hvoraf fremgår »Lovgivning og processer [Forlag] A/S arbejder ud fra gældende lovgivning, hvilket er ensbetydende med, at alle ansatte ligeledes skal arbejde ud fra gældende lov, norm og etik for branchen. Du er ansvarlig for, at dette bliver

overholdt. I modsat fald skal du videregive oplysningerne herom umiddelbart efter en sådan konstatering til den adm. Direktør eller bestyrelsen. Du er forpligtet til at følge koncernens overordnede retningslinier og politikker, herunder HR, IT samt projektstyring.«

Tiltalte har forklaret, at det var de regler han var underlagt, og han fulgte dem også. Tiltalte oplevede ikke, at loven blev overtrådt.

...

[Avis 1] var et blad, der solgte godt. Det lå på 3. pladsen over bedst sælgende blade.

...

F var i tvivl om, hvorvidt samarbejdet skulle fortsætte, og derfor spurgte han tiltalte til råds. Det var kun F og tiltalte, der var til stede på mødet.

...

Han havde kun én samtale med F om kreditkortkilden, og der blev de enige om, at samarbejdet skulle stoppe.

...

Foreholdt samme bilag side 3, mail af 6. september 2011, kl. 15:20:37, fra I til F, har tiltalte forklaret, at han sendte den mail som svar. Det var ham som repræsentant for direktionen, han henviste til, når han i mailen skriver »vi« og »os«.

...

Advokat Niels Ulrik Heine dokumenterede bilag PI-1, stillingsbeskrivelse af 5. november 2007 for I.

...

O valgte at iværksætte en intern undersøgelse, hvilket tiltalte tilsluttede sig.

...«

Fra L's forklaring blev dokumenteret:

»...

Vidnet L har forklaret, at han blev redaktionschef i 1994. Han var i hierarkiet over redaktionssekretæren, men under chefredaktøren.

...

Vidnet talte med I om, hvordan tingene var kørt under C, og om der var nogle ting, som C havde gjort, som I gerne ville lave om på. Vidnet syntes, at I skulle vide, at de havde kreditkortkilden. Det var en kontroversiel kilde, og da I sad med ansvaret, skulle han vide det. Vidnet orienterede ikke I om andre kilder. Vidnet husker ikke præcist, hvornår han oplyste I om kreditkortkilden, men det var kort efter I's tiltræden som chefredaktør. Vidnet fortalte I, at C havde lavet en aftale med en kreditkortkilde, og at kilden sendte oplysninger til E og D. Vidnet fortalte også I, at kilden kunne komme med oplysninger om, hvor kendte havde brugt deres kreditkort.

1890

I spurgte ikke nærmere ind til det, men tog det »ad notam«. Vidnet lod det være op til I, om ordningen med kreditkortkilden skulle fortsætte eller stoppe. Han fortalte ikke I, at han syntes, at kilden var kontroversiel. Han fortalte I, at kilden blev fast aflønnet, men han husker ikke, om han nævnte noget beløb.

I overtog nok i nogle tilfælde betalingen af B i den periode, hvor han var konstitueret chefredaktør.

...

Vidnet husker ikke oplagstallet for perioden 2008-2011, men det var hele tiden faldende, og det skabte bekymring både på [Avis 1] og hos [Forlag] Den »paparazzigruppe«, der blev oprettet, var et af de tiltag, de lavede for at vende kurven, men alt, de lavede, skulle medvirke til at vende kurven. De brugte ikke kreditkortkilden bevidst for at få oplaget til at stige. Det var de gode historier, der skulle få oplaget til at stige.

...

Vidnet ved ikke, hvordan kilden blev betalt. I slutningen af den periode, hvor de brugte B, skulle vidnet sørge for, at der blev

overført penge til B. Vidnet skulle give besked til kassen om, at der skulle overføres penge til B, og beløbet blev dermed skattepligtigt. Han husker ikke det præcise tidspunkt, men det var under F. De sluttede med at bruge kilden i slutningen af 2011. Vidnet fik ikke så mange oplysninger fra kilden i slutningen af perioden. Han var ikke klar over, om O var orienteret om kreditkortkilden, men det var hans indtryk. F fortalte ham, at der var en bekymring i direktionen efter skandalen på News of the World, og at noget sådant ikke måtte ske på [Avis 1]. Det var vidnets indtryk, at der kom højt oppe fra.

Det var vidnets indtryk, at det med tiden var alle, der kendte til kreditkortkilden. Det var ikke noget problem, at det var nærmest uundgåeligt. Vidnet husker ikke, at F syntes, at det var et problem. Vidnet husker ikke, at de blev bedt om at stoppe med at bruge kilden.

...«

Fra vidnet D's forklaring blev dokumenteret:

»...

Vidnet D har forklaret, at han i 2008-2011 var regnskabschef i [Forlag]. Han havde ca. 10 folk ansat under sig. Som regnskabschef havde han blandt andet ansvaret for budget, betaling af kreditorer og for, at regnskaberne var retvisende. Hvis vidnet opdagede kreativ bogføring, påpegede han det over for chefredaktøren. Hvis der var tale om alvorlige fejl, ville han gå længere op i hierarkiet med det. Hvis han påpegede noget over for chefredaktøren, som chefredaktøren ikke efterkom, ville han gå videre med det. Han har flere gange været uenig med en chefredaktør om regnskaberne.

...

Vidnet mener, at det var omkring dette tidspunkt i marts 2010, at de mærkelige bilag begyndte at dukke op. Han sendte det i mailen omtalte bilag til orientering til vidnets chef, E. Vidnet husker ikke, hvordan hans chef reagerede på mailen. Han orienterede ham, fordi de var ude i noget, vidnet ikke kunne stå inde for. Vidnet mente ikke, at det var i orden. Vidnet har aldrig talt med C eller I om kilden eller skrevet til dem om kilden. Vidnet havde alene skrevet med F om kilden. I de måneder i 2014, hvor det kom frem, at der havde været en hemmelig kilde, søgte vidnet i systemet efter oplysninger, og han fik indsigt i, hvad der havde været foregået, men før da havde han ikke drøftet sagen med F. Det var også først på det tidspunkt, at vidnet blev bekendt med kildens navn.

Vidnet ved ikke, hvor mange betalinger på 10.000 kr. til kilden, der har været gennem tiden. F kom på et tidspunkt ned til ham og sagde, at der var fundet en anden løsning med betaling af kilden. Vidnet sagde på et tidspunkt til F, at det måtte være en god kilde, og tidspunkt, hvordan kilden derefter blev aflønnet, men det havde han efterfølgende fundet ud af.

...«

Fra vidnet H's forklaring blev dokumenteret:

»...

I 2008 dannede hun par med A. De var i Berlin sammen. Hun kunne efterfølgende læse om turen i [Avis 1]. Hun blev meget træt af det. Hun havde gjort sig meget umage med at holde turen hemmelig.

Hun havde blandt andet booket rejsen gennem [TV-kanal] rejseselskab. Hun blev meget overrasket, da hun læste om det. Hun havde ikke noget ønske om, at deres forhold skulle »boostes op« på forsidens. Det var rædselsfuldt at blive vist på den måde med en, man var ved at lære at kende. Hun undrede sig stærkt over, at [Avis 1] vidste, hvor de havde været, hvad de havde lavet, og at de næsten på minuttal vidste, hvad de havde købt. De var ikke under turen blevet kontaktet af journalister. Hun talte med A om, at det var mærkeligt, men de var enige om, at det ikke skulle lægge begrænsninger på deres forhold.

Et par måneder efter tog vidnet og A til Rom. Hun var på det tidspunkt meget varsom med, hvem hun fortalte hvad. Hun havde ikke nogen fornemmelse af, at der var nogen, der havde »snablen« nede i hendes kreditkort. Det blev hun først klar over, da [Avis 2] begyndte at skrive om bogen »[Bog]«.

Der blev i [Avis 2] gengivet transaktioner, hun havde foretaget med sit kreditkort.

...«

Fra vidnet O's forklaring blev dokumenteret:

»...

Vidnet O har forklaret, at han har været administrerende direktør i [Forlag] siden 2002. Han var opmærksom på den sag, der foregik i det norske [Avis 1]. Det var noget, der generelt blev talt om. Det er muligt, at

1891

han talte med I om det. Da den norske sag kom frem i 2007, talte vidnet med C om den norske sag og spurgte ham, om [Avis 1] benyttede tilsvarende metoder som i Norge. C svarede, at det ikke var tilfældet. Vidnet tog det op med C for at sikre sig, at de ikke benyttede tilsvarende metoder. Vidnet sagde ikke noget om, hvad han mente om den metode, der var blevet brugt i Norge, men det fremstod tydeligt, at vidnet ikke syntes, at det var ok. Vidnet var godt klar over, at C havde givet et interview om sagen i Norge, men vidnet husker ikke, om deres samtale var før eller efter dette interview.

Vidnet hørte første gang om kreditkortkilden i april 2014. Vidnet husker ikke, hvordan det kom frem, men der gik nogle rygter om, at der ville komme en bog, men de vidste ikke, hvad bogen nærmere indeholdt. Der blev talt om det. Mediebranchen er ikke så stor, så rygterne gik hurtigt. Vidnet talte ikke før bogudgivelsen med I om, hvorvidt der var en kreditkortkilde på [Avis 1]. Vidnet husker ikke, om han og I skrev sammen på mail om bogen. Jo tættere udgivelsen af bogen kom, jo mere blev de klar over, hvad den handlede om, og det var vigtigt for dem at klarlægge, hvad der var foregået.

Vidnet blev foreholdt bilag F-1-0-17, (U-1-0-129, side 77-78), rapport af 17. marts 2016, godkendt af [Forlag] men ej i rapportmateriale, mail af 2. april 2014, kl. 05:07:36 fra I til vidnet samt vidnets svar herpå af 7. april 2014, kl. 07:03 om en bog på vej om [Avis 1] i Danmark.

Vidnet har hertil forklaret, at han ikke husker mailen fra I, men at han har modtaget den. Han husker ikke, om I svarede på vidnets mail af 7. april 2014. Når vidnet nu ser mailen, kan han godt huske, at han sendte mailen til I. Der var en del korrespondance, før bogen udkom. I havde ikke på det tidspunkt over for vidnet bekræftet, at I kendte til kreditkortkilden. Senere kom det i den uvildige interne undersøgelse hos [Forlag] frem, at I havde kendt til kilden på et eller andet tidspunkt. Efter den interne undersøgelse blev lavet, bekræftede I, at han kendte til kilden.

I fratrådte sin stilling som udgiverdirektør. Vidnet tror ikke, at det på dette tidspunkt kom frem, at I af L skulle være orienteret om kilden. I's kendskab til kilden kom først frem i forbindelse med den interne undersøgelse.

Adspurgt af advokat Anders Németh har vidnet forklaret, at han kendte [Avis 1's] motto om at gå over stregen, og at det var afstemt med direktionen i [Forlag].

Adspurgt af advokat Christian Kirk Zøllner har vidnet forklaret, at D blev fyret, fordi han sad i en position, hvor kontrol og årvågenhed i forhold til de regnskabsmæssige registreringer var en vigtig del af hans virke. De mente ikke, at D havde levet op til det ansvar, han havde. D burde have reageret mere tydeligt på de bilag med afvigelser, som han var stødt på.

...«

Herudover er følgende fra *straffedommens begrundelse og resultat* dokumenteret under denne sag:

»...

Rettens begrundelse og afgørelse

Indledning

Efter de tiltaltes forklaringer og forklaringerne fra vidnerne J og K sammenholdt med artikel i [Avis 1] den 12. - 18. juni 2008 lægger retten til grund, at tiltalte B primo juni 2008 via [Avis 1's] tiptelefon rettede henvendelse til bladet og oplyste, at han kunne fortælle, hvor ... og ... holdt bryllupsrejse, at der den 24. juni 2008 herefter blev afholdt et møde på tiltalte C's kontor med deltagelse af ham, B og tiltalte D, at der på mødet blev indgået aftale om et tiphonorar på 20.000 kr. for tippet om bryllupsrejsen, og at der blev indgået en aftale om,

at B løbende skulle sende oplysninger om offentlige kendte personers kreditkorttransaktioner til [Avis 1], samt at han som betaling for de oplysninger, han kunne finde, skulle have 10.000 kr. om måneden, der ikke ville blive indberettet til SKAT, men udbetalt kontant som »sorte penge«.

Retten lægger til grund som ubestridt, at der i alt i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2011 blev videreformidlet oplysninger om 906 kreditkorttransaktioner. Transaktionerne er fordelt med i alt 133 transaktioner i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2008, i alt 303 transaktioner i perioden fra den 1. januar 2009 til den 14. juni 2009 og i alt 470 transaktioner i perioden fra den 15. juni 2009 til den 31. december 2011.

Den sidste transaktion, der er fremlagt i sagen, vedrører en transaktion, der den 14. december 2011 blev mailet fra tiltalte D til J.

Retten lægger endvidere til grund som ubestridt, at der i perioden fra den 19. august 2008 til den 15. august 2011 er udbetalt i alt 365.503 kr. til tiltalte B fra [Avis 1].

...

Efter forklaringerne fra de tiltalte D, E og F samt vidnerne L og J lægger retten herudover til grund, at [Avis 1] fra medio 2010 og frem uofficielt fortsatte med at bruge kilden efter tiltalte F's beslutning, at [Avis 1] omkring den 24. marts 2011 ophørte med at betale kilden det faste månedlige beløb på 10.000 kr., men overgik til en ordning, hvorefter der ville blive udbetalt et tiphonorar, såfremt et tip blev til en historie, og at det herefter alene var D, E, J, L og F, der kendte til den fortsatte brug af kilden, samt at man først i slutningen af 2011 helt stoppede med at anvende kilden.

Efter forklaringerne fra de tiltalte D, F og C samt vidnerne J, FF, Y, GG og R sammenholdt med de fremlagte artikler og sms-transaktioner i tilknytning til tidspunkterne for de offentliggjorte artikler lægger retten

1892

endelig til grund, at der i den samlede periode i anklageskriftet er skrevet ikke under 20-25 artikler, hvor kreditkortoplysninger fra tiltalte B er indgået, heraf ikke under 10 artikler, som også har givet anledning til forsideomtale.

...

Forhold 1 - tiltalte B

Efter indholdet af de 32 udarbejdede arbejdsrapporter fra Nets Corporate Security Incident Response team og vidnet G's forklaring lægger retten til grund:

- At tiltalte havde bruger ID ...17... hos PBS, men at dette senere i forbindelse med overførelsen til IBM blev ændret til bruger-ID ...
- at tiltalte som operatør hos IBM havde legal adgang til søgesystemene KSIO, KSI3 og KSI2, der viser korttransaktioner ud fra et givet kortnummer, men at han ikke havde adgang

til søgesystemene KSIn, KSIK og KSIL, der ved indtastning af et navn eller cpr.nr. anvendes til at tilgå oplysninger om, hvilke kortnumre en given kortholder har,

- at der med tiltaltes bruger-ID ...17... den 4. juni 2008 blev forsøgt logget på søgefunktionen KSI4 (en såkaldt »violation«),
- at der herefter i perioden fra den 18. juni 2008 til den 12. november 2011 af de to bruger-ID, tiltalte havde fået tildelt, blev foretaget i alt 31 nulstillinger af i alt 22 adgangskoder forbrugere hos NETS og i alt 71 logons samt udført i alt 528 søgesessioner i KSIO, KSIK og KSIL,
- at der var tale om anormale nulstillinger, idet der ikke forud for nulstillingerne havde været forsøgt logget på ved fejlindtastede adgangskoder fra brugerens side,
- at der i forbindelse med de angivne søgesessioner, der blev foretaget efter de anormale nulstillinger, var tale om et atypisk søgemønster sammenholdt med de nulstillede brugeres almindelige søgemønstre.

...

Tiltalte har ikke ønsket af udtale sig i retten, men tiltaltes forsvarer har ikke villet bestride, at der fra tiltaltes telefon og mail er sendt lister med navne på offentligt kendte personer, at der er konstateret 906 kreditkorttransaktioner/-oplysninger i perioden fra den 24. juni 2008 til den 31. december 2011, eller at tiltalte i perioden fra den 19. august 2008 til den 15. august 2011 har fået udbetalt i alt 365.503 kr. fra [Avis 1].

På denne baggrund og henset til de fremlagte sms-beskeder med kreditkorttransaktioner fra tiltaltes telefon og de fremsendte lister med navne på offentligt kendte personer sammenholdt med tidspunkterne for og karakteren af de søgninger, der er foretaget efter de i de tekniske rapporter anførte anormale nulstillinger, lægger retten til grund, at det er tiltalte, der den 4. juni 2008 forgæves forsøgte at logge på søgefunktionen KSI4, og at han har foretaget de anormale nulstillinger og udført de beskrevne søgninger til brug for at kunne sende oplysninger til [Avis 1] om kendtes kreditkorttransaktioner.

Som anført i indledningen har retten efter bevisførelsen lagt til grund, at tiltalte primo juni 2008 via [Avis 1's] tiptelefon rettede henvendelse med et tip om prinseparrets bryllupsrejse, at der den 24. juni 2008 herefter blev afholdt et møde med medtiltalte C, hvor der blev aftalt et honorar for tippet om bryllupsrejsen og indgået en aftale om, at tiltalte løbende skulle sende oplysninger om kendte personers kreditkortoplysninger til [Avis 1], og at han som betaling for de oplysninger, han kunne finde, skulle have 10.000 kr. om måneden, der skulle udbetales kontant som »sorte penge«.

Retten finder det herefter bevist, at tiltalte ved sin adfærd vidste, at han uberettiget skaffede sig adgang til oplysninger om en lang række offentligt kendte personers kreditkorttransaktioner for systematisk at sælge disse oplysninger til [Avis 1] for en fast betaling på 10.000 kr. om måneden, at dette foregik i en periode på 3 1/2 år, hvorved han samlet set tjente ikke under 365.503 kr. på at sælge oplysningerne til [Avis 1], og at han herved under disse opståendigheder har gjort sig skyldig i under særligt skærpende omstændigheder at have overtrådt straffelovens § 263, stk. 3, jf. stk. 2. Tiltalte findes derfor skyldig i forhold 1 i overensstemmelse med anklageskriftet.

Forhold 2, 5, 7, 9, 11 og 14 - alle de tiltalte

...

Som de fremgår ovenfor, lægger retten til grund, at B primo juni 2008 via

[Avis 1's] tiltelefon rettede henvendelse til bladet og oplyste, at han kunne fortælle, hvor ... og ... holdt bryllupsrejse, at der den 24. juni 2008 herefter blev afholdt et møde på tiltalte C's kontor,

hvor der blev aftalt et honorar på 20.000 kr. for tippet om bryllupsrejser og indgået en aftale om, at B løbende skulle sende oplysninger om kendte personerkreditkortoplysninger til [Avis 1], og at han som betaling for de oplysninger, han kunne finde, skulle have betaling i form af 10.000 kr. om måneden.

Herefter, og henset til gerningsindholdet af straffelovens § 299, stk. 2, som beskrevet ovenfor under retsgrundlaget, og hvorefter det er en betingelse for strafansvar efter denne bestemmelse, at den pågældende i medfør af sin ansættelse eller en særlig aftale har en pligt til at varetage et formueanliggende for en anden, finder retten, at det ikke er bevist, at tiltalte B i kraft af sin stilling som operatør hos IBM varetog PBS' eller IBMs formueanliggende som anført i anklageskriftets forhold 2, 5, 7, 9, 11 og 14. Retten bemærker, at det forhold, at B som operatør bl.a.

1893

varetog opgaver med relation til IT-systemer, der anvendes til at registrere kreditkortoplysninger, efter det ovenfor anførte ikke i sig selv kan føre til, at forholdet er omfattet af straffelovens § 299, stk. 2.

Alle de tiltalte frifindes derfor for overtrædelse af straffelovens § 299, stk. 2.

Forhold 10 - tiltalte F

Tiltaltes opfattelse var, at B gennem sit arbejde kunne skaffe oplysninger om, hvor bestemte personer var på bestemte tidspunkter, og tiltalte vidste godt, at han fik oplysninger gennem kreditkorttransaktioner. Tiltalte havde modtaget enkelte mails med angivelse af kreditkorttransaktioner. Tiltalte ved ikke, hvad kilden blev brugt til. Tiltalte modtog mails, hvor der blev spurgt til nye navne til listen, og tiltalte bidrog måske med et navn. I tiltaltes tid på [Avis 1] havde oplysningerne fra B leveret stof til 15-20 artikler.

Efter tiltaltes, medtiltaltes D's og vidnet DD's forklaringer samt indholdet... lægger retten til grund, at tiltalte fra begyndelsen af sin ansættelse og frem til tiltaltes udmelding i juli 2010 om, at samarbejdet med kilden skulle stoppe, løbende var meget aktivt involveret i betalingen af B, at han herunder bl.a. selv hævdede penge i banken til B, at han personligt mødte ham og vidste, hvornår han kom for at hente penge, at han selv korresponderede med økonomichefen om bilag og betaling til »vores hemmelige undercover-kilde«, og at den ulovlige måde at honorere B på og alternative metoder blev drøftet. Efter indholdet af de afgive forklaringer sammenholdt med mails... lægger retten endvidere til grund, at tiltalte efter den officielle udmelding om at stoppe samarbejdet med kilden alligevel fortsatte med at anvende B, at dette fortsatte samarbejde var meget hemmeligt, og at tiltalte fortsat var meget aktiv i betalingen af B, hverunder i arbejdet med at finde en måde at fortsætte betalingen på, hvor denne og den fortsatte anvendelse af B blev maskeret.

Efter medtiltalte I's forklaring, der understøttes af mail af 6. september 2011 fra I til tiltalte, lægger retten endelig til grund, at tiltalte af ledelsen i efteråret 2009 fik besked på at afbryde forbindelsen til B.

På baggrund af det anførte om tiltaltes meget aktive rolle og adfærd, herunder på trods af de advarsler og beskeder han fik om brugen af kilden sammenholdt med nærmere indhold af de fremlagte mails, finder retten efter en samlet bedømmelse, at tiltalte må have ansat det for overvejende sandsynligt, at B ikke havde lovlig adgang til de oplysninger om kendtes kreditkorttransaktioner, som tiltalte vidste, at B løbende og systematisk siden den 24. juni 2008 bl.a. ud fra lister over offentligt kendte personer havde sendt til [Avis

1], og at B uberettiget skaffede sig denne adgang, samt at fremskaffelsen, modtagelsen og anvendelsen af disse oplysninger skete under særligt skærpende omstændigheder.

Tiltalte er derfor skyldig i forhold 10 i overensstemmelse med anklageskriftet.

Forhold 12 og 13 - tiltalte C

På denne baggrund finder retten efter en samlet vurdering, at tiltalte ved indgåelsen af aftalen om løbende systematisk at købe oplysninger om kendtes kreditkorttransaktioner af B for en fast pris af 10.000 kr. om måneden ikke blot indså det som en mulighed, som han accepterede, men at han i lyset af de anførte omstændigheder må have anset det som overvejende sandsynligt, at sådanne oplysninger om bestemte kendte personer ikke var nogle, som B som et naturligt led i sit arbejde som operatør blot kunne falde over eller få frem ved et tryk på en knap, men at han var nødt til uberettiget at skaffe sig adgang til oplysningerne, og at denne aftale og den efterfølgende brug af aftalen, de månedlige betalinger og anvendelsen af oplysningerne var særligt skærpende omstændigheder.

Der er ikke i bevisførelsen fremkommet oplysninger om det nærmere indhold af den kontakt, der var mellem D og B efter dennes oplysning til tiptelefonen om prinseparrets bryllupsrejse, og der foreligger efter bevisførelsen i øvrigt ikke nærmere oplysninger om den viden, tiltalte på dette tidspunkt måtte have haft om B's arbejde og fremskaffelse af oplysninger om prinseparrets bryllupsrejse. På denne baggrund finder retten herefter, at det ikke med den til domfældelse i en straffesag fornødne sikkerhed er bevist, at tiltalte også forud for mødet den 24. juni 2008 havde forsøgt til, at B under særligt skærpende omstændigheder havde fremskaffet oplysningerne.

Tiltalte frifindes derfor i forhold 12, men findes skyldig i forhold 13 i overensstemmelse med anklageskriftet.

Thi kendes for ret

Tiltalte B straffes med fængsel i 1 år og 6 måneder.

Tiltalte F straffes med fængsel i 1 år.

Fuldbyrdelsen af straffen udsættes og bortfalder på betingelse af,

Tiltalte C straffes med fængsel i 1 år og 3 måneder.

3 måneder af straffen skal afsones nu. Fuldbordelse af den resterende del af straffen udsættes og bortfalder på betingelse af,

»...«

Højesteret afsagde den 21. december 2016 kendelse som stadfæstede byret og landsrettens afgørelser om, at flere af de andre forurettede i straffesagen (altså ikke A)

1894

ikke kunne få beskikkelse af bistandsadvokat efter retsplejelovens § 741 a, stk. 4. Højesteret anfører blandt andet i denne kendelse:

»...«

Højesteret finder herefter, at beskikkelse af bistandsadvokat efter § 741 a, stk. 4, som udgangspunkt ikke kan ske i sager om fredskrænkelser, medmindre krænkelsen af den forurettede har en sådan grov karakter som nævnt i forarbejderne, eller den forurettedes personlige forhold begrunder dette. Der er i den foreliggende sag ikke oplysninger om, at krænkelsen af de forurettede har været af en sådan grov karakter, eller at de forurettedes personlige forhold taler for beskikkelse af en bistandsadvokat. Højesteret tiltræder på denne baggrund, at betingelserne for advokatbeskikkelse efter retsplejelovens § 741 a, stk. 4, ikke kan anses for opfyldt, og stadfæster derfor landsrettens kendelse.

»...«

Retten i Glostrups dom om [Forlag] A/S blev anket af anklagemyndigheden med påstand om, at tiltalte frifindes for overtrædelse

af straffelovens § 299, stk. 2, (forhold 3), og i øvrigt stadfæstelse, herunder af den udmålte straf, jf. retsplejelovens § 907, stk. 3. Forsvareren tilsluttede sig anklagemyndighedens påstand. Østre Landsret afsagde den 14. februar 2017 dom, hvorved [Forlag] A/S blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 299, stk. 2, men i øvrigt stadfæstede Retten i Glostrups dom.

Forklaringer

A har forklaret blandt andet, at han nu er medlem af Europaparlamentet for de Radikale. Han kan huske, at da han så artiklen i [Avis 1] om ham og H, undrede han sig over beskrivelserne af, hvor de havde spist og lignende. Han mener, at det var print versionen af artiklen han så og ikke online versionen. Som han husker artiklen, var der meget konkrete oplysninger om, hvor de havde spist og drukket. Han mener ikke, der efterfølgende kom en artikel om hans rejse til Rom. Han ved ikke, om han fortsat var interessant for [Avis 1] eller om det var hans forhold med H, de fandt interessant.

Han indklagede [Avis 1] for Pressenævnet, men fik ikke medhold. Han var meget overrasket over afgørelsen og er fortsat uenig i afgørelsen. Han overvejer om Pressenævnet ville være nået frem et andet resultat, hvis de havde kendt til kreditkortovervågningen inden de traf afgørelse.

Han har kendskab til nogle af de oplysninger [Avis 1] har fået om ham, men han ved ikke, hvor længe han var på listen og hvor mange gange nogle har kigget i hans transaktioner. Han ved fra en aktindsigt, at der blev kigget på hans kreditkorttransaktioner »en håndfuld gange«. Det ved han via en aktindsigt hos politiet. Ved denne aktindsigt, har han fået oplyst, at man har kigget på hans kreditkort 5-6 gange indenfor en periode. De kreditkorttransaktioner, der var blevet kigget på, var fra Berlin, Ros, Oslo og Washinton. Alle betalinger han havde lavet i andet halvår af 2008.

Efter ultimo 2008 ved han ikke, om der er overgivet oplysninger om hans kreditkorttransaktioner. Han har aldrig fået oplyst, om han var på den liste, der blev forklaret om under straffesagen, eller om han på et tidspunkt blev taget af listen. Han synes det lyder meget struktureret og omfattende. Det syntes han er meget skræmmende. Han ved ikke, hvor lang tid det har stået på eller hvor mange personer, der har set hans private kreditkort oplysninger.

I 2014 blev han kontaktet af en journalist fra [Avis 2] som fortalte ham om, hvad der var sket. Han syntes, det lød helt urealistisk og troede først ikke på journalisten. Han husker tydeligt samtalen med journalisten fra [Avis 2] og at han 2-3 gange sagde, at han ikke troede på det. Journalisten kom og fremviste ham papirer, hvor han kunne se, at nogle havde været inde i hans kreditkort og se på, hvor og hvornår han havde brugt dem. Det var meget ubehageligt.

Han begyndte herefter at gå med kontanter, selv om han ellers altid brugte sine kort meget. Hans tillid til systemmet var blevet brudt.

Det er korrekt, at der efter hans viden kun blev skrevet en artikel om ham med oplysninger fra hans kreditkortoplysninger, men hvad han bruger sine penge og kreditkort på er en privat sag og han mener ikke, at det kan være rigtigt, at hans transaktioner ikke forbliver private. Det er derfor han føler sig krænket over det skete. Da det gik op for ham, hvad der var foregået, blev han bekymret for mange ting og tog straks kontakt til en advokat. Han kunne ikke overskue, hvad hans oplysninger var brugt til herunder om hans oplysninger kunne bruges til politisk pression. Han og hans advokat indgav en politianmeldelse. Han føler stadig ikke, at han har fået tilstrækkelige oplysninger om, hvor ofte og meget, der er blevet kigget på hans oplysninger. Han ved stadig ikke, hvem der har kigget på hans private korttransaktioner. Han tænker, at det kan være en bredere personkreds end det kom frem under straffesagen. Han har valgt at sætte erstatningskravet så højt, fordi han mener,

der er tale om en principiel sag, og han vil give retten frie hænder til at fastsætte erstatningen. Det der er foregået er helt struktureret overvågning uden fortillfælde.

Forespurgt af B's advokat om, på hvilket grundlag han påstår, at han er blevet overvåget, forklarede A, at han følte sig overvåget, da han fik kendskab til, at andre havde kendskab til, hvad han havde brugt sine kreditkort til.

Forespurgt af B's advokat forklarede A, at det var hans advokat, der søgte aktindsigt hos politiet under efterforskningen. Det kan godt passe, det var hos

1895

Vestegnens Politi. De oplysninger han fik via aktindsigten var, at der var kreditkortoplysninger om ham fra Washington, Oslo, Rom og Berlin. Han mener, der var oplysninger fra sommeren 2008, hvor han var i Rom. Wasington og Oslo var senere, men også i 2008. Der var trukket 5-6 oplysninger om hans kreditkort alle i andet halvår af 2008. Han er ikke bekendt med oplysninger efter 2008. Der fremgik ikke flere oplysninger af aktindsigten. Han fik ikke nogen liste under aktindsigten. Han har aldrig set en liste med kendte personer. Han kender ikke proceduren med fremlæggelse af dokumenter under en civil retssag, men han har ingen problemer med, at retten ser de oplysninger han fik via aktindsigten. Forespurgt hvori hans bekymring bestod, forklarede A, at da det gik op for ham, hvad der var foregået, blev han bekymret for, hvem der havde haft adgang til hans private oplysninger og igennem hvor lang tid. Det var en bred bekymring over, hvad konsekvenserne ville blive. Han følte sig krænket ved at andre vidste noget om ham uden han vidste, hvem der vidste hvad. Han har ikke lidt økonomiske tab eller gået til psykolog på grund af dette. Hans høje krav er som tidligere forklaret fordi han finder sagen principiel og for at statuere et eksempel. Hans syntes det er rimeligt med en økonomisk godtgørelse for at være blevet struktureret overvåget. De sagsøgte har tjent penge på og haft økonomiske interesse i at søge disse oplysninger og bruge dem til deres blad.

Forespurgt af C's advokat forklarede A supplerende, at han mødtes med [Avis 2] journalisten i april 2014.

Han overvejede ikke efter den første artikel i maj 2008, hvor det blev afsløret, at han var kæreste med H, at anlægge sag om krænkelse. Han mener også andre aviser og blade skrev om det. Det kan godt passe online artiklen kom 5 uger efter han var kommet hjem fra Rom. Han gik efterfølgende i pressenævnet, som han vurderede, var det rigtige sted at gå hen med klagen.

Det han kunne se ved aktindsigten var sted og tidspunkt for hans brug af hans kreditkort. Transaktionen fra Oslo, var på et hotel. Han kan ikke huske om der stod et beløb. Korttransaktionen fra Washinton var i stormagasinet Macy. Det var ikke kontanthævninger, der fremgik af aktindsigten. Han var i Oslo i forbindelse med sit arbejde. Det var således ikke hemmeligt, at han var i Oslo, eller at han var på et hotel.

Udover de oplysninger han fik under denne aktindsigt og det der kom frem under straffesagen, ved han ikke hvad og hvordan det er foregået. Han ved ikke, om medarbejdere fra [Avis 1] har kunne søge oplysninger om ham »efter for godt befindende«. Han vil ikke gøre sig til smagsdommer over, hvad pressen har skrevet, det er det, at de har kigget på hans kreditkort, der gør, at han føler sig krænket.

C har forklaret blandt andet, at han startede som chefredaktør på [Avis 1] den 1. september 2002. Han opsagde sin stilling den 1. november 2008, og var ansvarshavende redaktør indtil den 1. december 2008. Han havde sidste arbejdsdag den 19. december 2008, men fik løn indtil den 31. december 2008.

Han kan bekræfte, at han holdt et møde med B den 24. juni 2008, og at de indgik en aftale, som det kom frem under straffesagen.

Herefter havde han intet med det lavpraktiske omkring kontakten med kilden at gøre. Det var D og E, der havde kontakten med kilden. Han så ikke sms'er undervejs fra B. Forespurgt vedrørende afregningen af B, forklarede C, at det er muligt, at han har attesteret bilag herom, men han kan ikke huske det. Forespurgt vedrørende en liste med personer, som der af andre blev forklaret om under straffesagen, forklarede C, at han ikke har haft kendskab til lister. Han har først efterfølgende hørt tale om lister. Hans eneste rolle i forbindelse med kilden var, at han holdt mødet den 24. juni 2008 og lavede aftalen om, at kilden skulle ringe, hvis han faldt over noget, som kunne være interessant for [Avis 1]. B sagde på dette møde, at han via sit arbejde hos Nets havde adgang til oplysninger om, hvor de kendte befandt sig. Hvis han den 24. juni 2008 havde vidst, at dette var strafbart, havde han ikke indgået den aftale. Han modtog ikke på daglig basis oplysninger fra B og han betragtede ham som en kilde på lige fod med andre af deres kilder. I efteråret 2008 blev han ikke præsenteret for en eneste mail eller sms med konkrete oplysninger fra denne kilde.

Den første artikel om A og H i Berlin var illustrerede med et billede, hvor de kom gående på gågaden i Berlin. Han mener, at de havde fået billedet tilsendt fra en almindelig dansk turist. Det var den første artikel om, at de var kæresten. Det var en iagttagelse i det offentlige rum, som de blev gjort bekendt med. Den efterfølgende artikel kan han tydeligt huske, da han syntes historien var interessant fra en politisk vinkel. E sagde, at han havde et tip om, at A ikke havde deltaget i de Nato møder, som han var i Berlin for at deltage i. Det var ikke en klassisk [Avis 1] historie. Han kan ikke huske, om de brugte kreditkortoplysninger til den artikel. Oplysningerne om, at A var i Berlin havde de i forvejen. Han vil ikke afvise, at de har brugt kreditkortoplysninger til artiklen, men han husker det ikke. Det var ikke kreditkortoplysninger artiklen var bygget op omkring. Artiklen var opbygget på oplysninger, de havde forvejen og havde fra andre kilder. De fik medhold i presse-nævnet vedrørende denne artikel.

Mens han var chefredaktør genererede [Avis 1] et overskud på mellem 60 mio. kr. og 80 mio. kr. Han kan ikke huske, hvad overskuddet var i 2008.

Efter afsløringerne i Norge om, at bankansatte havde givet oplysninger til det norske [Avis 1] om kendtes økonomi, havde han et møde med O. O spurgte ham, hvad han skulle svare, hvis danske journalister spurgte

1896

ham, om [Avis 1] i Danmark havde en lignende ordning med bankansatte. C svarede, at de ikke havde en sådan ordning med bankansatte i Danmark. C bestrider på det skarpeste, at der på dette møde blev givet en instruks. Hvis han havde fået en instruks om, at de ikke måtte bruge sådanne kilder, så skulle det følges. Hele grundlaget for hans arbejde var, at han skulle lave et blad, der gik til kanten og også nogle gange over kanten. Det var hans instruks. Han har aldrig under alle sagerne stødt på en instruks om, hvad han måtte eller ikke måtte i forhold til kilder. På et tidspunkt herefter fik han svaret lidt kækt på en henvendelse fra Avisen.dk, at man kunne ønske, at danske bankansatte tog ved lære af de norske, hvilket han helt sikkert ikke ville have sagt, hvis han 3 dage forinden havde fået en instruks fra øverste ledelse om, at sådanne kilder måtte han ikke bruge.

Forespurgt supplerende af B's advokat, forklarede C, at han indførte »tip telefonen« hos [Avis 1]. [Avis 1] reklamerede for tip telefonen i bladet. De efterspurgt ikke konkrete historier. Det kan godt være, at de i relation til ...'s bryllupsrejse opfordrede læserne til at tippe dem om oplysninger vedrørende bryllupsrejsen. Det kan han ikke afvise, at de har efterspurgt, men han kan ikke huske det. Hans aflønning var ikke afhængig af [Avis 1's] oplag, men han fik

en bonus, hvis han overholdt oplagsbudgettet. Han fik en bonus i 2005 eller 2006.

Forespurgt supplerende af [Forlag] advokat forklarede C, at han ikke mener, at man kan afkode, at Berlin artiklen indeholder kreditkorttransaktioner. Artiklen kunne godt være bragt i Berlingske med en lidt anden vinkel. Artiklen kunne også være bragt i [Avis 1] eller .... Det er helt almindeligt, at journalister holder oplysninger om deres kilder for dem selv, og at kilder gør noget, som deres arbejdsgivere ikke er glade for. Kilder er en slags »whistleblower«. En kilde har værdi for den enkelte journalist. Rigtig gode kilder holder man som journalist så fortrolige som muligt.

Han modtog ikke løbende oplysninger fra B og han betragtede ham som en kilde på lige fod med andre af deres kilder. I efteråret 2008 blev han ikke præsenteret for en eneste mail eller sms med konkrete oplysninger fra denne kilde. Han har først efterfølgende hørt andre tale om lister. Kilder er et arbejdsværktøj for journalister. Man kan tage sine kilder med sig, når man som journalist skifter arbejdsplads. Det vil være usædvanligt at drøfte kilder med ledelsen. Kildebeskyttelse fortolkes sådan, at offentligheden ikke skal kende kilderne. Han vil ikke afvise, at en chefredaktør eller direktion kunne spørge til, hvilken kilde en journalist har sine oplysninger fra. Chefredaktøren har ansvaret og skal kunne vurdere risikoen. Han har ikke drøftet B med ledelsen.

Som ansvarshavende chefredaktør stillede han op i retten, hvis der var nogle, der følte, at [Avis 1] havde overtrådt reglerne. Han blev både dømt og frifundet i forskellige sager. Når han blev dømt, blev han friholdt af [Forlag]. Han har haft det radaktionelle ansvar, men der var krav om, at han rapporterede videre til ledelsen, hvor de dikterede den redaktionelle linje. Den redaktionelle linje blev fastlagt i tæt samarbejde med ledelsen og direktionen. Han har deltaget i mange møder, hvor de med ledelsen talte om, at deres strategi skulle være, at de gik længere end andre blade. Ejeren var undertiden også med til sådanne møder og overvejelser om bladets strategi. Det er klart, at de ikke fik besked på, at de bare skulle bryde loven, men det mente han heller ikke de gjorde.

Havde han vidst, hvad Retten i Glostrup ville nå frem til under straffesagen, så havde han aldrig indgået den aftale. Han mener ikke, at O havde reageret, hvis han havde fortalt ham om denne kilde. Det var ikke en aftale, der fik »alarmklokkerne til at ringe«.

Bladets overskud var godt men nedadgående, da omsætningen af blade generelt var nedadgående. Deres overskud var ikke påvirket af B som kilde. Hans betydning som kilde er stærkt overvurderet. Der var generelt en sammenhæng mellem, hvordan bladet solgte, og hvad de havde på forsiden.

Forespurgt supplerende af A's advokat forklarede C, at han var konkret inde i den historie med A og Nato møderne i Berlin. Han rådgav E om, at han kunne spørge NATO, om A var på listerne fra møderne, og om reglerne for at skulle skrive sig på listerne. Som han husker det, var han ikke inde over brug af B til den artikel.

Foreholdt straffedommens side 52, hvor han selv forklarede om den aftale han indgik med B bekræftede C, at det var den aftale han indgik med kilden, at hvis kilden faldt over noget, så skulle han ringe til dem. De aftalte, at nu var han deres kilde. Han var ikke med på de sms'er, der herefter blev udvekslet. Han kan godt have sagt til E, at han kunne ringe til B vedrørende A's besøg i Berlin, men han kan ikke huske det.

Foreholdt hans forklaring side 56 i straffedommen om facebook beskeden af 30. juni 2008 fra D til E om, at H havde haft tre kreditkorttransaktioner i Berlin og A en transaktion i perioden fra 24. til 25. maj 2008, forklarede C, at han ikke kan huske, om han har sagt til E, at han skulle tale med D, da han havde en kilde, der kunne tjekke kreditkort. Det kan sagtens være, men han kan ikke huske

det. Historien var startet med billedet fra en tilfældig dansk turist i Berlin.

Foreholdt hans forklaring side 55 i straffedommen med mail af 7. juli 2008 fra E til ham selv, hvoraf fremgår:

»Hej C Jeg synes det er farligt at skrive en artikel udelukkende baseret på korttransaktioner. Så er vi ude i gætterier. Reelt ved vi ikke, om de er dernede sammen.

(Måske A har betalt for hotellet hjemmefra som en gave til H? A havde f.eks. en trans i Zürich torsdag.)

1897

Der skal ikke meget til at lægge to og to sammen, vis vores historie ikke stemmer, men kun korresponderer med kreditkorttransaktioner. Vores kilde erfarer god til at miste, da den kan være brugbar mange år ud i fremtiden.

Jeg synes - i grove træk - at korttranskilden kun skal bruges som verificering af historier eller som grundlag for yderligere research. Hvis vi kan få oplysninger om deres tur til Rom ad anden vej, så er det helt i orden (Bare et enkelt øjenvidne f.eks.)

Men som det står nu, er det så ikke lidt risky for en historie, der reelt kun er en »navne hjemmefra«?

Bare min mening

E«

Hertil forklarede C, at han modtog denne mail fra en medarbejder, mens han var på ferie. Han svarede ikke, men var enig i, at de skulle passe på deres kilder. Det kan godt passe, at han efterfølgende afviste, at en journalist skulle rejse til Rom.

F har forklaret blandt andet, at han var chefredaktør hos [Avis 1] fra juni 2009. Før det var han hos [Avis 2]. Der blev ikke i hans periode som chefredaktør skrevet om A i [Avis 1]. A var ikke en person, de var interesseret i på [Avis 1]. Han var ikke i sin tid som chefredaktør bekendt med, at de på nogen måde søgte oplysninger om A. Han var i sin tid som chefredaktør ikke bekendt med det, der kom frem under straffesagen om »lister«. Han kan således ikke svare på, om A har stået på en liste, da han ikke vidste, der fandtes lister og aldrig har set en sådan liste.

Foreholdt vidnet O's forklaring fra straffedommens side 152, hvor O forklarede, at han første gang hørte om kreditkortkilden i april 2014, forklarede F, at dette ikke er korrekt. O bad ham om at stoppe med brugen af kilden i 2010. Han mener, det var i maj, juni eller juli 2010, at O sagde til ham, at han skulle stoppe den aftale de havde med tys-tys kilden. O har således kendt til kilden siden forår/ sommer 2010. Det var på et møde på hans eller O's kontor. Han mener, det var et møde hos [Forlag]. Det var et møde om andre emner. O ville mødes med de enkelte chefredaktører hver måned. Man lagde stor vægt på top leder udvikling. O spurgte ham på et sådant møde, om det han hørte med at [Avis 1] havde en kilde, der kunne noget med kreditkort, var rigtigt. F bekræftede, at [Avis 1] havde en kilde, der kunne kigge på kreditkorttransaktioner. O sagde, at det mente han skulle stoppe. De drøftede det. O sluttede med at sige, at han var chefredaktør og selv måtte bestemme, om han ville stoppe eller fortsætte med kilden. [Forlag] er det sted han har været, hvor chefredaktører har haft størst frihed. I sin tid som chefredaktør havde han kun tre samtaler med O om konkrete artikler, ellers blandede han sig ikke. Efter mødet med O kaldte han D og E ind på sit kontor. Det var samme dag eller dagen efter. Han fortalte dem, at O havde bedt dem om at stoppe med kreditkortkilden, og at det syntes han, at de skulle gøre. Han har måske sagt, at det var »top ledelsen« eller »top direktionen«, der havde sagt, at de skulle stoppe med kilden. Men begge dele kan kun være O. O har ikke efterfølgende spurg ham om kreditkortkilden eller fuldt op på, om brugen af kilden blev bragt til ophør.

Lørdag før bogen udkom i 2014 fik han en opringning O. Han var stoppet som chefredaktør på grund af sygdom i marts 2013. O

sagde, at han ringede, fordi han havde hørt, at der kom en bog. Han sagde, at de troede, at der i den bog stod noget om kreditkortkilden. O sagde til ham under denne telefonsamtale, at det var vigtigt for ham, at F sagde, at O ikke kendte noget til den kreditkortkilde. Han svarede, at det ville være svært for ham at svare, at O ikke kendte til kilden, da han selv havde bedt ham stoppe med brugen af kilden.

I har ikke bedt ham om at stoppe brugen af kreditkortkilden. Det må være en erindringsforskydning, når I under straffesagen forklarede, at han havde bedt ham om at stoppe. Det ville han kunne huske, hvis han havde sagt det.

[Avis 1] gav betydeligt overskud på omkring 50 mio. kr.

Forespurgt supplerende af B's advokat forklarede F, at hans lønning ikke var afhængig af [Avis 1's] omsætning. Han fik en fast løn og ingen bonus.

Forespurgt supplerende af [Forlags] advokat forklarede F, at det ikke undrede ham, at O havde hørt om kilden. Han spurgte ikke O om, hvorfra han havde hørt om kilden. O har ikke før spurgt ham om kilder. F bekræftede, at han under straffesagen forklarede, at han ikke havde talt med O om kreditkortkilden. Det var fordi han var ansvarshavende redaktør og det var hans ansvar. Han havde meget varme følelser for [Forlag] og ville ikke inddrage andre i hans ansvar. Det gør ham meget ondt, at nogle menige medarbejdere er blevet straffet for noget, der er hans ansvar.

Han er ikke blevet bedt om at stoppe med brugen af kilden. Hvis han var blevet bedt om at stoppe med brugen af kilden, ville dette have medført, at han ville overveje sin fortsatte ansættelse. Han mener, at hvis en chef gav ham en ordre, og han valgte ikke at følge den ordre, ville den eneste naturlige konsekvens for ham være, at han sagde op eller blev fyret. Dette overvejede han ikke, da det ikke var en ordre, idet det blev sagt, at han som ansvarshavende redaktør selv kunne bestemme om han ville stoppe med brugen af kilden. Han besluttede, at de fortsat skulle bruge kreditkort kilden, men på et møde med D og E sagde han, at hvis det kom frem, at de fortsat brugte kilden, ville han benægte, at han kendte til det. Det fortryder han meget, at han sagde. D og E ønskede fortsat at bruge kilden.

Hvis han havde vidst, hvordan kilden faktisk fik oplysningerne, ville han helt sikkert ikke have brugt

1898

kilden. Han troede kilden havde lovlig adgang til oplysningerne. Han vidste ikke dette skete ved hacking.

Forespurgt supplerende af A's advokat og foreholdt sin forklaring under straffedommen på side 64, hvor han forklarede, at »Han ved ikke, hvad de brugte kilden til i tiltaltes tid på [Avis 1]. Tiltalte var ikke nede i materien af de enkelte historier. Tiltalte er dog sikker på, at kilden blev brugt. Tiltalte modtog mails, hvor der blev spurgt til nye navne til listen. Tiltalte bidrog måske med ét navn, men han er ikke sikker.« forklarede F, at han ikke kan huske det, men at det giver god mening. Han var ikke orienteret om de konkrete historier som denne kilde havde givet oplysninger til - ligesom han i andre historier ikke vidste, hvilke kilder der var med. Han vidste ikke hvilke oplysninger, der kom fra kilder, hvilke der blev brugt eller hvilke der ikke blev brugt. Chefredaktøren var mere inde over de overordnede linjer. Han var først med ind over konkrete historier, når der kunne opstå problemer eller var tale om mediaansvarsloven. Han vidste ikke, om der løbende kom informationer fra denne kilde eller om de blev anvendt. Han vidste blot at der var en kilde.

Forespurgt supplerende af sin egen advokat forklarede F, at han nu forklarer om O's viden, da [Forlag] nu forsøger at afbalde deres arbejdsgiveransvar ved under denne sag at nedlægge påstand om, at han skal friholde dem for eventuel erstatning. Den koncern, der har tjent penge på dette, vil ikke stå ved deres ansvar og betale en eventuel erstatning, derfor ønsker han ikke længere at beskytte

[Forlag] Medier, og forklarer derfor nu sandheden om, hvad O vidste.

E har som vidnet forklaret, at han blev ansat som journalist på [Avis 1] i 2008. Hans dækkede som udgangspunkt alle typer af historier, men han var måske lidt mere på de hårdslående historier end »røde løber«-historier. Han kan godt huske, at han skrev en artikel om, at A var på skatteyderbetalt ferie med H. De havde fået et billede af A og H, der gik arm i arm i Berlin. Han mener, det var en læser, der havde taget billedet og sendt det til [Avis 1]. Herefter fandt de ud af, at A var på officielt sikkerhedspolitisk besøg i Berlin og skulle til Nato møder i Berlin. Han tænkte, at der måske var en endnu bedre historie i, at A ikke varetog sine arbejdsopgaver, men i stedet spankulerede rundt i Berlin med sin nye kæreste. Det var ret nemt at tjekke, hvornår der var Nato møder. Der var også et tidsstempel på det billede, de havde fået fra en læser, og han kunne via de oplysninger, han fik fra Nato se, at der havde været et møde samtidigt med at billedet blev taget. Herefter fik han mødelisterne fra Nato, hvor A ikke fremgik. Et par af A's kollegaer, som også var i Berlin og deltog i Nato møderne, bidrog også til artikelen. Han anmodede om aktindsigt i A's bilag fra rejsen. Dette var alt sammen arbejde, han lavede, inden han kendte til kilden B. Hans artikel var således lavet færdig før han kendte til B. Da A var i Berlin havde de slet ikke kontakt med B endnu. Baggrunden for hans artikel om A var således billedet fra en dansk turist og derefter den manglende deltagelse i møderne. Artiklen blev indbragt for Pressenævnet, hvor [Avis 1] vandt. Han arbejder en del med kilder og det gør alle journalister, og han ville aldrig røbe identiteten på hans kilder. Han mener ikke, at man kan kalde sig journalist, hvis man røber sine kilders identitet.

Det er korrekt, at han i efteråret 2008 var sat »cc« på sms beskeder som B sendte til D. Han sendte ikke selv den slags oplysninger videre, som et led i hans beskyttelse af kilder. Han har aldrig selv sendt noget videre fra en kilde.

Han observerede på et tidspunkt, som nok var i 2010, at O kom til et møde på redaktionen. Han lagde mærke til det, da det var meget sjældent O kom på redaktionen. Bagefter sagde F til ham, at O havde sagt, at de skulle stoppe med at bruge kreditkortkilden. Han så O gå ind på F's kontor, og bagefter sagde F til ham, at de skulle stoppe med at bruge kreditkortkilden.

Forespurgt supplerende af B's advokat og forholdt hans forklaring fra straffedommens side 38, 4. afsnit, bekræftede vidnet E, at det han har forklaret under straffesagen fortsat er sådan han husker indholdet af samtalen. F videregav fra O, at brugen af kreditkortkilden skulle bringes til ophør. Han havde hele tiden sagt og fastholdt, at det var et problem, at der var så lemfældig omgang med kilden. Der kom flere og flere på de mails, der blev sendt rundt. Han sagde til D, at han ikke skulle sende de mails rundt. De blev enige om, at gå »lidt mere stille« med kreditkortkildens oplysninger. F sagde på et redaktionsmøde, at nu stoppede de med denne kilde. Herefter var det kun F, D, J, L og ham selv, der kendte til, at de fortsat brugte kilden. F sagde, at O ville have de skulle stoppe med kilden, men det blev kraftigt antydnet, at det var på grund af sagen om News off the World, der måtte lukke, at O var blevet bange for bladets eksistens. Det kan godt have været omkring juni/juli 2010.

Forespurgt supplerende af [Forlags] advokat, forklarede vidnet E supplerende, at han ikke selv har talt med O. Han har aldrig talt med O selv. Han syntes, der var en lemfældig omgang med B som kilde. Han mindes ikke at have set O på de mail, der blev sendt rundt om kilden. De mails blev sendt til personer på [Avis 1's] redaktion. Forespurgt hvorfor de fortsatte med at bruge kilden, når O havde sagt, at de skulle stoppe, forklarede vidnet, at de fortsatte fordi kildens oplysninger i sidste ende kunne udløse historier til bladet. De havde en drøftelse, hvor han og D kom med deres input,

men det var chefredaktørens beslutning. Det var F's beslutning som chef, at de kunne fortsætte med at bruge kilden. De sagde ikke, at de ikke ville være med. De gjorde, hvad chefen sagde.

1899

Forespurgt supplerende af A's advokat, forklarede vidnet E, foreholdt sin forklaring i straffedommen på side 34 øverst, at det er korrekt, at han har forklaret sådan. Det er altid godt at have mere end en kilde til en oplysning, så det var en bekræftelse han fik fra kreditkortoplysningerne af de oplysninger, han havde i forvejen af A's besøg i Berlin. Han vidste allerede, at A ikke var på mødelisterne, og at to af hans politikerkollegaer sagde, at han ikke havde deltaget i møderne, og at der var taget et billede af ham, hvor han gik hånd i hånd med H på et tidspunkt, hvor han skulle have været til et møde. Kreditkortoplysningerne bekræftede alle disse oplysninger. Han fik oplysningerne om A's og H's kreditkort over facebook. Han var i besiddelse af kreditkortoplysningerne, da han skrev artiklen.

Foreholdt hans egen mail til C af 7. juli 2008 forklarede vidnet E, at han syntes at kreditkortoplysningerne kun skulle bruges til at verificere oplysninger de havde i forvejen. De havde oplysninger om, at A var i Rom, men de havde ikke andre oplysninger eller kilder. Som han skrev til C, ville han ikke skrive artikler alene på baggrund af oplysningerne om kreditkorttransaktioner. Han har ikke skrevet artikler kun på baggrund af kreditkorttransaktioner. 99 % af de kreditkorttransaktions oplysninger de fik, brugte de ikke til noget - end ikke yderligere research.

Parternes synspunkter

Sagsøger, A, har i påstandsdokument af 9. februar 2018 gjort gældende:

»at de sagsøgte uberettiget og for egen eller andres vinding har skaffet sig adgang eller medvirkede til at skaffe sig adgang til A's kreditkortoplysninger og har benyttet disse oplysninger, medvirket til at benytte oplysningerne eller været vidende om den løbende overvågning, og at oplysningerne fra overvågningen i perioden fra juni 2008 til november 2011 eller for den sags skyld senere kunne benyttes til artikler i ugebladet [Avis 1] eller af andre,

at de sagsøgte skaffede sig adgang til, og opstillede eller medvirkede til opretholdelsen af et system, hvorefter de sagsøgte efter forgodtbefindende og med økonomisk vinding for øje kunne skaffe sig adgang til meget personlige oplysninger om A og anvende disse til publicering af artikler i [Avis 1] eller til andre formål,

at det på baggrund af forklaringerne afgivet under straffesagen mod at sagsøgte 1-3, jf. bilag 2, kan lægges til grund, at det var ledelsen i [Avis 1], som traf beslutning om, hvorvidt en kilde skulle benyttes, og at sagsøgte 4, [Forlag] A/S, var vidende om, at B blev anvendt som kilde,

at det på grundlag af forklaringerne under straffesagen kan lægges til grund, at der har eksisteret en liste svarende til, hvad D forklarede under straffesagen, og det kan endvidere lægges til grund, at A har stået på denne liste,

at det forhold at A har været angivet på denne liste, skaber en formodning for, at A har været overvåget af sagsøgte 1-3 i hele perioden fra 18. juni 2008 til 12. november 2011,

at det herefter må påhvile de sagsøgte at bevise, at A på et tidspunkt blev taget af den pågældende liste og at hans kreditkortoplysninger dermed ikke længere blev overvåget eller at der ikke længere bestod en mulighed for konkret at overvåge disse oplysninger,

at såfremt de sagsøgte ikke løfter denne bevisbyrde, må det lægges til grund, at A ikke på noget tidspunkt blev taget af den pågældende liste, og at overvågningen eller muligheden for overvågning dermed bestod i hele perioden,

at det som følge heraf ikke påhviler A at dokumentere hver enkelt oversendelse af information fra sagsøgte 1, B, til [Avis 1] vedrørende sin egen person i perioden fra 18. juni 2008 til den 12. november 2011, idet et sådant bevis ikke er muligt at føre inden for rammerne af det nødvendige og rimelige, når henses til, at det er de sagsøgte, der har etableret og/eller medvirket til eller været vidende om den løbende og ulovlige overvågning - herunder muligheden for overvågning, muligheden for adgang til og muligheden for benyttelse af - af A's kreditkortoplysninger,

A herved har været udsat for en alvorlig krænkelse af sit privatliv, idet han ulovligt har fået overvåget sine kreditkortoplysninger, der til hver en tid af [Avis 1] - eller for den sags skyld andre, som at oplysningerne eventuelt måtte være blevet eller kunne være blevet videregivet til - kunne benyttes til at skrive artikler mv.

at der i Retten i Glostrups dom i straffesagen mod sagsøgte 4, [Forlag] A/S, er lagt vægt på - som en skærpende faktor - at forholdene blev begået over en meget lang periode, at der var tale om erhvervsmæssig anvendelse af ulovligt indhentede oplysninger, og at at dette indebar en krænkelse af de forurettede, herunder A,

at krænkelsen som følge heraf må anses for ekstraordinær alvorlig, hvorfor A er berettiget til en tortgodtgørelse af en anseelig størrelse, der skal udmåles over de beløb, der i retspraksis udmåles for krænkelse baseret på »tilfældighedsfund« såsom offentliggørelse af paparazzi-fotos m.v., og godtgørelsen bør fastsættes til det påståvnte beløb,

at de sagsøgte som følge heraf in solidum subsidiært hver for sig er forpligtet til at betale tort-godtgørelse til sagsøger i overensstemmelse med den nedlagte påstand,

at A ikke har givet de sagsøgte berettiget anledning til at tro, at han havde opgivet at forfølge sit potentielle erstatningskrav - hvorved fremhæves, at A tog udtrykkeligt forbehold for at rejse erstatningskrav under straffesagen mod sagsøgte 1-3 - hvorfor erstatningskravet ikke er bortfaldet som følge af passivitet,

1900

at A første gang blev bekendt med den ulovlige overvågning i april at 2014, da historien blev omtalt i [Avis 2] hvorfor kravet allerede af denne grund ikke er forældet,

at det anerkendes, at der ikke er foretaget påkrav i overensstemmelse med inkassolovens § 10, hvilket imidlertid er uden betydning allerede af den årsag, at de 4 sagsøgte har bestridt, at A har en fordring, herunder fordringens størrelse.

...«

Sagsøgte 1, B, har i påstandsdokument af den 9. februar 2018 gjort gældende, at:

»...

I AD Påstanden om frifindelse over for den af sagsøger nedlagt påstand om betaling

1.1 Erstatningsansvarslovens § 26

Sagen drejer sig overordnet om, hvorvidt B har pådraget sig et civilretligt ansvar selvstændigt eller i sammenslutning med sagsøgte 2-4, som berettiger A til godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1 har følgende ordlyd:

Stk. 1. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Det gøres overordnet gældende, at B ikke har krænket sagsøgers frihed, fred, ære eller person, der berettiger til tortgodtgørelse. Det gøres således gældende, at B ikke har krænket A's privatliv/privatlivets fred hverken ved indhentelse af kreditkortoplysninger, ved overvågning af kreditkortoplysninger, ved videregivelse af kreditkortoplysninger eller brug af kreditkortoplysninger.

Nedenfor i afsnit 1.1.1 -1.1.4 vil jeg redegøre nærmere for det ovenfor anførte.

1.1.1 Indhentelse af kreditkortoplysninger

Det gøres gældende, at B ikke har krænket A's privatliv ved alene at skaffe sig adgang til A's kreditkortoplysninger i et sådant omfang, at A er berettiget til godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Det gøres gældende, at selve indhentelsen ikke er tilstrækkelig til tortgodtgørelse jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Det gøres endvidere gældende, at A ikke har løftet bevisbyrden for, at B i en periode på knap 4 år, dvs. hele ansættelsesperioden ved PBS/IBM, har indhentet oplysninger om A.

Det kan derfor ikke lægges til grund, som det er gjort af A, at en indhentelse af kreditkortoplysninger, og en eventuel krænkelse som følge deraf, har fundet sted over en periode på næsten fire år.

Det gøres således sammenfattende gældende, at B's blotte indhentelse af/kendskab til A's kreditkortoplysninger ikke berettiger til tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26. Til støtte herfor henvises der til FED2003.1759V.

1.1.2 Overvågning

Det gøres gældende, at B ikke har overvåget A. Hertil skal det bemærkes, at A ikke har redegjort for, hvad han forstår ved overvågning.

Af fortolkningsbidrag til begrebet overvågning fremgår følgende om (tv-)overvågning i TV-overvågningsloven § 1, stk. 2, 1. pkt.:

»Ved tv-overvågning forstås vedvarende eller regelmæssigt gentagen personovervågning ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat.« [min fremhævnin]

A har ikke løftet bevisbyrden for, at der er sket overvågning i et sådant omfang. Det gøres gældende, at uagtet om det lægges til grund, at der har eksisteret en »liste« over interessante personer, og at A på et tidspunkt har optrådt på denne »liste«, så er dette ikke ensbetydende med, at der er sket overvågning af A/A's kreditkortoplysninger vedvarende og regelmæssigt.

Det bestrides i øvrigt, at den blotte eksistens af en »liste« kan have formodningen for sig, at overvågning af A dermed er sket.

Idet A heller ikke har løftet bevisbyrden for, at der er indhentet oplysninger om ham i en periode på næsten 4 år, da kan det heller ikke lægges til grund, som gjort af A at selve indhentelsen er sket på en systematisk måde, som kan kvalificeres som »overvågning«

Det gøres derfor sammenfattende gældende, at A ikke er blevet overvåget på en sådan måde, der berettiger ham til tortgodtgørelse, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

1.1.3 Videregivelse af kreditkortoplysninger

Det gøres gældende, at B ikke har krænket A's privatliv ved at videregive oplysningerne til de øvrige sagsøgte, som berettiger A til godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarsloven § 26.

Til støtte herfor henvises der til U.2004.273ø.

1.1.4 Brug af kreditkortoplysninger

Det gøres gældende, at B ikke har medvirket til en eventuel krænkelse af privatlivet ved brug af kreditkortoplysninger i forbindelse med udgivelsen af artiklen (bilag 3). Det gøres hertil gældende, at A end ikke har løftet bevisbyrden for, at der er brugt kreditkortoplysninger ved tilvejebringelsen af artiklen (bilag 3).

Det gøres tillige gældende, at B ikke har haft skaffet sig adgang til kreditkortoplysninger med henblik på at bruge oplysningerne til at publicere artikler om A i [Avis 1]. Det bemærkes i øvrigt, at B ikke har været involveret i selve udgivelsen af den publicerede artikel (bilag 3), og det har således aldrig været B's hensigt at bruge oplysningerne på en sådan måde.

Det gøres ydermere gældende, at B ej heller har haft indflydelse på, hvorvidt oplysninger videregivet af ham til de øvrige sagsøgte blev benyttet i artikler, herunder artiklen i bilag 3.

1901

Det gøres derfor sammenfattende gældende, at B ikke har eller har medvirket til den eventuelle krænkelse af privatlivet ved brug af kortoplysninger, som artiklen (bilag 3) har påført A, hvorfor B ikke er ansvarlig for en eventuel tortgodtgørelse som følge heraf.

1.1.5 Godtgørelsesniveauet

Det gøres gældende, at det af A påståede krav for tortgodtgørelse på kr. 250.000 er urimeligt højt.

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2 har følgende ordlyd:

Stk. 2. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24.

Det bemærkes, at en eventuel krænkelse ikke er sket ved en overtrædelse af straffelovens kapitel 23 (forbrydelser i familieforhold) eller 24 (seksualforbrydelser).

Af Erstatningsansvarsloven med kommentarer af Jens Møller mfl., 6. udgave 2002, side 547, fremgår følgende om godtgørelsens fastsættelse:

»Godtgørelsen skal altså fortsat fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt«. [min fremhævnings]

A har ikke redegjort for, at krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed eller omstændighederne i øvrigt berettiger ham til en godtgørelse i størrelsesordenen kr. 250.000.

Det gøres gældende, at særligt krænkelsens grovhed ikke kan betragte til en godtgørelse på kr. 250.000, jf. bilag D.

I bilag 2, er der på side 145 anført, at [Avis 1's] historie om A's tur til Berlin (bilag 3) blev indbragt for pressenævnet, men at A tabte sagen i pressenævnet. A er gentagne gange blevet opfordret til at fremlægge pressenævnets afgørelse om artiklen fremlagt som bilag 3, ligesom A er blevet opfordret til, at oplyse, hvorvidt sagen er tabt i pressenævnet. Sagsøgte 3 har på side 3 anført sit svar skrift, at pressenævnet frifandt [Avis 1]. Idet A ikke har besvaret de processuelle opfordringer, må det således lægges til grund, at sagen er tabt i pressenævnet.

Det gøres derfor gældende, at omstændighederne i øvrigt vedrørende artiklen (bilag 3) således taler for en justering af godtgørelsesniveauet i nedadgående retning.

Det gøres således gældende, at det af A fremsatte urimeligt høje krav på kr. 250.000 ikke har hjemmel i erstatningsansvarslovens § 26.

Det gøres yderligere gældende, at A's krav ligger væsentligt over det forholdsvis lave niveau, der ses fastsat i praksis for overtrædelser af erstatningsansvarslovens § 26, og særligt overtrædelse af privatlivets fred.

Til støtte for, at kravet er urimeligt højt henvises der endvidere til afgørelserne U. 1991.194/20, FED2001.25200, U.2007.1967V, Tfk2008.4990, U.2008.727/2S, U.2011.23431-1 og U.2015.35650.

1.2 Forældelse og passivitet

Det gøres slutteligt gældende, at et eventuelt krav må anses at være bortfaldet ved forældelse. Det gøres endvidere gældende, at et eventuelt krav i hvert fald må anses for at være bortfaldet ved retsfortabende passivitet udvist af A.

2 AD Påstanden om frifindelse overfor sagsøgte 4's nedlagte påstand om friholdelse samt den selvstændigt nedlagte friholdelsespåstand

2.1 Frifindelse overfor sagsøgte 4's friholdelsespåstand

Det bestrides, at der er grundlag for, at B skal friholde [Forlag].

Det gøres gældende, at det er [Forlag], som har opnået den økonomiske gevinst ved udgivelsen af [Avis 1], hvorfor [Forlag] er

nærmest til at bære tabet for en eventuel krænkelse som udgivelsen af artiklen (bilag 3) og eventuelle øvrige krænkelse har påført A. Det gøres gældende, at [Forlag] qua den økonomiske gevinst, har haft den største interesse i at indhente og derefter bruge oplysningerne om A.

2.2 Friholdelse af sagsøgte 2-4

Det gøres gældende, at det er sagsøgte 2 og/eller sagsøgte 3 i forening med sagsøgte 4, som har publiceret artiklen (bilag 3), hvorfor det er sagsøgte 2 og/eller sagsøgte 3 i forening med sagsøgte 4, der er skyld i den eventuelle krænkelse af A's privatliv, som berettiger A til godtgørelse for tort.

Det gøres som tidligere anført gældende i afsnit 1.1.4, at B ikke har medvirket til publiceringen af artiklen (bilag 3), hvortil der henvises.

Det gøres således gældende, at sagsøgte 2 og/eller sagsøgte 3 i forening med sagsøgte 4 er nærmest til at bære tabet herfor, hvorfor sagsøgte 2 og/eller sagsøgte 3 i forening med sagsøgte 4 skal friholdes B for et hvert krav på tortgodtgørelse, som B måtte blive tilpligtet at betale til A som følge heraf.

3 Sagsomkostninger

Det gøres i første række gældende, at selv for det tilfælde, at A måtte få tilkendt en godtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26 - og dermed for en del vinde sagen - da skal A betale sagsomkostninger til B, jf. retsplejelovens § 313. Det gøres således gældende, at for det tilfælde at A alene tilkendes en godtgørelse i størrelsesordenen kr. 10.000-25.000, da skal B tildeles fulde sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 313, stk. 2.

Til støtte herfor henvises der til Sagsomkostninger i Civile sager af Henrik Kirk, 2. udgave, 2011, side 30.

Det gøres dernæst gældende, at B skal tilkendes delvise sagsomkostninger til B, jf. retsplejelovens § 313, stk. 1. Til støtte herfor henvises der til U.2014.343V.

1902

Det gøres endvidere gældende, at A's påstand på kr. 250.000 har medført, at B har haft større omkostninger, end hvis A rettelig havde nedlagt påstand om godtgørelse i niveauet kr. 10.000-25.000, hvorfor A skal erstatte B's sagsomkostninger. Det bemærkes i den forbindelse, at hvis A i stedet havde nedlagt påstand om kr. 10.000-25.000, da ville B i en sådan sag ikke have antaget advokatbistand, hvilket nærværende sagsanlæg med en påstand på kr. 250.000 har nødvendiggjort.

Det gøres i anden række gældende, at sagens omkostninger skal opføres, jf. U.2016.370V og U.2016.680 Ø.

...«

Sagsøgte 1, B, har i processkrift IA besvaret sagsøgers opfordringer om, hvorvidt det bestrides, at der har eksisteret en liste svarende til, hvad D under straffesagen afgav forklaring om, oplyst;

»...

Ved besvarelsen af opfordring 1 kan det oplyses, at sagsøgte 1 ikke bestrider, at der har eksisteret en »liste« med navne over kendte personer. Det bemærkes, at der ikke er tale om en egentlig fysisk liste, men nærmere en løbende korrespondance frem og tilbage mellem bl.a. de sagsøgte om »interessante« personer. Hvorvidt de øvrige sagsøgte eller andre ved [Avis 1] har haft en »egentlig« og »fysisk« liste, er sagsøgte 1 ikke bekendt med.

Sagsøger har opfordret (2) de sagsøgte til at oplyse, hvorvidt det bestrides, at A har stået på den pågældende liste.

Ved besvarelsen af opfordring 2 kan det oplyses, at sagsøgte 1 ikke bestrider, at sagsøger, A, på et tidspunkt har optrådt på »listen«.

Sagsøger har opfordret (3) de sagsøgte til at oplyse, om A nogen sinde er blevet fjernet fra den pågældende liste.

Ved besvarelsen af opfordring 3 kan det oplyses, at sagsøgte 1 ikke er bekendt med forhold vedrørende en fjernelse af A's navn,

og hvorvidt A's navn evt. er fjernet fra en »egentlig« og »fysisk« liste hos de øvrige sagsøgte.

...«

Sagsøgte 2, F, har i påstandsdokument af den 9. februar 2018 gjort gældende, at:

»...

Til støtte for den nedlagte påstand 1.1 gøres det gældende, at der ikke fra sagsøgte 2)s side foreligger handlinger, der berettiger sagsøger til tortgodtgørelse, idet bemærkes, at artiklen om sagsøgers kærlighedsferie er offentliggjort ca. 1 år forud for sagsøgte 2)s ansættelse på [Avis 1],

at sagsøger ikke har besvaret opfordringerne A, B, C, D og E; navnlig har sagsøger ikke dokumenteret sagsøgte F's påståede rolle ved tilblivelsen af artiklen om sagsøgers kærlighedsferie i 2008, idet atter bemærkes, at artiklen er offentliggjort ca. 1 år forud for F's ansættelse på [Avis 1] i 2009,

at Højesteret ved kendelse af 21. december 2016 har afvist at beskikke bistandsadvokat for de personer, hvis kreditkortoplysninger er anvendt af [Avis 1]. Højesterets begrundelse er følgende:

»Højesteret finder herefter, at besiddelse af bistandsadvokat efter § 741 a, stk. 4, som udgangspunkt ikke kan ske i sager om fredskrænkelser, medmindre krænkelsen af den forurettede har en sådan grov karakter som nævnt i forarbejderne, eller den forurettedes personlige forhold begrunder dette.

Der er i den foreliggende sag ikke oplysninger om, at krænkelsen af de forurettede har været af en sådan grov karakter, eller at de forurettedes personlige forhold taler for beskikkelse af en bistandsadvokat. Højesteret tiltræder på denne baggrund, at betingelserne for advokatbesiddelse efter retsplejelovens § 741 a, stk. 4, ikke kan anses for opfyldt, og stadfæster derfor landsrettens kendelse.

Højesterets anfører, at anvendelsen af kreditkortoplysninger ikke har haft en kvalificeret karakter »en sådan grov karakter«, hvorfor der ikke er grundlag for tortgodtgørelse,

at sagsøgte 2) ikke har deltaget i nogen former for indhentelse af - endsige »overvågning« af - sagsøgers kreditkortoplysninger,

at der ikke i sagsøgte 2)s tid som ansvarshavende chefredaktør er indhentet oplysninger om sagsøgers anvendelse af kreditkort,

at der sagsøgte 2) ikke er vidende om, at der i hans tid som ansvarshavende chefredaktør er indhentet oplysninger om sagsøgers anvendelse af kreditkort,

at krav på eventuel tortgodtgørelse er bortfaldet ved passivitet, at kravet om tortgodtgørelse, såfremt Retten måtte finde betingelserne herfor opfyldt, skal fastsættes til et langt lavere beløb, idet bemærkes at tortgodtgørelse for drabsforsøg typisk udmåles til 20.000 kr. (se eksempelvis TfK2017.25V), mens tortgodtgørelse for voldtægt typisk udmåles til 30.000 kr. (se eksempelvis TfK2017.138V); der henvises tillige til afgørelsen refereret i UfR2015.35650, der udmålte tortgodtgørelser på 10.000 kr. og 20.000 kr. for krænkelser i landsdækkende TV-udsendelse, og at Inkassolovens § 10 ikke er overholdt.

Til støtte for den nedlagte påstand 1.2 gøres det gældende, at i det omfang, sagsøger måtte få helt eller delvist medhold i sin påstand, er der intet grundlag for at friholde sagsøgte 1) for et idømt erstatningsansvar.

Til støtte for den nedlagte påstand 1.3 gøres det gældende,

1903

at der ikke er grundlag for, at sagsøgte 2) skal friholde sagsøgte 4), navnlig ikke i en situation, hvor sagsøgte 4) har påtaget sig et strafferetligt ansvar for forløbet, og hvor i hvert fald dele af direktionen i sagsøgte 4) har været vidende om anvendelsen af kreditkortkilden og har haft økonomisk fordel heraf, ligesom det følger af Danske Lov 3-19-2, at arbejdsgiveren [Forlag] A/S hæfter for

det erstatningsansvar, som en ansat måtte pådrage sig i forbindelse med arbejdets udførelse.

...«

Sagsøgte 3, C, har i påstandsdokument af den 22. januar 2018 gjort gældende, at:

»...

2.1. Til støtte for den nedlagte påstand 1.1 gøres det gældende, at der ikke fra sagsøgte 3)s side foreligger handlinger, der berettiger sagsøger til en tortgodtgørelse,

at kravet på en eventuel tortgodtgørelse er bortfaldet ved passivitet, at tortgodtgørelsen, såfremt retten finder, der skal udmåles en sådan, skal fastsættes til et væsentligt lavere beløb end krævet af sagsøger, idet det krævede beløb er helt ude af proportioner med hvad, der i retspraksis gives i tortgodtgørelse.

at inkassolovens § 10 ikke er overholdt i relation til sagsøgte 3). Det bestrides,

at sagsøgte 3) har deltaget i nogen former for overvågning af sagsøgers kreditkortoplysninger i en periode på knap 4 år, ligesom sagsøgte 3) ikke på anden måde har overvåget sagsøgers kreditkortoplysninger,

at de oplysninger, der eventuelt måtte være tilgængelige [Avis 1] omkring sagsøgers anvendelse af kreditkort i sagsøgte 3)s tid som ansvarshavende chefredaktør, har ført til artikler omkring sagsøger,

at sagsøgte 1) B har modtaget ikke under 430.000 kr. for at have skaffet sig adgang til oplysningerne. Som det fremgår af sagens bilag 2, blev der alene konfiskeret 365.503 kr. hos sagsøgte 1), idet der i øvrigt skete frifindelse for overtrædelse af straffelovens § 299, nr. 2. Sagsøgte 1) har i sagens natur modtaget et mindre beløb end de omtalte 365.503 kroner i den periode, hvor sagsøgte 3) var ansvarshavende chefredaktør,

at sagsøger generelt var en person af særlig interesse for [Avis 1]. Sagsøger var konkret interessant i relation til den fremlagte artikel, idet han var folketingspolitiker, der tilsyneladende var kæret med Tv-værten H. Det var det, der gjorde sagsøger interessant i relation til den artikel, der blev benævnt »Kærlighedsferie betalt af skatteyderne - Den radikale politiker og TV-værten hyggede sig i Berlin og sendte regningen til de danske borgere«.

2.2. Til støtte for den nedlagte påstand 1.2 over for sagsøgte 1) B gøres det gældende,

at i det omfang, sagsøger får hel eller delvis medhold i sin påstand, er der intet grundlag for at friholde sagsøgte 1) for et idømt erstatningsansvar.

2.3. Til støtte for den nedlagte påstand 1.3 gøres det gældende, at der ikke er grundlag for, at sagsøgte 3) skal friholde sagsøgte 4)

navnlig ikke i en situation, hvor sagsøgte 4) har erkendt at have haft fornøden tilregnelser til at begå strafbare forhold og er dømt derfor,

at sagsøgte 4) på intet tidspunkt har udstedt instrukser omkring [Avis anvendelse af kilder, ligesom ledelsen hos sagsøgte 4) var klar over, at der blev anvendt kilder, der i forhold til deres arbejdsgivere kom uretmæssigt til deres oplysninger,

at sagsøgte 4) alene må afholde eventuelle godtgørelseskrav, navnlig henset til at sagsøgte 4) alene har haft den økonomiske gevinst ved udgivelsen af [Avis 1].

2.4. Sagsøgte 3) bemærker, at sagsøger ikke har besvaret de processuelle opfordringer, hvilket skal have processuel skadevirkning for sagsøger. I relation til den manglende besvarelse af den processuelle opfordring 2 skal det have processuel skadevirkning for sagsøger, i relation til vurderingen af den udviste passivitet.

Den manglende besvarelse af den processuelle opfordring 3 medfører, at det lægges til grund, at sagsøger ikke har udnyttet sin

adgang til at nedlægge krav om betaling af tortgodtgørelse under den verserende straffesag mod sagsøgte 1) B.

Endelig skal det have processuel skadevirkning, at den processuelle opfordring 4 ikke er besvaret, således at det kan lægges til grund, at der ikke er skrevet yderligere artikler om sagsøger på baggrund af, at der skulle være tilgået bladet oplysninger omkring sagsøgers brug af kreditkort.

I relation til sagsøgte 4) [Forlag] A/S må det processuelt lægges til grund, at sagsøgte 4) har haft et betydeligt overskud på bladet [Avis 1] i 2008, og at sagsøgte 4) har haft en økonomisk fordel ud af det i sagen passerende.

...«

Sagsøgte 4, [Forlag] A/S, har i påstandsdokument af den 9. februar 2018 gjort gældende, at:

»...

1.1 Skadevolder retteligt sagsøgte 1, sagsøgte 2 og sagsøgte 3

1. A har gjort gældende, at han er berettiget til erstatning for tort i henhold til erstatningsansvarsloven (EAL) § 26 for to forhold; (1) for den løbende overvågning foretaget hos Nets A/S (»Nets«), tidligere PBS/IBM, af B, og (2) for de handlinger, som F og C har udført i forbindelse hermed.
2. Ledelsen i [Forlag] var ikke vidende om og burde heller ikke være vidende om de af B fortagne overvågninger. Sagsøger anfører, at [Forlag] har

1904

medvirket til, at mindst én artikel om A's privatliv er blevet bragt i o [Avis 1]. Hertil bemærkes, at den artikel, som sagsøger har fremlagt som bilag 3, ikke indeholder oplysninger, der krænker A's privatliv. Dertil kommer, at artiklens indhold med oplysninger om et folketingsmedlems ageren i forbindelse med en folketingsrejse må antages at have samfundsmæssig betydning.

3. I relation til de anførte to forhold gøres gældende, at [Forlag] ikke er rette skadevolder efter EAL § 26. De ansvarlige skadevoldere er B, F og C, idet de - og ikke [Forlag] - er ansvarlige for overvågningen af bl.a. A.
4. Hertil kommer, at [Forlag] - for de krænkelser, overvågningen og brugen af kreditkortoplysninger måtte have medført - allerede har betalt, hvad rimeligt kan begrundes på baggrund heraf. I lyset af det forudgående hændelsesforløb fra 2008 til 2012 valgte [Forlag] i forberedelsen til den retssag, det blev afgjort ved dom af 24. november 2016 (bilag 2), at erkende sig skyldig i den rejste tiltale, idet [Forlag] ønskede at vedstå sig sit selskabsretlige ansvar efter straffeloven som ansvarlig virksomhed, jf. straffelovens § 306.
5. I forlængelse heraf blev [Forlag] ved dom af 25. august 2016 (bilag 1) idømt en bøde bestående af 50 dagbøder på hver 200.000 kr., dvs. i alt 10 mio. kr. Ved strafudmålingen lagde retten bl.a. vægt på: »... den krænlæse, som lovovertrædelserne har medført for de forurettede, ved at oplysninger om private forhold blev videregivet og i et vist omfang offentliggjort.«
6. Det er således [Forlag] Medias opfattelse, at retten i strafudmålingen har taget højde for [Forlag] Medias krænkelser mod den enkelte forurettede. Sagen har for [Forlag] allerede haft betydelige omkostninger økonomisk, idet [Forlag] i alle sagens faser har vedstået sig sit selskabsretlige ansvar og forpligtelser i overensstemmelse med de strafferetlige regler herfor.
7. Det skal i forlængelse heraf bemærkes, at B på eget initiativ kontaktede [Avis 1] i 2008. [Forlag] kan ikke i nogen henseende være ansvarlig for noget forhold vedrørende B, her-

under hans handlinger i relation til forhold 1 og 2. [Forlag] Medias strafansvar er da heller ikke begrundet i B's handlinger. Hertil kommer, at [Forlag] ved Østre Landsrets dom af 14. februar 2017 blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 299, stk. 2 (bilag A), og dermed frifundet for bestikelse af B, hvilket understøtter, at der intet grundlag er for, at [Forlag] kan blive holdt ansvarlig for hans handlinger.

8. På den baggrund kan [Forlag] derfor ikke gøres yderligere erstatningsansvarlig i henhold til forhold 1 og 2, idet [Forlag] allerede forud for nærværende sags anlæggelse har bødet for de krænkelser, som B's løbende overvågninger hos Nets, og F's og C's handlinger i forbindelse hermed, har medført for sagsøger.

1.2 Sagsøgte 2 og sagsøgte 3s handlinger ligger uden for [Forlag] arbejds giver ansvar

9. På tidspunktet for foretagelsen af de skadevoldende handlinger var C og F i forlængelse af hinanden ansat som ansvarshavende chefredaktør efter medieansvarsloven for ugebladet [Avis 1], der er ejet af [Forlag] [Forlag] kan imidlertid ikke holdes ansvarlig for de to ansvarshavende chefredaktørers handlinger i forhold til den skete overvågning efter arbejds-giveransvaret hjemlet i DL 3-19-2.
10. F's og C's handlinger er af en så abnorm karakter, at arbejds-giveransvaret ikke omfatter dem. C indgik og etablerede selvstændigt den aftale, der den 24. juni 2008 blev indgået med B om at skaffe sig adgang til de IT-systemer hos Nets, der indeholdt kreditkortoplysninger fra kendte personer. Da F i 2009 overtog jobbet som chefredaktør efter C, fortsatte han aftalen med B.
11. Det må have stået begge klart, at de med deres handlinger handlede langt uden for det for [Forlag] acceptable. I kølvandet på en lignende sag vedrørende [Avis 1] i Norge i 2007 havde [Forlag] Medias administrerende direktør O direkte adspurgt C, om [Avis 1] i Danmark brugte lignende metoder bl.a. for at sikre sig, at [Forlag] ikke anvendte sådanne (bilag 2, s. 152). C havde hertil svaret, at det ikke var tilfældet. Ledelsen i [Forlag] var således forud for indgåelsen af aftalen med B klar i sine instrukser til C vedrørende kilder og kildeanvendelse.
12. C og F handlede som chefredaktører direkte i strid med de instrukser, de som ansatte hos [Forlag] var underlagt. Både C's og F's handlinger må derfor anses for at være så upåregnelige, at [Forlag] ikke havde mulighed for at forudse eller træffe foranstaltninger, der kunne have forhindret det indtrufne hændelsesforløb.
13. På den baggrund kan [Forlag] ikke efter DL 3-19-2 holdes ansvarlig for hverken C's og F's handlinger.

1.3 Ikke grundlag for tortgodtgørelse

14. Det bestrides, at A blot skal »... sandsynliggøre, at der har foreligget faktuelle forhold, som juridisk kan karakteriseres som en krænkelse ...«, jf. replikken s. 3 nederst. Tortgodtgørelse efter erstatningsansvarsloven § 26 er betinget af, at der foreligger en retsstridig krænkelse, dvs. en culpøs krænkelse, der er af en vis grovhed.
15. Hverken Retten i Glostrups dom af 25. august 2016 (bilag 1) eller dom af 24. november 2016 (bilag 2) er i sig selv tilstrækkeligt bevis for, at der foreligger

1905

en culpøs krænkelse, idet straffelovsovertrædelser ikke i sig selv medfører en ret til tortgodtgørelse. Det gøres derfor gældende, at A ikke har løftet bevisbyrden for, at [Forlag]

har handlet culpøst, og at der dermed er grundlag for tortgodtgørelse.

16. Endvidere har A - på trods af [Forlags] opfordring hertil, jf. svarskriftet pkt. 18 og bilag C - undladt at indtale et krav under straffesagen mod B. Sagen er nu afgjort ved Østre Landsrets dom af 8. august 2017 (bilag D).

1.4 Subsidiært, at den nedlagte erstatningspåstand er urimelig høj

17. Der er i stævningen nedlagt påstand om betaling af erstatning for tort på DKK 250.000.
18. A har ikke løftet bevisbyrden for, at erstatningen for tort skal fastsættes til et beløb i den påståede størrelsesorden, herunder henset til at praksis viser, at erstatning efter EAL § 26 som udgangspunkt fastsættes efter et interval i et helt andet lavt niveau, jf. fx U2015.35650, hvor overvågning med skjult kamera medførte en tortgodtgørelse på DKK 10.000-20.000.
19. Hertil kommer, at Højesteret ved sin kendelse af 21. december 2016 (bilag B), nåede frem til, at advokat Brian Werner Larsen ikke kunne blive beskikket som bistandsadvokat for en række andre kendisser i straffesagen, idet Højesteret ikke fandt, at »krænkelsen af de forurettede har været af en sådan grov karakter...», at beskikkelse kunne komme på tale.

2. HOVED ANBRINGENDER I RELATION TIL SAGSØGTE 1, SAGSØGTE 2 OG SAGSØGTE 3

- 2.1 Sagsøgte 1, sagsøgte 2 og sagsøgte 3 skal friholde [Forlag]
20. Såfremt A af retten får medhold i et erstatningskrav mod [Forlag], gøres det gældende, at B, F og C skal friholde [Forlag] for ethvert krav.
21. Henset til, at B, F og C er de rette skadevoldere efter EAL § 26, og at

[Forlag] ved betaling af den af retten idømte bøde på 10 mio. kr. allerede har påtaget sig sit selskabsretlige ansvar og betalt for de krænkelse, som lovovertrædelserne har medført for bl.a. A, må det anses for rimeligt, at erstatningsbyrden fordeles imellem sagsøgte 1, sagsøgte 2 og sagsøgte 3.

22. Det kan ikke ud fra [Forlag] besvarelse af C's provokation 5 processuelt lægges til grund, at »... sagsøgte 4) har haft et betydeligt overskud på bladet [Avis 1] i 2008, og at sagsøgte 4) har haft en økonomisk fordel ud af det i sagen passerende«.

3. ANBRINGENDER I RELATION TIL SAGSØGTE 1S SELVSTÆNDIGE PÅSTAND

- 3.1 Der er ikke grundlag for, at [Forlag] skal friholde B
23. For det første har [Forlag], i modsætning til både B, F og C - allerede betalt for de krænkelse overvågning og brugen af kreditkortoplysninger måtte have medført, og for det andet bestrides det, at [Forlag] har haft en økonomisk gevinst ved at bringe den som bilag 3 fremlagte artikel i [Avis 1].
24. Der er ingen tvivl om, at B har medvirket til de krænkelse, som overvågningen og brugen af kreditkortoplysningerne, har medført for bl.a. A. Det bemærkes hertil, at Østre Landsret ved dom af 8. august 2017 (Bilag D) stadfæstede Retten i Glostrups dom af 24. november 2016 (bilag 2), hvorved B blev dømt til fængsel il år og 6 måneder netop herfor.
25. Der foreligger således ingen forhold, der kan begrunde, at [Forlag] i foreningen med C og/eller F skal friholde B.

4. ØVRIGT

26. F har undladt at besvare [Forlag] Medias opfordring 2, jf. [Forlag] Medias duplik af 28. august 2017, pkt. 8, og [Forlag] Medias processkrift B af 26. januar 2018, pkt. 6, hvorefter F blev opfordret til at uddybe følgende postulat: »... og hvor

dele af direktionen i sagsøgte 4) har været vidende om anvendelsen af kreditkortkilden og har haft økonomisk fordel heraf.« jf. F's svarskrift af 20. april 2017.

27. Retten bedes derfor lægge til grund, at postulatet er udokumenteret og uden faktisk indhold.

...«

Parterne har under hovedforhandlingen procederet i overensstemmelse hermed.

Rettens begrundelse og afgørelse

Indledning og retsgrundlag

A gør under denne sag gældende, at han har krav på godtgørelse for tort, fordi de sagsøgte skaffede sig adgang til og systematisk foretog overvågning af hans kreditkorttransaktioner, eller havde mulighed for at foretage en sådan overvågning. Herved gøres det gældende, at A har været udsat for en alvorlig krænkelse af sit privatliv, og at denne krænkelse berettiger til godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26.

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, har følgende indhold:

»Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale de forurettede godtgørelse for tort.

...«

Bestemmelsen fandtes tidligere i ikrafttrædelsesloven til straffeloven § 15, stk. 1, hvorefter den der efter dansk rets erstatningsregler var ansvarlig for en krænkelse af en andens legeme eller frihed eller for retsstridig krænkelse af hans fred, ære eller person i øvrigt, foruden at yde erstatning for økonomisk skade eller tab skulle betale den forurettede en godtgørelse for lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir samt for forstyrrelse af stilling og forhold.

1906

Bent Unmark Larsens skrev i Ugeskrift for retsvæsen 1977 B, side 345 ff, om grundbetingelserne for godtgørelse for tort blandt andet:

»...

Det er efter § 15 en betingelse for at yde godtgørelse for tort, at der foreligger en retsstridig krænkelse af en anden persons fred, ære eller person iøvrigt. Hvor denne grundbetingelse er opfyldt, skal der ydes godtgørelse for »lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir, samt for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold«. I denne opregning må udtrykket tort jo, ligesom de øvrige udtryk, stå som betegnelse for en eller anden form for skadevirkning og ikke blot som en gentagelse af grundbetingelsen, at der skal foreligge en (æres)krænkelse. Det fremgår også af, at der efter bestemmelsen alene kan tillægges den forurettede en *godtgørelse*, ikke en bod af sagsøgte. Med udtrykket tort er der altså, ligesom med de andre udtryk i opregningen i § 15, peget på en type af ikkeøkonomiske skadevirkninger, som godtgørelsen skal kompensere, og som *udover* den retsstridige krænkelse må være tilstede, hvis godtgørelse skal kunne ydes.

...

4. Skal man positivt bestemme den skadevirkning, der i IK § 15 er betegnet som tort, kan man næppe i en abstrakt definition komme det meget nærmere end straffelovrådet, der i Betænkning (nr. 601/1971) om privatlivets fred (s. 65) har defineret tort som »krænkelse af selv- og æresfølelsen, d. v. s. en persons opfattelse af eget værd og omdømme«.

...«

Tort defineres i litteraturen i overensstemmelse hermed som en krænkelse af en anden persons selv- og ærefølelse, dvs. den forurettedes opfattelse af eget værd og omdømme. Det er ydmygelsen, der begrunder kravet. Tort er dermed en krænkelse eller ydmygelse

som nogen tilføjer en anden person så denne mister anseelse eller selvfølelse.

Godtgørelse for tort

Under denne sag er beviserne for, at A blev udsat for systematisk overvågning af hans kreditkorttransaktioner, at [Avis 1] skrev én artikel, hvori der indgik oplysninger fra hans kreditkorttransaktioner, A's forklaring om, at han via aktindsigt hos Vestegnens Politi har fået indsigt i, at hans kreditkorttransaktioner er blevet hacket 5-6 gange, samt de interne mails hos [Avis 1] om A's rejse til Rom. Disse oplysninger vedrører alle andet halvår af 2008.

Herudover er der de generelle oplysninger, der kom frem under straffesagen, hvor det blev konstateret, at der var hacket 906 kreditkorttransaktioner i perioden fra 24. juni 2008 til 31. december 2011 vedrørende kendtes kreditkort, og at B via typisk sms'er sendte oplysninger om kendtes kreditkorttransaktioner til hovedsageligt til journalister hos [Avis 1].

Efter 2008 findes under denne sag ingen beviser for, at A's kreditkorttransaktioner blev hacket og videregivet til [Avis 1].

Da der herefter endvidere ikke blev skrevet artikler i [Avis 1] om A, og da A har forklaret, at han ikke via aktindsigt fik oplysninger om yderligere videregivelse af hans kreditkortoplysninger, finder retten ikke, at der herefter er en formodning for, at A blev udsat for systematisk overvågning af hans kreditkorttransaktioner. Retten finder herefter ikke grundlag for at vende bevisbyrden således at det er de sagsøgte, der skal bevise, at de ikke overvågede A's kreditkortoplysninger efter 2008.

B har under denne sags forberedelse på opfordring oplyst, at det ikke bestrides, at A har stået på en liste, som det ikke bestrides har eksisteret, men at B ikke er bekendt med forhold vedrørende en fjernelse af A's navn fra en liste.

Retten finder ikke, at dette alene beviser, at A generelt blev overvåget, idet der ikke under denne sag er fremlagt en liste eller andet der indikerer, at A stod på en sådan liste, og uanset dette har retten ingen forklaring fået om, hvorvidt personerne på disse lister faktisk blev overvåget. Retten har herved også lagt vægt på, at D, som forklarede om »lister« under straffesagen, forklarede, at der omkring den 29. september 2008 ikke fandtes en liste i papirform, mens det under straffesagen syntes at være kommet frem, at der den 10. februar 2009 fandtes en liste med 114 navne. I andet halvår af 2008, hvor [Avis 1] skrev om A fandtes der således ikke en »fast« liste over de kendte personer, som [Avis 1] fandt interessante.

Retten finder således ikke, at det under denne sag er bevist, at A generelt har været udsat for overvågning.

Derimod finder retten det bevist ved A's forklaring samt artiklen og mailkorrespondance internt hos [Avis 1], at A's kreditkorttransaktioner blev hacket og videresendt til [Avis 1] 5-6 gange i andet halvår af 2008. Journalisten på den ene artikel [Avis 1] bragte om A, vidnet E, har hertil forklaret, at han allerede havde oplysningerne til artiklen fra flere andre kilder, da han fik kreditkorttransaktionsoplysningerne.

Oplysningerne i artiklen om, at A var i Berlin sammen med H havde [Avis 1] allerede fra en turist, der havde taget et billede af dem hånd i hånd på gaden.

Oplysningerne i artiklen om, at A ikke havde deltaget i de møder, som han var i Berlin for at deltage i, havde journalisten allerede fra to politiske kilder, som efter det oplyste var kollegaer til A og også i Berlin for at deltage i disse møder, samt fra listerne fra møderne, hvor A ikke havde noteret sig. Ligesom billedet af A og H var taget på et tidspunkt, hvor der blev afholdt et Nato møde.

De eneste oplysninger som således kommer fra kreditkorttransaktionerne i artiklen findes herefter at være:

1907

»Især var den hotte cafégade, Simon Dach Strasse, et yndet udflugtsmål efter deres hede nætter på byens natklubber.«

Denne oplysning findes ikke i sig selv at indeholde en krænkelse der berettiger til godtgørelse for tort, og retten finder heller ikke samlet set under hensyn til de flere andre kilder til artiklens egentlige indhold, at denne artikel berettiger A til godtgørelse for tort.

Herefter er spørgsmålet om A er berettiget til tortgodtgørelse på baggrund af de 5-6 kreditkorttransaktioner, det er fundet bevist, at der er blevet hacket og videregivet til medarbejdere hos [Avis 1].

Disse 5-6 hackinger af A's kreditkortoplysninger, som blev videregivet til [Avis 1], var i følge A's forklaring kreditkorttransaktioner, der alle skete i det offentlige rum, som betaling for indkøb eller hotelværelser i arbejdsregi.

Der var således intet særligt hemmeligt, personligt eller udmygende ved disse kreditkorttransaktioner.

Uanset det ubehagelige ved efterfølgende at få oplyst, at der blev kigget på ens private kreditkorttransaktioner, finder retten ikke, at der ved disse 5-6 kreditkorttransaktioner, som alene A har forklaret om, er blevet påført A en tort i form af hverken en ydmygelse, en skadevirkning eller en krænkelse af A's selv- og ærefølelse.

På denne baggrund findes sagsøgeren således ikke at have bevist, at de sagsøgte har krænket sagsøgeren på en sådan måde ved de 5-6 konkrete hackinger og videregivelse eller den ene artikel, at dette medfører at sagsøger har krav på godtgørelse for tort.

Sidst har A gjort gældende, at den blotte mulighed for at kigge i hans private kreditkorttransaktioner berettiger ham til godtgørelse for tort.

Uden at der under denne sag er kommet nærmere frem om, hvordan mulighederne var for at kigge i A's kreditkorttransaktioner faktisk har været, finder retten ikke, at der i den eventuelle blotte mulighed for at kigge i A's kreditkorttransaktioner ligger en krænkelse af A, idet der ikke heri er en ydmygelse, skadevirkning eller tab af anseelse eller selvfølelse, og dermed en tort.

Herefter og efter en samlet vurdering finder retten det således ikke bevist, at A har været udsat for en krænkelse, der berettiger til godtgørelse for tort.

De sagsøgte frifindes herefter for sagsøgers påstand, og der er herefter ikke grundlag til at tage stilling til de indbyrdes nedlagte friholdelsespåstande.

Sagens omkostninger

A skal herefter betale sagens omkostninger.

Der er ved fastsættelse af rimelige udgifter til advokat lagt vægt på sagens værdi, forløb og udfald. Sagen er hovedforhandlet over to retsdage. Retten finder ikke, at de sagsøgte har haft en væsentligt nemmere forsvar mod påstanden ved at de var fire sagsøgte, idet hver sagsøgt har ført sit forsvar individuelt. Derimod har de sagsøgte indbyrdes friholdelsespåstande også taget tid under både sagens forberedelse og hovedforhandling. Herefter er sagsomkostningerne fastsat indenfor det almindelige interval for sager med en sagsværdi på mellem 200.000 kr. og 500.000 kr. C og F har som de eneste af de sagsøgte oplyst ikke at være momsregistreret, hvorfor deres salær er inkl. moms.

Thi kendes for ret

B frifindes.

F frifindes.

C frifindes.

[Forlag] A/S frifindes.

A skal inden 14 dage til B betale sagsomkostninger med 40.000 kr.

A skal inden 14 dage til F betale sagsomkostninger med 50.000kr.

A skal inden 14 dage til C betale sagsomkostninger med 50.000 kr.

A skal inden 14 dage til [Forlag] A/S betale sagsomkostninger med 40.000 kr.

Sagsomkostninger forrentes efter rentelovens § 8 a.

...

Østre Landsrets dom 21. februar 2019 (4. afd), BS-12120-OLR

Retten i Lyngby har den 23. marts 2018 afsagt dom i 1. instans (BS 160-233/2017).

Landsdommerne Inge Neergaard Jessen, Lene Jensen og Lisbeth Walthersdorf Katafai (kst.) har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanten, A, har nedlagt påstand om, at B, C og [Forlag] A/S in solidum, subsidiært hver for sig, skal betale 125.000 kr. med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Indstævnte 1, B, har over for A nedlagt påstand om stadfæstelse, idet sagsomkostningerne dog forhøjes til 50.000 kr.

B har over for C og [Forlag] A/S nedlagt påstand om, at i det omfang, de indstævnte idømmes solidarisk ansvar over for A, skal C og [Forlag] A/S principalt solidarisk, subsidiært alternativt, friholde ham for ethvert beløb inkl. renter og sagsomkostninger, som han måtte blive tilpligtet at betale til A.

B har over for [Forlag] A/S' friholdelsespåstand nedlagt påstand om frifindelse.

Indstævnte 2, C, har over for A nedlagt påstand om stadfæstelse. C har over for B og [Forlag] A/S nedlagt påstand om frifindelse.

Indstævnte 3, [Forlag] A/S, har nedlagt påstand om stadfæstelse, subsidiært at C og B solidarisk, subsidiært alternativt, skal friholde [Forlag] A/S for ethvert beløb, som de måtte blive pålagt at betale til A.

1908

[Forlag] A/S har over for B friholdelsespåstand nedlagt påstand om frifindelse.

Supplerende sagsfremstilling

A har i forbindelse med ankesagen fremlagt besked sendt fra D til E af 5. juli 2008, hvoraf fremgår:

»Ny trans A, kl. 14.03, Hotel Adriano i Rom, 280 EUR; -)«

A har endvidere fremlagt besked sendt fra B til E, hvoraf fremgår:

Besked af 2. december 2008:

»A, First Hotel Millennium, kl. 16.14, 1397 NOK B-)«

Besked af 15. december 2008:

»A kl. 15.12, Macy's Inc. i Washington, 368 USD B-)«

Besked af 14. april 2009:

»A, Norwegian, Flyselskab, igår kl. 18.00, 5299 DKK B-)«

Besked af 22. maj 2009:

»A, Deutsche Lufthansa, kl. 15.57, 1939 USD B-)«

Besked af 4. juli 2009:

»A i Cannes, Palais Stephanie, igår kl. 22.37, 48 EUR B-)«

Besked af 26. august 2009:

»A, FDM Travel, rejser kl. 10.27. 4843 kr. B-)«

Besked af 29. august 2009:

»A, MASH Steak igår kl. 23.36, 2130 kr. B-)«

Besked af 1. september 2009:

»A, Mash Steak, kl. 13.33, 400 kr. B-) Unknown«

A har endvidere fremlagt mail af 30. november 2008 sendt fra B til D. Af mailen fremgår blandt andet følgende:

»Hej D –

Her er den nyeste liste, nye navne er:

...«

Af listen fremgår 9 navne på kendte personer. I en vedhæftet fil til mailen følger en liste med en lang række navne, hvor A er anført som nummer 10.

Den 10. februar 2009 fremsendte B endnu en e-mail til D. Det fremgår af mailen, at fem navne er tilføjet listen, der indeholder navne på 114 kendte personer. As navn fremgår fortsat af listen som nummer 10.

Der er fremlagt uddrag af »Uvildig Undersøgelse af [Forlag] Koncernens påståede misbrug af ulovlige systematiske overvågninger af kendte og kongeliges kreditkortinformationer af 23. juni 2014« udarbejdet af advokat Henrik Stagetorn og statsautoriseret revisor Mikkel Sthyr, PwC, efter anmodning fra [Forlag] Holding A/S.

Der er endvidere fremlagt Nets Corporate SIRT arbejdsrapport af 8. juli 2015 vedrørende »Undersøgelse af nulstilling af adgangskode, Bruger: U41C, (28.06.2008)«.

Forklaringer

A, C, E, F og D har afgivet supplerende forklaring. G har endvidere afgivet forklaring.

A har forklaret bl.a., at artiklen, som han henviste til under sin forklaring for byretten, blev udgivet 5 uger efter, at han kom hjem fra Berlin og ikke Rom.

Han har ikke anket sagen mod F. Det skyldes, at transaktionsoplysningerne, som blev fremlagt i byretten, alene var fra 2008, hvor F ikke var chefredaktør. Han har nu oplysninger om transaktioner fra 2009, og han fortryder derfor, at sagen mod F ikke er anket.

Kravet om tort er sat ned i forbindelse med ankesagen. Det er sket efter råd fra hans advokat og på baggrund af byrettens resultat. Han fører ikke sagen for egen vindings skyld. Hvis han vinder retssagen, vil beløbet blive doneret til Røde Kors.

Han husker ikke, om han anvendte ordet »ydmygelse« i byretten. Han brugte muligvis andre ord. Han har i et Facebook-opslag skrevet, at sagen skal for retten, at det er en ubehagelig oplevelse, og at han vil donere beløbet, hvis han vinder.

Da han modtog de nye oplysninger, som er fremlagt i landsretten, fik han det igen dårligt. Hans første reaktion var, at det måtte være usandt. Det gør ham fysisk utilpas, at andre er bekendt med, hvor han har brugt sit kreditkort. Han finder det dybt krænkende og ydmygende. Det er som at blive forfulgt fysisk af en person.

Han blev først bekendt med navnelisterne af 30. november 2008 og 10. februar 2009 under sagen for landsretten. Ved den supplerende aktindsigt hos politiet blev han bekendt med beskederne fra 2009. Han ved ikke, hvor længe overvågningen har fundet sted. Han ved ikke, om det fulde materiale nu er fremlagt.

Den første artikel om Berlituren i maj 2008 blev udgivet i juni 2008. Han husker ikke, om det var i den artikel, at NATO-konferencen blev nævnt. Han var ikke utilfreds med, at de skrev, at han var set sammen med H i Berlin, men at oplysningerne i artiklen vedrørende NATO-konferencen var forkerte.

Af Pressenævnets kendelse fremgår det, at han i artiklen om Berlin blev spurgt til opholdet på natklubben Euphoria. Det undrede ham, at journalisten havde den oplysning. Han mødte ikke andre danskere den aften, og ingen fra delegationen havde deltaget. Han ved reelt ikke, om der var andre danskere til stede.

Da han og H gik tur i Berlin, var der ingen danskere, som rettede henvendelse til dem. Billedet i artiklen er taget i det Østberlinske café-miljø.

Han husker ikke, om han har talt med H om hendes kreditkorttransaktioner.

I forhold til mails af 5. juli 2008 mellem D og E vedrørende Romtoren er det rigtigt, at han var i Rom. Rejsen var i embeds

medfør. På rejsen til Rom mellemlandede han i Zürich og har formentlig købt en kop kaffe. H ankom til Rom efter ham.

Den interne korrespondance mellem D og E fra juli 2008 finder han dybt krænkende. De har efter forgodtbefindende vurderet, om de ville benytte de modtagne oplysninger fra B eller ej. Det var fortrolige oplysninger.

1909

Han har ikke læst Ds bog, men han har læst de uddrag, der er fremlagt i sagen. Med den viden han har i dag, er det en rædselsfuld oplevelse at læse. Han mener, at oplysningerne er hentet systematisk og i hvert fald anvendt til verificering af historier. Det er privat, hvad han bruger sine penge til, og andre skal ikke vurdere, om de vil skrive om det. Heri består krænkelsen.

Han kender kun til artiklen om Berlinturen og er ikke bekendt med, om der er skrevet flere historier på baggrund af oplysninger fra B.

Han husker ikke, hvad besked af 14. april 2009 sendt fra B til E vedrørende Norwegian relaterer sig til. Han ved ikke, om købet er foretaget privat eller i en arbejdsmæssig sammenhæng. Det er hans private kreditkort, som er brugt, så købet er nok ikke i embeds medfør. Han arbejdede på daværende tidspunkt i Folketinget.

Besked af 22. maj 2009 vedrørende køb hos Lufthansa vedrørte formentlig betaling for flybilletter til en sommerferie med hans familie.

Besked af 4. juli 2009 vedrørende køb i Cannes er nok fra en privat ferie med nogle venner, hvor han var på café.

Han har ingen erindring om, hvad besked af 26. august 2009 vedrørende køb hos FDM Travel relaterer sig til. Han skiftede job den 1. september 2009, så det kan have været køb i embedsmedfør.

Han ved ikke, hvad besked af 29. august 2009 vedrørende køb på restaurant MASH vedrører. Køb fra samme sted den 1. september 2009 vedrører formentlig en frokost med en medarbejder.

Macy's er et stormagasin, som er offentligt tilgængeligt. Det samme gælder caféen i Cannes og Mash.

Alle betalingerne med kreditkortet er foretaget på sædvanlig vis.

C har forklaret bl.a., at han opsagde sin stilling ved udgangen af november 2008. Hans ansvar som chefredaktør ophørte første hverdag i december 2008. I overtog herefter det redaktionelle ansvar for en periode. Han mødte dog på arbejde frem til den 19. december 2008.

I forbindelse med ... og ...'s bryllup fik de et tip fra kilden B, som oplyste, at han via sit arbejde havde adgang til informationer omkring brylluppet. Det kan godt passe, at han har sagt som anført i Ds bog »[Bog]« vedrørende mødet med kilden i juni 2008. Han var interesseret i et møde med kilden og tog initiativet til det. De aftalte, at kilden skulle have 10.000 kr. om måneden. Det var sædvanligt, at kilder blev betalt via bilag, da kilder typisk ikke ønsker at fremgå i regnskabet. De passede generelt godt på alle deres kilder. Han betragtede kilden på lige fod med deres andre kilder. Han vidste godt, at kilden ønskede at være anonym. De har ikke drøftet kilden på redaktionsmøder på bladet, og det strejfede ham ikke, at kilden brød ulovligt ind i systemer for at få oplysninger.

Mail af 29. september 2008 fra D til kilden vedrørende nye navne på kendte blev sendt til ham og »ccc« til J, som var redaktionschef, K, som var ledende medarbejder, L, som var ledende medarbejder og vidnets højre hånd, samt til E. Han husker dog ikke at have modtaget mailen, eller om han svarede på den. Han modtog rigtig mange mails og holdt sig som chefredaktør på et overordnet plan.

Mail af 30. november 2008 fra B til D, hvor en liste med nye navne på kendte personer bliver nævnt, blev han første gang bekendt med under straffesagen. Mailen var ikke sendt til ham. Han havde i 2008 ikke kendskab til, at der eksisterede en liste med navne på kendte personer.

Beskederne fra B af 2. december 2008 og frem om kreditkorttransaktioner foretaget af A har han ikke set før. Han havde ingen kontakt med kilden efter mødet i juni 2008. Han havde ikke kendskab til omfanget af beskederne sendt fra kilden. De modtog ofte tips fra læsere. 99,9 procent af disse oplysninger kunne ikke bruges.

Historien om Berlinturen blev bragt i begyndelsen af juni 2008. Det var inden hans møde med kilden. De modtog et tip fra en politiker om, at A var i Berlin. Det var årsagen til, at de kom i gang med historien. Tippet var interessant, da A skulle have deltaget i et NATO-møde på det tidspunkt, hvor han var set sammen med H. De modtog også et foto af A og H fra en turist. Senere indhentede de oplysninger fra NATO's mødeprotokol. Han drøftede ikke anvendelse af kreditkortoplysninger i forhold til artiklen med E. Han interesserede sig for Berlinhistorien, da han interesserer sig for politik. Pressenævnet rejste ikke kritik af bladet for historien.

De fik nogle dage senere kendskab til, at A var i Rom. Han var selv på ferie. Det kan godt passe, at han sagde til E, at han ikke skulle tage til Rom.

Han er i straffesagen blandt andet idømt 200 timers samfundstjeneste. Dem har han udført hos Røde Kors.

G har forklaret bl.a., at han har afgivet forklaring i forbindelse med straffesagen. Han blev ansat i 2014 som sikkerhedsrådgiver hos Nets. Han er fortsat ansat, dog med ny titel, men hans jobfunktion er den samme. Han har ikke arbejdet hos Nets samtidig med B.

Han har medvirket til den interne undersøgelse hos Nets vedrørende nulstilling af adgangskoder. Det datagrundlag, som var muligt at undersøge, var af en størrelse på omkring 500 terabyte. Det er et meget stort informationsgrundlag, som omfatter mange millioner kreditkorttransaktioner.

De har kun logget én procent af det fulde materiale. Det betyder, at hvis de havde haft mulighed for én til én logning, ville de have haft et langt større datagrundlag for undersøgelsen. Deres datagrundlag har således kun bestået af én procent af, hvad det kunne have været.

Den mistænkte i deres interne undersøgelse var B. Han skaffede sig adgang til de individuelle

1910

kreditkorttransaktioner. Det var oplysninger, som man skulle søge om specifikt. Adgangen fik han ved at nulstille andre medarbejders adgangskoder. De blev ved undersøgelsen opmærksomme på, at B's nulstillinger af adgangskoder adskilte sig fra andre medarbejders nulstillinger af adgangskoder. Der skal ske nulstilling af en adgangskode, hvis medarbejderen for mange gange har tastet koden forkert, hvorved medarbejderen bliver låst ude af systemet. B havde foretaget nulstilling af koder uden fejlindtastninger, hvilket var atypisk. Der var visse medarbejdere, som havde særlige rettigheder til at udføre nulstilling af adgangskoder. Det var mistænkeligt, at koderne blev nulstillet så ofte. Der blev forsøgt logget ind via andre medarbejders adgangskoder, og B fik ved nulstilling af koderne adgang til rettigheder, som han ikke selv havde.

I forbindelse med deres interne undersøgelse kunne de efterprøve historikken for log-in. De kunne også se, hvad der var logget ind på. De sammenlignede log-in mønsteret med, hvad en legal bruger ville foretage sig. De kunne se, hvilke log-ins der havde været forsøgt gennemført. Af rapporten fra deres interne undersøgelse kan man se en oversigt over de tidspunkter, hvor der er sket uretmæssige log-in. De har fra undersøgelsen kendskab til alle de gange, der er sket uretmæssige log-in, men de kan ikke se, hvor mange oplysninger der i den forbindelse er trukket ud af systemet. Det anormale log-in mønster har de kunnet konstatere fra juni 2008. Han husker ikke datoen for det sidste uretmæssige log-in. Der kan sagtens være sket langt flere uretmæssige transaktioner. Det kan godt passe, at

der i perioden fra den 18. juni 2008 til den 12. november 2011 blev foretaget 31 nulstillinger, hvor B har foretaget nulstillinger af adgangskoderne for 22 brugere hos Nets. Det kan godt være den samme bruger, som har fået nulstillet sin adgangskode flere gange. Det kan også godt passe, at der har været 71 log-ins, hvor B har logget på systemet. Ved de 71 log-ins har der været udført 528 søgninger i systemet. Søgningerne er lavet på baggrund af én procent af datamaterialet, så tallene kan godt have været højere. Tallet med de 906 kreditkorttransaktioner har han ikke haft noget med at gøre.

I undersøgelsen har de ikke haft fokus på, om B har videresendt oplysninger, som er indhentet fra systemet. Man kunne søge på både kortnummer og kortholder, men i forhold til undersøgelsesdelen har de ikke fokuseret på nogle af delene, men alene kommandoerne i forhold til en normal bruger.

Han er ikke bekendt med, om der kan opsættes »en alarm« i systemet ved visse handlinger. Det kan der formentlig godt. Nets har lavet nogle sikkerhedsmæssige tiltag efter denne sag, men det kan han ikke komme nærmere ind på.

E har forklaret bl.a., at han modtog besked af 30. juni 2008 fra D. Det var en opdatering af H og - A's kreditkortoplysninger fra turen til Berlin. Han havde ikke efterspurgt opdateringen. Han modtog ikke oplysninger direkte fra kilden i sommeren 2008.

I Pressenævnets kendelse af 28. oktober 2008 er der henvist til hans artikel fra 1. juli 2008 om turen til Berlin og A og H besøg på natklubben Euphoria. Han havde oplysningen om natklubben fra kilden. Oplysningen blev i sidste øjeblik tilføjet den færdige artikel. Vidnet havde fra flere kilder hørt, at A var i Berlin. Han vidste dog ikke hvor i Berlin, før han modtog kreditkortoplysningerne. Han ved ikke, hvor oplysningen om, at H landede i Berlin kl. 21.05, stammer fra. De havde trykt artiklen også uden oplysningen om natklubben Euphoria.

Beskeden af 5. juli 2008 om A betaling på Hotel Adriano i Rom blev alene sendt fra kilden til D og derefter videre til ham. Afsendertelefonnummeret på beskeden var D's. Det var på daværende tidspunkt deres eneste oplysning om, at H og A var i Rom.

Den interne korrespondance senere den 5. juli 2008 mellem ham og D fandt sted forud for, at han sendte mail af 7. juli 2008 til C. Mailen var udtryk for hans bekymringer ved at skrive en artikel, som alene var baseret på kreditkortoplysninger fra kilden. Han og D ville gerne en tur til Rom. Oplysningen om, at A havde en »trans« i Zürich, havde han også fra kilden. Da det stod ham klart, at ingen journalister skulle rejse til Rom, fokuserede han på andet arbejde. Han ville ikke skrive en historie alene på baggrund af oplysninger fra kreditkorttransaktioner.

Han blev på et tidspunkt i 2008 også fast cc-modtager af beskederne fra kilden. Han brugte meget lidt tid på beskederne og nok 99 procent af sin tid på andet arbejde. Antallet af beskeder, som han har forklaret om for byretten, er fortsat korrekt.

Han havde ikke slettet beskeder fra sin telefon, så alt, hvad han havde modtaget fra kilden, var der fortsat.

Han husker ikke, om de modtog beskeder om A efter sommeren 2008, eller om han har efterspurgt oplysninger om konkrete personer.

Han modtog også D's mail af 29. september 2008 sendt til C vedrørende nye navne på kendte personer til kilden. Han kendte på daværende tidspunkt ikke til en liste med navne, men han fik nok kendskab til den senere på året. J, K, L og E modtog samme mail. De holdt ikke møder på redaktionen om nye navne. Han kom ikke med forslag til navne. Han var optaget af de »rigtige« kendte. Efter 17 år i udlandet havde han ikke meget kendskab til kendte personer i Danmark.

Beskeden af 14. april 2009 om A's køb hos Norwegian siger ham ingenting. Beskederne så oftest sådan ud. De kunne alene se, hvor og hvornår et køb var foretaget, og ikke hvad der var købt. A var kun interessant, imens han var kæreste med H. Det oplyste han ikke til kilden, så han modtog fortsat oplysninger. Han afslog

1911

ikke beskederne, da man aldrig kunne vide, hvad der kunne komme af oplysninger. Hvis oplysningerne var interessante, ville han nok bruge dem.

F har forklaret bl.a., at han hørte om kilden et par dage efter sin ansættelse. D og E orienterede ham. Han var ikke bekendt med konkrete oplysninger fra kilden. Han forholdt sig som chefredaktør til, hvad der skulle på forsiden. Han vidste godt, at kilden fortsat sendte oplysninger, da kilden modtog betaling.

Han overtog jobbet fra N. Han kan ikke huske, om han drøftede kilden med N, før E blev afskediget i 2012. Da E blev afskediget, gjorde han N opmærksom på, at E havde kendskab til kilden.

I 2010 meddelte O ham, at brug af kilden skulle stoppe. O må således have kendt til kilden. Han havde ikke orienteret O om kilden.

Han havde ikke kendskab til en liste med navne på kendte personer. Han så ingen liste, og der blev ikke talt om en liste på redaktionen. Han modtog en mail, hvor en liste med navne var omtalt. Det hæftede han sig ikke ved.

D har forklaret bl.a., at artiklen om turen til Berlin var færdig, da de modtog kreditkortoplysningerne fra kilden. A var kun interessant, da han var kæreste med H. Politikere er typisk ikke interessante for bladet. Han har modtaget oplysninger om A måske ti gange og har aldrig efterspurgt dem selv. Oplysningerne har ikke ført til andre artikler om A.

I juni 2008 deltog han i mødet med kilden og C. Efter mødet opretholdt han kontakt til kilden. C havde det overordnet ansvar for redaktionen og havde ikke kontakt til kilden.

Beskeden af 5. juli 2008 om, at A havde foretaget et køb i Rom, sendte han til E. Mailen af 7. juli 2008 fra E til C om A og H's tur til Rom har han ikke set før, ligesom han ikke husker oplysningen om A's »trans« i Zürich. De valgte ikke at skrive om turen til Rom. Efter forholdet med H ophørte, modtog han ikke oplysninger om A. Beskederne fra 2009 husker han ikke.

Han sendte mailen af 29. september 2008 til C og cc til udvalgte personer om forslag til nye navne. Det kunne være navne på personer, som han ikke tidligere havde modtaget oplysninger om. De drøftede muligvis, hvilke personer der kunne være interessante. C svarede ikke på mailen.

Kilden sendte ham mail af 30. november 2008, hvor han henviste til den nyeste liste. Han var ikke bekendt med en tidligere liste, og han spurgte ikke efter den. Han tænkte, at det måske kunne være kildens egen liste. Kilden var meget struktureret. Han printede først listen på et senere tidspunkt, da den blev ganske omfangsrig. Det var hans eget valg.

Han modtog mail af 10. februar 2009 fra kilden. I mailen var der henvist til nye navne og en liste. Han sendte ikke mailen videre til C. Der var flere personer på listen, som han aldrig havde modtaget oplysninger om.

I sin bog »[Bog]« har han skrevet, at det ikke var muligt at sætte mail af 29. søgningerne i databasen i system. Han vidste, at der ikke kunne etableres en notifikation eller »alarm« på oplysningerne. Kilden skulle selv aktivt søge efter oplysningerne. Det var ikke en systematisk overvågning, men alene stikprøver.

Han modtog besked af 14. april 2009 fra E. Beskeden kan være sendt fra kilden direkte til E. Beskeden drejede sig om A's køb hos Norwegian. Hans opgave var at sortere det uinteressante fra, så han

slettede beskeden. Han har ikke sagt direkte til kilden, at A ikke længere var interessant. Det lå i luften, hvem der var interessante.

Beskeden af 1. september 2009 om A's køb på restaurant Mash kunne godt være den sidste besked, som han modtog om A. E gemte alle beskeder fra kilden.

De har aldrig skrevet historier alene på baggrund af kreditkortoplysninger. De var alene et værktøj til at bekræfte, hvad de allerede vidste. Hvis de modtog oplysninger, der var interessante, kunne det give anledning til, at de undersøgte omstændighederne nærmere.

Han har aldrig talt med direktionen, heller ikke med O, om kilden.

Anbringender

Parterne har i det væsentlige procederet i overensstemmelse med deres påstandsdokumenter.

A har i påstandsdokument af 16. januar 2019 anført:

»...

at de indstævnte uberettiget og for egen eller andres vinding har skaffet sig adgang eller medvirket til at skaffe sig adgang til A kreditkortoplysninger og har benyttet disse oplysninger, medvirket til benyttelse af oplysninger eller været vidende om den løbende overvågning, og at oplysningerne fra overvågningen efter de indstævntes forgodtbefindende til hver en tid i perioden i hvert fald fra juni 2008 til 1. september 2009 kunne benyttes til artikler i ugebladet [Avis 1],

at de indstævnte skaffede sig adgang til, og opstillede eller medvirkede til opretholdelsen af et system, hvorefter de indstævnte efter forgodtbefindende og med økonomisk vinding for øje kunne skaffe sig adgang til meget personlige oplysninger om A (og andre), og anvende disse efter forgodtbefindende, herunder til publicering af artikler i [Avis 1],

at det på baggrund af forklaringerne afgivet under straffesagen mod indstævnte 1 og 2, kan lægges til grund, at det var ledelsen i [Avis 1], som traf beslutning om, hvorvidt en kilde skulle benyttes, og at [Forlag] A/S, var vidende om, at B blev anvendt som kilde,

at der har eksisteret en liste over personer, som havde en særlig interesse for [Avis 1], og det kan endvidere lægges til grund, at A har stået på denne liste, og at A fortsat stod på listen i hvert fald den 10. februar 2009,

1912

at det forhold at A har været angivet på denne liste, og det forhold, at der løbende over en periode fra 30. juni 2008 indtil i hvert fald 1. september 2009 blev oversendt kreditkortinformationer om A beviser, at A har været overvåget af de indstævnte,

at C var bekendt med, at der eksisterede en liste over kendte personer, som B kunne skaffe sig oplysninger om, ... rapport af 29. maj 2015 vedrørende e-mail af 29. september 2008 fra D til C - med en række medarbejdere fra henholdsvis [Avis 1] og [Forlag] c.c.-hvor han blev opfordret til at komme med navne på kendte personer, som B kunne finde kreditkortoplysninger på,

at det på baggrund af undersøgelsen, [undersøgelse af nulstilling af adgangskoder], som blev foretaget af advokat Henrik Stagetorn og PWC, blev det konkluderet, at der på [Avis 1] var et udbredt kendskab til anvendelsen af B som kilde. Det fremgår videre, at 3 chefredaktører på [Avis 1] i perioden 2008 til 2013 (hvilket således inkluderer C) samt i hvert fald et enkelt medlem af direktionen i [Forlag] A/S havde viden om anvendelsen af B's informationer, ...

at det på grundlag af den for landsretten opnåede (fornye) aktindsigt hos Københavns Vestegns Politi må konstateres, at der er videregivet et betydeligt antal yderligere oplysninger om transaktioner, som A har foretaget på sit kreditkort frem til i hvert fald den 1. september 2009, hvilket understreger, at de indstævnte er nærmest til at bære bevisbyrden for, at der ikke foreligger yderligere oplys-

ninger, som A er ubekendt med, og at der ikke foreligger oplysninger om transaktioner videregivet efter den 1. september 2009,

at A herved har været udsat for en alvorlig krænkelse af sit privatliv, idet han gennem en periode på over et år ulovligt har fået overvåget sine kreditkortoplysninger, der til hver en tid af [Avis 1] - eller for den sags skyld andre, som oplysningerne eventuelt måtte være blevet eller kunne være blevet videregivet til - kunne benyttes til at skrive artikler mv.

at der i Retten i Glostrups dom i straffesagen mod [Forlag] blev lagt vægt på - som en skærpende faktor, at forholdene blev begået over en meget lang periode, at der var tale om erhvervsmæssig anvendelse af ulovligt indhentede oplysninger, og at dette indebar en krænkelse af de forurettede, herunder A,

at krænkelsen som følge heraf må anses for ekstraordinært alvorlig, hvorfor A er berettiget til en tortgodtgørelse af en anseelig størrelse, der skal udmåles over de beløb, der i retspraksis udmåles for krænkelse baseret på »tilfældighedsfund« såsom offentliggørelse af paparazzi-fotos m.v., og godtgørelsen bør fastsættes til det påstævnte beløb,

at krænkelsens alvor understreges af det forhold, at Folketinget ved lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om erstatningsansvar og medieansvarsloven har ønsket at skærpe straffen for bl.a. »digitale krænkelse«, idet der i forarbejderne til loven - lovforslag nr. L 20 af 3. oktober 2018 foreslås en tredobling af tortniveauet for freds- og æreskrænkelser,

at A ikke har givet de indstævnte berettiget anledning til at tro, at han havde opgivet at forfølge sit potentielle erstatningskrav - hvorved fremhæves, at A tog udtrykkeligt forbehold for at rejse erstatningskrav under straffesagen mod indstævnte 1 og 2 - hvorfor erstatningskravet ikke er bortfaldet som følge af passivitet,

at A første gang blev bekendt med den ulovlige overhævelse i april 2014, da historien blev omtalt i [Avis 2] hvorfor kravet allerede af denne grund ikke er forældet.

...«

B har i påstandsdokument af 14. januar 2019 anført:

»...

1 AD A's PÅSTAND OM TORTGODTGØRELSE

Sagen drejer sig overordnet om, hvorvidt B har pådraget sig et civilretligt ansvar selvstændigt eller i sammenslutning med C og eller [Forlag] A/S, som berettiger A til godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1 har følgende ordlyd:

»Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.«

Det gøres overordnet gældende, at B ikke har krænket A's frihed, fred, ære eller person, der berettiger til tort-godtgørelse. Det gøres således gældende, at B ikke har krænket A's privatliv/privatlivets fred hverken ved indhentelse af kreditkortoplysninger, ved overvågning af kreditkortoplysninger, ved videregive/se af kreditkortoplysninger eller ved brug af kreditkortoplysninger.

...

1.1 Indhentelse af kreditkortoplysninger

Det gøres gældende, at selve indhentelsen ikke er krænkende i sig selv og dermed tilstrækkelig til, at A har krav på tortgodtgørelse jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Det gøres gældende, at B ikke har krænket A's privatliv ved alene at skaffe sig adgang til A kreditkortoplysninger i et sådant omfang, at A er berettiget til godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

Det gøres endvidere gældende, at A ikke har løftet bevisbyrden for, at B i en periode på knap 4 år, dvs. hele ansættelsesperioden ved PBS/IBM, har indhentet oplysninger om A.

A har bevisligt kun dokumenteret op til 10 kreditkort-transaktioner. Disse kreditkorttransaktioner er indhentet indenfor en periode på omkring et år.

A har fremlagt... som udgør en rapport udarbejdet af NETS vedrørende mistænkelige nulstillinger og observationer den 28. juni 2008.

1913

A anfører i den forbindelse af de ikke under 16 søgninger, som B har foretaget uden lovlig systemadgang, må formodes at vedrøre A (og H). B er usikker på, hvad denne rapport skal bevise i nærværende sag. B bestrider ikke i den forbindelse, at han har tilgået oplysningerne uden lovlig systemadgang dertil.

Den kreditkortoplysning, som B sendte til [Avis 1] den 30. juni 2008, omhandlede dog alene en transaktion fra Berlin den 26. maj 2008. De øvrige kreditkortoplysninger på A ligger tidsmæssigt efter den 28. juni 2008.

B mener derfor ikke, at [undersøgelse af nulstilling af adgangskoder] dokumenterer, at der skulle være tilgået og indhentet flere oplysninger om A, end hvad der bevisligt er dokumenteret.

Det kan derfor heller ikke lægges til grund, som det er gjort af A, at en indhentelse af kreditkortoplysninger, og en eventuel krænkelse som følge deraf, har fundet sted over en periode på næsten fire år, og at dette skulle medføre en krænkelse i sig selv, der berettiger til tortgodtgørelse.

Det gøres således sammenfattende gældende, at B's blotte indhentelse af kendskab til A's kreditkortoplysninger ikke berettiger til tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26. Til støtte herfor henvises der til FED2003.1759V.

1.2 Overvågning

Det gøres gældende, at B ikke har overvåget A. Hertil skal det bemærkes, at A ikke har redegjort for, hvad han forstår ved overvågning.

Af fortolkningsbidrag til begrebet overvågning fremgår følgende om (tv) overvågning i TV-overvågningsloven § 1, stk. 2, 1. pkt.:

»Ved tv-overvågning forstås vedvarende eller regelmæssigt gentagen personovervågning ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat.« [min fremhævelse]

A har ikke løftet bevisbyrden for, at der er sket overvågning i et sådant omfang.

A har ... fremlagt en »liste« over kendisser, hvoraf A's navn fremgår den 30. november 2008. Herudover fremgår det af A fremlagte [liste], at A stadigt stod på listen den 10. februar 2009.

Det bestrides, at listens eksistens og den bevislige og dokumenterede tilegnelse af kreditkortoplysninger i sig selv kan betegnes som overvågning. Det gøres hertil gældende, at den blotte eksistens af listen stadigt ikke er tilstrækkeligt til at løfte bevisbyrden for, at A systematisk er blevet »hacket« og overvåget i et omfang, som A støtter sit krav på. Det gøres således gældende, at det faktum, at A på et tidspunkt har optrådt på denne »liste«, ikke er ensbetydende med, at der er sket overvågning af A/A's kreditkortoplysninger *vedvarende og regelmæssigt*.

Det bestrides endvidere, at den blotte eksistens af listen medfører en formodning for, at der kunne - og at der rent faktisk blev - tilgås flere oplysninger om A, og at denne blotte mulighed kan kvalificeres som overvågning. A har til stadighed alene dokumenteret, at der er indhentet omkring 10 kreditkorttransaktioner om ham fra Berlin ..., Oslo ... og Washington ..., Rom ... og derudover 6 øvrige transaktioner i lufthavne, hoteller og på restauranter mv. ... A har derfor alene løftet bevisbyrden for, at hans kreditkortoplysninger er blevet hacked og videregivet op til 10 gange.

Herudover har A alene løftet bevisbyrden for, at der er skrevet en artikel om A i perioden, hvor tilegnelsen af oplysningerne og den

hævdede overvågning skulle have fundet sted. Dette taler klart imod, at A er blevet overvåget af B og C og [Forlag] A/S. Dette taler også for, at der alene er indhentet oplysninger om A i et begrænset omfang, som ikke er foregået systematisk - hverken i andet halvår af 2008 eller første halvår 2009 eller på noget tidspunkt derefter. Det fastholdes, at listens blotte eksistens ikke kan føre til, at den bevislige dokumentation for indhentelse, videregivelse og brug skal tilsidesættes.

Idet A således heller ikke har løftet bevisbyrden for, at der er indhentet oplysninger om ham, videregivet oplysninger om ham eller gjort brug af oplysninger om i en periode på næsten 4 år som påstået af A, da kan det heller ikke lægges til grund, som gjort af A, at indhentelsen og videregivelsen er sket på en systematisk måde, som kan kvalificeres som overvågning. Tværtimod må det lægges til grund, at indhentelsen af oplysningerne om A er sket ved »stikprøvekontroller«, og at indhentelsen er sket i et yderst begrænset omfang og i en begrænset periode.

B er herefter uenig i, at det er de indstævnte, der skal løfte bevisbyrden for, at de ikke har overvåget A. B skal i den forbindelse bemærke, at de indstævnte ingen mulighed har for at føre et sådant negativt bevis for, at de ikke har overvåget A. Hertil skal det bemærkes, at listens eksistens og det faktum at A stadigt stod på denne liste primo 2009 ikke taler for, at de indstævnte har tilgået A's oplysninger i et yderligere omfang, end det bevisligt kan dokumenteres, hvilket alene er afgrænset til op til 10 oplysninger.

Det gøres derfor sammenfattende gældende, at A ikke er blevet overvåget på en sådan måde, der berettiger ham til tortgodtgørelse, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

1.3 Videregivelse af kreditkortoplysninger

Det gøres gældende, at B ikke har krænket A's privatliv ved at videregive oplysningerne til de øvrige sagsøgte, som berettiger A til godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarsloven § 26.

Til støtte herfor henvises der til U.2004.273Ø.

1914

1.4 Brug af kreditkortoplysninger

Det gøres gældende, at B ikke har medvirket til en eventuel krænkelse af privatlivet ved brug af kreditkortoplysninger i forbindelse med udgivelsen af artiklen ... Det gøres hertil gældende, at A end ikke har løftet bevisbyrden for, at der er brugt kreditkortoplysninger ved tilvejebringelsen af artiklen...

Det gøres tillige gældende, at B ikke har haft skaffet sig adgang til kreditkortoplysninger med henblik på at bruge oplysningerne til at publicere artikler om A i [Avis 1]. Det bemærkes i øvrigt, at B ikke har været involveret i selve udgivelsen af den publicerede artikel..., og det har således aldrig været B's hensigt at bruge oplysningerne på en sådan måde.

Det gøres yderligere gældende, at B ej heller har haft indflydelse på, hvorvidt oplysninger videregivet af ham til de øvrige sagsøgte blev benyttet i artikler, herunder artiklen ...

Det gøres derfor sammenfattende gældende, at B ikke har brugt eller har medvirket til den eventuelle krænkelse af privatlivet ved brug af kortoplysninger, som artiklen ... kan have påført A, hvorfor B ikke er ansvarlig for en eventuel tortgodtgørelse som følge heraf.

1.5 Godtgørelsesniveauet

Det gøres gældende, at det af A påståede krav for tortgodtgørelse på kr. 125.000 er urimeligt højt.

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2 (den dagældende bestemmelse) har følgende ordlyd:

»Vedfastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24.«

Det bemærkes, at en eventuel krænkelse ikke er sket ved en overtrædelse af straffelovens kapitel 23 (forbrydelser i familieforshold) eller 24 (seksualforbrydelser).

Af Erstatningsansvarsloven med kommentarer af Jens Møller mfl., 6. udgave 2002, side 547, fremgår følgende om godtgørelsens fastsættelse:

»Godtgørelsen skal altså fortsat fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt« [min fremhævning]

A har ikke redegjort for, at krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed eller omstændighederne i øvrigt berettiger ham til en godtgørelse i størrelsesordenen kr. 125.000.

Det gøres gældende, at særligt krænkelsens grovhed ikke kan berettige til en godtgørelse på kr. 125.000, ...

[Avis 1's] historie om A's tur til Berlin ... blev indbragt for pressenævnet ... A tabte sagen i pressenævnet. Det gøres derfor gældende, at omstændighederne i øvrigt vedrørende artiklen ... også taler for en justering af godtgørelsesniveauet i nedadgående retning.

Det gøres gældende, at det af A fremsatte urimeligt høje krav på kr. 125.000 ikke har hjemmel i erstatningsansvarslovens § 26.

Det gøres yderligere gældende, at A's krav ligger væsentligt over det forholdsvis lave niveau, der ses fastsat i praksis for overtrædelser af erstatningsansvarslovens § 26, og særligt overtrædelse af privatlivets fred.

Til støtte for, at kravet er urimeligt højt, henvises der endvidere til afgørelserne U. 1991.194/20, FED2001.25200, U.2007.1967V, Tfk2008.4990, U.2008.727/2S, U.2011.2343H og U.2015.35650 og Højesterets dom af 11. januar 2019 i sagen 159/2018.

1.6 Passivitet

Det gøres slutteligt gældende, at et eventuelt krav i hvert fald må anses for at være bortfaldet ved retsfortabende passivitet udvist af A.

I den forbindelse bemærkes det, at A allerede tilbage i foråret 2014 havde møde med en journalist om sagen, og at han samme dag - eller i kort forlængelse heraf - anmeldte forholdet til politiet og tog i den forbindelse angiveligt forbehold for erstatning. Desuagtet har A først anlagt sagen ved stævning til Retten i Lyngby den 6. marts 2017. Som følge heraf har A udvist retsfortabende passivitet.

1.7 Sammenfatning

Det gøres sammenfattende gældende, at A's privatliv ikke er blevet krænkelse ved

at de indstævnte har indhentet kreditkortoplysninger vedrørende A, der bevisligt kun er sket op til 10 gange,

at B har videregivet kreditkortoplysninger til de øvrige indstævnte, hvilket bevisligt kun er sket op til 10 gange

at A er blevet (systematisk) overvåget, hvilken bevisbyrde A ikke har løftet

at indstævnte 2 og 3 har gjort brug af kreditkortoplysningerne - hvilken del B i øvrigt ikke har været en del af - idet der i perioden alene er skrevet en artikel om A, og at denne artikel er udarbejdet ved brug af andre kilder, hvor kreditkortoplysningen alene er brugt til at verificere historien.

B gør sammenfattende gældende, at ovenstående handlinger ikke har medført, at der er sket en krænkelse af A's ære eller selvbedømmelse, eller at det er foregået på en særligt ydmygende måde, som gør, at A har mistet anseelse, som derved kan begrunde, at A har krav på tortgodtgørelse, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

B gør sammenfattende gældende, at godtgørelsesniveauet på kr. 125.000 ikke er i overensstemmelse med praksis på området, hvorfor godtgørelsen - såfremt Landsretten finder, at A har krav derpå - som det absolutte maksimum skal udgøre kr. 10.000.

2 AD PÅSTANDEN OM FRIFINDELSE OVERFOR [Forlag] SELVSTÆNDIGT NEDLAGTE PÅSTAND OM FRIHOLDELSE SAMT DEN SELVSTÆNDIGT NEDLAGTE FRIHOLDESPÅSTAND OVERFOR C OG [Forlag] A/S

1915

2.1 Frifindelse overfor [Forlag] A/S' friholdelsespåstand

Det bestrides, at der er grundlag for, at B skal friholde [Forlag] A/S.

...

Det gøres gældende, at det er [Forlag] A/S, som har opnået den økonomiske gevinst ved udgivelsen af [Avis 1], hvorfor [Forlag] A/S er nærmest til at bære tabet for en eventuel krænkelse som udgivelsen af artiklen ... og eventuelle øvrige krænkelse har påført A. Det gøres gældende, at [Forlag] A/S, qua den økonomiske gevinst, har haft den største interesse i at indhente og derefter bruge oplysningerne om A, hvorfor B ikke skal friholde [Forlag] A/S.

2.2 Friholdelse af C og [Forlag] A/S

Det gøres gældende, at det er C og/eller [Forlag] A/S, som har publiceret artiklen ..., hvorfor det er C og/eller [Forlag] A/S, der er skyld i den eventuelle krænkelse af A's privatliv, som berettiger A til godtgørelse for tort.

Det gøres som tidligere anført gældende i afsnit 1.4, at B ikke har medvirket til publiceringen af artiklen ..., hvortil der henvises.

Det gøres således gældende, at C og/eller [Forlag] A/S er nærmest til at bære tabet herfor, hvorfor C og/eller [Forlag] A/S skal friholde B for et hvert krav på tortgodtgørelse, som B måtte blive tilpligtet at betale til A som følge heraf.

3 SAGSOMKOSTNINGER

Det gøres gældende, at sagsomkostningerne for Byretten skal forhøjes med kr. 10.000, svarende til moms af de tilkendte sagsomkostninger, da B ikke er momsregistreret.

...

Det gøres vedrørende sagsomkostninger for landsretten i første række gældende, at selv for det tilfælde, at A måtte få tilkendt en godtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26 - og dermed for en del vinde sagen - da skal A betale sagsomkostninger til B, jf. retsplejelovens § 313.

Det gøres således gældende, at for det tilfælde at A alene tilkendes en godtgørelse i størrelsesordenen kr. 10.000, da skal B tildeles fulde sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 313, stk. 2.

Til støtte herfor henvises der til *Sagsomkostninger i Civile sager af Henrik Kirk*, 2. udgave, 2011, side 30.

Det gøres gældende, at B i hvert fald skal tilkendes delvise sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 313, stk. 1, selv for det tilfælde, at A måtte blive tilkendt en tortgodtgørelse i størrelsesordenen kr. 10.000.

Til støtte herfor henvises der til U.2014.343V.

Det gøres endvidere gældende, at A's påstand på kr. 125.000 har medført, at B har haft større omkostninger, end hvis A rettelig havde nedlagt påstand om godtgørelse på kr. 10.000, hvorfor A skal erstatte B's sagsomkostninger. Det bemærkes i den forbindelse, at hvis A i stedet havde nedlagt påstand om kr. 10.000, da ville B i en sådan sag ikke have antaget advokatbistand, hvilket nærværende sagsanlæg med en påstand på kr. 125.000 har nødvendiggjort.

Det gøres i anden række gældende, at sagens omkostninger skal ophæves, jf. U.2016.370V og U.2016.680 Ø.

...«

C har i påstandsdokument af 15. januar 2019 anført:

»...

2.1. Til støtte for den nedlagte påstand [om stadfæstelse] gøres det gældende,

at der ikke fra indstævnte 2's side C foreligger handlinger, der berettiger appellantens til en tortgodtgørelse,

at tortgodtgørelsen, såfremt retten finder, der skal udmåles en sådan, skal fastsættes til et væsentligt lavere beløb end krævet af appellanten, idet det krævede beløb er helt ude af proportioner med hvad, der i retspraksis gives i tortgodtgørelse,

at appellanten har bevisbyrden for, at der er sket en overvågning af hans kreditkortoplysninger, ligesom han har bevisbyrden for, at det er sket i videre omfang, end det er blevet dokumenteret i forbindelse med sagen, og at det passerende kan betegnes som »løbende og systematisk«,

at selvom appellanten har stået på en liste, er dette ikke det samme som at sige, at appellanten har været »løbende og systematisk« overvåget,

at det er uden betydning, at Retten i Glostrup i forbindelse med straffesagen fandt det bevist, at der var sket en »systematisk overvågning af en lang række offentligt kendte personers færden«, idet den samlede sum af strafferetlige krænkelser ikke bare kan overføres til en enkelt person, der vil kunne påberåbe sig den samlede krænkelse af alle personerne som værende overgået ham/hende,

at indstævnte 2) C - såfremt landsretten finder det bevist, at appellanten stod på en liste - ikke har mulighed for at vide, hvem der stod på en sådan liste efter indstævnte 2) C stoppede på [Avis 1] i december 2008,

at det som bilag 8 fremlagte bilag ikke dokumenterer nogen former for viden hos indstævnte 2) C om, hvorvidt der fandtes en liste, og såfremt dette er tilfældet, om appellanten stod på denne liste,

at kravet på en eventuel tortgodtgørelse er bortfaldet ved passivitet, at inkassolovens § 10 ikke er overholdt i relation til indstævnte 2) C. Det bestrides,

at indstævnte 2) C har deltaget i nogen former for overvågning af appellants kreditkortoplysninger i en periode på knap 4 år, ligesom indstævnte 2) C ikke på anden måde har overvåget appellants kreditkortoplysninger,

at appellanten har været udsat for en »løbende og systematisk overvågning«,

1916

at indstævnte 2) C har været vidende om - såfremt det overhovedet er tilfældet - at appellants navn har stået på nogle lister,

at de oplysninger, der eventuelt måtte være tilgået [Avis 1] om appellants anvendelse af kreditkort i indstævnte 2)'s C tid som ansvarshavende chefredaktør, har ført til artikler om sagsøger,

at indstævnte 1) B har modtaget ikke under 430.000 kr. for at have skaffet sig adgang til oplysningerne. Som det fremgår af sagens bilag 2, blev der alene konfiskeret 365.503 kr. hos indstævnte 1), idet der i øvrigt skete frifindelse for overtrædelse af straffelovens § 299, nr. 2. Indstævnte 1) B har i sagens natur modtaget et mindre beløb end de omtalte 365.503 kroner i den periode, hvor indstævnte 2) C var ansvarshavende chefredaktør,

at appellanten generelt var en person af særlig interesse for [Avis 1]. Appellanten var konkret interessant i relation til den fremlagte artikel, idet han var folketingspolitiker, der tilsyneladende var kæreste med Tv-værten H. Det var det, der gjorde appellanten interessant i relation til den artikel, der blev benævnt »Kærlighedsferie betalt af skatteyderne - Den radikale politiker og TV-værten hygger sig i Berlin og sendte regningen til de danske borgere«.

2.2. Til støtte for den nedlagte påstand ... over for indstævnte 1) B gøres det gældende,

at det omfang, appellanten får hel eller delvis medhold i sin påstand, er der intet grundlag for at friholde indstævnte 1) B for et idømt erstatningsansvar.

2.3. Til støtte for den nedlagte påstand [over for [Forlag] A/S] gøres det gældende,

at der ikke er grundlag for, at indstævnte 2) C skal friholde indstævnte 3) [Forlag] A/S, navnlig ikke i en situation, hvor

indstævnte 3) [Forlag] A/S har erkendt at have haft fornøden tilregnelighed til at begå strafbare forhold og er dømt herfor,

at indstævnte 3) [Forlag] A/S på intet tidspunkt har udstedt instrukser om Se&Hørs anvendelse af kilder, ligesom ledelsen hos indstævnte 3) [Forlag] A/S var klar over, at der blev anvendt kilder, der i forhold til deres arbejdsgivere kom uretmæssigt til deres oplysninger,

at indstævnte 3) [Forlag] A/S alene må afholde eventuelle godtgørelseskrav, navnlig henset til at indstævnte 3) [Forlag] A/S alene har haft den økonomiske gevinst ved udgivelsen af [Avis 1].

2.4. Indstævnte 2) C bemærker, at appellanten ikke har besvaret de processuelle opfordringer, hvilket skal have processuel skadevirkning for appellanten. I relation til den manglende besvarelse af den processuelle opfordring 2 skal det have processuel skadevirkning for appellanten i relation til vurderingen af den udviste passivitet.

Den manglende besvarelse af den processuelle opfordring 3 medfører, at det lægges til grund, at appellanten ikke har udnyttet sin adgang til at nedlægge krav om betaling af tortgodtgørelse under den verserende straffesag mod indstævnte 1) B.

Endelig skal det have processuel skadevirkning, at den processuelle opfordring 4 ikke er besvaret, således at det kan lægges til grund, at der ikke er skrevet yderligere artikler om appellanten på baggrund af, at der skulle være tilgået bladet oplysninger om appellants brug af kreditkort.

I relation til indstævnte 3) [Forlag] A/S må det processuelt lægges til grund, at indstævnte 3) [Forlag] A/S har haft et betydeligt overskud på bladet [Avis 1] i 2008, og at indstævnte 3) [Forlag] A/S har haft en økonomisk fordel ud af det i sagen passerende.

...«

[Forlag] A/S har i påstandsdokument af 16. januar 2019 anført:

»...

1. HOVEDANBRINGENDER TIL STØTTE FOR STADFÆSTELSE

1.1 Skadevolder retteligt indstævnte 1 og 2

1. A har gjort gældende, at han er berettiget til godtgørelse for tort i henhold til erstatningsansvarsloven (EAL) § 26 for to forhold; (1) for den påståede løbende overvågning af ham foretaget hos Nets A/S (»Nets«), tidligere PBS/IBM, af B, og (2) for de handlinger, som C har udført i forbindelse hermed.
2. Ledelsen i [Forlag] Var ikke vidende om og burde heller ikke være vidende om de af B foretagne handlinger. Appellanten anfører, at [Forlag] har medvirket til, at mindst én artikel om A's privatliv er blevet bragt i [Avis 1]. Hertil bemærkes, at den artikel... ikke indeholder oplysninger, der krænker A's privatliv. Dertil kommer, at artiklens indhold med oplysninger om et folketingsmedlems ageren i forbindelse med en folketingsrejse må antages at have samfundsmæssig betydning.
3. Appellanten har ikke ud over bilag ... fremlagt artikler eller lignende, der skulle være blevet bragt i [Avis 1] på baggrund af de af B foretagne overvågninger.
4. Det bestrides i øvrigt, at [den uvildige undersøgelse af Aller koncernen af 23. juni 2014] dokumenterer, at [Forlag] Medias direktion havde viden om tys-tys kilden ... Det omtalte direktionsmedlem i hovedkonklusionerne ... er I, der blev konstitueret chefredaktør i 2009 og som alene opnåede viden om B i sin egenskab heraf. I blev frifundet helt af Retten i Glostrup ..., og hans viden blev aldrig delt med [Forlag] Medias direktion eller bestyrelse, hvilket også fremgår direkte af rapporten ...:

»Gennem vores datasøgning og interviews, synes den øvrige direktion og bestyrelse i [Forlag] A/S ikke informeret af direktøren [...]«

1917

5. I relation til de anførte to forhold under pkt. 1 gøres gældende, at [Forlag] ikke er rette skadevolder efter EAL § 26. De ansvarlige skadevoldere er Bo g C, idet de - og ikke [Forlag] - er ansvarlige for deres handlinger i forhold til bl.a. A's kreditkorttransaktioner.
  6. Hertil kommer, at [Forlag] - for de krænkelse, handlingerne og brugen af kreditkortoplysninger måtte have medført - allerede har betalt, hvad rimeligt kan begrundes på baggrund heraf. I lyset af det forudgående hændelsesforløb fra 2008 til 2012 valgte [Forlag] i forberedelsen til den retssag, det blev afgjort ved dom af 24. november 2016 ..., at erkende sig skyldig i den rejste tiltale, idet [Forlag] ønskede at vedstå sig sit selskabsretlige ansvar efter straffeloven som ansvarlig virksomhed, jf. straffelovens § 306.
  7. I forlængelse heraf blev [Forlag] ved dom af 25. august 2016 ... idømt en bøde bestående af 50 dagbøder på hver 200.000 kr., dvs. i alt 10 mio. kr. Ved strafudmålingen lagde retten bl.a. vægt på:
»... den krænkelse, som lovovertrædelserne har medført for de forurettede, ved at oplysninger om private forhold blev videregivet og i et vist omfang offentliggjort.«
  8. Det er således [Forlag] Medias opfattelse, at retten i strafudmålingen har taget højde for [Forlag] Medias krænkelse mod den enkelte forurettede. Sagen har for [Forlag] allerede haft betydelige omkostninger økonomisk, idet [Forlag] i alle sagens faser har vedstået sig sit selskabsretlige ansvar og forpligtelser i overensstemmelse med de strafferetlige regler herfor.
  9. Det skal i forlængelse heraf bemærkes, at B på eget initiativ kontaktede [Avis 1] 1 2008... [Forlag] kan ikke i nogen henseende være ansvarlig for noget forhold vedrørende B, herunder hans handlinger i relation til forhold 1 og 2, jf. pkt. 1. [Forlag] Medias strafansvar er da heller ikke begrundet i B's handlinger. Hertil kommer, at [Forlag] ved Østre Landsrets dom af 14. februar 2017 ... blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 299, stk. 2, og dermed frifundet for bestikkelse af B, hvilket understøtter, at der intet grundlag er for, at [Forlag] kan blive holdt ansvarlig for hans handlinger.
  10. På den baggrund kan [Forlag] derfor ikke gøres yderligere erstatningsansvarlig i henhold til forhold 1 og 2, idet [Forlag] allerede forud for nærværende sags anlæggelse har bødet for de krænkelse, som B og C's handlinger har medført for appellant.
- 1.2 Indstævnte 2s handlinger ligger uden for [Forlag] arbejdsgiveransvar*
11. På tidspunktet for foretagelsen af de skadevoldende handlinger var bl.a. C ansat som ansvarshavende chefredaktør efter medieansvarsloven for ugebladet [Avis 1], der er ejet [Forlag] [Forlag] kan imidlertid ikke holdes ansvarlig for den ansvarshavende chefredaktørs handlinger i forhold til den konkrete sag efter arbejdsgiveransvaret hjemlet i DL 3-19-2.
  12. C's handlinger er af en så abnorm karakter, at arbejdsgiveransvaret ikke omfatter dem. C indgik og etablerede selvstændigt den aftale, der den 24. juni 2008 blev indgået med B om at skaffe sig adgang til de IT-systemer hos Nets, der indeholdt kreditkortoplysninger fra kendte personer ...

13. Det må have stået ham klart, at han med sine handlinger handlede langt uden for det for [Forlag] acceptable. I kølvandet på en lignende sag vedrørende [Avis 1] 1 Norge i 2007 havde [Forlag] Medias administrerende direktør O direkte adspurgt C, om [Avis 1] i Danmark brugte lignende metoder bl.a. for at sikre sig, at [Forlag] ikke anvendte sådanne ... C havde hertil svaret, at det ikke var tilfældet. Ledelsen i [Forlag] var således forud for indgåelsen af aftalen med B klar i sine instrukser til C vedrørende kilder og kildeanvendelse.
14. C handlede som chefredaktør direkte i strid med de instrukser, han som ansat hos [Forlag] var underlagt, og i hvert fald i strid med det ansættelsesretlige grundlag hos [Forlag]. C's handlinger må derfor anses for at være så upåregnelige, at [Forlag] ikke havde mulighed for at forudse eller træffe foranstaltninger, der kunne have forhindret det indtrufne hændelsesforløb.
15. Medielovgivningen bygger på den forudsætning, at det er den ansvarshavende redaktør (chefredaktør), der har kompetencen til selvstændigt at træffe endelige beslutninger om et skrifts konkrete indhold, idet man fra lovgivers side ønsker at sikre den redaktionelle frihed, der er en forudsætning for en fri presse. Det er derfor også chefredaktøren, der har bl.a. det straffe- og erstatningsretlige ansvar for artikler, mens udgiver (fx [Forlag]) kun kan blive straffe- eller erstatningsretligt ansvarligt i helt særlige tilfælde, hvor et ansvar ikke kan gøres gældende mod chefredaktøren på grund af manglende eller ukorrekt angivelse af netop chefredaktøren, chefredaktørens manglende tilknytning til riget eller manglende tilregnelighed. Udgiverens ansvar i øvrigt for erstatninger og sagsomkostninger for indholdet af udgivelser er kun et hæftelsesansvar, jf. medieansvarslovens § 30.
16. Denne sag derimod vedrører forhold, der end ikke falder inden for rammerne af medieansvarsloven, da der ikke er tale om indholdet af konkrete artikler, men forhold fuldbrydet inden eventuel offentliggørelse af artikler. Det understreger det abnorme ved C's handlinger, hvilket støtter at [Forlag] ikke kan pålægges et erstatningsansvar.

1918

17. Samlet set kan [Forlag] ikke efter DL 3-19-2 holdes ansvarlig for C's handlinger.
- 1.3 Ikke grundlag for tortgodtgørelse*
18. Inden for erstatningsretten er det helt grundlæggende udgangspunkt, at det er skadelidte, der har bevisbyrden for, at han på grund af af en skadevoldende begivenhed har ret til at få erstatning. Det er således A, der skal bevise, at de indstævnte har handlet culpøst eller på andet grundlag pådraget sig et erstatningsansvar.
  19. Det bestrides, at A blot skal »... sandsynliggøre, at der har foreligget faktuelle forhold, som juridisk kan karakteriseres som en krænkelse ...«, ... Tortgodtgørelse efter erstatningsansvarsloven § 26 er betinget af, at der foreligger en retsstridig krænkelse, det vil sige en culpøs krænkelse, der er af en vis grovhed.
  20. Hverken Retten i Glostrups dom af 25. august 2016 ... eller dom af 24. november 2016 ... er i sig selv tilstrækkeligt bevis for, at der foreligger en culpøs krænkelse, idet straffelovsovertrædelser ikke i sig selv medfører en ret til tortgodtgørelse. Det gøres derfor gældende, at A ikke har løftet bevisbyrden for, at [Forlag] har handlet culpøst, og at der dermed er grundlag for tortgodtgørelse.

21. Hertil kommer, at det erstatningsretligt samtidig vil påhvile skadelidte at påvise en skade. A skal bevise, at han på grund af de indstævntes adfærd er blevet påført en skade, der begrundes erstatning i form af tortgodtgørelse.
22. Denne bevisbyrde ses ikke løftet, da A ikke har bevist, at hackingen og videregivelsen af hans kreditkortoplysninger har medført en ydmygelse, skadevirkning eller en krænkelse af hans selv- og æresfølelse, hvilket vil være nødvendigt for at blive tilkendt tort. De nye bilag ... løfter heller ikke denne bevisbyrde.
23. Endvidere har A - på trods af [Forlags] opfordring hertil, ... undladt at indtale et krav under straffesagen mod B. Sagen er nu afgjort ved Østre Landsrets dom af 8. august 2017 ...

1.4 Subsidiært, at den nedlagte erstatningspåstand er urimelig høj

24. Appellanten har i ankestævningen nedsat sin påstand om betaling af tort fra 250.000 til 125.000 ... På trods af at påstanden er nedsat, er den fortsat urimelig høj.
25. A har ikke løftet bevisbyrden for, at erstatningen for tort skal fastsættes til et beløb i den påståede størrelsesorden, herunder henset til at praksis viser, at erstatning efter EAL § 26 som udgangspunkt fastsættes efter et interval i et helt andet lavt niveau, jf. fx U2015.3565Ø, hvor overvågning med skjult kamera medførte en tortgodtgørelse på DKK 10.000-20.000.
26. Hertil kommer, at Højesteret ved sin kendelse af 21. december 2016 ..., nåede frem til, at advokat Brian Werner Larsen ikke kunne blive beskikket som bistandsadvokat for en række andre kendisser i straffesagen, idet Højesteret ikke fandt, at »krænkelsen af de forurettede har været af en sådan grov karakter...«, at beskikkelse kunne komme på tale.

2. HOVEDANBRINGENDER I RELATION TIL INDSTÆVNTE 1 OG INDSTÆVNTE 2

2.1 Indstævnte 1 og indstævnte 2 skal friholde [Forlag]

27. Såfremt A af retten får medhold i et erstatningskrav mod [Forlag] gøres det gældende, at B og C skal friholde [Forlag] for ethvert krav.
28. Henset til, at B og C er de rette skadevoldere efter EAL § 26, og at [Forlag] ved betaling af den af retten idømte bøde på 10 mio. kr. allerede har påtaget sig sit selskabsretlige ansvar og betalt for de krænkelse, som lovovertrædelserne har medført for bl.a. A, må det anses for rimeligt, at erstatningsbyrden fordeles imellem indstævnte 1 og indstævnte 2.
29. Det kan ikke ud fra [Forlag] besvarelse af C's provokation 5 i byretssagen processuelt lægges til grund, at »... sagsøgte 4) [[Forlag]] har haft et betydeligt overskud på bladet [Avis 1] i 2008, og at sagsøgte 4) [[Forlag]] har haft en økonomisk fordel ud af det i sagen passerende« ...

3. ANBRINGENDER I RELATION TIL INDSTÆVNTE I'S SELVSTÆNDIGE PÅSTAND

3.1 Der er ikke grundlag for, at [Forlag] skal friholde B.

30. For det første har [Forlag] - i modsætning til både B og C - allerede betalt for de krænkelse overvågning og brugen af kreditkortoplysninger måtte have medført, og for det andet bestrides det, at [Forlag] har haft en økonomisk gevinst ved at bringe den ... fremlagte artikel i [Avis 1] ...
31. Der er ingen tvivl om, at det er B, der har foretaget de handlinger, i form om at skaffe sig adgang til de IT-systemer hos Nets, der indeholdt kreditkortoplysninger fra kendte personer, der har medført krænkelse af bl.a. A. Det bemærkes hertil, at Østre Landsret ved dom af 8. august 2017 ... stadfæstede Retten i Glostrups dom af 24. november 2016 ..., hvorved B blev dømt til fængsel i 1 år og 6 måneder netop herfor.

32. Der foreligger således ingen forhold, der kan begrunde, at [Forlag] i foreningen med C skal friholde B.
...«

Landsrettens begrundelse og resultat

Uanset at A for landsretten har ført bevis for, at hans kreditkorttransaktioner blev hacket og videresendt til [Avis 1] mindst 10-11 gange, at hacking af hans

1919

kreditkorttransaktioner fandt sted over en periode fra juni 2008 til september 2009, samt at A's navn over en periode fra november 2008 til februar 2009 fremgik af en liste over kendte personer, som [Avis 1] fandt interessante, finder landsretten af de samme grunde, som er anført af byretten, at det heller ikke under ankesagen er bevist, at A har været udsat for en systematisk overvågning eller i øvrigt en krænkelse, der berettiger til godtgørelse for tort.

Landsretten stadfæster derfor byrettens afgørelse.

A skal til B betale sagsomkostninger for landsretten med 50.000 kr. inkl. moms til dækning af udgifter til advokatbistand samt yderligere sagsomkostninger for byretten med 10.000 kr., der udgør moms af det salær, som blev tilkendt i byretten.

A skal til C betale sagsomkostninger for landsretten med 50.000 kr. inkl. moms til dækning af udgifter til advokatbistand.

A skal til [Forlag] A/S betale sagsomkostninger for landsretten med 40.000 kr. ekskl. moms til dækning af udgifter til advokatbistand.

B og [Forlag] A/S skal hver især betale 2.500 kr. inkl. moms til C i sagsomkostninger for landsretten til dækning af udgifter til advokatbistand i forbindelse med friholdelsespåstandene.

Sagsomkostningerne for landsretten mellem B og [Forlag] A/S ophæves.

Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af udgifter til advokatbistand taget hensyn til sagens omfang og hovedforhandlingens varighed.

Thi kendes for ret

Byrettens dom stadfæstes.

A skal til B betale 50.000 kr. i sagsomkostninger for landsretten og 10.000 kr. i yderligere sagsomkostninger for byretten.

A skal til C betale 50.000 kr. i sagsomkostninger for landsretten.

A skal til [Forlag] A/S betale 40.000 kr. i sagsomkostninger for landsretten.

B og [Forlag] A/S skal hver især til C betale 2.500 kr. i sagsomkostninger for landsretten.

Sagsomkostningerne for landsretten mellem B og [Forlag] A/S ophæves.

Det idømte skal betales inden 14 dage efter denne doms afsigelse. Beløbene forrentes efter rentelovens § 8 a.

Højesterets Dom

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Lyngby den 23. marts 2018 (...) og af Østre Landsrets 4. afdeling den 21. februar 2019 (...).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Poul Dahl Jensen, Michael Reklings, Hanne Schmidt, Lars Hjortnæs og Jørgen Steen Sørensen.

Påstande

Appellanten, A, har nedlagt påstand om, at de indstævnte, B, C og [Forlag] A/S, solidarisk, subsidiært hver for sig, skal betale 75.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg.

B, C og [Forlag] har påstået stadfæstelse. I det indbyrdes forhold har de gentaget deres påstande for landsretten.

Supplerende sagsfremstilling

Som anført i byrettens dom blev [Forlag] A/S ved Østre Landsrets dom af 14. februar 2017 idømt 50 dagbøder på hver 200.000 kr., i alt 10 mio. kr.

Som ligeledes anført blev B ved Retten i Glostrups dom af 24. november 2016 -der blev stadfæstet ved Østre Landsrets dom af 8. august 2017 - idømt fængsel i 1 år og 6 måneder. Ved samme dom blev C idømt fængsel i 1 år og 3 måneder. Sidstnævnte straf var delvist betinget.

Om B hedder det i Retten i Glostrups dom bl.a.:

»Retten har ved straffens udmåling lagt vægt på omfanget og karakteren af de strafbare forhold, herunder at forholdet har strakt sig over en periode på 3 1/2 år, at tiltalte ved sin adfærd groft har forbrudt sig mod den tillid, samfundet skal have til håndtering af systemer til registrering af betalingskort, og at den af tiltalte anvendte metode har medført, at tiltalte udsatte en række andre ansatte for en ikke ubetydelig risiko for at blive genstand for en undersøgelse.

Retten har endvidere lagt vægt på, at hensynet bag indgåelsen af aftalen med [Avis 1] var at tjene penge på at levere oplysninger uden samfundsmæssig værdi, der alene skulle bruges til ren underholdning, og at tiltalte i perioden - hovedsageligt uden om skattevæsenet - har fået udbetalt ikke under 365.503 kr. Retten har endelig lagt vægt på, at det strafbare forhold har karakter af systematisk overvågning af en lang række offentligt kendte personers færden, og at det, uanset om oplysningerne er anvendt og offentliggjort, har medført en betydelig krænkelse af disse personer.«

Om C hedder det i dommen bl.a.:

»Retten har ved straffens udmåling lagt vægt på grovheden og karakteren af det begåede forhold, herunder at tiltalte var den, der i 2008 som chefredaktør indgik aftalen med B om, at [Avis 1] ville betale B et fast månedligt beløb for til gengæld løbende og systematisk at levere oplysninger om offentligt kendte personer, at aftalen indebar en systematisk overvågning af en lang række offentligt kendte personers færden og dermed en betydelig krænkelse af disse personer og et brud på den grundlæggende tillid, offentligheden må have til håndteringen af private personers betalingsoplysninger.

Retten har endvidere i skærpende retning lagt vægt på, at hensynet bag indgåelsen af aftalen efter tiltaltes egen forklaring var at sikre, at B solgte sine oplysninger

1920

til [Avis 1] frem for til andre og på den måde få oplysninger om offentligt kendte personer, der kunne anvendes til historier i bladet og dermed bidrage til bladets indtjening.«

Retsgrundlag

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, har følgende ordlyd:

»§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.«

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar. Det fremgår af forarbejderne til loven (Folketingstidende 1983-84, 2. samling, tillæg A, sp. 123), at bestemmelsen - sammen med andre bestemmelser i loven - erstattede § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven.

Den sidstnævnte bestemmelse var bl.a. ændret ved lov nr. 89 af 29. marts 1972. Det fremgår af lovens forarbejder (Folketingstidende 1971-72, tillæg A, sp. 552 og 560), at ændringen byggede på Straffelovrådets betænkning nr. 601/1971 om privatlivets fred. I denne betænkning anføres om begrebet »tort« bl.a. (s. 65):

»Tort« er krænkelse af selv- og æresfølelsen, d.v.s. en persons opfattelse af eget værd og omdømme. Krænkelsesformen kan være sigtelser og ringeagtssytringer (injurier), fredskrænkelser, f.eks. brud på brevhemmeligheden, offentlig meddelelse om privatlivet tilhørende forhold eller frihedskrænkelser, herunder kønsfrihedsforbrydelser.«

Erstatningsansvarslovens § 26 er efterfølgende ændret flere gange, bl.a. ved lov nr. 349 af 23. maj 1997. Ved ændringen blev der indsat en ny bestemmelse i stk. 2 (nu stk. 3). Efter denne bestemmelse skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden - selv om der ikke er lidt tort - betale den forurettede godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens person eller frihed.

I lovforslagets almindelige bemærkninger anføres bl.a. (Folketingstidende, 1996-97, 1. samling, tillæg A, s. 3172-3174):

»4. Godtgørelse for ikke økonomisk skade

4.1. Gældende ret

Det følger af erstatningsansvarslovens § 26, at den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Begrebet »tort« og dermed bestemmelsens rækkevidde er navnlig fastlagt ved nogle højesteretsdomme. Retstilstanden kan herefter sammenfattes på den måde, at godtgørelse for tort selv i alvorlige voldssager kun kan tilkendes, hvis volden er begået under sådanne for ofret særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder, at de er egnede til at krænke vedkommendes selv- og æresfølelse.

Alvorlig vold eller trusler om vold kan derfor ikke i sig selv begrunde, at der tilkendes ofret en godtgørelse for tort, heller ikke i tilfælde, hvor overgrebet har medført en forståelig og belastende følelse af utryghed, angst og mindreværd.

...

Den gældende retstilstand bygger på princippet om, at godtgørelse for ikke-økonomisk skade kun bør tilkendes, hvor der er et ganske særligt behov herfor, og hvor der endvidere kan opstilles visse objektive kriterier som f.eks., at der er opstået varig helbredsskade, eller at en forbrydelse er begået på en sådan måde, at der heri ligger en særlig krænkelse af ofrets selvfølelse. Dette princip er bl.a. med til at undgå vilkårlighed i retsanvendelsen.

4.2. Justitsministeriets overvejelser

Psykiske følger som utryghed, angst og lignende kan opstå som følge af mange typer af forbrydelser og vil have forskellig intensitet bl.a. afhængig af offerets individuelle psykiske ressourcer og sociale kontaktnet. F.eks. kan der hos personer, der har været udsat for vold, røveri, indbrudstyveri, hærværk, overtrædelser af polititilhold, eller der måske »blot« har været vidne til, at andre udsættes for vold, opstå forskellige grader af utryghed eller angst.

En ændring af retstilstanden vedrørende godtgørelse for tort vil derfor kunne få ganske vidtrækkende følger. Samtidig vil selv mindre ændringer kunne medføre væsentlige udgifter for det offentlige ikke mindst på grund af reglerne i offererstatningsloven, som indebærer, at staten dækker bl.a. krav på godtgørelse for tort til ofre for overtrædelser af straffeloven.

Der har imidlertid været rejst kritik af den meget begrænsede adgang til at yde torterstatning. Der er samtidig grænsetilfælde, f.eks. særligt grove voldsforbrydelser, jf. de ovennævnte eksempler, hvor det kan forekomme rimeligt, at der åbnes en adgang til, at ofre i videre omfang end i dag kan tilbydes en økonomisk godtgørelse for den angst og psykiske belastning, der har været forbundet med at være offer for forbrydelsen.

Med henblik på at tilvejebringe en begrænset øget mulighed for at tilkende en godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved særlig

grove forbrydelser foreslås det, at der indsættes et nyt stk. 2 i erstatningsansvarslovens § 26.

Den nye bestemmelse skal omfatte særlige grænsetilfælde, hvor der hidtil ikke er ydet godtgørelse for tort i medfør af stk. 1.

Efter Justitsministeriets opfattelse er det navnlig i forbindelse med kriminalet rettet mod en andens frihed eller person, at det kan forekomme rimeligt, at der åbnes mulighed for i videre omfang end hidtil at yde en godtgørelse også for ikke-økonomisk skade. Godtgørelse skal ydes i de grænsetilfælde, hvor forbrydelsen ikke

1921

direkte har været egnet til at krænke ofrets selv- eller æresfølelse, og hvor der derfor ikke ydes godtgørelse for tort, men hvor forbrydelsen desuagtet er af en sådan karakter, at den generelt set er egnet til at skabe meget betydelig angst og længerevarende psykiske belastninger for offeret.

Det er derfor en betingelse efter den foreslåede bestemmelse, at krænkelsen er sket ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens frihed eller person.

Der foreslås ikke en udvidelse af adgangen til at tilkende godtgørelse for ikke-økonomisk skade i forbindelse med angreb mod en persons fred eller ære i øvrigt.

Ved lov nr. 463 af 7. juni 2001 blev der i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, indsat en særlig bestemmelse, som - i tilfælde, hvor der foreligger tort som nævnt i stk. 1 - havde til formål at forhøje niveauet for godtgørelse i forbindelse med overtrædelse af straffelovens kapitel 23 og 24 om forbrydelser i familieforhold og seksualforbrydelser. I lovforslagets almindelige bemærkninger anføres bl.a. (Folketingstidende 2000-01, tillæg A, lovforslag L 143, s. 3521):

»4.1.9. Tortgodtgørelse

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, betale den forurettede godtgørelse for tort. »Tort« er navnlig en krænkelse af selv- og æresfølelsen, dvs. en persons opfattelse af eget værd og omdømme. ...«

Erstatningsansvarslovens § 26 er senest ændret ved lov nr. 1719 af 27. december 2018. Ændringen - der trådte i kraft den 1. januar 2019 - havde til formål at forhøje niveauet for godtgørelse for tort i forbindelse med overtrædelse af en række bestemmelser i straffelovens kapitel 27 om freds- og ærekrænkelser. I lovforslagets almindelige bemærkninger anføres bl.a. (Folketingstidende 2018-19, 1. samling, tillæg A, lovforslag L 20, s. 38):

»2.14.2. Gældende ret

...

2.14.1.2. Erstatningsansvarslovens § 26 indeholder regler om tort og krænkelsesgodtgørelse. Det følger af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, at der kan tilkendes tortgodtgørelse, såfremt der er sket en retsstridig krænkelse af en persons frihed, fred, ære eller person. Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, er en videreførelse af den dagældende regel i § 15, stk. 1, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven, jf. herved § 2 i lov nr. 89 af 29. marts 1972. Efter den dagældende § 15, stk. 2, i ikrafttrædelsesloven skulle godtgørelsens størrelse fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt.

Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 2, blev ikke medtaget i erstatningsansvarsloven, men det fremgår af lovforslaget, at der ikke er tilsigtet nogen ændring med hensyn til udmåling af godtgørelsen. Godtgørelsen skal således fortsat fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, jf. lovforslag nr. L 7 af 6. februar 1984 om erstatningsansvar, Folketingstidende 1983-84 (2. samling), tillæg A, sp. 123.

For at der kan tilkendes en tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal der foreligge en retsstridig krænkelse. For

at en krænkelse er retsstridig, skal der foreligge en culpøs krænkelse af en vis grovhed.»

Anbringender

A har supplerende anført bl.a., at han har været udsat for løbende og systematisk overvågning. Dette blev fastslået i straffesagerne mod de indstævnte, og der er ikke grundlag for en anden vurdering i forhold til ham personligt. Det er også udtryk for en sådan overvågning, at han fra efteråret 2008 har stået på en liste over kendte personer, hvis kreditkortoplysninger kunne hackes.

Det er bevist, at B 10-11 gange har hacket oplysninger om hans kreditkorttransaktioner og videregivet dem til [Avis 1]. Der er imidlertid grund til at tro, at det er sket endnu flere gange, også fordi aktindsigten hos politiet har vist sig ikke at være fyldestgørende. Det må påhvile de indstævnte at godtgøre, at dette ikke er tilfældet.

Overvågningen udgør en alvorlig krænkelse af hans privatliv. [Avis 1] benyttede efter forgodtbefindende oplysningerne til at skrive artikler, der muligvis kunne skade hans politiske virke eller forholdet til hans familie. Det kan i den forbindelse lægges til grund, at [Avis 1] i en artikel i juli 2008 anvendte en oplysning om en transaktion den 26. maj 2008 på et diskotek i Berlin.

Overvågningen er sket med henblik på økonomisk vinding for [Avis 1], og dette må indgå med betydelig vægt ved vurderingen af krænkelsens karakter og godtgørelsens størrelse. Krænkelsens karakter og alvor understreges af, at det i forarbejderne til lov nr. 1719 af 27. december 2018 er tilkendegivet, at der skal ske en tredobling af godtgørelsesniveauet for freds- og ærekrænkelser. Sagen er den første om udmåling af godtgørelse for digital krænkelse i form af hacking og systematisk overvågning, og der er ikke grundlag for at fastsætte godtgørelsen til mindre end 75.000 kr.

B har supplerende anført bl.a., at de kreditkorttransaktioner vedrørende A, som han har indhentet og videregivet oplysninger om, alle vedrører dagligdags forhold som f.eks. betaling for ferie, café- og restaurantbesøg og i stormagasiner.

Disse oplysninger kan ikke begrunde krav på tortgodtgørelse. Det ville kræve en betydelig ideel skade, og det er der ikke tale om. En bruger af kreditkort kan i

1922

øvrigt ikke have berettiget forventning om, at ingen har adgang til oplysninger om den pågældendes transaktioner. Det vil en række personer nødvendigvis have, og det forhold, at en enkelt person uberettiget ser disse transaktioner, er ikke en ydmygelse, der berettiger til godtgørelse.

A er heller ikke i øvrigt blevet overvåget på en sådan måde, at det berettiger ham til godtgørelse. Der kan ikke sættes lighedstegn mellem det samlede gerningsindhold i straffesagen - hvor Retten i Glostrup fandt, at der var sket systematisk overvågning - og den indhentning af oplysninger, der konkret er sket i forhold til A. Der er ikke grundlag for at vende bevisbyrden om, da de indstævnte ikke har mulighed for at bevise, at de ikke har overvåget A i videre omfang end fastslået.

Langt de fleste oplysninger, som han har videregivet til [Avis 1], er ikke blevet brugt til noget. A optræder kun i en enkelt artikel, hvor en sætning er baseret på kreditkortoplysninger. Denne sætning har højst haft minimal betydning og kan ikke medføre krav på tortgodtgørelse. Indholdet af artiklen kan heller ikke i øvrigt begrunde godtgørelse.

As krav på 75.000 kr. er urimeligt højt. Niveauet for tortgodtgørelse ligger i praksis i størrelsesordenen 10-20.000 kr.

C har supplerende anført bl.a., at tilkendelse af tortgodtgørelse forudsætter en retsstridig krænkelse af en persons selv- og æresfølelse. Det er ydmygelsen, der begrunder kravet. Den blotte mulighed

for, at uvedkommende kunne se As kreditkorttransaktioner, indebærer ikke nogen ydmygelse eller tab af anseelse eller selvfølelse. Der er tale om hverdagsagtige transaktioner, som med undtagelse af rejser bestilt på internettet er foretaget i det offentlige rum.

Der har ikke i forhold til A fundet nogen løbende og systematisk overvågning sted. Det er i den forbindelse uden betydning, at enkelte personer på [Avis 1] kunne få oplysninger om transaktionshistorikken, når det faktisk kun er sket få gange. Der var ingen automatisk overvågning af brugen af kreditkort.

Han har aldrig selv modtaget oplysninger om kreditkorttransaktioner, og han stoppede i øvrigt på [Avis 1] i december 2008. De oplysninger om As kreditkorttransaktioner, der er tilgået [Avis 1], har ikke i hans tid ført til artikler, bortset fra oplysningen om et diskoteksbesøg i Berlin. Denne oplysning havde ingen betydning for artiklens tilblivelse.

En eventuel tortgodtgørelse skal udmåles til et væsentligt lavere beløb end påstået af A. Ved udmålingen skal der bl.a. sammenlignes med, hvad personer, der har været udsat for seksuelle krænkelse, injurier og andre fredskrænkelser som f.eks. stalking og hacking, har fået tilkendt. Lovændringen i 2018 trådte i kraft den 1. januar 2019 og er ikke relevant for sagen.

[Forlag] A/S har supplerende anført bl.a., at A ikke har bevist, at hackingen og videregivelsen af hans kreditkortoplysninger har medført ydmygelse, skadevirkning eller krænkelse af selv- og æresfølelse. Tortgodtgørelse ville kræve, at ydmygende oplysninger om ham var blevet videregivet og udbredt, og det er ikke sket.

Der er ikke grundlag for at antage, at der er sket hacking og videregivelse af oplysninger om As kreditkorttransaktioner i videre omfang, end det er kommet frem. Sagen har verseret siden 2014 og været gennem omfattende behandling først i det strafferetlige og nu det civilretlige system. Undervejs har A to gange fået aktindsigt hos politiet. Selv om der måtte foreligge en enkelt yderligere videregivelse af transaktionsoplysninger, ville det ikke gøre nogen forskel.

[Forlag] er ikke rette skadevolder efter erstatningsansvarslovens § 26. Ledelsen i [Forlag] var ikke - og burde heller ikke have været - vidende om Bs handlinger. A har henvist til [Avis 1's] artikel af 3. juli 2008, men den indeholder ikke oplysninger, der krænker hans privatliv. Desuden har Pressenævnet ved kendelse af 28. oktober 2008 fundet, at [Avis 1] ikke overtrådte god presseskik, da bladet bragte artiklen. Artiklen var i øvrigt bygget op om oplysninger, som [Avis 1] i forvejen havde fra andre kilder.

Godtgørelseskravet er fortsat urimeligt højt. Praksis viser, at godtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, som udgangspunkt fastsættes i et meget lavere niveau.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og problemstilling

Sagen angår, om B, C og [Forlag] A/S skal betale A godtgørelse for tort.

Sagen er en del af et sagskompleks, der udspringer af, at B i en periode fra 24. juni 2008 til 31. december 2011 efter aftale og mod betaling videreformidlede oplysninger om ca. 900 kreditkorttransaktioner til [Avis 1]. Ved tidligere pådømte straffesager er [Forlag] i den forbindelse straffet med bøder på i alt 10 mio. kr., mens B og C er straffet med fængsel i henholdsvis 1 år og 6 måneder og 1 år og 3 måneder.

De faktiske omstændigheder

Det må lægges til grund, at B i en periode fra juni 2008 til september 2009 i 10-11 tilfælde skaffede sig adgang til oplysninger om As kreditkorttransaktioner - herunder om tidspunkt, beløb og i nogle tilfælde sted - og videregav disse oplysninger til [Avis 1].

Transaktionerne vedrørte bl.a. betaling på hoteller og i restauranter, bestilling af rejsebilletter og køb i stormagasiner.

Det må endvidere lægges til grund, at [Avis 1] har anvendt en af disse oplysninger i en artikel fra juli 2008, hvor det bl.a. fremgik, at A havde været på et bestemt diskotek i Berlin.

1923

Endelig må det lægges til grund, at A i en periode fra november 2008 til februar 2009 har stået på en liste, som B sendte til [Avis 1] med navne på en række offentligt kendte personer.

Godtgørelse for tort

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, er det en betingelse for godtgørelse for tort, at der foreligger en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person.

Højesteret finder, at A under de anførte samlede omstændigheder har været udsat for grove retsstridige krænkelse af sit privatliv i form af overvågning af sine kreditkorttransaktioner - og dermed i en vis udstrækning af sin færden. Spørgsmålet er, om disse krænkelse har påført A en tort.

Anvendelsesområdet for erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, fremgår bl.a. af forarbejderne til loven og senere ændringer og af forarbejderne til den tidligere bestemmelse i § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven. I disse forarbejder anføres bl.a., at tort forudsætter en culpøs krænkelse af en vis grovhed, og at krænkelsen skal angå den pågældendes selv- og æresfølelse, dvs. vedkommendes opfattelse af eget værd og omdømme. For visse typer af krænkelse er det i forarbejderne mere præcist angivet, hvad der skal til for, at der foreligger tort, og disse angivelser kan bidrage til fastlæggelse af bestemmelsens anvendelsesområde også for så vidt angår andre krænkelse. Om vold fremgår det f.eks. af lovændringen i 1997, at der kun foreligger tort, hvis den er begået under særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder.

Krænkelserne i den foreliggende sag består i, at A i en periode har stået på en liste, som B sendte til [Avis 1] med navne på en række offentligt kendte personer, at B i et antal tilfælde har skaffet sig adgang til oplysninger om As kreditkorttransaktioner og videregivet oplysningerne til [Avis 1], og at [Avis 1] har anvendt en af disse oplysninger i en artikel. Oplysningerne om de pågældende transaktioner afslører ikke personfølsomme forhold.

Uanset at A som anført har været udsat for grove retsstridige krænkelse, finder Højesteret, at disse krænkelse efter deres karakter og omfang ikke er egnet til at påvirke hans selv- og æresfølelse. Det bemærkes i den forbindelse, at sagen adskiller sig fra Højesterets dom af 2. marts 2020 (BS-27412/2019) - hvor der blev tilkendt godtgørelse for tort - bl.a. ved, at der i den sag var tale om en arbejdsgivers konstante videoovervågning af og løbende kontrol med, at en underordnet ansat udførte sit arbejde korrekt.

Som følge heraf tiltræder Højesteret, at A ikke er berettiget til godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Konklusion

Højesteret stadfæster herefter dommen.

Thi kendes for ret

Landsrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal statskassen betale 50.000 kr. til C og 40.000 kr. til [Forlag] A/S.

I øvrigt skal ingen parter betale sagsomkostninger for Højesteret til nogen anden part eller til statskassen.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.

RETEN I LYNGBY DOM

afsagt den 1. oktober 2025

Sag BS-47066/2024-LYN

[Sagsøger]
(advokat Karsten Thomas Henriksen)

mod

PFA Pension Forsikringsaktieselskab.
(advokat Charlotte Hasseriis Iversen)

Denne afgørelse er truffet af dommer Britt Falster Klitgaard.

Sagens baggrund og parternes påstande

Retten har modtaget sagen den 18. september 2024.

Sagen drejer sig i første række om, hvorvidt sagsøger, [sagsøger], overfor sagsøgte, PFA Pension Forsikringsaktieselskab, herefter PFA Pension, har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne i forbindelse med PFA Pensions stillingtagen til, om[sagsøger]fortsat var berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse, og om PFA Pension i bekræftende har været berettiget til som sket at ophæve [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under policenr. xx med virkning pr. 1. juli 2022.

Forud for ophævelsen af [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring havde PFA Pension iværksat personobservation af [sagsøger] i 17 dage over 4 perioder. Observationsrapporter med tilhørende foto- og videooptagelser udgør en væsentlig del af PFA Pensions dokumentationsmateriale for berettigelsen af ophævelsen af [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring.

[sagsøger] har navnlig gjort gældende, at der ikke var det nødvendige grundlag for at iværksætte personovervågningen af ham, og at de oplysninger, der ulovligt blev indsamlet via personovervågning, ikke kan anvendes som bevis i denne sag.

[sagsøger] har nedlagt følgende to påstande:

Påstand nr. 1

PFA Pension skal til [sagsøger] betale 1.408.521,98 kr. med tillæg af procesrente, principalt således:

Af Beløb:	Fra den:	Til den;
70.856,42	31-08-2022	29-09-2022
141.712,84	30-09-2022	30-10-2022
212.569,26	31-10-2022	29-11-2022
283.425,68	30-11-2022	30-12-2022
354.282,10	31-12-2022	30-01-2023
425.138,52	31-01-2023	27-02-2023
495.994,94	28-02-2023	30-03-2023
566.851,36	31-03-2023	29-04-2023
637.707,78	30-04-2023	30-05-2023
708.564,20	31-05-2023	29-06-2023
779.420,62	30-06-2023	30-07-2023
850.277,04	31-07-2023	30-08-2023
921.133,46	31-08-2023	29-09-2023
991.989,88	30-09-2023	30-10-2023
1.062.846,30	31-10-2023	29-11-2023
1.133.702,72	30-11-2023	30-12-2023
1.204.559,14	31-12-2023	30-01-2024
1.275.415,56	31-01-2024	28-02-2024
1.346.271,98	29-02-2024	03-06-2024
1.396.271,98	04-06-2024	01-12-2024
1.408.521,98	02-12-2024	til betaling sker

subsidiært således:

Af beløb:	Fra den:	Til den_
70.856,42	31-08-2022	29-09-2022
141.712,84	30-09-2022	30-10-2022
212.569,26	31-10-2022	29-11-2022
283.425,68	30-11-2022	30-12-2022
354.282,10	31-12-2022	30-01-2023
425.138,52	31-01-2023	27-02-2023
495.994,94	28-02-2023	30-03-2023
566.851,36	31-03-2023	29-04-2023
637.707,78	30-04-2023	30-05-2023

708.564,20	31-05-2023	29-06-2023
779.420,62	30-06-2023	30-07-2023
850.277,04	31-07-2023	30-08-2023
921.133,46	31-08-2023	29-09-2023
991.989,88	30-09-2023	30-10-2023
1.062.846,30	31-10-2023	29-11-2023
1.133.702,72	30-11-2023	30-12-2023
1.204.559,14	31-12-2023	30-01-2024
1.275.415,56	31-01-2024	28-02-2024
1.346.271,98	29-02-2024	17-09-2024
1.396.271,98	18-09-2024	01-12-2024
1.408.521,98	02-12-2024	til betaling sker

Påstand nr. 2:

PFA Pension skal anerkende, at [sagsøger]s erhvervsevnetabsdækning fortsat er i kraft.

[sagsøger]s påstand 1 er opgjort som yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse for perioden fra og med august 2022 til og med februar 2024. Yderligere indeholder påstanden en godtgørelse for tort på 50.000 kr. og en udgift på 12.250 kr. til en speciallægeerklæring.

PFA Pension har nedlagt påstand om frifindelse både for påstand 1 og påstand 2.

Forklaringer og videooptagelser

[sagsøger] har forklaret, at han er diplomingeniør og blev ansat som IT- chef i [virksomhed] den 1. april 2015. Han var den første IT-chef i [virksomhed], og hans opgave var at professionalisere koncernens teknologiplatforme. Det var en meget krævende opgave, navnlig fordi [Virksomhed] stod foran en børsnotering. Efter ulykken vendte han tilbage til arbejdet 15 – 20 timer om ugen, men når han kigger tilbage, burde han have sygemeldt sig. Problemet var, at der var ikke andre, der kunne løse opgaven med teknologiplatformen, der var det sidste, der manglede før børsnoteringen. Der var rigtig mange ting, som kun han kunne svare på, og derfor følte han sig presset til at vende tilbage, selvom han burde have været sygemeldt.

Til det oplyste mistankegrundlag for at indlede observationer af ham – ekstrakten side 654f – forklarede han, at han i anmeldelsen skrev 37 timer for at vise, at det var et fuldtidsjob han havde. Reelt arbejdede han langt mere før ulykken, og i gennemsnit skønner han, at det var omkring de 60 timer.

Da han i forbindelse med undersøgelsen den 21. januar 2020 fik oplyst af lægen, at symptomerne kunne vare 6-12 måneder, følte 6-12 måneder som rigtig lang

tid. 2½ år efter havde han stadige følger efter ulykken, og da ville han virkelig have håbet på, at lægen i januar 2020 havde haft ret i de 6-12 måneder.

Han havde ufrivillig urinafgang i forbindelse med ulykken, men han var bare ikke opmærksom herpå. Da han kom hjem efter ulykken, gik han i bad. Da han tog på skadestuen dagen efter, vidste han derfor ikke, at han havde haft ufrivillig urinafgang. Han mener heller ikke, at han blev spurgt om det på skadestuen. Det kan han i hvert fald ikke huske, at han gjorde. Det er hans hustru, der efterfølgende har fortalt ham, at han havde ufrivillig urinafgang.

Han husker ulykken. Han husker, at han trænede, og at [Instruktør] kastede bolden.

Han kan ikke huske, at bolden rent faktisk ramte ham. Den del husker han ikke, men han kan huske, at han sad ned bagefter, og at han havde ondt og det blødte fra ansigtet.

En stålkugle/jernkugle er i dette tilfælde det samme som en fitnessbold.

Bevidstløshed og besvimelse er diffuse begreber. Han var væk i nogle sekunder ved ulykken, men han ved ikke, hvor længe han var væk. Han ved ikke, hvad den rigtig term er, for det han oplevede. Han kan ikke huske, hvor længe han var væk.

At telefonnummeret til [virksomhed] er det samme som nummeret til [anden virksomhed], har han aldrig tænkt, kunne være en relevant oplysning for PFA. Det er offentlige tilgængelige oplysninger, at han er stifter og direktør i selskaberne. Stiftelsen af selskaberne skete meget uformelt og af skattetekniske grunde, fordi han ved sin ansættelse i [Virksomhed] blev tilbudt medarbejderaktier. Aktierne blev så lagt i hans ægtefælles selskab. Det var hans gode ved [navn], der tidligere har været advokat hos [advokatfirma], der har stiftet de to selskaber for ham. Han blev direktør i selskaberne, fordi hans ægtefælle var omfattet af en klausul hos sin daværende arbejdsplads [virksomhed]. Efter ulykken fungerede han ikke som direktør. Efter at hans hustru har skiftet job, er han blevet frameldt som direktør, og hustruen er nu indtrådt. Han ved ikke, hvorfor hans hustru ikke har nævnt selskaberne på hendes LinkedIn-profil. Måske er det fordi, det var en hobbyting. Før ulykken kunne han rådgive hustruen lidt omkring selskaberne, og han deltog også i nogle møder. Efter ulykken har han lavet stort set ingen ting i selskaberne. Pengene, han fik udbetalt fra selskaberne, blev beholdt i en virksomhedsskatteordning. Han fik dem ikke udbetalt. Det er ekstremt minimalt, hvad han har lavet i sin ægtefælles virksomhed. Hans samlede indkomst kom fra [Virksomhed]. Han fik ikke udbetalt løn fra andre.

PFA har ikke spurgt ind til nogen af de forhold, der er oplyst om som begrundelse for mistanke.

Til begrundelsen for afgørelsen fra Ankenævnet for Forsikring – ekstrakten side 901 – *”Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at klageren i 2020 var i stand til at genoptage sit hidtidige arbejde, hvor han øgede arbejdstiden og fra uge 42 til 49 var i stand til at arbejde mere end halv tid bortset fra en enkelt uge.”* forklarede han, at i 2020 arbejdede meget lidt i [Virksomhed]. Arbejdspresset ville have været ekstremt, hvis han havde arbejdet bare halv tid. Fra uge 42 til 49 lavede han ikke andet end at arbejde i [Virksomhed]. Han sov – tog en taxa frem og tilbage på arbejde – spiste og sov. Det var på alle måder voldsomt og også alt for voldsomt. Han lå i sengen, fra han kom hjem fra arbejde, til han skulle afsted næste morgen, kun afbrudt af spisning.

Videre til begrundelsen: *”Nævnet har også lagt vægt på, at klageren i observationsmaterialet ikke fremstår fysisk begrænset, og at han ses at bevæge sig ubesværet i normalt tempo. Nævnet bemærker, at klageren kun er observeret med synlig svimmelhed i forbindelse med to besøg hos kommunen, og at klageren ved de øvrige observationer samme dage fremstod uden begrænsninger. Klageren ses udføre en række arbejdsopgaver relateret til sit dyrehold, og på observationsdagene ses klageren at være væk fra hjemmet i et betydeligt antal timer.”* forklarede han, at de 45 minutter, som der er videooptaget, er en væsentligt lykkeligere tid i hans liv end hans tid i 2020 i [Virksomhed]. Det er hyggeligt at gå til bageren og gå rundt blandt fårene.

Der var ingen skærmtid og ingen opgaver, der skulle udføres under tidspres. Kun hyggelige opgaver.

Arbejdet han blev tilbudt hos [golfklub], var også hyggeligt arbejde. Hanskulle samle golfbolde op og lappe huller i græsset efter golf slag. Problemet her var bare, at han hele tiden skulle op og ned, op og ned. Det blev han svimmel af. Tilmed var de altid tre til fire personer på arbejde samtidig hos [golfklub]. De fik hver sit område, som de skulle passe, og han var altid den sidste, der blev færdig med sit område. Det var derfor et pres hele tiden. Han kunne ikke undlade at sammenligne sig med de andre. Arbejdet hos [golfklub] adskilte sig derfor fra [arbejdsområde], og han var ubeskriveligt træt bagefter, når han havde været på arbejde hos [golfklub].

Til observationsrapporten – ekstrakten side 501ff – forklarede han, at han hverken vidste eller havde mistanke om, at han blev overvåget af PFA.

Da han skubbede trillebøren ned ad [arbejdsområde] den 21. marts 2022, var han sammen med [Navn]. Han og [Navn] var sammen om at skovle sand og grus. De joker altid med, at [Navn] er den stærke. [Navn] er smed. [Navn] er ikke ansat. [Navn] er bare en ven, der hjælper.

Senere sammen dag – ekstrakten side 513 kl. 11.18 til kl. 14.45 – har han helt sikkert rullet gardinerne ned og sovet til middag. Ude på [arbejdsområde] lagde han sig også tit og sov til midten. Det gjorde han i læskuret inde på midten af [arbejdsområde], hvor der ofte var helt rent halm, som han kunne lægge sig i.

Han havde også en madras bag i bilen, som han ofte sov på. Når han sov til middag, kunne det vare fra ½ time til mere.

Til ekstrakten side 514 forklarede han, at de akut var løbet tør for halmpiller til [dyr]. Derfor var han selv nødt til at hente halmpillerne. Når man på videoen ser, at han "kaster" med sækkene, er det helt sikkert fordi, han var træt. Det er ellers meget vigtigt at behandle halmpiller forsigtigt, så de ikke knuses. Man må ikke kaste med sækkene. Hvis [Navn] havde set ham håndtere dem på den måde, var han helt sikkert blevet skældt ud. Når han havde headset på, var det for at holde støjen ude.

Den 23. marts 2022, hvor observatørerne har noteret, at han flytter fliser, var de "fliser", som han er set flytte på, fliser lavet af plastik. Fliserne vejer ca. 1 kg.

Til ekstrakten side 541 kl. 10.58 forklarede han, at han havde en aftale på Rådhuset kl. 11.00. Han var bange for at komme for sent og gik derfor straks ind på Rådhuset. Han opdagede, at han havde glemt at tage sin mobiltelefon med sig fra bilen. Han ønskede ikke at komme for sent, men han ville heller ikke lade mobilen ligge tilbage i bilen. Derfor gik han ud til bilen igen for at hente sin mobiltelefon. På vej ud trådte han ned i et bassin med vand og fik våde fødder. Han blev sur på sig selv og følte sig usikker. Det gør han altid, når han gør klumpedumping. Han satte sig ind i bilen og tog sin mobiltelefon. Videoen, der er vist i retten, er optaget, da han gik ud ad bilen igen. Det er helt almindeligt, at han bliver mere usikker og svimmel, når han er presset. Han gjorde det ikke med vilje, og der er i øvrigt ingen på Rådhuset, der ville kunne se ham på det sted.

Til ekstrakten side 558 og videoen hvor man ser han gå langsomt slingrende og med højre arm ud fra kroppen, forklarede han, at han havde været til et rehabiliteringsmøde på kommunen. Til et sådant møde er der mange mennesker til stede, og han er i fokus. Det er mennesker, der vil ham det bedste, men det er vanvittigt hårdt for ham at sidde i et sådant møde. Efter en time vil han være helt udkørt. Han bliver svimmel og får tinnitus. Samme dag fra kl. 15.07 til kl.

17.47 lå han derfor i fårefolden og sov.

Til ekstrakten side 599 – erklæring fra [Navn], Neurooptometrist, [firmanavn] – forklarede han, at [Navn] var et meget sødt menneske, men når han var hos hende, skulle han lave øvelser og træne. Det var ekstremt opslidende for ham. Når han var kørt igennem en halv times øvelser, var han helt udkørt, og fik alle symptomerne tilbage. Det var, når energien var brugt op, at han fik behov for at støtte sig til væggen for at holde balancen.

Til ekstrakten side 1040 – speciallægeerklæring fra overlæge Jørgen Degn – forklarede han, at ADHD har han haft hele sit liv, men han blev først opmærksom herpå for et par år siden. ADHD har været hans måde at være på og arbejde på. Han har bare været heldig og i stand til at omsætte sin energi til noget godt.

Fra 1. marts i år blev han ansat hos [virksomhed], der udlejer ferieboliger i Sydeuropa. Hans job består i at udvikle virksomhedens IT-platforme. Han laver f.eks. en strategi for, hvordan man låser en dør op med en digital nøgle og en digitalløsning til at etablere Wi-Fi i boligerne. Som et led i arbejdet er der en del rejseaktivitet til ferieboligerne, og det passer ham fint. Han skal få ideerne og beskrive dem. Han arbejder 20 timer om ugen, og kan frit planlægge sin tid. Han har et par gange prøvet at arbejde fuld tid, og han kan godt mase sig selv igennem en enkelt dag, men det hævner sig næste dag.

Det er hans gode ven [Navn], der har betalt sagsomkostninger for ham i denne sag. [Navn] har også bistået ham med noget af korrespondancen. Det er hans og [Navn]s opfattelse, at observationerne blev opsat alene fordi, skadesreserverne, der skulle afsættes hos PFA, var for store.

Han fik brevet dateret den 27. juni 2022 overbragt af sin daværende advokat om morgenen. Den morgen var hans hustru og [Navn] hjemme sammen med ham. Det var en klassisk normal dag. [Navn] var ofte hos dem om morgenen. Advokaten kom ind ad døren med brevet. Advokaten sagde: "Du er blevet overvåget, og PFA siger, at du har snydt". De så alle videoer igennem. Der var en video foran [bygning], hvor [Navn] var med på optagelserne. Den video kom lige før videoen – ekstrakten side 563 – hvor han åbner bagagerummet. Der mangler første halvdel af videoen. Den har PFA ikke fremlagt under sagen.

[Navn] har forklaret, at hun er uddannet socialmedarbejder og har arbejdet hos PFA i 24½ år. Hun er ansat i Early Care, hvor de hjælper PFAs kunder, der er kommet til skade, med at komme hurtigt og godt tilbage på arbejdsmarkedet, eller i hvert fald med at komme hen til en afklaring.

Hun har skrevet kontaktnotaterne indsat i ekstrakten side 499. Notaterne skal læses bagfra på samme måde som en sygejournal. Den første kontakt var den 22. januar 2020, hvor [sagsøger] ringede. Det var tilfældigt, at det blev hende, og ikke en anden medarbejder i Early Care, der tog telefonen. Når først man er kommet på en sag, vil man i PFA tilstræbe, at det er den samme person, der er kontakt i hele forløbet.

Til ekstrakten side 490 - "Vurdering af skade" – forklarede hun, at hun noterer blot det, hun ved. Notatet skal bruges, når de bevilliger en behandling. Ordene

”han har været svær at styre”, ”der har været flere tilbagefald” har hun fra HKI. Det er HKI, der har lavet den vurdering.

Hun oplevede en kunde, der var meget ekstrovert og meget talende. Han ville gerne det hele på den halve tid. Men hun har kun kundens ord for, hvordan kunden har det. At han ikke tog de nødvendig hensyn for at få det godt igen.

Til ekstrakten side 482 forklarede hun, at da hun ikke har mødt kunden, kan hun ikke udtale sig om, hvorvidt hun blev overrasket eller ej over beskeden fra [navn]. Problemer med samsyn kan godt være en følge efter en hjernerystelse.

Til ekstrakten side 476 – ”Der samarbejdes tæt med sagsbehandler i Skadesafd., og der udbetales TAE med opfølgning i juni 2022, risiko 8,2 mill.”, forklarede vidnet, at risiko 8,2 mio. kr. er et udtryk for tyngden af sagen. Det er de kommende udbetalinger, hvis kunden ikke kommer i arbejde. Samarbejde med sagsbehandler i Skadesafd., betyder blot, at man bliver informeret om, hvor- dan sagen står i den anden afdeling.

Til ekstrakten side 475 forklarede hun, at hun havde ingen holdning til kundens oplysning om, at han havde lejet et stykke jord, hvor han havde 15 får. Kunden fortalte, at fårene stort set passede sig selv, og hun har intet kendskab til fåre- hold, og hvad det indebærer. Hun blev tilbudt at komme forbi og se fårene, men hun kunne ikke drømme om at sige ja tak. Hun blev ikke venner eller på anden måde fortrolig med kunden. Hun holder sig altid på det professionelle plan. Det lød hyggeligt med fårefolden, men efterfølgende har hun set optagelserne fra observationerne ved [arbejdsstedet], og det viser noget helt andet, end hvad hun forestillede sig, da kunden fortalte, at han havde 15 [dyr], der passede sig selv.

Hun havde ikke nogen mistanke om, at kunden forstillede sig. Det var først til allersidst, at hun syntes, det var underligt, at først var der lidt bedring, og så skete der ikke mere. Der kom ikke nogen progression. Det var godt nok mærke- ligt, at han ikke blev bedre.

Hun havde overvejelserne i marts om, at sagen skulle afsluttes. Da kunden overgik til egen læge, så var hendes muligheder for at hjælpe ved at være udtømte.

Hun var ikke en del af processen hen imod personobservation.

[Navn] har forklaret, at han var medlem af direktionen og konstitueret direktør i PFA fra februar 2022 til december 2022. Før han blev konstitueret, havde han været ansat i 6 år i PFA og forud for det omkring 20 år i den finansielle branche. Han var chef for [Navn], der havde området sundhed og forsikring. I dag er han administrerende direktør i [selskab].

Han har beskæftiget sig med området personobservation siden 2019. Iværksættelse af personobservation er et meget invasivt indgreb at gøre brug af overfor en kunde. Derfor var det besluttet i PFA, at det var direktionen, der skulle god- kende iværksættelsen. Personobservation er absolut sidste udvej for at få viden. Man vil meget helle afgøre sagerne foruden. Det er ikke mange observationer, der bliver godkendt i PFA om året. For hele branchen er der måske omkring 20 til 25 observationer om året.

Som direktør har han godkendt iværksættelsen af personobservation af [sagsøger]. Det er sket efter en grundig proces.

Generelt hos PFA blev der fulgt op på sager til udbetaling. Hvis der var oplysninger, som manglede, eller forhold, der var usædvanlige, og man ikke kunne skaffe afklaring på anden vis, kunne man overveje at iværksætte observation. Det var en længere proces, og personobservationer blev kun iværksat, når der var noget, som virkede til ikke at være, som det burde være. I [sagsøger]tilfælde havde man forventet en bedring i hans tilstand, men den udeblev. Sagen blev derfor givet videre til en specialskadeafdeling, hvor der bl.a. sad jurister. Her indsamlede man oplysninger, og der blev også inddraget en eller flere læger i vurderingen af, om man skulle overveje personobservation. Kontaktpersonen i afdelingen Early Care, blev ikke inddraget. Der var et særligt skema, som blev udfyldt, og der blev udarbejdet et notat med indstilling. Hvis indstillingen i notatet var iværksættelse af personundersøgelse, blev det forelagt ham til godkendelse. Det var ikke altid, han godkendte.

Notatet vedrørende [sagsøger] blev sendt til vidnet til godkendelse. Vidnet husker, at der var et hoveddokument på 15 til 20 sider. Vidnet husker ikke i dag, om der var bilag til hoveddokumentet. Det vil der nogle gange være, andre gange vil der ikke være bilag.

Hoveddokumentet indeholder en beskrivelse af kunden, sygeforløbet og det kommunale forløb. Det bliver kun lavet, når der er noget, som virker til ikke at være, som det bør være. Til sidst er der en sammenfatning. Skadesreserven er nævnt i indstillingen. En reserve på 8,2 er over gennemsnit, men ikke usædvanlig.

Mistankegrundlaget mod [sagsøger] var i tre eller fire dele. Hovedafgørende var relationen til de virksomheder, som hans hustru ejede. Derudover var der, når man læste ned igennem sagen, nogen uoverensstemmelser i den fortælling [sagsøger] havde givet i forløbet til forskellige læger og til kommunen.

Man havde sendt funktionsskemaer til [sagsøger], og han havde ikke oplyst om hustruens selskaber. Man vurderede, at man ikke ville få et ærligt svar, hvis man spurgte [sagsøger] til hans relation til hustruens virksomhed, idet han ikke tidligere havde fortalt

herom.

Formålet med personobservationen var at få afklaret, om [sagsøger] havde en højere arbejdskapacitet end angivet af ham. Årsagen til, at man troede, at det muligvis forholdt sig således, var fordi man hos PFA havde grundlag for at tro, at [sagsøger] arbejdede i en at ægtefællens virksomheder.

[sagsøger]s fysiske aktivitetsniveau hænger nøje sammen med hans arbejdskapacitet. En personundersøgelse viser noget om aktivitetsniveau. Selve indstillingen er et internt arbejdsdokument, som man ikke deler med kunden. Indstillingen viser også noget om selskabets metode. Indstillingen laver man om til et brev, som bliver sendt til kunden.

Brevet, der blev sendt til [sagsøger]s daværende advokat den 27. juni 2022 med angivelse af mistankegrundlaget – ekstrakten side 654 – har vidnet godkendt, før det blev sendt. Det gengivne mistankegrundlag svarer til det mistankegrundlag, han så i indstillingen.

[Navn] har forklaret, at han har været ansat i PFA i 7 år. Han stoppede hos PFA for godt og vel 2 år siden. I 2022 var han direktør for Sundhed og Forsikring hos PFA. Han havde ansvaret for de kundevendte funktioner herunder for tab af erhvervsevneforsikringerne.

Før man hos PFA iværksatte en personobservation, skulle man følge en særlig sagsgang. Der skulle udarbejdes en sagsindstilling. Sagsindstilling blev forelagt vidnet, og når vidnet havde godkendt den, skulle den endelig godkendes af en fra direktionen.

Specialskade var en særlig afdeling, og det var her man lavede indstillingen. Indstillingen var et samlet dokument, der refererede til andre bilag. Det var et opsamlende resume. [Navn] fik indstillingen til godkendelse, og i nogle få tilfælde vedhæftede man enkelte udvalgte akter til indstillingen. Til en indstilling ville der typisk være flere hundrede sider akter, og det gav ikke mening at vedlægge dem alle. Vidnet erindrer ikke, om der var bilag til indstillingen vedrørende [sagsøger]. Indstillingen blev udarbejdet på et særligt skema. Indstillingen indeholdt stamoplysninger på kunden, policedetaljer mv. Den ville indeholde en redegørelse for de lægelige akter, for de kommunale akter, og for svar indleveret af kunden selv. Der ville være et afsnit, som omhandlede, hvad der vækker mistanke i den konkrete sag. Der ville være nogen økonomiske oplysninger og sluttelig en indstilling med konklusion.

Vedrørende [sagsøger] erindrer vidnet om mistankegrundlaget, at der var diskrepans, mellem det der blev sagt i funktionsevneskemaet, og de læge- lige forventninger til, at [sagsøger] ville være kommet tilbage til arbejde

igen efter ulykken. Man havde forventet en varig forbedring inden for 6 til 12 måneder, og man var uden for den tidshorisont. Vidnet erindrer ikke, hvor lang tid udover 12 måneder, der var gået, da der blev indstillet til observation. Der var også økonomiske forhold med diskrepans mellem, hvor meget [sagsøger] sagde, at han kunne, og oplysninger om et selskab, [sagsøger] havde tilknytning til.

Til ekstrakten side 654 forklarede vidnet, at de ni punkter svarer til de punkter, der var grundlaget i indstillingen om at iværksætte personobservation.

Når observationsmaterialet kommer ind, vurderer man på det. Er det så grelt, at man vil stoppe udbetalingerne? Er det så grelt, at man vil ophæve forsikringen? Der skal mere til det sidste end til det første, men forsikringer hviler på et gensidigt tillidsforhold mellem kunden og forsikringsselskabet.

[Navn] har forklaret, at han blev læge for [sagsøger] den 1. juni 2020, hvor han overtog klinikken fra [sagsøger]s tidligere læge, der gik på pension. Vidnet har løbende haft konsultationer med [sagsøger]enten i

klinikken eller telefonisk. Det er sædvanligt for ham, at han som læge, skal have hyppig kontakt med patienter, der som [sagsøger] har følger efter hovedtraume. Hvis patienter som [sagsøger] ikke selv henvender sig, vil han som læge selv tage kontakt til patienten og opfordre til hyppige konsultationer enten i klinikken eller telefonisk.

Ved konsultationen den 30. august 2021 – ekstrakten side 467 – havde [sagsøger] været hos øjenlæge. Samsynet var slået i stykker, og det betyder, at så bliver [sagsøger] yderligere udtrættet, når han f.eks. skal læse på skærme.

Ved konsultationen den 9. marts 2022 - ekstrakten side 465 – havde [sagsøger] det rigtig skidt den dag. Han ville ikke være i stand til at passe et arbejde.

Den 21. april 2022 havde [sagsøger] det også skidt og kunne ikke passe et arbejde.

Den 4. august 2022 – ekstrakten side 464 – får [Sagsøger] samtaleterapi. Den 4. august 2022 er det lange forløb med eftervirkninger begyndt at påvirke [Sagsøger] psykisk. Dagligdagen begynder at vælte for [Sagsøger]. Vidnet observerer, at i løbet af konsultationen med samtaleterapi, bliver [Sagsøger] mere træt.

Ved konsultationen den 26. marts 2024 – ekstrakten side 461 - husker

vidnet ikke nærmere om [Sagsøger]' tilstand, men vidnet har noteret, at har det en anelse bedre.

Man kan sagtens gå rundt i en [arbejdssted] og ikke være i stand til at passe sit arbejde. Det er ikke selvmodsigende. Det er noget helt andet, når man skal præstere noget. [dyrene] forlanger ikke noget af [sagsøger] . [sagsøger] kan bare sætte sig ned, når han bliver træt. Med [sagsøgers] symptomer vil han sagtens kunne flytte fliser og bære tunge sække. Det er samtidigt meget svingende for folk med [sagsøgers] gener, hvor meget de kan. Den ene dag, kan man måske sidde to timer foran en computer, uden at mærke noget, den næste bliver man måske udtrættet allerede efter en time.

Ved konsultation den 19. februar 2024 – ekstrakten side 461 - har vidnet skrevet status quo. Forud for den 1. marts 2024 har [sagsøger] ikke været i stand til at bestride et job.

Det er ikke vidnets opfattelse, at [sagsøger] har forstilt sig. Vidnet kunne se på [sagsøger], at han var træt.

[Navn] har forklaret, at han er uddannet psykolog og har en ph.d. i neuropsykologi. Han kan vedstå den erklæring, han afgav den 26. august 2022, og som sidder i ekstrakten side 665.

[sagsøger]s præstationer var ringe i forhold til, hvad der var forventeligt ved sammenligning med alder og uddannelsesniveau. Med de testresultater vil [sagsøger] godt kunne gå og luge roer eller feje gade, men et komplekst job med ledelsesfunktion, vil han ikke kunne varetage. For 100 år siden ville der være masser af arbejde, kunne varetage, men i dag er der ikke mange af den slags funktioner tilbage på arbejdsmarkedet.

[sagsøger] har ikke evnerne til at bestride et job på hverken hel eller halvtid, hvis [sagsøger] skal bruge hovedet og en computer.

Det er et delikat spørgsmål, om [sagsøger] kan have gjort sig dårligere, end han i virkeligheden var. Subjektivt spørger man klienten: "Hvilke problemer har du i forhold til før skaden". Det lægger man til grund ved den subjektive beskrivelse.

I undersøgelsen har vidnet set en testperson, hvor malinggering vurderes at kunne udelukkes. Malinggering betyder, at testpersonen har forstilt sig, altså gjort sig dårligere, end han egentlig er. Man vurderer personens testadfærd, og man forsøger at sætte en fælde, der vil kunne belyse, om testpersonen forstiller sig.

[Navn] har forklaret, at han er født i 1990. Han er tidligere klejnsmed, nu førtidspensionist. Han kender [Sagsøger] gennem en kammerats far.

Vidnet har hjulpet [Sagsøger] med at bygge og grave i [arbejdsstedet]. Det var som regel vidnet, der lavede tingene. [Sagsøger] hjalp til, men ofte sov [Sagsøger] sov i bilen, eller [Sagsøger] tog hjem for at sove. Det var som regel vidnet, der skubbede trillebøren.

Vidnet var hos [Sagsøger] den morgen, da advokaten kom forbi medbrevet fra forsikringsselskabet. Vidnet sad på sidelinjen og så med, da der blev vist videoklip fra overvågningen. Vidnet så en video, og han fik fortalt, at videoen var fra [bygning]. Vidnet kender ikke [bygning], så han kunne ikke se hvor videoen var optaget, men det fik han fortalt. På videoen kunne vidnet se, at [Sagsøger] steg ud ad en hvid bil og tog en rollator. En anden person steg også ud ad bilen og hjalp [sagsøger]. De gik indenfor, og så skete der ikke mere på videoen. Det kan vidnet i hvert fald ikke huske.

Til ekstrakten side 536, hvor observatørerne har noter kl. 1332, at [sagsøger] skovlede grus, hvorefter han skubbede den fyldte trillebør ind på adresse og kl.1356 hørtes lyden af en pladevibrator, forklarede vidnet, at det var vidnet, der betjente pladevibratoren.

[Navn] har forklaret, at han har været advokat for [sagsøger]. Han og [sagsøger] har børn i samme skole, og i starten af 2022 ringede [sagsøger], idet han var kommet til skade, og gerne ville have hjælp til sine erstatningssager.

Til ekstrakten side 645 forklarede vidnet, at han modtog kvikbrevet på sit kontor i [By]. Brevet modtog han sammen med en hel papkasse med sagsakter. Der blev også samme dag afleveret en kode til et USB-stik. Det er ikke hver dag, han får en hel kasse med akter, og han ringede til [sagsøger], straks han havde læst brevet. De aftalte at mødes dagen efter hos [sagsøger]. Han mener, det var om morgenen to dage efter, at han havde modtaget kvikbrevet, at mødet med [sagsøger] fandt sted. Til stede hos [sagsøger] var også en kammerat til [sagsøger]. Kammeraten var vist nok i praktik hos [sagsøger] i [arbejdssted]. [sagsøger] var mest interesseret i videoerne, der var på USB-stikket. Vidnet så de fleste, men ikke alle videoerne, idet han var optaget af at få et overblik over alle de andre sagsakter, og hvilke akter, han burde præsentere for [sagsøgers].

Vidnet så videoer, hvor [sagsøger] stod ude foran deres bager, hvor [sagsøger] er på [arbejdssted], hvor [sagsøger] er på genbrugsstationen, og hvor [sagsøger] kører med en frontlæsser. Vidnet erindrer, at [sagsøger] og kammeraten sad og snakkede om en video fra [bygning]. Vidnet husker ikke, om han selv så den video, og hvad der skete på den video. Har han ikke hæftet sig ved det, og erindrer det ikke i dag. Når han husker, der blev talt om

[bygning], er det fordi, han fortalte om dengang han var ung og vandt en dansekonkurrence på [bygning].

Vidnet ville ikke selv tage sagen, da han var bange for, at han ville være subjektiv, fordi han kendte [sagsøger] på forhånd. Han foreslog derfor, at de kontaktede en advokat hos [Advokatfirma]. [Sagsøger] fortalte, at han allerede kendte [advokats navn] hos [Advokatfirma]. Vidnet overgav sagen til [advokats navn] den 30. juni.

I foråret 2020 var det vidnets opfattelse, at [sagsøger] ikke kunne passe et arbejde. Det bygger han på, at [sagsøger] før ulykken flere gange havde hjulpet ham med edbopgaver, men efter ulykken havde [sagsøger] sagt nej, hver gang vidnet havde spurgt ham. [sagsøger] gav udtryk for, at det magtede han ikke. Når vidnet sendte et skema fra PFA til [sagsøger], og bad [sagsøger] om at udfylde det, så det kunne sendes til forsikringsselskabet, skete der ingen ting. Vidnet måtte flere gange tage fat i [sagsøger]. Vidnet har hjulpet [sagsøger] med at udfylde skemaer, og ofte måtte han mødes med [sagsøger] ude på [arbejdssted] og gennemgå skemaerne med ham, mens de stod på [arbejdssted].

[Navn] har forklaret, at hans hovedbeskæftigelse i dag er som professionelt bestyrelsesmedlem. Han var stifter af [Virksomhed] og ansatte [sagsøger]

Han kan vedstå erklæringen, som er indsat i ekstrakten på side 663. Han havde været glad for at arbejde sammen med [sagsøger], og ville gerne gøre noget for at få ham i gang igen. På et tidspunkt fik han [sagsøger] overtalt til at indtræde i en meget lille virksomhed, hvor der skulle laves et nyt IT-system. Vidnets tanke var, at [sagsøger] måske kunne spare virksomheden for nogen penge til en IT-konsulent. Det var en hård start for [sagsøger], at starte hos [virksomhed]. [sagsøger] var med til 5 måske 6 møder, men det var tydeligt, at [sagsøger] blev træt og måtte tjekke ud en gang imellem. Det, at [sagsøger] tjekkede ud, betød ikke, at [sagsøger] ikke kunne bidrage med det, [sagsøger] skulle bidrage med. I sin erklæring beskriver vidnet et bestyrelsesmøde, hvor [sagsøger] tjekkede ud og gik udenfor for at hvile. [sagsøger] blev bare træt. [sagsøger] stoppede efter eget ønske i [virksomhed]. Det var vidnet ked af, for [sagsøger] kunne bidrage med noget, som vidnet ikke kan.

Det var ikke vidnets opfattelse, at [sagsøger] fremstillede sig selv mere syg, end han var. I al den tid, hvor vidnet arbejdede sammen med [sagsøger], oplevede han at [sagsøger] var vellidt blandt kollegaer. Vidnet kan slet ikke forestille sig, at [sagsøger] ikke ville have ønsket at komme tilbage i arbejde, hvis han havde haft muligheden.

Vidnet deltog ikke den 1. og 2. juni 2022, hvor [sagsøger] forud for første bestyrelsesmøde var med en byggesagkyndig rundt på byggepladser for at observere de igangværende byggerier.

[Navn] har forklaret, at hun er lægekonsulent hos PFA. Hun har været tilknyttet PFA i knap 20 år. Som lægekonsulent hos PFA får hun tilsendt udvalgte dokumenter og skal på den baggrund vurdere erhvervsevne. Hun læser akterne, men hun ser ikke personen. Hendes vurdering er udelukkende baseret på dokumenter.

Til ekstrakten side 597 sammenholdt med side 817 forklarede vidnet, at de to vurderinger har hun foretaget. Hun skulle vurdere på de akter, der lå dengang, og hun husker ikke i dag præcis, hvilke akter, det var. Ved den sidste vurdering var der kommet flere akter til end ved den første. Der var lægelige oplysninger, kommunale akter, funktionsevneskemaer udfyldt af forsikringstager og en observationsrapport.

Hun så journalen fra skadestuen, og hun er enig i vurderingen, hvorefter det normalt må forventes 6 til 12 måneder for at komme sig ovenpå symptomer efter en hjernerystelse. Symptomer efter hjernerystelse er sværest umiddelbart efter hændelsen og bliver gradvist bedre, indtil de forsvinder eller bliver stationær.

Hun læste de kommunale og lægelige akter med oplysninger om svimmelhed, hovedpine, balanceproblemer og udtalt udtrætning. Der var tale om gener med stor sværhedsgrad, der primært var baseret på [sagsøger]s egne oplysninger. I skemaerne blev de beskrevet som voldsomme og udtalt. Hun studerede over, at [sagsøger] skulle gå med rollator, når han blev udtrættet, og at

han skulle hvile sig rigtig meget. I ekstrakten på side 593, har [sagsøger] noteret: *"stort set ens balance og energi er stopklods. Opvask no.go. Kan ikke koordinere og stiller f.x. koppen ved siden af bordet. Svimmel af støvsugning og vaskemaskine. Sidder ned når jeg tager tøj på."* I ekstrakten på side 594: *"Kan fungere få timer dagligt, men lidt op og ned. Har jeg sovet meget dag I, kan jeg måske mere dag II. Når træt: Svimmel, kvalme, tinnitus, hovedpine, kognitive udfordringer."*

På de 17 dage med observationer havde [sagsøger] ikke haft mulighed for ret meget tid til hvile, og [sagsøger] fremstod helt normal. Det hun så

på videooptagelserne, hang heller ikke sammen med de subjektive beskrivelser i de lægelige akter om, hvordan [sagsøger] udtrættes, og hvor svimmel han bliver.

Hun studerede over videoen fra den 30. marts 2022 – ekstrakten side 558. Foreholdt [sagsøger]s forklaring om, at videoen skal ses i sammenhæng med, at han netop har deltaget i et langt rehabiliteringsmøde, hvor han er blevet udtrættet, forklarede vidnet, at hun som fagperson har deltaget i mange rehabiliteringsmøder. Det er hendes erfaring, at borgerne til et sådant møde oplever at få en god og positiv snak med orientering omkring hele deres

situation, og at borgeren ofte føler sit lettede efter mødet. Hvis man bliver meget svimmel, bør man i øvrigt ikke sætte sig ind i en bil. Det er uforsvarligt. Problemer med samsyn, svimmelhed og desorientering, hænger ikke sammen med, at [sagsøger] kører bil.

Når vidnet skal vurdere en sag, slår hun ikke ned på en enkelt dag, men ser mere samlet på det. Ved observationerne sås et almindeligt, fysisk godt funktionsniveau. Der var udtalt diskrepans mellem på den ene side de subjektive beskrivelser i de lægelige akter, de subjektive beskrivelser i de kommunale akter og oplysningerne i funktionsevneskemaerne og på den anden side det observerede funktionsniveau.

[Navn] har forklaret, at han er uddannet hos politiet, hvor han var i 23 år, før han blev ansat i et forsikringsselskab, hvor han var i 9 år, før han blev ansat hos PFA.

Vidnet var leder af teamet af observatører og ansvarlig for, at der blev skrevet en observationsrapport i løbet af dagen, indsamlet fotos og videomateriale. Der var i alt 10 observatører tilknyttet på skift ved observationen af [sagsøger]. Vidnet var selv med som observatør i 8 dage, og deltog på mødetelefonen også på de resterende dage. Aktionen var pæanlagt, og under observationen var teamet i løbende telefonisk kontakt.

Man vil altid forsøge at observere diskret og ikke synligt, hverken for den man observerer eller for andre. Man optager ikke video på privatområde. Det er kun små sekvenser, man har mulighed for at filme, men alt bliver skrevet ned i noter og indtalt på diktafon, samtidig med at det sker.

Vidnet har gennemlæst observationsrapporten, også lige inden han er mødt som vidne i retten i dag. Observationsrapporten svarer til, hvad vidnet oplevede, og hvad der blev rapporteret ind på mødetelefonen. Observationsmaterialet er det fuldstændige materiale. PFA har ikke mere. Der er ingen videoklip fra [bygning], der er blevet fjernet.

Til ekstrakten side 541 kl. 10.58 og næste side kl. 11.12, forklarede vidnet, at han ikke selv deltog som observatør den dag. Der var fire observatører, som deltog foran rådhuset. Hvis [sagsøger] var gået ind på rådhuset og så gået ud igen umiddelbart efter, så ville det være blevet angivet i rapporten. Man skriver det, man ser.

Hvis der ikke står noget om svimmelhed, så er det fordi, man ikke har observeret det.

Til ekstrakten side 602 – internetundersøgelsen – forklarede vidnet, at den undersøgelse er noget af det første, man går i gang med, hvis der opstår

mistanke. Dateringen nederst "23.06.2022" skyldes edb-programmet. Hver gang man har været inde i programmet, så genereres der en ny dato.

Det samlede billede af internetundersøgelsen og observationerne viste en vel-fungerende aktiv person. De to episoder ude foran rådhuset var anderledes og påfaldende.

[Navn] har forklaret, at han i 2006 blev ansat ved politiet, hvor han var i 14 år, før han etablerede sig som selvstændig observatør med tilbud om at hjælpe forsikringsselskaber med at belyse sager. I 2025 blev han ansat i PFA. Han var selvstændig observatør, da han bistod PFA med sagen vedrørende [sagsøger].

Der er møde med morgenbriefing hver dag, før man bliver sendt ud på en opgave. De er altid flere observatører, og observatørerne kommunikerer via en mødetelefon. Det er forskelligt hvor mange observatører, man er på opgaven, men sædvanligvis aldrig under fire. Kun den observatør, der har en vinkel, filmer. Resten holder øje og kigger. Det er ikke altid, man kan/må filme. Man tager også altid med ind i overvejelserne, at observationer skal gøres så skånsomt som muligt. Det er et kodeks, de skal følge. Risikoen for at blive afdækket ind- går også i overvejelser om, hvor og hvornår man filmer. Man skal hverken op- dages af den man observerer eller af andre.

Når vidnet er på observation, dikterer han tidspunkt, og hvad han ser. Det bliver dikteret, når han ser det. Det er en fuldstændig beskrivelse, og den kan sammenholdes med videoklippene. Der er ikke andet materiale end det, der er i sagen. Hvis han har set [sagsøger] være bevægelseshæmmet eller benytte en anderledes gangart, så vil det blive noteret. Hvis der ikke står påfaldende gang, så er det fordi, de ikke har set det. Kun to gange – begge gange ved kommunen - så de anderledes bevægelser end alle andre dage. Det virkede påfaldende og blev noteret.

Vidnet deltog i observationerne den 30. marts 2022 – ekstrakten side 541 - vid- net så [sagsøger] ankomme til rådhuset kl. 10.58 og stige ud ad bilen kl. 11.12.

Foreholdt forklaringen i retten fra [sagsøger] om, at han først gik ind på rådhuset, og så gik [sagsøger] tilbage til sin bil for at hente sin telefon og herefter steg [sagsøger] ud ad bilen igen, forklarede vidnet, at hvis det var sket, så ville de have set det, og de ville have noteret det.

Til ekstrakten side 525 kl. 14.44 og kl. 14.51 forklarede vidnet, at han den 23. marts 2022 så [sagsøger] håndtere fliser.

Foreholdt at [sagsøger] i retten har forklaret, at det var lette sorte plastikfliser, forklarede vidnet, at det var tydeligt, at det [sagsøger] løftede og bar hen til en anden person, det var tungt.

Det var ikke en let plastikflise.

Til ekstrakten side 534 forklarede han, at det der blev skovlet, det var grus. Det var tungt, og [sagsøger] brugte begge hænder til at skovle med og til at køre trillebøren. Det var med sikkerhed ikke lette Leca-kugler, der blev skovlet.

Foreholdt at [sagsøger] har forklaret, at han havde en madras bag i bilen, og indimellem lagde sig i bilen for at sove, forklarede vidnet, at han ikke på noget tidspunkt har set [sagsøger] gå ind bagerst i bilen og blive væk i længere tid. Han ville have noteret det, hvis han havde set det.

Det han så, var en normal mand, der fungerede normalt, bortset fra de to gange ved rådhuset, hvor hans gang var påfaldende.

I 2022 deltog vidnet i en del observationer for PFA. Han husker ikke hvor mange, men måske mere end 10.

[Navn] har forklaret, at han har været politimand i godt 18 år, selvstændig observatør i ca. 6 år, og i januar 2025 blev han ansat i PFA. De sidste 9 år i politiet lavede han ikke andet end observationer. Han var selvstændig observatør, da han deltog i opgaven med observation af [sagsøger]. Opdraget var, beskriv hvad I ser. De var flere observatører på opgaven. Selv bruger han en diktafon, der automatisk indsætter klokkeslæt. Han skal derfor kun diktere, hvad han ser.

Teamet af observatører gør sig altid overvejelser om de steder, hvor de kommer, så de ikke bliver opdaget, hverken af den, de observerer, eller af andre. Vidnet har gennemset materialet fra de dage, hvor han selv var med, og der mangler ikke noget. Der er ikke noget, som der ikke er medtaget i materialet.

Til ekstrakten side 563 forklarede vidnet, at han var med ved [bygning]. Her blev der noteret med øjnene. Der er ingen video. De ville beskrive det, hvis de havde set noget påfaldende.

Vidnet var også med på dagen med den påfaldende gang ved kommunen. Vidnet så det ikke selv, men han hørte om det på mødetelefonen.

Til ekstrakten side 554 Kl. 16.12 forklarede vidnet, at han er ikke i tvivl om, at det var [sagsøger], der bankede på stolpen. De var to personer, men de havde forskellige huer på, så det var nemt at se, hvem der var [sagsøger].

Foreholdt [sagsøger]s forklaring om, at [Sagsøger] havde en madras i sin bil, forklarede vidnet, at han ikke har set [sagsøger] gå ind bagfra i bilen og være væk i længere tid. Havde han set det, ville han have noteret det.

Det vidnet så, var hele vejen igennem et almindeligt velfungerende menneske. Vidnet har afleveret alt sit materiale til sagsbehandler.

I 2022 var vidnet selvstændig observatør. Som selvstændig deltog han i de per-sonundersøgelser, som PFA havde. Det drejede sig om måske 10 – 12 stykker i alt.

De 45 minutters videooptagelser, der hører til observationsrapporterne, er af-spillet under hovedforhandlingen.

Parternes synspunkter

[sagsøger] har i sit påstandsdokument

anført: "...

A. INDLEDNING

1. To af de tre hovedspørgsmål, der skal prøves i denne sag, er ikke prøvet før i dansk ret.

2. [sagsøger] var IT-chef i [Virksomhed] A/S og havde siden 2016 været omfattet af [Virksomhed]s pensionsordning med PFA Pension. I december 2019 pådrog [sagsøger] sig en alvorlig skade og måtte til sidst ophøre med at arbejde og fik løbende udbetalt erhvervsevnetabserstatning fra PFA Pension. I 2022 ville PFA Pension un-der søge, om der var grundlag for at standse udbetalingerne.

3. PFA Pension gennemførte over tre måneder personovervågning af [sagsøger] – uden hans vidende. Personovervågning er ikke bare strafbart som 'stalking'1 men også et groft brud på individets grund-læggende rettigheder.

4. Personovervågning af en forsikringskunde kan dog være lovligt, hvis der forud for gennemførelsen af overvågningen var en velbegrundet mistanke om, at forsikringstageren havde gjort sig skyldig i at afgive el-ler fortie oplysninger af afgørende betydning for retten til fortsat udbetaling. Beslutningen om gennemførelse blev truffet af to direktører hos PFA Pension, der er indkaldt til at afgive forklaring.

5. I denne sag vil det for retten fremstå ret indlysende, at der ikke var det nødvendige grundlag for at gennemføre personovervågning, hvilket det vil være første gang, at en domstol skal tage stilling til. Krænkelsen medfører ret til torterstatning, og til godtgørelse for persondatakrænkelse. På baggrund af de ulovligt indsamlede oplysninger, standsede PFA Pension de løbende udbetalinge.

6. Dernæst skal retten tage stilling til, om de oplysninger, der ulovligt blev indhentet via personovervågning, lovligt kan anvendes som bevis for, at [sagsøger] ikke skulle være berettiget til at modtage løbende udbetalinge af erhvervsevnetabserstatning. Det følger af

databeskyttelsesreglerne i sammenhæng med EU's grundrettigheder, at de ulovligt indsamlede oplysninger ikke lovligt kan anvendes til støtte for at fratage [sagsøger] sin erhvervsevnetabsstatning. Dette spørgsmål er der heller ingen dansk domstol, der tidligere har taget stilling til.

7. Endelig skal retten tage stilling til om PFA Pension var berettiget til at standse udbetalingerne. Det vil fremgå ret klart, at der ikke er skyggen af bevis for, at dette skulle være berettiget, hvorfor retten skal pålægge PFA Pension at efterbetale de manglende udbetalinger.

8. [sagsøger] vil med vidneforklaringer fra 3 læger dokumentere, at [sagsøger] har været berettiget til de løbende udbetalinger, og at PFA Pensions nægtelse af at udbetale pengene også sundhedsfagligt var uberettiget.

9. Sagen har været prøvet for Ankenævnet for Forsikring, der opretholdt PFA Pensions standsning af udbetalingerne, men denne afgørelse var baseret på de ulovligt indsamlede oplysninger og på skriftligt grundlag, da vidneførsel ikke kan ske for nævnet.

B. ....

C. SAGSFREMSTILLING

16. [sagsøger] er født den 8. december 1975.

17. [sagsøger] var ansat som IT-chef i [Virksomhed] A/S og som led i sin ansættelse blev han den 1. april 2016 optaget i [Virksomhed] A/S' pensionsordning med PFA Pension, hvilken ordning inkluderede erstatning for tab af erhvervsevne. Han betalte i henhold til pensionsbevis udskrevet den 2. februar 2019 en årlig præmie på 184.000 kr. Der var en erhvervsevnetabsdækning på 57.120 kr. om måneden.

18. Den 5. december 2019 pådrog [sagsøger] sig en alvorlig skade i form af en hjernerystelse, og han var sygdomsramt i længere tid og kunne knap arbejde. Eftersom [Virksomhed] A/S var midt i en børsnotering, var der ikke desto mindre et vedholdende arbejdspress på [sagsøger]. [Virksomhed] A/S havde ikke mulighed for at tage de fornødne hensyn, og [sagsøger] var sengeliggende fra det øjeblik, han kom hjem fra arbejde, til han næste morgen igen tog på arbejde.

19. [sagsøger] modtog forskellige af PFA Pension ordinerede behandlinger, som desværre ikke hjalp. [Virksomhed] A/S beklagede, at de så sig nødsagede til at bede [sagsøger] om hjælp til at finde en ny it-chef, hvilket lykkedes for [sagsøger]. [Virksomhed] A/S havde ikke mulighed for at tilbyde [sagsøger] et skånejob.

21

Efter 11 måneders sygdomsforløb, blev [sagsøger] sagt op med den besked, at han dog takket være selskabets pensionsordning med PFA Pension ikke ville komme til at lide økonomisk nød. [sagsøger]s ansættelse hos [Virksomhed] A/S ophørte den 30. september 2021.

20. Under sit sygdomsforløb havde [sagsøger] løbende kontakt med socialrådgiver [Navn], der var ansat hos PFA Pension til netop at forestå kontakten til skadelidte kunder. [Sagsøger] havde løbende kontakt til [Navn] med nogle ugers mellemrum, og hun førte en sygejournal herom (bilag 1). Det fremlagte bilag med sygejournalen er på 26 sider og dokumenterer således [navn] kontakt til [sagsøger] i perioden fra den 22. januar 2020 til den 28. juni 2022.

21. [Navn] noterede i sygejournalen den 11. januar 2022 (**bilag 1, side 6**), at:
 Der samarbejdes tæt med sagsbehandler i Skadesafd., og der udbetales TAE med opfølgning juni 2022, risiko 8,2 mill.

22. TAE = tab af erhvervsevneerstatning. Det anførte betyder, at PFA Pension havde hensat 8,2 mio. kr. til fortsatte udbetalinger til [sagsøger] i henhold til hans police for tab af erhvervsevne. Det gøres gældende, at denne hensættelse var bestemmende for, at [Navn] besluttede at gennemføre personovervågning af [sagsøger].

23. Det fremgår af sygejournalen, at [Navn] blev anmodet om at komme med udtalelser om status på sagen. Den 3. marts 2022 svarede hun på en række spørgsmål, jf. (**bilag 1, side 4 og 5**). Heraf fremgår bl.a. følgende:

Kundens status og progression ifht at vende tilbage på arbejde

Ingen progression siden sidst. Han er i gang med relevant behandling hos 1) neurooptometrist, og nu også 2) fysioterapeut, som han er blevet anbefalet, som han selv har sat i gang. Har været der 3 gange, og fået foretaget hjernerystelses/hjerneskode assement/bedømmelse, og han har problemer med balance og koordination, hvilket kan henføres til lillehjernen, som formentlig har fået en skade ud fra beskrivelsen af ulykken. Fysioterapeut har anbefalet ham at blive henvist til neurologisk genoptræningsforløb på RH via EL, da han mener, at han måske er et af de

grænsetilfælde, hvor der er vurderet hjernerystelse, men hvor det rettelig er hjerneskode. Har tid hos EL 9/3.

[...]

Forventning til kunde og kundeforløb på kort og lang sigt

Vanskeligt at sige. I bedste fald bliver han i stand til fleksjob, men tidshorisont usikker.

24. Der var således ingen forbedring i [sagsøger]s tilstand, og hans hjernerystelse var måske endda en hjerneskode.

Vurderingen var således, at der reelt ikke var udsigt til, at PFA Pension kunne undgå at udbetale betydelig erstatning i mange år fremover. I marts 2022 var [sagsøger] 46 år gammel.

25. Direktørerne [Navn] og [Navn] traf herefter beslutning om at iværksætte personovervågning af [sagsøger]. Instruksen blev overgivet til PFA Pensions fastansatte observatører. Deres opgave var at følge [sagsøger] for at filme hans gøren og laden. Overvågningen stod på i perioden fra den 14. marts til den 3. juni 2022. Hver arbejdsdag afsluttedes med, at observatørerne udfærdigede en rapport (**bilag B**), der viste, hvad observatørerne havde set og filmet.

26. Filmoptagelserne og rapporter fra overvågningen samt de udfyldte spørgeskemaer blev til sidst overgivet til videre behandling hos Plesner advokatfirma.

27. Ved brev af den 27. juni 2022 (**bilag 4**) varslede Plesner advokatfirma på vegne af PFA Pension ophør³ af de løbende erstatningsudbetalinger med udgangen af juli 2022. Ophøret blev begrundet med, at [sagsøger] skulle have udvist illoyal adfærd over for PFA Pension ved at undlade at oplyse om sine reelle forhold. De løbende udbetalinger blev standset som varslet.

28. [sagsøger] klagede over afgørelsen til Ankenævnet for Forsikring, der ved kendelse af den 13. september 2023 (**bilag 17**) stadfæstede PFA Pensions standsning af udbetalingerne. [sagsøger] forsøgte forgæves at få sagen genoptaget.

29. Henvendelser til Finanstilsynet, Forbrugerombudsmanden og Data-tilsynet førte intet med sig.

D. DET RETLIGE GRUNDLAG

D.1 PERSONOVERVÅGNING

30. Reglerne om personovervågning af skadelidte fremgår af bekendtgørelse nr. 1377 af den 22. juni 2021 om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber (herefter "undersøgelsesbekendtgørelsen"). Undersøgelsesbekendtgørelsen er med ikrafttræden den 1. januar 2025 afløst af bekendtgørelsen nr. 1582 af den 6. december 2024. Den nye undersøgelsesbekendtgørelse har imidlertid samme indhold for så vidt angår de materielle bestemmelser, der er relevante for nærværende sag.

31. Det følger af undersøgelsesbekendtgørelsens § 8, at:

"Et forsikringsselskab må kun benytte personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når der foreligger en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning."

32. Det følger af bekendtgørelsens § 9, at personovervågning kun må iværksættes, *"når et medlem af selskabets direktion har truffet beslutning om personovervågning i den konkrete sag."*

33. Af undersøgelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 1 og 2, følger, at *"Forsikringsselskaber skal vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, jf. § 8", og "Den anvendte undersøgelse skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag."*

34. Reglerne er indført af erhvervsministeren, der har udnyttet sin bemyndigelse hertil i § 43, stk. 2 og 9, og § 373, stk. 4, i lov om finansiel virksomhed⁴. Bemyndigelsen blev indført ved lov nr. 1163 af den 8. juni 2021.

35. Formålet med indførelse af reglerne om forsikringsselskabers personovervågning af skadelidte var følgende (min understregning)⁵:

"Det skal være trygt at være forsikringskunde i Danmark, og man skal som forbruger generelt kunne stole på, at man får den forsikringsdækning, som man har indgået aftale om, f.eks. hvis man er udsat for en ulykke eller anden forsikringsberettiget begivenhed. Samtidig er det åbenbart, at hvis nogle kunder snyder og bliver tilkendt uberettiget erstatning, så skal de andre kunder betale mere end nødvendigt for deres forsikringer. Derfor er visse undersøgelser af mulig forsikrings-svindel ikke kun i selskabernes interesse, men også generelt i alle kunders interesse.

Derfor er der behov for at sikre den rigtige balance mellem på den ene side at forhindre forsikringssvindel og på den anden side at sikre, at hvis et forsikringsselskab skal foretage særlige undersøgelser, så skal det anvende den mindst indgribende metode og foretage undersøgelsen på et sagligt, objektivt og korrekt grundlag.

[...]

Formålet med de regler, som kan fastsættes i bekendtgørelsen, er at øge beskyttelsesniveauet for de skadelidte. De nye regler skal være med til at gøre det tydeligt for såvel selskaberne som de skadelidte, hvilke pligter og rettigheder der gælder, når forsikringsselskaber foretager visse undersøgelser i forbindelse med deres sagsbehandling af skadesanmeldelser og forsikringssager."

36. Fra lovforslagets særlige bemærkninger fremgår følgende⁵⁶:

"God skik tilsiger dermed bl.a., at en personobservation af skadelidte først må indledes, når der er en begrundet mistanke om, at den skadelidte ikke er berettiget til hel eller delvis forsikringsdækning, og når andre mindre indgribende undersøgelsesmetoder er anvendt eller ikke antages at kunne belyse sagen, idet skjulte observationer er af meget indgribende karakter for den enkelte person.

[...]

Det vil desuden være muligt at fastsætte særlige krav for brugen af personobservation, herunder særlige godkendelsesprocedurer, da en sådan undersøgelsesmetode kan opleves som særdeles indgribende."

37. Under det lovforberedende arbejde svarede⁷ erhvervsminister Simon Kollerup den 11. maj 2021 på et spørgsmål om hvad der i medfør af loven ville udgøre rimelige undersøgelsesmetoder.

"I bekendtgørelsesudkastet fremgår det blandt andet, at forsikringsselskaber er forpligtet til at vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode. Personobservation må kun benyttes, når mindre indgribende metoder er udtømt eller ikke kan antages at belyse sagen tilstrækkeligt. Det vil altså kunne være en urimelig undersøgelsesmetode, hvis forsikringsselskabet vælger at benytte personovervågning uden først at have brugt mindre ind- gribende metoder til sine undersøgelser. Derudover skal der foreligge en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte ikke er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning."

38. Forbrugerrådet Tænk (FBR Tænk) kom blandt andet med følgende høringssvar under det lovforberedende arbejde⁸:

"FBR Tænk så dog hellere, at man helt forbød forsikringsselskaber at foretage skjulte personobservationer af forsikringskunder, da denne metode er ganske indgribende og har karakter af egentlig efterforskning. En opgave, som det normalt er politiet, der varetager, herunder med de retssikkerhedsmæssige principper, som er forbundet hermed. De forbrugere, som har været overvåget på denne måde, føler det ofte særdeles grænseoverskridende og ubehageligt."

39. Om baggrunden for indførelse af kravet om, at det skulle være et medlem af direktionen, der traf beslutningen om personovervågning, har Simon Kollerup i et interview den 27. juni 2021 til DR, da han var erhvervsminister, udtalt følgende (min understregning):

"Jeg synes, at man skal have nogle ordentlige rettigheder som dansker, hvis man er kommet så langt, at man bliver overvåget at sit eget forsikringsselskab. Og det har man ikke haft i tilstrækkelig grad i dag. Og så vil jeg gerne have, at man inde i forsikringsselskabet ligesom ved, at det er ledelsen, det er direktionen, det er direktøren, som har hånden på kogepladen og skal sige ja eller nej til en overvågningssag."

40. Det har således været lovgivers intention med reglerne, at direktører for forsikringsselskaber, der besluttede at iværksætte personovervågning på uretmæssigt grundlag, også kunne blive stillet til ansvar herfor.

41. Yderligere om baggrunden for indførelse af de nye regler udtalte Simon Kollerup til DR i juni 2021 (**bilag 2**):

"Vi har set for mange historier, hvor danskere er blevet uretfærdigt behandlet, og hvor det virker urimeligt. Jeg håber, at de nye regler vil betyde, at flere danskere føler sig rimeligt behandlet, siger ministeren."

[...]

Hvis forsikringsselskaber vil bruge det vidtgående redskab at lave overvågning, så skal det være et fåtal af tilfælde, siger Simon Kollerup, der tror, at færre kunder fremover vil blive overvåget."

42. Bekendtgørelsen om forsikringsselskabers personovervågning indførte tillige bødestraf for overtrædelse af bekendtgørelsens bestemmelser. Imidlertid er netop § 8 i bekendtgørelsen, om kravene til mistanke- grundlaget, ikke strafbelagt. Årsagen hertil er selvfølgelig, at gernings- indholdet i bekendtgørelsens § 8 tillige er indeholdt i straffelovens § 242 om stalking. Overtrædelse af bekendtgørelsens § 8 er således samtidig en realisering af gerningsindholdet i straffelovens stalking-bestemmelse.

D.2 DATABESKYTTELSE

43. Af forarbejderne⁹ til reglerne om forsikringsselskabers personobservation fremgår, at gældende ret, forud for vedtagelsen af de nye regler, ikke indeholdt særlige regler for forsikringsselskabers personobservationer af skadelidte (min understregning):

"men der gælder allerede i dag en del generelle regler, som forsikringsselskaber og andre virksomheder skal holde sig indenfor, hvis de foretager visse undersøgelser, herunder personobservation. Disse regler består af behandlingsbestemmelserne i databeskyttelsesreguleringen, straffelovens kapitel 27 om beskyttelse af privatlivets fred samt regler i tv-overvågningsloven."

44. Forarbejderne har ikke kunnet henvise til stalking-bestemmelsen i straffelovens § 242, da den først blev indført ved lov nr. 2600 af den 28. december 2021, der trådte i kraft den 1. januar 2022.

45. De nye regler bemyndigede erhvervsministeren til at udstede en bekendtgørelse om betingelserne for bl.a. personobservation. Herom er anført i lovforslaget (min understregning):

Bekendtgørelsen vil fastsætte de god skikregler, forsikringsselskaber skal efterleve, når de foretager visse undersøgelser, herunder regler om forsikringsselskabernes procedurer og oplysningsforpligtelser. Denne bekendtgørelse vil således sammen med de generelle regler i straffeloven, data-beskyttelsesreguleringen, tv-overvågningsloven og de generelle god skik-regler i den finansielle regulering fastsætte rammerne for forsikringsselskaber, når de foretager visse undersøgelser (så- kaldt efterforskning).

[...]

Det vil desuden være muligt at fastsætte særlige krav for brugen af personobservation, herunder særlige godkendelsesprocedurer, da en sådan undersøgelsesmetode kan opleves som særdeles indgribende."

46. Overvågning i strid med undersøgelsesbekendtgørelsen er et alvorligt brud på de databeskyttelsesretlige principper, herunder princippet om lovlighed, rimelighed og gennemsigtighed, jf. databeskyttelsesforordningens art. 5, stk. 1, litra a, og stk. 2. I Datatilsynets afgørelse af 17. maj 2018 (J.nr. 2018-32-0065) blev SKAT, jf. persondatalovens § 37, stk. 1, pålagt af slette de af SØIK ulovligt tilvejebragte oplysninger, der blev behandlet i strid med persondatalovens § 5, stk. 1. Oplysningerne kunne således ikke lægges til grund ved SKATs afgørelse.

47. PFA Pension kunne ikke lovligt indhente oplysningerne, kunne ikke lovligt opbevare oplysningerne og kunne ikke lovligt behandle oplysninger, der således ikke kunne indgå i Plesners afgørelse om standsning af udbetalingerne (bilag 4). Der er således ikke truffet en korrekt afgørelse om at standse udbetalingerne. PFA Pension er derfor aftaleretligt forpligtet til at efterbetale de uberettiget tilbageholdte erstatningsudbetalinger og forpligtet til at genoptage udbetalingerne.

E. HOVEDANBRINGENDER

48. I dette afsnit E angives [sagsøger]s hovedanbringender i oversigtsform. De enkelte hovedanbringender suppleres nedenfor i afsnit F-J.

49. Det gøres gældende, at *ingen* af de 4 kumulative betingelser i mistankegrundlaget var opfyldt, jf. undersøgelsesbekendtgørelsens § 8 modsætningsvist. Der er ingen dokumentation for, at mistankegrundlaget skulle være vurderet, endsige vurderet lovligt, inden beslutning om personobservation blev truffet af PFA Pensions to direktører. Kravet, om at mistanken skulle være velbegrundet, var helt indlysende ikke op- fyldt; PFA Pension har endog i sin vurdering helt tilsidesat de utallige lægevurderinger, der fandtes inden beslutningen blev truffet, der alle samstemmende kontraindikerede, at [sagsøger] skulle være arbejdsdygtig. Vurderingen har kun forholdt sig til få og ligegyldige uoverensstemmelser og helt ignoreret de klare, lægefaglige vurderinger. Kravet, om at mistanken skulle være dokumenteret er ikke opfyldt. PFA Pensions "fornemmelser" er helt utilstrækkeligt som grundlag. Der er ingen dokumentation for, at [sagsøger] skulle have hand-
let illoyalt. Endelig har ingen af de få uoverensstemmelser, som PFA Pension mener at have fundet frem til, afgørende betydning for noget som helst. Dermed er heller ikke den 4. kumulative betingelse opfyldt. Hvis blot én af de kumulative betingelser ikke var opfyldt, kunne personobservation ikke lovligt besluttet. Der henvises nærmere nedenfor til afsnit F.

50. Det følger af undersøgelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 1 og 2, at forsikringsselskaber skal anvende den mindst indgribende undersøgelsesmetode, og at den anvendte undersøgelse skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag. PFA Pension har totalt forsømt at anvende mindre indgribende metoder, som fx at stille spørgsmål til [sagsøger] om de oplevede uoverensstemmelser eller ved at afhøre
den stribe af læger, som har undersøgt og behandlet [sagsøger]. PFA Pensions valg af undersøgelsesmetode, personobservation, står ikke i rimeligt forhold til de få og små uoverensstemmelser, som PFA

Pension fandt frem til; PFA Pension kunne jo blot have spurgt [sagsøger] herom.

51. Den gennemført personobservation var ulovlig. Ulovligt indhentede oplysninger kan ikke indgå som bevis til støtte for at ophæve de løbende udbetalinger eller i øvrigt til støtte for PFA Pensions påstande i denne sag.

52. PFA Pension har foretaget ulovlig behandling af personoplysningerne. Personobservation i strid med undersøgelsesbekendtgørelsen er et alvorligt brud på de databeskyttelsesretlige principper, herunder princippet om lovlighed, rimelighed og gennemsigtighed, jf. databeskyttelsesforordningens art. 5, stk. 1, litra a, og stk. 2. Indsamlingen er ikke sket til legitime formål, da overvågningen ikke har haft til formål at give et retvisende billede af [sagsøger]s helbredstilstand, jf. art. 5, stk. 1, litra b. De indsamlede oplysninger er vildledende i strid med forordningens art 5, stk. 1, litra d. Indsamlingen og anvendelse er i strid med forordningens art. 6, stk. 1, litra f. Det er i strid med forordningens art. 15, at PFA Pension har afvist at give indsigt i oplysningerne om mistankegrundlaget, som blev præsenteret for direktørerne forud for deres beslutning. Plesners efterfølgende redegørelse opfylder ikke kravene. Retten skal tage stilling til, hvorvidt behandlingen af personoplysninger er proportional, jf. i øvrigt også undersøgelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 2, jf. stk. 1. Retten skal sikre borgerne den retsbeskyttelse, der følger af EU-rettens bestemmelser. Der er samlet set ikke hjemmel i EU's charter til at foretage indgrebet i [sagsøger]s grundrettigheder, jf. chartrets art. 7 og 8, jf. art. 52, og jf. art. 47.

53. [sagsøger] har krav på torterstatning for at have været udsat for alvorlige, ulovlige indgreb.

54. [sagsøger] har krav på erstatning for persondatakrænkelser, jf. databeskyttelsesforordningens art. 82 og U.2024B.95.

55. [sagsøger] bestrider de lægefaglige oplysninger i sagen, som PFA Pension påberåber sig som grundlag for at ophøre med udbetalingen af erhvervsevnetabserstatningen. [sagsøger]s journal fra egen læge kan lægges til grund som retvisende for [sagsøger]s status i foråret 2022. De elementer i [sagsøger]s sygehistorie, som

PFA Pension lægger vægt på som grundlag for at ophøre med udbetalinger af erstatning til [sagsøger], er de forhold der viser, at [sagsøger] loyalt har søgt at komme tilbage i arbejde.

56. PFA Pension har ikke fremlagt alle optagne videoklip i sagen.

57. PFA Pension skal betale de udgifter, [sagsøger] har til at føre bevis for sin sundhedsmæssige tilstand, herunder udgiften til erklæring fra cand.psych.aut., ph.D. [navn]. Det retlige grundlag herfor er såvel erstatning i kontrakt som retsplejelovens § 312, stk. 1.

F. MISTANKEKRAVET

F.1 INDLEDNING

58. Det gøres gældende, at mistankegrundlaget skal være opfyldt i) *inden* personovervågning besluttet, og at mistankegrundlaget skal være ii) *velbegrundet* og iii) *dokumenteret* og vedrøre mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har iv) *afgørende* betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger. Ikke en eneste af de fire kumulative betingelser er opfyldt.

F.2 MISTANKEGRUNDLAGET SKAL VÆRE OPFYLDT INDEN BE- SLUTNINGEN TRÆFFES

59. Det afgørende er *ikke* hvad Plesner Advokatfirma skrev om mistankegrundlaget i juni 2022; det afgørende er det grundlag, der eksisterede umiddelbart forud for [Navn]s beslutning i marts 2022. Kravet til *forudgående* mistankegrundlag kan ikke opfyldes *efterfølgende*.

60. PFA Pension kunne nemt have dokumenteret, at mistankekravet var opfyldt i marts 2022 ved blot at fremlægge den skriftlige indstilling som de to PFA Pension direktører, [Navn] og [Navn], modtog.

F.3 MISTANKEN SKAL VÆRE VELBEGRUNDET

F.3.1 INDLEDNING

61. For at retten kan vurdere, hvorvidt kravene til det forudgående mistankegrundlag var opfyldt, er det af helt afgørende betydning at se på, hvilke oplysninger, der forelå forud for de første dage i marts 2022, hvor PFA Pensions administrerende direktør, [Navn], traf beslutning om, at [sagsøger] skulle personobserveres. Blot fordi oplysninger eksisterede er det i øvrigt ikke det samme som, at oplysningerne indgik i den skriftlige indstilling til [Navn], der udgjorde grundlaget for hans beslutning om at iværksætte personobservation af [sagsøger].

F.3.2 HVILKE RELEVANTE OPLYSNINGER FORELÅ FØR BESLUTNINGEN BLEV TRUFFET

62. Ophør af de løbende udbetalinger af erstatning blev varslet i Plesners brev af den 27. juni 2022 (**bilag 4**). Med dette varslingsbrev blev samtidig fremsendt bilag 1-36, der indgår i nærværende sags bilag 4 som underbilag 1-36. Disse 36 underbilag udgør således viden, som PFA Pension besad den 27. juni 2022.

63. For at kunne vurdere om betingelserne for det forudgående mistankegrundlag var opfyldt, skal de bilag med personoplysninger udskilles, der er dateret før beslutningsdagen. Der kan herefter opstilles følgende skema med de relevante underbilag i bilagsnummerrækkefølge, dog med visse af underbilagene grupperet for overblikkets skyld:

Underbilag nr.	Dato	Dokument	Bemærkninger
6	23-02-2020	Anmeldelse/spørgeskema	Spørgeskemaerne omhandler sygdommen, behandling, læger, arbejdsfunktioner, praktiske forhold. Giver ikke anledning til mistanke om illoyale forhold.
7	10-12-2020	Anmeldelse/spørgeskema	
8	20-08-2021	Anmeldelse/spørgeskema	
11	24-12-2019	Skadestueforløb	

12	06-12-2019	CT-skanning	Alle dokumenter belyser hjerneystelsen, og i underbilag 14 konkluderes, at [redacted] sen lider af klassiske post commotiogener.
13	19-12-2019	MR-skanning	
14	24-02-2020	Neurolog forundersøgelse	
15	29-01-2019	Opfølgningssamtale	Disse dokumenter belyser dialogen omkring tilbud erhvervspraktik, der endte med et tilbud fra Jobcenteret, hvorefter [redacted] kom i praktik og samlede golfbolde op,
18	04-11-2020	Opfølgningssamtale	
19	01-12-2020	Telefonnotat	
20	09-12-2000	Statusnotat	
21	18-01-2021	Oplysninger om arbejdsforhold	
22	20-01-2021	Opfølgningssamtale	
23	21-07-2021	Brev fra Jobcenter om virksomhedspraktik som greenkeeper på golfbane	
24	30-08-2021	Jobsamtale	Brevet sluttede med et tilbud på det behandlingsforløb, centeret vurderede, der var behov for. Der blev afgivet 2 tilbud, det ene kostede kr. 30.100, og det andet kostede kr. 17.200. Behandlingen blev ikke til noget, eftersom PFA Pension ikke ville betale for det.
16	14-02-2020	Forløb ved Center for Hjerneskade	
17	12-02-2020	Uddrag af sygejournal fra Charlottenlund Privathospital & Øre- næse- hals-klinik	Beskrivelse af [redacted] tilstand.
26	14-01-2021	Opfølgning på nedsat erhvervsevne	Intet fremgår af dette dokument, der kan begrunde mistanke om illoyalitet.
Ikke indledningsvist fremlagt af PFA	03-03-2022	Lisbeth Friberg Madsens sygejournal (bilag 1)	"I bedste fald bliver han i stand til fleksjob, men tidshorisont usikker." "Antal arbejdstimer" "0"

64. Af de ovenfor oplyste dokumenter fremgår intet, vitterligt intet, der ville kunne danne grundlag for en mistanke om, at [sagsøger] skulle have handlet illoyalt eller udtalt sig usandfærdigt. Tværtimod.

65. De fleste af de oplysninger, som Plesner lagde vægt på i sit varslingsbrev af den 27. juni 2022, relaterer sig til de observationer, der blev gjort, og de oplysninger der indhentes, efter at beslutningen om personobservation blev truffet.

F.3.3 PLESNERS BEGRUNDELSER PÅ PFA PENSIONS VEGNE

66. Uden forudgående varsel modtog [sagsøger]s daværende advokat et brev fra advokatfirmaet Plesner den 27. juni 2022 (bilag 4), hvor advokatfirmaet Plesner på vegne af PFA Pension varslede ophør af udbetalinger i henhold til [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring.

67. Om den gennemførte personovervågning anførte Plesner på side 8 og 9 i sit brev af den 27. juni 2022 (**bilag 4**), at det var sket på basis af følgende mistankegrundlag (de nedenfor anført punkter 1-9 er i brevet angivet med punktopstilling, som i citatet nedenfor er udskiftet med nummerering for at lette henvisning til de enkelte afsnit):

"PFA har imidlertid ved en gennemgang af Deres klients forsikringssags akter fået en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at han har afgivet urigtige oplysninger til PFA eller tilbageholdt væsentlige informationer. Denne mistanke er baseret på en række forhold:

1. I Deres klients anmeldelse af den 20. august 2021 samt i anmeldelsen af den 10. december 2020, oplyser han, at han havde en 60-timers arbejdsuge, før han blev sygemeldt. I Deres klients anmeldelse af den 23. februar 2020, oplyste han derimod, at han arbejdede 37 timer om ugen før sygemeldingen,

2. i forbindelse med en undersøgelse den 21. januar 2020 er det lægeligt vurderet, at Deres klient havde fået klassiske følger af hjernerystelsen, og at symptomerne kunne være 6-12 måneder. Selvom det nu er ca. to og et halvt år siden, at uheldet skete, har Deres klient imidlertid fortsat betydelige gener,

3. på skadestuen dagen efter ulykken den 5. december 2019, oplyste Deres klient ikke, at han havde haft ufrivillig urinafgang i forbindelse med uheldet. Derimod oplyste han, at han huskede ulykken/hændelsen. Mere end to måneder efter oplyste Deres klient til neuropsykologen fra Center for Hjerneskade, at han havde haft ufrivillig urinafgang, og at han ikke kunne huske ulykken,

4. på skadestuen den 6. december 2019 oplyste Deres klient, at han havde fået en "fitnessbold" i hovedet. Til PFA har han oplyst, at han fik en stålkugle/jern- kugle i hovedet,

5. af journalerne fra undersøgelserne på skadestuen den 6. december 2019 fremgår det, at Deres klient i første omgang oplyste, at han ikke havde været bevidstløs ved uheldet. Ved genfortælling senere samme dag oplyste Deres klient, at han var usikker på, om han havde været bevidstløs. Til opfølgningssamtale på jobcenteret den 29. januar 2020 oplyste han derimod, at han besvimele i forbindelse med ulykken,

6. de to selskaber [Firmanavn samt Firmanavn] har begge kontakt telefonnummeret xx xx xx xx. Dette telefonnummer anvendes også af Deres klients enkeltmandsvirksomhed, [Firmanavn],

7. i Deres klients anmeldelse til PFA af den 20. august 2021, angiver han, at han før sin sygemelding arbejdede i sin kones selskab [. Deres klient har dog undladt at oplyse til PFA, at han rent faktisk er stifter af både [firmanavn] og [firmanavn], ligesom han har været direktør i selskaberne,

8. Deres klients kones virksomhed [firmanavn] har branchekoden "620100 Computer Programmering". Dette står i kontrast til, at Deres klients kone ifølge sin LinkedIn-profil, bilag 29, er bestyrelsesmedlem i [selskab], og at hun er uddannet inden for salg/marketing. Hverken Deres klients kones virksomhed [firmanavn] eller [firmanavn] er nævnt på Deres klients kones LinkedIn-profil, selvom hun er ejer af selskaberne og har genereret et godt og stabilt overskud i [firmanavn],

9. i Deres klients anmeldelse til PFA af den 23. februar 2020 oplyser han, at han hverken på tidspunktet for sin sygemelding eller efter sin sygemelding har været selvstændig. Ligeledes oplyser Deres klient, at han hverken før eller under sin sygemelding har haft andet arbejde ud over sit arbejde hos [Virksomhed].

På baggrund af ovennævnte mistankegrundlag har PFA indledt observationer."

F.3.4 [sagsøger]S BEMÆRKNINGER TIL DE ENKELTE DELE AF MISTANKEGRUNDLAGET

68. Ad 1) Det er uden relevans at lægge vægt på, at [sagsøger] i en periode før han blev syg, havde arbejdet i 60 eller 37 timer ugentligt. Begge svar er rigtige. En fuldtidsstilling er på ca. 37 timer. [sagsøger] arbejdede fuld tid. Det faktiske timeforbrug var dog højere. [sagsøger]s arbejdsgiver, [Virksomhed] var i gang med en børsnotering, og alle i ledelseslaget arbejdede over.

69. Ad 2) [sagsøger] har ikke givet urigtige oplysninger. Hvad lægen har vurderet indledningsvist, er ikke [sagsøger]s ansvar.

70. Ad 3) Fremhævelsen af disse forhold er helt irrelevant.

71. Ad 4) Begge svar er rigtige. Der er tale om en fitnessbold, som består af en stålkugle/jernkugle med en gummibelægning. Det er i øvrigt helt irrelevant.

72. Ad 5) Det er helt irrelevant for mistankegrundlaget, og formentlig meget normalt, at hændelsesforløbet for den skadelidte er 'tåget'.

73. Ad 6) Fuldstændig ligegyldigt.

74. Ad 7) PFA har aldrig stillet spørgsmål til, hvem der var stifter af konens og [sagsøger]s selskaber, og hvem der var direktør. Der var og er tale om oplysninger, der er offentligt tilgængelige. Det er helt irrelevant. Derimod synes PFA Pension ikke tilstrækkeligt at have læst de afgivne svar. [sagsøger] har således korrekt oplyst følgende (**bilag 4**, underbilag 8, side 4):

4. Jeg har en selvstændig virksomhed, CVR 17506005. Der er lidt omsætning i den i form af servicearbejde på en benzintank. Dette arbejde er ifm. min sygdom outsourcet til en tredjepart.

75. Ad 8) Hvad har det med sagen at gøre, at [sagsøger]s kone på sin LinkedIn-profil ikke har anført, at hun ejer [Firmanavn]?

76. Ad 9) Her beskylder advokat Charlotte Hasseriis Iversen fra Plesner [sagsøger] for noget urigtigt. Havde advokat Charlotte Hasseriis Iversen blot læst sig eget underbilag nr. 26, side 12, punkt 5.1, 5.2 og 5.3

5. Har du selvstændig virksomhed?

☒ Ja ☐ Nej

5.1 Hvad er din årlige omsætning i dine virksomheder?

120000

5.2 Hvor mange timer arbejder du samlet set ugentligt i dine virksomheder?

1

5.3 Hvilke virksomheder drejer det sig om? Skriv virksomhedsnavne og CVR-numre

Virksomhedsnavn	CVR-nummer
██████████	██████████

77. De ovenfor anførte punkt 1-9 opfylder ret åbenbart ikke kravene til mistankegrundlaget i undersøgelsesbekendtgørelsen. Mistankekravet er ikke opfyldt. Iværksættelsen af personovervågningen af [sagsøger] var retsstridig. [sagsøger] er blevet udsat for en alvorlig fredskrænkelse. Ansvarer derfor er PFA Pensions.

78. Realiteten er, at PFA Pension og [Navn] og [Navn] ikke har forholdt sig til mistankekravet i foråret 2022, men alene fokuseret på, at det var ønskværdigt at søge at fange [sagsøger]

i forhold, der ville kunne bruges imod ham. Det gøres gældende, at det er Plesner Advokatfirma, der i varslingsbrevet (**bilag 4**) for første gang er fremkommet med en begrundelse for mistankegrundlaget. De forhold, som fremgår af varslingsbrevet, er således først beskrevet, efter at Plesner Advokatfirma har fået tilsendt materialet, herunder observationsmaterialet, efter at observationen er afsluttet. Sådan efterfølgende sagsbehandling kan aldrig opfylde kravet om forudgående opfyldelse af mistankekravet.

79. Det materiale, som PFA Pension imidlertid holdt tilbage og undlod at medsende brevet af den 27. juni 2022 (**bilag 4**), er den som **bilag 1** fremlagte sygejournal på 29 sider. Heraf fremgår klare indikationer på, at [sagsøger]s tilstand ikke var blevet bedre. Denne sygejournal kontraindikerede, at der skulle være handlet illoyalt fra [sagsøger]s side. Han var uarbejdsdygtig

80. Af sygejournalen (**bilag 1**) skal her gengives et par uddrag, der har indgået som led i [Navn]s vurdering; eller som burde være indgået.

81. 19. juli 2021 (bilag 1, side 12):

Dialog
19.07.2021 16:24:13 LFM

Besked i SKO den 16/7-21:

Hej PFA
Nicholas Hansen har netop været til synsundersøgelse her på klinikken i dag. Nicholas er hårdt ramt efter hjernerystelsen, og det var ikke muligt at gennemføre en fuld synsundersøgelse, da han blev meget belastet af undersøgelse. På vej ud af klinikken måtte han støtte sig til væggen med en hånd, for ikke at miste balancen. Det kan dog fastslås, at han har konvergens insufficiens samt at det perifere syn samt sammenhængen mellem syn og balance er meget påvirket. Det anbefales at et samsynstræningsforløb iværksættes Modul 1. Ser frem til at høre, om dette bevilges.

Mvh
[Redacted]
Neurooptometrist

82. Og den 11. januar 2022 (**bilag 1**, side 6)

Dialog

11.01.2022 09:24:03 LFM

Den 3/1-22 modt. status fra AP Synspleje efter første modul:

Der er små bedringer, men Nicholas har endnu ikke opnået nogen bedring i dagligdagen. Eftersom der ses målbare forbedringer af synsfærdighederne ved synsundersøgelse, forventes der forbedringer subjektivt for Nicholas og et bedre funktionsniveau fremover, Lige nu har han dog

fortsat store tilbageværende synsmæssige udfordringer. Det anbefales derfor, at Nicholas fortsætter med neurooptometrisk synsundervisning modul 2.

■■■■■ er hårdt ramt af hjernerystelsen. De har også gang i nogle filterbriller og en svag aflastningsbrille til mobil og lign. ting på tæt hold.

[Navn]s supplerende oplysninger og faglige vurderingsamme dag, den 11. januar 2022 var som følger (**bilag 1**, side 6):

NW har hjulpet med praktik, og han starter i praktik 2x1½ time om ugen den 21/7-21 i golfklub, hvilket viser sig ikke at fungere, da han "er virkelig smadret efter hver gang. Jeg tror det er alle de bevægelser. Du ved, ind og ud af golfvognen, op og ned, når noget skal samles op eller fikses. Det er i sig selv enormt dejligt arbejde, og det er rigtigt godt at komme ud også. Men jeg har så ondt i hovedet hver gang og sover flere timer bagefter." Har fået undersøgt sit samsyn, da vedvarende hovedpine, samt svimmelhed af og til. Der viser sig at være tale om konvergens insufficiens, og at det perifere syn samt sammenhængen mellem syn og balance er meget påvirket, så han er nu i gang med et samsynstræningsforløb.

Det har under hele ■■■■■ sygdomsforløb været problematisk, at ■■■■■ gør mere end han kan - han siger, at praktikken på den måde var en god øjenåbner for ham - troede han kunne mere end tilfældet var. Jeg har fået mistanke om evt. ADHD, og foreholdt dette opl. han, at datter netop er udredt for dette, og han kan genkende mange ting. Han er indstillet på udredning, hvilket vurderes nødvendig, da det sandsynligvis har stået i vejen for at fastholde den bedring, der faktisk er opnået undervejs, men som han ikke har kunnet fastholde. Udrednings- og behandlingsforløb for ADHD påbegyndes den 25/1-22.

Status fra neurooptometrist anbefaler fortsat synstræning, da der ses målbare forbedringer af synsfærdighederne ved synsundersøgelse, forventes der forbedringer subjektivt for Nicholas og et bedre funktionsniveau fremover, Lige nu har han dog fortsat store tilbageværende synsmæssige udfordringer. Min anbefaling er, at synstræningen bør gennemføres så længe der ses forbedring, da det er min faglige vurdering, at han kan komme tilbage på arbejdsmarkedet i en eller anden form. Der indstilles således til modul 2 og 3.

Der samarbejdes tæt med sagsbehandler i Skadesafd., og der udbetales TAE med opfølgning juni 2022, risiko 8,2 mill.

83. [Navn] vurderede således den 11. januar 2022, at [sagsøger] ville kunne komme tilbage på arbejdsmarkedet i en eller anden form engang i fremtiden. Det mest interessante input til brug for denne sag, er [Navn]s notat fra den 3. marts 2022, det vil sige umiddelbart forud for [Navn]s beslutning om at iværksætte personovervågning af [sagsøger] (**bilag 1**, side 4):

Dialog

03.03.2022 19:19:00 LFM

Kundens status og progression ifht at vende tilbage på arbejde

Ingen progression siden sidst. Han er i gang med relevant behandling hos 1) neurooptometrist, og nu også 2) fysioterapeut, som han er blevet anbefalet, som han selv har sat i gang. Har været der 3 gange, og fået foretaget hjernerystelses/hjerneskadet assement/bedømmelse, og han har problemer med balance og koordination, hvilket kan henføres til lillehjernen, som formentlig har fået en skade ud fra beskrivelsen af ulykken. Fysioterapeut har anbefalet ham at blive henvist til neurologisk genoptræningsforløb på RH via EL, da han mener, at han måske er et af de

grænsetilfælde, hvor der er vurderet hjernerystelse, men hvor det rettelig er hjerneskadet. Har tid hos EL 9/3.

[...]

Forventning til kunde og kundeforløb på kort og lang sigt

Vanskeligt at sige. I bedste fald bliver han i stand til fleksjob, men tidshorisont usikker.

[...]

Antal arbejdstimer (angiv tal)

0

Plan

Behandling i form af samsynstræning og fysioterapi fortsættes. Uderedning på [redacted] påbegyndes, og han vil selv via EL få henvisning til Neurologisk genoptræning. Praktik ikke aktuelt endnu.

84. Af overskrifterne "Kundens status og progression ifht at vende tilbage på arbejde" og "Forventning til kunde og kundeforløb på kort og lang sigt" og "Antal arbejdstimer (angiv tal)" kan man se, at [Navn] var blevet bedt om at komme med sin faglige vurdering - formentlig til brug for vurderingen af, om der kunne igangsættes personobservation. [Navn]s besvarelse den 3. marts 2022 viser med al tydelighed, at den interne vurdering hos PFA Pension var, at [sagsøger] ikke havde vist progression siden sidst, han fortsat var i behandling, og at "i bedste fald bliver han i stand til fleksjob, men tidshorisont usikker." Han kunne arbejde "0" arbejdstimer. Endvidere var praktik "ikke aktuelt endnu." Det var således indlysende, at [sagsøger] fortsat var berettiget til udbetaling af tab af erhvervsevneerstatning. Der var ingen indikationer på, at [sagsøger] skulle have handlet illoyalt over for PFA Pension. Han skulle blot følge behandlingerne og kommunikere med [Navn]; og det gjorde han.

85. Der er således intet, der tyder på, at der var andre bevæggrunde for [Navn]s og [Navn]s beslutning end netop skadesreservens størrelse. Alle vurderinger fra alle fagpersoner kontraindikerede, at mistankegrundlaget skulle have været opfyldt, da [Navn] traf beslutning om personobservation.

86. De af Plesner Advokatfirma oplistede grunde for at mistankekravet skulle være overholdt har ikke afgørende betydning for vurderingen af, at der skulle være givet forkert oplysning eller være fortiet oplysninger, der kunne begrunde ophør af de løbende udbetalinger.

G. ULOVLIGT INDSAMLEDE OPLYSNINGER MÅ IKKE BRUGES SOM BEVIS FOR AT STANDSE UDBETALINGER

87. PFA Pension foretog ulovlig behandling af personoplysninger om [sagsøger], idet PFA Pension indsamlede oplysninger om [sagsøger] uden, at PFA Pension havde lovlig adgang hertil efter bekendtgørelse nr. 1377 af den 22. juni 2021 om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber § 8.

88. Overvågning i strid med bekendtgørelse nr. 1377 af den 22. juni 2021 er et alvorligt brud på de databeskyttelsesretlige principper, herunder princippet om lovlighed, rimelighed og gennemsigtighed, jf. databeskyttelsesforordningens art. 5, stk. 1, litra a, og stk. 2. Der henvises i denne forbindelse til Datatilsynets afgørelse af 17. maj 2018 (J.nr. 2018-32-0065), hvor SKAT, jf. dagældende persondatalovs § 37, stk. 1, blev pålagt af slette de af SØIK ulovligt tilvejebragte oplysninger, der blev behandlet i strid med dagældende persondatalovs § 5, stk. 1. Oplysningerne kunne således heller ikke lægges til grund ved SKATs afgørelse. Det fremgår af afgørelsen, at vurderingen ifølge Datatilsynets opfattelse stadig er gældende efter databeskyttelsesforordningens ikrafttræden.

89. Det gøres endvidere gældende, at indsamlingen ikke skete til legitime formål, jf. databeskyttelsesforordningens art. 5, stk. 1, litra b. Personovervågningen af [sagsøger] har ikke fulgt et formål om at give et retvisende billede af forsikringstagerens helbredstilstand. I stedet var de indsamlede oplysninger selektivt udvalgt med det formål at få [sagsøger] til at fremstå mere rask, end han var, og således fremskaffe belæg for stop af erstatningsudbetalingerne, som den 11. januar 2022 var hensat til 8,2 mio. kr. (**bilag 1**). Oplysningerne, som følger af personovervågningerne, må endvidere i forlængelse heraf anses som vildledende i strid med forordningens art. 5, stk. 1, litra d.

90. Det gøres herudover gældende, at PFA Pension ikke har haft et gyldigt behandlingsgrundlag efter databeskyttelsesforordningens art. 6. PFA Pension har ikke i deres brev af 27. juni 2022 (**bilag 4**) oplyst, hvad det databeskyttelsesretlige behandlingsgrundlag er for personovervåg-

ningen. Efter den i ovenstående argumentation må det gøres gældende, at overvågning i strid med bekendtgørelse nr. 1377 af den 22. juni 2021 og principperne i databeskyttelsesforordningens art. 5 ikke kan anses som forfølgelse af en legitim interesse efter forordningens art. 6, stk. 1, litra f. [sagsøger]s interesse i ikke at blive forfulgt og overvåget i strid med loven samt at lade sin forsikringssag være baseret på et forkert behandlingsgrundlag må under alle omstændigheder gå forud for PFA Pensions interesse i fortsat at behandle oplysningerne. Behandlingen synes desuden ikke at kunne være omfattet af andre behandlingsgrundlag.

91. PFA Pension kunne således ikke efter databeskyttelsesforordningens art. 5 og 6 lovligt indhente, opbevare eller anvende oplysningerne. Retten skal ex officio påse, at ulovligt indhentede oplysninger ikke anvendes til støtte for PFA Pensions påstande i sagen.

92. Endelig gøres gældende, at PFA Pension i strid med databeskyttelsesforordningens art. 15 har afvist at give indsigt i oplysninger om mistankegrundlaget, jf. § 8 i bekendtgørelse nr. 1377 af den 22. juni 2021, da PFA Pension videregav deres indstilling og anbefaling om overvågning af [sagsøger].

G.1 PERSONOPLYSNINGERNE SKAL SLETTES, JF. DATABASESKYTTELSESFORORDNINGENS ART. 17

93. Med henvisning til databeskyttelsesforordningens art. 58, stk. 2, litra c, vil PFA Pension skulle slette alle personoplysninger, der er indsamlet under eller følger af personovervågninger foretaget i perioden fra den 14. marts til den 3. juni 2022, jf. også forordningens art. 17, stk. 1, litra d. Oplysningerne omfatter, men er ikke begrænset til, filoptagelser og rapporter, der blev lavet i forbindelse hermed.

94. Af samme grunde kan de ulovligt indsamlede oplysninger ikke lægges til grund ved PFA Pensions afgørelse om at fratage [sagsøger]s løbende erstatningsudbetalinger.

H. GODTGØRELSE FOR TORT

95. [sagsøger] skal tilkendes godtgørelse for tort, jf. erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, subsidiært godtgørelse for retsstridig krænkelse, jf. stk. 4.

96. Til støtte for påstanden om betaling af godtgørelse for tort gøres det gældende, at PFA Pension som juridisk person er ansvarlig for, at [sagsøger] blev udsat for en alvorlig fredskrænkelser.

97. Der er anledning til, at forsikringsselskaber og direktører i forsikringsselskaber tager deres ansvar alvorligt.

98. Der henvises til afgørelsen i U.2020.1615H, hvor Højesteret tilkendte en ansat en godtgørelse på 20.000 kr. for uberettiget tv-overvågning af den ansatte. Overvågningen af [sagsøger] har alene fundet sted –ikke på en arbejdsplads – men hvor [sagsøger] opholdt sig med privat formål for øje, hvilket er skærpende for krænkelsens grovhed. I U.2004.273Ø blev en arbejdsgiver frifundet for detektivovervågning af ansat i sygdomsperiode, fordi retten fandt, at overvågningen ikke kunne anses for retsstridig. Det er omvendt i denne sag, hvor personovervågningen af [sagsøger] netop var retsstridig, allerede fordi mistankegrundlaget ikke var overholdt.

I. GODTGØRELSE FOR PERSONDATAKRÆNKELSER

99. Det følger af professor, dr.jur. Henrik Udsens artikel i U.2024B.95 om *"Godtgørelse for persondatakrænkelser på baggrund af EU-Domstolens praksis"*, at [sagsøger]s krav på tortgodtgørelse for at have været udsat for ulovlig personobservation tillige følger af databeskyttelsesforordningens artikel 82, der har direkte virkning mellem [sagsøger] og PFA Pension. Artikel 82 vedrører også erstatning for ikke-økonomisk skade, dvs. den krænkelse, som personobservationen har påført [sagsøger].

100. Det følger videre af U.2024B.95, at *"Ansvarsgrundlaget er [...] et culpaansvar med omvendt bevisbyrde."* Det er således PFA Pension, ikke [sagsøger], der har bevisbyrden for, at PFA Pension *ikke* skulle have overtrådt databeskyttelsesforordningens regler ved at have gennemført en ulovlig personobservation.

101. De regler i databeskyttelsesforordningen, som PFA Pension ret oplagt har overtrådt, er artikel 5, 6, 15 og 17, stk. 1, litra d, jf. [sagsøger]s klage af den 3. december 2024 (**bilag 30**) til Datatilsynet, til hvilken klage der i det hele henvises.

102. Det fremgår af U.2024B.95, at et erstatningskrav efter databeskyttelsesforordningens artikel 82 forudsætter opfyldelse af *"tre kumulative betingelser: 1) der skal foreligge en overtrædelse af forordningen, 2) der skal være lidt en skade, og 3) der skal være årsagssammenhæng mellem overtrædel-*

sen og skaden. EU-Domstolen fastslog endvidere, at skadesbegrebet er et EU- retligt begreb, og at der derfor ikke er rum for nationale fortolkninger af begrebet.” Disse tre betingelser er opfyldt.

Skadesbegrebet skal tolkes bredt.

Den krænkelse, som [sagsøger] har været udsat for, opfylder gerningsindholdet i straffelovens stalkingbestemmelse.

J. DER VAR IKKE LÆGEFAGLIGT GRUNDLAG FOR AT STANDSE UDBETALINGERNE

J.1 POLICENS VILKÅR

103. Det følger af policevilkårene (bilag 4, underbilag 9, pdf'en side 80), at:

Du kan normalt få udbetalt pengene, hvis din helbredsmæssige erhvervsevne bliver nedsat med mindst 50 procent, og din økonomiske erhvervsevne bliver nedsat med mindst 10 procent inden den 1. januar 2044, hvor du er fyldt 68 år.

104. Den helbredsmæssige erhvervsevne er defineret således, jf. bilag 2, underbilag 10, pdf'en side 139:

Den Helbredsmæssige erhvervsevne er nedsat med mindst 50 procent, når den forsikrede - efter PFA Pensions skøn - ikke længere er i stand til at arbejde mere end 50 procent af, hvad der er sædvanligt for fuldt erhvervsdygtige personer. Bedømmelsen sker på grundlag af en helhedsvurdering under hensyn til den forsikredes helbredstilstand, uddannelse og tidligere beskæftigelse.

105. Det afgørende for krav på udbetaling af erstatning for tab af erhvervsevne er således ikke, om [sagsøger] kan arbejde eller ej, men om den helbredsmæssige erhvervsevne er nedsat med mindst 50 %. Formelt betyder det, at hvis [sagsøger] har en erhvervsevne på 49 %, så vil han være berettiget til fuld erstatning for tab af erhvervsevne i henhold til vilkårene.

J.2 FORKLARINGEN FRA PFA PENSIONS EGEN ANSATTE LÆGE KAN IKKE LÆGGES TIL GRUND

106. Den hos PFA Pension ansatte huslæge [navn] har i bilag G forklaret om sin vurdering af, hvad hun har set på observationerne af [sagsøger]. Hun konkluderer, bl.a., at:

Det observerede funktionsniveau, de observerede funktioner vurderes at kunne anvendes i arbejdsmæssig sammenhæng

107. Det anførte er for det første retligt irrelevant, idet målestokken er, om erhvervsevnen er nedsat med mindst 50 procent; ikke om [sagsøger] er i stand til at arbejde eller ej. For det andet fremstår

det lægefagligt usagligt at støtte sig til nogle få, redigerede videoklip om henholdsvis let fysisk aktivitet og svimmelhed foran en kommunalbygning og derpå konkludere, at det observerede ikke kan forklares helbredsmæssigt. [sagsøger] var IT-direktør før skaden. Fysisk aktivitet indgår ikke som et væsentligt parameter for varetagelse af hvervet som IT-direktør. For det tredje er de fremlagte videoklip af særdeles kort varighed, og de giver ikke et retvisende billede af [sagsøger]s tilstand.

108. Den 8. juni 2022 blev [sagsøger] undersøgt af speciallæge i neurologi Saad Kamel Abood Al-Hamdany (bilag 23), der den 11. juli 2022 konkluderede, at:

Er igen informeret om, at han skal følge planen med behandling af hans kroniske commotilogener med fysioterapibehandling samt synstræning og psykologterapibehandling. Desuden har der været tegn på depression, og derfor skal pt. henvises til psykiatrisk læge. Derudover tegn på psykisk funktionel overbygnings symptomer, og derfor er det meget vigtigt, at han ses af relevant afdeling eller psykiatrisk læge til vurdering og behandling for det.

109. Den 26. august 2022 udarbejdede cand.psych.aut. Ph.D [Navn] en "Neuropsykologisk erklæring" (bilag 24). Af erklæringens konklusion fremgår bl.a.:

"Muligheden for at udføre et erhverv vurderes at være svært nedsat i forhold til erhverv, der har karakter af de, klienten bestred før ulykken."

[...]

De bemærkes, at prognosen forringes, jo længere tid der går efter en hjerne-rygstelse med blivende symptomer".

[...]

Under iagttagelse af den (lange) tid, der nu er hengået siden ulykken, vil prognosen for dette sidste være dårlig men stabil".

110. I øvrigt vurderede Thøger Rasmussen, at: *"malingering10 vurderes at kunne udelukkes."*

111. På trods af de klare udtalelser fra neurologen og psykologen, vurderede PFA Pensions egen huslæge, [Navn], i marts 2023 lige modsat (bilag G, side 6):

Samlet vurderes de nyfremsendte bilag ikke at ændre tidligere vurdering.
 Det vurderes samlet at funktions og erhvervsevnen ikke er nedsat med ½.
 Vil ud fra de helbredsmæssige oplysninger forventes at kunne arbejde mere end
 ½ tid evt. med skånehensyn.

112. PFA Pensions egen huslæge, [Navn], synes helt at have mistet objektiviteten. Enhver erklæring, der ikke støtter det af PFA-direktøren udstukne resultat, fandtes uegnet og konklusionerne var, uanset erklæringssindholdet, givet på forhånd. [Navn]s primære funktion er at finde hullerne i osten og at give kritikken et tyndt lag lægefagligt fernis. Det fremstår klart, at hvis en skadelidt forsikringstager hos PFA Pension prøver at komme i arbejde og fremme sin førlighed, bliver der øjeblikkeligt slået ned på det; det er vist ikke sådant et forsikringsselskab, man ønsker at have sin erhvervsevnetabsforsikring hos.

113. PFA Pension har intet lødigt fremlagt, der skulle kunne imødegå de vedholdende over en årrække udarbejdede lægefaglige erklæringer og beskrivelser, m.m., der vedholdende beskriver [sagsøger]s fysiske tilstand som meget dårlig, og [sagsøger] er ganske enkelt helt ude af stand til at passe et arbejde i 2022 og 2023. Ingen af de af PFA Pension fremlagte eller indhentede vurderinger er lægefagligt relevante.

114. [sagsøger] kan hermed oplyse, at de af PFA Pension påberåbte, lægefaglige oplysninger i sagen bestrides.

J.3 JOURNAL FRA [sagsøger]S EGEN LÆGE

115. [sagsøger] fremlægger som bilag 22 sin journal fra egen læge, [navn]. Den del af journalen, der vedrører tiden forud for skaden, som denne sag handler om, er ikke taget med. Af journalen kan udledes, at [sagsøger] ikke var i bedring i foråret 2022, hvor [Navn] traf beslutning om iværksættelse af personobservation. Af journalen fremgår fx følgende

30/08/21 10:01 KJ/KJ
 0101 Konsultation
 været hos øjenlæge privat som siger hans samsyn er slået i stykker. har fået nogle øvelser til at træne samsynet op.
 når han laver sine øvelser får han det umådeligt dårlig og må hvile bagefter. har det generelt værre nu end sidst, måske pga øvelserne.
 sun siger han vil mærke bedring til jul og forløbet skal køre 12-18 mdr.
 pfa har via socialrådgiver sat forløb igang hvor han var i golfklub 3 timer ugentligt hvor han fik det meget dårligt og svær hovedpine.
 er fuld sygemeldt. pfa dækker noget af lønnen efter han er sygemeldt

116. Samsynet var således slået i stykker. Samsynet er udtryk for øjnernes evne til samarbejde, og har betydning for øjnernes evne til fiksering og fokusering, deres omstillingsevne og for følgebevægelser¹¹.

117. Af journalen fra den 9. marts 2022 fremgår følgende:

09/03/22 11:34 KJ/KJ
0101 Konsultation
9077 LÆ125
ingen fremgang, tværtimod, er begyndt på nye træning med ny specialfys. og det er forventet at han bliver mere dårlig, især svh end før. overvejer at bruge rollator ved lange gåture feks i butikcenter. Fys siger hans skade mener om en hjerneskode og kunne profitere af genoptræning af hjerneskode også følges parallelt af neurooptometrist. samtidig dårligere kognitivt af samme grund. det vil være hensigtsmæssigt at han havde nogle år hvor han kunne fokusere på sine behandlinger og ikke blev presset. forværring ved opadkigning, svh og det kognitive sammenlignet med egen statusbeskrivelse af okt 21.

118. Og den 21. april 2022:

21/04/22 11:31 KJ/KJ
Følger efter hjernerystelse. Har fysiske og kognitive gener. Der er aktuelt ingen fremgang, tværtimod, er begyndt på nye træning med ny specialfys. og det er forventet at han bliver mere dårlig, især svimmelhed end før. Overvejer at bruge rollator ved lange gåture feks i butikcenter. også følges parallelt af neurooptometrist. samtidig dårligere kognitivt af samme grund. det vil være hensigtsmæssigt at han havde nogle år hvor han kunne fokusere på sine behandlinger og ikke blev presset. er af rehabteamet anbefalet vurdering hos neurolog igen: Teamet anbefaler at [redacted] kontakter sin læge med henblik på at drøfte en henvisning til en neurolog, for at få en konkret vurdering af om der er en skade på lillehjernen. Dette fordi hans fysioterapeut har en teori om at der kan være en skade på hans lillehjerne, da han har udvist tegn på dette ved ikke at kunne gå på en streg, ved ikke kunne koordinere sine bevægelser, og fordi han falder hvis han lukker øjnene. Øjenlæge siger samsynet er slået i stykker.

119. I marts og april 2022 vidste [sagsøger] ikke, at han blev overvåget dag for dag. Af oplysningerne til sin læge fremgår imidlertid tydeligt, at han ikke har det godt og ikke får det bedre. Det strider så indlysende mod vurderingen fra den hos PFA Pension ansatte huslæge, [navn], der blot havde en stribe videoklip af få sekunders varighed til at foretage sin vurdering på baggrund af.

J.4 SPECIALLÆGEERKLÆRING UDARBEJDET FOR [forsikringsselskab]

120. [sagsøger] fremlægger som bilag 28 neurokirurgisk speciallægeerklæring af den 4. november 2024 udarbejdet for [selskab] af overlæge [Navn], specialist i neurokirurgi, tilknyttet xx hospital og [by] Hospital. Denne neurokirurgiske speciallægeerklæring er således ikke udarbejdet til brug for denne sag, men, som det fremgår af erklæringen, med det formål:

"at belyse følgerne efter skaden samt at vurdere om der foreligger med i c i n s k a m m e n h æ n g mellem skadelidtes sygehistorie, de objektive fund og de radiologiske fund."

121. Af erklæringens konklusion fremgår bl.a. følgende:

Medicinsk sammenhæng: Der vurderes at være en delvis medicinsk sammenhæng mellem skadelidtes sygehistorie, de objektive fund og de radiologiske fund. Skadelidtes symptomer skyldes sandsynligvis en kombination af forudbestående tilstande og følger af den aktuelle skade, hvor forskellige diagnoser og faktorer overlapper og forstærker hinanden. Samlet vurderes det komplekse symptom billede primært at skyldes forudbestående tilstande (ca. 50 %) men der er også direkte følger af hovedtraumet (ca. 30 %) og stress-relateret forværring (ca. 20 %). Symptombilledet skyldes sandsynligvis et overlap mellem disse faktorer, med svimmelhed som vedvarende brosymptom.

122. Der er således ingen tvivl om, at [sagsøger] ikke er rask i dag, men at han fortsat døjer med betydelige problemer herunder især svimmelhed og migræne.

J.5 DE FREMLAGTE VIDEOKLIP GIVER IKKE ET RETVISENDE BILLEDE

123. Det af PFA Pension fremlagte USB-stik (bilag C) med videoklip består af 67 videoklip med en samlet varighed på 2.736 sekunder svarende til 45,6 minutter, jf. sammentællingen i støttebilaget fremlagt som bilag 29.

124. Observatørerne har anvendt 158 timer på at observere [sagsøger]. Der er således kun fremlagt videoklip af [sagsøger] i en periode, der svarer til 0,5 % af den samlede overvågningstid. Hvor er alle de filmklip, hvor [sagsøger] må sætte sig for at sunde sig, eller hvor er registreringerne af de tilfælde, hvor [sagsøger] hvide sig på den madras, [sagsøger] fast havde i sin varevogn?

125. De af PFA Pension under personobservationen indsamlede personoplysninger om [sagsøger] er indsamlet i strid med databeskyttelsesforordningens artikel 5, idet de indsamlede oplysninger var selektivt udvalgt med det formål at få [sagsøger] til at fremstå mere rask, end han var, og dermed ikke med det formål at give et retvisende billede af [sagsøger]s tilstand på indsamlingstidspunktet.

J.6 PFA PENSIONS STANDSNING AF UDBETALINGER VAR UBERETTIGET – EFTERBEHANDLING OG GENOPTAGELSE AF FREMTIDIGE UDBETALINGER

126. Mistankekravet var ikke opfyldt. PFA Pension har indsamlet data om [sagsøger] som led i kriminel stalking. Sådan overvågning er i strid med grundlæggende databeskyttelsesretlige principper, herunder princippet om lovlighed, rimelighed og gennemsigtighed, jf. databeskyttelsesforordningens art. 5, stk. 1, litra a, og stk. 2.

127. Retsstridig indsamling og behandling af oplysninger medfører krav om sletning. Ulovligt indsamlede oplysninger kan ikke lovligt benyttes i en virksomheds aktiviteter. Dette følger af Datatilsynets afgørelse af 17. maj 2018 (J.nr. 2018-32-0065).

128. Idet PFA Pension ikke lovligt kunne indhente oplysningerne, ikke lovligt kunne opbevare oplysningerne og ikke lovligt kunne behandle oplysninger, kunne de således heller ikke indgå i Plesners, på PFA Pensions vegne, efterfølgende afgørelse om standsning af udbetalingerne (**bilag 4**). Der er således ikke truffet en korrekt afgørelse om at standse udbetalingerne. PFA Pension er derfor aftaleretligt forpligtet til at efterbetale de uberettiget tilbageholdte erstatningsudbetalinger og forpligtet til at genoptage udbetalingerne, hvis [sagsøger] på ny bliver uarbejdsdygtig.

129. Der skal ske restitution af den forud for retskrænkelsen eksisterende situation og det da eksisterende oplysnings- og kontraktgrundlag.

K. BEMÆRKNINGER TIL [sagsøger]S PÅSTANDE

K.1 RENTEPÅSTANDEN I PÅSTAND 1

130. [sagsøger] har med påstand 1 (principalt) fastholdt påstand om rentepåstand som nedlagt i replikken af den 2. december 2024.

131. I duplikken anførte PFA Pension, at der tidligst måtte kunne beregnes procesrente af tortgodtgørelsen fra det tidspunkt, hvor kravet om tort blev gjort gældende over for PFA Pension. Dette bestrides. Den af PFA Pension den 4. september 2024 udstedte proceserklæring (**bilag 21**), hvorefter PFA Pension erklærede at være rette sagsøgte, må tolkes til at have den virkning, at PFA Pension, bekendt med kravet om tort, skal anses for rette sagsøgte og således at kravet mod PFA Pension med støtte i proceserklæringen kan anses for i rentemæssig henseende at være indtrådt i [Navn]s retsstilling. I øvrigt var PFA Pension bekendt med tortkravet mod [Navn], da det blev rejst mod [Navn], og PFA Pension havde derfor kunnet betale godtgørelsen da, og kan, i mangel heraf, også pålægges at betale procesrenter.

132. Desuagtet har [sagsøger] hermed nedlagt en subsidiær rentepåstand, hvorefter procesrenten først beregnes fra tidspunktet for nedlæggelse af påstanden om betaling af tortgodtgørelse over for PFA Pension.

K.2 ERHVERVSEVNETABSFORSIKRING FREMOVER

133. Erhvervsevnetabsforsikringer kan i henhold til forsikringsaftalelovens § 4 kun opsiges, hvis forsikringstageren har afgivet urigtige oplysninger ved forsikringens tegningen. Først når PFA har besluttet sig for at påbegynde en personovervågning suppleres selskabets spørgeskemaer med følgende tekst (**bilag 4**, underbilag 27):

"Det er vigtigt, at dine oplysninger til PFA er i fuld overensstemmelse med sandheden, og at du ikke fortier noget. Afgiver du urigtige oplysninger eller undlader du at afgive relevante oplysninger, kan det få betydning for din ret til udbetalinger ligesom det kan være en overtrædelse af lovgivningen."

134. Teksten i citatet ovenfor kom først ind efter marts 2022, dvs. efter overvågningen var startet.

135. [sagsøger] har ikke handlet svigagtigt eller illoyalt eller på anden måde givet PFA Pension berettiget adgang til at opsige erhvervsevnetabsforsikringen. PFA Pension skal derfor anerkende, at [sagsøger] også fremover vil være dækket af en erhvervsevnetabsforsikring. Der henvises til U.1998.407H, FED2011.230 modsætningsvist og ET.2012.383. Det gør ingen forskel, at [sagsøger] i mellemtiden har opnået erhvervsevne på mere end 50 %, idet formålet med forsikringen var at beskytte [sagsøger] i tilfælde af erhvervsevnetab. Forsikringsselskabets forpligtelser over for [sagsøger] kan derfor ikke opsiges efter at en erhvervsevnetabsskade er indtruffet, idet [sagsøger] ikke herefter ville kunne opnå en lignende dækning i et andet forsikringsselskab. Hvis [sagsøger]s erhvervsevne på et tidspunkt i fremtiden skulle blive forværret, dvs. reduceres til mindre end 50 % på grund af skaden, der indtraf den 5. december 2019, vil [sagsøger] således på ny være berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne og præmiefritagelse.

K.3 AFVISNINGSPÅSTANDEN OVER FOR PFA PENSIONS SELVSTÆNDIGE PÅSTAND

136. Overfor PFA Pensions selvstændige påstand nedlægges påstand om frifindelse, allerede fordi påstanden er udtryk for et anbringende til støtte for frifindelsespåstanden. Anbringender, der er nedlagt som påstande, afvises efter fast praksis.

L. PROCESSUEL SKADEVIRKNING

137. Det gøres gældende, at det skal tillægges processuel skadevirkning jf. retsplejelovens § 344, stk. 2, at PFA Pension nægter at fremlægge den skriftlige indstilling, som PFA Pension udarbejdede til [Navn] og [Navn] som grundlag for deres beslutning om at igangsætte personobservation af [sagsøger].

138. PFA Pension havde med fremlæggelse af indstillingen på én gang kunnet bevise, hvilke oplysninger, der indgik i direktørernes beslutningsgrundlag herunder at det ikke blot skulle være skadesreservens størrelse, der begrundede beslutningen. Indstillingen havde også kunne dokumentere PFA Pensions overvejelser om alternative og mindre indgribende foranstaltninger havde kunnet iværksættes.

139. Det fremstår som ret oplagt, at den eneste grund til, at indstillingen ikke fremlægges, selvom den ville udgøre et vægtigt bevis, er, at indstillingen vil udstille, at mistankegrundlaget ikke var overholdt, herunder at PFA Pension slet ikke har overvejet alternative og mindre indgribende undersøgelser.

140. PFA Pensions urimelige nægtelse af at fremlægge vægtigt bevis i sagen skal medføre processuel skadevirkning. Retten kan således lægge til grund, at indstillingen beviser, at mistankegrundlaget ikke var overholdt, at ingen mindre indgribende forhold blev overvejet og at baggrunden for beslutningen alene var skadesreservens størrelse.

141. Af PFA Pensions "Privatlivspolitik" (**bilag 27**, side 28) fremgår bl.a følgende:

6. Dine rettigheder
 Når PFA behandler personoplysninger om dig, har du følgende rettigheder:

Retten til indsigt
 Du har ret til at få indsigt i, hvilke personoplysninger PFA behandler om dig.

Ret til at gøre indsigelse
 Du har ret til at modsætte dig behandlingen af dine personoplysninger og få behandlingen af dine personoplysninger begrænset. Særligt har du en ubetinget ret til at modsætte dig behandling af dine personoplysninger til brug for direkte markedsføring og til at gøre indsigelse mod profilering i det omfang, den vedrører direkte markedsføring.

Retten til berigtigelse
 Du har ret til at få berigtiget urigtige personoplysninger uden unødigt forsinkelse, herunder har du under henen til formuleringerne med behandlingen ret til at få tilføjet eventuelt manglende personoplysninger.

Retten til sletning
 Du kan se, hvornår PFA sletter dine personoplysninger under afsnit 3 - Opbevaring af dine personoplysninger. Du har i særlige tilfælde ret til at få dine personoplysninger slettet i PFA inden de angivne frister.

142. I overensstemmelse med de kunderne tillagte rettigheder har [sagsøger] i) ret til indsigt i de personoplysninger og de vurderinger, der fremgår af den indstilling, som [Navn] modtog som grundlag for at træffe beslutningen om at iværksætte personovervågning, og ii) ret til at få slettet de i strid med undersøgelsesbekendtgørelsen indsamlede oplysninger. Det er så meget desto mere nødvendigt, at

retten tillægger den manglende fremlæggelse af den skriftlige indstilling processuel skadevirkning.

...”

PFA Pension har i selskabets påstandsdokument anført:

” ...

2 SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER

2.1 Sagens tema

2.1.1 Efter PFA Pensions opfattelse handler sagen først og fremmest om, hvorvidt [sagsøger] har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne til PFA Pension i forbindelse med PFA Pensions stillingtagen til, om [sagsøger] fortsat er berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse, og om PFA Pension i bekræftende har været berettiget til at ophæve hans erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under policenr. xxx med virkning pr. 1. juli 2022, som sket. Såfremt forsikringen kan ophæves, skal PFA Pension frifindes fra [sagsøger]s påstand 2 om, at PFA Pension skal anerkende, at [sagsøger]s erhvervsevnetabsdækning fortsat er i kraft. Såfremt forsikringen kan ophæves, skal PFA Pension også allerede af den grund frifindes fra [sagsøger]s principale og subsidiaire betalingspåstand 1 vedrørende krav om betaling af erhvervsevnetabsydelse og bevilling af præmiefritagelse, idet der i sagens natur ikke kan udbetales forsikringsydelse fra en forsikring, der ikke længere er i kraft.

2.1.2 Såfremt retten måtte finde, at PFA Pension ikke har været berettiget til at ophæve [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring, skal retten tage stilling til, om [sagsøger]s er berettiget til yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. [sagsøger]s har med sin principale og subsidiaire påstand 1 nedlagt påstand om yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse for perioden fra og med august 2022 til og med februar 2024. Det er således alene denne periode, som retten i så fald skal tage stilling til.

2.1.3 Videre skal retten tage stilling til, om [sagsøger] er berettiget til en tortgodtgørelse på kr. 50.000 eller et af retten skønsmæssigt fastsat mindre beløb. Kravet er indeholdt i [sagsøger]s påstand 1.

Såfremt retten måtte nå frem til, at [sagsøger] er berettiget til en tortgodtgørelse, skal retten tage stilling til, om den pågældende godtgørelse skal forrentes allerede fra den 4. juni 2024 ([sagsøger]s prin-

cipale påstand 1) eller fra anlæg af retssagen den 18. september 2024 ([sagsøger]s subsidiaire påstand 1).

2.1.4 Endelig skal retten tage stilling til, om PFA Pension skal afholde [sagsøger]s udgift på kr. 12.250 til en speciallægeerklæring udarbejdet for [Selskab]. Også dette krav er indeholdt i [sagsøger]s påstand 1.

2.1.5 Under sagen har [sagsøger] gjort gældende, at [sagsøger] er berettiget til fortsat udbetaling af erhvervsevnetabsydelse og bevilling af præmiefritagelse samt [sagsøger]s øvrige krav, allerede fordi, at PFA Pension ifølge [sagsøger] ikke havde fornøden hjemmel til at igangsætte personobservationer af [sagsøger]. PFA Pension er ikke enig i, at dette synspunkt er relevant for vurderingen af, om forsikringsaftalen kan ophæves, eller om [sagsøger] er berettiget til yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse i henhold til de gældende forsikringsbetingelser. Videre bestrider PFA Pension, at PFA Pension ikke havde hjemmel til at gennemføre de pågældende personobservationer. I forbindelse med vurderingen af sagen skal retten således også tage stilling til disse uenigheder

2.2 Forsikringsaftalen

2.2.1 Den 2. februar 2019 tegnede [sagsøger] erhvervsevnetabsforsikring under policenr. xxx gennem sin daværende arbejdsgiver [Virksomhed]. Det gældende pensionsbevis fremgår af bilag 4, underbilag 9, ligesom de tilhørende forsikringsbetingelser fremgår af bilag 4, underbilag 10. Forsikringen giver [sagsøger] ret til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse, såfremt [sagsøger]s erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad i henhold til forsikringsbetingelser.

2.2.2 Af de gældende forsikringsbetingelser fremgår det blandt andet:

"6.1.1.1.1. Generelt om nedsættelse

Erhvervsevnen er nedsat i dækningsberettiget grad, hvis PFA Pension vurderer, at den forsikredes evne til at udføre arbejde ud fra en helbredsmæssig vurdering (herefter betegnet "Helbredsmæssig erhvervsevne") er nedsat med mindst 50 procent, og at den forsikredes indtjening (herefter også betegnet "Økonomisk erhvervsevne") er nedsat med mindst 10 procent.

6.1.1.1.2. Den Helbredsmæssige erhvervsevne

Den Helbredsmæssige erhvervsevne er nedsat med mindst 50 procent, når den forsikrede - efter PFA Pensions skøn - ikke længere er i stand til at arbejde mere end 50 procent af, hvad der er sædvanligt for fuldt erhvervsdygtige personer. Bedømmelsen sker på grundlag af en helhedsvurdering under hensyn til den forsikredes helbredstilstand, uddannelse og tidligere beskæftigelse.

Den Helbredsmæssige erhvervsevne vurderes i forhold til ethvert erhverv. Indtil den Helbredsmæssige erhvervsevne er stationær, kan PFA Pension dog vurdere den i forhold til det erhverv, som den forsikrede hidtil har arbejdet inden for.

6.1.1.1.3. Den Økonomiske erhvervsevne

Nedgangen i den Økonomiske erhvervsevne (indtjeningsnedsættelsen) beregnes som forskellen mellem den forsikredes hidtidige dækningsgivende løn ekskl. obligatoriske pensionsbidrag og efter fradrag af arbejdsmarkedsbidrag, og den forsikredes resterende Økonomiske erhvervsevne. Ved den resterende Økonomiske erhvervsevne forstås den forsikredes faktiske indtjening på anmeldelsestidspunktet, inklusive eventuelle sociale og andre offentlige indtægtskompenserende ydelser og tilskud, samt udbetalinger fra andre forsikringer som følge af eksempelvis arbejdsskade eller nedsat erhvervsevne, men ekskl. eventuelle obligatoriske pensionsbidrag, og efter fradrag af arbejdsmarkedsbidrag.

[...]"

2.2.3 Forsikringsbetingelserne for dækning ved tab af erhvervsevne er således toleddet. For det første skal [sagsøger] evne til at udføre arbejde ud fra en helbredsmæssig vurdering være nedsat med mindst 50 % (også betegnet "den helbredsmæssige erhvervsevne"). For det andet skal [sagsøger]s indtjening være nedsat med mindst 10 % (også betegnet "den økonomiske erhvervsevne").

2.3 PFA Pension har været berettiget til at ophæve [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring, herunder retten til præmiefritagelse

2.3.1 Indledning

2.3.1.1 Det gøres overordnet gældende, at [sagsøger] har forsømt sin forpligtelse til at give PFA Pension sandfærdige oplysninger om sin erhvervsevne i forbindelse med PFA Pensions vurdering af, om han var berettiget til fortsat bevilling af erhvervsevnetabsydelser og præmiefri-

tagelse under erhvervsevnetabsforsikringen, hvorfor erhvervsevnetabsforsikringen, herunder retten til præmiefritagelse, kan ophæves. [sagsøger]s groft illoyale adfærd er blandt andet dokumenteret af PFA Pensions personobservationer af [sagsøger]. Ankenævnet for Forsikring (herefter benævnt "ankenævnet") har givet PFA Pension medhold i, at erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves.

2.3.1.2 Det er således dette, som sagen i al væsentlighed drejer sig om. Efter PFA Pensions opfattelse har [sagsøger] under sagens forberedelse imidlertid forsøgt at få sagen til at handle om andre forhold, der efter PFA Pensions opfattelse er uden betydning for vurderingen af, om erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves, og om [sagsøger] er berettiget til yderligere forsikringsydelse. Disse synspunkter vil blive behandlet særskilt i afsnit 2.7.

2.3.2 [sagsøger]s oplysninger til PFA Pension, kommune og læger forud for ophævelsen

2.3.2.1 Ved breve af den 18. november 2020 (bilag 4, underbilag 3), 17. februar 2021 (bilag 4, underbilag 4) samt 1. november 2021 (bilag 4, underbilag 5), bevilgede PFA Pension løbende [sagsøger] udbetaling af erhvervsevnetabsydelse samt præmiefritagelse fra den 1. april 2020 og frem.

2.3.2.2 Bevillingen skete i anledning af [sagsøger]s anmeldelse af 23. februar 2020, bilag 4, underbilag 6, hvor [sagsøger] oplyste, at han den 5. december 2019 under træning i et fitnesscenter fik en "jernkugle" i hovedet, hvorved [sagsøger] pådrog sig en hjerne-rystelse. [sagsøger] oplyste, at han hverken kunne fokusere eller se på en PC mere end fem minutter. Bevillingen skete også i anledning af [sagsøger]s senere anmeldelser af 10. december 2020, bilag 4, underbilag 7, samt af 20. august 2021, bilag 4, underbilag 8. I anmeldelsen fra den 10. december 2020 oplyste [sagsøger], at han til træningen den 5. december 2019 ved en fejl fik "tyret" en "medicine ball, som reelt er en stålkugle med gummi om", i hovedet.

2.3.2.3 I anmeldelserne fra både den 10. december 2020 og 20. august 2021 oplyste [sagsøger] symptomerne som værende ingen energi, kraftige hovedpiner, svimmelhed og kvalme, opkast, tinnitus, flimrende syn, periodevis bevægelsesindskrænkninger i ryg og nakke samt nedsat mulighed for at bruge PC. I anmeldelsen den 20. august 2021 oplyste [sagsøger], at alle symptomer stammede fra hjerne-rystelsen i 2019, og at [sagsøger] på intet tidspunkt havde oplevet nogen nævneværdig fremgang. Videre oplyste [sagsøger], at

han havde en selvstændig virksomhed med CVR-nummer xxx, som der var "lidt omsætning i" i form af servicearbejde på en tankstation, men at dette arbejde var outsourcet til en tredjepart i forbindelse med [sagsøger]s sygdom. I [sagsøger]s anmeldelser oplyste han også, at han den 5. december 2019 blev sygemeldt, og at han den 1. februar 2021 blev opsagt fra sin stilling som "Koncern IT Chef" hos [Virksomhed] med lønophør den 30. september 2021.

2.3.2.4 Udover ovennævnte anmeldelser under [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring indsendte [sagsøger] i perioden fra den 7. juli 2020 til den 21. april 2022 20 anmeldelser under sin helbreds-sikring hos PFA Pension, bilag 4, underbilag 34. I disse anmeldelser ansøgte [sagsøger] om dækning for diverse behandlinger og undersøgelser, herunder psykologbehandling, fysioterapi, akupunktur, zone- terapi, urologi, neurologi samt undersøgelse hos øjenlæge og ørekirurgi. [sagsøger] angav symptomer som stress/udbrændthed, svimmelhed, nedsat hørelse, hovedpine, balanceproblemer samt problemer med at dreje hovedet. Videre klagede [sagsøger] over smerter i lænden, nakken, venstre ben, højre knæ, højre albue, højre håndled og højre skulder. [sagsøger] klagede også over, at hans testikel bevægede sig op i lysken med smerter til følge. I mange af anmeldelserne angav [sagsøger] eksplicit, at ansøgningen om den pågældende ydelse under helbredssikringen skete som følge af ulykken den 5. december 2019.

2.3.2.5 I forbindelse med den løbende vurdering af [sagsøger]s erhvervsevne indhentede PFA Pension lægelige og kommunale akter.

2.3.2.6 Den 6. december 2019, dagen efter ulykken, var [sagsøger] til undersøgelse på skadestuen på [By] Hospital. Af journalerne fra undersøgelsen, bilag 4, underbilag 11, fremgår det blandt andet, at [sagsøger] på skadestuen fortalte til lægerne, at han havde fået en 8 kg "fitnessbold" i hovedet, og at han ikke havde været bevidstløs i forbindelse med ulykken. Senere samme dag oplyste [sagsøger] dog, at han var usikker på, om han havde været bevidstløs, ligesom han oplyste, at han ikke havde haft urinafgang i forbindelse med ulykken.

2.3.2.7 Af journalerne fra undersøgelsen den 6. december 2019 fremgår det blandt andet, at [sagsøger]s ansigt var symmetrisk, at han havde normale refleksforhold, og at han i øvrigt ikke var kronisk medtaget, bilag 4, underbilag 11. [sagsøger] fik også foretaget en CT-scanning af cerebrum (storhjernen), bilag 4, underbilag 12. Af konklusionen fremgår det, at intet akut kunne påvises.

2.3.2.8 Den 19. december 2019 var [sagsøger] til MR-scanning af storhjernen, idet han klagede over nedsat sensibilitet i venstre side af sit ansigt. I journalen fra undersøgelsen, bilag 4, underbilag 13, fremgår det, at MR-scanningen viste enkelte små WM-læsioner (små læsioner i hjernen), som antalsmæssigt var lidt ud over det alderssvarende, men at der intet andet blev påvist.

2.3.2.9 Den 21. januar 2020 var [sagsøger] til undersøgelse hos en speciallæge på CPH Privathospital, bilag 4, underbilag 14. De objektive undersøgelser af viste normale forhold, idet han blandt andet havde upåfaldende gang og normal balance, ligesom der var normale kranienerveforhold. klagede samtidig over ømhed i nakken og skulderen. Speciallægen konkluderede, at havde klassiske følger af hjernerystelsen, og at symptomerne kunne vare 6-12 måneder.

2.3.2.10 Den 29. januar 2020 var [Sagsøger] til opfølgningssamtale på jobcenteret, bilag 4, underbilag 15. I den forbindelse oplyste, at han den 5. december 2019 havde fået en "bold" i hovedet, og at han besvimele i den forbindelse.

2.3.2.11 På eget initiativ henvendte [sagsøger] sig senere hos Center for Hjerneskade, og den 10. februar 2020 deltog han i en selvbetalt neuropsykologisk undersøgelse, bilag 4, underbilag 16. I forbindelse med undersøgelsen oplyste en række symptomer til neuropsykologen, herunder hovedpine, træthed, svimmelhed, balanceproblemer m.v. I forbindelse med undersøgelsen oplyste, at han den 5. december 2019 havde fået en "jernkugle" i hovedet, at han ikke besvimele i den forbindelse, at han havde ufrivillig urinafgang, og at han ikke kunne huske selve ulykken. fortalte også, at han i forbindelse med ulykken blødte voldsomt fra næsen, at næsen og halvdelen af ansigtet var hævet, og at han havde ondt.

2.3.2.12 Den 12. februar 2020 var [sagsøger] til otoneurologisk undersøgelse på Charlottenlund Privathospital & Øre-næse-halsklinik, bilag 4, underbilag 17. Her viste de objektive undersøgelser af normale forhold.

2.3.2.13 Den 4. november 2020 var [sagsøger] til opfølgningssamtale på jobcenteret, bilag 4, underbilag 18. Af akterne fra opfølgningssamtalen fremgår det, at arbejdede fem timer fire gange om ugen med en enkelt hviledag, dvs. 20 timer ugentligt. [Sagsøger] fortalte, at der havde været en uge, hvor han var oppe på 30 arbejdstimer.

2.3.2.14 Den 1. december 2020 oplyste [sagsøger] til en konsulent på jobcenteret, at [Sagsøgers] arbejdsgiver, havde meddelt ham, at han ville blive opsagt, når en ny kandidat var fundet, bilag 4, underbilag 19. Videre oplyste, at han i ugerne 45-49 2020 havde arbejdet mellem 20 og 23 timer ugentligt. Han oplyste også, at han ikke havde fulgt sin optrappingsplan, hverken timemæssigt eller strukturmæssigt.

2.3.2.15 Den 9. december 2020 meddelte [Sagsøger]s praktiserende læge til sagsbehandleren på jobcenteret, at han ikke havde setsiden september 2020, og at udeblev fra opfølgning i oktober 2020, bilag 4, underbilag 20. Lægen oplyste, at han således ikke kunne komme med nye vurderinger af [sagsøger]s prognose.

2.3.2.16 Den 18. januar 2021 oplyste [Sagsøger] til jobcenteret, at han aktuelt kun kunne arbejde få timer pr. dag, og at han ved belastninger fik hovedpine, blev træt, svimmel og fik tinnitus, bilag 4, underbilag 21.

2.3.2.17 Til opfølgningssamtale den 19. januar 2021 oplyste [sagsøger] til jobcenteret, at han fortsat var i job, og at han aktuelt arbejdede 16 timer om ugen, bilag 4, underbilag 22.

2.3.2.18 Den 21. juli 2021 blev [sagsøger] bevilget virksomhedspraktik hos en golfklub, hvor han som "greenkeeper" skulle passe og vedligeholde banen m.v. tre timer ugentligt, bilag 4, underbilag 23. skulle oprindeligt have deltaget i virksomhedspraktikken i perioden fra den 21. juli 2021 til den 17. oktober 2021. Til en samtale med jobcenteret den 30. august 2021, bilag 4, underbilag 24, oplyste [sagsøger], at praktikken ophørte efter to uger, da han ikke kunne klare at være der, blandt andet grundet sine bevægelser, som belastede hans hjerne. Jobcenteret vurderede, at [sagsøger] var delvis uarbejdsdygtig.

2.3.2.19 Den 7. juni 2022 var [Sagsøger] til undersøgelse hos neuro-optometrist ved AP Synspleje. Til undersøgelsen oplyste [sagsøger], at han var hårdt ramt af følgevirkninger efter hjernerystelsen, og at han led af en række problemer med sine øjne. Af erklæringen fra undersøgelsen, bilag 4, underbilag 25, fremgår det videre, at i forbindelse med undersøgelsen ofte støttede sin hånd mod

væggen, et bord eller andet for at kunne holde balancen. Videre fremgår det af erklæringen, at [sagsøger]s viden om kroppens position var særdeles ringe, idet han med lukkede øjne hældede kraftigt forover, således at neuro-optometristen var nødt til at holde [sagsøger] på skulderen, så han ikke faldt forover.

2.3.2.20 Til brug for PFA Pensions vurdering af [sagsøger]s erhvervsevne fremsendte PFA Pension funktionsevne- og opfølgningsskemaer til [sagsøger]s udfyldelse.

2.3.2.21 I opfølgningsskema underskrevet af [sagsøger] den 14. januar 2021, bilag 4, underbilag 26, oplyste [sagsøger], at hans erhvervsevne var nedsat grundet en hjernerystelse og følgerne deraf, at han kunne arbejde 15-16 timer om ugen, og at han uden held havde forsøgt sig med 20-25 timer. [sagsøger] oplyste også, at han havde selvstændig virksomhed, nærmere bestemt [firmanavn] med CVR-nummer xxx, men at han grundet sin sygdom ikke selv arbejdede i sit eget firma, idet han havde "købt en anden ressource til at lave arbejdet".

2.3.2.22 I opfølgningsskema underskrevet af [sagsøger] den 31. maj 2022, bilag 4, underbilag 27, oplyste [sagsøger], at der ikke var sket ændringer i hans helbredstilstand. [sagsøger] oplyste i den forbindelse en række symptomer som følge af hjernerystelsen, herunder hovedpine, svimmelhed, tinnitus, hukommelsesbesvær, kognitive udfordringer samt manglende energi, og at han brugte smertestillende medicin efter behov. I opfølgningsskemaet blev [sagsøger] bedt om at oplyse, hvorvidt han udførte eller så sig i stand til at udføre andet arbejde, herunder ulønnet/frivilligt arbejde eller bestyrelsesarbejde. Dette spørgsmål besvarede [sagsøger] ikke. [sagsøger] svarede heller ikke på spørgsmålene om, hvorvidt han forventede at blive i stand til arbejde igen/øge sin arbejdstid, eller hvad der skulle til for, at han kunne lykkes med dette.

2.3.2.23 I funktionsevneskema, ligeledes underskrevet af [sagsøger] den 31. maj 2022, bilag 4, underbilag 28, oplyste [sagsøger], at han kun "til dels" kunne gå, sidde og stå, idet han blev "svimmel afhængigt af situationen". [sagsøger] oplyste også, at han ikke kunne cykle, men at han godt kunne køre bil, motorcykel og knallert. Adspurgt, om han kunne klatre på stiger, gå på trapper, bøje sig fremover, bøje sig bagover, bøje sig til siden, ligge på knæ, sidde på hug, krybe, strække armene over skuldrene, løfte noget over skuldrene og gå på ujævnt underlag/terræn, svarede han: "Ja, ingen problemer - OK når ej svimmel. Bliver svimmel når min energi slipper op og/eller tilfæl-

digt". svarede ikke på spørgsmålet om, hvor meget han kunne løfte/bære. Adspurg, hvad han kunne løfte/bære inden skaden, og hvad han aktuelt ikke kunne løfte/bære, svarede [sagsøger] : "Stort set ens.

Balance og energi er stop klods. Er dog blevet slappere". Adspurg, hvilke eventuelle problemer med huslige gøremål, som var opstået som følge af skaden, svarede [sagsøger], at han ikke kunne tage opvasken, at han ikke kunne koordinere, og at han blev svimmel af støvsugning og vaskemaskine. Oplyste [sagsøger] også, at han sad ned, når han tog tøj på, at han kun kunne læse "meget lidt", men at han kunne se TV, bruge PC/Internet, gå i biografen, teatret m.v. "Nogenlunde OK". Adspurg, hvilke fritidsaktiviteter han aktuelt ikke kunne udføre eller kun kunne udføre i mindre omfang, svarede [sagsøger], at han kun kunne "meget lidt" og kun med hjælp. [Sagsøger] oplyste også, at han kun kunne fungere få timer dagligt, idet det kunne gå "lidt op og ned" afhængigt af, hvor længe han havde sovet dagen før. oplyste, at han - når han var træt - var svimmel, ligesom han havde kvalme, tinnitus, hovedpine og kognitive udfordringer. [Sagsøger] oplyste også, at smerterne ikke var værre på visse tider af døgnet, men at han benyttede rollator indimellem. Adspurg, hvordan hans dagligdag så ud, svarede [sagsøger] : "Typisk dag: Op ca. 7. Går tur til [dyr] og bager. Fys-øvelser. Søvn. Frokost. Afspænding. Datter og kone kommer hjem. Aftensmad. Sover 2130. Indimellem fys, kommune og andre aktiviteter". [Sagsøger] oplyste, at han ikke vidste, hvornår hans funktionsevne ville forbedre sig.

2.3.2.24 I forbindelse med sin underskrift af ovennævnte funktionsevne- og opfølgningsskemaer erklærede [sagsøger] , at hans Besvarelser og oplysninger var i fuld overensstemmelse med sandheden, at han ikke fortiede noget, og/eller at han havde besvaret PFA Pensions spørgsmål så uddybende som muligt. Af funktionsevneskemaet underskrevet den 31. maj 2022, bilag 4, underbilag 28, fremgår det eksempelvis:

"G. Underskrift

Jeg erklærer, at mine besvarelser og oplysninger er i fuld overensstemmelse med sandheden. Jeg er klar over, at urigtige oplysninger

eller fortielser kan medføre, at erstatningen nedsættes eller bortfalder."

2.3.2.25 I overensstemmelse med s pensionsbevis, bilag

4, underbilag 9, samt s forsikringsbetingelser, bilag 4, underbilag 10, udbetalte PFA Pension erhvervsevnetabsydelse samt ydede præmiefritagelse til [sagsøger]s arbejdsgiver, og senere direkte til [sagsøger], idet PFA Pension vurderede, at [sagsøger]s erhvervsevne var nedsat med mindst halvdelen. Udbetalingerne og præmiefritagelsen blev bevilget under forudsætning af, at [sagsøger]s erhvervsevne ikke havde forbedret sig. [sagsøger] blev løbende oplyst om, at han skulle kontakte PFA Pension, såfremt hans erhvervsevne ændrede sig. I bevillingsbrev af 1. november 2021, bilag 4, underbilag 5, fremgår det eksempelvis:

"Kontakt os, hvis din situation ændrer sig

Du skal kontakte os, hvis din helbreds-mæssige eller økonomiske situation ændrer sig, fordi det kan have betydning for din udbetaling. Det kan fx være, hvis:

- du får det bedre eller afslutter et undersøgelses- eller behandlingsforløb
- din tilknytning til arbejdsmarkedet eller din indtjening ændrer sig
- du får en ny offentlig ydelse eller afslutter et kommunalt afklaringsforløb

Giver du ikke besked, risikerer du at få mindre udbetalt, end du er berettiget til, eller du kan komme til at betale penge tilbage til os, hvis du har fået udbetalt for meget."

2.3.2.26 Også i PFA Pensions bevillingsbreve af 18. november 2020, bilag 4, underbilag 3, og 17. februar 2021, bilag 4, underbilag 4, blev [sagsøger] oplyst om, at han skulle orientere PFA Pension, hvis hans helbreds-mæssige eller økonomiske situation ændrede sig.

2.3.3 PFA Pensions internetundersøgelse

2.3.3.1 I forbindelse med en internetundersøgelse, bilag A, blev PFA Pension bekendt med, at [sagsøger], ud over at være involveret i enkeltmandsvirksomheden [selskab navn], som han oplyste til PFA Pension i ovennævnte opfølgningsskema samt i sin anmeldelse af den 20. august 2021, også er eller har været involveret i en række andre selskaber, nemlig:

- [virksomhed], hvor [sagsøger] er registreret som stifter. [sagsøger] har også været registreret som direktør, men fratrådte pr. 1. august 2021, hvorefter [sagsøger]s kone tiltrådte som administrerende direktør.

[sagsøger]s kone er registreret som reel ejer af selskabet. Branchekoden for selskabet er "620100 Computerprogrammering", og bi-brancherne er "014500 Avl af [dyr]" samt "791100 Rejsebureauer". Selskabet har desuden en række bi- navne, herunder "[selskab navn]", som blev tilføjet ved en vedtægtsændring den 1. april 2020. Af [selskab navn]s årsrapport for 2020, bilag 4, underbilag 30, fremgår det, at virksomheden i henholdsvis 2019 og 2020 havde et resultat før skat på kr. 708.874 og kr. 683.761.

- [selskab navn], hvor [sagsøger] er registreret som stifter. Også i dette selskab har [sagsøger] været registreret som direktør, men fratrådte pr. 1. august 2021, hvorefter [sagsøger]s kone tiltrådte som administrerende direktør. [sagsøger]s kone er registreret som ejer af selskabet. Branchekoden for selskabet er "620100 Computerprogrammering".
- [selskab], hvor [sagsøger] tiltrådte en bestyrelsespost den 26. maj 2022.
  - [Selskab], som [sagsøger] tidligere har været ejer af, men som han udtrådte af den 16. marts 2020.

2.3.3.2 Af internetundersøgelsen fremgår det, at virksomheden "[selskab]" har samme CVR-nummer som [selskab], nemlig xxxxxx. Videre fremgår det, at [sagsøger] er stifter af [selskab] og [ansvarlig] i virksomheden, ligesom [sagsøger] er forpagter af et areal tilhørende ejendommen [adresse], som han anvender som xx. På [firmanavn] hjemmeside samt på instagram-profilen "[firmanavn]" kunne PFA Pension konstatere, at [sagsøger] var aktiv i virksomheden, herunder tilsyneladende med arbejde i forbindelse med indhegning af [firmaet]. Det fremgår også af internetundersøgelsen, at der i 2020 blev opsat en container på [stednavn], som skulle fungere som lager for [driften].

2.3.4 Grundlaget for PFA Pensions beslutning om at ophæve [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring

2.3.4.1 På baggrund af PFA Pensions mistanke om, at [sagsøger] havde afgivet urigtige oplysninger til PFA Pension (nærmere herom i afsnit 2.7.2 nedenfor), indledte PFA Pension personobservationer af [sagsøger] med henblik på at klarlægge [sagsøger]s faktiske aktivitets- og funktionsniveau. Undersøgelserne foreligger dokumenteret i form af observationsrapporter og foto- /videoptagelser. Observationsrapporterne for de dage, hvor PFA Pension observerede [sagsøger], er fremlagt som bilag B. Aktivitetsrapport over [sagsøger]s

samlede aktivitetsniveau, som PFA Pension observerede, er fremlagt som bilag 4, underbilag 32. USB-stik, der indeholder de fulde videooptagelser og sammendraget af videooptagelserne (med sløring af bipersoner), er fremlagt som bilag C. Det bemærkes, at USB-stikket også indeholder en enkelt video fra virksomheden [firmanavn]s hjem- meside (uploadet på YouTube). Videooptagelserne skal sammenholdes med observationsrapporterne, hvori der er henvist til de enkelte videoklip, samt aktivitetsrapporten.

2.3.4.2 PFA Pension observerede [sagsøger] i 17 dage over fire perioder, nærmere bestemt den 14. marts 2022 til den 15. marts 2022, den 21. marts 2022 til den 26. marts 2022, den 29. marts 2022 til den 1. april 2022, samt den 30. maj 2022 til den 3. juni 2022.

2.3.4.3 I forbindelse med observationerne blev det blandt andet konstateret, at [sagsøger] langt de fleste af observationsdagene opholdt sig i [firmaet], ligesom han bar arbejdstøj i form af arbejdsbukser og jakke med skriften "[firmaet navn]" på ryggen og kørte i en firmabil med [firmaets navn] logo. Flere dage arbejdede [sagsøger] flere timer i træk i [firmaet], hvor han udførte en række aktiviteter, idet han blandt andet

- skubbede en stor foderstand ned fra en trailer, bilag B, s. 9 og 10,
- skovlede grus/sand, bilag B, s. 10,
- skubbede en fyldt trillebør, bilag B, s. 10 og 21,
- kørte en frontlæsser med flere træer som lastbilag B, s. 17-20. Endvidere kan der henvises til videoerne med filnavnene "2022.03.22 0901A" og "2022.03.22 0901", jf. det fremlagte USB-stik, bilag C,
- bar et flere meter langt hegnsfag, bilag B, s. 33,
- bankede på en høj stolpe med en hammer, bilag B, s. 54,
- bukkede sig ned og forover for at løfte adskillige fliser, hvilket han gjorde flere dage, bilag B, s. 25 og 61

2.3.4.4 [sagsøger] havde også et betydeligt aktivitetsniveau uden for [adressen]:

- den 29. marts 2022 blev [sagsøger] observeret skovle grus fra en bigbag over i en trillebør for at skubbe den fyldte trillebør ind på en privat ejendom, hvilket gentog sig flere gange. Der henvises til bilag B, s. 34-36 samt bilag C, video "2022.03.29 1320", "2022.03.29 1323" og "2022.03.29 1331",
- på et byggeområde løftede [sagsøger] 6-8 træbrædder, bilag B, s. 48, samt bilag C, video "2022.04.01 0947",

- på en genbrugsplads blev [sagsøger] observeret gå ned fra en trailer med venstre ben først uden synlige problemer med at holde balancen, bilag B, s. 11 og 12, samt bilag C, video "2022.03.21 1046",
- [sagsøger] blev observeret løfte en tilsyneladende tung kasse, som blev tømt i en container til beton, bilag B, s. 54 og 55, samt bilag C, video "2022.04.01 1718",
- [sagsøger] indkøbte ni sække halmpiller, som hver vejede 13 kg, som han uden besvær løftede op på en trailer, bilag B, s. 13 og 14, samt bilag C, video "2022.03.21 1522".

2.3.4.5 I flere tilfælde gennemførte [sagsøger] aktiviteterne på trods af, at der var andre mennesker til stede, som kunne hjælpe ham.

2.3.4.6 Den 1. og 2. juni 2022 blev [sagsøger] observeret på adressen xx, over seks timer begge dage. Der henvises til aktivitetsrapporten, bilag 4, underbilag 32, s. 8 og 9, samt observationsrapporterne, bilag B, s. 64-69. PFA Pension bemærker, at [virksomhed], hvor [sagsøger] på daværende tidspunkt havde en bestyrelsespost, har adresse det pågældende sted. Derfor lægger PFA Pension til grund, at [sagsøger] udførte erhvervsarbejde på adressen de pågældende dage.

2.3.4.7 Retten opfordres til at gennemse det fulde observationsmateriale, som dokumenterer [sagsøger]s aktivitetsniveau og funktionsevne, og det fulde observationsmateriale vil da også blive forelagt for retten i forbindelse med hovedforhandlingen. Opmærksomheden skal særligt henledes på de sider i observationsrapporterne, bilag B, samt de sekvenser i de af PFA Pension foretagne videoobservationer på USB-stikket, bilag C, der henvises til ovenfor.

2.3.4.8 Retten bad i retsbog af 6. februar 2025 parternes advokater om internt af afklare, om der er tvist om observatørernes iagttagelser. Ved email af 7. februar 2025 bad undertegnede advokat [sagsøger]s advokat om at oplyse, om [sagsøger] mente, at der forelå en sådan tvist, og - såfremt det var tilfældet - oplyse, hvilke konkrete observationer som beskrevet i de fremlagte observationsrapporter, bilag B, der blev bestridt. [sagsøger]s advokat oplyste den 10. februar 2025, at han ville vende tilbage herom, men dette er ikke sket inden forberedelsens afslutning, hverken udenretligt eller på sagsportalen. Retten kan herefter lægge til grund, at der ikke er tvist om observatørernes iagttagelser.

2.3.4.9 Samlet er det observeret, at [sagsøger] flere dage i træk i fire uafhængige perioder havde et højt aktivitets- og funktionsevneniveau, herunder i en lang række fysisk prægede aktiviteter, ligesom han udførte erhvervsarbejde hos [virksomheder]. I ovennævnte situationer blev [sagsøger] på intet tidspunkt observeret synligt indskrænket af de usandsynligt mange gener, han løbende oplyste til PFA Pension, herunder svær svimmelhed, balanceproblemer og udtrætning, jf. PFA Pensions gennemgang i afsnit 2.3.2.

Tværtimod udførte [sagsøger] aktiviteterne på helt normal vis, balancemæssigt ubesværet og i et normalt til hurtigt tempo, ligesom [sagsøger] smilede i samvær med andre mennesker.

2.3.4.10 På trods af [sagsøger] betydelige aktivitets- og funktionsevneniveau, der blev konstateret ved observationerne i perioden mellem den 14. marts 2022 og den 3. juni 2022, oplyste [sagsøger] så sent som den 31. maj 2022 til PFA Pension, at han grundet sin svimmelhed kun til dels kunne gå, sidde og stå, og at hans "balance og energi er stop klods". Derudover oplyste [sagsøger], at han blev svimmel af støvsugning m.m., og at han kun kunne fungere få timer dagligt, selvom det gik "lidt op og ned". Videre oplyste [sagsøger], at han kun kunne udføre fritidsaktiviteter i meget lille omfang, og kun med hjælp, ligesom han oplyste, at han anvendte rollator indimellem. Disse oplysninger står ikke blot i skærende kontrast til observationsmaterialet, men også de lægelige undersøgelser af [sagsøger], der viste normale forhold. Af de lægelige akter fremgår det da også, at [sagsøger] havde været udsat for en klassisk hjernerystelse, og at symptomerne blot kunne vare 6-12 måneder. I tillæg hertil skal det fremhæves, at også [sagsøger]s subjektive klager over for læger stemmer meget dårligt overens med det af PFA Pension observerede. Til undersøgelsen hos neuro-optometristen den 7. juni 2022, bilag 4, underbilag 25, havde [sagsøger] således tilsyneladende problemer med at holde balancen, selvom han blot få dage forinden blev observeret bevæge sig upåfaldende rundt.

2.3.4.11 Videre skal det fremhæves, at [sagsøger] den 30. marts 2022 samt den 30. maj 2022 blev observeret gå fra og til Borgerservicecenter [by] med usikker, slingrende og langsom gang. Der henvises til bilag B, s. 41-43 og 57-58, samt bilag C, video "2022.03.30 1113" og "2022.05.30 1352". Den 30. marts 2022 støttede [sagsøger] sig til rådhusets murværk, mens han den 30. maj 2022 holdt sin højre arm ud fra kroppen, mens han gik slingrede og usikkert frem. Dette selvom [sagsøger] blot få timer forinden besøget på rådhuset den 30. maj 2022 havde befundet sig i fårefolden, hvor han bevægede sig upåfaldende og uden synlige bevægelsesindskrænkninger. Tilsvarende blev

[sagsøger] den 30. marts 2022 observeret gå normalt knap to timer efter besøget på rådhuset. Idet [sagsøger]s adfærd foran rådhuset ikke kan forklares helbredsmæssigt, er det PFA Pensions overbevisning, at disse observationer klart understøtter, at [sagsøger] ikke blot over for PFA Pension, men også over for kommunen i forbindelse med sit kommunale forløb, valgte at fremstå langt mere begrænset i sin funktionsevne, end han reelt var.

2.3.4.12 Overfor PFA Pension oplyste [sagsøger] intet om de fysisk prægede erhvervsaktiviteter hos [firma] som dokumenteret af PFA Pensions observationsmateriale, ligesom han intet nævnte om sine erhvervsaktiviteter hos [virksomhed]. I det seneste opfølgningsskema underskrevet af [sagsøger] den 31. maj 2022, bilag 4, underbilag 27, oplyste han tværtimod, at han ikke var i job. I det pågældende opfølgningsskema undlod [sagsøger] desuden at svare på en række af PFA Pensions spørgsmål, herunder spørgsmålet om, hvorvidt han udførte andet arbejde, herunder bestyrelsesarbejde. Dette selvom [sagsøger] blot få dage forinden, han underskrev opfølgningsskemaet, var tiltrådt en bestyrelsespost hos [virksomhed]. I opfølgningsskemaet af 31. maj 2022 undlod [sagsøger] også at svare på, om han forventede at blive i stand til at arbejde igen/øge sin arbejdstid.

2.3.4.13 Videre undlod [sagsøger] at oplyse til PFA Pension, at han rent faktisk er stifter af og tidligere direktør i virksomhederne [firmanavn] samt [firmanavn]. For så vidt angår disse to selskaber skal det fremhæves, at de har samme kontakttelefonnummer som [sagsøger]senkeltmandsvirksomhed [firmanavn], at selskaberne har branchekoden "620100 Computerprogrammering", og at [sagsøger]s kone intet nævner om virksomhederne på sin LinkedIn-profil, selvom hun formelt er ejer af selskaberne. Da [sagsøger]s kone i øvrigt er uddannet inden for salg/marketing, og da [sagsøger] derimod er IT-uddannet og har arbejdet med IT i sin karriere, må det lægges til grund, at det reelt er [sagsøger], der driver [firmanavn] og administrerer [firmanavn]. Dette samtidig med, at han driver [firmanavn] under samme CVR-nummer som [firmanavn].

2.3.4.14 På baggrund af ovennævnte dokumentationsmateriale gøres det gældende, at [sagsøger]s oplysninger til PFA Pension, kommune og læger om omfanget og nedsættelsen af hans erhvervsevne samt karakteren af hans klager er helt uforenelige med hans faktiske ak-

tivitets- og funktionsevneniveau. Der er intet i de oplysninger, som PFA Pension er kommet i besiddelse af, herunder observationsmaterialet, som antyder, at [sagsøger] skulle have de anførte fysiske funktionsindskrænkninger med den virkning, at hans erhvervsevne skulle være reduceret i dækningsberettigende grad.

2.3.4.15 På trods af ovennævnte forhold fandt [sagsøger] på intet tidspunkt anledning til at orientere PFA Pension om sit faktiske aktivitets- og funktionsevneniveau, som dokumenteret af PFA Pensions observationsmateriale. Dette selvom han i forbindelse med sin underskrift af funktionsevne- og opfølgningsskemaerne, bilag 4, underbilag 26-28, erklærede, at hans oplysninger til PFA Pension var i fuld overensstemmelse med sandheden. Dertil kommer, at han i PFA Pensions bevilningsbreve blev oplyst, at han skulle orientere PFA Pension, hvis hans helbredsmæssige situation ændrede sig, bilag 4, underbilag 3-5.

2.3.4.16 Derfor kan erhvervsevnetabsforsikringen, herunder retten til præmiefritagelse, ophæves.

2.3.4.17 PFA Pension skal i den forbindelse også henvise til PFA Pensions lægekonsulentvurderinger af 7. juni 2022, bilag F, og af 19. marts 2023, bilag G, hvor lægekonsulent [Navn] blandt andet udtaler, at der vurderes at være diskrepans mellem på den ene side [sagsøger]s egne oplysninger om sine gener og på den anden side observationsmaterialet. Der er intet mærkværdigt i, at [Navn] har vurderet noget andet end andre læger, selvom [sagsøger]s gør det modsatte gældende i replikkens afsnit D.2. De øvrige læger har ikke set PFA Pensions observationsmateriale, men har navnlig baseret deres erklæringer og udtalelser på [sagsøger]s egne oplysninger om sine gener.

2.3.5 PFA Pensions afgørelse om ophævelse af [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring samt ankenævnets behandling af spørgsmålet

2.3.5.1 Med brev af 27. juni 2022, bilag 4, blev [sagsøger] blandt andet orienteret om ovennævnte internetundersøgelse og observationsmateriale. [sagsøger] blev i den forbindelse oplyst om, at PFA Pension agtede at ophæve [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring med virkning pr. 1. juli 2022. I brevet blev [sagsøger] også oplyst om, at han ville få lejlighed til at fremkomme med sine bemærkninger til brevet og det med brevet vedlagte dokumentationsmateriale, inden erhvervsevnetabsforsikringen blev ophævet. [sagsøger]s bemærkninger gav ikke PFA Pension anledning til en ændret vurdering af sagen, hvorfor PFA Pension ved brev af 4. oktober 2022, bilag D, fastholdt den foreløbige afgørelse som meddelt i brev af 27. juni 2022. [Sagsøger]s pensionsordning blev herefter omskrevet til en fripolice uden erhvervsevnetabsforsikring, bilag I og bilag J.

2.3.5.2 I februar 2023 indbragte [sagsøger] PFA Pensions ovennævnte afgørelse for ankenævnet. Der foregik i den forbindelse omfattende skriftveksling, og sagen var særdeles velbehandlet. Parternes processkrifter for ankenævnet fremgår af bilag E.

2.3.5.3 Den 13. september 2023 afsagde ankenævnet kendelse i sagen, bilag 17, hvor PFA Pension fik medhold. Om PFA Pensions ophævelse af [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring udtalte ankenævnet følgende:

"Nævnet bemærker, at nævnet ved tidligere kendelser har accepteret, at der i særlige tilfælde kan ske en fremadrettet ophævelse af en forsikringstagers forsikring, som dækker erhvervsevnetab. Nævnet har udtalt, at en sådan ophævelse af forsikringsdækningen med henvisning til, at forsikringstageren har handlet illoyalt og har tilsidet sine kontraktlige forpligtelser, kræver en vis grovhed i den udviste adfærd, ligesom der må stilles betydelige krav i bevismæssig henseende. Nævnet henviser til sine afgørelser i sagerne 92901 og 94121.

Nævnets finder, at det fremlagte observationsmateriale udgør tilstrækkeligt bevis for, at [[sagsøger]s] adfærd er af en sådan grovhed, at selskabet med henvisning til, at [[sagsøger]] har handlet groft illoyalt i forhold til sine kontraktlige forpligtelser, er berettiget til at ophæve [[sagsøger]s] erhvervsevnetabsforsikring.

Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at der er betydelige uoverensstemmelser mellem [[sagsøger]s] besvarelse af opfølgnings- og funktionsskemaer og det fremlagte observations- og internetmateriale, som viser, at [[sagsøger]s] generelle funktionsniveau er væsentlig bedre, end hvad der må antages på baggrund af hans oplysninger i de udfyldte funktionsskemaer og erklæringer."

2.3.5.4 Kendelsen blev underskrevet af ankenævnets formand Jens Kruse Mikkelsen, der også er dommer i Højesteret.

2.3.5.5 [sagsøger] har med den verserende retssag sagsøgt PFA Pension, idet [sagsøger] mener sig berettiget til yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse for perioden fra og med au-

gust 2022 til og med februar 2024 samt en tortgodtgørelse på kr. 50.000, fordi, der efter [sagsøger]s opfattelse ikke var tilstrækkeligt grundlag for at igangsætte personobservationer, jf. § 8 i bekendtgørelse nr. 1377 af 22. juni 2021 (herefter benævnt "bekendtgørelsen"). Personobservationer, der ifølge ankenævnet dokumenterer, at [sagsøger] har handlet groft illoyalt overfor PFA Pension.

2.4 Der er ikke grundlag for yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse

2.4.1 [sagsøger]s påstand 1 indebærer blandt andet betaling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse fra den 1. august 2022 og til og med februar 2024. Når [sagsøger] ikke har nedlagt påstand om betaling af forsikringsydelse fra den 1. juli 2022, fra hvilken dato PFA Pension ellers ophævede erhvervsevnetabsforsikringen, skyldes dette, at PFA Pensions udbetalte/bevilgede ydelser for juli 2022, dog under forbehold for tilbagesøgning, jf. brev af 27. juni 2022, bilag 4.

2.4.2 Påstanden 1 kræver en stillingtagen til, om PFA Pension var berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen pr. 1. juli 2022, idet der i sagens natur ikke kan ske udbetalinger fra en forsikring, der er ophævet. Retten skal således alene tage stilling til, om [sagsøger]s har ret til yderligere ydelser fra erhvervsevnetabsforsikringen, såfremt PFA Pension ikke kan ophæve erhvervsevnetabsforsikringen, jf. afsnit 2.3.

2.4.3 Såfremt retten måtte finde, at forsikringen ikke kan ophæves, er det [sagsøger], der efter almindelige forsikringsretlige Principper har bevisbyrden for, at han har et dækningsberettigende erhvervsevnetab efter den 1. juli 2022, herunder at hans erhvervsevne er nedsat med halvdelen i forhold til ethvert erhverv.

2.4.4 [sagsøger]s helbredsmæssige erhvervsevne skal som udgangspunkt vurderes i forhold til ethvert erhverv. Indtil den helbredsmæssige erhvervsevne er stationær, kan PFA Pension dog vurdere [sagsøger]s erhvervsevne i forhold til det erhverv, som [sagsøger] hidtil har arbejdet inden for, hvilket skete med PFA Pensions bevillingsbreve af 18. november 2020 (bilag 4, underbilag 3), 17. februar 2021 (bilag 4, underbilag 4) samt 1. november 2021 (bilag 4, underbilag 5). Da [sagsøger] på tidspunktet for PFA Pensions endelige beslutning om ophævelse af erhvervsevnetabsforsikring den 4. oktober 2022, bilag D, fortsat oplyste væsentlige funktionsevneindskrænkninger, skal [sagsøger]s erhvervsevne vurderes i forhold til ethvert erhverv, hvilket ankenævnet da også lagde til grund, bilag 17, s. 79f.

2.4.5 Det gøres gældende, at det foreliggende observationsmateriale meget overbevisende dokumenterer, at [sagsøger] ikke er begrænset af de symptomer og gener, han ellers har oplyst til PFA Pension. Under henvisning til det anførte i dette processkrift, herunder særligt afsnit 2.3.4, gøres det gældende, at [sagsøger] er i stand til at arbejde mere end halvdelen af, hvad der er sædvanligt for fuldt erhvervsdygtige personer med lignende uddannelse og alder, og at [sagsøger]s helbredsmæssige erhvervsevne i forhold til ethvert erhverv således ikke er nedsat med mindst halvdelen.

2.4.6 I den forbindelse henvises der også til ankenævnets afgørelse, der fandt, at [sagsøger]s generelle erhvervsevne ikke er nedsat med halvdelen, bilag 17, s. 79f. I den forbindelse udtalte ankenævnet blandt andet:

"Nævnet har også lagt vægt på, at [[sagsøger]] i observationsmaterialet ikke fremstår fysisk begrænset, og at han ses at bevæge sig udebesværet i normalt tempo. Nævnet bemærker, at [[sagsøger]] kun er observeret med synlig svimmelhed i forbindelse med to besøg hos kommunen, og at [[sagsøger]] ved de øvrige observationer samme dage fremstod uden begrænsninger. [[sagsøger]] ses udføre en række arbejdsopgaver relateret til sit dyrehold, og på observationsdagene ses [[sagsøger]] at være væk fra hjemmet i et betydeligt antal timer. Dette står i væsentlig kontrast til [[sagsøger]] oplysninger til selskabet, kommunen og læger. [[sagsøger]] har herved bragt sig i en bevismæssig vanskelig position, hvilket forstærkes af arbejdsprøvnings- og virksomhedsdriften, hvor [[sagsøger]] under observationerne ses iført arbejdstøj med logo og køre i bil med logo for den virksomhed, som driver dyrehold. Virksomheden har en hjemmeside, der fremstår professionel. Man får således ikke det indtryk, at [[sagsøger]] aktiviteter ikke skulle være "erhvervsmæssige".

2.4.7 PFA Pension skal i øvrigt henvise til PFA Pensions lægekonsulentvurderinger af 7. juni 2022, bilag F, og af 19. marts 2023, bilag G, hvor lægekonsulent [Navn] i overensstemmelse med ankenævnets afgørelse konkluderer, at de af PFA Pension observerede aktiviteter kan anvendes i arbejdsmæssig sammenhæng, og at [sagsøger]s generelle erhvervsevne ikke er nedsat med halvdelen.

2.4.8 At [sagsøger]s er i stand til at arbejde over halv tid, understøttes også af [sagsøger]s egne oplysninger i replikken om, at han nu arbejder hos [firmanavn], hvor han modtager en løn

svarende til en fuldtidsløn. Der henvises til PFA Pensions bemærkninger herom nedenfor i afsnit 2.6.

2.4.9 Sammenfattende har PFA Pension været berettiget til at indstille erhvervsevnetabsydelse pr. 1. juli 2022, jf. de gældende forsikringsbetingelser, bilag 4, underbilag 10, hvorfor PFA Pension skal frifindes fra [sagsøger]s påstand 1 om betaling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse.

2.5 Speciallægeerklæring udarbejdet for Alm. Brand Forsikring

2.5.1 Som bilag 28 har [sagsøger] fremlagt en neurologisk speciallægeerklæring af 4. november 2024, udarbejdet af overlæge Jørgen Degn. Erklæringen er udarbejdet på baggrund af en undersøgelse foretaget den 31. oktober 2024.

2.5.2 Speciallægeerklæringen er en ensidigt indhentet erklæring indhentet efter retssagens anlæg. Dette uanset at erklæringen ifølge [sagsøger] ikke er "udarbejdet til brug for denne sag". Erklæringen ville derfor kunne afskæres efter retsplejelovens § 341 a, hvad PFA Pension dog har afstået fra at gøre gældende af hensyn til sagens fremdrift.

2.5.3 Derimod gøres det gældende, at erklæringen ikke kan tillægges nogen bevismæssig værdi, ikke kun fordi erklæringen er indhentet efter sagens anlæg, men også fordi den har til formål af undersøge medicinsk årsagssammenhæng, som [sagsøger] også selv fremhæver. Spørgsmålet om medicinsk årsagsforbindelse er irrelevant for vurderingen af [sagsøger]s dækning i henhold til PFA Pensions forsikringsbetingelser, og det er irrelevant for sagens hovedspørgsmål; om [sagsøger] har handlet så illoyalt over for PFA Pension, at PFA Pension var berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen.

2.5.4 For så vidt angår selve indholdet af erklæringen bemærkes det i øvrigt, at den objektive del af undersøgelsen navnlig viser normale forhold, hvilket blot understøtter, at [sagsøger]s erhvervsevne ikke er nedsat med halvdelen.

2.5.5 Samtidig fremgår det af erklæringens afsnit "aktuelle symptomer", at [sagsøger] også i forbindelse med undersøgelsen den 31. oktober 2024 har oplyst omfattende gener til lægen, der hverken stemmer overens med observationsmaterialet eller det faktum, at [sagsøger] efter det oplyste fra 2024 har arbejdet hos [firmanavn] som IT-support, hvor han får en månedsløn på kr. 45.000 svarende til en fuldtidsløn (replikkens afsnit G). Nærmere herom nedenfor i afsnit 2.6.

Speciallægeerklæringen kan derfor også af den grund ikke tillægges nogen betydning.

2.5.6 Med [sagsøger]s påstand 1 kræver i øvrigt udgiften på kr. 12.250 til indhentning af erklæringen afholdt af PFA Pension. Dette krav bestrides. har indhentet erklæringen ensidigt, ligesom erklæringen er uden betydning for det krav, som rejser mod PFA Pension, jf. ovenstående bemærkninger. Erklæringen har derfor ikke været nødvendig for sagens forsvarlige udførelse, jf. retsplejelovens § 316, stk. 1, 1. pkt.

2.6 s nye jobs

2.6.1 I replikkens afsnit G har [sagsøger] oplyst, at han angiveligt har været i ulønnet praktik hos [virksomhed I] i februar/marts 2023 "som en vennetjeneste", hvorefter han var i praktik hos [virksomhed II], "hvor opgaven var at implementere et økonomisystem". har også oplyst, at han i 2024 startede hos [virksomhed III] som IT-support, hvor han nu får en månedsløn på kr. 45.000. På den baggrund oplyser :

"Derfor finder det mest rimeligt, at han ikke er berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne siden 1. april 2024, så længe han kan varetage det nævnte job, og så længe hans arbejdsgiver lader ansættelsen fortsætte".

2.6.2 Videre har [sagsøger] fremført betragtninger om, at han var i stand til at tjene meget før ulykken, og at [sagsøger] s nuværende månedsløn på kr. 45.000 nok er en fuldtidsløn for nogen, men tilsyneladende ikke for [sagsøger] .

2.6.3 For det første er det irrelevant for vurderingen af [sagsøger]s erhvervsevne, hvad [sagsøger] selv finder rimeligt, og hvad der ifølge ham selv kan betragtes som en fuldtidsløn. Afgørende er, om [sagsøger]s evne til at udføre arbejde ud fra en rent helbredsmæssig betragtning er nedsat med mindst halvdelen, og det er tydeligvis ikke tilfældet.

2.6.4 For det andet er ovennævnte oplysninger nye for PFA Pension. [Sagsøger] har i hvert fald siden primo marts 2023 været aktiv med erhvervsarbejde, selvom han sideløbende hermed, herunder i forbindelse med blandt andet sagen for ankenævnet (der verserede i perioden februar 2023 til september 2023), har gjort gældende, at hans erhvervsevne var nedsat til det ubetydelige. Dette uden at oplyse

noget om ovennævnte erhvervsaktiviteter, selvom disse oplysninger selvsagt også er relevante for vurderingen af [sagsøger]s erhvervsevne. Henset til de omfattende gener, [sagsøger] ellers har oplyst til PFA Pension, forekommer det derfor påfaldende, at han har haft overskud til at give arbejdskraft som "vennetjenester". Det forekommer også påfaldende, at [sagsøger] har været i stand til at implementere et økonomisystem, selvom han efter eget udsagn lider af omfattende kognitive gener.

2.6.5 Mest påfaldende er det dog, at [sagsøger] fra 2024 har arbejdet hos [Virksomhed] til en løn, der svarer til en fuldtidsløn. Dette samtidig med, at [sagsøger] i både ankenævnssagen og retssagen har gjort gældende, at han ikke har fået det bedre helbredsmæssigt, tværtimod. I den forbindelse henviser [sagsøger] blandt andet til ovennævnte speciallægeerklæring af 4. november 2024, bilag 28, hvor [sagsøger] til overlægen i det væsentlige har oplyst de samme gener, som han oplyste til PFA Pension forud for ophævelsen af erhvervsevnetabsforsikringen. Uanset dette ser [sagsøger] sig nu pludselig i stand til at arbejde i et omfang, der berettiger til en fuld- tidsløn. Dette endda i et job, der angiveligt indebærer rejser rundt i Eu-ropa væk fra det danske sundhedssystem, hvilket selvsagt også må formodes at stille særlige krav til [sagsøger]s helbred.

2.6.6 Da [sagsøger] hverken på ophævelsestidspunktet den 1. juli 2022 eller på nuværende tidspunkt opfylder betingelserne for udbetaling af erhvervsevnetabsydelse eller præmiefritagelse, følger det naturligt heraf, at [sagsøger] på intet tidspunkt i den periode, som der kræves erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse for, har opfyldt betingelserne, og at han har været i ond tro herom.

2.7 [sagsøger]s anbringender vedrørende offentligretlig regulering m.m.

2.7.1 Indledning

2.7.1.1 Som nævnt indledningsvist, har [sagsøger] under sagens forberedelse forsøgt at få sagen til at handle om alt andet end det, sagen reelt handler om, nemlig at navnlig PFA Pensions personobservationer og internetundersøgelse viser, at [sagsøger] har handlet groft illoyalt overfor PFA Pension, og at erhvervsevnetabsforsikringen følgelig kan ophæves, subsidiært at [sagsøger] ikke er berettiget til yderligere forsikringsydelse, jf. gennemgangen ovenfor. I den forbindelse har [sagsøger] undladt at forholde sig til selve indholdet af PFA Pensions observationsmateriale og de aktiviteter, som materialet doku-

menterer, at [sagsøger] har udført. Dette selvom ankenævnet har fundet, at materialet dokumenterer, at erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves.

2.7.1.2 I stedet har [sagsøger] gjort gældende, at PFA Pension ikke har overholdt diverse offentligretlig regulering, tilbageholdt og manipuleret oplysninger m.v. Disse synspunkter bestrides, ligesom det gøres gældende, at synspunkterne er irrelevante for rettens vurdering af, om erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves, eller om [sagsøger] er berettiget til yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse.

2.7.1.3 [sagsøger] har i stævningens afsnit 68 anført følgende: "[sagsøger] gør ikke gældende, at retten i nærværende sag skal prøve, om de indsamlede oplysninger berettigede til standsning af udbetalingerne, medmindre retten måtte finde, at prøvelse af de indsamlede oplysninger er nødvendig for stillingtagen til ansvaret og godtgørelsen."

2.7.1.4 Det følger af forhandlingsprincippet, en almindelig grundsætning inden for den civile retspleje, at parterne må frembringe det processtof, som parterne ønsker at gøre gældende til støtte for deres påstande. Sagen afgøres således alene på baggrund af de anbringender, beviser m.v., som parterne gør gældende for retten. [sagsøger] er repræsenteret af advokat, hvorfor der ikke er grundlag for at fravige dette udgangspunkt. Derfor kan [sagsøger] ikke overlade det til retten at vurdere, om retten skal tage stilling til observationsmaterialet.

2.7.1.5 Efter PFA Pensions opfattelse har [sagsøger] således ikke på det foreliggende gjort relevant processtof gældende til støtte for sine påstande om, at erhvervsevnetabsforsikringen fortsat er i kraft, og at [sagsøger] er berettiget til betaling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. Allerede af denne grund skal PFA Pension frifindes for [sagsøger]s krav.

2.7.1.6 For det tilfælde, at retten måtte finde, at PFA Pension ikke skal frifindes fra [sagsøger]s krav allerede på baggrund af ovennævnte betragtning, vil PFA Pension nu behandle [sagsøger]s synspunkter, selvom de efter PFA Pensions opfattelse er irrelevante for rettens vurdering af, om erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves, eller om [sagsøger] er berettiget til yderligere erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse.

2.7.2 Der forelå en velbegrundet og dokumenteret mistanke inden beslutning om personobservation PFA Pensions mistankegrundlag

2.7.2.1 Ved en gennemgang af akterne i [sagsøger]s forsikrings-sag fik PFA Pension en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at [sagsøger] havde afgivet urigtige oplysninger til PFA Pension eller tilbageholdt væsentlige informationer. Denne mistanke var baseret på en række forhold, der oplystes i det følgende. For en ordens skyld bemærkes det, at der til brug for behandlingen af nærværende retssag er indsat bilagshenvisninger, hvilket alene er sket for nemheds skyld:

1. I [sagsøger]s anmeldelse af 20. august 2021 (bilag 4, underbilag 8), samt i anmeldelsen af 10. december 2020 (bilag 4, underbilag 7), oplyste [sagsøger], at han havde en 60-timers arbejdsuge, før han blev sygemeldt. I [sagsøger]s anmeldelse af 23. februar 2020, bilag 7, oplyste han derimod, at han arbejdede 37 timer om ugen før sygemeldingen,
2. I forbindelse med undersøgelsen den 21. januar 2020 (bilag 4, underbilag 14) blev det lægeligt vurderet, at [sagsøger] havde fået klassiske følger af hjernerystelsen, og at symptomerne kunne vare 6-12 måneder. Selvom det på tidspunktet af PFA Pensions gennemgang af akterne i [sagsøger]s forsikringssag var ca. to og et halvt år siden, at uheldet skete, havde [sagsøger] imidlertid fortsat betydelige gener,
3. På skadestuen dagen efter ulykken den 5. december 2019 oplyste [sagsøger] ikke, at han havde haft ufrivillig urinafgang i forbindelse med uheldet. Derimod oplyste han, at han huskede ulykken/hændelsen (bilag 4, underbilag 11). Mere end to måneder efter oplyste [sagsøger] til neuropsykologen fra Center for Hjerneskade, at han havde haft ufrivillig urinafgang, og at han ikke kunne huske ulykken (bilag 4, underbilag 16),
4. På skadestuen den 6. december 2019 oplyste [sagsøger], at han havde fået en "fitnessbold" i hovedet (bilag 4, underbilag 11). Til PFA Pension oplyste han, at han fik en stålkugle/jernkugle i hovedet (bilag 4, underbilag 34),
5. Af journalerne fra undersøgelserne på skadestuen den 6. december 2019 fremgår det, at [sagsøger] i første omgang oplyste, at han ikke havde været bevidstløs ved uheldet. Ved genfortælling senere samme dag oplyste [sagsøger], at han var usikker på,

om han havde været bevidstløs (bilag 4, underbilag 11). Til opfølgningssamtale på jobcenteret den 29. januar 2020 oplyste han derimod, at han besvimele i forbindelse med ulykken (bilag 4, underbilag 15),

6. De to selskaber [firmanavn samt firmanavn] har begge kontakttелефонnummeret xx xx xx xx. Dette telefonnummer anvendes også af [sagsøger]s enkeltmands-virksomhed, [firmanavn] (bilag A),

7. I [sagsøger]s anmeldelse til PFA Pension af den 20. august 2021 (bilag 4, underbilag 8), angav han, at han før sin sygemelding arbejdede i sin kones selskab [firmanavn]. [sagsøger] undlod dog at oplyse til PFA Pension, at han rent faktisk er stifter af både [firmanavn og firmanavn], ligesom han havde været direktør i selskaberne,

8. [sagsøger]s kones virksomhed [firmanavn har branchekoden " 620100 Computerprogrammering". Dette står i kontrast til, at [sagsøger]s kone ifølge sin LinkedIn-profil (bilag A) var ansat på fuld tid hos [virksomhed], hvor hun var assistent for selskabets ledelse, ligesom hun er uddannet indenfor salg/marketing. Hverken [sagsøger]s kones virksomhed [firmanavn] eller [firmanavn] er nævnt på [sagsøger]s kones LinkedIn-profil, selvom hun er ejer af selskaberne og genererede et godt og stabilt overskud i [firmanavn] (bilag 4, underbilag 30),

9. I [sagsøger]s anmeldelse til PFA Pension af den 23. februar 2020 (bilag 4, underbilag 6), oplyste han, at han hverken på tidspunktet for sin sygemelding eller efter sin sygemelding havde været selvstændig. Ligeledes oplyste [sagsøger], at han hverken før eller under sin sygemelding havde haft andet arbejde ud over sit arbejde hos [Virksomhed].

PFA Pension har fremlagt tilstrækkelig dokumentation for mistankegrundlaget

2.7.2.2 Det er korrekt, at kravet til forudgående mistankegrundlag ikke kan opfyldes efter igangsætning af personobservationer, og dette er da heller ikke sket i denne sag. Imidlertid kunne PFA Pension selv sagt ikke præsentere [sagsøger] for mistankegrundlaget, førend observationerne var blevet afsluttet, idet hele formålet med observationerne ellers ville blive forspildt.

2.7.2.3 [sagsøger] blev ved sin daværende advokat gjort bekendt med ovennævnte mistankegrundlag, da Plesner som advokat for PFA Pension præsenterede [sagsøger] for PFA Pensions observationer, jf. Plesners brev af 27. juni 2022, bilag 4. I den forbindelse redegjorde Plesner for mistankegrundlaget.

2.7.2.4 Derfor bestrides det også, at PFA Pension har "undladt at dokumentere" mistankegrundlaget. PFA Pension er alene forpligtet til at dokumentere mistankegrundlaget i kraft af en redegørelse herfor, jf. bekendtgørelsens § 10, hvoraf fremgår:

"Forsikringsselskabet skal indenfor rimelig tid, efter personovervågningen er afsluttet, på papir eller andet varigt medium fremlægge de oplysninger, der er indsamlet i undersøgelsen, for skadelidte, jf. i øvrigt § 5. Forsikringsselskabet skal samtidig redegøre for, hvorfor der forelå en velbegrunnet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har betydning for vurderingen af, om skadelidte var berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning, jf. § 8.

Stk. 2.

Forsikringsselskabet skal ikke fremlægge de oplysninger for skadelidte, som skadelidte ikke har krav på at få indsigt i eller oplysning om i henhold til databeskyttelsesreglerne." (min understregning)

2.7.2.5 Plesners redegørelse for PFA Pensions mistankegrundlag var særdeles præcis og bestod af samlet ni punkter. Herved blev det dokumenteret, at betingelserne for observation var opfyldt. Samtlige af de oplysninger, som indgik i PFA Pensions mistankegrundlag, var PFA Pension i besiddelse af, førend observationerne blev igangsat, ligesom [sagsøger]s daværende advokat med brev af 27. juni 2022 fik tilsendt kopi af disse oplysninger, jf. bilag 4 med underbilag. Følgelig bestrides det, at der ikke skulle foreligge dokumentation for, hvilke oplysninger der dannede grundlag for beslutning om personobservation.

2.7.2.6 [sagsøger] har under sagens forberedelse blandet andet fremsat editionsbegæring om, at PFA Pension skulle fremlægge den skriftlige indstilling til PFA Pensions daværende koncerndirektør, [Navn], om iværksættelse af personobservationer af [sagsøger] (mistankegrundlaget). Se hertil replikkens afsnit C.2. Retten gav herefter PFA Pension medhold i, at [sagsøger] alle-

rede har fået indsigt i mistankegrundlaget, jf. rettens kendelse af 29. januar 2025, hvoraf fremgår:

"[Sagsøger] blev gjort bekendt med PFA's mistankegrundlag, jf. Advokatfirmaet Plesners brev af 27. juni 2022 (sagens bilag 4), som er et dokument på 388 sider, som indeholder bl.a. observationsrapporter fra den 14. marts 2022 og frem (bilag 31) og aktivitetsrapport fra den 14. marts 2022 og frem (bilag 32)

Retten lægger til grund, at oplysningerne i advokatfirmaet Plesners brev af 27. juni 2022 indgår i PFA's interne dokument." (min understregning)

2.7.2.7 Derfor er der heller intet grundlag for at tillægge den "manglende fremlæggelse af dokumentation for, at mistankekravet skulle have været opfyldt" processuel skadevirkning, selvom [sagsøger]også har gjort dette gældende (stævningens afsnit I.2).

2.7.2.8 [sagsøger] har fortolket rettens kendelse af 29. januar 2025 således, at PFA Pension indsamlede oplysninger til brug for PFA Pensions mistankegrundlag helt frem til den 23. juni 2022 (der menes formentlig 27. juni 2022) og dermed på bagkant af de gennemførte personobservationer, der fandt sted i perioden 14. marts 2022 til 3. juni 2022 (se afsnit E i processkrift 1). Der er intet grundlag for en sådan fortolkning, der i øvrigt forekommer meget illoyal.

2.7.2.9 I replikkens afsnit C.1 har [sagsøger] indsat et skema med oversigt over de bilag, som [Navn] ifølge [sagsøger]s egen overbevisning kunne have haft kendskab til inden igangsætning af observationerne primo marts 2022. Herefter påpeger [sagsøger], at de pågældende dokumenter ikke kunne danne grundlag for en mistanke. Nogle af oplysningerne nævnt i skemaet indgår imidlertid slet ikke i PFA Pensions mistankegrundlag, jf. brev af 27. juni 2022, bilag 4. Videre henviser skemaet ikke til oplysningerne i interneundersøgelsen, bilag A, selvom nogle af oplysningerne i internetundersøgelsen indgik i mistankegrundlaget. Med skemaet konstruerer [sagsøger] således sit eget mistankegrundlag for herefter at gøre gældende, at det er mangelfuldt. Det forekommer lidet overbevisende.

Generelt om indholdet af mistankegrundlaget

2.7.2.10 I stævningens afsnit D.3 ses [sagsøger] at vurdere mistankegrundlaget "punkt for punkt", men det er selvsagt sagens samlede mistankegrundlag, der skal lægges til grund ved vurderingen af,

om bekendtgørelsens § 8 er opfyldt. Der forelå i sagen netop særdeles mange forhold, der ikke hang sammen, ligesom flere af mistankegrundlagets punkter hænger naturligt sammen.

2.7.2.11 Generelt ses [sagsøger]s kritik af samtlige punkter i mistankegrundlaget i øvrigt at vedrøre [sagsøger]s egne holdninger til, hvad der er relevant at inddrage i et mistankegrundlag, samt [sagsøger]s egne holdninger til, om han har afgivet urigtige oplysninger til PFA Pension. Det er imidlertid irrelevant, hvad [sagsøger] selv måtte mene herom. Afgørende er blot, om mistanken kan siges at være "velbegrundet og dokumenteret", jf. bekendtgørelsens § 8, hvilket utvivlsomt er tilfældet i nærværende sag. Det vil altid være en konkret vurdering fra sag til sag, hvad der kan siges at udgøre et tilstrækkeligt mistankegrundlag, og der er ikke i de relevante forarbejder, herunder bemærkningerne til lovforslag nr. 193, som fremsat den 24. marts 2021, nærmere vejledning om, hvilke momenter, der kan inddrages i selskabets mistankegrundlag. Generelt må selskabet således indrømmes en vis adgang til at skønne, om der foreligger et tilstrækkeligt mistankegrundlag eller ej, herunder hvilke konkrete forhold, der kan inddrages som en del af mistankegrundlaget.

2.7.2.12 Det er korrekt, at ankenævnet ikke foretog en selvstændig vurdering af PFA Pensions mistankegrundlag. Ankenævnet foretog imidlertid en vurdering af, om [sagsøger] havde handlet groft illoyalt overfor PFA Pension. Ankenævnet nåede frem til, at dette var tilfældet. Dermed bekræfter ankenævnet, at PFA Pensions forudgående velbegrundede mistanke om, at [sagsøger] havde afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger af afgørende betydning for PFA Pensions vurdering af, om han havde ret til at modtage udbetaling og præmiefritagelse, rent faktisk "holdt vand". Dette skaber en klar formodning for, at PFA Pensions mistankegrundlag heller ikke var mangelfuldt.

Mistankegrundlagets enkelte punkter

2.7.2.13 Mistankegrundlaget var hverken helt eller delvist mangelfuldt. I tillæg til ovennævnte generelle betragtninger skal PFA Pension fremkomme med følgende bemærkninger til mistankegrundlagets enkelte punkter til støtte for, at PFA Pension har været berettiget til at inddrage alle punkter i mistankegrundlaget:

2.7.2.14 Ad mistankegrundlagets pkt. 1) I de nævnte anmeldelser oplyste [sagsøger] vidt forskellige oplysninger om sine arbejdstider før sin sygemelding. Der er således ganske stor forskel på en 37 timers

arbejdsuge og en arbejdsuge på 60 timer. Det er noteret, at [sagsøger] nu begrundet de divergerende oplysninger med en børsnotering. Uanset den særdeles omfattende behandling af sagen for ankenævnet m.v., har [sagsøger] ikke tidligere gjort dette gældende. [sagsøger]s argumentation må herefter karakteriseres som en eftertænkning. PFA Pensions mistankegrundlag skal ikke vurderes "bagudrettet", men på baggrund af de oplysninger, som PFA Pension var i besiddelse af, førend der blev truffet beslutning om at igangsætte observationer.

2.7.2.15 Ad mistankegrundlagets pkt. 2) PFA Pension stiller sig uforstående overfor, at PFA Pension ikke skal kunne inddrage lægefaglige vurderinger i sit mistankegrundlag. At [sagsøger] er uenig i lægens vurdering, er uden betydning.

2.7.2.16 Ad mistankegrundlagets pkt. 3-5) Forholdene nævnt i de tre punkter skal læses i sammenhæng. De nævnte oplysninger viser, at [sagsøger] på flere punkter afgav divergerende oplysninger om hændelsesforløbet i forbindelse med ulykken den 5. december 2019.

2.7.2.17 Ad mistankegrundlagets pkt. 6-8) Forholdene nævnt i de tre punkter skal læses i sammenhæng. Oplysningerne gav PFA Pension en mistanke om, at [sagsøger] ikke havde oplyst PFA Pension om samtlige af sine erhvervsaktiviteter, herunder at det reelt var [sagsøger], ikke [sagsøger]s kone, der drev virksomhederne [firmanavn] og [firmanavn]. Det bemærkes i den forbindelse, at PFA Pensions internetundersøgelse (bilag A) viser, at [sagsøger] var stifter af virksomheden [firmanavn] og [ansvarlig] i virksomheden. [firmanavn] har samme CVR-nummer som [firmanavn], nemlig xxxx, som [sagsøger] ellers havde oplyst var hans kones selskab. Hverken virksomheden [firmanavn] eller den anden virksomhed, som [sagsøger]s kone ejede ([firmanavn]), var nævnt på [sagsøger]s kones LinkedIn-profil, idet konen derimod oplyste, at hun arbejdede fuld tid hos en helt tredje virksomhed. Dette selvom hun var ejer af selskaberne og genererede et godt og stabilt overskud i [firmanavn]. At [sagsøger]s kone i virksomhedsregisteret var registreret som reel ejer af [firmanavn] var således tilsyneladende ren proforma.

2.7.2.18 Det er uden betydning, om oplysningerne var offentligt tilgængelige, idet dette ikke ændrer på, at [sagsøger] af egen drift skulle oplyse PFA Pension om sine reelle forhold. Det er også uden betydning, om [sagsøger] selv synes, at oplysningerne er ligegyldige.

dige. Som det også fremgår af Plesners brev af 27. juni 2022, var PFA Pension i øvrigt bekendt, at [sagsøger] til PFA Pension havde oplyst, at han havde en selvstændig virksomhed med CVR-nummer xxxxxx (samme CVR-nummer som [sagsøger]s enkeltmandsvirksomhed, [firmanavn]), som der var "lidt omsætning i" i form af servicearbejde på en tankstation. Dette ændrer ikke på, at [sagsøger] ikke havde oplyst om de øvrige ovennævnte forhold.

2.7.2.19 Ad mistankegrundlagets pkt. 9) Hverken PFA Pension eller Plesner har oplyst noget urigtigt i mistankegrundlagets pkt. 9. Det bemærkes, at det var [sagsøger] selv, der i sin anmeldelse af 23. februar 2020 (bilag 4, underbilag 6) oplyste, at han hverken på tidspunktet for sin sygemelding eller efter sin sygemelding havde været selvstændig, ligesom han oplyste, at han hverken før eller efter sin sygemelding havde haft andet arbejde ud over sit arbejde hos [Virksomhed]. I det efterfølgende opfølgningsskema af 14. januar 2021 (bilag 4, underbilag 26), samt i den efterfølgende anmeldelse af 20. august 2021 (bilag 4, underbilag 8), fandt [sagsøger] herefter udelukkende anledning til at oplyse PFA Pension om, at han havde enkeltmandsvirksomheden [firmanavn], men at han ikke selv arbejdede der, og at han før sin sygemelding arbejdede som IT-konsulent i sin kones selskab [firmanavn].

[sagsøger] nævnte således intet om [firmanavn], selvom [sagsøger] er stifter af denne virksomhed, og selvom [sagsøger]s aktiviteter i forbindelse med [driften] havde stået på siden 2020, jf. PFA Pensions internetundersøgelse (bilag A).

2.7.3 Straffelovens § 242

2.7.3.1 I stævningens afsnit 56 gør [sagsøger] gældende, at årsagen til, at § 8 i bekendtgørelsen ikke er strafbelagt, er, at gerningsindholdet i bekendtgørelsen § 8 "tillige er indeholdt i straffelovens § 242 om stalking. Overtrædelse af bekendtgørelsen er samtidig en realisering af gerningsindholdet i straffelovens stalking-bestemmelse". Dette bestrides. Bekendtgørelsens § 8 vedrører tilvejebringelse af et velbegrundet og dokumenteret mistankegrundlag, førend forsikringsselskabet overhovedet igangsætter personobservation, mens straffelovens § 242 vedrører selve kontakten, forfølgelsen eller chikanen af forurettede. Der er således tale om to vidt forskellige bestemmelser, og bekendtgørelsen § 8 kan derfor ikke indeholdes i straffelovens § 242.

2.7.3.2 Særligt for så vidt angår den konkrete sag bemærkes det i øvrigt, at overtrædelse af § 242 forudsætter, at den uønskede forfølgelse/kontakt kan karakteriseres som "systematisk og vedvarende". Dette er ikke

tilfældet i nærværende sag, idet observationen fandt sted over en nærmere afgrænset periode med henblik på at afdække den af [sagsøger] udviste groft illoyale adfærd. Allerede af den grund er straffelovens § 242 ikke overtrådt i nærværende sag, ligesom det bemærkes, at det er anklagemyndigheden, ikke privatpersoner, der har kompetence til at rejse tiltale for overtrædelse af straffelovens § 242. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne nedenfor i afsnit 2.8.

2.7.4 [sagsøger] har ikke ret til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse grundet påstået overtrædelse af offentligretlig regulering

2.7.4.1 I stævningens afsnit 10, 60 og 61 samt afsnit G.3 ses [sagsøger] at gøre gældende, at PFA Pension er aftaleretligt forpligtet til at efterbetale erhvervsevnetabsydelse og genoptage udbetalingerne, allerede fordi PFA Pensions afgørelse om ophøret af de pågældende udbetalinger skulle være truffet på baggrund af ulovlige beviser, konkret PFA Pensions observationsmateriale, som ifølge [sagsøger] derfor skal slettes. Tilsvarende ses [sagsøger] at gøre gældende, at ankenævnets kendelse er ugyldig, fordi den er truffet på baggrund af observationsmaterialet. Det anførte bestrides.

2.7.4.2 [sagsøger] blander den offentligretlige og aftaleretlige regulering sammen. PFA Pensions overholdelse af offentligretlig regulering, herunder bekendtgørelsen og databeskyttelsesforordningen, er den aftaleretlige regulering PFA Pension og [sagsøger] imellem uvedkommende. Afgørende for vurderingen af, om [sagsøger] er berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse fra PFA Pension, er således den gældende forsikringsaftale samt den bagvedliggende obligationsretlige regulering, herunder retspraksis om, at selskabet kan ophæve forsikredes erhvervsevnetabsforsikring, såfremt forsikrede har handlet illoyalt overfor selskabet. Det foreliggende bevismateriale, herunder PFA Pensions observationsmateriale, dokumenterer, at [sagsøger] har handlet illoyalt overfor PFA Pension, hvorfor PFA Pension kunne ophæve forsikringsaftalen og standse udbetalingerne, hvad ankenævnet gav PFA Pension medhold i.

2.7.4.3 Derfor er spørgsmålet om sletning, herunder den af [sagsøger] fremhævede afgørelse af 17. maj 2018 fra Datatilsynet, uden betydning for denne sag. Datatilsynets offentligretlige sanktioner, f.eks. krav om sletning, er den aftaleretlige stilling parterne imellem uvedkommende. Såfremt PFA Pension rent faktisk blev pålagt at slette observationsmaterialet (hvad PFA Pension ikke er blevet), ændrer dette ikke på, at [sagsøger] har handlet illoyalt overfor PFA Pension.

2.7.4.4 Såfremt spørgsmålet om sletning i henhold til offentligretlig regulering rent faktisk havde betydning for spørgsmålet om dækning i henhold til en privat forsikringsaftale, ville dette betyde, at forsikrings-selskabet kunne blive forpligtet til at yde forsikringsdækning, selvom forsikrede end ikke er berettiget til dækning i henhold til forsikringsaf-talen. En sådan retstilstand forekommer urimelig og vil være i strid med hele formålet med forsikringsaftalen, og en sådan retstilstand gæl-der da heller ikke.

2.7.4.5 At spørgsmålet om observationsmaterialets lovlighed er uden betydning for dels rettens vurdering af de af [sagsøger] nedlagte påstande, dels gyldigheden af ankenævnets kendelse, følger også af den kendsgerning, at der ikke i dansk ret gælder nogen generel regel om, at det kun er beviser, der er tilvejebragt på lovlig vis, der kan fremlægges i en retssag. I den forbindelse bemærkes det, at videooptagelserne af [sagsøger] ikke er af en sådan karakter, at de åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden, jf. også afsnit 2.8 nedenfor.

2.7.5 De fremlagte videoklip (bilag C)

2.7.5.1 I replikkens afsnit E gør [sagsøger] gældende, at PFA Pension ikke har fremlagt det fulde videomateriale. Dette bestrides.

2.7.5.2 PFA Pension har allerede fremlagt det fulde observationsmateri-ale i sagen, herunder videoer, fotos og beskrivelser, som gengivet i ob-servationsrapporterne, og der er således ikke yderligere at fremlægge. Der er derfor ikke grundlag for at tillægge "manglende" fremlæggelse af yderligere materiale processuel skadevirkning.

2.7.5.3 Særligt for så vidt angår videomaterialet (bilag C) bemærkes det, at videooptagelserne kun viser udsnit af det, som PFA Pensions obser-vatører har konstateret med det blotte øje, og som i øvrigt er beskrevet i observationsrapporterne (bilag B). PFA Pension har ikke videofilmet samtlige af [sagsøger]s aktiviteter, og for en fuldstændig gengi-velse af PFA Pensions observationer henvises der derfor til observa-tionsrapporterne. Videooptagelserne skal derfor sammenholdes med observationsrapporterne samt aktivitetsrapporten (bilag 4, underbilag 32).

2.7.5.4 Da de fuldstændige observationer netop fremgår af observa-tionsrapporterne, er de indsamlede personoplysninger i forbindelse med personobservationerne følgelig heller ikke "selektivt udvalgt", selvom [sagsøger]s forudsætter dette. PFA Pension har derfor

heller ikke indsamlet personoplysninger i strid med databeskyttelsesforordningens artikel 5.

2.7.6 Journalnotaterne fra [Navn]

2.7.6.1 [sagsøger] har både under ankenævns sagen og under denne retssag gjort gældende, at PFA Pension har hemmeligholdt journalnotaterne fra [Navn]. Dette bestrides.

2.7.6.2 Journalnotaterne blev ikke vedlagt Plesners brev af 27. juni 2022, hvad PFA Pension da heller ikke havde pligt til at gøre, men journalnotaterne blev eftersendt til [sagsøger] i forbindelse med [sagsøger]s daværende advokats indsigtsanmodning og yderligere henvendelse herom, jf. mailkorrespondancen i bilag 33. PFA Pension har ikke hemmeligholdt journalnotaterne, og havde da heller ingen grund til dette. Journalnotaterne ændrer nemlig ikke på, at [sagsøger] har handlet illoyalt over for PFA Pension, herunder fordi [Navn] i forbindelse med sine vurderinger ikke var bekendt med PFA Pensions observationsmateriale, der dokumenterer [sagsøger]s illoyale adfærd overfor PFA Pension. Dette følger også af det forhold, at journalnotaterne blev behandlet i forbindelse med sagen for ankenævnet, jf. processkrifterne fra sagen, bilag E. Som bekendt gav ankenævnet PFA Pension medhold.

2.7.7 Vedrørende "opsigelse" af erhvervsevnetabsforsikringen

2.7.7.1 PFA Pension er enig med [sagsøger] i, at erhvervsevnetabsforsikringen ikke kan opsiges, efter at en dækningsberettigende skade er opstået, og mens der udbetales ydelser fra forsikringen. Denne sag handler dog ikke om PFA Pensions adgang til at opsiges erhvervsevnetabsforsikringen i henhold til forsikringsaftalen, men om PFA Pensions adgang til at ophæve forsikringen i henhold til almindelige forsikringsretlige og obligationsretlige principper på baggrund af [sagsøger]s illoyale adfærd overfor PFA Pension. Det af [sagsøger] anførte i processkrift 2, afsnit B.2, er derfor ikke relevant for sagen.

2.8 Der er intet grundlag for godtgørelse for tort

2.8.1 Intet grundlag for tortgodtgørelse efter EAL

2.8.1.1 Det bestrides, at [sagsøger] er blevet udsat for en fredskrænkelser eller nogen anden for form krænkelser i øvrigt, der berettiger til en godtgørelse efter EAL § 26, stk. 1.

2.8.1.2 Generelt bemærkes det, at selv grove krænkelse af privatlivets fred ikke i sig selv berettiger til godtgørelse for tort, idet det er betingelse herfor, at krænkelsen har været egnet til at nedsætte den krænkedes selv- og æresfølelse.

2.8.1.3 I stævningen forudsætter [sagsøger], at [sagsøger] er berettiget til tortgodtgørelse, "allerede fordi mistankegrundlaget ikke var overholdt". Dette bestrides. PFA Pensions beslutning om at igangsætte personobservation er ikke i sig selv egnet til at krænke [sagsøger]s selv- og æresforståelse.

2.8.1.4 PFA Pension noterer sig, at [sagsøger] ikke i stævningen forholder sig til det materielle indhold af observationsmaterialet, herunder hvilke dele af observationerne, der skulle udgøre en krænkelse af [sagsøger]s selv- og æresfølelse. Heller ikke i denne henseende har [sagsøger] således gjort relevant processtof gældende til støtte for sin påstand om godtgørelse. Allerede af denne grund skal PFA Pension frifindes for denne påstand.

2.8.1.5 Desuagtet bemærkes det, at heller ikke indholdet af PFA Pensions observationer af [sagsøger] er egnet til at krænke [sagsøger]s selv- og æresforståelse. I den forbindelse bemærkes det, at observationerne bekræftede, at [sagsøger]s havde handlet groft illoyalt overfor PFA Pension, jf. også ankenævnets kendelse i sagen, bilag 17.

2.8.1.6 PFA Pensions observationer er i øvrigt sket under iagttagelse af gældende ret. Dette kommer eksempelvis til udtryk i, at PFA Pension - i overensstemmelse med straffelovens § 264 a - ikke har foretaget videoovervågning på privat grund, herunder i [lokation].

2.8.1.7 PFA Pension gennemførte også observationerne under hensyntagen til [sagsøger], nemlig på en sådan måde, at dette ikke virkede forulempende eller truende for ham. Observationerne blev således gennemført på en sådan måde, at det ikke var åbenbart for andre, at der fandt en observation sted. Det, som PFA Pension observerede, blev beskrevet objektivt, og PFA Pension har redeligt og loyalt medtaget alle relevante observationer, jf. observationsrapporterne i sagen, bilag B. Observationerne blev gennemført over en nærmere afgrænset periode, ligesom observationerne er foretaget af personer, der er særligt kvalificerede hertil.

2.8.1.8 Det bestrides også, at [sagsøger] er berettiget til en godtgørelse efter EAL § 26, stk. 4. Det bemærkes, at den pågældende bestemmelse har et snævert anvendelsesområdet, og at godtgørelse i henhold til bestemmelsen forudsætter, at [sagsøger] er blevet udsat for et forhold, der strafferetligt udgør en forbrydelse. Dette er ikke tilfældet i nærværende sag, og allerede af den grund er EAL § 26, stk. 4, irrelevant.

2.8.2 Intet grundlag for tortgodtgørelse efter GDPR

2.8.2.1 Der er heller ikke grundlag for godtgørelse for tort i medfør af GDPR, artikel 82 eller andre bestemmelser i GDPR i øvrigt.

2.8.2.2 Som det fremgår af Datatilsynets udtalelse af 7. februar 2025, bilag 31, afhænger vurderingen af, hvorvidt det var berettiget at indsamle og behandle personoplysninger som led i personovervågning, om den pågældende personovervågning var lovlig i medfør af bekendtgørelsen vedrørende undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber.

2.8.2.3 [sagsøger]s argumentation for, at der er sket indsamling i strid med bekendtgørelsen, består grundlæggende i, at der ikke forelå et tilstrækkeligt mistankegrundlag efter bekendtgørelsen § 8 forud for igangsætning af personobservation, at Plesner og PFA Pension har konstrueret et mistankegrundlag på bagkant af personobservationerne, og at [sagsøger] ikke er blevet gjort bekendt med det fulde mistankegrundlag, der også fremgår af en skriftlig indstilling til PFA Pensions daværende [stilling], [Navn].

2.8.2.4 Retten har imidlertid truffet kendelse om, at [sagsøger] er blevet gjort bekendt med PFA Pensions mistankegrundlag, idet mistankegrundlaget som oplyst i brev af 27. juni 2022 også fremgår af indstillingen til [Navn]. Der henvises til retsbog af 29. januar 2025.

2.8.2.5 Ved vurderingen af, om der forelå et tilstrækkeligt mistankegrundlag forud for igangsætning af personobservationer, skal der som oplyst i blandt andet svarskriftets afsnit 3.2.2 derfor tages udgangspunkt i mistankegrundlaget som gengivet i Plesners brev af 27. juni 2022, bilag 4.

2.8.2.6 PFA Pensions mistankegrundlag er ikke i strid med bekendtgørelsen, jf. afsnit 2.7.2 ovenfor, og PFA Pensions personobservationer er derfor heller ikke i strid med GDPR. Der er derfor heller ikke grundlag for en godtgørelse efter GDPR.

2.8.2.7 [sagsøger]s betragtninger om bevisbyrde og processuel skadevirkning kan ikke føre til en anden konklusion, idet PFA Pension har fremlagt de oplysninger, som PFA Pension er forpligtet til. Der henvises i den forbindelse til rettens kendelse om, at der hverken er grundlag for at pålægge PFA Pension at fremlægge PFA Pensions korrespondance med Plesner eller PFA Pensions skriftlige indstilling til [Navn], jf. retsbog af 29. januar 2025.

2.8.2.8 De databeskyttelsesretlige regler gælder selvfølgelig også for PFA Pension i forbindelse med personobservationer. Det bestrides dog, at PFA Pension skulle have overtrådt de databeskyttelsesretlige regler i forbindelse med observationerne af [sagsøger]. PFA Pensions behandling af [sagsøger]s personoplysninger er sket i overensstemmelse med PFA Pensions privatlivspolitik, hvilket [sagsøger]også blev orienteret om i brev af 27. juni 2022 (bilag 4, filens side 14), ligesom observationerne skete i overensstemmelse med bekendtgørelsen, jf. også afsnit 2.7.2.

2.8.3 Forrentningen af den eventuelle godtgørelse

2.8.3.1 Såfremt retten må nå frem til, at [sagsøger] er berettiget til en tortgodtgørelse, gøres det gældende, at forrentningen af det pågældende beløb da tidligst begynde at løbe fra den dag, hvor [sagsøger] påbegyndte retsforfølgning mod PFA Pension, jf. retsafgiftslovens 3, stk. 4, dvs. fra den 18. september 2024. Det bestrides, at beløbet kan kræves forrentet allerede fra den 4. juni 2024, hvor [sagsøger] udtog stævning mod [Navn]. Der er ikke hjemmel til dette i renteloven.

2.8.3.2 Der er heller ikke hjemmel i PFA Pensions proceserklæring af 4. september 2024, bilag 21, selvom [sagsøger] gør dette gældende. Af erklæringen fremgår det, at PFA Pension - såfremt [sagsøger] hævdede den daværende sag mod [Navn] - ikke under sagen mod PFA Pension ville gøre gældende, at PFA Pension ikke er rette sagsøgte for et civil sagsanlæg om overtrædelse af bekendtgørelsen. Det fremgår også af erklæringen, at PFA Pension forbeholder sig alle indsigelser og anbringender under retssagen mod PFA Pension. Der er intet grundlag for den meget udvidende fortolkning af erklæringen, som [sagsøger] anlægger.

3 SAMMENFATTENDE ANBRINGENDER

3.1 Mens det er [sagsøger], der som forsikringstager har bevis- byrden for, at [sagsøger] opfylder betingelserne for udbetaling af erhvervsevnetabsydelser og præmiefritagelse, er det PFA Pension, der som forsikringsselskab skal bevise, at PFA Pension har været berettiget til at ophæve [sagsøger] erhvervsevnetabsforsikring med poli-
cenr. xxx med virkning pr. 1. juli 2022.

3.2 På baggrund af ovenstående gøres det gældende, at PFA Pension har løftet bevisbyrden for, at [sagsøger] har handlet så illoyalt overfor PFA Pension ved at afgive urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af [sagsøger] erhvervsevne i forbindelse med PFA Pensions vurdering af [sagsøger]s fortsatte bevilling af erhvervsevnetabsydelser og præmiefritagelse, at PFA Pension er berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen. Subsidiært, at [sagsøger]i strid med sin oplysningspligt illoyalt bevidst har undladt at give PFA Pension meddelelse om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret, i en sådan grad, at PFA Pension er berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen.

3.3 [sagsøger] har således tilsidesat sine kontraktretlige pligter over for PFA Pension, herunder sin loyale samarbejds- og oplysningspligt. Det gøres derfor gældende, at PFA Pension har været berettiget til at ophæve [sagsøger]s erhvervsevnetabsforsikring med virkning fra den 1. juli 2022, som sket. Subsidiært gør PFA Pension gældende, at [Sagsøgers] ikke har et erhvervsevnetab på mindst halvdelen, og at han derfor ikke er berettiget til udbetaling og præmiefritagelse fra den 1. juli 2022.

3.3.1.1 Det bestrides, at PFA Pension ikke har overholdt diverse offentligt gretlig regulering, herunder bekendtgørelsen og GDPR, ligesom det bestrides, at PFA Pension har tilbageholdt og manipuleret oplysninger m.v. i den forbindelse gøres det også gældende, at [sagsøger]s anbringender i den henseende er irrelevante for rettens vurdering af, om erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves, eller om [sagsøger] er berettiget til yderligere erhvervsevnetabsydelser og præmiefritagelse

3.3.1.2 Det bestrides, at [sagsøger] er berettiget til nogen godtgørelse i medfør af EAL eller GDPR, ligesom [sagsøger]s rentekrav bestrides.

3.3.1.3 Endelig bestrides det, at PFA Pension skal afholde udgiften på kr. 12.250 til speciallægeerklæringen af 4. november 2024, bilag 28.

4 SAGSOMKOSTNINGER

4.1 Såfremt PFA Pension helt eller delvist vinder sagen, gøres det gældende, at PFA Pension skal tilkendes sagsomkostninger med et beløb i den højere ende i forhold til de af landsretten fastsatte takster, jf. landsretternes notat af 10. december 2019 om sagsomkostninger i civile sager. Såfremt [sagsøger] helt eller delvist vinder sagen, gøres det gældende, at [sagsøger]s skal tilkendes sagsomkostninger med et beløb i den lavere ende i forhold til de af landsretten fastsatte takster. I den forbindelse gøres det overordnet gældende, at [sagsøger]s tilrettelæggelse af sagen har ført til, at skriftvekslingen har fået og hovedforhandlingen vil få et langt større omfang, end hvad der var nødvendigt.

4.2 [sagsøger] har fremført en række anbringender vedrørende offentligretlig regulering m.v., der efter PFA Pensions opfattelse er irrelevante for rettens vurderingen af, om erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves, eller om [sagsøger] er berettiget til yderligere erhvervsevnestabsydelse og præmiefritagelse, jf. det anførte i afsnit 2.7.4. I den forbindelse har [sagsøger] indkaldt en række vidner, herunder [Navn] (daværende koncerndirektør i PFA Pension, nu administrerende direktør i [selskab] samt [Navn] (daværende direktør for sundhedsområdet hos PFA Pension, nu skadedirektør i [selskab]), der tilsyneladende begge er indkaldt til at afgive forklaring som led i [sagsøger]s anbringender om, at PFA Pension ikke skulle have overholdt offentligretlig regulering. Der henvises til [sagsøger]s vidnestævninger indleveret på sagsportalen den 1. juli 2025.

4.3 Generelt har [sagsøger] indkaldt særdeles mange vidner (i alt ti), hvilket efter PFA Pensions opfattelse er hovedårsagen til, at sagen er berammet til tre hele retsdage. Allerede ved meddelelse af 31. januar 2025 udtrykte PFA Pension sin skepsis over for dette:

"Det er PFA's opfattelse, at en hovedforhandling på tre hele dage er for meget, og at en koncentration af sagens bevisførelse kan bidrage til en kortere hovedforhandling. Af hensyn til sagens fremdrift vil PFA dog ikke modsætte sig sagsøgers ønske om, at hovedforhandlingen forlænges med yderligere 1/2 dag."

4.4 Efter PFA Pensions opfattelse kan erhvervsevnetabssager som den foreliggende som regel hovedforhandles på højst halvanden dag, såfremt bevisførelsen koncentrerer sig til det nødvendige. Retten synes at

være af samme overbevisning, jf. retsbog af 6. februar 2025, hvor retten udtaler:

"Retten skal imidlertid gentage opfordringen i retsbogen af 29. januar 2025 om koncentration af bevisførelsen under sagens hovedforhandling – og henviser herved til rettens erfaringer fra lignende sager, hvor der har været en betydelig koncentration af bevisførelsen. [...]"

4.5 Efter PFA Pensions opfattelse kunne denne sag også have været hovedforhandlet på maksimalt halvanden dag, såfremt [sagsøger]jellers havde bidraget til en tilskæring af sagen.

4.6 [sagsøger] har undladt at tage klart og utvetydigt stilling til, hvilke oplysninger, der påberåbes til støtte for hans påstande. [sagsøger] har i stedet forsøgt at overlade dette spørgsmål til retten, jf. det anførte og citerede i afsnit 2.7.1 ovenfor.

4.7 [sagsøger] har under sagens forberedelse blandt andet nedlagt tre påstande, der enten ikke egnede sig til retlig prøvelse eller savnede mening. [sagsøger] frafaldt efterfølgende de pågældende påstande, men inden da indebar de pågældende påstande yderligere skriftveksling for PFA Pension. For så vidt angår to af påstandene frafaldt [sagsøger] påstandene for så igen at fastholde dem, for så at frafalde dem til sidst. Der henvises til bemærkningerne i duplikkens af- snit 2.10 og 2.11 og processkrift A, afsnit 2.1 og 2.2.

4.8 [sagsøger] har under sagens forberedelse fremsat i alt 12 opfordringer og to editionsbegæring, som PFA Pension er fremkommet med bemærkninger til. Særligt hvad angår editionsbegæringerne gjorde [sagsøger] gældende, at PFA Pension skulle fremlægge sin korrespondance med sin advokat samt den skriftlige indstilling til [Navn]. [sagsøger] fik ikke medhold idisse editionsbegæring, jf. retsbog af 29. januar 2025.

4.9 [sagsøger] har begæret sagen henvist landsretten, subsidiært at sagen skulle undergives kollegial behandling. PFA Pension bestred dette og fremkom med bemærkninger hertil, jf. svarskriftets afsnit 6. Videre blev spørgsmålet drøftet på det forberedende retsmøde. I den forbindelse tilkendegav retten, at [sagsøger] ikke ville få medhold i begæringerne, jf. retsbog af 1. november 2024.

4.10 Inden [sagsøger] anlagde denne retssag mod PFA Pension, anlagde [sagsøger] også retssag direkte mod [Navn]

(BS-29120/2024-LYN), hvorefter [sagsøgers] dog hævdede denne retssag for at anlægge sagen mod PFA Pension i stedet for. Inden da måtte undertegnede advokat udarbejde svarskrift i den nu hævderetssag mod [navn], jf. bilag 19. Efter PFA Pensions opfattelse har [sagsøger] således også forud for denne verserenderetssag foretaget overflødige retsskridt.

4.11 Det gøres gældende, at ovennævnte forhold skal komme [sagsøger] til skade i forbindelse med rettens fastsættelse af sagsomkostninger.

..."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen.

Rettens begrundelse og resultat

Om anvendelse af observationsrapporterne med tilhørende foto- og videooptagelser som bevis

De dagældende regler om personovervågning af skadelidte fremgår af bekendtgørelse nr. 1377 af den 22. juni 2021 om undersøgelser foretaget af forsikrings-selskaber, herefter undersøgelsesbekendtgørelsen. Undersøgelsesbekendtgørelsen er med ikrafttræden den 1. januar 2025 afløst af bekendtgørelsen nr. 1582 af den 6. december 2024. Den nye undersøgelsesbekendtgørelse har samme indhold for så vidt angår de materielle bestemmelser, der er relevante for nærværende sag.

Det følger af § 8 undersøgelsesbekendtgørelsen, at et forsikringsselskab kun må benytte personovervågning, når der foreligger en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning. Efter bekendtgørelsens § 9 skal beslutningen om iværksættelse af personovervågning i den konkrete sag træffes af et medlem af selskabets direktion. Efter § 3 skal forsikringsselskabet vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, og undersøgelsen skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag.

Efter bevisførelsen kan det lægges til grund, at beslutningen om iværksættelse af personobservation af [sagsøger] blev truffet af [Navn], der på daværende tidspunkt var medlem af direktionen for PFA Pension.

Det kan endvidere lægges til grund, at formålet med observationerne var at af-dække [sagsøger]s faktiske aktivitets- og funktionsniveau. Skadelidtes

aktivitets- og funktionsniveau er af afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning under en erhvervsevnetabsforsikring som omhandlet i denne sag.

[sagsøger] havde den 23. februar 2020 anmeldt sig udsat for en hjernerystelse, idet han den 5. december 2019 under træning i et fitnesscenter havde fået en jernkugle i hovedet. Efter oplysningerne på anmeldelsestidspunktet havde [sagsøger] klassiske følger efter hjernerystelse, og det var forventeligt, at symptomerne ville have varet 6 til 12 måneder, men 2½ år efter skaden var der fortsat ingen oplysninger om bedring.

I funktionsevne og opfølgningsskemaer havde [sagsøger] oplyst, at på grund af hjernerystelse og følger heraf var hans helbredstilstand og evne til at arbejde påvirket af hovedpine, svimmelhed, tinnitus, hukommelses- og kognitive udfordringer, manglende energi. Hans daglige aktiviteter og daglige bevægelighed var afhængig af situationen. [sagsøger] havde til en række aktiviteter svare OK når ej svimmel, men at han bliver svimmel, når hans energi slipper op og/eller tilfældigt. Opvask er no-go, da han ikke kan koordinere og stiller f.eks. koppen ved siden af bordet. Han bliver svimmel af støvsugning og vaskemaskine. Han skal sidde ned, når han tager tøj på. Af fritidsaktiviteter kan han udføre meget lidt og kun med hjælp. Han benytter sig af rollator indimellem. Han kan til dels gå, til dels sidde og til dels stå. Han kan godt køre bil, men han kan ikke cykle. Han beskriver en typisk dag som: "Op ca. 7. Går tur til får og bager. Fysøvelser. Søvn. Frokost. Afspænding. Datter og kone kommer hjem. Aftensmad. Sover 2130, Indimellem fys, kommune og andre aktiviteter."

En gennemgang af [sagsøger]s forsikringssagsakter med lægelige akter og oplysninger om det kommunale forløb viste dokumenterbar divergens i de oplysninger, som [sagsøger] i forløbet havde givet til læger og kommunale sagsbehandlere. Hertil kom, at konklusionerne i de lægelige erklæringer var baseret navnlig på [sagsøger]s egne subjektive oplysninger.

En gennemgang af offentligt tilgængelige oplysninger på internettet gav viden om, at der eksisterede en række selskaber ejet af [sagsøger]s ægtefælle, med branchekoder indenfor computer-programmering og som [sagsøger] tidligere havde været involveret i, og som [sagsøger] ikke havde givet oplysning om til PFA Pension.

Retten finder på denne baggrund, at der samlet set forud for iværksættelsen af personobservationen af [sagsøger] var en mistanke om, at [sagsøger] havde afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger. Mistanken var både velbegrundet og dokumenterbar.

Retten finder ikke, at PFA Pension i den konkrete sag kunne have valgt en mindre indgribende undersøgelsesmetode end personovervågning. Det bemærkes herved, at der var grund til at frygte, at formålet med observationerne ville have været forspildt, hvis PFA Pension indledningsvis havde stillet uddybende spørgsmål til [sagsøger] om de mange modstridende og manglende oplysninger i hans forsikringssag.

Retten finder, at den anvendte undersøgelse stod i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag.

Retten lægger herefter til grund, at overvågningsmaterialet er lovligt indhentet, hvorfor det allerede af denne grund kan anvendes som bevis i retssagen.

Det fører ikke til andet resultat, at PFA Pension har undladt at efterkomme [sagsøger]s opfordring til PFA Pension om at fremlægge det interne dokument med indstilling til direktør [Navn] om iværksættelse af personobservation af [sagsøger].

Om berettigelsen af at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen

Retten finder, at der er betydelige uoverensstemmelser mellem [sagsøger]s besvarelser af opfølgings- og funktionsskemaer, og det som internetundersøgelsen og observationsrapporterne med tilhørende foto- og videooptagelser viser. [sagsøger]s generelle funktionsniveau er væsentlig bedre end hvad PFA Pension havde nogen rimelig grund til at antage på baggrund af [sagsøger]s oplysninger i de udfyldte funktionsskemaer og erklæringer.

Retten finder det godtgjort, at [sagsøger] ved henvendelser til læger og i forbindelse med sit kommunale forløb valgte at fremstå langt mere begrænset i sin funktionsevne, end han reelt var.

Retten finder, at [sagsøger] ved sin adfærd har handlet groft illoyalt i forhold til sine kontraktlige forpligtelser overfor PFA Pension, og at PFA Pension som følge heraf var berettiget til at ophæve hans erhvervsevneforsikring med virkning fra den 1. juli 2022 som sket.

Derfor skal PFA Pension frifindes både for påstand 1 og påstand 2.

Sagsomkostningerne er efter sagens værdi, forløb og udfald fastsat til dækning af advokatudgift med 250.000 kr. Der er taget hensyn til, at hovedforhandlingen er afviklet over tre hele retsdage. PFA Pension Forsikringsaktieselskab er ikke momsregistreret.

THI KENDES FOR RET:

PFA Pension Forsikringsaktieselskab frifindes.

[sagsøger] skal inden 14 dage til PFA Pension Forsikringsaktieselskab betale sagsomkostninger med 250.000 kr.

Sagsomkostningerne bliver forrentet efter rentelovens § 8 a.

Vejledning

Retten har afsagt dom i sagen.

Hvis du er utilfreds med afgørelsen, kan du som udgangspunkt anke (klage over) dommen til landsretten. Hvis du kun er utilfreds med dommens afgørelse om sagsomkostninger, kan du kære (klage over) denne del af afgørelsen til landsretten.

Ikke alle afgørelser kan ankes eller kæres

Du kan kun anke dommen, hvis forskellen mellem byrettens dom og det resultat, du ønsker at opnå i landsretten, er over 50.000 kr. Hvis forskellen er mindre, skal du have tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for at anke.

Landsretten kan afvise at behandle en ankesag, hvis landsretten vurderer, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten.

Du kan kun kære afgørelser om sagsomkostninger, hvis omkostningsbeløbet er fastsat til mere end 50.000 kr., eller hvis retten har bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger, og du kræver, at modparten skal betale mere end 50.000 kr. I andre situationer kan du kun kære omkostningsafgørelsen, hvis du får tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Fristen for at anke og kære

Fristen for at anke er **4 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan anke uden en tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **4 uger**.

Fristen for at kære omkostningsafgørelsen er **2 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan kære afgørelsen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **2 uger** fra dommens dato.

Sådan gør du, hvis du vil anke eller kære

Du kan anke dommen på minretssag.dk ved at trykke på knappen "Opret appel" og derefter vælge "Anke" og følge vejledningen. Hvis du vil kære omkostningsafgørelsen, skal du vælge "Kære" og følge vejledningen.

Du kan læse mere på domstol.dk.

Hvis du ønsker at søge om tilladelse til anke eller kære, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet på www.procesbevillingsnaevnet.dk eller mail til post@procesbevillingsnaevnet.dk eller post@pbn.dk. Procesbevillingsnævnet har adresse på Store Kongensgade 1, 2. sal, 1264 København K. Du kan ikke indlevere ansøgningen på minretssag.dk.

Publiceret til portalen d. 01-10-2025 kl. 12:00

Modtagere: Sagsøger [sagsøger], Sagsøgte PFA Pension,
Forsikringsaktieselskab., Advokat (L) Charlotte Hasseriis Iversen, Advokat
(H) Karsten Thomas Henriksen

U.1981.379/20

Ø. L. D. 13. januar 1981 i anke 1-215/1980

anklagemyndigheden
mod
T (adv. Thorkild Høyer e.o.)

Forvaltningsret 29.5 Strafferet 22.2

Fotografering af betjent, som foretog overvågning fra sted åbent for iagttagelse, ej strafbart efter strfl. § 264a.

Af anke 1-215/1980 - anklagemyndigheden mod T (adv. Thorkild Høyer e.o.) - fremgik, at der sidst på eftermiddagen den 5. maj 1980 på Rådhuspladsen i København fandt en demonstration sted i anledning af nedlæggelse af en legeplads »Byggeren« på Nørrebro. Politibetjent P skulle som led i sin tjeneste overvåge og fotograferer, hvad der passerede, og havde derfor sammen med to kolleger lånt nøglen til et hotelværelse på 1. sal i Palace Hotel. Han, der var ci-vilklaedt, tog ophold på værelsets balkon, hvorfra han foretog overvågningen og fotograferingen. T, der var free-lance fotograf og ville tage billeder til Socialistisk Dagblad, lånte nøglen til et værelse på hotellets 3. sal. Fra vinduet fik han øje på P og tog

380

11 fotos af ham. Politiet satte sig kort efter i besiddelse af filmen og lod den fremkalde. Der blev afsagt retskendelse om beslaglæggelse af negativer og aftryk.

Der rejstes tiltale mod T efter strfl. § 264 a, og der blev under sagen nedlagt påstand om konfiskation af negativer og aftryk.

T påstod frifindelse.

Anklagemyndigheden anførte navnlig, at politibetjent P befandt sig på et ikke frit tilgængeligt sted, da han blev fotograferet, og at tiltaltes fotografering var uberettiget, fordi der hverken var givet tilladelse til den eller forelå sådanne særegne omstændigheder, at en tilladelse var uforuden. At P er blevet fotograferet under udøvelsen af tjenesten, er uden betydning for afgørelsen af, om fotograferingen var uberettiget, da også politifolk, der handler under udøvelsen af tjenesten, må anses for beskyttet af bestemmelserne i straffelovens kap. 27, herunder § 264 a.

Tiltaltes forsvarer anførte til støtte for frifindelsespåstanden, at tiltalte ikke havde overtrådt straffelovens § 264 a. Formålet med denne bestemmelse er at beskytte privatlivets fred, og det har ikke været tilsigtet, at den skulle kunne anvendes i en situation som den foreliggende, hvor P opholdt sig på balkonen i Palace Hotel under udøvelsen af sin polititjeneste. I et sådant tilfælde må politifolk være forberedt på at blive fotograferet som led i offentlighedens kontrol med politiets virksomhed. Desuden havde P placeret sig med fotoudstyret på en sådan måde, at han ikke blot var synlig fra det sted, tiltalte fotograferede, men også fra Rådhuspladsen hvor der på det pågældende tidspunkt opholdt sig en stor skare mennesker. P måtte derfor være indstillet på, at hans tilstedeværelse og virksomhed kunne blive genstand for en betydelig offentlig interesse og for fotograferingen.

Byretten

I Københavns byrets 4. afdelings dom 15. august 1980 hed det:

Det lægges til grund, at politibetjent P befandt sig på et ikke frit tilgængeligt sted, da tiltalte fotograferede ham, og at tiltalte var klar over dette og over, at P var politimand i tjenesten. Da tiltalte har fotograferet P, mens denne opholdt sig på balkonen i Palace Hotel for i tjenstligt øjemed at overvåge og fotograferer begivenhe-

derne på Rådhuspladsen, finder retten imidlertid ikke, at P kan anses for beskyttet af bestemmelsen i straffelovens § 264 a, hvis formål er at beskytte privatlivets fred mod fotografering m.m. Tiltaltes fotografering af P har herefter ikke været uberettiget, hvorfor tiltalte frifindes for såvel straf som konfiskationspåstanden.

Dommen blev anket af anklagemyndigheden med påstand om domfældelse efter anklageskriftet.

Østre Landsret

I Ø. L. D. 13. januar 1981 udtalte 5 voterende:

Selv om straffelovens § 264 a må anses for anvendelig på fotografering af politifolk under udøvelse af deres tjeneste, og selv om politibetjent P befandt sig på et ikke frit tilgængeligt sted, findes det overvejende betænkeligt at anse den i anklageskriftet omhandlede fotografering for uberettiget, idet P efter det oplyste under udførelsen af sit arbejde med politimæssig overvågning af den pågældende demonstration havde placeret sig således, at han uden anvendelse af teknisk udstyr og uden forudgående overvindelse af forhindringer kunne iagttages af personer, som befandt sig såvel ved vinduer i samme og andre ejendomme som på Rådhuspladsen.

Disse voterende stemte for at stadfæste den indankede dom.

I voterende udtalte, at den stedfundne fotografering måtte betragtes som uberettiget i lovens forstand. Denne voterende stemte for at anse T skyldig efter anklageskriftet.

Der blev givet dom efter stemmeflertallet.

TfK2021.1020
TfK2021.1020

Videovervågning af en del af en privat grusvej krævede ikke rettens kendelse efter retsplejelovens § 791 a

Retspleje 35.7.

V.L.K. 5. juli 2021 i kære 12. afd. S-1241-21

(Hanne Harritz Pedersen, Anders Raagaard og Flemming Krog Bjerre (kst.)).

*Anklagemyndigheden
mod*

M (indgrebsadvokat Henrik Hougaard, Aarhus)

Retten i Aarhus kendelse 10. juni 2021, 5-4814/2021 Foranstaltninger under efterforskning

...
Anklageren redegjorde for sagen og henviste til anmodningen, hvoraf fremgår:

»I medfør af retsplejelovens § 783, stk. 1, jf. § 791 a, stk. 2, jf. stk. 8, anmoder jeg om rettens kendelse for, at det skal være tilladt for politiet at foretage observation ved hjælp af automatisk virkende apparat, af personer på adressen

...
der ejes af

...
De pågældende er mistænkt for overtrædelse af straffelovens § 289, stk. 1, jf. tobaksafgiftsloven.

Baggrund for anmodningen

De østrigske toldmyndigheder sendte i starten af februar en anmodning til Toldstyrelsen i Danmark, hvor de anmodede Toldstyrelsen og SEV om hjælp til efterforskning i en større international operation vedr. smugling af tobak til brug for illegal produktion af cigaretter i Danmark.

...
Det er politiets mistanke, at ejendommen ... vej er indrettet til ulovlig tobaksproduktion, hvorfor politiet ønsker teknisk observation (kamera) med henblik på at monitorere trafikken til og fra ejendommen. (bilag F-1-4-området, som kameraet »dækker« og filmer mod fremgår med rød markering på luftfotos. Det bemærkes, at der IKKE vil være indkig på bygninger på ejendommen.)

Indgrebet vil derfor kunne medvirke til at udfinde personer med tilknytning til ejendommen, ligesom observationen vil kunne afdekke ulovlig tobaksproduktion på stedet samt tobakkens videre færd, når der fragtes væk fra ejendommen.

Indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, og efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1. Indgrebet kan ikke antages at være et uforholdsmæssigt indgreb.

Der henvises i øvrigt til vedlagte rapportmateriale, særligt bilag F-0-3.

Der anmodes om, at det i retsplejelovens § 783, stk. 3, nævnte tidsrum fastsættes til 4 uger.»

Anklageren nedlagde principalt påstand om, at retten afsiger kendelse om, at indgrebet ikke kræver rettens tilladelse, da der er tale om observation af personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, jf. retsplejelovens § 791a, stk. 1, modsætningsvist.

Anklageren nedlagde subsidiært påstand om rettens kendelse for, at det skal være tilladt for politiet at foretage observation ved hjælp

af automatisk virkende apparat på det anførte sted, jf. § 783, stk. 1, jf. § 791a, stk. 2, jf. stk. 8.

...

Anklageren oplyste supplerende, at der anmodes om tilladelse til at opsætte et kamera i beplantningen i skellet mellem ... og ... vej ... således at en 120 meter lang grusvej/indkørsel til ejendommen overvåges, men således at bygningerne på adressen ... vej ... ikke ses på billederne. Anklageren oplyste, at der formentlig er tale om en privat vej/ indkørsel, og at det af luftfotos fremgår, at skraldepande m.v. er placeret helt oppe ved bygningerne.

Anklageren anførte til støtte for sin principale påstand, at der er indkig til grusvejen/indkørslen fra ... vej. ... Personer på stedet kan derfor ikke indrette sig på, at man ikke bliver fotograferet/observeret. Der er således tale om et frit tilgængeligt sted, hvorfor indgrebet ikke kræver rettens tilladelse.

Anklageren henviste til U2013.1703Ø, U2021.1262H og Retten i Aarhus' kendelse af 19. februar 2021 i rettens SS7-505/21.

Den beskikkede advokat nedlagde påstand om, at indgrebet kræver rettens tilladelse, idet der er tale om et ikke frit tilgængeligt sted, jf. retsplejelovens § 791a, stk. 1. Der foreligger ikke tilstrækkelige oplysninger i sagen til at antage, at stedet er frit tilgængeligt.

Retten bemærkede, at det ville have været formålstjenligt, om anklagemyndigheden havde anført sin principale påstand og en kort begrundelse herfor i den skriftlige anmodning.

Retten afsagde

Kendelse

Spørgsmålet om, hvorvidt indgrebet kræver rettens kendelse.

Retten bemærkede indledningsvist, at spørgsmålet om, hvorvidt indgrebet kræver rettens kendelse efter retsplejelovens § 791a, stk. 2, jf. stk. 1, jf. stk. 8, kan forelægges for retten efter princippet i retsplejelovens § 746, stk. 1.

Der er tale om observation mod en 120 meter lang grusvej/indkørsel til en landejendom, beliggende tilbagetrukket fra offentlig vej. Det må efter det oplyste og de fremlagte luftfotos lægges til grund, at der er tale om en privat vej, der ikke betjener andre end personer med ærinde på ... vej ..., 7490 Aulum.

Det fremgår af retsplejelovens § 791a, stk. 1, at politiet kan foretage fotografering eller iagttagelse ved hjælp af kikkert eller andet apparat af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted (observation), såfremt

- 1) indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, og
- 2) efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængselsstraf.

Modsætningsvist finder bestemmelsen ikke anvendelse, hvis videovervågningen er rettet mod personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 791a bygger på strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation. Det fremgår af betænkningen, at begrebet »ikke frit tilgængeligt sted« skal forstås i overensstemmelse med det tilsvarende begreb i straffelovens § 264a om uberettiget fotografering mv. af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted.

Af forarbejderne til § 264a fremgår, at begrebet »ikke frit tilgængeligt sted« i bestemmelsens forstand som udgangspunkt skal forstås på samme måde som i straffelovens § 264 om husfredskrænkelser.

Retten finder, at en privat vej/indkørsel, hvortil der efter det oplyste ikke kan antages at være fri adgang for offentligheden, er et »ikke frit tilgængeligt sted« i retsplejelovens § 791a, stk. 1's forstand.

Det bemærkes, at det af luftfotos fra stedet fremgår, at der i skellet mod offentlig vej er beplantning, der må antages at hindre indkig.

Indgrebet kræver derfor rettens tilladelse efter retsplejelovens § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1, jf. stk. 8, og anklagemyndighedens principale påstand tages derfor ikke til følge.

Spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne i § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1, jf. stk. 8, er opfyldt.

Ved de foreliggende oplysninger er der bestemte grunde til at antage, at der på adressen ... vej ..., 7490 Aulum, befinder sig personer, der mistænkes for overtrædelse af straffelovens § 289, stk. 1, jf. tobaksafgiftsloven. Da endvidere mistanken angår en forbrydelse, der efter loven kan medføre fængselsstraf i 1 år og 6 måneder eller derover, og da indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, tages anmodningen til følge som bestemt nedenfor, jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1 og stk. 8, jf. § 783.

Tilladelsen gælder indtil den 1. juli 2021, jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 8, jf. § 783, stk. 3, hvor øvrige indgreb i komplekset er fristet til.

Derfor bestemmes

Politiet må foretage observation ved hjælp af automatisk virkende apparat, af personer på adressen

... vej ..., 7490 Aulum

der ejes af

...

Tilladelsen gælder indtil den 1. juli 2021.

Vestre Landsrets kendelse

Den 10. juni 2021 har byretten truffet afgørelse om, at videoobservation mod privat vej/indkørsel til ...vej ..., 7490 Aulum, kræver rettens tilladelse efter retsplejelovens § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1, jf. stk. 8. Byretten har tilladt observationen til den 1. juli 2021.

Kendelsen er kæret af anklagemyndigheden med påstand om, at byrettens kendelse ændres, således at det bestemmes, at den pågældende observation ikke er et indgreb, der kræver rettens tilladelse i medfør af retsplejelovens § 791 a, jf. § 783. Der er til støtte herfor navnlig anført, at der er tale om observation mod et frit tilgængeligt sted, hvorfor retsplejelovens § 791 a ikke finder anvendelse. Anklagemyndigheden har præciseret, at området, som videokameraet dækker og filmer mod, fremgår med rød markering på luftfotos, jf. bilag F-1-4, side 12. Der er på nuværende tidspunkt en høj og tæt bevoksning omkring selve bygningerne på ejendommen, hvilket de facto umuliggør indkig mod bygninger, hvis man overvåger fra offentlig vej og kigger ned ad grusvejen/indkørslen. Der er derfor ikke indkig til bygninger på ejendommen, og det er kun det med rødt markerede område, der vil være genstand for overvågning. Der er ikke - som byretten har anført - tale om observation mod en 120 meter lang grusvej/indkørsel, men kun dele heraf. Luftfotos, som fremgår af bilag F-1-4, side 13, er af ældre dato.

Indgrebsadvokaten har nedlagt påstand om stadfæstelse og har til støtte herfor anført, at overvågningen i et vist omfang også vedrører tilstødende markarealer. Politiets overvågning hele døgnet af området omkring vejadgangen til ejendommen er derfor ikke præcist afgrænset som fx en specifik bil på en bestemt parkeringsplads i en parkeringskælder som i UfR 2021.1262 H.

Retsmødet i byretten blev holdt for lukkede døre.

Landsretten afsagde

Kendelse

Sagen angår, om politiets opsætning af videoovervågning fra offentlig vej mod en del af en 120 meter lang privat grusvej/indkørsel, er et indgreb, der kræver rettens tilladelse efter retsplejelovens §

791 a, stk. 2, jf. stk. 1, og stk. 8. Det fremgår af sagens oplysninger, at vejen grænser op til en åben mark på begge sider, og at der - hvorfra der overvåges - som følge af beplantninger ikke er indkig mod bygningerne.

Under disse omstændigheder finder landsretten, at det omhandlede område er et frit tilgængeligt sted i den forstand, hvori begrebet anvendes såvel i straffelovens § 264 og § 264 a som i retsplejelovens § 791 a.

Som følge heraf tages anklagemyndighedens påstand til følge, således den pågældende observation ikke er et indgreb, der kræver rettens kendelse i medfør af retsplejelovens § 791 a, jf. § 783.

...

U.2021.1262
U.2021.1262
TfK2021.397/1

Politiets opsætning af videoovervågning i en privatejet parkeringskælder med offentlig adgang døgnet rundt krævede ikke rettens godkendelse.

Retspleje 35.9.

H.K. 7. januar 2021 i sag 69/2020

(Vibeke Rønne, Henrik Waaben og Anne Louise Bormann).

Anklagemyndigheden

mod

Foranstaltning under efterforskning (adv. Mikkel Holm Nielsen, Kbh., besk.)

Højesterets kendelse

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Københavns Byret den 4. juni 2020 (SS 90-15290/2020) og af Østre Landsrets 14. afdeling den 25. juni 2020 (S-1479-20) [U.2020.3375].

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Vibeke Rønne, Henrik Waaben og Anne Louise Bormann.

Påstande

Advokat Mikkel Holm Nielsen har nedlagt påstand om, at den pågældende observation er et indgreb, der kræver rettens kendelse.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse af landsrettens kendelse.

Anklagemyndigheden har anmodet om, at sagen fortsat behandles for lukkede døre, jf. retsplejelovens § 29, stk. 3, nr. 4.

Advokat Mikkel Holm Nielsen har ikke protesteret imod anmodningen om dørlukning.

Sagsfremstilling

Den 3. juni 2020 opsatte Københavns Politi videoobservation i en parkeringskælder, idet politiet havde mistanke om, at en personbil, der var parkeret i parkeringskælderen, blev brugt til opbevaring af våben. Videoobservationen blev sat op uden først at afvente rettens kendelse, idet politiet skønnede, at det var af afgørende betydning for efterforskningen at afdække, hvilke personer der måtte gå til og fra bilen i parkeringskælderen, samt hvad disse personer måtte lægge i eller fjerne fra bilen.

Parkeringskælderen drives efter det oplyste af en privat parkeringsvirksomhed. Der er offentlig adgang til parkeringskælderen hele døgnet, og alle kan mod betaling parkere i den. Parkeringskælderen er ikke aflåst, men er forsynet med en port, som åbner, når et køretøj kører hen mod porten. Det kræver ikke nøgle, nøglekort, chip eller lignende at få adgang, og parkeringskælderen er ikke tilknyttet et storcenter, butikker eller lignende.

Anklagemyndigheden anmodede den 4. juni 2020 Københavns Byret om - i det omfang det skønnedes nødvendigt - ved kendelse at godkende den opsatte overvågning. Anklagemyndigheden anførte i den forbindelse, at parkeringskælderen efter anklagemyndighedens opfattelse var et frit tilgængeligt sted, hvorfor rettens kendelse ikke var påkrævet.

Ved kendelse af 4. juni 2020 udtalte Københavns Byret herom følgende:

»Det fremgår af sagen, at politiet den 3. juni 2020 kl. 17.00, uden at afvente rettens kendelse, iværksatte en videoobservation i en parkeringskælder beliggende .... Det er oplyst, at parkeringskælderen drives af .... Det fremgår endvidere, at der er offentlig adgang til parkeringskælderen, og at alle personer kan køre ned i kælderen

og parkere deres køretøj mod betaling. Parkeringskælderen er ikke aflåst, men er forsynet med en automatisk virkende port, som åbner, når et køretøj kører mod porten, både udvendigt og indvendigt, samt at det således ikke kræver nøgle, nøglekort, chip eller lignende at få adgang til parkeringskælderen. Det er oplyst, at den pågældende parkeringskælder ikke er tilknyttet butikker eller lignende.

Henset til disse oplysninger finder retten, at den pågældende parkeringskælder må anses at være et ikke frit tilgængeligt sted i retsplejelovens kapitel 71's forstand, og at et indgreb af den pågældende karakter derfor kræver retskendelse.«

Byretten godkendte, at politiet havde iværksat observationen uden rettens kendelse, og tillod, at politiet fortsat måtte foretage observation på stedet, jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 3 og 8, jf. § 783, stk. 4.

Anklagemyndigheden kærede byrettens kendelse til landsretten med påstand om, at kendelsen blev ændret, således at observationen ikke blev anset for at være et indgreb, som kræver rettens kendelse i medfør af retsplejelovens § 791 a, jf. § 783.

I kendelse af 25. juni 2020 anførte Østre Landsret bl.a.:

»Landsretten lægger på baggrund af oplysningerne i sagen til grund, at parkeringskælderen drives af .... Der er offentlig adgang til parkeringskælderen hele døgnet, og alle har adgang til at parkere der mod betaling. Parkeringskælderen er ikke aflåst, men er forsynet med en automatisk virkende port, som åbner ved fremkørsel mod porten, både udvendigt og indvendigt, og det kræver således ikke nøgle, nøglekort, chip eller lignende at få adgang til parkeringskælderen. Parkeringskælderen er ikke tilknyttet et storcenter, butikker eller lignende. Der foreligger ikke oplysninger om, at der er opsat skilte eller andet, der begrænser adgangen til parkeringskælderen.

På denne baggrund finder landsretten, at den omtalte parkeringskælder er et frit tilgængeligt sted, således at politiets efterforskningsmæssige beslutninger, herunder opsætning af overvågning, alene er underlagt en almindelig ulovbestemt proportionalitetsvurdering.

Landsretten ændrer derfor byrettens afgørelse, således at politiets opsætning af overvågning på øjemedet ikke krævede godkendelse af retten, og den fortsatte observation ikke krævede retskendelse«

Retsgrundlag

Retsplejelovens § 791 a

I retsplejelovens § 791 a om observation hedder det bl.a.:

1264

»§ 791 a. Politiet kan foretage fotografering eller iagttagelse ved hjælp af kikkert eller andet apparat af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted (observation), såfremt

- 1) indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, og
- 2) efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængselsstraf.

Stk. 2. Observation som nævnt i stk. 1 ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat må dog kun foretages, såfremt efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover.

Stk. 3. Observation af personer, der befinder sig i en bolig eller andre husrum, ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat eller ved hjælp af apparat, der anvendes i boligen eller husrummet, må dog kun foretages, såfremt

- 1) der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen kan opnås ved indgrebet,
- 2) indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen,

- 3) efterforskningen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, en forsættlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 124, stk. 2, 125, 127, stk. 1, 193, stk. 1, 266 eller 281 eller en
- 4) overtrædelse af udlændingelovens § 59, stk. 8, nr. 1-5, og
- 5) efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, som har medført eller som kan medføre fare for menneskers liv eller velvære eller for betydelige samfundsværdier.

...
Stk. 8. Reglerne i § 782, stk. 2, §§ 783-785, § 788, stk. 1, § 788, stk. 2, nr. 2, og § 788, stk. 3 og 4, § 789 samt § 791 finder tilsvarende anvendelse på de i stk. 2 og 3 omhandlede tilfælde. Reglerne i §§ 783-785, § 788, stk. 1, § 788, stk. 2, nr. 1, § 788, stk. 3 og 4, samt § 791 finder tilsvarende anvendelse på de i stk. 5 omhandlede tilfælde. «

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 229 af 21. april 1999 om ændring af retsplejeloven. I lovforslagets almindelige bemærkninger er anført bl.a. (Folketingstidende 1998-99, tillæg A, lovforslag nr. L 41, s. 861 ff.):

»6. Observation

Et vigtigt led i politiets efterforskning er observation, dvs. iagttagelse af personer. Observation kan ske med det blotte øje eller ved brug af optiske instrumenter. En observation kan fastholdes ved fotografering eller ved film-/videoptagelse.

Observation dækker over mange forskellige situationer, der ikke alle er lige indgribende. I den ene ende af skalaen kan nævnes observation med det blotte øje på et frit tilgængeligt sted. I den anden ende af skalaen kan nævnes observation af personer, der befinder sig i en bolig, ved hjælp af et skjult, fjernbetjent apparat.

6.2. Strafferetsplejeudvalgets forslag

6.2.1. Observation med optisk udstyr af personer, der befinder sig på ikke frit tilgængeligt sted (kvalificerede indgreb)

6.2.1.1. Opdeling af de kvalificerede indgreb

6.2.2. Observation af personer på frit tilgængeligt sted eller uden anvendelse af optisk udstyr (ikke kvalificerede indgreb)

Den mindst indgribende form for observation er observation af personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted eller observation med det blotte øje. Strafferetsplejeudvalget er ikke fremkommet med forslag til lovregler, der generelt regulerer politiets adgang til at anvende denne form for observation.

Strafferetsplejeudvalget har imidlertid nærmere vurderet behovet for en regulering af dels politiets adgang til at *fotografere demonstrationer*, dels politiets adgang til at foretage *skjult tv-overvågning* på frit tilgængelige steder. Der henvises herved til bet. 1298/1995, s. 120-127.

Med hensyn til politiets brug af observation på frit tilgængeligt sted i den situation, hvor der er tale om *skjult tv-overvågning*, har Strafferetsplejeudvalget peget på en række forhold, der kan tale henholdsvis for og imod en lovregulering.

For en regulering taler, at indgrebet kan komme til at omfatte en række personer, der er uden forbindelse med den forbrydelse, der efterforskes. Ved skjult tv-overvågning, hvor der altså ikke ved skilting eller på anden tydelig måde gives oplysning om overvågning, vil oplysninger om sådan observation ikke umiddelbart komme til offentlighedens eller de observeredes kendskab. Der vil ofte være en modvilje mod efterforskning, der udøves i det skjulte, og som kan indebære, at ikke mistænkte adfærd observeres af politiet.

Imod en regulering taler, at indgrebet ikke er et straffeprocessuelt tvangsindgreb, hvorfor behovet for en regulering må vurderes anderledes end behovet for en regulering af de straffeprocessuelle tvangsindgreb. Som ulovreguleret efterforskningsmiddel vil skjult tv-overvågning på frit tilgængeligt sted fortsat være omfattet af den almindelige ulovbestemte proportionalitetsgrundsætning. Politiet kan altså ikke uden videre tv-overvåge borgernes færden, heller ikke på frit tilgængeligt sted. Brugen af videokameraer, fotografiapparater,

1265

kikkerter og lignende på frit tilgængelige steder er i øvrigt så almindelig, at folk må være forberedt herpå. Personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, vil naturligt indrette deres adfærd herefter. Det kan derfor hævdes, at beskyttelsesinteressen ved skjult tv-overvågning på frit tilgængeligt sted måske i højere grad er knyttet til den brug, politiet gør af billederne, end til selve optagelserne. I den forbindelse har udvalget anført, at i det omfang, optagelserne ikke viser noget af efterforskningsmæssig interesse, har politiet ingen anledning til at opbevare og registrere materialet.

Endelig kan det næppe ganske afvises, at den almindelige modvilje mod et »overvågningssamfund« og i tilknytning hertil den politiske kontrol med politiets virksomhed i sig selv vil modvirke eventuelle tendenser i retning af en mere udbredt tv-overvågning af befolkningen. Hertil kommer, at ressourcemæssige hensyn og hensynet til en rimelig prioritering af politiets indsats også sætter en snæver grænse for, i hvilket omfang politiet kan anvende tv-overvågning på frit tilgængelige steder.

...
 Strafferetsplejeudvalget har i denne forbindelse anført, at spørgsmålet om brugen af tv-overvågning og de betænkeligheder, der er forbundet hermed, ikke blot kan opstå i tilknytning til efterforskningen af formodet strafbare forhold, men også i andre sammenhænge f.eks. i forbindelse med trafikovervågning eller anden overvågning. Det er udvalgets opfattelse, at de hensyn, der som ovenfor nævnt kan begrunde en lovregulering af politiets anvendelse af tv-overvågning af personer på frit tilgængelige steder som efterforskningsmiddel, også kan gøre sig gældende i en række andre situationer, hvor sådan overvågning kan komme på tale med andet formål. Udvalget har ikke fundet at burde fremkomme med et egentlig lovforslag om politiets anvendelse af skjult tv-overvågning på frit tilgængeligt sted.

6.3. Justitsministeriets overvejelser

For så vidt angår politiets anvendelse af observation af personer på ikke frit tilgængeligt sted med optisk udstyr (*de kvalificerede indgreb*) kan Justitsministeriet i det hele tilslutte sig Strafferetsplejeudvalgets forslag. Justitsministeriet er således enig med udvalget i, at retsplejeloven bør indeholde nærmere regler om denne form for observation. Justitsministeriet kan også tiltræde udvalgets forslag til en ny bestemmelse om observation i retsplejelovens § 791 a, herunder udformningen af kriminalitetskrav, mistankekrav og indkæringskrav.

...
 Med hensyn til politiets anvendelse af observation af personer på frit tilgængelige steder eller uden anvendelse af optisk udstyr (ikke kvalificerede indgreb) som efterforskningsmiddel er det Justitsministeriets opfattelse, at der ikke er behov for at regulere denne form for observation. Justitsministeriet har herved navnlig lagt vægt på, at indgrebet ikke er et straffeprocessuelt tvangsindgreb, og at der i lyset af den gældende praksis ikke er noget behov for en lovregulering af denne form for observation. Ministeriet har også lagt vægt på, at ingen af de myndigheder og organisationer, der er hørt over Strafferetsplejeudvalgets betænkning, har foreslået en sådan lovregulering.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 791 a.«

Af lovforslagets specielle bemærkninger til bestemmelsen fremgår bl.a. (Folketingstidende 1998-99, tillæg A, lovforslag nr. L 41, s. 871):

»Til nr. 21 (retsplejelovens § 791 a)

Bestemmelsen indeholder en ny regel, hvorved betingelserne for politiets adgang til ved hjælp af optiske instrumenter at iagttage personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted - såkaldt observation - lovreguleres, jf. nærmere pkt. 6 i de almindelige bemærkninger. Forslaget indebærer en begrænsning i politiets nuværende adgang til observation.

Uden for reguleringen falder politiets iagttagelse af personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, samt iagttagelser, der sker med det blotte øje.«

Lovforslaget byggede på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation. Om begrebet »ikke frit tilgængeligt sted« er i betænkningen anført bl.a. (betænkning nr. 1298/1995, s. 77 ff.):

»Kapitel 5

Observation

5.1. Indledning.

...

Inden for strafferettens område blev der ved lov nr. 89 af 29. marts 1972, som led i en revision af reglerne om beskyttelse af privatlivets fred, indført en bestemmelse om visse former for iagttagelse af andre personer. Bestemmelsen findes i straffelovens § 264 a, som fastsætter straf af bøde, hæfte eller fængsel i indtil 6 måneder for den, som uberettiget fotograferer eller ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted.

I det omfang politiet som led i en efterforskning fotograferer eller ved hjælp af en kikkert eller et andet apparat iagttager personer, som befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, opstår spørgsmålet, om der herved isoleret set realiseres en overtrædelse af straffelovens § 264 a, og om indgrebet derfor i overensstemmelse med den definition, som udvalget har fastlagt, jf. ovenfor i kapitel 1, kan karakteriseres som et straffeprocessuelt tvangsindgreb.

...

Udvalget finder ... at det kan give anledning til tvivl, om politiets fotografering eller iagttagelse ved hjælp af

1266

kikkert eller andet apparat af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt område, er straffeprocessuelle tvangsindgreb.

På denne baggrund, og da politiets fotografering eller iagttagelse med apparat af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, har karakter af et indgreb i privatlivets fred, finder udvalget, at retsplejeloven bør indeholde nærmere regler om anvendelsen af dette efterforskningsmiddel.

...

Beskyttelsen efter straffelovens § 264 a vedrører alene personer, der befinder sig på områder, der ikke er frit tilgængelige for andre. Denne begrænsning er i overensstemmelse med Straffelovrådets anbefaling i bet. nr. 601/1971 om privatlivets fred, som dannede grundlag for straffelovsændringen i 1972. Bestemmelsen bygger på det synspunkt, at befolkningen skal beskyttes over for former for udspionering, som man ikke er indstillet på at tage sig i agt for, jf. bet. s. 52. På baggrund af det optiske udstyrs udbredte anvendelse til helt legitime formål har Straffelovrådet fundet det nødvendigt at begrænse beskyttelsen til lokaliteter, der ikke er frit tilgængelige. Folk, der færdes på steder, hvor også andre frit kan komme, må derfor være indstillet på, at der kan være personer med kikkert eller

fotoudstyr på samme sted, og folks adfærd er naturligt indrettet herefter.

Straffelovens § 264 a er endvidere begrænset til at omfatte iagttagelse ved hjælp af kikkert eller andet apparat. Iagttagelse med det blotte øje af en person, som befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, er således ikke strafbart efter straffelovens § 264 a. Baggrunden for denne afgrænsning er lignende synspunkter som de, der ligger bag begrænsningen til ikke frit tilgængelige steder. Selv om man befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, må man indrette sin adfærd efter, at nogen kan »se ind«, hvis dette er umiddelbart muligt.

Det følger modsætningsvis af straffelovens § 264 a, at fotografering eller iagttagelse ved hjælp af kikkert eller andet apparat af personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, som udgangspunkt er straffrit. ...

Ved politiets fotografering eller iagttagelse af personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, realiseres der således ikke et i øvrigt strafbart gerningsindhold, og denne form for iagttagelse er derfor utvivlsomt ikke omfattet af definitionen på et straffeprocessuelt tvangsindgreb, jf. kapitel 1, afsnit 1.3. Det samme gælder iagttagelse uden brug af optiske instrumenter af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted.

Udvalget er opmærksom på, at fastlæggelse af begrebet »ikke frit tilgængeligt sted« kan volde nogen tvivl. Da problemstillingen imidlertid er beskrevet i den strafferetlige litteratur, jf. Waaben, Speciel Del, 1989, s. 196-197, og Kommenteret Straffelov, Speciel Del, 1994, s. 309, og endvidere nu tildels afklaret gennem praksis, finder udvalget det ikke nødvendigt at behandle spørgsmålet nærmere i denne sammenhæng, ligesom udvalget ikke finder, at dette afgrænsningsproblem er af en sådan karakter, at det hindrer den valgte systematik for den følgende beskrivelse.«

Straffelovens § 264 a

Straffelovens § 264 a er sålydende:

»§ 264 a. Den, der uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.«

§ 264 a er indsat ved lov nr. 89 af 29. marts 1972 på baggrund af lovforslag nr. L 37 af 17. november 1971. Det fremgår af de specielle bemærkninger til lovforslaget (Folketingstidende 1971-72, tillæg A, sp. 555-556), at bestemmelsen med enkelte ændringer er i overensstemmelse med indstillingen i Straffelovrådets betænkning nr. 601/1971 om privatlivets fred.

Straffelovrådet har om bestemmelsens anvendelsesområde anført (betænkning nr. 601/1971, s. 52):

»Udspejdnings (fotografering).

...

Straffelovrådet mener, at man ved vurderingen af, i hvilket omfang der bør indføres straffebestemmelser til værn over for den optiske teknik, bør anlægge samme grundsynspunkt som med hensyn til aflytning. Udgangspunktet bør være, at befolkningen skal beskyttes over for former for udspionering, som man ikke er indstillet på at tage sig i agt for. Kun i det omfang, der kan påvises overvejende, legitime modhensyn, bør beskyttelsen indsnævres i forhold til det nævnte udgangspunkt.

I modsætning til aflytningsinstrumenter er optiske instrumenter som kikkerter og fotoudstyr ganske almindelige i befolkningen, hvor de finder udbredt anvendelse også til hobbyprægede aktiviteter i naturen. Dette bevirker, at folk, der færdes på steder, hvor også andre frit kan komme, er indstillet på, at der kan være personer med kikkerter eller fotografiapparater på samme sted, og de vil naturligt indrette deres adfærd ud fra denne viden. Det optiske udstyrs udbredte anvendelse til legitime forhold bevirker også, at der

er det åbenbare modhensyn over for fastsættelse af grænser for den hidtidige anvendelse, at overtrædelser vil blive ganske almindelige med den deraf følgende negative virkning for respekten over for straffesystemet.

Straffelovrådet finder det derfor nødvendigt, at den almindelige beskyttelse, der ydes den enkelte mod andres udspejning ved hjælp af optiske instrumenter, begrænses til lokaliteter, der ikke er frit tilgængelige for andre. Herudover er der imidlertid behov for en særlig straffebestemmelse, der rammer den videre udbredelse af fotografier optaget, medens den pågældende befandt sig udenfor det private område - på et sted, hvor han

1267

altså for så vidt måtte være forberedt på fotografering - men hvor den fotograferede situation er af en sådan karakter, at en udbredelse af billedet ville virke urimeligt krænkende. ...»

Straffelovrådet anførte i betænkning nr. 1563/2017 om freds- og ærekrænkelser om bestemmelsens anvendelsesområde (betænkning nr. 1563/2017 s. 24 f.):

»2.4. Fotografering og iagttagelse af personer

Straffelovens § 264 a kriminaliserer den, som uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, såvel som den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.

Beskyttelsen omfatter personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted. Ikke frit tilgængelige steder skal som udgangspunkt forstås på samme måde som i § 264, stk. 1, nr. 1, om husfredskrænkelser.

Beskyttelsen omfatter således personer i huse og på andre afgrænsede steder, som ikke er frit tilgængelige. Stedet kan f.eks. være afgrænset af en mur, et plankeværk eller en hæk. Det er ikke afgørende, om en adgangsvej (f.eks. en dør eller en låge) er låst. Bestemmelsen gælder ikke, hvis stedet er frit tilgængeligt, eksempelvis fordi det er åbent for besøgende eller kunder. Nogle steder er frit tilgængelige på visse tidspunkter og ikke frit tilgængelige på andre tidspunkter, eksempelvis kunde- og publikumsarealer i butikker, restauranter, forlystelsessteder, udstillingsbygninger mv. henholdsvis i og uden for åbningstiden.«

Anbringender

Advokat Mikkel Holm Nielsen har anført navnlig, at der er tale om en ikke frit tilgængelig parkeringskælder, der drives af et parkeringsselskab, hvor alle har adgang mod betaling af parkeringsafgift. Det må antages, at parkeringskælderens primært benyttes af personer, der har bopæl eller ærinde i området.

Straffelovens § 264 og § 264 a tjener et ganske andet formål end reglerne i retsplejelovens kapitel 71 om bl.a. domstolens kontrol med politiets straffeprocessuelle tvangsindgreb.

Ved vurderingen af, om indgrebet kræver rettens godkendelse, bør der lægges vægt på, at der er tale om et forholdsvis vidtgående indgreb, som vil berøre ganske mange personer, som benytter parkeringskælderens, idet der er opsat optisk udstyr, som overvåger parkeringskælderens døgnet rundt.

På grund af parkeringskælderens indretning og formål har de personer, som færdes der, ikke en forventning om, at der vil være overvågning på stedet.

Politiet vil blive tillagt ganske vidtgående efterforskningsmæssige beføjelser, hvis landsrettens kendelse stadfæstes.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at efter forarbejderne til retsplejelovens § 791 a defineres »frit tilgængeligt sted« på samme måde som efter straffelovens § 264 a og § 264, stk. 1, nr. 1. Det har derfor ikke umiddelbart nogen betydning, at bestemmelserne tjener forskellige formål.

Det er i litteraturen fast antaget, at (de dele af) private bygninger, hvortil der er almindelig adgang for offentligheden, er frit tilgængelige. Det gælder ikke mindst butikcentre og forretninger i åbningstiden, hvor enhver som udgangspunkt har adgang. Uden for åbningstiden er de derimod ikke frit tilgængelige. Krav om betaling har ikke betydning herfor, idet dette ikke ændrer ved, at der er almindelig adgang for alle i åbningstiden.

En privat drevet parkeringskælder, hvortil der er ubegrænset, offentlig adgang, må sidestilles med en offentlig plads eller med en forretning i åbningstiden.

De personer, der anvender parkeringskælderens, kan ikke have en forventning om at kunne optræde »privat« som i eget hjem eller på et kontor. Dette understreges af den almindelige, øgede udbredelse af privat tv-overvågning på private virksomheders områder.

Den særlige beskyttelse, som retsplejelovens § 791 a yder, er navnlig at sikre, at personer under rammer, der er klart omfattet af privatsfæren, ikke hemmeligt overvåges, medmindre betingelserne i bestemmelsen er opfyldt. Disse hensyn gør sig ikke gældende i en parkeringskælder som i nærværende sag.

Den konkrete observation er rettet mod en konkret bil og er derfor - uanset stedet for observationen - afgrænset til det for efterforskningen nødvendige og i det væsentlige begrænset til de personer, som opholder sig i og ved bilen.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagen angår, om politiets opsætning af videoovervågning i en privatejet parkeringskælder, hvortil der er adgang for alle til at parkere mod betaling, er et indgreb, der kræver rettens godkendelse efter retsplejelovens § 783, stk. 4, jf. § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1, og stk. 8.

Det følger af retsplejelovens § 791 a, stk. 2, jf. stk. 1, at observation af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat kun må foretages, såfremt indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, og såfremt efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. Modsætningsvis finder bestemmelsen ikke anvendelse, hvis videoovervågningen er rettet mod personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted.

Retsplejelovens § 791 a blev indsat ved lov nr. 229 af 21. april 1999 om ændring af retsplejeloven på baggrund af lovforslag nr. L 41 af 8. oktober 1998. Bestemmelsen bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning

1268

nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation. Det fremgår af betænkningen, at begrebet »ikke frit tilgængeligt sted« skal forstås i overensstemmelse med det tilsvarende begreb i straffelovens § 264 a om uberettiget fotografering mv. af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted.

Af forarbejderne til § 264 a fremgår, at begrebet »ikke frit tilgængeligt sted« i bestemmelsens forstand som udgangspunkt skal forstås på samme måde som i straffelovens § 264 om husfredskrænkelser.

Højesteret finder, at en parkeringskælder, hvortil offentligheden har adgang hele døgnet, er et frit tilgængeligt sted i den forstand, hvori begrebet anvendes i såvel straffelovens § 264 og § 264 a som i retsplejelovens § 791 a. Det gælder, uanset at parkeringskælderens er privatejet, og at parkering sker mod betaling.

Højesteret tiltræder herefter, at politiets opsætning af overvågning ikke krævede rettens godkendelse, og stadfæster landsrettens kendelse.

Thi bestemmes

Landsrettens kendelse stadfæstes.

U.2012.1893V

V.L.K. 21. februar 2012 i kære 5. afd. B-2834-11

(Henrik Estrup, Lilholt, Michael Ellehauge).

N (adv. Sv.Aa. Helsinghoff, Aarhus)

mod

Topdanmark Livsforsikring A/S (adv. Jesper Ravn, Kbh.).

Retspleje 14.5.

Forsikringsselskab kunne fremlægge bl.a. videoobservationer af sagsøger, der havde anlagt sag vedrørende udbetaling af invalidepension.

Byretten

Århus Rets kendelse 2. november 2011, BS 13-3277/2010.

Sagsøgeren har i sagen nedlagt påstand om, at sagsøgte skal anerkende, at sagsøgeren er berettiget til udbetaling af invaliderente med virkning fra den 1. april 2006 og berettiget til præmiefritagelse.

Sagsøgtes påstand er frifindelse.

Sagens værdi er opgjort til 1.504.271,30 kr. Sagsøgeren har fri proces.

Sagsfremstilling

Der blev i forbindelse med sagsøgerens tidligere ansættelse som assurandør tegnet en erhvervsudygtighedsforsikring hos sagsøgte, hvorefter forsikringen giver ret til præmiefritagelse og/eller forsikringsydelsen, hvis forsikredes erhvervsevne som følge af sygdom eller ulykkestilfælde bliver nedsat med 2/3 eller mere. Der er i policen bestemmelser om, hvorledes graden af erhvervsudygtig fastsættes.

1894

Sagsøgeren blev i 1997 udsat for et trafikuheld. I 2000 gjorde sagsøgte det til en betingelse for fortsatte udbetalinger i henhold til forsikringen, at sagsøgeren blev tilkendt mellemste førtidspension. Sagsøgeren blev i 2002 tilkendt mellemste førtidspension med virkning fra 1. marts 2001. Den 5. august 2003 traf Arbejdsskadestyrelsen afgørelse om, at sagsøgeren havde lidt et erhvervsevnetab på 65%, svarende til 2/3.

Ankenævnet for Forsikring traf den 17. november 2003 afgørelse om, at sagsøgeren var berettiget til fortsat præmiefritagelse og udbetaling af invaliderente efter 1. april 2000.

Sagsøgte ophørte pr. 1. april 2006 med at udbetale invaliderente. Sagen blev igen indbragt for Ankenævnet for Forsikring, som den 9. oktober 2006 traf afgørelse om, at sagsøgeren ikke havde godtgjort, at hans generelle erhvervsevne var nedsat i dækningsberettigende grad. Til brug for Ankenævnets behandling havde sagsøgte oplyst, at selskabets skadeinspektører havde foretaget en nærmere undersøgelse af sagsøgerens forhold i forbindelse med sagsøgerens opførelse af et sommerhus. Undersøgelsen strakte sig fra november 2005 til januar 2006, hvor sagsøgerens skadeinspektører havde observeret sagsøgeren på og ved byggepladsen.

Sagsøgte har ikke inden sagsanlægget ønsket at udlevere de observationsrapporter, lydfiler m.v., som blev tilvejebragt i forbindelse med undersøgelsen, men har oplyst, at materialet blev tilbudt stillet til rådighed for Ankenævnet, som dog ikke fandt behov for materialet.

Det er oplyst, at sagsøgeren har anmeldt sagsøgte til politiet. Det er ikke oplyst, hvad der er kommet ud af det. Sagsøgeren har også rettet henvendelse til Datatilsynet, men svar på denne henvendelse foreligger ikke endnu.

Sagsøgte har sammen med svarskriftet fremlagt bilag A, B og C. Bilag A er en intern rapport vedrørende en indledende observation

af sagsøgeren, bilag B er afskrifter af lydfiler af optagelser af samtaler mellem sagsøgtes skadekonsulenter og sagsøgeren, og bilag C er en dvd med videoobservationer af sagsøgte.

Sagsøgeren har protesteret imod fremlæggelsen af disse bilag, og parterne har udvekslet processkrifter om spørgsmålet.

Sagsøgeren har anført, at skjult overvågning og observationer på skrift er en krænkelse af privatlivets fred og i strid med menneskerettighedskonventionen, jf. konventionens art. 8, stk. 1. Betingelserne i stk. 2, er klart ikke opfyldt. Optagelserne er også i strid med persondataloven, der kræver samtykke, jf. § 6, stk. 1. Hertil kommer, at bevisførelse, der knytter sig til en ulovlig og uetisk handlemåde - som den foreliggende - bør afskæres. Fremlæggelsen af materialet udgør en grov krænkelse af sagsøgeren, og der foreligger ikke sådanne tvingende hensyn, der kan retfærdiggøre fremlæggelsen. Der skal ikke tages stilling til, om materialet kan forelægges Retslægerådet, idet der endnu ikke er taget stilling til, om sagen skal forelægges for Retslægerådet. Retsplejelovens § 341 giver ikke hjemmel til at fremlægge materialet.

Sagsøgte har anført, at materialet danner grundlag for sagsøgtes stillingtagen til sagens hovedspørgsmål, om sagsøgeren er berettiget til dækning ifølge den tegnede erhvervsudygtighedsforsikring. På grundlag af observationerne og samtalerne med sagsøgeren har sagsøgte ikke tiltro til de oplysninger, som sagsøgeren har givet til de speciallæger, der har undersøgt ham, og hvis erklæringer indgår i sagen. Sagsøgte har været berettiget til før sagens anlæg at nægte sagsøgeren aktindsigt i materialet, som skulle anvendes til varetægtelse af sagsøgtes retsstilling i en eventuel retssag. Det er uden betydning for fremlæggelsesspørgsmålet, om sagsøgte skulle have fremlagt materialet for sagsøgeren på et tidligere tidspunkt. Der foreligger ingen dokumentation for, at materialet er blevet tilvejebragt på ulovlig vis, og dette spørgsmål har i øvrigt ingen betydning for, om materialet kan fremlægges. Kun hvis materialet er uden betydning for afgørelsen i sagen, kan det nægtes fremlagt, jf. retsplejelovens § 341. Lignende materiale er fremlagt i andre, lignende sager.

Byrettens afgørelse og begrundelse

Der gælder i dansk ret ingen generel regel om, at kun beviser, der er tilvejebragt på lovlig vis, kan fremlægges. Det er derfor uden betydning for fremlæggelsesspørgsmålet, om der kan rejses tvivl om lovligheden af den fremgangsmåde, der er anvendt ved tilvejebringelsen af materialet.

Der er tale om udendørsoptagelse af sagsøgeren under omstændigheder, der ikke vedrører forhold af privat karakter eller åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Der er derfor ikke grundlag for at antage, fremlæggelsen vil indebære en sådan krænkelse af sagsøgeren, at fremlæggelse ikke bør tillades. Der er heller ikke grundlag for at antage, at en fremlæggelse af bilagene er uden betydning for afgørelsen af de spørgsmål, der skal tages stilling til under sagen. Bilagene kan derfor fremlægges, og der kan gøres brug af materialet under bevisførelsen - og dermed også indgå i det grundlag, som eventuelle spørgsmål til Retslægerådet vil blive stillet på - uden at der herved er taget stilling til, hvilken vægt der kan lægges på materialet ved sagens afgørelse.

Derfor

bestemmes:

Bilag A, B og C kan fremlægges.

1895

Vestre Landsret***Vestre Landsrets kendelse.***

Af de grunde, som byretten har anført, og da det, der er gjort gældende for landsretten, ikke kan føre til et andet resultat,

bestemmes:

Byrettens kendelse stadfæstes.

- - -

Ankenævnet *for* Forsikring

Den 18. januar 2023 blev i sag nr. 98274:

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

mod

Danica Pension, Livsforsikringsaktieselskab
Parallelvej 17
2800 Lyngby

afsagt

k e n d e l s e :

Forsikringstageren har forsikring ved tab af erhvervsevne. I klage af 20/5 2022 har klagerens advokat bl.a. anført:

"1 PÅSTAND:

1) Danica Pension skal anerkende, at klageren, ... , fortsat er berettiget til invalidepension og præmiefritagelse under ovennævnte policenummer også efter 1. april 2022.

Eventuelt forfaldne men ikke betalte ydelser skal tillægges rente efter forsikringsaftalelovens § 24.

2) Danica Pension skal betale klageren et efter Ankenævnet for Forsikring skøn fastsat bidrag til dækning af advokatomkostninger.

2 SAGSFREMSTILLING:

2.1 Introduktion:

Klageren, der er født ... , er omfattet af en pensionsforsikring med dækning af tab af erhvervsevne i Danica pension. (herefter 'Selskabet' og/eller 'Danica')

Danica bevilgede ved brev af 13. januar 2014 klageren udbetaling ved tab af erhvervsevne og præmiefritagelse fra 13. januar 2014 og foreløbigt til 1. marts 2014, jf. bilag 1.

Klageren har løbende fået forlænget retten til udbetaling ved tab af erhvervsevne og præmiefritagelse, jf. senest brev af 29. april 2021 fra selskabet, jf. bilag 2.

Ankenævnet for Forsikring

2.

98274

Ved skrivelse af 25. februar 2022 meddelte advokat ... på vegne af Danica, at selskabet agtede at ophæve klagerens erhvervsevnetabsforsikring, herunder retten til præmiefritagelse med virkning fra den 1. april 2022, jf. bilag 3.

Som begrundelse herfor oplyste advokaten, at det var selskabets opfattelse, at (bilag 3, side 1) *'du har handlet illoyalt over for Danica, idet du har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af din erhvervsevne i forbindelse med Danicas stillingtagen til, om du fortsat er berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse, senest i forbindelse med udfyldelsen af det fremsendte funktionsskema af 18. februar 2021.'*

Selskabet har endvidere anført, at (bilag 3, side 12) *'du væsentligt har tilsidesat dine kontraktretlige forpligtelser over for Danica, herunder den loyale samarbejds- og oplysningspligt, idet du har forsømt din forpligtelse til at give Danica sandfærdige oplysninger om nedsættelsen af din erhvervsevne og karakteren af dine klager'*

Denne sag drejer sig således om, hvorvidt selskabet er berettiget til at ophæve klagerens erhvervsevnetabsforsikring og standse udbetalingerne af erhvervsevnetabsydelse og retten til præmiefritagelse.

2.2 Undersøgelser og observationer:

Selskabets afgørelse er begrundet i en række undersøgelser og personobservationer foretaget af selskabet i perioden fredag den 27. august 2021 til søndag den 29. august 2021, onsdag den 8. september 2021 til fredag den 10. september 2021, mandag den 13. september 2021 til tirsdag den 14. september 2021, tirsdag den 21. september 2021 til torsdag den 23. september 2021, onsdag den 20. oktober 2021 til torsdag den 21. oktober 2021, fredag den 26. november 2021 til lørdag den 27. november 2021 samt fredag den 7. januar 2022 til lørdag den 8. januar 2022, i alt 17 dage.

Selskabets videooptagelser er fremsendt til klageren og vedlægges denne klage som et USBstik, der fremlægges som bilag 4. (Eftersendes til Ankenævnet for Forsikring)

Ankenævnet for Forsikring anmodes om at gennemse alle videooptagelser.

Derudover er selskabets afgørelse baseret på indhentelse af oplysninger om klageren, der er tilgængelig på sociale medier, såsom Trustpilot eller Facebook.

Klageren bestrider, at der er grundlag for at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen og standse udbetalingen af erhvervsevnetabsydelse eller præmiefritagelse, idet klagerens helbreds-mæssige situation berettiger til fortsat tilkendelse af de nævnte ydelser, og idet de af selskabet indhentede oplysninger og observationer ikke udgør et tilstrækkelig grundlag for selskabets afgørelse.

Det følger af bekendtgørelse nr. 1377 af 22. juni 2021 om undersøgelser foretaget af forsikrings-selskaber, § 8, at et forsikrings-selskab kun må *'benytte personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når der foreligger en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning.'*

Ankenævnet for Forsikring

3.

98274

Det følger af § 10, at selskabet skal redegøre for, at der foreligger en velbegrunnet og dokumenteret mistanke om urigtige oplysninger.

Selskabets advokat har i brevet af 25. februar 2022 (bilag 3) om grundlaget for velbegrunnet og dokumenteret mistanke oplyst, at *'du som følge af neuropati fra din sukkersyge var så dårlig, at du alene kunne gå til ... og aflevere ... , hvorefter du måtte bruge det meste af din tid i kørestolen, samtidig med at du har afvist tilbud om el-scooter, afvist tilbud om flextrafik, og afvist hjælp i hjemmet. Danica kunne derudover konstatere, at du på Trustpilot.dk havde foretaget mere end 220 anmeldelser af firmaer, herunder en del omkring rejseaktivitet, hvilket bl.a. omfattede flyselskaber, hoteller, Airbnb. Danica kunne derudover se, at du blot to dage efter din lægeundersøgelse i bilag 7, havde foretaget en anmeldelse af [forlystelsespark].*

Mistanken er derudover baseret på, at du allerede i februar 2014, blot 10 måneder efter din skade, og knap to måneder efter du modtog første udbetaling fra Danica, udtrykte et ønske om at modtage førtidspension grundet dine skuldre. Danicas egne lægekonsulenter vurderede i denne forbindelse, at dine oplyste gener sædvanligvis blev forbedrede eller helt forsvandt inden for et år.

Endelig er Danicas mistanke baseret på, at din oplyste neuropati ikke er tilstrækkeligt diagnosticeret eller udredt.'

Det er klagerens opfattelse, at selskabet ikke har dokumenteret, at der forelå en så velbegrunnet og dokumenteret mistanke om, at klageren havde afgivet urigtige oplysninger, at selskabet var berettiget til at benytte sig af personobservation.

Klageren har for det første fået bevilliget kørestol, der bruges indendørs til aflastning. Klageren kan godt gå og cykle og det forhold, at klageren ikke bruger kørestol udendørs, er ikke ensbetydende med, at han er smertefri eller symptomfri.

Dernæst er det forhold, at klager har afvist yderligere hjælp til transport begrundet i hans begrænsede behov for transport over længere afstande, da hans transportbehov kan dækkes ved at bruge cykel og offentlig transport. Klageren bor centralt og tæt ved en [station] og har derfor ikke ønsket yderligere hjælp, selvom han måtte være berettiget hertil. Det forekommer spekulativt, at klagerens afslag på yderligere hjælp til transport fra kommunen skulle være indikation på, at han har afgivet urigtige oplysninger. Klagerens behov for hjælp i hjemmet dækkes af praktisk hjælp fra sin familie, installation af WC med indbygget bidet og touch funktion på døre, således som klageren har oplyst det overfor selskabet.

Klagerens diabetes type 1 lidelse tilsiger, at han motionerer f.eks. ved at cykle eller gå så meget, som det er muligt for ham. Klager kan ikke dyrke - og dyrker ikke - nogen form for krævende motion.

Selskabets har endvidere lagt vægt på, at klageren i februar 2014 skulle have udtrykt ønske om at modtage førtidspension, hvorimod selskabets lægekonsulent vurderede at generne sædvanligvis blev forbedrede. Det er vanskeligt at se, hvorledes dette skulle kunne begrunde en mistanke mod klageren om afgivelse af urigtige oplysninger. Det forhold, at klageren ønsker førtidspension og

Ankenævnet for Forsikring

4.

98274

derefter indgår i et længere forløb hos kommunen, der i øvrigt resulterer i tilkendelse af førtidspension i november 2020, ses ikke at have noget med afgivelse af urigtige oplysninger til selskabet at gøre. Selskabets argument forekommer spekulativt og udokumenteret.

Selskabets bemærkning om, at klagerens neuropati, der er en følgesygdom af diabetes type 1 lidelsen, ikke er tilstrækkeligt diagnosticeret og udredt er ligeledes i modstrid med sagens lægelige oplysninger. Skulle der efter en lægefaglig vurdering være mulighed eller behov for yderligere udredning, står klageren selvfølgelig til rådighed herfor. Endvidere er en manglende lægefaglig udredning ikke det samme som, at klageren skulle have afgivet urigtige oplysninger. Klageren har derimod loyalt fremlagt og samtykket til indhentelse af alle lægelige og sociale oplysninger.

Til belysning hvad angår diagnose og udredning henvises til lægeattester for perioden juni 2016 til september 2020, bilag 5. Det fremgår af lægeattest af 28. september 2020 udstedt til ... Kommune, at '[Klageren] er i ressourceforløb i Jobcenter ... . Hans forløb skal forelægges rehabiliteringsteam med henblik på stillingtagen til det videre forløb. [Klageren] blev i januar 2020 henvist til [hospital] med henblik på udredning af polyneuropati. I epikrise fra Neurologisk Klinik på [hospital] skriver læge ... , at der afstås fra undersøgelse, da en undersøgelse ikke vil have nogen konsekvenser for fremtidig vurdering eller behandling.

Ligeledes i januar 2020 blev [klageren] henvist til tværfaglig smertebehandling. Overlæge på Tværfaglig Smerteklinik på [hospital] ... skriver, at smerteklinikken må afvise behandling, da [klageren] har haft et langt forløb i Smertecenteret, [hospital]. Samtidig skriver ... , at smerteklinikken ikke foretager vurdering af årsag eller grad neuropati.

Jobcenteret skal i denne forbindelse anmode om en lægefaglig vurdering i forhold til:

1. om det på baggrund af tilbagemeldingen fra Neurologisk Klinik vil være relevant med et tværfagligt smertebehandlingsforløb, og
2. om et tværfagligt smertebehandlingsforløb vil kunne bedre [klagerens] funktionsevne i væsentlig grad.'

Den lægefaglige vurdering heraf var som følger:

- '1. Det vil ikke være relevant med et tværfagligt smertebehandlingsforløb.
2. Et tværfagligt smerteforløb vil ikke kunne forbedre patientens funktionsevne.'

Hvad angår diagnosen, fremgår det af epikrise af 18. maj 2020 fra [hospital], Neurologisk Klinik ... , at '... årig henvist kendt med type 1 diabetes med okkular småkarssygdom med henblik på udredning af polyneuropati.

Klinisk vurderet normal neurologisk undersøgelse, uden fund forenelige med polyneuropati af store fibre (PNP), dette foreneligt med neurofysiologisk undersøgelse (ENG), som er med normal nerveledning. Neurofysiologer har foreslået undersøgelse for små-fiber neuropati (SFN). Undersøgelsen vil ikke have nogle konsekvenser, for fremtidig vurdering eller behandling, derfor afstås fra undersøgelse.

Med kendt Diabetes i tidlig alder, er småfiber neuropati en velkendt hyppig konsekvens heraf. Tilstedeværelsen af de neuropatiske smerter er uafhængig af test resultatet. Anbefales bedst mulig blodsukkerkontrol for forebyggelse af PNP samt forværring af SFN. Vi har ikke yderligere udrednings tilbud.'

Ankenævnet for Forsikring

5.

98274

Som det fremgår af ovennævnte, konkluderede den undersøgende læge på [hospital], at der ikke var behov for – eller fandtes – yderligere udredningstilbud for så vidt angår klagerens neuropati.

Selskabet har med henvisning til ovennævnte lægeattest i seneste afvisning af 29. april 2022, bl.a. oplyst, at de ikke har modtaget oplysninger om, at klageren er blevet undersøgt for småfineuropati.

Dette er isoleret set korrekt at klageren ikke specifikt er blevet testet for småfiber neuropati, idet klageren er blevet undersøgt for polyneuropati, hvilket der ikke blev fundet indikation for.

Som det fremgår af attesten er 1) 'småfiber neuropati en velkendt hyppig konsekvens' af tidlig diabetes og 2) 'Tilstedeværelsen af de neuropatiske smerter er uafhængig af test resultatet.'

Lægen finder derfor det ikke nødvendigt at teste for den velkendte følgesygdom småfiber neuropati, der på tidspunktet for attesten var en lidelse klageren havde haft længe.

Der henvises til statusattest af 31. maj 2016, bilag 6, hvoraf det fremgår, at klageren havde 'store problemer med neuropati'

Af statusattest af 13. december 2016 fremgår det, at der er kroniske smerter i begge fødder og at der er diabetisk neuropati., bilag 7.

Af lægeattest af 10 november 2017 er det oplyst, at diagnoserne er 'diabetes mellitus, frossen skulder og neuropatiske smerter', bilag 8.

I Statusattest af 15. december 2018 er det anført at, 'Smerterne i fødderne er ligeledes konstante, og med forværring ved gang' og videre at '... der vedrørende neuropatien i fødderne er risiko for forværring, og dermed yderligere nedsat gangfunktion, bilag 9.

Tilsvarende diagnoser er stillet ved lægeattest af 8. juli 2019. heri er det desuden anført at klageren

klarar at aflevere ... gående, men sidder ellers i kørestol, bilag 10.

Oplysningerne indhentet fra diverse sociale-medier er sammenfattet af selskabet i en rapport, som fremlægges som bilag 11.

De enkelte fotos og bilaget kommenteres nedenfor i den rækkefølge de fremgår af bilaget: Første foto er fra Facebook den 22. november 2021 og er et foto af klageren på ferie i [land1]. Klageren havde booket en pakkerejse og var afsted med ... . Rejsen var arrangeret af et rejsebureau og alle ture var med guide. Der var således tale om helt almindelig, afslappende charterferie.

Det næste billede viser klageren med sin dengang stadig lille [person] på skuldrene. Der er således tale om et helt almindeligt familiebillede, som klageren har brugt som profilbillede på sin Facebookside.

Der er endvidere i bilaget et billede fra [land2] af klageren med et lille [person] på armen, der er klagerens ... . Der er endnu engang tale om et foto fra en helt almindelig charterferie med familien. Klagerens bedsteforældre bor i [land3] og billedet er taget i forbindelse med et besøg hos dem.

Ankenævnet for Forsikring

6.

98274

Klageren har dernæst kommenteret virksomheden/butikken ... , hvilket er en almindelig anmeldelse af en butik, hvor klageren har købt en kontorstol (der også fremgår af billedet). Kontorstolen er en ergonomisk korrekt kontorstol, der kan indstilles og vippe efter behov. Kontorstolen passer således til klagerens behov for at sidde godt.

Derudover har klageren anmeldt ejendomsmægleren ... .

Begge anmeldelser er selvsagt anmeldelser, der kan foretages hjemmefra via en computer, tablet eller telefon.

Fra bilaget skal endvidere fremhæves 2 fotos angivet at være fra 2013, hvor klageren holder/er sammen med sin ... . Der er tale om en helt almindelige familiesituationer.

Et enkelt billede er angiveligt fra [forlystelsespark] i 2015, der ligeledes synes at vise en helt almindelig situation under et tilfældigt, enkeltstående besøg i [forlystelsespark].

Derudover indeholder bilaget oplysninger om ejerskabet af klagerens bolig, og det fremgår, at klagerens tidligere hustru ejer lejligheden. Det er vanskeligt at se, hvilken betydning det har for sagen af spørgsmålet om afgivelse af urigtige oplysninger, at klageren lejer sin bolig af sin tidligere hustru.

Selskabet opfordres (1) til nærmere at forklare betydningen af disse oplysninger for sagen.

Endvidere har selskabet fremlagt diverse anmeldelser fra klageren på Trustpilot, herunder en anmeldelse af ferierejsen til [land1] over selskabet ... , der arrangerede rejsen. På Trustpilot er der ligeledes gengivelser af anmeldelse af ovennævnte møbelfirma ... og ejendomsmægleren ... .

Derudover er der anbefalinger af en butik, der sælger køkkenservice, en urmager, et gaming headset og et brusesæt. Alle disse varer kan købes online.

Der er endvidere en anmeldelse af en charterferie til [land4], samt en anmeldelse af DSB.

Bilaget indeholder en række anmeldelser af flyselskaber og hoteller. Anmeldelserne relaterer sig til klagerens familieferier med hustru og ... , ligesom klagerens anmeldelse af en klapvogn viser, at han har købt en klapvogn til ... og, at han naturligt nok har haft klapvognen med på rejser i [land5], [land3], [land6] og [land7].

...

Derudover er der en anmeldelse af en herrecykel og Bosch el-værktøj og en sav. En række af anmeldelserne går tilbage til 2015.

Alle anmeldelser vidner om et almindeligt familieliv med sammenkomster, ture og ferierejser med familien. Der er ikke oplysninger i bilaget, der dokumenterer en betydelig, anstrengende eller fysisk aktivitet, der kan begrunde en mistanke om, at klageren skulle have afgivet urigtige oplysninger om sine helbredsmaessige forhold eller sit funktionsniveau.

Ingen af de fremlagte fotos eller anmeldelser vidner om et aktivitetsniveau, der kan sidestilles med at kunne udføre erhvervsaktiviteter på fuldtid eller deltid.

Ankenævnet for Forsikring

7.

98274

2.3 Anmeldelse og grundlaget for tilkendelse af ydelser i henhold til erhvervsevnetabsforsikringen:

Klageren anmeldte første gang sine skader og et erstatningskrav ved udfyldelse af skema dateret 8. oktober 2013, bilag 12. Det fremgår heraf, at klagerens første sygedag var 13. oktober 2013, og at den sygdom/lidelse, som klageren anmeldte, var 'frossen skulder, smerter i skulder, ryg samt arm'.

Det fremgår af skemaet, at skaden skete den 2. april 2013 og at klageren havde 'smerter i skulder grundet fald'. Det fremgår af den medfølgende lægeattest, at der var tale om en 'frossen skulder' og, at klageren var henvist til speciallæge i ortopædkirurgi på ... .

Endvidere fremgår det, at klageren havde skuldersmerter, som begrænsede den fysiske aktivitet, og at der var nedsat bevægelighed i skulder og smerter ved bevægelse.

Som nævnt blev klageren herefter tilkendt udbetaling ved tab af erhvervsevne og præmiefritagelse, jf. bilag 1.

Klageren blev tilset af professor, speciallæge i ortopædkirurgi ... i april 2014, jf. bilag 13.

Der blev endvidere indhentet en speciallægeerklæring fra speciallæge i reumatologi, ... af 16. november 2015, jf. bilag 14.

På grundlag heraf forlængede selskabet udbetalingen af tab af erhvervsevne og præmiefritagelse til den 1. februar 2018, jf. brev af 29. december 2015, bilag 15.

I januar 2018 indhentede selskabet yderligere oplysninger fra klageren.

Som bilag 16 fremlægges spørgeskema udfyldt af klageren og underskrevet den 15. januar 2018. Det fremgår blandt andet heraf, at klageren fortsat er fuldstændig uarbejdsdygtig, og at han har problemer med at klare alle hverdagens gøremål, herunder tage tøj på, tage bad, er gangbesværet og har kørestol. Klageren har endvidere oplyst, at han ikke kan udføre normale arbejdsfunktioner for tiden.

På spørgsmålet om, hvornår han regner med, at han helbredstilstand bedres så meget, at han kan genvinde erhvervsevnen, har han svaret, 'Ved ikke, håber mine kroniske smerter stopper'

Endvidere har han oplyst, at han følges af smerteklinikken, [hospital], hver måned, og at han er blevet opereret den 16. november 2017.

Klageren har herudover udfyldt spørgeskema i april 2020, jf. bilag 17. Klageren har i dette spørgeskema blandt andet oplyst, 'Skal have hjælp til de fleste hverdagsgøremål'

Herefter har klager udfyldt spørgeskema i februar 2021, bilag 18.

...

Om dette skema skal bemærkes, at selskabet anmodede klageren om supplerende spørgsmål, idet klageren ikke havde svaret på alle spørgsmålene i det netop gennemgåede skema, bilag 12.

Ankenævnet for Forsikring

8.

98274

Klagers supplerende svar fremlægges som bilag 19.

...

Selskabet tilkendte herefter klageren fortsat udbetaling af tab af erhvervsevne og præmiefritagelse, jf. brev af 29. april 2021 (bilag 2).

Selskabet tilkendte endvidere klageren dækning af i alt 8 akupunkturbehandlinger i 2021 jf. breve af hhv. 23. februar 2021 og af 21. maj 2021 bilag 20 og 21

Det fremgår af brevet, at selskabet takker for de tilsendte oplysninger og, at selskabet også har modtaget oplysninger fra ... Kommune.

Klageren var på dette tidspunkt blevet tilkendt førtidspension med virkning fra 1. november 2020 af ... Kommune, hvilket således må have været selskabet bekendt.

Som bilag 22 fremlægges kopi af Kommunens afgørelse af 21. oktober 2020 om tilkendelse af førtidspension.

2.4 Lægelige oplysninger:

Til belysning af klagerens helbredsmæssige tilstand refereres i det følgende til de allerede fremlagt lægeattester og speciallægeerklæringer, samt visse supplerende oplysninger

Opsummerende kan det oplyses, at klageren har en mangeårig diabetes type 1. Klageren har følgevirkninger af denne diabetes i form af såkaldt småfiber neuropati. Derudover lider klageren af en 'frossen (højre) skulder' efter et fald under en fodboldkamp i april 2013.

Klageren har desuden haft brud på venstre skulder og er blevet opereret i venstre skulder.

I den som bilag 13 fremlagte speciallægeerklæring af 18. april 2014 udarbejdet af professor, speciallæge i ortopædkirurgi, ... til brug for Danica Pensions vurdering af sagen, fremgår det blandt andet, at klageren var: *'Rask indtil 2006. hvor han fik sukkersyge, som behandles med Insulin. I de første år var han behandlet så han lå meget højt i blodsukker, siden er han behandlet strammere.'*

Vedrørende den aktuelle sygehistorie er anført: *'Spillede d. 4.4.13 fodbold og under en tackling faldt han direkte ned på høj. skulder. Han kunne godt mærke, at det gjorde ondt, men han spillede videre, og først om aftenen fik han betydelige smerter og svært ved at bevæge armen i yderstillinger.'*

Herefter beskrives et behandlings- og yderligere undersøgelsesforløb, blandt andet på Center for Rygkirurgi.

Endvidere er det anført: *'Pga. vedholdende gener blev han set d. 28.11.13 på [hospital] af reumatolog ... . Han havde i løbet af november måned også fået smerter i ve. Skulder, men oplyser, at der ikke havde været noget traume og at smerterne var kommet gradvist, men rimelig hurtigt. Han havde også bevægeindskrænkning i ve. skulder og tiltagende smerter, også om natten. Der var fortsat betydelige smerter i høj. skulder. Man fandt ved undersøgelsen total ophævet udadrotation i høj. skulder og kun minimal fleksion og abduktion. På ve. side var der udadrotation 10-15 gr., aktiv fleksion til 60-70 gr., hvorefter der kom smerter. Reumatologen foretog en ultralyds-*

Ankenævnet for Forsikring

9.

98274

skanning af ve. skulder, som viste, at bicepssenen var velplaceret og rotator cuffen ikke viste tegn på forandringer. Der blev påbegyndt behandling med Prednisolon, i starten 25 mg dagligt, og her efter aftrapning. D. 19.12.13 anføres, at der ikke var nogen overbevisende effekt af binyrebark-hormonbehandlingen, men at blodsukkerkontrollen havde været rimelig i orden. Man foretog samme dag en distensions blokade i ve. skulder. Han oplyser, at armen var død i 1½ time, men at det ikke havde nogen effekt på smerterne. D. 3.1.14 anføres det, at det gik dårligere med skulderen i form af betydeligt flere smerter, og d. 16.1.14 var dette forøget.

Da jeg så ham d. 24.2.14 og vurderede billederne fra [hospital], fandt jeg mistanke om, at skulderen var bagudlukseret. Dette blev bekræftet ved en CT-skanningsamme dag. Der blev foretaget en MR-skanning d. 26.2.2014 og denne bekræftede, at der var en fraktur i tuberculum minor, gående op på lidt af tuberculum major. og at subscapularis-musklen sad fast her. Der så ikke ud til at være tegn på læsion af de øvrige rotator cuff- muskler og der var bonebruise omkring frakturen, som udtryk for, at den var rimelig frisk. Der blev derfor d. 27.2.2014 foretaget en operation med åbning af skulderen forfra. Man fandt frakturområdet, men frakturen var helet og kunne ikke flyttes. Man rensede noget op sv.t. forskydningen af bruddet mediallyt og sikrede at skulderen var reponeret. Bløddelene blev lukket med suturer til en cork screw. Blev bandageret med armen i abduktions-bandage, noget udadroteret. og efterfølgende røntgenbillede viste, at skulderen var på plads og at den udstikkende knogle (ved frakturen) var mindre.'

Vedrørende 'Aktuelle problemer' er det anført, at 'Sv.t. høj. skulder har han i den senere tid fået lidt bedre bevægelighed og muligvis lidt mindre smerter, men der er fortsat ganske betydelige smerter. De er dels konstante, både i hvile og om natten af størrelse VAS 7-8 på en skala 0-10. De forøges især når han går og svinger med armen, men også ved enhver bevægelse og øges da til VAS 10. Smerten sidder inde i skulderen. Han er høj. hånden og har svært ved at skrive. Han kan godt føre en gaffel til munden, men han får maden skåret i stykker, og når han er på toilettet, bruger han bidet, idet han slet ikke kan nå om bagside. Sv.t. ve. skulder har han ligeledes konstante smerter, men de er af styrke VAS 9-10 og sidder også indeni og går en anelse ned i ve. arm. han kan ikke bruge ve. arm til noget som helst den ligger nærmest inde foran kroppen. Der har ikke været føleforstyrrelser i armen.'

Under 'Socialt og uddannelsesmæssigt' er det vedrørende idræt anført: 'Oplyser, at han altid har dyrket meget idræt, bl.a. fodbold, op til skaden i 2013. Efter april 2013 har han ikke dyrket noget sport. Han spillede før det fodbold x 2 ugentligt og cyklede og svømmede en del.'

I lægeattest fra 15. december 2018, bilag 9 udarbejdet af ortopædkirurg ... er det opsummerende anført at: 'De nuværende gener er smerter og bevægeindskrænkning i venstre skulder. Smerterne er konstante (og holder ham vågen om natten) og forværres, når armen bevæges i yderstillingerne. Kan ikke løfte venstre arm over vandret. Kan netop nå venstre balle og nakken. Smerterne i fødderne er ligeledes konstante, og med forværring ved gang. Generne i skulderen er dog værst. Han vågner mange gange hver nat og er derfor træt om dagen. Hans aktivitetsmuligheder er også påvirket af den nødvendige, faste smertestillende medicin. Der er ikke yderligere kirurgiske, medicinske eller terapeutiske behandlingsmuligheder. Prognosen er, at de nuværende gener må anses for at være stationære, og at der vedrørende neuropatien i fødderne er risiko for forværring og dermed yderligere nedsat gangfunktion. Smerterne og smertebehandlingen begrænser hans daglige aktiviteter, også på ikke-fysisk måde.'

I lægeattest fra 20. maj 2020, bilag 5 (del af lægeattester fra 2016 - 2020), der også er refereret til ovenfor, er det anført at: ...

Ankenævnet for Forsikring

10.

98274

Som nævnt ovenfor er klager blevet udredt for neoropati på [hospita], neurologisk klinik, hvor man ikke fandt fund 'forenelige med polyneuropati af store fibre(PNP)'.

I stedet er det i epikrisen anført at, *'med diabetes i tidlig alder er småfiber neuropati en velkendt hyppig konsekvens heraf. Tilstedeværelsen af de neuropatiske smerter er uafhængig af testresultat. Anbefales bedst mulig blodsukkerkontrol for forebyggelse af PNP samt forværring af SFN.'*

Hvad angår diagnose og fremtidig behandling, fremgår det af epikrise af 18. maj 2020 fra [hospita], Neurologisk Klinik ... , at *'... årig henvist kendt med type 1 diabetes med okkular småkarssygdom med henblik på udredning af polyneuropati. Klinisk vurderet normal neurologisk undersøgelse, uden fund forenelige med polyneuropati af store fibre (PNP), dette foreneligt med neurofysiologisk undersøgelse (ENG), som er med normal nerveledning. Neurofysiologer har foreslået undersøgelse for små-fiber neuropati (SFN). Undersøgelsen vil ikke have nogle konsekvenser, for fremtidig vurdering eller behandling, derfor afstås fra undersøgelse. Med kendt Diabetes i tidlig alder, er småfiber neuropati en velkendt hyppig konsekvens heraf. Tilstedeværelsen af de neuropatiske smerter er uafhængig af test resultatet. Anbefales bedst mulig blodsukkerkontrol for forebyggelse af PNP samt forværring af SFN. ... Vi har ikke yderligere udrednings tilbud.'*

Så sent som i maj 2020 var der således lægelig dokumentation for både skuldersmerterne og bevægeindskrænkninger i skuldrene samt for småfiber neuropati, hvortil der ikke var yderligere udredningstilbud.

Det er således i overensstemmelse med de lægelige oplysninger, når klageren overfor selskabet har oplyst, at hans tilstand er uforandret eller forværret.

Klager har ikke oplevet en forbedring af sin tilstand og har heller ikke ud fra de lægelige oplysninger

haft anledning til at tro, at der ville indtræffe en forbedring af hans tilstand. Dette understøttes af, at klageren er tilkendt førtidspension og også af den grund har haft anledning til at oplyse og fastholde, at tilstanden var uforandret eller forværret.

3 SOCIALE FORHOLD

Klageren, der er født i ... , er student fra [skole] årgang 2005, men har ikke nogen formel uddannelse herudover. ... I 2006 opstartede klageren dog et ...firma sammen med ... , hvilket firma gik konkurs i 2010. Klageren var indlagt med depression i en kortere perioden og fik antidepressiv medicin og gik til kontrol hos en psykiater herfor. Klageren trappede ud af denne medicin i 2013. Klageren har ikke haft fast tilknytning til arbejdsmarkedet siden 2010. Se bilag 8, speciallægeerklæring af 18. april 2014.

Klageren er fraskilt og har en ... .

Klagerne var i et arbejdsprøvningsforløb fra 9. januar 2020 til 20. februar 2020, hvor han var i praktisk på et [virksomhed1]. Han arbejdede 2 timer om ugen og havde ikke noget fravær.

Det er i praktikrapporten anført, bilag 18 at: *'Grundet [klagerens] smerter var det ikke muligt. ... oplyser, at grundet [klagerens] helbredsmæssige udfordringer er to timer det maksimale, som [klageren] har haft mulighed for at være i praktikken.'*

Ankenævnet for Forsikring

11.

98274

...

[Virksomhed1] blev valgt, da det skulle ligge i gå-afstand til hjemmet. Dette var en forudsætning for at praktikken ville kunne gennemføres. I samarbejde med [virksomhed1] blev det aftalt, at arbejdsopgaver, som tog hensyn for [klagerens] skånebehov, ville være omsorgsopgaver, som ville kunne gennemføres siddende. Det blev derfor aftalt at [klageren] kunne sidde ... . Der var ikke noget toilet med hjælpemidler på [praktiksted]. Dette blev løst ved, at [klageren], i tilfælde af at skulle på toilettet i løbet af praktikken, ville kunne nå hjem, hvor [klageren] har de nødvendige hjælpemidler.'

Klageren muligheder på arbejdsmarkedet blev vurderet urealistiske med følgende konklusion: *'Klagerens] muligheder på arbejdsmarkedet vurderes urealistiske i forhold til de hensyn der skal tages med hensyn til mulige realistiske arbejdsopgaver, ugentligt timetal og skånehensyn. i forhold til de hensyn der skal tages og de realistiske arbejdsopgaver, ugentlige timetal og skånehensyn.'*

... Kommune/Jobcenter ... tilkendte herefter klageren førtidspension, bilag 17.

4 PERSONOBSERVATION.

Som nævnt har selskabet observeret klageren over en periode fra august 2021 til januar 2022. Rapport herom fremlægges som bilag 19 ligesom der henvises til det fremlagt USB stik, bilag 4.

Selskabet har i brev af 25. februar 2022, bilag 3, oplyst, at selskabet mener, at observationerne viser, at klageren i de 17 dage, hvor han er observeret, havde en meget aktiv hverdag sammenlignet med de afgivne helbredsoplysninger.

Selskabet har hæftet sig ved, at klageren kan gå og cykle samt gestikulere med armene, at klageren kan foretage indkøb i blandt andet [indkøbscenter] og [butik] og kan bære sine indkøbsposer eller have indkøbsposerne på cykelstyret.

Selskabet hæfter sig også ved, at klager ikke er observeret i sin kørestol, ligesom selskabet hæfter sig ved, at klageren ofte på videooptagelserne bærer en (almindelig) rygsæk.

Det er korrekt, at overvågningsvideoerne helt generelt viser forskellige situationer, hvor klageren går, cykler, køber ind, mødes med bekendte eller går med [person] i hånden. Observationsrapporten, bilag 18, indeholder nøgterne beskrivelser af det, der kan observeres på videomaterialet. ...

Som det fremgår af observationsrapporten og videoovervågningsmaterialet er klageren observeret i de sene formiddagstimer og om eftermiddagen, og han er observeret mens han foretager sig hverdagsting, såsom at gå, cykle eller bære på indkøbsposer eller en lille rygsæk.

Der er ikke belæg for selskabets vurdering af, at klageren på baggrund af disse observationer skulle være i stand til vedvarende at varetage et arbejde på minimum ½ tid, herunder ved brug af skånehensyn. Der er heller ikke belæg for, at de aktiviteter man kan se klageren udføre – altså hverdagsaktiviteter – står i modstrid med de oplysninger, som klageren har afgivet til selskabet.

Det er således ikke retvisende at anvende observationerne af klagerens aktiviteter i overvågningsperioden som grundlag for en vurdering af rigtigheden af de oplysninger, som klageren har

Ankenævnet for Forsikring

12.

98274

afgivet om sin helbredstilstand og funktionsevne inden overvågningen. De observerede aktiviteter er ikke uforenelige med de af lægefaglige eksperter stillede diagnoser.

Det er endvidere ikke retvisende at anvende observationerne som dokumentation for klagerens evne til at udføre et arbejde.

5 FORSIKRINGSFORHOLD:

Policen gældende for klagerens udbetaling for tab er erhvervsevne fremlægges som bilag 20. Det følger heraf at klageren er berettiget til dækning, hvis erhvervsevnen er nedsat med mindste halvdelen som følge af sygdom eller ulykke. Det samme gælder for præmiefritagelse.

6 ANBRINGENDER:

6.1 Grundlaget for Selskabets brug af personovervågning.

Selskabet må kun benytte personovervågning, når der foreligger en velbegrunderet og dokumenteret mistanke om, at forsikringstageren har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af om forsikringstageren er berettiget til forsikringsdækning, jf. bkg. 1377 af 22 juni 2021 § 8.

Et forsikringselskab skal i øvrigt loyalt afveje og behandle alle indsamlede oplysninger og vælge den mindste indgribende undersøgelsesmetode jf. samme bkg. § 3 og 4. I denne sag har selskabet besluttet at iværksætte personundersøgelse på baggrund af blandt andet samling af oplysninger fra især klagerens opslag på Facebook og Trustpilot. Det er ikke fuldstændig klart, hvad der har begrundet selskabets indsamling af oplysninger fra de sociale medier.

Selskabet opfordres (2) til at begrunde dette nærmere.

Det gøres gældende, at selskabet ikke har dokumenteret, at der inden selskabets iværksættelse af personovervågning forelå en velbegrunderet mistanke, idet selskabets primære argumenter synes at være baseret på klagerens anmeldelser og opslag på de sociale medier Facebook og Trustpilot.

Det gøres gældende, at selskabet ikke loyalt har afvejet de på denne måde indsamlede oplysninger,

herunder taget i betragtning, at online anmeldelser af butikker mv. i sagens natur foregår på en skærm og ikke krævet fysisk aktivitet, samt at ferieophold og sociale aktiviteter dels ikke kræver hård fysisk aktivitet og dels ikke ligger ud over, hvad der anses for normale aktiviteter, der ikke er sammenlignelige med at kunne varetage et arbejde.

Da selskabet ikke har haft det fornødne grundlag til at iværksætte personovervågning, gøres det gældende, at selskabet ikke kan lægge de ved personovervågningen indsamlede oplysninger til grund for selskabets afgørelse om standsning af udbetalingerne for tab af erhvervsevne.

6.2 Nedsat erhvervsevne

Ifølge forsikringsbetingelserne er klageren berettiget til dækning ved tab af erhvervsevne ved nedsættelse af erhvervsevnen med mindst halvdelen.

Selskabet har ydet klageren dækning ved tab af erhvervsevne siden den 13. januar 2014, og senest ved brev af 29. april 2021, bilag 2 og i den periode har selskabet adskillige gange foretaget opfølgning af, om klageren fortsat opfyldte betingelserne for dækning. Frem til primo 2022 har

Ankenævnet for Forsikring

13.

98274

selskabet fundet det dokumenteret, at klageren har opfyldt betingelserne i forsikringen og har været berettiget til dækning ved tab af erhvervsevne.

I en situation som den foreliggende, hvor selskabet har ydet dækning i en længere årrække, påhviler det selskabet at godtgøre, at der er indtruffet en sådan bedring af klagerens forhold, at han ikke længere har det hidtidige dækningsberettigende erhvervsevnetab. Dette følger blandt andet af Ankenævnets kendelse nr. 90.457 af 28. juli 2017 og af kendelse nr. 89.720 af 15. marts 2017.

Danica bærer således bevisbyrden for, at klageren ikke længere opfylder betingelserne for dækning ved tab af erhvervsevne.

Klageren gør gældende, at Danica ikke har løftet sin bevisbyrde for, at der - pludselig – skulle være indtruffet en sådan bedring af klagerens forhold, at det fører til, at han ikke længere har det hidtidige dækningsberettigende erhvervsevnetab.

Det er dokumenteret ved sagens lægelige og kommunale akter, at klageren lider af kroniske smerter i højre skulder, er opereret og påvirket heraf i venstre skulder, samt lider af små-fiber neuropati, der giver smerter i fødderne som følge af mangeårig diabetes type 1.

De seneste lægelige vurderinger af klagerens funktionsevne har beskrevet denne som markant nedsat, jf. bilag 5 og attest deri fra maj 2020.

Klageren har været igennem diverse ressourceforløb siden 2016, jf. lægeattesterne fremlagt som bilag 5 og praktikrapport, bilag 18, og er herefter blevet tilkendt førtidspension. Klageren er således blevet grundigt udredt i kommunalt- og lægeligt regi, idet han ellers ikke ville være blevet tilkendt førtidspension i så forholdsvis ung en alder.

Det har således foreligget et sikkert og dokumenteret grundlag for tilkendelse af førtidspension.

Heroverfor står selskabets påstand om, at klageren 'skulle være i stand til vedvarende at varetage et arbejde på minimum halvtid eventuelt under brug af de rette skåne hensyn' jf. bilag 2.

Det gøres gældende, at selskabet ikke har fremlagt - og ikke kan fremlægge – dokumentation for denne påstand.

Hertil bemærkes det, at klageren tidligere har haft et ...firma, men hverken er i stand til at udføre det fysiske hårde ...arbejde eller de administrative opgaver, der følger med at være virksomheds-ejer, på grund af sine smerter.

Klageren fastholder derfor, at det er dokumenteret, at han fortsat opfylder forsikringens helbredsmaessige (og økonomiske) betingelserne for dækning.

6.3 Oplysningspligt & loyalitet

Det følger af Højesterets dom af 24. april 2017, trykt i UfR 2017.2147H, at beskrivelsen af klagerens funktionsevne, således som den fremgår af de lægelige og kommunale akter og af hans egen forklaring, bevismæssigt skal lægges til grund, medmindre de af selskabet indhentede oplysninger beviser, at de observerede fysiske aktiviteter er 'uforenelige' med den nævnte beskrivelse.

Ankenævnet for Forsikring

14.

98274

I den foreliggende sag påhviler det således selskabet at føre bevis for sit synspunkt om, at de af selskabet observerede fysiske aktiviteter, er 'uforenelige' med de gener, som er beskrevet i de lægelige akter, og som klageren har oplyst som svar på selskabets spørgsmål.

I den omtalte Højesteretsdom udtalte Retslægerådet i øvrigt, at *'det er ikke usædvanligt for smeretilstande med variation af generne i løbet af en dag eller fra dag til dag eller for kortere/længere perioder ad gangen. En sådan variation kan optræde uden umiddelbar kendt årsag eller være relateret til fysisk, psykisk eller social belastning. [Retslægerådets svar på spørgsmål 3].*

De observerede fysiske aktiviteter vurderedes ikke uforenelige med generne, som beskrevet i de lægelige akter - der henvises i øvrigt til besvarelsen af spørgsmål 3'. [Retslægerådets svar på spørgsmål 4]

Klageren gør gældende, at selskabet ikke har løftet sin bevisbyrde for, at de observerede fysiske aktiviteter er 'uforenelige' med de af klageren afgivne oplysninger, som ligger til grund for selskabets dækning ved tab af erhvervsevne.

Det følger af endvidere af ankenævnskendelse af 3. februar 2021, nr. 94656, der vedrørte en sag om en forsikringstager, der var blevet observeret, mens han spillede tennis, at sådanne handlinger må betegnes som almindelige hverdagshandlinger, som ikke i sig selv viser noget afgørende om klagerens smerter og hans evne til at arbejde. I den sag fandt nævnet også anledning til at bemærke at 'fysisk aktivitet i et hensigtsmæssigt omfang efter omstændigheder vil kunne være med til at styrke klagerens bevægeapparatet og generelle velbefindende'

Tilsvarende gøres det i nærværende sag gældende, at de observerede handlinger er hverdagshandlinger, der ikke i sig selv viser noget afgørende om klagerens smerter eller arbejdsevne. Daglige, korte gå- og cykelture - der i øvrigt ikke udføres med motion for øje, men blot er klagerens måde at komme fra A til B på – falder både i kategorien hverdagshandlinger og er gavnlige for klagerens fysiske velbefindende.

Der henvises i øvrigt til ankenævnskendelse, ANK 96.563 af 19. januar 2022, hvor klageren blandt andet led af kroniske smerter og en kronisk belastningstilstand med følger som smerter og udtrætning. Derudover var der psykiske lidelser i form af blandt andet angst og depression. I den sag gav nævnet klageren medhold i, at hendes generelle erhvervsevne var nedsat med mindst halvdelen. ...

Klageren bestrider således, at han skulle have tilsidesat sine kontraktretlige forpligtelser overfor selskabet og ikke opfyldt sine forpligtelser til loyalt at besvare selskabets spørgsmål og oplyse om forhold af betydning for forsikringen.

Eksempelvis er det korrekt, og ikke i modstrid med det af selskabet observerede, når klageren vedrørende 'Daglige Løft' har svaret at: *'Undgår at løfte for meget, da mine bevægelsesindskrænkninger i skuldrene giver smerter ved minimal anstrengelse. Ang. kørestol bliver den brugt når mine neuropatiske smerter er værst. Disse neuropatiske smerter begyndte at udvikle sig i 2013. Jeg blev udredt for neuropati i 2016 samt i 2020 på [hospital] (neuromuskulært afdeling) og disse smerter er kroniske og skyldes følgesygdom til min Diabetes type 1. Jeg kan godt gå, men er plaget af smerter i fødder pga. min neuropati og er derfor gangbesværet. Udover kørestol samt*

Ankenævnet for Forsikring

15.

98274

bidet wc har jeg også automatisk døråbner pga. af mine skrøbelige skuldre. Til bad har jeg et specielt brusesystem med touch funktion, da jeg ikke kan få armene over skulderhøjde.'

Selskabet har hæftet sig særligt ved klagerens bevilling af kørestol og oplysning om at have en sådan. I tilknytning hertil gøres det gældende, at det forhold, at klageren ikke anvender sin kørestol udendørs, ikke er ensbetydende med, at han ikke har behov for den eller ikke har smerter i fødderne ved gang.

Selskabet har endvidere hæftet sig ved, at klageren har oplyst, at hans gener er '24/7' i betydning er til stede hele døgnet, og at han ikke kan udføre, det han kunne før. I tilknytning hertil bemærkes det, at klageren, før sin(e) skulderskade(r) og udviklingen af neuropati i fødderne, kunne f.eks. spille fodbold og havde sit eget firma med ... . Klageren kan ikke længere dyrke fodbold som hobby eller arbejde med nedbrydning.

Det gøres på den baggrund gældende, at klageren har afgivet korrekte oplysninger til selskabet, og at der ikke er grundlag for at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen.

6.4 Omkostninger

Til støtte for kravet på omkostningsdækning gør klageren gældende, at selskabet ved sin handlemåde har gjort det nødvendigt for klageren at afholde betydelige udgifter til advokat, allerede inden sagens indbringelse for Ankenævnet for Forsikring.

Den udførte advokatbistand har været rimelig og nødvendig og skal derfor erstattes af selskabet i henhold til bestemmelsen i Forsikringsaftalelovens § 32, stk. 3."

Selskabet har den 27/6 2022 bl.a. redegjort for sagsforløbet og afgørelsen således:

"1 PÅSTANDE

Der nedlægges følgende sideordnede påstande:

- (1) Klagen tages ikke til følge.
- (2) Danica skal ikke betale omkostninger til klagerens advokat.

2 SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER

2.1 Nærværende sag vedrører spørgsmålet om, hvorvidt klager har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne til Danica i forbindelse med Danicas stillingtagen til, om klager fortsat er berettiget til at modtage erhvervsevnetabsydelse og få ydet præmiefritagelse, og om de urigtige oplysninger er af en sådan karakter, at Danica har været berettiget til at ophæve klagers erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under policenr. ... med virkning fra den 1. maj 2022, som sket.

2.2 Klager har i sit klageskrift af 20. maj 2022 beskrevet, hvad der efter klagers opfattelse er forløbet indtil Danicas beslutning om at ophæve klagers erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse. Både narrativet og fremstillingen er efter Danicas opfattelse i flere henseender misvisende,

Ankenævnet for Forsikring

16.

98274

idet Danica er kommet i besiddelse af materiale, der entydigt viser, at klagers helbred på ingen måde er i overensstemmelse med det, som klager har oplyst til Danica. Danica finder derfor anledning til at fremkomme med følgende supplerende sagsfremstilling.

2.3 Forsikringsaftalen

2.3.1 Det fremgår af klagers dækningsoversigt og forsikringsbetingelser, bilag 25, at han er berettiget til at modtage erhvervsevnetabsudbetalinger og præmiefritagelse under følgende omstændigheder: ...

2.4 Grundlaget for Danicas bevilling af forsikringsdækning indtil 31. marts 2022

2.4.1 Klager blev i bevillingsbrev af 29. april 2021, bilag 2, samt i de efterfølgende bevillingsbreve orienteret om, at han var forpligtet til straks at meddele det til Danica, såfremt hans erhvervsevne eller tilknytning til arbejdsmarkedet ændrede sig.

2.4.2 Klagers erhvervsevne blev indledningsvis vurderet i forhold til hans tidligere erhverv som ... . Danica overgik i forbindelse med vurderingen af klager i 2015 - helt i overensstemmelse med forsikringsbetingelserne - til at vurdere klagers erhvervsevne i forhold til ethvert erhverv, som han ud fra sin helbredstilstand, uddannelse og tidligere beskæftigelse med rimelighed måtte kunne bestrejde (generel erhvervsevne).

2.4.3 Til brug for Danicas fortsatte vurdering af klagers erhvervsevne har Danica modtaget lægelige oplysninger om klager.

2.4.4 Danica har bl.a. modtaget en reumatologisk speciallægeerklæring af 16. november 2015, udarbejdet af overlæge, speciallæge i reumatologi ... , bilag 14. Erklæringen er udfærdiget på baggrund af de lægelige journalkontinuationer, der foreligger for perioden 28. november 2013 til og med 16. november 2015, lægelige journaloplysninger fra Endokrinologisk Ambulatorium i perioden fra 21. november 2013 til 2. marts 2015, journalkontinuationer fra Smerteklinikken, [hospital] for perioden 10. juli 2014 til 26. februar 2015 samt under inddragelse af speciallægeerklæringen fra ... , speciallæge i ortopædkirurgi af 24. februar 2014.

2.4.5 Det fremgår bl.a. af speciallægeerklæringen, bilag 14: ...

2.4.6 Danica har derudover modtaget 'Spørgeskema ved fortsat tab af erhvervsevne', udfyldt af klager den 15. januar 2018, bilag 16. Det fremgår heraf: ...

2.4.7 Danica har derudover modtaget LÆ 275 Lægeattest fra klinisk funktion, udfyldt af læge ... , fremsendt den 8. juli 2019, bilag 10. Det fremgår heraf: ...

2.4.8 Danica fremsendte i 2020 et nyt 'Spørgeskema ved fortsat tab af erhvervsevne', som klager udfyldte og underskrev den 24. april 2020, bilag 17. Det fremgår heraf: ...

2.4.9 Danica modtog den 3. marts 2021 en praktikrapport fra [konsulentvirksomhed], hvor klager havde gennemført et praktikforløb i perioden 5. december 2019 til 12. marts 2020, bilag 23. Det blev under forløbet konstateret, at klager alene kunne arbejde 2 timer om ugen under brug af skånehensyn, og at klager ikke kunne øge sin arbejdstid grundet sine smerter. Det var under prak-

Ankenævnet for Forsikring

17.

98274

tikperioden et nødvendigt skånehensyn, at klager var i gåafstand af sit hjem, idet han angiveligt alene kunne bruge sit eget særligt indrettede toilet i hjemmet, men ikke [praktikstedets] toiletter.

2.4.10 Som led i Danicas seneste vurdering af, om klager fortsat var berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse, fremsendte Danica et funktionsevneskema til klagers udfyldelse, bilag 18, som klager udfyldte og underskrev den 18. februar 2021. I funktionsevneskemaet har klager bl.a. angivet følgende oplysninger: ...

2.4.11 Da der manglede besvarelser af en række af spørgsmålene i funktionsevneskemaet, bilag 18, blev klager anmodet om at eftersende disse svar. Danica modtog den 2. marts 2021 disse besvarelser i en separat e-mail fra klager, bilag 19. Det fremgår heraf: ...

2.4.12 De ovenfor anførte oplysninger er indgået til brug for Danicas vurdering af klagers erhvervsevne og dermed som en del af grundlaget for den fortsatte bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse under klagers erhvervsevnetabsforsikring.

3 GRUNDLAGET FOR DANICAS OPHÆVELSE AF FORSIKRINGEN

3.1.1 Danica meddelte klager ved brev af 25. februar 2022, bilag 3, at Danica agtede at ophæve klagers erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under policenr. ... med virkning fra den 1. maj 2022, idet klager efter Danicas opfattelse bevidst havde afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne i forbindelse med Danicas stillingtagen til, om klager fortsat var berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. Subsidiært fordi klager i strid med sin forpligtelse hertil bevidst havde undladt at give Danica meddelelse om, at hans erhvervsevne var forbedret.

3.1.2 Ophævelsen af erhvervsevnetabsforsikringen og retten til præmiefritagelse skyldtes, at Danica i forbindelse med vurderingen af klagers erhvervsevne er kommet i besiddelse af dokumentation for, at de oplysninger omkring omfanget af nedsættelsen af klagers erhvervsevne samt karakteren af klagers gener, som klager har givet, er helt uforenelige med klagers faktiske aktivitets- og funktionsniveau. Danica har således konstateret, at klagers aktivitetsniveau er væsentlig større, og hans funktionsniveau er væsentlig bedre end det, som han har oplyst til Danica.

3.1.3 Denne dokumentation består af observationsrapporter med tilhørende videooptagelser. Danica har således ved observationer foretaget i perioderne fredag den 27. august 2021 til søndag den 29. august 2021, onsdag den 8. september 2021 til fredag den 10. september 2021, mandag den 13. september 2021 til tirsdag den 14. september 2021, tirsdag den 21. september 2021 til torsdag den 23. september 2021, onsdag den 20. oktober 2021 til torsdag den 21. oktober 2021, fredag den 26. november 2021 til lørdag den 27. november 2021 samt fredag den 7. januar 2022 til lørdag den 8. januar 2022, i alt 17 dage, konstateret, at klager på de dage, hvor Danica observerede ham, havde et betydeligt højere aktivitets- og funktionsniveau end det, som han havde oplyst til Danica.

3.1.4 Observationsrapporterne for de nævnte dage er fremlagt som bilag 24. Klager har fremlagt videooptagelserne som bilag 4. Danica har derudover indsamlet offentligt tilgængelige informationer fra internettet, der er fremlagt af klager som bilag 11. Danica har uploadet et kort sammendrag af bilag 4 på Ankenævnet portal som bilag A.

Ankenævnet for Forsikring

18.

98274

3.1.5 Opmærksomheden skal dog særligt henledes på følgende steder i Danicas observationsmateriale: ...

3.1.6 Klager besøgte flittigt [sted] i [by] i op til godt 3 timer og 36 minutter med anvendelse af offentlig transport. Når klager skulle anvende diverse metrostationer, såsom stationen på ... , valgte klager at anvende de lange trapper op til metrostationen på trods af, at der var en elevator. Det samme var tilfældet, når klager skulle anvende [station], hvor klager efter et besøg på [butik] valgte at tage den lange trappe med 45 trin ned til [stationen] frem for at anvende elevator. Det blev også observeret, at klager til tider småløb op ad trappen og generelt fremstod fysisk upåvirket af sine oplyste gener, når han bl.a. anvendte trapper eller løftede sin cykel. Det blev derudover konstateret, at klager også var i stand til at sætte i kraftigt løb for at nå en [station].

3.1.7 Dette er i strid med de oplysninger, som klager har afgivet til Danica i bilag 18, idet klager har

oplyst til Danica, at han alene 'til dels ' kan gå på trapper, og tilføjet, at det er 'meget begrænset '.

3.1.8 Observationerne viste også, at klager var i stand til at cykle til og fra sine gøremål og sin bopæl.

Observationerne viste derudover, at klager problemfrit var i stand til at løfte og bære sin cykel under sine indkøbsture.

3.1.9 Det er ligeledes observeret, at klager var i stand til at gå frit og bevæge sig helt upåvirket. Under et besøg i ... i [by] var klager f.eks. i stand til på egen hånd at tage [transportmiddel] ind til ... for derefter at besøge to [butikker], mødes med en bekendt og spadserer ca. 1,39 km, hvorefter klager og hans bekendte satte sig på en café på ... . På caféen var klager bl.a. i stand til tydeligt at gestikulere med begge sine arme, hvor han ligeledes strakte sine arme ud foran kroppen og op i skulderhøjde.

3.1.10 Klager bevægede sig ligeledes frit og upåvirket under gentagende besøg på [butik] samt ved ture til og fra [butik], som klager frekventerede under observationsperioden.

3.1.11 Når klager cyklede til og fra bl.a. [stationer], [indkøbscenter] eller dagligvarebutikker, cyklede han til tider med én arm på styret, hvorved det ene skulderled, som styrede cyklen, blev påført yderligere belastning. Klager havde oprindeligt ikke besvaret, hvorvidt han var i stand til at cykle, men ved sine eftersendte besvarelser, bilag 19, oplyste klager til Danica, at han 'til dels' kunne cykle, 'men det er betinget af smerter. Korte afstande.'

3.1.12 Det blev derudover observeret, at klager var i stand til selv at bukke sig i en hurtig og glidende

bevægelse uden nogen synlige smertetrækninger eller grimasser i ansigtet, når han f.eks. tabte ting, såsom en kvittering, som han måtte samle op.

3.1.13 Som det fremgår af bilag 10 ovenfor, har klager oplyst til Danica, at han ikke kan bøje sig fremover, da han 'har vanskeligheder pga kroniske smerter '. Ved sin besvarelse af, om klager kan strække armene ud fra kroppen, har han med versaler svaret 'NEJ '.

3.1.14 Klagers gåture er ligeledes direkte i strid med de afgivne oplysninger til Danica i bilag 18 om, at han er gangbesværet som følge af neuropati, og derfor også er plaget af smerter. Klager

Ankenævnet for Forsikring

19.

98274

har ligeledes i bilag 18 oplyst, at han alene 'til dels' er i stand til at gå og har i bilag 10 til den undersøgende læge forklaret, at han 'klarer at få afleveret ... gående, men sidder ellers i kørestol resten af dagen pga. smerter'.

3.1.15 Danica kunne ligeledes konstatere, at klager ofte bærer en rygsæk, som har sin hovedbelastning på nakke og skuldre. En rygsæk medfører desuden, at skulderled belastes hver gang, rygsækken tages af eller på. Da klager har oplyst til Danica, at begge hans skuldre er smerteplagede, er dette ligeledes svært foreneligt med klagers oplyste gener.

3.1.16 Det blev derudover observeret, at klager handlede ind alene uden brug af særlige hjælpemidler eller anvendelse af skånestillinger (f.eks. løftede klager sin indkøbskurv med hjul op til kassebåndet og tømte hele kurven på én gang). Klagers indkøbsture involverede ikke alene almindelige husindkøb, men bestod også af længere ture i [indkøbscenter] og [butik], hvor han uden synlige tegn på smerter besøgte flere forretninger og så på varer. Det kunne derudover konstateres, at klager ikke skulle have hjælp til at bære eller fragte varer hjem, idet han flere gange uden besvær bærer varerne i sin venstre hånd og var i stand til at cykle hjem, mens indkøbsposen hang på styret.

3.1.17 På intet tidspunkt under observationsperioden var klager nødsaget til at anvende sin kørestol til transport på trods af, at han har oplyst til den undersøgende læge i bilag 10, at han har mange dage, hvor hans smerter er så svære, at han sidder resten af dagen i kørestol og alene kan transporteres i kørestol. Det er særligt bemærkelsesværdigt, at klager ikke på noget tidspunkt er observeret i sin kørestol, når han også i bilag 18 har oplyst, at hans gener er konstante og tilføjet med versaler 'JA DET ER 247 [24/7], AT JEG IKKE KAN UDFØRE DET JEG KUNNE FØR', og i det efterfølgende spørgsmål har angivet, at han ikke har nogen gode dage, hvor han intet mærker til sin sygdom. Dette er ligeledes besvaret med versaler: 'NEJ'.

3.1.18 Dertil kommer, at klager kontinuerligt siden 2015 i bilag 16, bilag 17 og senest i bilag 18 har oplyst, at hans tilstand enten er uforandret eller forværret.

3.1.19 Danica foretog ligeledes observationer i uge 47 (2021), hvor klager dog ikke blev set. Det er Danicas opfattelse, at dette skyldtes, at klager var på ferierundrejse i [land1], jf. bilag 11, side 7. En rejse til [by i land1] indebærer som minimum ca. 12 timers flyvetid. Det har efter Danicas opfattelse formodningen imod sig, at der på noget tidspunkt af rejsen vil være et korrekt skånetoilet til rådighed, hvilket efter oplysningerne i praktikrapporten, bilag 24, er nødvendigt for klager.

3.1.20 Det fremgår af bilag 11, side 7 (billede indsat nedenfor), at klager under rejsen bl.a. var på bådture i ...

...

3.1.21 Dette bekræftes videre af klagers egen anmeldelse på Trustpilot af [rejsebureau], jf. bilag 11, side 18.

3.1.22 Det fremgår derudover af klagers anmeldelse, at han under sin rejse var på dagsture ved ... . Det har efter Danicas opfattelse tilsvarende formodningen imod sig, at klager under disse dagsture havde adgang til korrekte skånetoiletter eller andre hjælpemidler, der støttede klagers skånehensyn. Det er derudover Danicas opfattelse, at disse udflugter involverer en del gang og fær-

Ankenævnet for Forsikring

20.

98274

den på ujævnt terræn, hvilket harmonerer med, at [rejsebureaus] på deres egen hjemmeside under ... oplyser, at deres rejser generelt ikke er egnet for bevægelseshæmmede personer ... .

...

3.1.23 Klager opfordres (A) til at oplyse, hvilken rejsepakke han var på med [rejsebureau], samt hvor

mange dage klager var afsted.

3.1.24 Af internetrapporten, bilag 11, side 5, fremgår ligeledes, at klager under et besøg på [land2] i 2015 er i stand til at løfte [person], der sidder i hans arme.

3.1.25 Der er således intet i de af Danica indhentede oplysninger, som tyder på, at klager skulle have de anførte funktionsbegrænsninger i sin hverdag med den virkning, at hans erhvervsevne skulle være nedsat med halvdelen, som der kræves efter forsikringsbetingelserne for at modtage ydelser og få ydet præmiefritagelse.

3.1.26 Det fremgår af forsikringsbetingelserne samt af de tidligere fremsendte breve til klager, at han er forpligtet til at oplyse Danica, såfremt hans erhvervsevne forbedres. Danica har ikke modtaget orientering fra klager om nogen af de ovenfor nævnte forhold eller modtaget orientering om, at klager har oplevet en forbedring af sit helbred.

3.1.27 Danica gør gældende, at klager væsentligt og groft har tilsidesat sine kontraktretlige forpligtelser over for selskabet - herunder den loyale samarbejds- og oplysningspligt - idet klager har forsømt sin forpligtelse til at give Danica sandfærdige oplysninger om sin erhvervsevne i forbindelse med Danicas stillingtagen til, om klager fortsat er berettiget til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse under forsikringen. Subsidiært at klager, i strid med sin forpligtelse hertil, bevidst har undladt at give Danica meddelelse om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret.

3.1.28 På baggrund af ovenstående er det Danicas klare opfattelse, at Danica har været berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringen og retten til præmiefritagelse under klagers pensionsordning med policenr. ... hos Danica med virkning pr. 1. maj 2022, som sket.

3.1.29 Et pensionsselskab som Danica baserer sin forretningsmodel på forsikringsmatematiske beregninger og informationer fra sine kunder. Danica har derfor også en berettiget forventning om, at selskabets kunder svarer sandfærdigt på de spørgsmål, som Danica anmoder om besvarelser af under sin løbende opfølgning. Af samme årsag fremgår dette også pædagogisk af bilag 18.

3.1.30 Såfremt kunder fortier oplysninger eller kommer med urigtige besvarelser af tilsendte skemaer, påvirker dette direkte de øvrige kunder, idet de udbetalinger, som sker på et forkert eller urigtigt grundlag, kunstigt hæver skadesprocenterne, hvilket medfører præmiestigninger for de øvrige kunder. Af samme årsag har Danica en forpligtelse til at følge op over for de kunder, som efter Danicas opfattelse svigagtigt afgiver urigtige oplysninger.

3.1.31 Subsidiært gøres det gældende, at klager ikke har et erhvervsevnetab på mindst halvdelen, og at han derfor ikke er berettiget til udbetaling og præmiefritagelse. Danica gør således gældende, at klager vil være i stand til vedvarende at varetage et arbejde på minimum halv tid, eventuelt under brug af de rette skånehensyn.

Ankenævnet for Forsikring

21.

98274

3.1.32 Danica har i ophævelsesbrevet taget forbehold for at kræve allerede udbetalte ydelser helt eller delvist tilbagebetalt. Dette forbehold fastholder Danica.

4 SYNSPUNKTER I KLAGESKRIFTET

4.1 Danica gør overordnet gældende, at indholdet af klagen eller de med klagen fremlagte bilag ikke ændrer ved, at observationsmaterialet tydeligt viser, at klager er i stand til langt mere end det, som han har oplyst til Danica, hvorfor klager har afgivet urigtige oplysninger til Danica, senest ved udfyldelsen af bilag 18.

4.2 Klagers oplysninger er groft illoyale og uforenelige med observationerne

4.2.1 Det er utvivlsomt groft illoyalt af klager at oplyse til Danica, at klager ikke er i bedring, at klager maksimalt kan arbejde to timer om ugen i praktik, at klager ikke kan øge sin arbejdsindsats, og at klager ikke kan udføre vedligeholdelse i hjemmet og øvrige gøremål, når det fremgår af bilag 4 og 24, at klager har en aktiv hverdag.

4.2.2 Som det også fremgår af opremsningen i afsnit 3.1.5, er klager i stand til langt mere end det, som han har oplyst til Danica.

4.2.3 Det bestrides generelt, at observationsmaterialet alene indeholder hverdagssituationer. Dette anbringende er fra klagers side et forsøg på at fjerne fokus fra, at klager er observeret foretage aktiviteter og i situationer, som han direkte har oplyst til Danica, at han ikke er i stand til. Dette fremgår tydeligt af opremsningen i afsnit 3.1.6-3.1.17, der entydigt dokumenterer misforholdet mellem klagers oplysninger til Danica og indholdet af observationsmaterialet.

4.2.4 Det er Danicas opfattelse, at klagers aktiviteter og gennemsnitlige aktivitetstid er udtryk for et overskud, der vil kunne omsættes til en funktionsevne, der gør klager i stand til at varetage et arbejde på mindst halv tid, eventuelt under brug af skånehensyn eller hjælpemidler.

4.2.5 Det afgørende er i den forbindelse ikke, hvad klager over for læger m.v. har angivet at kunne/ikke kunne, men hvad klager rent faktisk er i stand til, hvilket også fremgår af klagers forsikringsbetingelser. Når observationsmaterialet sammenholdes med de af klager fremlagte bilag, er det efter Danicas opfattelse tydeligt, at klager er i stand til væsentligt mere end det, som han har oplyst til Danica.

4.2.6 Danica foretager bl.a. løbende opfølgning med henblik på at opnå klarhed over, om der med medicinske tiltag eller med andre skånehensyn kan ske en bedring af klagers tilværelse og erhvervsevne. Denne opfølgning sker både som følge af et ønske om, at klager opnår en bedring, hvorved han reelt kan forsørge sig selv eller opnå større livskvalitet, men Danica varetager også herved den væsentlige interesse, som Danica har over for øvrige kunder, således at der ikke sker udbetalinger til kunder, som ikke er berettigede hertil. Denne vurdering er umuliggjort, når en forsikringstager ikke oplyser korrekt om sin helbredstilstand og om, hvad han eller hun er i stand til at foretage sig.

Ankenævnet for Forsikring

22.

98274

4.2.7 Klager skal derfor også oplyse om enhver bedring, som han oplever, og herunder hans åbenbart genvundne evne til at gå på trapper, handle ind selv og cykle. Det er derfor også klart udtryk for en groft illoyal tilgang til forsikringsforholdet, når klager selv oplyser, at han ikke kan foretage nogen af de observerede aktiviteter, og at klager i både 2018 (bilag 16) og 2020 (bilag 17) oplyser, at han oplever forværring.

4.2.8 Det skal i den forbindelse fremhæves, at videomaterialet skal ses i sammenhæng med og i tillæg til de skriftlige observationsrapporter. Af disse skriftlige observationsrapporter fremgår ikke blot beskrivelser af observationerne med henvisning til de enkelte videoklip, men også beskrivelser af observationer, som ikke fremgår af videomaterialet, men er skriftligt nedfældet.

4.2.9 Danica bemærker endvidere, at klager gentagne gange har haft mulighed for detaljeret og specifikt at redegøre for sin funktionsevne og sit aktivitetsniveau, jf. senest funktionsevneskemaet af 18. februar 2021, bilag 18.

4.2.10 Danica henviser derudover til ankenævnets sag nr. 95.504, der ligeledes vedrørte spørgsmålet om ophævelse af en erhvervsevnetabsforsikring og ret til præmiefritagelse baseret på observationer. I sagen viste observationerne - ligesom i klagers tilfælde - en blanding af hverdagsituationer og små udflugter, der dog alle havde det til fælles, at de var i strid med klagers oplysninger om hans formåen i funktionsevneskemaer. Det fremgår af ankenævnets kendelse: ...

4.2.11 Selskabet fik medhold i spørgsmålet om ophævelse af forsikringsdækningen.

4.2.12 I relation til klagers opfordring (1) bemærkes, at klagers rejseaktivitet samt de aktiviteter og løft, klager foretager på disse rejser, efter Danicas opfattelse er i direkte modstrid med de forhold, som klager har oplyst til Danica bl.a. i bilag 18, hvilket også er beskrevet i afsnit 3.1.18-3.1.20 ovenfor samt afsnit 4.3.7 nedenfor.

4.2.13 For så vidt angår de øvrige forhold, såsom klagers mange Trustpilot anmeldelser af bl.a. ... , bemærkes, at omfanget af anmeldelserne efter Danicas opfattelse vidner om en meget aktiv person, der ud over sine gøremål har overskud til efterfølgende at foretage anmeldelser.

4.2.14 Som det er anført ovenfor, vurderes klager ikke alene ud fra sit tidligere erhverv, men derimod ud fra sin generelle erhvervsevne i ethvert erhverv. Det er derfor også relevant, om klager kan bestride et stillesiddende job såsom en administrativ stilling eller andet kontorjob.

4.3 Klager er velbehandlet for diabetes

4.3.1 Som det fremgår af lægeerklæringen af 8. juli 2019, bilag 10, er klager velbehandlet for diabetes. Det fremgår ligeledes af bilag 10, at klager ikke er tilstrækkeligt udredt for 'den meget svære neuropati', som er årsag til, at klager sidder i kørestol.

4.3.2 Det anføres videre i bilag 10, at såfremt neuropatien medfører, at klager må sidde i kørestol store dele af døgnet grundet smerter, bør han udredes et højt specialiseret sted såsom Steno Diabetes Center.

Ankenævnet for Forsikring

23.

98274

4.3.3 Klagers nuværende udredning indebærer alene, at han er blevet klinisk vurderet med normale forhold ved en neurologisk undersøgelse, der var uden fund forenelige med polyneuropati af store fibre (PNP). Klager har derefter alene bidraget med egne oplysninger om sin neuropati, hvorefter den undersøgende læge har skønnet, at neuropatien antages at være årsagen til, at klager har behov for at anvende kørestol.

4.3.4 Efter Danicas opfattelse svækker klagers urigtige oplysninger også validiteten af de lægefaglige vurderinger i sagen, idet oplysningerne om smerter fra småfiberneuropati hovedsageligt baserer sig på klagers egne oplysninger til de undersøgende læger, og hvor der er ganske få objektivt konstaterbare forhold. Af denne årsag er det Danicas opfattelse, at når klager afgiver direkte forkerte oplysninger til Danica, har det formodningen for sig, at klager også har gjort dette til de undersøgende læger.

4.3.5 Danica gør derfor gældende, at klager også afgiver urigtige oplysninger til de undersøgende læger om omfanget af hans smerter og om omfanget af hans brug af kørestol.

4.3.6 Der henvises herom både til indholdet af observationsmaterialet, der viser, at klager er mobil, er på lange ture i dagstimerne, cykler til og fra gøremål og hyppigt anvender trapper.

4.3.7 Dertil kommer klagers ferieaktiviteter på bl.a. oversøiske destinationer, der med al tydelighed bekræfter, at klager har overdrevet sin brug af kørestol til de undersøgende læger. Dette er foreneligt med, at de undersøgende læger er uforstående over for de oplyste meget svære smerter og anvendelse af kørestolen.

4.3.8 Det bemærkes i den forbindelse, at det klart har formodningen imod sig, at klager kan deltage i rejser til [land1] og [land2], jf. bilag 14, såfremt han har behov for at sidde i kørestol mange timer dagligt og alene kan anvende det særligt indrettede toilet i hjemmet. Klager har selv oplyst, at han er afhængig af sit særlige toilet i en sådan grad, at det umuliggør arbejdsprøvning (hvor han alene er væk i et antal timer på en dag) mere end få minutter fra hjemmet. Tilsvarende er de oplysninger, som klager har afgivet til Danica i bilag 8 om sit helbred, uforenelige med hans deltagelse i de pågældende rejser.

Klagers bevilling af førtidspensionering er irrelevant

4.3.9 Det er fast praksis, at en kommunal bevilling ikke påvirker den vurdering, som foretages af et forsikringsselskab i relation til en forsikringstagers erhvervsevne. Det fremgår således af præmisserne i U 2011.2223 H: 'A [forsikringstager] har bevisbyrden for, at hans generelle erhvervsevne er nedsat til 1/3 eller mindre som følge af ulykke eller sygdom. Det bemærkes herved, at - - - Kommunes bevilling af fleksjob med 2/3 løntilskud ikke i sig selv skaber en formodning for, at det er tilfældet, jf. Højesterets dom af 21. december 2006 (UfR 2007.846).'

4.3.10 Dette synspunkt er på ny blevet fastholdt og uddybet i f.eks. Østre Landsrets dom af 13. oktober 2016 trykt i FED2016.223. I Vestre Landsrets dom af 4. oktober 2017 tog landsretten stilling

Ankenævnet for Forsikring

24.

98274

til retten til erhvervsevnetabsudbetalinger og præmiefritagelse i en sag, hvor der havde været arbejdsprøvning og sket bevilling af førtidspension. Landsretten udtalte følgende: ...

4.3.11 Klagers henvisning til, at han har modtaget førtidspension, er derfor komplet irrelevant for ankenævnets vurdering i nærværende sag.

4.3.12 Det bemærkes i den forbindelse, at det må antages, at klager også har afgivet urigtige oplysninger til ... Kommune, og at bevillingen derfor er givet på urigtigt grundlag.

4.4 Klagers bemærkninger vedr. bekendtgørelse nr. 133 af 22. juni 2021 ('Bekendtgørelsen')

4.4.1 Det bemærkes indledningsvist, at Bekendtgørelsen ikke var trådt i kraft, da Danica påbegyndte

observationer af klager i august 2021. Dertil kommer, at det falder uden for Ankenævnet for Forsikrings kompetence at påse et selskabs overholdelse af Bekendtgørelsen, idet dette tilkommer Finanstilsynet, jf. Bekendtgørelsens § 11.

4.4.2 På trods af, at Bekendtgørelsen ikke var trådt i kraft, har Danica alligevel fulgt Bekendtgørelsen og overholdt de krav, som er indeholdt heri. Klager har derfor fået minimum fire uger, hvor han har

haft mulighed for at fremkomme med sine bemærkninger til Danicas foreløbige afgørelse. Klager er derudover blevet orienteret om og har fået tilsendt det materiale, som Danica har baseret sin afgørelse på, og klager er blevet oplyst om, at Danica havde en velbegrundet og dokumenteret mistanke, hvilket tydeligt fremgår af Danicas advokat brev til klager, sagens bilag 3: ...

4.4.3 Klagers bemærkninger om det modsatte i klageskriftet er efter Danicas opfattelse udtryk for et forsøg på at forplumre sagen, og tilsvarende et forsøg på at fjerne fokus fra indholdet af observationsmaterialet, der helt entydigt viser, at klager har afgivet urigtige oplysninger til Danica om sin

funktionsevne og sin formåen.

4.4.4 Klagers øvrige bemærkninger om kørestole, anvendelse af [station] og trapper (når der er adgang til elevator) er efter Danicas opfattelse udtryk for efterrationaliseringer, der tilsvarende er et mislykket forsøg på at bortforklare indholdet af observationsmaterialet. Danica så tilsvarende på intet tidspunkt klager have behov for at anvende kørestol eller med gangbesvær i observationsperioden.

4.4.5 I relation til klagers opfordring (2) kan det oplyses, at det er fuldstændig i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet indeholdt i Bekendtgørelsens §§ 3 og 4, at Danica indsamler offentligt tilgængelige oplysninger fra internettet, førend der igangsættes personobservationer. Klagers opfordring er dog uden relevans, idet Ankenævnet for Forsikring ikke er rette instans for behandling af indsigelser mod et forsikringsselskabs fremgangsmetode ved undersøgelser af forsikringssvindel. Dertil kommer, at opfordringen også konkret er irrelevant for så vidt angår Ankenævnet for Forsikrings vurdering af, hvorvidt klager har afgivet urigtige oplysninger til Danica, samt hvorvidt klager opfylder forsikringsbetingelsernes krav for at modtage erhvervsevnetabsudbetalinger og blive ydet præmiefritagelse.

4.4.6 Af samme årsag er Danica også uforstående over for klagers anbringende om, at selskabet ikke kan lægge de ved observationerne indsamlede oplysninger til grund. Dette anbringende be-

Ankenævnet for Forsikring

25.

98274

strides naturligvis i sin helhed og flugter i øvrigt ikke med dansk rets almindelige principper om bevisførelse.

4.5 Der skal ikke ydes bidrag til advokatombudsninger

4.5.1 Til støtte for Danicas påstand (2) bemærkes det, at nærværende sag ikke vedrører komplicerede juridiske spørgsmål, men derimod indeholder en ren vurdering af klagers oplysninger til Danica og klagers helbredsoplysninger. Ankenævnet er fuldt ud i stand til at bedømme en sådan sag, og Ankenævnet for Forsikring bistår også med sagsoplysning, hvor dette er nødvendigt.

4.5.2 Det bemærkes derudover, at klager ikke har anvendt sin adgang til at klage over Danicas afgørelse til Danicas klageansvarlige, hvilket klager er blevet vejledt om i Danicas advokats brev til klager af 25. februar 2022, bilag 3.

4.5.3 Danica har derudover loyalt haft en høringsproces med klager og gjort klager bekendt med det materiale, som Danica havde til hensigt at træffe en afgørelse på baggrund af. Klagers advokats involvering under høringsfasen er alene bestået i at udarbejde et udkast til klageskrift uden nogen form for øvrig dialog med Danica. Danica gør derfor gældende, at klager ikke er berettiget til at modtage et bidrag til advokatombudsninger.

5 SAMMENFATTENDE ANBRINGENDER

5.1 Det gøres gældende, at Danica har løftet bevisbyrden for, at klager har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af hans erhvervsevne i forbindelse med Danicas vurdering af klagers fortsatte bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. Subsidiært at klager bevidst har undladt at give Danica meddelelse om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret i strid med sin forpligtelse hertil.

5.2 Klager har således væsentligt tilsidesat sine kontraktretlige pligter over for Danica, herunder sin loyale samarbejds- og oplysningspligt.

5.3 På den baggrund er det Danicas opfattelse, at Danica er berettiget til at ophæve klagers erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under hans pensionsforsikring fra den 1. maj 2022, som sket. Det skal i den forbindelse fremhæves, at det efter Danicas opfattelse grundlæggende er irrelevant for vurderingen af ophævelsens berettigelse, om klager har et dækningsberettiget erhvervsevnetab. Det afgørende er alene, om klager har handlet illoyalt ved at afgive urigtige oplysninger til Danica af den sådan karakter, at Danica ikke kan pålægges at fortsætte aftaleforholdet med klager, jf. således Østre Landsrets dom af 5. december 2011, trykt i FED 2011.230 Ø, samt Københavns Byrets dom af 3. november 2021 (under anke), Københavns Byrets dom af 1. december 2021 samt Københavns Byrets dom af 20. januar 2021. De utrykte byretsdomme vedlægges nærværende svarskrift men bilagslitreres ikke.

5.4 Subsidiært gøres det gældende, at klager ikke har et erhvervsevnetab på mindst halvdelen, og at han derfor ikke er berettiget til udbetaling og præmiefritagelse."

Klagerens advokat har den 12/8 2022 bl.a. anført:

"1. INDLEDNING

Ankenævnet for Forsikring

26.

98274

Svarskriftet giver ikke anledning til ændring af klagers påstande eller anbringender. Det i klageskriftet anførte fastholdes.

2. SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER

Danica har i sit svarskrift af 27. juni 2022 anført, at klagers sagsfremstilling og narrativet i flere henseender er misvisende, idet Danica er kommet i besiddelse af materiale, der entydigt viser, at klagers helbred på ingen måde er i overensstemmelse med det, som klager har oplyst til Danica.

Det materiale, som Danica henviser til, er dels videomaterialet fremlagt som bilag 4 og opsummeringen heraf fremlagt som bilag A, og dels internetrapporten fremlagt som bilag 11.

Danica henviser ikke til ny lægelig dokumentation, herunder dokumentation fra egen læge og speciallæger, der har undersøgt klageren. Der er da heller ikke støtte for Danicas synspunkter i det fremlagte lægelige materiale.

Danicas afvisning af fortsat at udbetale tab af erhvervsevneydelser til klager er således baseret på Danicas fortolkning og udlægning af videomateriale og bemærkninger fra klager uploadet på sociale medier som Facebook og Trustpilot.

Helt overordnet er Danicas udlægning og fortolkning af dette materiale problematisk, idet klagers lidelser består af dels bevægeindskrænkninger i skuldrene og smerter i begge skuldre og dels neuropatiske smerter i fødderne som følge af neuropati, der er en følgesygdom til diabetes 1. Sådanne smerter er ikke synlige og målbare på videooptagelser og fotos. Bevægeindskrænkninger er heller ikke nødvendigvis synlige i det omfang, at klageren foretager sig bevægelser, der normalt eller ofte ville give smerter, hvis klageren indtager smertelindrende medicin eller bider smerterne i sig.

Klager får 3 gange dagligt et morfinpræparat som depot medicin, dvs. morfinen bevares i kroppen konstant jf. bilag 5, side 13: 'morphin (MALFIN) 10 mg depottablet, 2 tabletter morgen, middag, aften og før sengetid, startdato: 16-10-18, slutdato:'

Endvidere henvises til statusattest af 23. august 2021, bilag 35, hvoraf fremgår, at klageren omkring det tidspunkt, hvor selskabet opstartede observation i august 2021, fortsat dagligt tog 10mg malfin (morfin) som depottabletter og derudover morfin 'alternova' 10 mg til natten.

Sidstnævnte præparat er ifølge www.minmedicin.dk et stærk smertestillende præparat, der anvendes ved stærke smerter, når mindre kraftigt virkende midler ikke er tilstrækkelige. Af meget almindelige bivirkninger forekommer, forstoppelse, kvalme og opkast.

Det forhold, at videooptagelser ikke viser klager i en smertetilstand er således ikke dokumentation

for, at han ikke har smerter. Tværtimod er oplysningerne om klagerens daglige indtag af ikke ubetydelige mængder lægeordineret stærkt smertestillende medicin dokumentation for, at klager har smerter.

Hertil kommer, at videooptagelser og fotos alene giver øjebliksbilleder/korte indblik i, hvorledes (hvortil og hvorfra) klager bevæger sig. Videomaterialet viser ikke, hvad klager foretager sig, når han er hjemme. Videomaterialer viser således ikke og kan ikke vise, at klager for eksempel ofte

Ankenævnet for Forsikring

27.

98274

hviler sig, mens ... . Videomaterialet bekræfter dog, at klager kun er observeret udenfor hjemmet i forholdsvis kort tid ad gangen. Observationernes tidsmæssige udstrækning kan opsummeres således:

1. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Fredag d.27. august 2021: 2 timer & 21 min
2. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Lørdag d.28. august 2021: 4 timer & 15 min
3. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Søndag d.29. august 2021: 58 min.
4. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Onsdag d.8. september 2021: 2 timer & 46 min.
5. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Torsdag d.9. september 2021: 1 time & 12 min.
6. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Fredag d.10. september 2021: 58 min.
7. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Mandag d.13. september 2021: 2 timer & 2 min.
8. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Tirsdag d.14. september 2021: 2 min.
9. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Onsdag d.22. september 2021: 42 min.
10. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Torsdag d.23. september 2021: 1 time & 20 min.
11. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Onsdag d.20. oktober 2021: 44 min.
12. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Torsdag d.21. oktober 2021: 42 min.
13. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Fredag d.21. november 2021: [land1]
14. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Lørdag d.27. november 2021: [land1]
15. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Fredag d.7. Januar 2022: 2 timer & 59 min.
16. dag: Aktivitet i alt uden for hjemmet Lørdag d.8 januar 2021: Kunden blev ikke set/i lejlighed

Der er således ingen af observationerne, der tidsmæssigt kan måle sig med en hel arbejdsdag og der er kun 3-4 af observationerne, der - alene ud fra det tidsmæssige og når bortses fra indholdet af den enkelte aktivitet - kan måle sig med en halv arbejdsdag.

Ved iagttagelse af videomaterialet skal erindres om, at klager er enlig far for sin nu ... , idet klagerens ex-hustru bor i ... . Klageren er således i de fleste hverdage alene med sin ... og skal sikre, at [familiemedlems] hverdag fungerer normalt, herunder sikre at [familiemedlem] kommer i ... , og at der er købt ind. Ex-hustruen kommer ofte i weekender og enkelte hverdage for at være sammen med ... . Indimellem hjælper hun også med husligt arbejde. Klagerens [familiemedlem] kommer ca. hver 14. dag og hjælper med rengøring.

Videooptagelserne viser ikke klageren i færd med nogen form for fysisk anstrengende aktivitet, som for eksempel anstrengende sport, tunge løft, havearbejde eller vedligeholdelse af en ejendom, således som det kan være tilfældet i andre observationssager.

Danicas afvisning af fortsat dækning for tab af erhvervsevne er – hvis man skærer det helt ind til benet – således begrundet i, at klageren kan

- Gå
- Gå på trapper
- Cykle
- Gå med en lille rygsæk på ryggen
- Købe ind og i visse tilfælde have sine indkøb i en pose på cykelstyret

Danica hæfter sig særligt ved 2 forhold, hvor de mener, at der er diskrepans mellem klagers oplysninger til Danica, særligt i spørgeskema af 18. januar 2018, bilag 16 og spørgeskema af 24. april 2020, bilag 17, og det Danica mener at observere på videooptagelserne.

Ankenævnet for Forsikring

28.

98274

1. Oplysninger fra klager om, at han har en kørestol kontra videomateriale, hvor klager går eller cykler.
2. Oplysninger fra klager, hvorefter han får hjælp fra for eksempel familie til rengøring og indkøb kontra videooptagelser, hvor klager køber ind.

Derudover har Danica anført, at der mangler en udredning for neuropati Danica har som nævnt især henvist til sagens bilag 16 og 17. Derudover har Danica henvist til speciallægeerklæring af 19. juli 2019 fremlagt som bilag 10.

Det fremgår af bilag 16, at klager har oplyst, at han har gangbesvær og har en kørestol. Tilsvarende fremgår det af sagens bilag 10, at klager har en kørestol, men ikke kan køre den selv.

Klager har en kørestol, men bruger den ikke så ofte: Han anvender den indendørs og til at hvile (aflaste fødderne) i. Klager har også en ergonomisk kontorstol, som han hviler i, ligesom han hviler på sin sofa.

Det bemærkes hertil, at klager, jf. bilag 17, punkt 5, har anført, at 'ad kørestol bliver den brugt når mine neuropatiske smerter er værst.' Klager har ligeledes oplyst, at 'jeg kan jo godt gå men er plaget af smerter i fødderne på grund af min neuropati og er derfor gangbesværet'.

Speciallægens undersøgelse, jf. bilag 10, bekræfter, at klager har smerter i skuldrene, idet følgende er anført: 'begge skuldre med nedsat bevægelighed mest udtalt på venstre side, hvor bla nedsat til 10 gr for abduktion (løfte arm ud fra siden af kroppen) og 25 gr for fleksion.'

Der er således ikke uoverensstemmelse mellem klagers oplysninger til Danica, klagers oplysninger til speciallægen og observationerne på det fremlagte videomateriale. Klager har netop oplyst, at han godt kan gå, men har smerter i fødderne.

Det forhold, at klager ikke bruger kørestol udendørs stemmer overens med, at han har oplyst, at han bruger kørestol, når de neuropatiske smerter er værst. Det stemmer også overens med, at klager har brugt kørestolen, da han var hos speciallægen, og at han oplyste, at han ikke bruger den så ofte, da han på grund af sin skuldersmerte ikke selv kan skubbe hjulene rundt.

Dette stemmer ligeledes overens med oplysninger fra klager om, at han har andre hjælpemidler, for eksempel bidet, som han bruger efter toiletbesøg.

Som det fremgår af spørgeskemaet af 24. april 2020, fremlagt som bilag 17, får klageren hjælp til hverdagsgøremål, og han får hjælp fra sin familie til rengøring.

Klageren har ikke hermed oplyst, at han er 'helt hjælpeløs' og ikke kan udføre dagligdagsopgaver, men alene oplyst, som korrekt er, at han får hjælp fra ex-hustru og sin [familiemedlem], der begge kommer på besøg indimellem.

Som nævnt ovenfor indtager klager lægeordnede morfinpræparater og kan således ikke klare sig med almindelig smertestillende håndkøbsmedicin. Morfinen hjælper mod klagers kroniske skuldersmerter og ligeledes mod neuropatien og gør således klager i stand til at udføre sine dagligdags gøremål.

Ankenævnet *for* Forsikring

29.

98274

På grundlag heraf fastholdes det, at Danicas afvisning er uberettiget, og at det af Danica fremlagte videomateriale ikke viser klageren i situationer, der er uforenelige med klagers oplysninger til Danica og de speciallæger, der har undersøgt ham.

Hertil kommer, at klagers tilkendelse af førtidspension er baseret på en arbejdsprøvning, hvor personale og ledelse på [virksomhed], hvor jobprøvningen foregik, havde lejlighed til ved selvsyn at konstatere klagers begrænsninger, jf. bilag 23.

Fra bilaget skal følgende fremhæves.

...

Hvad angår hjælpemidler til toiletbesøg, er der tale om det ovenfornævnte bidet.

Det bemærkes, at jobprøvningen forløb over ca. 3 måneder fra 5. december 2019 til 27. februar 2020.

3. VIDEOMATERIALET

Danica har i svarskriftet under punkt 3 gennemgået det fremlagte videomateriale og har fremlagt et sammendrag af videomaterialet, bilag A. Der er ikke fremlagt nyt videomateriale. Bilag A er således netop et sammendrag og ikke supplerende materiale. Klager bemærker således, at bilag A er en yderligere fortolkning og fremhævelse af, hvad Danica mener at kunne observere og konkludere ud fra videomaterialet.

Som tidligere anført viser videomaterialet primært, at klager kan gå, cykle, købe ind og gestikulere.

Danica synes at lægge vægt på, at klageren på visse af de dage, hvor han er blevet observeret, desuden har gået på trapper på en [station] eller har bevæget sig rundt i ... til fods. Hertil bemærkes det, at klager ikke overfor Danica har oplyst, at han ikke kan gå eller cykle, men derimod, at han har smerter i fødderne (også når han går), hvilket man selv sagt ikke kan se ud fra videomaterialet.

Danicas kommentarer til videomaterialet må generelt forstås således, at Danica mener at kunne observere, at klager ikke har smerter, ligesom Danica synes at mene at gang/gåture og cykelture ikke udtrætter klageren.

Sådanne konklusioner er der dog ikke dokumentation for i videomaterialet. Tværtimod går klager forholdsvist langsomt og med en lidt 'ludende' gang på alle optagelser.

Danica har i svarskriftet punkt 3.1.6 anført, at 'klager besøgte flittigt [sted] i op til godt 3 timer og 36 minutter med anvendelse af offentlig transport.' Danicas anvendelse af ordet 'flittigt' er misvisende i forhold til, at der er observeret tre konkrete besøg i [sted], nemlig den 8. september 2021, 13. september 2021 og 7. januar 2022. Der er således også ret stor tidsmæssigt mellemrum mellem disse observationer.

Danicas henvisning til, at klager bruger offentlig transport, er en korrekt konstatering, men Danica synes heri at lægge en vis bebrejdelse eller undren over, at klageren er i stand til at bruge offentlig transport. Hertil bemærkes det, at klager ikke har bil og – selvfølgelig – kan bruge offentlig trans-

Ankenævnet for Forsikring

30.

98274

port, i dette konkrete tilfælde [tog], der er en hurtig og bekvem måde at komme fra ... , hvor klageren bor, til for eksempel [sted].

Danica har i samme afsnit 3.1.6 anført, at det er observeret, at klager til tider småløb, at han løftede sin cykel og at han var i stand til at sætte i kraftigt løb for at nå [tog]. Klager bestrider disse tre forhold, der ikke har støtte i videomaterialet. Klager ses på intet tidspunkt løbe, heller ikke i det fremlagte sammendrag af videomaterialet, bilag A. Klager løfter ikke sin cykel på noget tidspunkt, men tager den ud af et cykelstativ, hvorved det ene cykelhjul i et kort øjeblik 'slipper' jorden.

Danica har i afsnit 3.1.7, 3.1.8 og 3.1.9 anført tilsvarende vedrørende klagers færden, hvor Danica har lagt vægt på, at klager problemfrit er i stand til at løfte og bære sin cykel under sine indkøbsture. Dette er ikke i overensstemmelse med det observerede, idet klager som netop nævnt på intet tidspunkt er observeret løfte sin cykel eller bære den.

Danica bemærker ligeledes, at klager er i stand til at 'gå frit og bevæge sig helt upåvirket'. Dette er Danicas subjektive beskrivelse af, hvorledes klager går. Det, der observeres på videomaterialet, er, at klager går forholdsvis langsomt, og at han under et cafébesøg gestikulerer med sine arme, mens han er i en samtale. Der er i alle tilfælde tale om simple, normale gangbevægelser eller bevægelser af armene, der hverken be- eller afkræfter, om klager har smerter i sine skuldre og fødder.

I afsnit 3.1.14 har Danica anført, at klagers gåture er i strid med oplysninger afgivet til Danica i bilag 18 og til speciallægen i bilag 9. Hertil skal det bemærkes, at klager netop har oplyst, at han er i stand til at gå, jf. tillige det ovenfor refererede fra bilag 17, hvor klager har oplyst, at han jo godt kan gå, men er plaget af smerter i fødderne og derfor er gangbesværet. Hvad angår speciallægens referat, fremstår det som overdrivelse af, hvad klager har forklaret om sin anvendelse af kørestol, men det er korrekt, at han afleverer ... gående og bruger sin kørestol til at sidde og hvile i derhjemme.

I svarskriftet afsnit 3.1.15 har Danica anført, at Danica kunne konstatere, at klager ofte bærer en rygsæk 'som har sin hovedbelastning på nakke og skuldre. En rygsæk medfører desuden, at skulderled belastes hver gang, rygsækken tages af eller på'. Danica har konkluderet, at anvendelsen af rygsæk er svært foreneligt med de oplyste gener.

Danica sætter derved lighedstegn mellem at have smerteplagede skuldre og ikke kunne gå med rygsæk. Der er imidlertid ingen lægelig belæg for en sådan konklusion, ligesom det ikke fremgår af videoen, om og i hvilket omfang klager har smerter i skuldrene, mens han bærer eller løfter rygsækken, om han bider smerter i sig, om smertelindringen med morfin medfører, at smerterne er begrænsede, eller om smerterne medfører, at han må hvile sig, når han kommer hjem.

Under punkt 3.1.16 har Danica anført, at klager er observeret under sine indkøbsture, hvor han køber ind uden brug af særlige hjælpemidler, og at han for eksempel er observeret løftende en indkøbskurv med hjul op til kassebåndet. Hertil bemærkes det igen, at videooptagelserne ikke siger noget om, hvorvidt og i hvilket omfang klager har smerter. Klager har ikke oplyst, at han ikke kan foretage indkøbsture, og som det fremgår af videomaterialet foretager han alene indkøb af dagligvarer i mindre mængder.

Ankenævnet for Forsikring

31.

98274

Danica har videre bemærket, at der ikke kun er tale om almindelige indkøb, men også længere ture i [indkøbscenter] og [butik]. Hertil bemærkes det, at også man også i Fields og Magasin kan købe almindelige forbrugsvarer inkl. tøj. Klager har ikke købt og hjembragt for eksempel større husholdningsmaskiner, som man også kan købe i [indkøbscenter] og [butik].

Danica har i punkt 3.1.19 til 3.1.23 fremsat en række kommentarer vedrørende klagers ferierejse til [land1] november/december 2021. Danica har herved henvist til 2 billeder, der synes at være kopieret fra internettet og/eller fra rejsebureauets hjemmeside. Disse 2 billeder viser således ikke noget om klagers aktiviteter.

Til besvarelse af den af Danica fremsatte opfordring (opfordring A) kan det oplyses, at rejsen var en pakkerejse fra 17. november til 2. december 2021. Klager rejste sammen med ... . De besøgte ... som en arrangeret tur. Der er anlagt gangstier gennem hele komplekset. Man kunne ikke bestige ... . Det samme gjaldt ... . Dette lå kun ca. 15 min. i bil fra hotellet. Den pakkerejse, klageren benyttede sig af, hedder ... i alt 14 dage. Klager har herved besvaret opfordring A.

Danica har i punkt 3.1.24 henvist til, at internetrapporten fremlagt som bilag 11, side 5, viser klageren med et barn på armen. Der henvises til det i klageskriftet om dette anførte, og det skal gentages, at der er tale om et mindre [person] og et helt sædvanligt familiebillede, der ikke siger noget om, hverken klagers generelle smertetilstand eller evne til udføre et arbejde.

4. OPSUMMERING

På baggrund af ovennævnte fastholdes det, at klageren som følge af sine helbredsmæssige begrænsninger i form af dobbeltsidig skulderlidelse og neuropatiske smerter i fødderne, der er en følgesygdom af en mangeårig diabetes 1, opfylder betingelserne for forsikringsdækning, idet hans erhvervsevne er nedsat med mindst 50%.

Det fastholdes, at Danicas afvisning af dækning, der alene bygger på den fremlagte internetrapport, bilag 11, og videomaterialet fremlagt som bilag 4 og bilag A, ikke understøttes af selv samme dokumentation.

Danicas fortolkning af observationerne er ikke i overensstemmelse med, hvad der rent faktisk kan observeres på videooptagelserne eller ses på billederne uploadet på sociale medier.

Danica anlægger en subjektiv fortolkning af, hvorvidt klager er smerteplaget eller ej, og hvorvidt han giver udtryk for smerter – eller bør give udtryk for smerter.

Danica medtager ikke, at klager for eksempel ofte har behov for at hvile og ofte hviler i løbet af dagen, mens ... . Danica inddrager heller ikke det faktum, at klager i praksis er enlig far og i sin dagligdag er nødt til at udføre de pligter, der følger med at være forælder.

Danica tager i sin fortolkning af observationerne således ikke hensyn til, at det er og bør være muligt for en sygemeldt person at leve et nogenlunde normalt liv med dagligdagsgøremål, herunder også at tage på en almindelig charterferie med ... .

Det fastholdes derfor, at Danica ikke har løftet sin bevisbyrde for, at de observerede aktiviteter er uforenelige med de oplysninger, som klageren har givet Danica.

Ankenævnet for Forsikring

32.

98274

Det fastholdes, at observationerne ikke giver grundlag for at konkludere, at klagers aktiviteter og gennemsnitlige aktivitetstid, jf. svarskriftet punkt 4.2.4, vil kunne omsættes til en funktionsevne, der gør klager i stand til at varetage et arbejde på mindst 1/2 tid.

Alene en enkelt dag ud af de 16 dage med observation viser klager i aktivitet i ca. 4 timer. Klager var den pågældende dag - den 28. august 2021 - på en tur med [tog] til [sted], hvor han mødtes med en bekendt og gik en tur, hvorefter de gik på café. Der er intet ved denne aktivitet, der kan sidestilles med for eksempel arbejde på ... , hvor klager blev jobprøvet eller arbejde i en ...virksomhed, som klager har erfaring med eller med kontorarbejde, som klager måske ud fra sine intellektuelle evner kunne omskoles til. Der var alene tale om en fritidsaktivitet med et rekreativt indhold (et cafébesøg).

Endelig fastholdes det, at klager ikke har afgivet urigtige oplysninger eller misligholdt sineforpligtelser, herunder den loyale oplysningspligt.

5. UDREDNING FOR NEUROPATI

Hvad angår udredning for neuropati fastholdes det, at klager er tilstrækkeligt udredt, og der henvises til lægejournal fra egen læge, bilag 5, hvor der på side 13 er indsat en epikrise fra Neurologisk Klinik ... [hospital]. Der er henvist hertil i klageskriftet, og det skal her blot gentages, at det fremgår af epikrisen, at der ikke er yderligere udredningstilbud. Neurologisk Klinik ved hospitalet har således vurderet, at småfiberneuropati er en velkendt hyppig konsekvens af diabetes og desuden, at tilstedeværelsen af de neuropatiske smerter er uafhængig af testresultatet. Det vil sige, at yderligere test eller udredning ikke nødvendigvis vil belyse klagers smerter i højere grad end ellers.

Lægeattesten fra august 2021, fremlagt som bilag 35, bekræfter, at klager lider af neuropati. Det må antages, at lægen ikke ville anføre denne diagnose i en attest til kommunen, hvis der ikke var belæg for diagnosen.

Klager har i forbindelse med denne klagesag været i kontakt med patientvejlederen ved [hospital] for at undersøge mulighederne for yderligere udredning, men patientvejlederen oplyser - i overensstemmelse med journalen - at der ikke kan tilbydes yderligere udredning.

Det fastholdes af den grund, at klager er fuldt ud udredt, både for så vidt angår sine skulderlidelser og neuropatiske lidelser.

6. ANKENÆVNSSAG 95504, SOM PRÆCEDENS

Danica har i svarskriftet punkt 4.2.10 henvist til Ankenævnets sag 95504. Dette var ligeledes en observationssag. Som det fremgår af det af Danica citerede fra kendelsen, drejede sagen sig om en forsikringstager, der blev observeret blandt andet iført arbejdstøj og bærende på køkken-skabelementer og bordplader, ligesom han blev set på genbrugspladser med haveaffald, som han angiveligt håndterede ubesværet. Den pågældende var også observeret rengøre en trailer med kost og i øvrigt bære 2 kasser vin, tilsyneladende indeholdende 6 flasker vin hver, ind i sin bil.

Ankenævnet for Forsikring

33.

98274

Nævnet anførte, at 'selskabets observationer harmonerer efter nævnets opfattelse ikke med, at klageren som følge af alvorlige smerter kun er i stand til at arbejde ganske få timer om ugen i fleksjob.'

Det må medgives, at forsikringstageren i Ankenævnets sag 95504 synes at være i stand til at foretage sig aktiviteter, der ligger ud over normale dagligdagsgøremål, der er nødvendig for at opretholde et normalt familieliv. De aktiviteter, der er beskrevet i videomaterialet i nærværende sag, ligger imidlertid ganske langt fra de aktiviteter, der blev observeret i den pågældende sag.

Der er i videooptagelserne af klageren i nærværende sag et totalt fravær af observationer, hvor klager foretager tunge løft, befinder sig i akavede stillinger eller i øvrigt udfører aktiviteter, der kunne sammenlignes med egentlige erhvervsmæssige aktiviteter.

7. BEMÆRKNINGER VEDR. BEKENDTGØRELSE NR. 1377 AF 22. JUNI 2021

Det er korrekt, at bekendtgørelsen trådte i kraft den 1. oktober 2021, og at en del af de observationer, Danica har foretaget, er foretaget inden denne dato. En del af observationerne er dog foretaget efter 1. oktober 2021, idet der er foretaget observationer 20. oktober 2021, 21. oktober 2021, 21. november 2021, 27. november 2021, 7. januar 2022 og 8. januar 2022.

Det følger tillige af 'Kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager 2020', punkt 6 vedrørende personobservation, at personobservation kun må anvendes, når der foreligger velbegrundet mistanke om, at kunden har afgivet urigtige oplysninger eller har fortiet oplysninger af afgørende betydning for sagen.

Denne bestemmelse er videreført i bekendtgørelsens § 8, hvoraf det fremgår, at et forsikringselskab kun må benytte personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når der foreligger en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger.

Der var således også før bekendtgørelsens ikrafttræden et krav om, at der skulle være en velbegrundet mistanke, før personovervågning blev iværksat. Mistanken er i nærværende sag alene baseret på

- i) klagerens anmeldelser på Truspilot.dk,
- ii) på en oplysning om, at klageren allerede i februar 2014 ansøgte om førtidspension, og
- iii) på at klagerens neuropati ikke er tilstrækkelig diagnosticeret eller udredt (hvilket klageren har bestridt og moddokumenteret, jf. ovenfor).

Mistankegrundlaget består således af diverse uploads til sociale medier, der ikke viser noget om klagerens fysiske aktivitetsniveau, en over 6 år gammel oplysning om, at klageren på et tidligere tidspunkt ansøgte om førtidspension, hvilket han dog ikke fik, men har fået tilkendt i 2021 og en ikke korrekt oplysning om, at klagerens neuropati ikke er diagnosticeret eller udredt.

Det fastholdes på det grundlag, at personobservation ikke var baseret på en velbegrundet mistanke.

Ankenævnet for Forsikring

34.

98274

Danica har i relation hertil i punkt 4.4.5 anført, at det er i fuldstændig overensstemmelse med proportionalitetsprincippet indeholdt i bekendtgørelsens § nr. 3 og 4, at Danica indsamler offentlig tilgængelige oplysninger fra internettet, før der igangsættes personobservationer.

Klager er ikke uenig i, at indsamling af oplysninger fra internettet er en mulighed, der er tilgængelig for Danica. Klagerens indvendinger relaterer sig til Danicas fortolkning og anvendelse af de indsamlede oplysninger, idet oplysningerne indsamlet om klageren i den konkrete sag f.eks. ikke består af for eksempel af fotos eller videoklip, hvor klageren er i gang med fysisk særligt krævende aktiviteter.

Hvad angår Ankenævnets kompetence i forhold til anvendelse af dels 2020 kodekset og dels bekendtgørelsen, fastholdes det, at Ankenævnet kan sanktionere selskabets overholdelse af disse regler.

Finanstilsynets kompetence, jf. bekendtgørelsens § 11 vedrører udstedelse af påbud, hvorimod Ankenævnet har kompetence til at vurdere, om Danicas afvisning af forsikringsdækning er berettiget og i denne vurdering inddrage om dokumentationen, der danner grundlag for afvisningen 1), er indhentet i overensstemmelse med de relevante regler og 2) er tilstrækkeligt bevis for afvisningen.

8. ADVOKATOMKOSTNINGER

Det bemærkes, at Danica afvisning af dækning fremkom med brev af 25. februar 2022, bilag 3, fra advokat ... . Danica havde således antaget advokat til at fremsende et afvisningsbrev. Det var derfor naturligt, at klageren henvendte sig til en advokat for at få hjælp til at svare på brevet, der var ganske omfangsrigt og kompliceret og derfor vanskeligt for en ikke jurist at forstå.

Undertegnede besvarede på klagers vegne brevet ved den 7. april 2022 at sende et udkast til klageskrift til advokat ... . Det må formodes, at dette er blevet forelagt den klageansvarlige hos Danica. Advokat ... besvarede henvendelsen den 29. april 2022 og fastholdt afvisningen på Danicas vegne.

Mail af 7. april 2022 og brev af 29. april 2022 fremlægges som hhv. bilag 36 og 37.

Det er derfor ikke korrekt, at klager ikke har gjort indsigelser mod Danicas afvisning forud for indsendelse af klagen til Ankenævnet for Forsikring.

Hertil kommer, at observationssager per definition er vanskelige, virker intimiderende på forsikringstageren og har stor økonomisk betydning for denne og derfor berettiger, at klager - ligesom selskabet - søger advokatbistand."

Selskabet har den 31/8 2022 bl.a. anført:

"1 SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER

1.1 Danica fastholder, at Danica ved fremlæggelsen af observationsmaterialet samt indgivelsen af svarskriftet har dokumenteret, at Danicas ophævelse af klagers erhvervsevnetabsforsikring og præmiefritagelse var berettiget.

Ankenævnet for Forsikring

35.

98274

1.2 Klager fokuserer i sin replik på medicinindtag og på oplyste gener til f.eks. læger og i lægelige akter. Det afgørende i nærværende sag er imidlertid ikke, hvad klager over for læger m.v. har angivet at kunne/ikke kunne, eller hvilken medicin klager indtager, men hvad klager rent faktisk er i stand til, hvilket også fremgår af klagers forsikringsbetingelser. Når observationsmaterialet sammenholdes med de af klager fremlagte bilag, er det efter Danicas opfattelse tydeligt, at klager er i stand til væsentligt mere end det, som han har oplyst til Danica.

1.3 Det forekommer ejendommeligt, at klager påstår, at Danicas observationsmateriale alene giver 'øjebliksbilleder/korte indblik', når Danica har gennemført observationer henover 16 dage gennem en periode på flere måneder.

1.4 Det forekommer tilsvarende ejendommeligt, at klager efter eget udsagn sidder i kørestol i store dele af døgnet, men er i stand til at løbe, gå på trapper, cykle og foretage hverdagsrinder uden nogen tydelige gener. Kontrasten mellem de oplyste forhold og de observerede forhold er åbenbar.

1.5 Danicas synspunkter om klagers illoyalitet og berettigelsen af Danicas ophævelse er grundigt uddybet i svarskriftets afsnit 4.2, og der henvises hertil.

1.6 Tilsvarende er det fortsat Danicas opfattelse, at klager er velbehandlet for diabetes, og at klagers oplyste gener fra neuropati, der alene baserer sig på klagers egne oplysninger, er komplet uforenelige med de aktiviteter og den hverdag, som klager udviste under observationsperioden, og som fremgår af internetmaterialet, bilag 11. Der henvises for en uddybende gennemgang herom til svarskriftets afsnit 4.3, der fastholdes i sin helhed.

1.7 Det samme gør sig gældende for klagers oplyste skånebehov i praktikperioden, der er omtalt i svarskriftets afsnit 2.4.9, 3.1.9 og 4.2.1.

1.8 Det er muligt, at klager udlægger den 14-dage lange oplevelsestur til [land1] som 'en almindelig charterrejse', men det er tydeligt, at der er tale om en meget aktiv tur, som indebærer en række situationer og forhold, som klager har oplyst til Danica, at han ikke er i stand til. Danica bemærker for en god ordens skyld, at det naturligvis skal være muligt for personer, der lider af kronisk sygdom, at afholde ferie og opretholde en livsførelse, der muliggør familieliv og oplevelser. Klagers valg af ferietype er dog bemærkelsesværdig, da en aktiv oplevelsesferie forekommer komplet uforenelig med de gener, som klager har oplyst til Danica, når de selvsamme oplyste gener umuliggør, at klager kan deltage i praktik eller varetage et arbejde på halv tid eller derover.

1.9 I relation til klagers bemærkninger omkring tilkendelse af førtidspension bemærkes det endnu engang, at den kommunale vurdering af klager er irrelevant, idet der er tale om en anderledes vurdering ud fra andre kriterier. Det bemærkes ligeledes, at kommunen ikke har haft det oplysningsgrundlag, som Danica besidder. Der henvises uddybende herom til svarskriftets afsnit 4.3.9-4.3.12.

Ankenævnet for Forsikring

36.

98274

1.10 Klagers udlægning af videomaterialet er ikke korrekt, og Ankenævnet for Forsikring opfordres til at gennemgå materialet, og derved danne sig sit eget indtryk. Herved kan det f.eks. konstateres, at klager i videosekvensen fra den 27. august 2021 bruger venstre arm til at sætte en pose på styret.

Det fremgår ligeledes, at klager løfter sin cykel i sekvensen fra fredag den 10. september 2021, kl. 1459. Begge klip indgår i sammendraget, bilag A.

1.11 Det fremgår ligeledes af observationsrapporterne, bilag 24, at klager løber. Dette fremgår ligeledes af videomaterialet, bilag 4, den 21. september 2021, kl. 1339, hvor klager løber med ... . Klager løber ligeledes den 7. januar 2022 for at nå et metrotog.

1.12 Som det også er bemærket i svarskriftet, er disse aktiviteter ikke i sig selv problematiske. Det, som gør det problematisk, er, at klager har oplyst til Danica, at han ikke er i stand til disse aktiviteter.

Den enkeltstående aktivitet kan derfor ikke, som klager ellers forsøger, isoleres og bagatelliseres. Klagers udsagn og besvarelser over for Danica sammenholdt med det samlede observationsmateriale viser netop, at klager agerer illoyalt over for Danica ved at afgive forkerte besvarelser eller tilbageholde oplysninger, der er relevante for Danicas vurdering af klagers fortsatte berettigelse til

at modtage udbetalinger og præmiefritagelse. Der henvises uddybende herom til svarskriftets afsnit 4.2.1-4.2.9.

1.13 For så vidt angår spørgsmålet om advokatombudsninger henvises der til svarskriftets afsnit 4.5, der fastholdes i sin helhed.

1.14 Klagers bemærkninger vedr. bekendtgørelse nr. 133 af 22. juni 2021 ('Bekendtgørelsen')

1.14.1 Danica fastholder, at der forelå en velbegrundet og dokumenteret mistanke, inden Danica iværksatte personobservationer, hvilket også er beskrevet over for klager og citeret i svarskriftet.

1.14.2 Om end visse af personobservationerne foregik efter Bekendtgørelsens ikrafttræden, vedrører Bekendtgørelsens formkrav iværksættelsen af personobservation, som skete forud for Bekendtgørelsens ikrafttræden, hvorfor Danica ikke var forpligtet til at følge fremgangsmetoden beskrevet i Bekendtgørelsen.

1.14.3 Som det dog er beskrevet af Danica i svarskriftet, har Danica overholdt Bekendtgørelsens krav ved iværksættelsen af personobservationer af klager. Der henvises uddybende til svarskriftets afsnit 4.4.1-4.4.3.

1.14.4 Om end ankenævnet efter ankenævnets praksis kan foretage en vurdering af, hvorvidt bevismateriale er tilvejebragt på en måde, der gør det betænkeligt at lade det indgå i Ankenævnet for Forsikrings vurdering, skal ankenævnet ikke påse, hvorvidt Bekendtgørelsens fremgangsmåde for iværksættelse af observationer er overholdt. Det fremgår tydeligt af Bekendtgørelsens § 11.

1.14.5 Klagers argumentation omkring mistankegrundlaget synes at blive cirkulær, idet klager argumenterer for, at da Danica ikke fandt 'fysisk særligt krævende aktiviteter', kan der ikke have foreligget en velbegrundet mistanke. Det er åbenbart, at Danica ikke kan forudse, hvad en planlagt

Ankenævnet for Forsikring

37.

98274

observation vil vise. Det fremgår dog tydeligt i nærværende sag, at klagers adfærd i observationsperioden er uforenelig med de oplysninger, han har afgivet om sine gener til Danica. Den mistanke, som var velbegrundet og dokumenteret forud for personobservationerne, blev således bekræftet ved personobservationerne.

1.14.6 Det er en grundlæggende forkert opfattelse hos klager, at det er resultatet af observationerne, der afgør, hvorvidt der forelå en velbegrundet mistanke. Det er selvsagt alene mistankegrundlaget, der kan vurderes, og dette var velbegrundet og dokumenteret, jf. Danicas brev til klager af 25. februar 2022, bilag 3.

1.14.7 Danica gør tilsvarende gældende, at det er ubetænkeligt for Ankenævnet for Forsikring at inddrage observationsmaterialet, der er udarbejdet af Danica i overensstemmelse med Kodeks for særlig undersøgelse af forsikringsager 2020.

2 SAMMENFATTENDE ANBRINGENDER

2.1 Det gøres fortsat gældende, at Danica har løftet bevisbyrden for, at klager har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af hans erhvervsevne i forbindelse med Danicas vurdering af klagers fortsatte bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. Subsidiært at klager bevidst har undladt at give Danica meddelelse om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret i strid med sin forpligtelse hertil.

2.2 Klager har således væsentligt tilsidesat sine kontraktretlige pligter over for Danica, herunder sin loyale samarbejds- og oplysningspligt.

2.3 På den baggrund er det fortsat Danicas opfattelse, at Danica er berettiget til at ophæve klagers erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under hans pensionsforsikring fra den 1.

maj 2022, som sket. Det skal i den forbindelse fremhæves, at det efter Danicas opfattelse grundlæggende er irrelevant for vurderingen af ophævelsens berettigelse, om klager har et dækningsberettiget erhvervsevnetab. Det afgørende er alene, om klager har handlet illoyalt ved at afgive urigtige oplysninger til Danica af en sådan karakter, at Danica ikke kan pålægges at fortsætte aftaleforholdet med klager, jf. således Østre Landsrets dom af 5. december 2011, trykt i FED 2011.230 Ø, samt Københavns Byrets dom af 3. november 2021 (under anke), Københavns Byrets dom af 1. december 2021 samt Københavns Byrets dom af 20. januar 2021. Afgørelserne uploades med duplikken, men begæres ikke fremlagt i sagen som bilag.

2.4 Subsidiært gøres det fortsat gældende, at klager ikke har et erhvervsevnetab på mindst halvdelen, og at han derfor ikke er berettiget til udbetaling og præmiefritagelse."

Til dette har klagerens advokat den 9/9 2022 bl.a. anført:

"1. Østre Landsrets dom fra 2011 (FED 2011.230Ø) og 3 byretsdomme

...

Sammenholdt med klagers aktivitetsniveau i nærværende sag fremgår det tydeligt, at klagers aktivitetsniveau er betydeligt lavere end aktivitetsniveauet observeret hos forsikringstagerne i de fremsendte domme. Der henvises i det hele til det i klageskriftet og processkrift af 12. august 2022 anførte. Det fastholdes, at klagers aktiviteter ikke har strakt sig over mere end nogle få timer

Ankenævnet for Forsikring

38.

98274

om dagen og kun i enkelte tilfælde i 3-4 timer ad gangen. Klagers aktivitetsniveau er således ikke sammenligneligt med aktivitetsniveauet i de fremsendte domme, men betydeligt lavere.

2. Vurderingen af erhvervsevnen

Det afgørende for, om en forsikringstagers erhvervsevne er nedsat i et omfang som forudsat i forsikringsbetingelserne er, om forsikringstager har en funktionsevne, der konkret kan vurderes ud fra, hvilke aktiviteter forsikringstager kan udføre og faktiske udfører og i hvilket omfang og hvilken udstrækning.

Det er således korrekt, når selskabet anfører, at det afgørende ikke nødvendigvis er, hvad klageren

har oplyst overfor sin læge, men hvad klageren rent faktisk kan udføre og udfører. Oplysninger afgivet til egen læge eller speciallæge må dog som udgangspunkt vurderes at være sandfærdige, ligesom en læges observationer af klageren som udgangspunkt må antages at være korrekte og troværdige.

Personobservationerne foretaget af selskabet må heroverfor være af en sådan karakter, at de utvivlsomt viser en aktivitet, der afviger betydeligt fra klagers egne oplysninger om sin formåen og tillige klart afviger fra, hvad egen læge og undersøgende speciallæger har observeret og vurderet.

Det fastholdes, at selskabets observationer af klager ikke viser aktiviteter, der afviger betydeligt fra, hvad klager har oplyst til egen læge eller speciallæge eller hvad disse har noteret og vurderet.

3. Urigtige oplysninger

Selskabet har i duplikken anført, at det afgørende ikke er om klager har en nedsat erhvervsevne, men derimod om klager har afgivet urigtige oplysninger ved besvarelsen af diverse spørgeskemaer tilsendt klageren.

Klager er ikke enig heri. Det afgørende for, om klager er berettiget til forsikringsdækning, må være, om klager opfylder betingelserne for at få forsikringsdækning. Det fastholdes, at klager opfylder betingelserne.

Såfremt selskabet vil påberåbe sig urigtige oplysninger som grundlag for at hæve forsikringsaftalen

og/eller standse udbetalingerne, skal forsikringsselskabet dokumentere, at betingelserne for at påberåbe sig urigtige oplysninger i henhold til principperne i Forsikringsaftalelovens §§ 4-7 er opfyldt, herunder skal selskabet dokumentere, at selskabet ville have stoppet udbetalingerne, hvis selskabet havde fået andre oplysninger end de afgivne. I den nærværende sag skal selskabet f.eks. dokumentere, at de ville have stoppet udbetalingerne tidligere, hvis klager havde givet detaljerede oplysninger om, at han kunne cykle til og fra nærmeste [station] - eller køre med [tog]. Selskabet har ikke dokumenteret dette.

Det fastholdes, at klager ikke har afgivet urigtige oplysninger. I det omfang klagers oplysninger i diverse spørgeskemaer kan antages at være upræcise eller ikke fyldestgørende, er sådanne oplysninger alene afgivet med en grad af uagtsomhed, der kan karakteriseres som simpel uagtsomhed. Selskabet er i så fald ikke berettiget til uden videre at ophæve forsikringsaftalen eller stoppe udbetalingerne.

Ankenævnet for Forsikring

39.

98274

Som tidligere anført, har klager ikke oplyst, at han ikke kan gå, ikke kan cykle eller ikke kan gestikulere med armene eller foretage indkøb af dagligvarer. Klager har derimod oplyst, at han kan foretage sig disse aktiviteter i et vist omfang. Selskabets fortolkning af klagerens besvarelser på diverse spørgsmål er for snæver. Der er ikke noget i besvarelserne, der er i direkte eller væsentlig modstrid med observationerne af klager.

Selskabet har fastholdt, at videooptagelser af klager viser, at han kan løfte en cykel og løbe. Heroverfor må det konstateres, at selskabet tydeligvis ser noget andet på observationerne end klager og klagers advokat. Klager har tillid til, at Nævnet foretager sine egne konklusioner ud fra det fremlagte videomateriale."

Hertil har selskabet den 4/10 2022 bl.a. anført:

"1 SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER

1.1 Danica fremlagde med duplikken af 31. august 2022 tre byretsdomme og en landsretsdom. Klager har i processkrift II forsøgt at fortolke, hvad Danica mente, at dommene viser. Dette er ikke lykkedes for klager.

1.2 Som det også fremgår af både svarskriftet og duplikken, har Danica ikke gjort gældende, at de fremlagte sager havde relevans, fordi der var tale om lignende faktum eller tilsvarende lidelser.

1.3 Det er korrekt, som anført af klager, at der i de konkrete sager var flere handlinger, der havde karakter af direkte erhvervsarbejde. Som det derimod også er erkendt af klager i processkrift II, er det væsentlige i nærværende sag ikke, om klager rent faktisk arbejder, men om han er i stand til at arbejde.

1.4 Danica har henvist til dommene, idet de illustrerer, at det afgørende for vurderingen af, om Danica må ophæve en erhvervsevnetabsforsikring, er, om forsikringstageren har handlet illoyalt ved at afgive urigtige oplysninger til Danica af en sådan karakter, at Danica ikke kan pålægges at fortsætte aftaleforholdet med den pågældende kunde.

1.5 Der er ikke nogen fri adgang til at overdrive sine gener og lidelser eller afgive direkte urigtige oplysninger, blot forsikringstageren har et erhvervsevnetab.

1.6 Når en forsikringstager bevidst afgiver urigtige oplysninger for at opnå en erstatning, som vedkommende ikke er berettiget til, foreligger der forsikringssvig. Forsikringstagerens adfærd må karakteriseres som et groft brud på det tillidsforhold, der består mellem denne og forsikringsselskabet i kraft af den indgåede forsikringsaftale. Forsikringsselskabet vil i den pågældende situation have en berettiget interesse i at kunne frigøre sig fra aftalen med forsikringstageren, hvorved hver af parternes fremtidige forpligtelser bortfalder.

1.7 Som det fremgår af Danicas svarskrift og duplik, er det Danicas opfattelse, at klager i nærværende sag har afgivet bevidst urigtige oplysninger, idet Danica igennem observationsmaterialet har konstateret, at klager er i stand til en række forhold, som han har oplyst, at han ikke var i stand til.

Dertil kommer klagers rejseaktivitet, der ligeledes er direkte uforenelig med forhold, som klager har oplyst til Danica og til f.eks. kommunen i forbindelse med erhvervspraktik. Der henvises for en

Ankenævnet for Forsikring

40.

98274

udførlig beskrivelse heraf til svarskriftets afsnit 3 og 4.

1.8 Som det fremgår af dommene, foretager domstolene ikke indledningsvis en prøvelse af, hvorvidt forsikringstageren rent faktisk har et erhvervsevnetab for derefter at vurdere, om forsikringstageren har udvist svig eller handlet illoyalt over for forsikringsselskabet. Domstolene foretager derimod en vurdering af, om forsikringstageren har udvist svig eller handlet illoyalt, hvilket var tilfældet i de pågældende domme, hvorefter forsikringsselskabets ophævelse over for forsikringstageren ansås for berettiget ud fra almindelige kontraktsfortolkningsprincipper. Af samme årsag er Danicas anbringender omkring størrelsen af klagers erhvervsevnetab subsidiære.

...

1.15 Klagers henvisninger til principperne i FAL § 4-6 er irrelevante og vidner om en fejlforståelse af det juridiske grundlag. Efter FAL § 4 er en forsikringsaftale ikke bindende for forsikringsselskabet, såfremt forsikringstageren i ond tro har givet urigtige oplysninger ved forsikringens tegning, og dette har haft betydning for selskabet. Denne situation adskiller sig imidlertid afgørende fra de tilfælde, hvor der er indgået en gyldig forsikringsaftale, og forsikringstageren ved skades anmeldelsen eller senere afgiver bevidst urigtige oplysninger. Det er sidstnævnte situation, som er relevant i nærværende sag.

1.16 Det bestrides, at Danica har ophævet klagers forsikringsaftale 'uden videre', idet Danica netop har varslet sin intention om at ophæve klagers erhvervsevnetabsforsikring og præmiefritagelse, ligesom Danica har givet klager mulighed for at kommentere herpå, forinden Danica træffede endelig afgørelse. Dette er tilsvarende i fuld overensstemmelse med kontraktretlige principper om ophævelse.

1.17 Det fastholdes, at klager har afgivet urigtige oplysninger til Danica, og at Danica efter en konkret afvejning var berettiget til at ophæve forsikringsforholdet. Der henvises herom til svarskriftets afsnit 3 og 4.

1.18 Der henvises til Danicas sammenfattende anbringender i svarskriftet af 27. juni 2022 og duplikken af 31. august 2022, der fastholdes i sin helhed."

Parterne har i indlæg af 13/10 2022 og 15/12 2022 yderligere kommenteret sagen.

Af lægeattest af 8/7 2019 fremgår bl.a.:

"[Klageren] klarer selv at komme på toilet, da han har bidet. Skal på toilet utallige gange på en dag. Klare at komme i bad, men det er smertefuldt og tidskrævende. Klarer at få afleveret sin ... i ... gående, men sidder ellers i kørestol resten af dagen pga. smerter. Får hjælp til mange af de praktiske ting og ellers står [klagerens] hustru for det huslige. Er bevilget automatisk døråbner. ... Kan ikke selv køre sin kørestol pga. skuldernes nedsatte funktion og smerter og må derfor transporteres af andre overalt."

Af praktikrapport vedrørende praktikophold primo 2020 fremgår bl.a.:

"A. ARBEJDSSTID, FREMMØDE OG EVT. ÅRSAG TIL FRAVÆR

Ankenævnet for Forsikring

41.

98274

Timetal og effektivitet: 2 timer/uge. [Klageren] mødte i praktikken hver uge. Han havde ikke noget fravær i perioden.

...

Hvorfor kan arbejdstiden ikke øges yderligere - hvilke symptomer opleves - herunder arbejdsgivers observationer: Grundet [klagerens] smerter var det ikke muligt. [Person] oplyser, at grundet [klagerens] helbreds-mæssige udfordringer er to timer det maksimale, som [klageren] har haft mulighed for at være i praktikken.

...

D. SKÅNEBEHOV OG BEHOV FOR PAUSER

SKÅNEBEHOV: - Skånebehovene er mulighed for skiftende arbejdsstillinger, mulighed for at holde pauser undervejs, at kunne hvile sig liggende samt at undgå stående arbejde. [Klageren] kan ikke gennemføre bevægelser over skulderhøjden, og at han ikke kan gennemføre fysisk hårdt eller tungt arbejde. Der skulle være toilet med hjælpemidler tæt ved. Skånebehovene vurderes opfyldt, på nær adgang til toilet med hjælpemidler. Dette blev afhjulpet ved, at [klageren] kunne komme hjem hurtigt i tilfælde af at skulle på toilettet.

..

ÅRSAG TIL VALG AF PRAKTIKSTED: [Praktiksted] blev valgt, da det skulle ligge i gå-afstand til hjemmet. Dette var en forudsætning for at praktikken ville kunne gennemføres. I samarbejde med [praktiksted] blev det aftalt, at arbejdsopgaver, som tog hensyn for [klagerens] skånebehov, ville være omsorgsopgaver, som ville kunne gennemføres siddende. ... . Der var ikke noget toilet med hjælpemidler på [praktiksted]. Dette blev løst ved, at [klageren], i tilfælde af at skulle på toilettet i løbet af praktikken, ville kunne nå hjem, hvor [klageren] har de nødvendige hjælpemidler."

Af bevilling af førtidspension af 21/10 2020 fremgår bl.a.:

"Afgørelse

Du opfylder betingelserne for at få førtidspension, jf. pensionslovens §§ 16 og 20, stk. 1 fra den 1.11.2020.

...

Begrundelsen er, at din arbejdsevne efter vores vurdering er nedsat i et sådant omfang, at du uanset mulighederne for støtte efter den sociale eller anden lovgivning, vil være ude af stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde.

Ved bedømmelsen af, i hvilket omfang din arbejdsevne er nedsat, er der taget hensyn til, at din helbredstilstand udelukker forbedring af arbejdsevnen via relevante jobafklaringsforløb, ressourceforløb eller ved aktivering, revalidering eller andre foranstaltninger i et omfang, der vil kunne gøre dig selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde, jf. i øvrigt rehabiliteringsteamets indstilling.

Endvidere har vi lagt vægt på indholdet af rehabiliteringsteamets indstilling samt sagens øvrige akter, hvoraf det fremgår, at du har haft tilknytning til arbejdsmarkedet indtil 2010 hvor du måtte ophøre virksomhed pga. finanskrisen og gæld. Du har neuropati i svær grad pga. diabetes og kronisk skulderskade. Dit funktionsniveau er væsentligt nedsat på baggrund af din helbredssituation. Du har været i to ressourceforløb af to års varighed, hvor du var i virksomhedspraktik to timer om ugen og ikke formåede at øge arbejdstiden. Der vurderes derfor ikke yderligere muligheder for at udvikle din arbejdsevne. Herudover peger dine behandlende læger på, at der ikke er yderligere behandlingsmuligheder og din funktionsevne er meget ringe og ikke kan forbedres.

Ankenævnet for Forsikring

42.

98274

Helbredsmæssigt er der lagt vægt på, at du lider af Diabetes, DM1, siden 2005, med komplikationer ifa. svær perifer neuropati i hænder og fødder og kroniske skuldersmerter.

Efter en samlet faglig vurdering anser vi det for dokumenteret, at din arbejdsevne er nedsat i et omfang, der udelukker selvforsørgelse også i et fleksjob med fornødent skånehensyn."

Af funktionsskema af 18/2 2021 og supplerende besvarelse af 2/3 2021 fremgår bl.a.:

"1. HELBRED OG ARBEJDE

A - Hvilken lidelse/lidelser er årsag til din uarbejdsdygtighed? Svært nedsat funktionsevne. Diabetes type 1 med følgesygdomme. Bevægelsesproblemer, neuropati, mange skulderoperationer samt kronisk smertepatient.

...

2. DAGLIGE LIDELSER OGBEGRÆNSNINGER

A - Lider du af hovedpine? Ja, pga. smertemedicin

...

D - Lider du af maveproblemer, f.eks. knugende fornemmelse i maven, kvalme mm.? Ja, pga diabetes, smertemedicin.

...

F - Har du anfald af svimmelhed, søsygeagtig fornemmelse eller lignende? Ja, pga. morfin.

...

I - Har du hukommelses- og/eller koncentrationsbesvær? Ja, pga. mine kroniske smerter som bliver behandlet med morfin.

...

K - Er du forhindret i at udføre fritidsaktiviteter, som du kunne udføre før sygdommen? Ja, som beskrevet i lægeakter skal have hjælp til flere hverdagsgøremål.

...

R - Kan du deltage som gæst til koncerter, festivaler, familiefester og lignende sociale arrangementer? Ikke på samme måde pga. af min funktionsbegrænsninger.

...

T - Hvilke fritidsinteresser dyrker du i dag? Jeg kan ikke dyrke nogen form for motion/sport. Jeg kan ikke dyrke nogen form for fritidsinteresse.

...

3. DAGLIGE AKTIVITETER- BESKRIV OM DU KAN UDFØRE NEDENSTÅENDE AKTIVITETER OG I HVOR LANG TID

A - Kan du gå? Til dels

B - Kan du gå på trapper? Til dels, meget begrænset

C - Kan du gå på ujævnt terræn/underlag? Til dels

D - Kan du sidde? Til dels, får smerter i ryg

E - Kan du stå? Til dels.

F - Kan du cykle? Til dels men det er betinget af smerter. Korte afstande.

G - Kan du som chauffør køre bil?

...

4. DAGLIG BEVÆGELIGHED-KAN DU UDFØRE FØLGENDE BEVÆGELSER?

A - Kan du bøje dig fremover, bagover eller til siden? Nej, har vanskeligheder pga kroniske smerter.

B - Kan du strække armene over skuldrene? Nej, opereret en del gange.

C-Kan du strække armene ud fra kroppen? (Løfte noget med belastning)? Nej

Ankenævnet for Forsikring

43.

98274

5. DAGLIGE LØFT

A - Hvor meget kan du løfte/bære (antal kg)? Får hjælp. Undgår at løfte for meget, da mine bevægelsesindskrænkninger i skuldrene giver smerter ved minimal anstrengelse.

...

6. ANDRE DAGLIGE AKTIVITETER

A-Kan du foretage almindelig daglig rengøring af dit hjem f.eks. støvsugning, gulvvask, vinduespudsning, indkøb? Nej, får hjælp af familie.

...

C - Beskriv eventuelle problemer med personlig hygiejne, som er opstået efter skaden (Fx bad, toiletbesøg, påklædning)? Ja, jeg kan, men med hjælpemidler får fra [handicapcenter].

D - Anvender du praktiske hjælpemidler/handicaphjælpemidler af nogen art (fx krykker, kørestol, rollator)? Ja, bidet WC, rainshower med touch funktion. Ang. kørestol bliver den brugt når mine neuropatiske smerter er værst. Disse neuropatiske smerter begyndte at udvikle sig i 2013. Jeg blev udredt for neuropati i 2016 samt i 2020 på [hospital] (neuromuskulært afdeling) og disse smerter er kroniske og skyldes følgesygdom til min Diabetes type 1. Jeg kan godt gå, men er plaget af smerter i fødder pga. min neuropati og er derfor gangbesværet. Udover kørestol samt bidet wc har jeg også automatisk døråbner pga. af mine skrøbelige skuldre. Til bad har jeg et specielt brusesystem med touch funktion, da jeg ikke kan få armene over skulderhøjde.

7.GENER

A - Er dine gener konstante? Ja, det er 24/7, at jeg ikke kan udføre det jeg kunne før. C - Har du gode dage, hvor du intet mærker til din sygdom, eller hvor du fungerer stort set normalt? Nej."

Nævnets sekretariat har set de i sagen refererede videooptagelser af klageren. Observationsrapporter er forelagt for nævnet, der også har set sammendraget af videooptagelserne.

Af forsikringsbetingelserne fremgår bl.a.:

"Når den forsikrede har et længerevarende tab af erhvervsevne

Når vi vurderer, om tabet af erhvervsevnen fremover er længerevarende, laver vi en generel vurdering af den forsikredes erhvervsevne.

Først skønner vi, hvor meget den forsikrede kan tjene. Vi tager hensyn til den forsikredes tilstand, tidligere beskæftigelse og uddannelse - og om den forsikrede er egnet til en ny uddannelse, for eksempel ved omskoling, som kan påvirke den forsikrede indtjeningsmulighed.

Derefter sammenligner vi den skønnede indtægt med det, fuldt arbejdsdygtige personer med en tilsvarende uddannelse og alder tjener i samme del af landet. Viser sammenligningen, at den forsikrede efter vores skøn højst kan tjene 1/3 fremover af en almindelig indtægt for personer på samme alder og med en tilsvarende uddannelse i den del af landet, er den forsikredes erhvervsevne sat ned med 2/3.

...

Vi kan når som helst kræve, at den forsikrede dokumenterer, at betingelserne for udbetaling af dækningen er opfyldt. Retten til at få udbetalt efter reglerne om længerevarende tab af erhvervs-

Ankenævnet *for* Forsikring

44.

98274

evne falder væk, hvis vi vurderer, at de nævnte forudsætninger ikke længere er til stede, eller når dækningen ophører."

Af klagerens dækningsoversigt fremgår det bl.a.:

"Hvis din erhvervsevne bliver nedsat med mindst halvdelen som følge af sygdom eller ulykke, udbetaler vi maksimalt årligt ..."

Nævnet udtaler:

Klageren, som er født i 1980'erne og er ufaglært, fik konstateret sukkersyge i 2006. Han blev arbejdsløs i 2010. Han blev sygemeldt i oktober 2013 på grund af skuldersmerter efter et fald. Klageren lider af smerter i begge skuldre og diabetisk neuropati. Klageren var i virksomhedspraktik fra den 5/12 2019 til den 12/3 2020, hvor han var i stand til at arbejde 2 timer om ugen. Klageren blev tilkendt førtidspension den 1/11 2020.

Selskabet har ydet dækning for tab af erhvervsevne fra den 3/1 2014 til den 1/5 2022, hvorefter selskabet har standset udbetalingerne og ophævet klagerens erhvervsevnetabsforsikring pr. 1/5 2022. Selskabet har anført, at klageren ikke har dokumenteret, at hans generelle erhvervsevne er nedsat med mindst 50 %, og at han bevidst har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne. Selskabet har observeret klageren i 17 dage fra den 27/8 2021 til den 29/8 2021, fra den 8/9 2021 til den 10/9 2021, fra den 13/9 2021 til den 14/9 2021, fra den 21/9 2021 til den 23/9 2021, fra den 20/10 2021 til den 21/10 2021, fra den 26/11 2021 til den 27/11 2021, og fra den 7/1 2022 til den 8/1 2022. I observationsmaterialet ses klageren at kunne bevæge sig uden synlige smerter eller begrænsninger. Klageren er observeret foretage indkøb, cykle, gå på trappe, løbe kortvarigt, løfte en cykel, strække armen ud fra kroppen med en indkøbskurv og løfte armene over skulderhøjde. Selskabet har anført, at klagerens funktionsniveau og helbredsmæssige tilstand i den observerede periode er bedre end, hvad han har oplyst til selskabet. Selskabet har anført, at internetfund blandt andet har vist, at klageren i november/december 2021 foretog en rundrejse i udlandet, hvilket synes at stemme dårligt overens med oplysningerne om, at han skal anvende installerede hjælpemidler for at kunne gå

Ankenævnet for Forsikring

45.

98274

på toilettet. Selskabet har anført, at selskabet var berettiget til at iværksætte observationer og har overholdt gældende lovgivning og branchekodeks.

Klageren har anført, at selskabet ikke har løftet bevisbyrden for, at der skulle være indtrådt en sådan bedring af hans helbredsmæssige tilstand, at hans erhvervsevne ikke længere er nedsat med mindst halvdelen. Klageren har anført, at han ikke har afgivet bevist forkerte oplysninger, hvorfor selskabet ikke har været berettiget til at ophæve hans erhvervsevnetabsforsikring. Klageren har anført, at de aktiviteter, som han er observeret udføre, er almindelige hverdagsaktiviteter, som ikke er i strid med de oplysninger, som han har givet til selskabet.

Af lægeattest af 8/7 2019 fremgår det, at klageren "klar selv at komme på toilet, da han har bidet. Skal på toilet utallige gange på en dag. Klarer at komme i bad, men det er smertefuldt og tidskrævende. Klarer at få afleveret sin ... i ... gående, men sidder ellers i kørestol resten af dagen pga. smerter. Får hjælp til mange af de praktiske ting og ellers står [klagerens] hustru for det huslige. Er bevilget automatisk døråbner. ... Kan ikke selv køre sin kørestol pga. skuldernes nedsatte funktion og smerter og må derfor transporteres af andre overalt".

Af praktikrapport fremgår det, at praktikstedet "blev valgt, da det skulle ligge i gå-afstand til hjemmet. Dette var en forudsætning for at praktikken ville kunne gennemføres. I samarbejde med [praktiksted] blev det aftalt, at arbejdsopgaver, som tog hensyn for [klagerens] skånebehov, ville være omsorgsopgaver, som ville kunne gennemføres siddende. ... Der var ikke noget toilet med hjælpemidler på [praktiksted]. Dette blev løst ved, at [klageren], i tilfælde af at skulle på toilettet i løbet af praktikken, ville kunne nå hjem, hvor [klageren] har de nødvendige hjælpemidler".

Af bevilling af førtidspension af 21/10 2020 fremgår det: "Endvidere har vi lagt vægt på indholdet af rehabiliteringsteamets indstilling samt sagens øvrige akter, hvoraf det fremgår, at du har haft tilknytning til arbejdsmarkedet indtil 2010 hvor du måtte ophøre virksomhed pga. finanskrisen og gæld. Du har neuropati i svær grad pga. diabetes og kronisk skulderskade. Dit funktionsniveau er væsentligt nedsat på baggrund af din helbredssituation. Du har været i to ressour-

Ankenævnet for Forsikring

46.

98274

ceforløb af to års varighed, hvor du var i virksomhedspraktik to timer om ugen og ikke formåede at øge arbejdstiden. Der vurderes derfor ikke yderligere muligheder for at udvikle din arbejdsevne. Herudover peger dine behandlende læger på, at der ikke er yderligere behandlingsmuligheder og din funktionsevne er meget ringe og ikke kan forbedres. Helbredsmæssigt er der lagt vægt på, at du lider af Diabetes, DM1, siden 2005, med komplikationer ifa. svær perifer neuropati i hænder og fødder og kroniske skuldersmerter. Efter en samlet faglig vurdering anser vi det for dokumenteret, at din arbejdsevne er nedsat i et omfang, der udelukker selvforøgelse også i et fleksjob med fornødent skånehensyn".

Af funktionsskema af 18/2 2021 og supplerende besvarelse af 2/3 2021 fremgår det, at klageren blandt har oplyst, at han har svært nedsat funktionsevne, da han lider af Diabetes type 1 med følgesygdomme, bevægelsesproblemer, neuropati, mange skulderoperationer samt er kronisk smertepatient. Klageren har oplyst, at han på grund af medicin lider af hovedpine, maveproblemer, svimmelhed og hukommelses- og koncentrationsbesvær. Klageren har anført, at han ikke kan udføre fritidsaktiviteter, at han ikke kan dyrke motion, at han ingen fritidsinteresser har og at han ikke på samme måde som tidligere kan deltage i koncerter, festivaler, familiefester og lignende sociale arrangementer. Klageren har videre anført, at han til dels kan gå, at han meget begrænset kan gå på trapper, at han til dels kan sidde, men får smerter i ryggen, og at han til dels kan cykle, men kun korte afstande. Klageren har også anført, at han ikke kan bøje sig fremover, bagover eller til siden, at han ikke kan strække armene over skuldrene eller strække armene ud fra kroppen, at han undgår at løfte for meget, at han ikke kan udføre daglig rengøring i hjemmet, at han har brug for hjælpemidler til toiletbesøg og bad, og at han anvender kørestol, når hans neuropatiske smerter er værst. Klageren har endelig anført, at smerterne er konstante, og at han ikke har gode dage.

Observationer af klageren

Klageren har anført, at der ikke forelå en velbegrundet mistanke på tidspunktet for selskabets iværksættelse af observationer, og at observationerne er i strid med Forsikring & Pensions kodeks.

Ankenævnet *for* Forsikring

47.

98274

Nævnet finder, at observationsmaterialet kan indgå i nævnets behandling og afgørelse af sagen, idet nævnet finder, at observationerne ikke er foretaget på sådanne steder eller måder, eller at rapporterne i øvrigt indeholder sådanne oplysninger, at det vil være betænkeligt for nævnet at lade disse rapporter indgå i sin helhed som bevismateriale i nævnets behandling af denne sag.

Nævnet bemærker, at nævnet ikke herved har taget stilling til, om de foretagne observationer i enhver henseende måtte overholde den lovgivning eller de kodeks, som regulerer de foretagne observationer, idet dette vil være et offentligretligt anliggende mellem dem, der har foretaget observationerne – herunder selskabet, som har ladet observationerne udføre – og de myndigheder, som har ansvaret for at håndhæve disse offentligretlige regler.

Ophør af ydelser og præmiefritagelse

Det følger af forsikringsbetingelserne og af klagerens dækningsoversigt, at klageren har et dækningsberettigende erhvervsevnetab, hvis hans skønnede indtægt udgør halvdelen eller mindre af en almindelig indtægt for personer på samme alder og med en tilsvarende uddannelse i den pågældende del af landet.

Nævnet finder efter en gennemgang af sagen, at selskabet har bevist, at der er indtruffet en bedring af klagerens helbredsmæssige situation således, at hans erhvervsevne ikke er nedsat i dækningsberettigende grad. Nævnet har herefter ikke grundlag for at kritisere, at selskabet har standset udbetalingen af helbedsbetingede ydelser pr. 1/5 2022 under henvisning til, at hans erhvervsevne ikke er nedsat i dækningsberettigende grad.

Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at der er betydelige uoverensstemmelser mellem på den ene side klagerens egne oplysninger om, hvad han ifølge funktions- og opfølgningsskemaer og oplysninger over for læger kan magte og på den anden side det fremlagte observationsmateriale og klagerens aktivitetsniveau i øvrigt. Nævnet finder, at klageren herved har bragt sig i en bevismæssig vanskelig situation.

Ankenævnet *for* Forsikring

48.

98274

Nævnet bemærker, at klageren på intet tidspunkt fremstår smertepåvirket eller fysisk begrænset, og at han blandt andet er i stand til at cykle, herunder med en pose på styret, gå på trapper, løbe kortvarigt, foretage indkøb, løfte en cykel, strække armen ud fra kroppen med en indkøbskurv og løfte armene over skulderhøjde. Nævnet bemærker også, at klageren på intet tidspunkt ses at anvende kørestol eller andre hjælpemidler, og at klageren på togstationer valgte at anvende trappe fremfor elevator.

Nævnet har også lagt vægt på, at oplysningerne om, at klagerens praktikforløb skulle været i gåafstand fra hjemmet, så han kunne gå hjem for at komme på toilettet, da han skulle bruge hjælpemidler til toiletbesøg, synes at stemme dårligt overens med, at klageren var i stand til at gennemføre en rundrejse på 14 dage i et land uden for Europa sammen med et mindre barn, hvor det må lægges til grund, at han ikke havde de i hjemmet installerede hjælpemidler til rådighed. Nævnet bemærker i den forbindelse, at det fremgår af de fremlagte internetfund, at klageren fra 2015 til 2022 har anmeldt en lang række rejseselskaber, hoteller og flyselskabet i store dele af verden, hvilket ligeledes ikke synes at stemme overens med klagerens oplysninger, idet det også her må formodes, at han ikke har haft hjælpemidler til rådighed, og at disse rejser må have indebåret lange flyvture.

Nævnet har også lagt vægt på klagerens unge alder og på, at den fysiske formåen, som klageren præsterer i det fremlagte observationsmateriale, ikke tilsiger, at han ikke skulle kunne arbejde mere end halv tid på det brede arbejdsmarked.

Ophævelse af forsikringsdækninger/illoyal adfærd

Nævnet bemærker, at nævnet ved tidligere kendelser har accepteret, at der i særlige tilfælde kan ske en fremadrettet ophævelse af en forsikringstagers forsikring, som dækker erhvervsevnetab. Nævnet har udtalt, at en sådan ophævelse af forsikringsdækningen med henvisning til, at forsikringstageren har handlet illoyalt og har tilsidesat sine kontraktlige forpligtelser, kræver

Ankenævnet *for* Forsikring

49.

98274

en vis grovhed i den udviste adfærd, ligesom der må stilles betydelige krav i bevismæssig henseende. Nævnet henviser til sine afgørelser i sagerne 92901 og 94121.

Nævnet finder, at det fremlagte observationsmateriale udgør tilstrækkeligt bevis for, at klagerens adfærd er af en sådan grovhed, at selskabet med henvisning til, at klageren har handlet groft illoyalt i forhold til sine kontraktlige forpligtelser, er berettiget til at ophæve klagerens erhvervsevnetabsforsikring.

Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at der er betydelige uoverensstemmelser mellem klagerens besvarelse af funktionsskemaer og det fremlagte observationsmateriale, som viser, at klagerens generelle funktionsniveau er væsentlig bedre, end hvad der må antages på baggrund af hans oplysninger i de udfyldte funktionsskemaer og erklæringer.

Advokatomkostninger

Klageren ønsker, at selskabet skal dække advokatomkostninger. Efter sagens udfald og omstændigheder i øvrigt finder nævnet, at der ikke er grundlag for at pålægge selskabet at dække klagerens advokatomkostninger.

Som følge heraf

b e s t e m m e s :

Klageren får ikke medhold.

Svend Bjerg Hansen

KØBENHAVNS BYRET DOM

afsagt den 3. november 2021

Sag BS- nummer

Sagsøger
(advokat Marianne Fruensgaard)

mod

Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab
(advokat Torben Bondrop)

Denne afgørelse er truffet af dommer Elisabeth Larsen.

Sagens baggrund og parternes påstande

Sagen er anlagt den 21. december 2017.

Sagens spørgsmål er, om sagsøgte har været berettiget til med virkning fra den 1. april 2015 at ophæve de erhvervsevnetabsforsikringer, som er knyttet til sagsøgerens pensonsordning.

Sagsøgeren, sagsøger , har nedlagt følgende påstand:

Sagsøgte tilpligtes at anerkende, at sagsøgerens generelle erhvervsevne er nedsat med halvdelen eller derover også efter den 1. april 2015, og at sagsøgeren dermed opfylder betingelserne for udbetaling af invaliderente og præmiefritagelse fra den 1. april 2015. Udbetalingen påstås forrentet efter forsikringsaftalelovens § 24 fra den 1. april 2015.

Sagsøgte, Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab, har nedlagt påstand om at sagsøgeren, sagsøger , tilpligtes at anerkende, at ophævelsen af sagsøgers pensionsforsikringer med aftalenumrene 443753 og 403581 er berettiget med virkning fra 1. april 2015.

Dommen indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a.

Forklaringer

Der er afgivet forklaring af sagsøger , vidne 1 , speciallæge 1 , vidne 2 , vidne 3 , vidne 4 , vidne 5 , vidne 6 , vidne 7 og vidne 8.

Sagsøger har forklaret blandt andet, at han oprindeligt er uddannet blikkenslager. Senere blev han uddannet assurandør, og han arbejdede som assurandør i 12-13 år. Han kom til skade i december 2002 i forbindelse med, at han kløvede brænde. Han pådrog sig to diskusprolaps. Han fik opereret den ene diskusprolaps i januar 2003, hvilket medførte en lindring. Den anden diskusprolaps blev opereret i juni 2003, hvor der skete en fejl i forbindelse med operationen. Denne fejl er blevet kategoriseret som en patientskade. Han er blevet opereret 20 gange henover årene, herunder har han fået fjernet noget af mavesækken og galdesten. Han er også blevet opereret for brok. Han kan bekræfte, at han havde de klager, som er anført som aktuelle klager i speciallæge 1's erklæring af 20. december 2003. Speciallæge 1 er speciallæge i neurokirurgi. Han kan også bekræfte, at han havde de gener, som er anført som aktuelle klager i speciallæge 2's erklæring fra 27. august 2004. Speciallæge 2 er også speciallæge i neurokirurgi. Han brugte krykkestokke i lang tid, men hans ene skulder gik af led på grund af dette. Han blev opereret i skulderen i 2006 eller 2007. Herefter kunne han bruge krykkestokke igen, men han fik slidigt i hænderne af at bruge krykkestokkene, og han holdt derfor op med at bruge dem. Han kunne ikke køre bil på grund af den stærke smertestillende medicin, som han måtte tage, men han begyndte at køre bil igen i 2012 eller 2013. Det er rigtigt, som det fremgår af ressourceprofilen fra by x Kommune fra januar 2008, at han ikke kunne løfte, og at han havde store problemer med at sove. Det var dengang hans ønske at kunne fortsætte på arbejdsmarkedet inden for forsikringsbranchen, men det lykkedes aldrig. Han og kommunens socialrådgiver var enige om, at han var nødt til at gå på pension. De gener, der er angivet som aktuelle klager i speciallæge 3's erklæring fra den 21. juni 2005, var rigtige. Speciallæge 3 er speciallæge i neurokirurgi. På grund af hans manglende erhvervsevne har han modtaget udbetalinger fra forsikringen fra 2004 og indtil 2015. Forsikringen blev tegnet under hans ansættelse hos Codan. Han drømte om at få et skånejob som assurandør. Han var til samtaler om dette i Codan i både 2011, 2012 og 2013. Codan sagde til ham, at han skulle sende an-

sættelseskontrakten, hvis han fik en. Skemaet i bilag 14, ekstrakten side 106ff, udfyldte hans datter for ham, da han var indlagt på hospitalet efter en maveoperation. På denne baggrund bevilgede forsikringsselskabet ham i januar 2013 100 % præmiefritagelse og udbetaling af ydelser for tab af erhvervsevne for perioden fra den 1. februar 2013 til den 1. februar 2018. Han fik herefter ingen nye skemaer fra forsikringsselskabet. I 2016 fik han et skånejob som sælger. Han skulle arbejde 6 timer ugentligt. Han var dér i et par år. Det er det eneste skånejob, som han har haft. Hans ryghvirvler var løse, og han blev fyret på grund af for mange sygedage. Han blev opereret i 2019, hvor han fik hele lænden rekonstrueret.

V1 var en webshop, som han og en kammerat investerede i i 2012. Ansat 1 passede webshoppene. Han sad selv i bestyrelsen, men deltog ikke i den daglige drift. De forsøgte at sælge aktiviteterne til V2 i 2014, men salget gik i vasken. De fik aldrig betalingen. V3 havde lokaler på adresse i by . Det var hans ægtefælle, vidne 1, der stod bag dette firma. Der var tale om fritids- eller hobbyaktiviteter for deres døtre. De fik lokalerne på adresse i december 2014 eller januar 2015. V4 var udlejer, og V3 disponerede over 30-35 m². Ansat 2 var ansat hos V3, og hun arbejdede 30 timer ugentligt. Der var drift i virksomheden fra januar 2015 til slutningen af 2015. Der var en omsætning på 150.000 kr. i 2015. Virksomheden beskæftigede sig med at lave tryk på tøj og rulle etiketter på vandflasker. Det var ansat 2, der udførte dette arbejde, og han gik selv lidt til hånd. Han kom i virksomheden af sociale grunde. Desuden kunne han ikke opholde sig derhjemme, da hans ægtefælle havde det svært psykisk og ikke kunne tåle støj. Der stod en PC på kontoret, som han brugte til private formål. Han havde desuden mulighed for at hvile sig på kontoret. Der findes en indvendig trappe i lokalerne. Han røg rigtig meget dengang, og han havde handske på den ene hånd for at undgå at få røglugt på hånden.

Forevist videoklip fra den 9. januar 2015 forklarede sagsøgeren, at han ikke var på adresse den dag. Det er derfor, at man ikke kan se ham på videoklipet.

Forevist videoklip fra den 10. februar 2015 forklarede han, at man kan se ham selv og hans ven vidne 3 og dennes tidligere hustru, som havde købt bodegaen. Det var vidne 3 som skulle designe bodegaens facade. Hverken han selv eller V3 skulle medvirke til at lave skilte. Han tog med derhen og hjalp med at måle op.

Vedrørende videoklipet fra den 10. marts 2015 forklarede han, at han var hos tandlægen for at betale en regning. Han husker ikke, hvad han skulle i by, men måske havde han et møde med en advokat.

Forevist videoklip fra den 10. marts 2015 forklarede han, at han satte film op på en rude i gade x . Hans mor var lige flyttet ind på adressen, og hun havde brug for, at der blev sat film op. Den kvinde, man ser, er ansat 2 . Det var en svær opgave for dem at sætte filmen op. Den faldt ned tre gange. Opgaven lå ikke hos V3 . Han har på et halvt år flyttet fem paller over en kort distance for V3 . Der var ikke tale om, at han udførte arbejde. På videoklip 30 ser man, at han ser på, at hans søn spiller basketball i Horsens. Da kampen var slut, kørte han til Århus, hvor han overnattede på hotel sammen med sin hustru. Han stoppede to gange på strækningen fra Horsens til Århus for at ryge og for at bevæge sig.

Han var assisterende træner for sin søns fodboldhold i en periode på cirka to måneder. Den gamle træner stoppede, og fem forældre overtog den fysiske træning med børnene i en periode på to måneder, indtil den nye træner, træner x , kunne tiltræde. Sagsøgeren deltog ikke i den fysiske træning af børnene, men han skrev holdkort og overværede kampene. Det stod på i en til to måneder i efteråret 2013. Vedrørende oplysningerne i ekstrakten side 187 forklarede sagsøgeren, at adressen på vej x var hans private adresse. I 2004 var det hans drøm at få et skånejob som forsikringsrådgiver. Han korresponderede med Codan om dette i 2004, men det blev aldrig til noget. Der har aldrig været nogen aktiviteter i hans rådgivningsvirksomhed.

Vidne 1 har forklaret blandt andet, at hun har været gift med sagsøgeren i 34 år. Sagsøgeren har haft smerter siden 2003. Han har ikke kunnet koncentrere sig, og han glemmer ting. Hans livskvalitet er dårlig. Vidnet har selv svært ved at huske, da deres datter har været meget syg. Datteren blev opereret for et hul i hjertet i 2011, men der opstod komplikationer. I 2012 fik vidnet selv body-distress-syndrome, som er stress og angst. I februar 2012 fik datteren tre blodpropper og en deraf følgende hjerneskade, og vidnets stress og angst kom igen. Vidnet havde brug for ro og kunne ikke klare at have gæster derhjemme. Der var meget lydt i deres hus. V3 startede som en hobbyaktivitet for deres døtre, der lavede tryk på tøj. Lokalerne i adresse i by x fik de i slutningen af 2014 eller i begyndelsen af 2015. Det var vidnets drøm at kunne leve af dette, men hun fik tilbagefald af sin stresssygdom, og hun ansatte derfor ansat 2 til at arbejde i virksomheden 30 timer ugentligt. De havde 20-30 kunder. De beskæftigede sig med at sætte etiketter på vandflasker. Sagsøgeren kom i virksomheden af sociale grunde og brugte computeren til private formål. Det var ikke nødvendigt for driften, at sagsøgeren var der. Vidnet solgte firmaet i december 2015.

Speciallæge 1 har forklaret blandt andet, at han er speciallæge i neurokirurgi. Vidnet har udfærdiget erklæring af 20. december 2003 vedrørende sagsøgeren. Vidnet var i besiddelse af journalmaterialet og fik oplysninger fra sagsøgeren. Vidnet noterede sagsøgerens aktuelle klager og foretog en fysisk

undersøgelse af ham. Resultatet af den fysiske undersøgelse hang sammen med sagsøgerens klager og de øvrige oplysninger. Vidnet har i marts 2013 igen udarbejdet en erklæring vedrørende sagsøgeren. Der var sammenhæng mellem resultatet af vidnets fysiske undersøgelser af sagsøgeren og sagsøgerens klager. Sagsøgeren havde nervesmerter, som næsten ikke kan behandles med medicin. Vidnet undersøgte blandt andet sagsøgeren ved manuel opadbøjning af sagsøgerens højre fodled, hvilket udløste smerte og spastisk muskelreaktion i højre ben. Denne reaktion kan man ikke snyde med, da der er tale om en refleks. Vidnet er ikke i tvivl om, at de af sagsøgeren anførte gener faktisk var tilstede.

Vidnet blev forevist videoklip nummer 19 og 29. Vidnet bemærkede hertil, at man kan se, at der ikke er megen kraft i den nederste del af sagsøgerens torso. Sagsøgerens aktiviteter er ikke uforenelige med den beskrevne tilstand. Sagsøgeren er ikke lam, så han kan godt kravle op på en stige.

Vidnet blev forevist videoklip nummer 14, hvor man blandt andet ser sagsøgeren sætte sig ned på knæ og rejse sig igen. Vidnet bemærkede hertil, at sagsøgeren ikke har lammelser i benene, så der er sammenhæng mellem sagsøgerens aktivitet og den beskrevne tilstand.

Vidnet blev forevist videoklip nummer 24, hvor man ser sagsøgeren flytte vandflasker fra en palle til en bil. Vidnet bemærkede hertil, at sagsøgerens aktiviteter ikke er uforenelige med vidnets observationer og undersøgelser af sagsøgeren. Man kan se på videoen, at sagsøgeren bevæger sin torso "en-bloc". Sagsøgerens problem er neuropatiske smerter. Vidnet tror, at de aktiviteter, som man ser sagsøgeren udføre på videoklippene, vil medføre smerte. Styrketræning er en del af behandlingen mod neuropatiske smerter. Alle smerter medfører kognitive problemfelter. Der er intet mekanisk, der forhindrer sagsøgeren i at udføre de aktiviteter, som man ser på videoen. Det er ikke mærkeligt, at sagsøgeren kan udføre disse aktiviteter, da han lider af en neurogen smertetilstand. På den ene side vænner hjernen sig til forholdene, men på den anden side spreder smerterne sig i flere niveauer. Dette er almindeligt. Det autonome nervesystem går i gang.

Vidne 2 har forklaret blandt andet, at han har arbejdet som fysioterapeut siden 2003. Han har siden 2008 behandlet sagsøgeren to gange om ugen, og det gør han fortsat. Sagsøgeren har smerter efter en skade, der opstod under en operation. Han smerter overalt; særligt i ben og ryg. Sagsøgeren kan gå og køre bil. Behandlingen består i massage og instruktion i meget lette øvelser, som sagsøgeren skal lave derhjemme. Det er vidnets indtryk, at sagsøgeren har affundet sig med smerterne. Sagsøgeren er opsat på at få mest muligt ud af livet på trods af smerterne.

Vidne 3 har forklaret blandt andet, at han har kendt sagsøgeren siden skolen. De er venner, og de er også i familie langt ude.

Vidnet blev forevist videoklip nummer 5, og vidnet forklarede hertil, at man kan se vidnet selv og sagsøgeren. De står ved café x , som vidnets tidligere hustru havde overtaget. Vidnet har et reklamefirma, og vidnet skulle udføre markedsføring for café x . Vidnet har aldrig arbejdet for sagsøgeren, og sagsøgeren har aldrig arbejdet for vidnet. Det var et firma i Århus, som lavede skiltene til café x . Vidnet har nok bedt sagsøgeren om et råd, og de har nok også drukket kaffe sammen. Vidnet var med til at sætte skiltet op. Vidnet har været på adressen adresse i by x , hvor V3 holdt til. Andre firmaer, blandt andre V4 , holdt også til der.

Vidne 4 har forklaret blandt andet, at det er ham, man ser på videoklip nummer 7, hvor han og sagsøgeren står på parkeringspladsen bag V3 på adresse i by x . Vidnet lærte sagsøgeren at kende gennem en fælles revisor, men de mødes sjældent. Vidnet har været førtidspensionist siden 2013. Vidnet var hos sagsøgeren den nævnte dag for at få hjælp til skrive en klage til forsikringsankenævnet, da sagsøgeren har forstand på forsikring. Vidnet kan godt huske dagen. Han var inde i bygningen. De skrev en mail til forsikringsselskabet, som ringede dem op med det samme. Senere sendte de nogle papirer afsted. Det tog tid. Sagsøgerens kontor var ikke et rigtigt professionelt kontor. De sad ved et bord. Sagsøgeren har også fortalt vidnet om sin egen sag.

Vidne 5 har forklaret blandt andet, at han ejer firmaet V4 , som beskæftiger sig med rengøring, vinduespudsning og haveservice. V4 havde tidligere adresse på adresse i by x . For 5-6 år siden havde V3 lejet et lokale af vidnet på den adresse. Lokalet var 30-40 m² stort. Bygningen indeholdt 150 m² i alt. Vidnet havde 50-60 ansatte. Vidnet kendte både sagsøgeren og hans ægtefælle, som havde lejet lokalet for at undgå at have aktiviteter derhjemme i stuen. Aktiviteterne bestod i at lave tryk på tøj og rulle etiketter på vandflasker. Der var beskeden aktivitet i firmaet. En kvinde var ansat til at udføre arbejdet. Sagsøgeren drak af og til kaffe hos vidnet. Når vidnet så sagsøgeren, sad han typisk ved sin computer. Sagsøgeren kørte ikke i vidnets firmas biler. V3 havde lejemålet i et års tid. Vidnet arbejdede også selv i sin egen virksomhed. Vidnet havde et kontor på den øverste etage i bygningen, og sagsøgeren kom ofte derop og snakkede med vidnet. De talte om jagt og fiskeri, som var deres fælles interesse. Sagsøgeren forsinkede vidnet i vidnets arbejde. Sagsøgeren lå nogle gange på vidnets sofa. Vidnet var også på opgaver uden for huset. Vidnet og sagsøgeren havde ikke noget arbejdsmæssigt samarbejde.

Vidne 6 har forklaret blandt andet, at det er vidnet og sagsøgeren, som man ser på videoklip nummer 24, hvor de lægger vandflasker ind i vidnets bil. Vidnet skulle bruge vandet til sit diskotek i Aalborg, der hedder " V5

”. Vidnet købte vandflasker af sagsøgeren denne ene gang. Vidnet havde gennem bekendte hørt, at sagsøgeren rullede etiketter på vandflasker. Vidnet var ikke inde i bygningen.

Vidne 7 har forklaret blandt andet, at han i dag er ansat i selskab x. Han har tidligere været ansat i politiet i 15 år. Derefter arbejdede han i forsikringsselskab x i 10 år og derefter hos SEB Forsikring. Vidnet var leder af observationerne af sagsøgeren. Vidnet har ikke nogen lægefaglig baggrund, og han har ikke talt med en læge om sagen. Vidnet havde fået oplyst, at sagsøgeren gik med krykkestokke, og at han havde dårlig ryg og smerter, der strålede ud i benene. Vidnet havde set det lægelige materiale og oplysningsskemaet forud for observationerne. Vidnet havde også foretaget undersøgelser på internettet. Vidnets opgave var at observere, om sagsøgerens funktionsevne var så svag, som sagsøgeren havde oplyst. Vidnet skulle også se, om sagsøgeren udførte arbejdsopgaver.

De var seks observatører i alt, herunder konsulent 1 som havde sit eget firma og var hyret som ekstern konsulent. Vidnet gav de eksterne konsulenter deres opgaver. Vidnet beskrev opgaverne enten mundtligt eller skriftligt. Som hovedregel arbejdede de to og to sammen over en periode på 14-15 dage. Vidnet kendte de eksterne konsulenter fra politiet og vidste, at de var dygtige. Den 13. marts 2015 var vidne 8 alene om at observere sagsøgeren.

Vidnet og konsulent 1 observerede sammen sagsøgeren den 13. og den 14. april 2015. Konsulent 1's gengivelse af observationerne fra den 13. og den 14. april 2015 er retvisende. Vidnet oplevede det, som står i observationsrapporterne.

Vidnet har skrevet de øvrige observationsrapporter fra den 3. marts 2015 og frem. De kørte i flere biler og var i telefonisk kontakt med hinanden under observationerne. Vidnet dikterede sine observationer til en diktafon samtidig med, at han observerede. Han dikterede også tidsangivelser. Diktatet blev nedskrevet samme dag eller dagen efter. Retten kan lægge disse oplysninger til grund. Vidnet konkluderede, at sagsøgeren arbejdede ca. otte timer den 9. marts 2015. Vidnet kom frem til dette ved at opsummere sagsøgerens dag, fra han kørte hjemmefra om morgenen, og til han kom hjem igen om eftermiddagen; med fradrag af pauser. Vidnet har udarbejdet oversigten over observationerne i bilag F. Den 9. februar 2015 er ikke med i oversigten, da de ikke så sagsøgeren den dag.

Sagsøgerens bevægelser forekom normale; for eksempel når han skulle stige ind og ud af en bil, eller når han skulle løfte og gå ned på knæ. Sagsøgeren virkede ikke besværet, og han gik ikke med krykkestokke. Vidnet så ingen tegn på, at sagsøgeren var påvirket af smerter. Vidnet lagde mærke til, at sagsøgeren på et

tidspunkt stod på det øverste trin på en stige flere meter over jorden. I forbindelse med at sagsøgeren satte folie op, lagde vidnet mærke til, at sagsøgeren gik ned på knæ og rejste sig op igen mange gange. I forbindelse med palleløft bemærkede vidnet, at sagsøgeren lænede sig bagud for at sætte i gang. Den 11. marts 2015 kl. 11.55 observerede vidnet sagsøgeren med en mindre vogn, som ikke var en palleløfter. Vidnet bemærkede, at flere pakker faldt ned, og at sagsøgeren samlede dem op og bar dem ind på lageret. Den 19. marts 2015 kl. 14.48 bemærkede vidnet, at sagsøgeren var aktiv, og det var derfor, at han skrev: "Han ses jævnligt gå frem og tilbage mellem lagrene".

Rapporten på side 178ff i ekstrakten er en rapport, hvor vidnet samler op på oplysningerne. Vidnet bemærkede, at den café, som man ser på billederne, ændrede navn. Vidnet har talt med konsulent 1 om bemærkningen om, "at det så ud som om, at sagsøgeren målte op, og at det var observatørernes opfattelse, at han skulle give et tilbud på at skifte logoskiltene". Vidnet talte med konsulent 1 flere gange dagligt i observationsperioden.

Vidnet har udarbejdet den rapport, som ses i ekstrakten på side 182ff. Der er tale om søgning via Google. Besvarelsen på trustpilot på side 182 i ekstrakten er fra februar 2015, og den ligger stadig på internettet. Vidne 7 har udarbejdet dokumentet vedrørende observationerne den 13. marts 2015. Det så ud som om, at det var et firmamøde, hvor sagsøgeren mødte en repræsentant fra et andet firma.

Vidnets samlede indtryk af sagsøgeren var, at han var en almindelig mand med en hverdag med arbejde. Vidnet noterede det, som han fandt relevant. Vidnet noterede, hvad han så. Vidnet har også observeret andre personer end sagsøgeren, men han kendte dem ikke. I rapporterne fra den 9. og den 10. marts 2015 har vidnet flere gange bemærket, at sagsøgeren var ude for at ryge. Vidnet skønner, at sagsøgeren den 10. marts 2015 var ude for at ryge omkring tre gange pr. time. Vidnet kiggede ikke ind i bygningen. Vidnet bemærkede flere gange, at sagsøgeren bar på en plastikkasse, hvori der lå ting. Vidnet havde ikke andre lægelige oplysninger end de lægelige oplysninger, der lå på sagen. Vidnet forventede på denne baggrund, at sagsøgeren gik på krykkestokke. Når vidnet i observationsrapporten fra den 10. marts 2015 kl. 11.28 blandt andet skriver, at "sagsøgeren lå på sine knæ og arbejdede. Han kom ubesværet op derfra og ligeledes ubesværet ned igen. Det skete mange gange", forklarede vidnet, at han har sammenlignet med sig selv, der ikke ville kunne have gjort det tilsvarende. Vidnet ville ikke kunne komme op at stå lige så nemt som sagsøgeren efter at have været nede på knæ. Når vidnet i konklusionsrapporten på side 180 i ekstrakten har skrevet, at "det er vores opfattelse, at sagsøgeren har lavet skiltene og monteret dem i løbet af cirka 6 uger", er det på baggrund af fotoet på side 178, hvor sagsøgeren står med en udfoldet tommestok og tilsyneladende foretager en opmåling, og 6 uger senere, jf. fotos side 179 i ekstrak-

ten, nederst, tilsyneladende sætter et skilt på hoveddøren. Sagsøgeren stod også ved et indendørs skilt, hvilket ses på det øverste foto i ekstrakten side 179. Vidnet har samlet klippene. Han har ikke udeladt nogen klip. Vidnet har ikke undersøgt, om V3 kunne trykke skilte.

Vidne 8 har forklaret blandt andet, at han har arbejdet i politiet i 23 år, indtil for 10 år siden. Vidnet har ingen lægefaglig uddannelse. Vidnet har været selvstændig siden 2014. Vidnet havde tidligere samarbejdet med SEB Forsikring, og han blev spurgt, om han ville deltage i observationer af sagsøgeren. Vidnet observerede blandt andet sagsøgeren den 13. marts 2015. Vidnet foretog denne observation alene, men han deltog i observationer af sagsøgeren andre dage også. Vidnet blev på forhånd briefet om sagen. Det skete enten mundtligt eller skriftligt; det husker han ikke i dag. Vidnet skulle observere, hvor mange timer sagsøgeren befandt sig på arbejdspladsen. Hvis vidnet havde set, at sagsøger havde funktionsbegrænsninger, ville vidnet have noteret dette. Så vidt han husker, bemærkede han ingen funktionsbegrænsninger. Vidnet talte sine observationer ind på en diktafon med tidsangivelser. Vidnet indestår for oplysningernes rigtighed. Vidnet skrev, hvad han så, og han opsummerede ikke. Vidnets samlede indtryk var, at sagsøgeren var nogenlunde normalt fungerende i forhold til bevægeapparatet i den periode, hvor vidnet observerede ham.

Parternes synspunkter

Sagsøger har i sit påstandsdokument anført følgende:

"... at sagsøger også efter den 1. april 2015 opfylder såvel den medicinske som økonomiske betingelse for udbetaling af ydelser for tab af erhvervsevne samt er berettiget til præmiefritagelse,

at sagsøgers generelle erhvervsevne også fra den 1. april 2015, på baggrund af sagens lægelige- og kommunale akter, herunder det faktum, at sagsøger kun kan arbejde 6 timer ugentligt, er nedsat til halvdelen eller derover, idet han ikke er i stand til at tjene mere end halvdelen af, hvad der er sædvanligt for fuld erhvervsdygtige personer med lignende uddannelse og alder,

at det er de helbreds-mæssige forhold, der har medført, at sagsøger har en nedsat erhvervsevne,

at sagsøger ikke har foretaget aktiviteter, der ligger ud over den funktionsbegrænsning, der berettiger sagsøger til udbetaling. Sagsøges videomateriale og observationsrapporter viser på ingen måde, at sagsøger arbejder i et omfang, der ligger udover dækningsberettiget funktionsniveau eller i øvrigt kan betegnes som svig. Det eneste videoklippene viser, er, at sagsøger ikke ligger hjemme i sin seng. De aktiviteter sagsøger laver i sin fritid skal sagsøger ikke

kunne omsætte på et arbejdsmarked eller i erhvervsøjemed jf. Højesteretsdom af 24. april 2017 sag 109/2016 (2. afdeling),

at sagsøgers erhvervsevne er nedsat i et omfang, der berettiget til udbetaling af invalide rente og præmiefritagelse fra den 1. april 2015, idet ordningerne er tegnet ved erhvervsevnetabs-dækning ved 50 % erhvervsevnetab,

at Retslægerådets udtalelse dokumenterer sagsøgers helbredsmæssige udfordringer i overensstemmelse med de i sagen foreliggende lægelige bilag og kommunale akter, således at Retslægerådets besvarelse ikke giver sagsøgte basis for ophævelse af pensionsforsikringerne eller synspunktet om at sagsøger har tilsidesat sin loyalitetsforpligtelse over for selskabet,

at Ankenævnet for Forsikrings forkerte praksis i observationssager ikke medfører, at sagsøgte har været berettiget til ophævelse af pensionsforsikringerne, idet Ankenævnet for Forsikring i nærværende sag også har truffet en "skøn under regel" afgørelse uden at forholde sig til, om sagsøgers konkrete forhold indikerer, at han ikke længere skulle være berettiget til udbetaling og præmiefritagelse...."

Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab har i sit påstandsdokument anført følgende:

"... Danicas berettigede ophævelse af erhvervsevnetabsforsikringerne

3.1.1 Indledende bemærkninger

Det fastholdes, at Danica var berettiget til at ophæve sagsøgers erhvervsevnetabsforsikringer med virkning fra den 1. april 2015, idet han bevidst har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne i forbindelse med sin ansøgning om fortsat bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse, senest i forbindelse med ansøgningen den 20. december 2012, jf. bilag PLESNER3 (ekstraktens side 108).

Det gøres gældende, at det afgørende for rettens vurdering af, om Danica har været berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringerne, er, at sagsøger har handlet illoyalt over for Danica i forbindelse med ansøgningen om fortsatte ydelser under forsikringerne. Der er således tale om en mildere bedømmelse end den grovere form for svig, som er kriminaliseret i visse af straffelovens bestemmelser. Der kan bl.a. henvises til, at Ankenævnet for Forsikring i sager af denne karakter ofte begrunder forsikringsselskabers berettigede ophævelse af forsikringen med den illoyale adfærd, som er udvist af forsikringstageren. Dette er også tilfældet i Ankenævnet for Forsikrings kendelse i nærværende sag, bilag 12 (ekstraktens side 225).

Det afgørende ved vurderingen af, om Danica har været berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringerne, er derfor, om sagsøgers oplysninger om omfanget af nedsættelsen af hans erhvervsevne må anses for at have været bevidst urigtige, da de blev afgivet. Det gøres gældende, at dette var tilfældet. Subsidiært gøres det gældende, at Danica er berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringerne, fordi sagsøger mod bedre vidende har undladt at orientere Danica om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret i forhold til oplysninger om hans helbredsmæssige forhold og om hans evne til at udføre erhvervsarbejde, som Danicas løbende bevillinger af invalideydelser og præmiefritagelser har været baseret på.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at sagsøger er uddannet examineret assurandør, hvorfor det kan lægges til grund, at han er fuldt ud bekendt med, hvornår han skal underrette Danica om ændringer i hans erhvervsevne, jf. både den underretningspligt som følger af Danicas forsikringsbetingelser og bevillingsbrevene fremsendt til sagsøger, jf. bilag PLESNER1 og PLESNER2 (ekstraktens side 221 og 112).

3.1.2 Dokumentationsmaterialet

Det gøres gældende, at det foreliggende dokumentationsmateriale viser, at sagsøgers faktiske funktionsevne og aktivitetsniveau er helt uforeneligt med de oplysninger om omfanget og karakteren af sagsøgers helbredsmæssige gener og funktionsindskrænkninger, som har ligget til grund for Danicas beslutning om fortsat udbetaling af erhvervsevnetabsydelser og præmiefritagelse.

Som sagens bilag 10 (ekstraktens side 124) er fremlagt rapporter over observationer foretaget i perioderne 9. - 10. februar 2015, 9. - 13. marts 2015, 16. - 20. marts 2015 samt 13. - 15. april 2015. Observationsrapporterne var under sagen for Ankenævnet for Forsikring opdelt i underbilag, således at hver observationsrapport havde sin egen (under)bilagslitrering (D.1-D.11). Da der ikke er angivet sidetal i det omfattende bilag 10, tillader Danica sig at henvise til den tidligere underbilagslitrering, som også fortsat fremgår af bilag 10 (ekstraktens side 124).

I tillæg til observationsrapporterne er der som bilag PLESNER4 (USB-stik) (ekstraktens side 181) fremlagt videoklip 1 til videoklip 31, der skal sammenholdes med observationsrapporterne, hvori der er henvist til de enkelte videoklip.

I sagens bilag 10 (ekstraktens side 176) er på de to sidste sider fremlagt en oversigt over observationerne (også benævnt bilag F), hvoraf fremgår sagsøgers samlede aktivitetsniveau opgjort henholdsvis pr. dag og pr. uge. Af over-

sigten fremgår det, at sagsøger er aktiv op mod 11-12 timer om dagen og 40 timer pr. uge.

På baggrund af observationsrapporterne med de tilhørende videoklip, jf. bilag 10 og PLESNER4 (ekstraktens side 124 og 181), kan det konstateres, at sagsøger er i stand til at arbejde og fungere normalt over længere perioder. Da observationerne er fordelt over flere forskellige perioder, er der ikke tale om, at Danica har observeret sagsøger i en 'god' periode. Observationerne er derimod udtryk for sagsøgers faktiske funktions- og aktivitetsniveau.

Det fremgår af det pågældende dokumentationsmateriale, at sagsøger arbejdede dagligt og regelmæssigt i sin hustrus virksomhed, V3 ("V3"), jf. bilag 10 og PLESNER4 (ekstraktens side 124 og 181). I den forbindelse udførte sagsøger både arbejde på virksomhedsadressen, men kørte også ud til kunder og udførte opgaver. Arbejdsopgaverne var ikke begrænset til kontorarbejde, men omfattede tillige fysisk belastende opgaver, herunder løft af tunge varer/materialer/redskaber, kørsel med palleløftere med tung vægt på, udførelse af belastende arbejdsstillinger, daglig bilkørsel, m.v.

Fra observationerne skal følgende særligt - men ikke udtømmende - fremhæves:

Af observationsrapport fra den 10. marts 2015, jf. bilag D.3 i bilag 10 (ekstraktens side 135), med tilhørende videoklip 12-16, jf. bilag PLESNER4 (ekstraktens side 181), fremgår det, at sagsøger løftede og bar tunge materialer og en stige ind og ud af firmabilen med henblik på at udføre to forskellige arbejdsopgaver bestående i opsætning af folie på vinduer. I forbindelse med den første opsætning er sagsøger observeret kravle på stige og arbejde fra denne med strakte arme over hovedet. I forbindelse med udførelsen af den anden arbejdsopgave er sagsøger observeret liggende på knæ med bøjet ryg og arbejde i længere tid ad gangen og rejse sig ubesværet. Arbejdet bestod bl.a. i grundig rengøring og skrabning af ruder, som forudsatte en vis fysisk kraft. Efterfølgende samme dag blev sagsøger observeret tilbage på virksomhedsadressen, hvor han kørte rundt med en palleløfter stablet med et stort læs fyldte vandflasker. Sagsøger blev observeret at arbejde ca. 8 timer den pågældende dag. Den efterfølgende dag blev sagsøger - trods udførelsen af det fysisk belastende arbejde dagen forinden - observeret at møde på V3 som sædvanligt efter at have kørt bilen på værksted, jf. bilag D.4 i bilag 10 (ekstraktens side 141).

De ovenfor nævnte arbejdsopgaver, som sagsøger udførte ubesværet og helt uden tegn på funktionsbegrænsninger, indebar udførelse af arbejdsstillinger og en fysisk belastning, som er helt uforenelig med de oplyste funktionsindskrænkninger.

Der henvises endvidere til observationsrapport af 17. marts 2015, jf. bilag D.7 i bilag 10 (ekstraktens side 152), med tilhørende videoklip 20-23, jf. bilag PLESNER4 (ekstraktens side 181), der ligesom hovedparten af de øvrige observationer viser sagsøger arbejde i V3 . I den forbindelse tog sagsøger

bl.a. mod varer (vandflasker) fra en fragtmand, kørte bil flere gange i løbet af dagen samt opsatte reklamer på skilt og indgangsdør hos en af virksomhedens kunder.

Dagen efter, den 18. marts 2015, fremgår det af observationsrapporten i bilag D.7 i bilag 10 (ekstraktens side 152) samt de tilhørende videoklip 24-25, jf. bilag PLESNER4 (ekstraktens side 181), at sagsøger ubesværet og uden tegn på funktionsbegrænsninger læssede ca. 25 kasser med fyldte vandflasker, hvor der i hver kasse var ca. 12 stk. af 0,5 liter i hver, fra en palleløfter ind i bagagerummet af en bil.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at sagsøger umiddelbart efter blev observeret at foretage indkøb i Netto, hvor han - trods læsningen af de mange vandflasker - ubesværet og i rask tempo bar indkøbsposer i den ene hånd og en ramme sodavand i den anden hånd, samt at han dagen efter blev observeret at arbejde i V3 , jf. bilag D.8 i bilag 10 (ekstraktens side 162).

Endeligt skal fremhæves observationen fra den 20. marts 2015, jf. bilag D.9 i bilag 10 (ekstraktens side 164), hvor sagsøger blev observeret at arbejde ca. 7 ½ time i V3 . Af observationsrapporten og de tilhørende videoklip 27-29, jf. bilag PLESNER4 (ekstraktens side 181), fremgår det, at sagsøger udførte arbejde hos kunder med adresse ved sted x og senere på dagen kørte rundt med en hel fyldt palle vandflasker samt bar på en større mængde sammenpressede papkasser med en betydelig vægt.

Ovenstående udgør alene et uddrag af observationsmaterialet, og det bemærkes, at de resterende observationsrapporter og videoklip i bilag 10 og PLESNER4 (ekstraktens side 124 og 181) ligeledes dokumenterer regelmæssigheden og omfanget af sagsøgers erhvervsaktivitet i V3 samt hans faktiske funktions- og aktivitetsniveau.

Som yderligere dokumentation for, at den aktivitet, sagsøger er set udføre hos V3 , er erhvervsrelateret, henvises til bilag PLESNER5 (ekstraktens side 178), der illustrerer, at sagsøger har bistået V3's kunde, café x , med opsætning af nye skilte både indvendigt og udvendigt. Endvidere kan henvises til bilag PLESNER6 (ekstraktens side 188), hvoraf fremgår, at sagsøger har holdt møde med en salgschef for en leverandør til skiltefirmaer og printvirksomheder, leverandør x.

På baggrund af ovenstående bestrides det, at sagsøgers tilknytning til og aktivitet i V3 udelukkende har været for at skabe et socialt og meningsfuldt indhold i sagsøgers tilværelse, og at de opgaver, sagsøger i den forbindelse udfører, er helt i overensstemmelse med de helbredsmæssige gener, og tilmed ligger inden for de funktionsbegrænsninger, som er oplyst til lægerne og Danica. Det bestrides endvidere, at dokumentationsmaterialet blot viser, at sagsøger ikke ligger hjemme i sengen, som anført af denne.

Det gøres gældende, at det tværtimod må have formodningen for sig, at sagsøger arbejdede i hele det tidsrum, som han blev observeret at indfinde sig på hans hustrus virksomhed, V3. Sagsøger har ikke afkræftet denne formodning, og dermed løftet bevisbyrden for, at den opgjorte arbejdstid, som fremgår af bilag 10 (ekstraktens side 124), ikke kan lægges til grund for de timer, som han har arbejdet.

Det skal hertil bemærkes, at det under alle omstændigheder er uden betydning for sagen, hvilken motivation der ligger til grund for den aktivitet, sagsøger er observeret at udføre i V3. Det afgørende er, at observationerne af sagsøger viser en så væsentlig uoverensstemmelse mellem de klager og funktionsindskrænkninger - som sagsøger har anført, både over for læger, fysioterapeuter og Danica - og sagsøgers faktiske funktionsevne.

Ud over de ovenfor anførte oplysninger, der foreligger i form af observationsrapporter, fotos og videooptagelser, har Danica i forbindelse med sin gennemgang af offentligt tilgængelige oplysninger konstateret, at sagsøger var medlem af bestyrelsen for V3 (tidligere V1) frem til udgangen af 2014 og dirigent på selskabets generalforsamling den 30. juni 2014, jf. bilag PLESNER7 (ekstraktens side 182). Oplysningerne understøtter - uanset at disse tillidshverv ikke forudsætter fysisk aktivitet - efter Danicas opfattelse sagsøgers (tidligere) erhvervsaktivitet i V1 / V3. Af internettet fremgår endvidere, at sagsøger var fodboldtræner for by x Boldklubs U-14 drenge i efteråret 2013, jf. bilag PLESNER7 (ekstraktens side 187). Af bilag PLESNER7 (ekstraktens side 182) fremgår endvidere øvrige oplysninger fra internettet, som understøtter Danicas synspunkt om, at sagsøger er erhvervsaktiv.

Sagsøger har som bilag 11 (ekstraktens side 40) fremlagt et billede af sig selv og sin tvillingebror. I indlægget til Ankenævnet for Forsikring har sagsøger gjort gældende, at Danica på "mindst en af videosekvenserne" har observeret sagsøgers tvillingebror og ikke ham. Dette bestrider Danica skulle være tilfældet.

Sagsøger har - efter at Danica ophævede hans forsikringer og efter at være blevet forevist Danicas observationsmateriale - ensidigt indhentet en ny

speciallægeerklæring, udarbejdet af speciallæge i neurokirurgi, speciallæge 1, jf. bilag 25 (ekstraktens side 214), som tilbage i 2003 undersøgte sagsøger og udarbejdede speciallægeerklæringen fremlagt som sagens bilag 18 (ekstraktens side 67).

Speciallæge speciallæge 1 konkluderer på side 7 i erklæringen (ekstraktens side 220), at der ikke er fremkommet nye oplysninger siden de lægelige undersøgelser, som er udført i perioden 2003-2010, der tyder på bedring i sagsøgers neurogene smertetilstand.

Det er Danicas opfattelse, at den nye speciallægeerklæring, på tilsvarende vis som de tidligere speciallægeerklæringer - sammenholdt med selskabets observationer af sagsøger i bilag 10 og PLESNER4 (ekstraktens side 124 og 181) - understøtter Danicas synspunkt om, at sagsøger har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne til Danica, og at sagsøger forsat vedbliver med at fastholde disse urigtige oplysninger. Speciallæge speciallæge 1's konklusion - som i meget vidt omfang er baseret på sagsøgers subjektive klager - harmonerer således ikke med den funktionsevne og det aktivitetsniveau, som fremgår af Danicas observationsmateriale.

Det gøres tillige gældende, at Retslægerådets besvarelse ikke kan tillægges betydning ved vurderingen af, i hvilket omfang sagsøger rent faktisk arbejder eller ville være i stand til at arbejde, idet Retslægerådet ifølge besvarelsen af spørgsmål 7 ikke kan tage stilling til det aktuelt beskrevne funktionsniveau og herefter har afvist at besvare spørgsmål A - spørgsmål D.

Som følge heraf må retten selv foretage en juridisk vurdering af, om der er en sådan diskrepans mellem det af sagsøger oplyste funktionsniveau og den observerede adfærd, at Danica var berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringerne.

Det skal også fra Retslægerådets erklæring fremhæves, at Retslægerådet på spørgsmål 1 om, hvilke skader sagsøger har pådraget sig "efter sin alvorlige lænderyglidelse og efterfølgende anerkendte patientskade" lakonisk udtaler, at:

"Der er ikke påvist skader i sagsøgers lænderyg. Sagsøger har siden 1990'erne haft smerter i lænde- ryggen og benene. Billeddiagnostisk er der påvist degenerative forandringer i sagsøgers lænderyg. Sagsøger blev i 2003 opereret 3 gange for diskusprolaps i lænderyggen, han angiver fortsat betydelige smerter og funktionsnedsættelse."

Endelig angiver Retslægerrådet under besvarelsen af spørgsmål 3 og 4, at Retslægerrådet ikke kan svare entydigt på, om der er overensstemmelse mellem de objektive fund og de subjektive klager.

Det i sagen foreliggende dokumentationsmateriale understøtter i sin helhed Danicas synspunkt om, at der er en så markant forskel mellem det observerede og de angivelser og konklusioner i det lægelige materiale samt sagsøgers egne angivelser af manglende funktionsevne, at det må konkluderes, at sagsøger bevidst har afgivet urigtige oplysninger til Danica, og dermed har handlet så illoyalt, at Danica har været berettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringerne.

Med henvisning til at sagsøger har tilsidesat sin loyalitetsforpligtelse over for Danica, har Ankenævnet for Forsikring i deres afgørelse af 14. december 2016 også fundet, at Danica er berettiget til at ophæve de to erhvervsevnetabsforsikringer, jf. bilag 12 (ekstraktens side 249).

3.2 Manglende opfyldelse af det kombinerede helbredsmæssige og økonomiske kriterium

Hvis retten måtte komme frem til, at Danica har været uberettiget til at ophæve erhvervsevnetabsforsikringerne, skal retten tage stilling til, om sagsøger har løftet bevisbyrden for, at han opfylder det kombinerede helbredsmæssige og økonomiske kriterium. Det bestrides, at sagsøger har løftet denne bevisbyrde.

Der gøres i den forbindelse gældende, at de lægelige og kommunale bilag, som sagsøger har fremlagt, ikke dokumenterer, at hans generelle erhvervsevne efter den 1. april 2015 var nedsat med mindst halvdelen i ethvert erhverv.

Det gøres gældende, at sagsøgers faktiske funktionsniveau på baggrund af bilag 10 og bilag PLESNER4 - PLESNER7 (ekstraktens side 124, 181, 178, 188 og 182) har vist sig at være højere end det, der er beskrevet direkte over for Danica (bilag PLESNER3) (ekstraktens side 108), over for kommunen (bilag 27 og bilag 28) (ekstraktens side 55 og 64), over for lægerne ved undersøgelserne i bilag 18 til bilag 25 (ekstraktens side 67, 73, 90, 78, 194 og 214), over for Patientforsikringen (bilag 16) (ekstraktens side 96) og over for Arbejdsskadestyrelsen (nu Arbejdsmarkedets Erhvervssikring) (bilag 17) (ekstraktens side 114), hvorfor vurderingerne og afgørelserne i disse akter allerede af den grund ikke kan tillægges betydning. Der kan i den forbindelse henvises til afsnit 3.1 ovenfor.

Det gøres tillige gældende, at den kommunale bevilling af førtidspension og Patientforsikringens afgørelse om sagsøgers erhvervsevnetab ikke dokumenterer, at han opfylder det kombinerede helbredsmæssige og økonomiske

kriterium, idet disse afgørelser sker på baggrund af andre kriterier end forsikringsbetingelsernes kriterier for udbetaling af erhvervsevnetabsydelser.

Det fremgår af bilag 29 (ekstraktens side 211), at sagsøger den 28. februar 2016 har indgået aftale om ansættelse hos V6. Det forhold, at sagsøger har indgået aftale med en ny arbejdsgiver om udførelse af arbejde i seks timer om ugen med skånehensyn, dokumenterer ikke, at sagsøgers erhvervsevne er nedsat med mindst halvdelen. Det er Danicas opfattelse, at sagsøger på baggrund af de foretagne observationer, jf. bilag 10 og PLESNER4 (ekstraktens side 124 og 181), er i stand til at arbejde mere end halv tid i et tilsvarende job. Det bemærkes, at baggrunden for, at sagsøger er overgået til det pågældende skånejob, er, som anført i sagsøgers klageskrift til ankenævnet, at hans hustru som ejer af V3 ikke kunne vende tilbage til virksomheden på grund af sygdom, hvorfor hun har valgt at afhænde den (Ekstraktens side 235). Ansættelsen i V6 skyldes således ikke sagsøgers egne helbredsmæssige forhold.

På baggrund af det af Danica indsamlede dokumentationsmateriale, jf. bilag 10 og bilag PLESNER4-PLESNER7 (ekstraktens side 124, 181, 178, 188 og 182), er det Danicas opfattelse, at sagsøger langt fra har dokumenteret, at han opfylder forsikringsbetingelserne for udbetaling af erhvervsevnetabsydelser og præmiefritagelse, idet det må lægges til grund, at sagsøger er i stand til at arbejde langt mere end halvdelen af en fuldtidsstilling..."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen.

Rettens begrundelse og resultat

Ad sagens baggrund

Sagsøgeren var fra den 1. januar 2000 som en del af sin pensionsordning hos Codan Pension (senere SEB Pension og nu Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab) forsikret mod erhvervsevnetab.

Sagsøgeren pådrog sig i slutningen af 2002 en lænderyglidelse, der blev opereret første gang den 1. januar 2003. Efter operationen havde sagsøgeren stadig smerter og indskrænket bevægelighed i lænden. Den 3. juni 2003 blev sagsøgeren opereret på ny. Operationen viste, at en nerverod var klistret fast til en diskos, og tilstanden forværredes efter operationen. Den 6. juni 2003 blev sagsøgeren opereret igen, men sagsøgeren havde fortsat smerter.

På baggrund af de dengang foreliggende lægelige oplysninger samt oplysninger fra sagsøgeren om hans helbredsmæssige gener og funktionsbegrænsnin-

ger, vurderede SEB Pension, at sagsøgerens generelle erhvervsevne var nedsat med mere end halvdelen i henhold til forsikringsbetingelserne. Som følge heraf bevilgede SEB Pension den 12. august 2003 sagsøgeren dækning for tab af erhvervsevne samt præmiefritagelse med tilbagevirkende kraft fra den 18. marts 2003.

Skaden blev senere anerkendt som en patientskade, og Patientforsikringen fastsatte den 7. november 2006 erhvervsevnetabet efter patientskaden til 60 %. I forbindelse med en sag mod Ankenævnet for Patienterstatningen blev der indhentet en udtalelse fra Arbejdsskadestyrelsen, der den 22. marts 2013 fastsatte den samlede méngrad til 65 %.

I forbindelse med ansøgning om fortsat bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse erklærede sagsøgeren den 20. december 2012 overfor SEB Pension blandt andet, at hans tilstand var forværret, og at han livsvarigt ville være fuldstændig erhvervsudygtig. SEB Pension forlængede herefter præmiefritagelsen og udbetalingen af ydelser til sagsøgeren i fem år. I forbindelse med denne forlængelse gjorde SEB Pension den 22. januar 2013 sagsøgeren opmærksom på, at han omgående skulle kontakte SEB Pension, hvis hans erhvervsevne blev forbedret inden den 1. februar 2018.

Ad bevisførelsen og den retlige bedømmelse

De af vidnerne vidne 6 , vidne 7 og vidne 8 afgivne forklaringer om deres observationer af sagsøgeren har været detaljerede, sammenhængende og troværdige. Forklaringerne støttes af de dokumenterede videooptagelser. På denne baggrund lægger retten til grund, at sagsøgeren den 10. februar 2015 var aktiv uden for hjemmet i 9 timer og 49 minutter (fra kl. 07.48 til kl. 17.37), at han den 9. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 8 timer (fra kl. 07.55 til kl. 15.57), at han 10. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 8 timer og 5 minutter (fra kl. 07.55 til kl. 16.05), at han den 11. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 8 timer og 8 minutter (fra kl. 07.54 til kl. 16.02), at han den 12. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 8 timer og 53 minutter (fra kl. 07.57 til kl. 16.50), at han den 13. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 6 timer og 53 minutter (fra kl. 08.36 til kl. 15.29), at han den 16. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 5 timer og 45 minutter (fra kl. 07.55 til kl. 13.40), at han den 17. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 7 timer og 32 minutter (fra kl. 07.55 til kl. 15.27), at han den 18. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 6 timer og 35 minutter (fra kl. 09.40 til kl. 16.15), at han den 19. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 3 timer og 14 minutter (fra kl. 13.10 til kl. 16.24), at han den 20. marts 2015 var aktiv uden for hjemmet i 7 timer og 26 minutter (fra kl. 07.55 til kl. 15.21), at han den 13. april 2015 var aktiv uden for hjemmet i 5 timer (fra kl. 08.55 til kl. 13.55), at han den 14. april 2015 var aktiv uden for hjemmet i 11 ti-

mer og 52 minutter (fra kl. 08.23 til kl. 20.15), og at han den 15. april 2015 var aktiv uden for hjemmet i 55 minutter (fra kl. 10.25 til kl. 11.20).

Retten lægger efter bevisførelsen til grund, at sagsøgerens aktiviteter de anførte dage blandt andet bestod i at køre bil, at løfte og bære materialer, at bære en stige, at kravle op på en stige, at arbejde fra stigen, at opsætte folie på vinduer, at ligge på knæ og arbejde i længere tid ad gangen, at tage imod varer fra en fragtmand, at køre en palleløfter med et stort læs og at hjælpe med at opsætte skilte.

Retten finder, at der er betydelig uoverensstemmelse mellem de oplysninger, som sagsøgeren gav til SEB Pension den 20. december 2012 og det funktionsniveau, som fremgår af observationerne i perioden fra den 10. februar 2015 til den 20. marts 2015 og i perioden fra den 13. april 2015 til den 15. april 2015.

Sagsøgerens bevisførelse kan ikke føre til en anden bedømmelse.

På denne baggrund lægger retten til grund, at sagsøgerens erhvervsevne blev forbedret i hvert fald inden den 1. april 2015. Retten lægger endvidere til grund, at sagsøgeren ikke kontaktede SEB Pension herom, uagtet SEB Pension den 22. januar 2013 havde gjort sagsøgeren opmærksom på, at han omgående skulle kontakte SEB Pension, hvis hans erhvervsevne blev forbedret inden den 1. februar 2018.

Som følge heraf finder retten det bevist, at sagsøgeren har handlet illoyalt overfor SEB Pension, og SEB Pension var derfor berettiget til med virkning fra den 1. april 2015 at ophæve sagsøgerens erhvervsevnetabsforsikringer. Som følge heraf frifindes sagsøgte for sagsøgerens påstand, og sagsøgtes påstand tages til følge.

Sagsomkostningerne fastsættes til 100.000 kr. til dækning af sagsøgtes udgift til advokatbistand. Retten lægger vægt på sagsens udfald, værdi og forløb over blandt andet to retsdage. Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab er moms-registreret.

THI KENDES FOR RET:

Sagsøger skal anerkende, at ophævelsen af hans pensionsforsikringer med aftalenumrene 443753 og 403581 er berettiget med virkning fra den 1. april 2015.

Sagsøger skal inden 14 dage til Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab betale sagsomkostninger med 100.000 kr. Sagsomkostningerne forrentes efter rentelovens § 8 a.

Vejledning

Retten har afsagt dom i sagen.

Hvis du er utilfreds med afgørelsen, kan du som udgangspunkt anke dommen til landsretten. Hvis du kun er utilfreds med dommens afgørelse om sagsomkostninger, kan du kære denne del af afgørelsen til landsretten.

Ikke alle afgørelser kan ankes eller kæres

Dommen kan kun ankes, hvis forskellen mellem byrettens dom og det resultat, du ønsker at opnå i landsretten, er over 20.000 kr. Hvis forskellen er mindre, skal du have tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for at anke.

Landsretten kan afvise at behandle en ankesag, hvis landsretten vurderer, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten.

Du kan kun kære afgørelser om sagsomkostninger, hvis omkostningsbeløbet er fastsat til mere end 20.000 kr., eller hvis retten har bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger, og du kræver, at modparten skal betale mere end 20.000 kr. I andre situationer kan omkostningsafgørelsen kun kæres, hvis du får tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Frister for at anke og kære

Fristen for at anke er 4 uger fra dommens afsigelse. Hvis du ikke kan anke uden en tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden 4 uger.

Fristen for at kære omkostningsafgørelsen er 2 uger fra dommens afsigelse. Hvis du ikke kan kære afgørelsen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger.

Sådan gør du, hvis du vil anke eller kære

Du kan anke dommen på minretssag.dk ved at trykke på knappen "Opret appel" og derefter vælge "Anke" og følge vejledningen der. Hvis du vil kære omkostningsafgørelsen, skal du vælge "Kære" og følge vejledningen der.

Hvis du ønsker at søge tilladelse til anke eller kære hos Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere din ansøgning til Procesbevillingsnævnet. Du kan ikke indle-

vere ansøgningen på minretssag.dk. Du kan få mere vejledning om, hvordan du søger tilladelse hos Procesbevillingsnævnet på domstol.dk.

Du kan få mere vejledning blandt andet om retsafgift på domstol.dk.

Publiceret til portalen d. 03-11-2021 kl. 13:00

Modtagere: Advokat (H) Marianne Fruensgaard, Advokat (H) Torben
Bondrop, Sagsøgte Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab, Sagsøger

**ØSTRE LANDSRET
DOM**
afsagt den 8. februar 2023

Sag [redacted] OLR
(12. afdeling)

K [redacted]
(advokat Christian Porsborg Gatten, prøvesag)

mod

D [redacted]
(advokat Charlotte Hasseriis Iversen)

Københavns Byret har den 3. november 2021 afsagt dom i 1. instans (sag BS-[redacted] KBH).

Landsdommerne Bloch Andersen, Birgitte Grønberg Juul og Nina Boserup (kst.) har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanten, K [redacted], har gentaget sin påstand for byretten om, at D [redacted], tilpligtes at anerkende, at hans generelle erhvervsevne er nedsat med halvdelen eller derover også efter den 1. april 2015, og at han dermed opfylder betingelserne for udbetaling af invaliderente og præmiefritagelse fra den 1. april 2015. Udbetalingen påstås forrentet efter forsikringsaftalelovens § 24 fra den 1. april 2015.

Indstævnte, D [redacted], har påstået stadfæstelse, subsidiært frifindelse.

Supplerende sagsfremstilling

Der er enighed mellem parterne om, at K [redacted] under policenr. [redacted] og policenr. [redacted] før 2002 tegnede to forsikringer hos A [redacted] til dækning af tab af halvdelen af sin erhvervsevne på grund af sygdom eller ulykke. Det er oplyst, at først [redacted] og siden D [redacted] (herefter D [redacted]) er indtrådt som det berettigede og forpligtede forsikringsselskab i medfør af de to erhvervsevnetabsforsikringer.

Parterne er enige om, at "Regulativ for invalideydelser ved tab af erhvervsevne som følge af invaliditet" er en del af aftalegrundlaget for forsikringerne. Det fremgår af regulativet bl.a.:

"...

Definition af invaliditet

1.

Ret til præmiefritagelse og invaliderente har den forsikrede, der på grund af sygdom eller ulykkestilfælde mister sin erhvervsevne, uden at det skyldes forsæt således, at erhvervsevnen er nedsat til 1/3 eller derunder af den fulde erhvervsevne.

2.

Nedsættelse af erhvervsevnen, der berettiger til præmiefritagelse og udbetaling af invaliderente, foreligger, når den forsikrede ikke længere skønnes at være i stand til - bedømt under hensyn til hans nuværende tilstand, uddannelse og tidligere virksomhed - at tjene mere end 1/3 af, hvad der i samme egn er sædvanligt for fuldt erhvervsdygtige personer med lignende uddannelse, alder og køn.

...

Dokumentation

4.

C [redacted] kan til enhver tid kræve dokumentation for, at forsikredes erhvervsevne er nedsat til 1/3 eller derunder. C [redacted] kan forlange de oplysninger, der må anses for nødvendige til bedømmelse heraf.

Præmiefritagelse og invaliderenters ikrafttræden og ophør

...

7.

Genvindes erhvervsevnen i en sådan grad, at forudsætningen for ydelserne ikke er til stede, genoptages præmiebetalingen, og en påbegyndt udbetaling af invaliderente ophører.

..."

S [redacted] bevilgede præmiefritagelse og udbetaling af ydelse ved tab af erhvervsevne fra den 18. marts 2003. På selskabets anmodning afgav K [redacted]

den 20. december 2012 en erklæring, hvoraf det bl.a. fremgik, at han regnede med at være fuldstændig erhvervsudygtig livsvarigt.

Ved breve af 22. januar 2013 meddelte S, at K var bevilget præmiefritagelse og udbetaling af ydelse ved tab af erhvervsevne for perioden 1. februar 2013 til 1. februar 2018. Af brevene fremgik bl.a., at K skulle kontakte selskabet, hvis erhvervsevnen blev forbedret inden, eller såfremt der skete ændringer i den tilkendte førtidspension. Han skulle også kontakte selskabet, hvis han planlagde eller påbegyndte revalidering, fleks- eller skånejob, idet dette kunne have indflydelse på tilkendelse af præmiefritagelse og udbetaling af ydelse ved tab af erhvervsevne.

Selskabet opsagde med virkning fra den 1. april 2015 K's forsikringsdækninger. K klagede herefter til Ankenævnet for Forsikring, men fik ikke medhold. Af nævnets kendelse af 14. december 2016 fremgår bl.a., at nævnet efter en samlet vurdering ikke kunne kritisere, at selskabet havde ophævet erhvervsevnetabsforsikringerne med henvisning til, at K havde tilsidesat sin loyalitetsforpligtelse over for selskabet. Nævnet lagde ved afgørelsen til grund, at selskabet alene havde ophævet erhvervsevnetabsforsikringerne, men ikke generelt K's pensionsordning.

Retslægerådet har i en erklæring af 26. marts 2020 udtalt bl.a.:

"...

Med sagens tilbagesendelse skal Retslægerådet besvare de stillede spørgsmål således:

Spørgsmål 1:

Retslægerådet bedes oplyse, hvilke skader sagsøger har pådraget sig efter sin alvorlige lænderyglidelse og efterfølgende anerkendte patientskade.

Der er ikke påvist skader i sagsøgers lænderyg. Sagsøger har siden 1990'erne haft smerter i lænderyggen og benene. Billeddiagnostisk er der påvist degenerative forandringer i sagsøgers lænderyg. Sagsøger blev i 2003 opereret 3 gange for diskusprolaps i lænderyggen, han angiver fortsat betydelige smerter og funktionsnedsættelse.

Spørgsmål 2:

Retslægerådet bedes oplyse, hvilke symptomer skader af denne type giver og sammenholde disse med sagsøgers symptomer.

Diskus-degenerative forandringer i lænderyggen kan medføre ryg- og bensmerter og føleforstyrrelser, i visse tilfælde endvidere nedsat muskelkraft i benene og i sjældne tilfælde påvirkning af kontrol over vandladning og afføring.

Spørgsmål 3:

Retslægerådet bedes oplyse, om der er overensstemmelse mellem de subjektive klager og objektive fund, der beskrives i de i sagen fremlagte lægelige oplysninger.

Spørgsmålet kan ikke entydigt besvares for de omfattende sagsakter, der er omfattende mere end 20 år.

Spørgsmål 4:

Retslægerådet bedes oplyse, om de subjektive klager og objektive fund er i overensstemmelse med den diagnosticerede lænderyglidelse.

Spørgsmålet kan ikke entydigt besvares for de omfattende sagsakter, der er omfattende mere end 20 år.

Spørgsmål 5:

Retslægerådet bedes oplyse, om sagsøgers gener er beskrevet som konstante siden skaden, herunder efter seneste operation den 6. juni 2003, og frem til senest foreliggende lægeoplysninger, herunder speciallægevurdering af 21. marts 2016 (bilag 25).

Sagsøgers symptomer beskrives i det væsentlige som uændrede.

Spørgsmål 6:

Retslægerådet bedes oplyse, om der i forhold til en kronisk lændesygdom kan være varierende gener fra dag til dag, der har indflydelse på muligheden for aktiviteter, herunder fysiske aktiviteter, fra dag til dag.

Det er velkendt, at symptomer, især smerter hidrørende fra en degenerativ lænderygsygdom, kan variere.

Spørgsmål 7:

Retslægerådet bedes oplyse, hvorvidt oplysningerne i de lægelige akter omkring sagsøgers helbredsmæssige tilstand er uforenelige med de fysiske aktiviteter, som sagsøger er blevet observeret i at udføre. I bekræftende fald bedes Retslægerådet oplyse, hvilke aktiviteter der er uforenelige med de oplysninger der foreligger om sagsøgers helbredsmæssige tilstand samt angive, hvori det uforenelige ligger.

I benægtende fald bedes Retslægerådet nærmere angive, hvorfor der ikke er tale om uforenelighed.

Retslægerådet bedes i forbindelse med besvarelsen gennemgå T [REDACTED]s overvågningsmateriale bilag 10 samt videosekvenser.

Retslægerådet bedes specifikt forholde sig til følgende aktiviteter:

- a. Bilkørsel 0 til 15 minutter*
- b. Sidde i parkeret bil 15 minutter*
- c. Indkøb ved bager 10 minutter*
- d. Ophold i bygning uden nærmere angivelse af aktivitet, herunder i egen bolig*
- e. Ryge en cigaret*
- f. Tage en plastkasse op af bagagerummet på en bil og bære den ind i et hus*
- g. Bære en mindre pose fra hus til bil*

- h. Bære en spraydåse fra bil til hus*
- i. Tale i mobiltelefon*
- j. Samtale på forto*
- k. Måle med tommestok*
- l. Benytte hæveautomat*
- m. Tandlægebesøg*
- n. Lægge trappetige i bil (videoklip 12)*
- o. Sætte folie op i mors ejendom (videoklip 13, 15)*
- p. Køre med maskinbetjent palleløfter med hjælp fra anden person (videoklip 16, 17 og 18)*
- q. Drikke kaffe*
- r. Klipping ved frisør*
- s. Trille indkøbsvogn kort distance (videoklip 21 og 22)*
- t. Indkøb Netto [redacted] (video 25)*
- u. Besøg ved bager (videoklip 26)*
- v. Overvære sønnen spille basketball (videoklip 30)*
- w. Bilkørsel 1 time med mellemliggende kaffe- og rygepause*
- x. Indkøb, shopping i 2 forretninger 50 minutter i alt*
- y. Indkøb, shopping i 2 forretninger med mellemliggende biltransport, varighed i alt 30 minutter*

Retslægerådet kan ikke detaljeret redegøre for sagsøgers funktionsniveau og evnen til at varetage specifikke fysiske aktiviteter. Disse forhold betinges ikke alene af medicinske årsager og kan derfor ikke gøres til genstand for en lægefaglig vurdering.

Spørgsmål 8:

I relation til spørgsmål 7 bedes Retslægerådet oplyse, om det ud fra det fremsendte observationsmateriale kan vurderes, i hvilket omfang de udførte aktiviteter medfører en smertepåvirkning. Retslægerådet bedes i den forbindelse oplyse, om det ud fra en lægefaglig vurdering er almindeligt forekommende, at patienter vælger at udføre en aktivitet på trods af en smertepåvirkning, da alternativet ellers vil være, at patienten skal tilbringe resten af livet i sin seng.

Nej, der henvises i øvrigt til besvarelsen af spørgsmål 7.
..."

Det fremgår af observationsrapporter af 9. – 10. februar 2015, 9. – 13. marts 2015, 16. – 20. marts 2015 og 13. – 15. april 2015, at D [redacted] havde iværksat observation af K [redacted] de pågældende dage.

Forklaringer

K [redacted], speciallæge C [redacted], C [redacted], A [redacted] og M [redacted] har afgivet supplerende forklaring.

K [redacted] har forklaret, at han har enkelte rettelser til gengivelsen af hans forklaring for byretten. Den af [redacted] Kommune udarbejdede ressourceprofil var rettelig fra 2004. Forsikringen blev udbetalt fra 2003, men det første år skete udbetalingen til hans daværende arbejdsgiver, C [redacted]. Hans samtaler om skånejob

var ikke med C [REDACTED], men med S [REDACTED]. Det første videoklip er ikke fra den 9. januar 2015, men fra den 9. februar 2015.

Hans økonomi ligger i ruiner. Han boede tidligere i en ejerbolig, men efter forsikringen blev ophævet, kom huset på tvangsauktion, og han bor nu til leje på en landejendom. Han har ligeledes måttet afhænde sin BMW og har nu en mindre lejebil. Han får fortsat invalidepension. Erstatningen fra Patientforsikringen mistede han på nogle fejlslagne investeringer.

Han ville gerne være assurandør igen, men han kan ikke længere opfylde de krav, der stilles.

Han havde ikke opgaver i L [REDACTED], som han *skulle* udføre. Han kom og gik som det passede ham, og indimellem hjalp han lidt til. Hans hustru havde ikke instruktionsbeføjelser over ham. L [REDACTED] havde to lagre. Det fysiske arbejde foregik i lager 2. I lager 1 fandtes nogle pc'er og skriveborde samt en maskine, der kunne trykke reklamer på tøj. Mange af videoklippene viser bagtrappen til O [REDACTED], som var et større rengøringsfirma. Han var ofte på første sal, hvor der var et kontor med en sofa.

I erklæringen af 20. december 2012 til S [REDACTED] angav han, at hans tilstand var forværret, da han lige var blevet opereret og derfor var sengeliggende. S [REDACTED] har ikke i øvrigt rettet henvendelse til ham om hans helbredstilstand, og han udfyldte kun den pågældende erklæring i 2012. Han tænkte derfor ikke over, om det var vigtigt for S [REDACTED] at vide, hvordan han havde det. Han forstod S [REDACTED]'s breve af 22. januar 2013, hvoraf det fremgår: *"Hvis din erhvervsevne bliver forbedret inden [den 1. februar 2018], eller såfremt der sker ændring i den tilkendte førtidspension, skal du omgående kontakte os"* således, at han skulle kontakte S [REDACTED], hvis hans førtidspension blev ændret. Han tænkte ikke, at han selv skulle vurdere sin erhvervsevne. Det har han ikke forstand på.

I dag har han smerter i varierende grad. Han tager fortsat smertestillende medicin, blandt andet normalt 80 mg Oxycontin tre gange om dagen. Han er ikke altid god til at passe på sig selv. Det påvirker hans nervesystem, hvis han overanstrenger sig, f.eks. når han kører bil og skifter gear.

Speciallæge C [REDACTED] har vedrørende gengivelsen af hans forklaring for byretten præciseret, at det rettelig var i marts 2016, at han udarbejdede en erklæring vedrørende K [REDACTED]. Som neurokirurg har han særligt interesseret sig for smerteområdet, og han er leder af C [REDACTED]. Han har i mange år arbejdet med skader på nervesystemet som følge af diskusprolaps. Smertecentret sidder i hjernen, og en persons erhvervsevne kan ikke alene bestemmes ud fra objektiv neurologisk undersøgelse. Vurdering af erhvervsevnen sker efter en helhedsvurdering af den pågældendes formåen og oplevelse af

træthed. Han udfærdiger mange speciallægeerklæringer. Man kan ikke måle smerten. Derfor søger man gennem interview af patienten at finde ud af, hvor meget hjernen er involveret. Han drager sine konklusioner ud fra interviewet sammenholdt med sine observationer. Det eneste, der kan ses, er, hvis der kommer en dystoni i musklen. Det er et følgesymptom på smerten. Det er ikke noget, patienten kan styre. Ved anvendelse af F. wave ratio, der er en måling af nerveledningshastigheden, har man på K [REDACTED] målt en forsinkelse i nerveledningen, der tyder på, at der noget galt i hans højre side. Dette er så tæt, man kan komme, på en objektiv fysiologisk påvisning af smerten.

Gabapentin og Oxycontin er smertestillende medicin. Oxycontin er et halvsyntetisk morfinpræparat. K [REDACTED] er ordineret en dosis Gabapentin på 800 mg tre gange om dagen, hvilket er 2/3 af maksimal dosis og i et niveau, så der begynder at indtræde bivirkninger i form af træthed og uvirkelighedsfølelse. Ved indtagelse af præparatet opfatter hjernen ikke impulserne fra nerverne som smerte. K [REDACTED] er også ordineret 80 mg Oxycontin tre gange om dagen, hvilket er en meget høj dosis. Man kan vænne sig til en højere dosis over tid. For begge præparater gælder det, at virkningen stopper pludseligt, hvilket medfører en meget kraftig afhængighedstilstand. Smertefølelsen afhænger af forskellige ting, herunder om personen er i balance.

Når det i Patientforsikringens afgørelse af 7. november 2006 er anført, at en del af K [REDACTED] gener må tilskrives grundsygdommen (bortset fra patientskaden), kan man godt tænke sig, at grundsygdommen i sig selv kunne medføre erhvervsevnetabet.

Af notater fra R [REDACTED] i 2019 fremgår, at man blandt andet har konstateret svær artrose, men ingen glidning, og at man overvejer operation. Der er konstateret degenerative forandringer, hvilket man tidligere antog var slidgigt. I dag ved man, at de degenerative forandringer er genetisk betinget. Der er ingen sammenhæng mellem smerter og slidgigt.

For så vidt angår videooptagelserne af K [REDACTED]s aktiviteter kan man ikke måle, om aktiviteterne medfører smerter. Man kan heller ikke udtale sig om, hvad aktiviteterne betød for ham om aftenen.

Af vidnets erklæring af 20. december 2003 fremgår, at K [REDACTED] da havde svært indskrænket bevægelighed med fuldstændig fikseret lænd. Det er smertepåvirkningen i nerverne, der bestemmer bevægeligheden.

C [REDACTED] har forklaret, at T [REDACTED] navn til C [REDACTED], da hans tidligere hustru overtog caféen. Foreholdt observationsrapporten fra caféen, hvori det antages, at det er K [REDACTED], der har udført skiltearbejdet, har vidnet forklaret, at han selv lavede den grafiske opsætning af skilte-

ne, der herefter blev udarbejdet af et firma [REDACTED]. Det var altså ikke K [REDACTED], der lavede skiltene.

A [REDACTED] har forklaret, at han stadig er ansat hos P [REDACTED]. De to observatører, der foretog observationerne, var typisk i kontakt via et telefonmøde, der var åbent hele dagen. Det fungerede som en slags radioforbindelse. Han fik via telefonen oplysninger, som han straks dikterede. Han lavede en køreplan for, hvad observationen skulle rettes imod. I det konkrete tilfælde skulle de lægge mærke til ben og ryg. Derudover skulle de tælle timer. De havde fået et foto af K [REDACTED].

Forevist videoklip nr. 16, der viser K [REDACTED] med en palleløfter med kasser med vandflasker, og videoklip nr. 29, der viser K [REDACTED], der kommer ud fra L [REDACTED]s lager med en læsset palleløfter og en pakke sammenfoldede kasser i hånden, har vidnet forklaret, at det er disse klip, han refererede til i sin forklaring for byretten. Efter en overordnet udregning ud fra et skøn over antallet af halvliters plastikflasker på pallen på palleløfteren, anslår han, at der var 400-500 kg på pallen, og at K [REDACTED] skulle bruge kræfter på at sætte palleløfteren i gang. Forevist videoklip nr. 19, der viser en anden person, der håndterer den læsede palleløfter, antager vidnet, at den pågældende er professionel, og at ladet på lastbilen hælder, så det er lettere at håndtere palleløfteren. Der er tale om manuelle palleløftere. Observationerne er gengivet i deres helhed. Han har ikke klippet noget ud. Hans opfattelse var, at K [REDACTED] lignede en normal mand. Når K [REDACTED] tilsyneladende skulle bruge flere kræfter på at løfte palleløfteren, kan det være, fordi den anden person er professionel.

Vedrørende observationen den 11. marts 2015 konkluderede han, at K [REDACTED] arbejdede ca. 8 timer den pågældende dag. K [REDACTED] kørte hjemmefra kl. 7.54, ankom til lageret ca. kl. 10 og forlod lageret ca. kl. 15.55. Vidnet har antaget, at K [REDACTED] lavede noget, inden han ankom til lageret.

Det er vidnets kollega J [REDACTED], der har udfærdiget observationsrapporten den 13. april 2015, der ikke indeholder konklusioner vedrørende arbejdstid. Det er ikke vidnets indtryk, at K [REDACTED] arbejdede den 14. og 15. april 2015.

M [REDACTED] har forklaret, at han fortsat er selvstændig. Vidnet bemærkede ingen funktionsbegrænsninger. Vidnet husker ikke, om han i byretten forklarede, at K [REDACTED] var "nogenlunde normalt fungerende". Ordet "nogenlunde" skal ikke ses som et forbehold i forhold til det, han i øvrigt har forklaret. Han noterede ikke nogen funktionsbegrænsning. Han blev briefet om opgaven på forhånd og fik et opdrag. Det er en del af opdraget at se, hvordan den observerede bevæger sig fysisk.

Anbringender

Parterne har i det væsentlige gentaget deres anbringender for byretten.

K [redacted] har yderligere anført, at det er D [redacted], der har bevisbyrden for, at K [redacted] ved (mindst) uagtsomhed har afgivet urigtige oplysninger, ligesom D [redacted] skal sandsynliggøre, at D [redacted] ville have afvist forsikringsdækning, hvis disse oplysninger havde foreligget. Denne bevisbyrde er ikke løftet med fremlæggelsen af det i sagen omhandlede observations- og videomateriale. Det er endvidere gjort gældende, at K [redacted] ved udarbejdelse af erklæring af 20. december 2012 ikke har begået svig, men at han med erklæringen har afgivet sandfærdige oplysninger i overensstemmelse med sin helbredsmæssige tilstand på erklæringstidspunktet.

D [redacted], har heroverfor anført, at det i sagen foreliggende dokumentationsmateriale understøtter, at det må konkluderes, at K [redacted] har afgivet urigtige oplysninger til D [redacted], og at han også i den forbindelse har handlet så illoyalt, at D [redacted] har været berettiget til at opheve erhvervsevnetabsforsikringerne.

Landsrettens begrundelse og resultat

Som anført i byrettens dom blev K [redacted] den 12. august 2003 bevilget præmiefritagelse og ydelse ved tab af erhvervsevne fra den 18. marts 2003. Ifølge de lægelige oplysninger var K [redacted] da svært invalideret af lænderyggener, der havde medført et betydeligt funktionstab. Således fremgår det af erklæring af 27. august 2004 fra speciallæge i neurokirurgi M [redacted], at der i dagligdagen var betydelige funktionsindskrænkninger, således at de reelle arbejdsopgaver i løbet af en dag var særdeles beskedne, og at K [redacted] anførte, at han ikke kunne levere en samlet arbejdsindsats, men højst ville kunne sprede ca. 1½ times arbejde ud over hele dagen.

Som videre anført i byrettens dom fremgår det af de observationer, D [redacted] foretog af K [redacted] i perioden februar-april 2015, at han på en række af de dage, hvor observationerne blev gennemført, opholdt sig på adressen for sin kones erhvervsvirksomhed i et betydeligt timeantal pr. dag, ligesom han i vidt omfang blev observeret i færd med at udføre opgaver, der bærer præg af egentlige arbejdsopgaver. Der er således væsentlige uoverensstemmelser mellem K [redacted]s oplysninger om sit funktionsniveau og observationsrapporterne.

Landsretten finder, at det efter forsikringsbetingelserne og S [redacted]s breve af 22. januar 2013 må have stået K [redacted] klart, at sådanne oplysninger om ændringer i hans helbredsforhold var af væsentlig betydning for D [redacted]s fortsatte bevillinger om præmiefritagelse og ydelse ved tab af er-

hvervsevne. K [REDACTED] har således bevidst tilsidesat sin oplysningspligt over for D [REDACTED] ved ikke at give selskabet meddelelse om ændringerne i sit funktionsniveau.

På denne baggrund påhviler det K [REDACTED] at godtgøre, at hans erhvervsevne fra den 1. april 2015 er nedsat med mindst halvdelen. Landsretten finder uanset forklaringen fra speciallæge C [REDACTED], at K [REDACTED] ikke har løftet denne bevisbyrde.

Landsretten stadfæster derfor byrettens dom.

Efter sagens udfald skal K [REDACTED] i sagsomkostninger for landsretten betale 100.000 kr. til D [REDACTED] til dækning af udgifter til advokatbistand inkl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens omfang og forløb.

THI KENDES FOR RET:

Byrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for landsretten skal K [REDACTED] inden 14 dage betale 100.000 kr. til D [REDACTED]. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

Publiceret til portalen d. 08-02-2023 kl. 10:01

Modtagere: Indstævnte D [REDACTED],

Appellant K [REDACTED]

KØBENHAVNS BYRET DOM

afsagt den 10. januar 2024

Sag [REDACTED]

L [REDACTED]
(beskikket advokat H [REDACTED])

mod

D [REDACTED]
(advokat C [REDACTED])

Denne afgørelse er truffet af dommer K [REDACTED].

Sagens baggrund og parternes påstande

Retten har modtaget sagen den 16. juli 2021.

Sagen drejer sig om, hvorvidt en forsikringstager har ret til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse i henhold til en tegnet erhvervsevnetabsforsikring.

Sagsøger, L [REDACTED], har nedlagt følgende påstande:

Principal:

D [REDACTED] tilpligtes at anerkende, at L [REDACTED]
[REDACTED] fra den 1. oktober 2019 og frem har ret til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse i henhold til tegnet erhvervsevnetabsforsikring med forsikringsnummer [REDACTED]

Subsidiært:

D [REDACTED] tilpligtes at anerkende, at L [REDACTED]
[REDACTED] fra en senere dato end den 1. oktober 2019 og frem har

ret til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse i henhold til tegnet erhvervsevnetabsforsikring med forsikringsnummer [REDACTED].

I forhold til D [REDACTED] selvstændige påstand nedlægges påstand om frifindelse.

Sagsøgte, D [REDACTED], har nedlagt følgende påstand:

Frifindelse.

D [REDACTED] har derudover nedlagt følgende selvstændige påstand:

L [REDACTED] tilpligtes at anerkende, at D [REDACTED] ophævelse af L [REDACTED] erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under pensionsordning med forsikringsnummer [REDACTED] med virkning fra den 1. oktober 2019 er berettiget.

L [REDACTED] har fri proces med retshjælpsdækning hos A [REDACTED] A/S med dækningsmaksimum på 225.000 kr.

Dommen indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a.

Kort om oplysningerne i sagen

Det fremgår, at sagsøger den 25. februar 2002 faldt på en isglat vej, og at han siden har været delvis uarbejdsdygtig grundet smerter i højre skulder og arm.

På ulykkestidspunktet havde sagsøger en kollektiv forsikring ved tab af erhvervsevne hos sagsøgte, hvorefter sagsøger var berettiget til udbetaling af invaliditetsydelse og præmiefritagelse, såfremt hans generelle erhvervsevne var nedsat med halvdelen eller mere.

I perioden fra den 25. november 2004 til den 1. oktober 2019 har sagsøgte i henhold til den tegnede forsikring udbetalt månedlige erhvervsevnetabsydelse samt givet præmiefritagelse.

Ved brev af 18. september 2019 meddelte sagsøgte, at sagsøgte var af den opfattelse, at sagsøger havde udvist svig overfor sagsøgte, og at sagsøgte derfor ville ophæve forsikringsdækningen med virkning pr. 1. oktober 2019. Til støtte for ophævelsen blev der særligt henvist til dokumentation i form af observationsrapport med tilhørende videooptagelse. Ophævelsen fandt efterfølgende sted.

Spørgsmålet har været behandlet af Ankenævnet for Forsikring (sag nr. 95002), der ved kendelse af 7. april 2021 bestemte, at der ikke var grundlag for at kritisere sagsøgte for at have ophævet sagsøgers erhvervsevnetabsforsikring.

Syn og skøn

Der er udarbejdet skønserklæring af overlæge J. [REDACTED], hvoraf fremgår blandt andet:

" ...

Spørgsmål 1

Syns- og skønsmanden anmodes om at redegøre for og beskrive L. [REDACTED]'s helbreds- og funktionsmæssige forløb efter uheld den 25. februar 2002.

Syn og skønsmanden bedes begrunde sit svar.

Svar på spørgsmål 1

Samtlige svar er afgivet pba. sagens akter samt video-konsultation med L. [REDACTED] d. 7.11.2022 og kort telefonsamtale 7811.2022.

Det helbredsmæssige forløb er ifølge de helbredsmæssige sagsakter, at L. [REDACTED] faldt på isglat vej d. 25. 2.2002 og pådrog sig rotator fuff læsion i højre skulder, dvs. en læsion/delvis overrivning i "skulder-senemanchettens" sener, (formentlig den øvre del af skuldermanchetten, idet det fremgår at supraspinatus-senen (den øvre skulderblads-muskelsene) også var inddraget i overrivningen).

Da smerterne fortsatte, blev L. [REDACTED] opereret i oktober 2004 med såkaldt pladsskabende operation i højre skulder, inklusiv forsøg på fastgørelse af den overrevne del af skuldersenemanchetten (inkl. supraspinatus-senen).

Der var ikke effekt af denne operation, L. [REDACTED] beskriver selv at der faktisk var en vis forværring både hvad angår smerter og nedsat funktion i skulderen/armen.

Derfor blev der foretaget MR-scanning af højre skulder i 2005 og igen i 2009, hvor man begge gange så følger efter den netop beskrevne sene(manchet)overrivning, men herudover også begyndende slidgigt (artrose) i selve skulderledet (i 2009 desuden svært muskeltab af de skulder-relaterede muskler).

I januar 2010 blev L. [REDACTED] igen opereret i skulderen, denne gang med en større operation med flytning af vingemusklen (latissimus dorsi) og et forsøg på at genopbygge rotator cuffen ("skulder-senemanchetten") med fastgørelse af hovedparten af denne.

Denne gang beskrives i akterne en vis effekt af operationen med rimelig smertelindring og også en vis funktionsmæssig bedring.

L. [REDACTED] fortæller også selv, at den positive effekt varede i 3-4 år, men allerede i 2014 var der igen tiltagende forværring, med behov for blokader i skulderen og øget smertestillende medicin.

(Det fremgår i øvrigt af de lægelige akter (bilag 13) at en sådan udvikling med aftagene effekt af operationen var ret forventelig, idet der ofte kun er temporær bedring ifm. denne skulder-operation, idet skulderleddet belastes forkert (ikke er "fysiologisk afbalanceret").

Der var også en vis yderligere forværring af smerter og funktionsnedsættelse frem til den seneste operation april 2021, se senere.

Således viste fornyet MR-scanning i 2021 "veludtalte" artroseforandringer (slidgigtforandringer) og udtalt muskeltab (med frygt for at vingemuskel-senen ville bryde sammen/overrives).

Desuden fandtes opadtrækning af overarmens ledhoved (som i let grad også blev set i 2009) som tegn på væsentlig ustabilitet i leddet.

L■■■■ blev derfor primo 2021 på ■■■■■ hospital (bilag 30) tilbudt operation med isættelse af skulderleds-protese (Reverse Protese/Deltaprotese). Dette er det seneste lægelige sagsakt.

L■■■■ kan her tilføje, at han siden blev opereret ultimo april 2021, med den planlagte isættelse af skulderleds-protesen. Efter afsluttet genoptræning november 2021 beskriver L■■■■ en klar (og lægelig forventelig) bedring: De egentlige skulderledssmerter er svundet, men der er tilkommet konstante muskelspændinger i skulderregionen i stedet. Dertil tillader skulderprotesen ikke udad drejning i armen – men denne bevægelse var i forvejen forbundet med megen smerte.

Endelig er de tilbagevendende snurrende og prikkende smerter ud i hele højre arm ikke forsvundet.

Det funktionsmæssige forløb

Dette punkt er komplekst at besvare - den arbejdsmæssige funktionsevne (arbejdsevnen) er jo netop hele sagens kerne, som er behandlet i alle de efterfølgende spørgsmål, hvortil der henvises.

Den andel af spørgsmålet om "det funktionsmæssige forløb", som er lettest at svare på, er desværre det mindst vigtige i den konkrete situation, nemlig angående funktionsindskrænkningen i *forhold til fysisk krævende opgaver*, såsom tunge løft.

Her er der næppe grund til at betvivle L■■■■s egne oplysninger per februar 2019, (bilag 4, underbilag 6), bl.a. at han maksimalt på dette tidspunkt kunne løfte 5 kg inde ved kroppen med højre hånd.

Men funktionsindskrænkningen i forhold til fysisk krævende opgaver har jo netop ikke betydning i et arbejde som L■■■■s, som kan beskrives som "kontormæssigt", med fysisk lette, og ergonomisk varierede arbejdsopgaver.

Således er det kun funktionsindskrænkningen i *forhold til et fysisk let, ergonomisk varieret arbejde* som L■■■■s, der har betydning i sagen.

Her kan man overordnet sige, at betingelsen for at erhvervsevnen skulle være massivt nedsat (nemlig med mere end 50 %) i et sådant arbejde er, at der er tale om konstante og ofte svære smerter – mao. at skulderlidelsen er så massivt smertegivende, et den er mentalt udmattende og temmelig forstyrrende for de kognitive funktioner (koncentration, overblik, hukommelse, tænkning etc.).

Det tidsmæssige forløb i den arbejdsmæssige funktionsevne er beskrevet i spørgsmål 2 nedenfor.

Alt i alt kan man absolut *ikke* direkte "oversætte" fra rent lægelig viden L■■■■s skulderlidelse og til en bestemt smertegrad eller "erhvervsevne", man kan "forvente" – en hel del patienter med L■■■■s skulderlidelse, måske nok de fleste, vil have et smerteniveau, der ikke er så massivt, at erhvervsevnen er nedsat med mere end 50 % i et arbejde som L■■■■s - mens det rent faktisk vil gælde for nogle andre patienter.

Dermed kan man ikke med nogen rimelig sikkerhed, udelukkende ud fra de lægelige akter, sige noget om, hvor meget L■■■■ "burde kunne arbejde" inden for sit arbejdsområde – og dermed bliver *aktivitet*soplysningerne i sagen, ikke mindst observationerne august 2019, væsentlige i vurdering af de fleste nedenstående spørgsmål.

Spørgsmål 2

Syns- og skønsmanden bedes redegøre for, hvor mange timer L■■■■ efter skønsmandens vurdering burde kunne arbejde med uheldets følger i forhold til fuldt arbejdsdygtige personer med samme uddannelse og alder og med skønsmæssig mulighed for omskoling.

Besvarelsen bedes afgivet med udgangspunkt i følgende datoer:

- 1) 25. november 2004 (virkningstidspunkt for forsikring - arbejdede i egen tv og radioforretning)
- 2) 1. oktober 2019 (dato for ophævelse af forsikring – arbejdede som selvstændig konsulent)
- 3) 19. november 2021 (dato for afsluttende status efter genoptræning)

Syn og skønsmanden bedes begrunde sit svar.

Svar på spørgsmål 2

Som allerede nævnt i svaret til spørgsmål 1, kan man ikke lægeligt "oversætte" fra den helbredsmæssige viden om L■■■■s skulderlidelse og til et antal timer, L■■■■ "burde" kunne arbejde i sit arbejde.

Dog kan man forvente en bedring ifm. isættelse af skulderprotesen og den efterfølgende genoptræning 2021, hvilket L■■■■ som nævnt ganske rigtigt også beskriver.

Forud for isættelse af skulderprotesen i 2021 er der som allerede nævnt i svaret på spørgsmål 1 beskrevet et forløb efter ulykken i 2002 med manglende effekt af den første skulderoperation i 2004, faktisk en forværring, og derefter ifm. opera-

tion 2 primo 2010 en forbigående bedring i ca. 3 år i smerte- og funktionsniveau, sådan at der atter tilkom forværring fra 2014, der i nogen grad uddybedes årene efter indtil operation 3 (+ genoptræning) i 2021, der som nævnt havde god effekt.

Spørgsmål 3

Vurderer skønsmanden, at der er sket en bedring af L■■■■s helbredstilstand i perioden 25. november 2004 – 19. november 2021.

I bekræftende fald bedes skønsmanden angive dato/periode for bedring af L■■■■s helbredstilstand.

Svar på spørgsmål 3

Som allerede nævnt er der tilkommet en klar bedring i løbet af 2021 (ifm. den seneste operation og den efterfølgende genoptræning).

Forløbet forud for dette er beskrevet ifm. spørgsmål 2.

Spørgsmål 4

Vurderer skønsmanden, at der er sket en forværring af sagsøgers helbredstilstand i perioden 25. november 2004 – 19. november 2021.

I bekræftende fald bedes skønsmanden angive dato/periode for forværring af L■■■■s helbredstilstand.

Svar på spørgsmål 4

Svaret herpå vil fremgå af svaret på spørgsmål 2 og 3.

Spørgsmål 5

Vurderer skønsmanden, at L■■■■s køretur til Tyskland i august 2019 af en varighed på ca. 3,5 timer er foreneligt med L■■■■s daværende oplysning om et dagligt aktivitets- og funktionsniveau som selvstændig konsulent på 2-3 timer?

Der anmodes om en begrundet besvarelse.

Svar på spørgsmål 5

Spørgsmålet er indholdsmæssigt identisk med modpartens spørgsmål IA (d), hvortil jeg henviser.

Spørgsmål 6

Vurderer skønsmanden, at L■■■■s løft af 27 kasser drikkevarer på tur til Tyskland i august 2019 er fuldt foreneligt med sagsøgers daværende funktionsnedsættelse af højre skulder som beskrevet i de lægelige akter?

Der anmodes om en begrundet besvarelse.

Svar på spørgsmål 6

Spørgsmålet er indholdsmæssigt meget lig modpartens spørgsmål IA (b), hvortil jeg henviser.

Helt strikte omhandler spørgsmål 6 dog en funktionsvurdering udelukkende ud fra "de lægelige akter" (og ikke andre oplysninger om aktivitet/funktionsindskrænkning i sagen, herunder L [redacted] egne, hvilket spørgsmål IA (b) går på). Denne sondring er dog foretaget i svaret på spørgsmål IA (b).

Spørgsmål 7

Giver sagen i øvrigt skønsmanden anledning til bemærkninger.

Svar på spørgsmål 7

Nej

11. Spørgsmål fra modpart 1

Spørgsmål fra modpart 1 skal anføres fortløbende og være litereret således: IA, IB, IC osv. Skønsmandens svar skal anføres under hvert enkelt spørgsmål.

Spørgsmål IA

Under henvisning til spørgsmål 7 ønsker D [redacted] at fremsætte yderligere spørgsmål til speciallægen om foreneligheden mellem L [redacted] beskrevne gener/lidelser og hans fysiske aktivitetsniveau, herunder arbejdsmængde.

L [redacted] har til læger bl.a. angivet at være delvist uarbejdsdygtig på grund af stærke smerter i højre skulder og højre arm som følge af, at han den 25. februar 2002 faldt på en isglat vej, jf. bilag 4, underbilag 1. L [redacted] har efterfølgende til D [redacted] den 3. januar 2014 oplyst, at hans tilstand var uforandret, og at han alene kan opretholde en ugentlig arbejdstid mellem 10-15 timer med administrativt arbejde, jf. bilag 4, underbilag 2. Den samme ugentlige arbejdstid har L [redacted] oplyst i forbindelse med udfyldelse af spørgeskema ved fortsat tab af erhvervsevne den 4. februar 2016, jf. bilag 4, underbilag 3. Den 25. februar 2019 oplyste L [redacted] til D [redacted], at han fortsat led af den anmeldte lidelse, at han fortsat var delvist uarbejdsdygtig, at han ikke kunne strække armene over skuldrene, og ikke havde funktion i højre arm ud fra kroppen. Han oplyste derudover, at han alene kunne løfte 5 kg med højre arm fra gulv og kun inde ved kroppen. Endelig oplyste han, at han ikke havde dage, hvor han ikke havde moderate til svære smerter. L [redacted] bekræftede den 5. maj 2019 i bilag 4, underbilag 7 til D [redacted], at han fortsat alene var i stand til at arbejde 10-15 timer om ugen med salg og bestyrelsesarbejde.

- (a) Speciallægen bedes vurdere, om ovennævnte beskrevne gener/lidelser generelt er forenelige med, at L [redacted] var i stand til at være aktiv i det omfang det fremgår af observationsmaterialet, i alt 61 timer på ni dage med en gennemsnitlig daglig arbejdstid på 6 timer og 40 minutter, jf. bilag 4, underbilag 8, bilag 4, underbilag 9 og bilag 4, underbilag 11 og de dertilhørende videoer i bilag A, der er et tilsendt USB-stik.
- (b) Speciallægen bedes vurdere, om ovennævnte beskrevne gener/lidelser er forenelige med, at L [redacted] var i stand til at læsse 27 rammer drikkevarer ind i sin bil, som det ses i videoklipet fra torsdag den 29. august 2019, jf. bilag A, og som det er beskrevet i observationsrapporten for den 29. august 2019 kl. 16.45, jf. bilag 4, underbilag 8.
- (c) Speciallægen bedes vurdere, om ovennævnte beskrevne gener/lidelser er forenelige med, at L [redacted] var i stand til at bære kasser til og fra sin arbejdsplads, som det er beskrevet i observationsrapporten for fredag den 16. august 2019 kl. 09.37-38, jf. bilag 4, underbilag 8.
- (d) Speciallægen bedes vurdere, om ovennævnte beskrevne gener/lidelser er forenelige med, at L [redacted] var i stand til at køre i bil fra sin firmaadresse i S [redacted] til Hamburg i Tyskland henover ca. 4 timer, jf. observationsrapporten for den 29. august 2019 kl. 12.58-18.45, jf. bilag 4, underbilag 8.

Svar på spørgsmål IA

- (a) Angående den gennemsnitlige arbejdstid i observationsperioden i de 9 dage på 6 timer og 40 minutter, eller mere præcist den gennemsnitlige opholdstid på arbejdspladsen/det lejede kontor:

L [redacted] har ikke nødvendigvis været effektivt arbejdende i hele dette (totale og gennemsnitlige) tidsrum. Sandsynligvis har der i et vist omfang været behov for nogle pauser, i nogen grad også udover hvad der er normalt i et gennemsnitligt arbejde.

L [redacted] forklarer selv, at en typisk, gennemsnitlig arbejdsdag i årene forud for den seneste skulderoperationen i 2021 (og dermed også i observationsperioden august 2021) var noget i retning af:

Morgenmad på arbejdet med læsning af aviser, oftest i 20-30 minutter, typisk med de andre selvstændige i de tilstødende kontorfaciliteter. Herefter ca. 2 timers egentlig arbejde om formiddagen. Fra midt på dagen dog oftest tiltagende smerter, dels i skulderled, dels snurrende og prikkende smerter udi hele højre arm, samt hævelse af hånden – således at L [redacted] ikke kunne koncentrere sig om arbejdet.

Derfor oftest midt på dagen en ca. 2 timers liggende pause (med højre arm eleveret for at modvirke hævelsen).

Som hovedregel frokost alene, hvilket tog 30 – 45 min.

En hel del af dagene (dog ikke alle) en måske 10 – 15 minutter varende kaffepause med nogle af de andre selvstændige i de tilstødende kontorfaciliteter – L [redacted] nævner i det hele taget, at det at opholde sig på arbejdspladsen også havde en social funktion, ikke kun en arbejdsmæssig.

Og endelig typisk 1 times yderligere arbejde tidligt på eftermiddagen, af og til i form af kundebesøg.

Af og til henlagde L■ i stedet arbejdet til om eftermiddagen, hvis morgen/for-middagssmerterne var særlig stærke.

Det kan også tilføjes, at L■ beskriver, at han i denne periode (årene før seneste operation) oftest havde en dårlig nattesøvn afbrudt af flere smertebetingede op-vågninger, og derfor havde en del dagstræthed og uudsøvetthed.

L■ beskriver også at han havde behov for ganske intensiv medicinering med fast, næsten maksimal dosis af voltaren + panodil, og hertil "halvmorfin-præpa-ratet" D■ til natten.

L■ nævner, at behovet for pauser kunne svinge noget fra den ene dag til den anden, parallelt med at skuldersmerterne også kunne svinge noget i intensitet fra dag til dag, men dog ikke særlig meget. Enkelte dage var smerteniveauet moderat hele dagen igennem – de fleste dage var der tale om moderat smerte om formiddagen og ret svære smerter fra middagstid – og enkelte dage så ud-talte smerter hele dagen, at det ikke eller stort set ikke var muligt at arbejde.

Sammenlagt beskrives en typisk arbejdsdag at indebære omtrentligt ca. 3 ¼ ti-mers pause dagligt.

Det skal her i øvrigt lige nævnes, at L■ ikke erindrer noget specifikt om skul-dersmerterne (eller pause-"mønstreet") netop i observationsperioden i august 2019, men at det nok hvad dette angår har været en "sædvanlig periode".

Hvis man fra de observerede gennemsnitligt 6 timer og 40 minutters daglig "opholdstid" på arbejdet fratrækker de ca. 3,25 timers pause dagligt, får man omtrent knap 3 ½ timers egentlig arbejde dagligt, hvilket er lidt over 50 % af et fuldtidsarbejde, om end ikke særlig meget.

NB: Der er ikke her taget højde for, at L■ jo fortæller, at han en af de observe-rede dage ikke var på arbejde, men parkerede ved arbejdet, og transporterede sin søn i sin bil - og hvis dette godtages, vil det jo yderligere reducere den gen-nemsnitlige daglige arbejdstid en smule – det er der ikke taget højde for i det følgende, men bedes erindret.

Man kan også sige, at for at komme fra en observeret gennemsnitligt "opholds-tid" på arbejdet på 6 timer og 40 minutters daglig og til 3 timers egentlig ar-bejde skal forudsætte en forholdsvis stor "pauseandel" på ca. 55 %. De fleste smertepatienter vil ikke gribe situationen sådan an i forbindelse med et svært smertesyndrom – noget hyppigere vil man efter et noget mere beskedent antal arbejdstimer tage tidligere hjem fra arbejde - men det kan på den anden side be-stemt ikke udelukkes at det vitterlig har været sådan at L■ har håndteret situ-ationen.

Summerende kan siges, at den observerede opholdstid på arbejdspladsen på ca. 6 timer og 40 minutter i observationsperioden (sammenholdt med de lægelige oplysninger) i ganske beskednen grad peger bort fra, at arbejdsevnen skulle være reduceret med 50 % eller mere. Det må dog igen understreges tydeligt, at dette ikke er en faglig sikker vurdering, men en væsentligt mindre sikker, faglig erfa-ringsbaseret sandsynlighedsbetragtning.

(b)

L■ synes på videoen, hvor han lægger rammer med drikkevarer ind i sin bil d. 29 august 2019, at bevæge sig relativt frit og utvungent hvad angår højre skulder/arm, som han kun antyder synes at beskytte eller skåne under denne i nogen grad fysisk krævende arbejdsopgave, og aktiviteten foregår med naturlig hastighed.

Med de formuleringerne ovenfor: "relativt frit" og "antyder" menes, at nogle af de tunge løft – om end ikke alle – foretages med vægten overvejende på venstre hånd.

Selve løfterne synes helt overvejende at foregå relativt tæt på kroppen (med fremadførelse eller udadførelse af arm på højst ca. 50 grader i skulderleddet), altså nogenlunde sådan som L■ selv beskriver at han godt kunne uden væsentlige smerter, og som det også er den lægelige vurdering i bilag 13 og 31. Det er primært medpassageren, der stabler rammerne med øl/vand inde i bagagerummet – denne opgave kræver formentlig at armen fremføres/udadføres i noget højere grad, hvilket erfaringsmæssigt kan give flere smerter ifm. LOCs skulderlidelse. (Det synes dog at L■ i beskeden grad også er med til dette, men det er dog svært at se på videoen). I forbindelse med nogle småpauser samt efter lastningen af bilen er der ikke tegn på smertepræget adfærd hos L■.

Alt i alt ville jeg ville jeg mene, at den mest almindelige situation, når man påtænker L■s skulderlidelse samt det forhold, at der beskrives et temmelig lavt muligt timeantal på arbejdet på 10-15 timer ugentligt - ville være noget mere smertepræget adfærd end den meget sporadisk udviste. Men kan dog udmærket forestille sig situationer med L■s skulderlidelse og den af L■ beskrevne arbejdsmæssige funktionsindskrænkning, hvor denne opgave med at laste bilen kan udføres kun med en sporadisk viste smerteadfærd - der er nemlig ikke nogen entydig sammenhæng mellem en relativt kort, noget fysisk krævende aktivitet som den observerede, og så det at kunne magte et bestemt ugentligt timeantal i et fysisk let arbejde.

L■ siger selv at han nok ikke skulle have foretaget denne lastning af bilen, men at det nogen gange kan være svært for ham at undlade at få en fysisk betonet opgave "overstået", også selv om denne måske kan give anledning til forøgede skuldersmerter. Skadelidte kan dog ikke erindre, om der rent faktisk var forøgede skuldersmerter efter lastningen af bilen.

(I parentes kan her nævnes, at speciallæge H■ i bilag 13 (og til en vis grad i bilag 31) udtaler sig om hvorvidt lastningen af bilen i H■ er "inden for de forventelige efter en seneforflytningsoperation (latissimus dorsi transfer)": Herunder beskrives, at L■s opadgående eller fremadgående bevægelse i skulderleddet ikke overstiger 70 grader, og at L■ ikke synes aktivt at udaddeje med albuen i siden.

Her er det H■ (H■) vurdering, at lastningen af bilen er forenelig med de lægelige akter.

Men H■ vurderer jo også kun netop sagen *alene ud fra de lægelige akter*, og ikke ud fra oplysningerne om L■s aktivitet - herunder især L■s egne oplysning om højst at kunne magte 10-15 timer ugentlig i sit arbejde.

Netop dette tager H■ også selv afslutningsvist i bilag 13 tager forbehold for, idet der beskrives "Denne udtalelse skal alene betragtes som en besvarelse af de rejste spørgsmål og ikke som en lægelig vurdering af skadelidtes aktuelle aktivitets- og funktionsniveau."

Her er jeg enig i H■s vurdering i bilag 13 og 31.

At min samlede vurdering for en umiddelbar betragtning alligevel ikke er fuldstændig enslydende med H■■s, skal derfor ses i lyset af, at jeg og H■■ svarer på lidt forskellige spørgsmål: H■■ vurderer, om lastningen af bilen er forenelig med L■■s skulderlidelse vurderet ud fra *de lægelige akter alene*, og min vurdering medtager - ud over de lægelige akter - også de oplysninger om L■■s *aktivitet og funktionsindskrænkning*, der er i sagen – herunder de selvrapporterede om det beskedne mulige timeantal på arbejdet.

Summerende er det min vurdering, at den observerede aktivitet med lastning af bilen (uden tegn på mere end sporadisk smertepreget adfærd) ikke kan tillægges væsentlig betydning, idet det kun i meget beskeden og usikker grad taler en smule bort fra, at der skulle være tale om en arbejdsevne, der er reduceret mindst 50 % hvad angår L■■s arbejde.

(c)

Angående spørgsmålet om, hvorvidt L■■s skulderlidelse er forenelig med at "bære kasser til og fra sin arbejdsplads, som det er beskrevet i observationsrapporten for fredag den 16. august 2019" må det så vidt jeg kan se dreje sig om den ene kasse, som L■■ flytter fra en bil til en anden kl. 9:37 – 9:38.

(Det fremgår ikke, om de papkasser, som L■■ fik udleveret 7:37 ved M■■, blev sat ind i bilen af L■■ eller en M■■-medarbejder)

Vægten af kassen kendes ikke præcist, men var ifølge L■■ fyldt med kød-udskæringer, og vejede måske ca. 9 kilo. På de to fotografier der er ang. denne episode, bærer L■■ dog kassen ret tæt inde ved kroppen, ved mavehøjde, altså sådan som han selv beskriver (i bilag 4, underbilag 6), at han godt kan løfte ca. 5 kg for højre hånds vedkommende tæt ved krop - dvs. 10 kg for begge hænders vedkommende ved ligelig vægtfordeling (hvilket der synes tale om).

Generelt mener jeg ikke, at et *enkelt* løft af en måske 9 kilo tung kasse udført med armene ret tæt på kroppen og nede i maveniveau) er uforenelig med L■■s skulderlidelse samt den af L■■ beskrevne maksimale arbejdsevne på 10 -15 timer ugentligt.

(d)

Angående spørgsmålet om, hvorvidt L■■s kørsel på sammenlagt ca. 4 timer fra sin firmaadresse i S■■■■ og til Hamburg i Tyskland er forenelig med L■■s skulderlidelse (herunder de af L■■ beskrevne symptomer og aktivitetsindskrænkning):

Spørgsmålet er også kort berørt i punkt IA – (b) ovenfor.

Der er ganske rigtigt tale om i alt ca. 4 timers kørsel efter en ca. 5 timers arbejdstid/op-hold på arbejdspladsen den pågældende dag.

Kørslen er dog opdelt i først godt ½ time fra S■■■■ til Viby Jylland, hvorefter L■■ har holdt ¾ times pause i Viby Jylland, derefter har L■■ igen kørt bil i ca. knap 2 timer fra Viby Jylland til Harrislee i Tyskland, og endelig har L■■ efter opholdet i Harrislee – der dog som nævnt *ikke* kan betragtes som en "pause" i ergonomisk forstand - igen kørt bil i ca. 1½ time fra Harrislee til Hamborg.

Her kan man sige, at selv det største "kørsels-stræk" på knap 2 timer ikke står i modsætning til det af L■■ selv anførte maksimale mængde bilkørsel på 2 – 3 timer (bilag 4, underbilag 6).

Her er jeg enig med speciallæge H [redacted] (H [redacted]s) vurdering, at denne mængde bilkørsel ikke er uforenelig med L [redacted]s skulderlidelse (herunder også de af L [redacted] beskrevne symptomer og aktivitetsindskrænkninger) - ikke mindst fordi bilkørsel i bil med automatgear for en rutineret bilist ikke kan anses for at være fysisk belastende for højre arm/skulder (bilag 13 og 31).

Spørgsmål IB

Vedrørende sin dagligdag forklarede L [redacted] til D [redacted] i bilag 4, underbilag 7, at han havde konstante gener i sin skulder og ned i arm, at smerteniveauet var moderat morgen og formiddag, men svært eftermiddag, aften og nat og at han aldrig havde gode dage. L [redacted] har derudover beskrevet sin dagligdag således, at han starter dagen kl. 6, arbejder fra kl. 08.00, holder kundebesøg kl. 12.00 og holder fri kl. 13.00. Han skrev derudover, at han varierer sine dage med tidspunkter og smerteniveau, således at han nogle dage har aktiviteter om formiddagen og andre dage om eftermiddagen.

Speciallægen bedes vurdere, om L [redacted]s beskrivelse af sin dagligdag er forenelig med det aktivitetsniveau, som L [redacted] blev observeret at have, jf. bilag 4, underbilag 7 og de dertilhørende observationsrapporter i bilag 4, underbilag 8.

Svar på spørgsmål IB

Dette spørgsmål ligger emnemæssigt meget tæt på spørgsmål 1A (a). At L [redacted]s opholdstid på arbejdspladsen i observationsperioden ikke ganske svarer til det af L [redacted] selv beskrevne i det nævnte bilag (det må dreje sig om underbilag 6, ikke 7) er jo strikte set ikke en lægelig vurdering.

L [redacted] giver i det nævnte bilag udtryk for en vis fleksibilitet i arbejdstilrettelæggelsen – nemlig at han, alt efter hvordan skuldersmerterne er i løbet af dagen, nogle gange arbejder om formiddagen, andre gange om eftermiddagen.

Denne beskrevne fleksibilitet kan være medvirkende til at L [redacted] i observationsperioden ikke kun har haft formiddagsarbejde, men også i nogen grad eftermiddagsarbejde – men dette ændrer selvfølgelig ikke diskussionen angående den samlede opholdstid på arbejdspladsen, som nærmere diskuteret ifm. spørgsmål 1A (a) ovenfor.

L [redacted] beskriver ganske rigtigt i det nævnte underbilag, at han altid har smerter og aldrig gode dage, dvs. at der ikke er megen variation i smerteniveauet fra dag til dag (men beskriver som tidligere nævnt en mindre dag-til-dag variation). Dette taler til en vis grad i mod, at observationsperioden tilfældigvis skulle være sammenfaldende med en særlig "god periode" hvad angår skulderlidelsen (som nævnt kan L [redacted] ikke huske niveauet for skuldesmerterne i perioden).
..."

Overlæge J. [REDACTED] har vedstået den af ham afgivne erklæring. Han har derudover forklaret, at han er ledende overlæge på arbejdsmedicinsk klinik i [REDACTED]. DASAM er en forkortelse for Dansk Selskab for Arbejds- og Miljømedicin. Han har i kraft af sin ansættelse blandt andet været med til at vurdere, om folk skal have pension, fleksjob eller andre offentlige tilskudsmuligheder.

Smerteadfærden er forskellig fra menneske til menneske. Der er ikke så mange, der tager lange pauser og blive længe på arbejdsstedet. De fleste med L. [REDACTED] [REDACTED]s smertegrad ville holde kortere pauser og gå tidligere hjem. Det er meget individuelt, hvor meget man kan arbejde med en bestemt skade og smertegrad. L. [REDACTED] har en kronisk stationær smertetilstand.

Flertallet af personer med samme smertetilstand og normal arbejdsaktivitet ville holde mere igen end at laste på samme måde, som L. [REDACTED] ses gøre på videoen, hvor han er i Tyskland, men smertegenerne er forskellige fra person til person. Selvom man har ens smertegrad, kan man godt have forskellig smerteadfærd. Medicin kan dølge smerterne, og nogle gange ønsker man bare at få en opgave overstået, også selvom det kan medføre lidt smerter. Han mener, at aktiviteten på videoen er forenelig med L. [REDACTED]s skade, da bevægelserne er meget tæt på mavehøjde foran kroppen og ikke i skulderhøjde.

Det har været vigtigt for hans grundlag for afgivelse af erklæring, at han har haft en videokonsultation med L. [REDACTED].

Forklaringer

Der er afgivet forklaring af L. [REDACTED], M. [REDACTED], overlæge H. [REDACTED], skadekonsulent M. [REDACTED] og skadekonsulent F. [REDACTED].

L. [REDACTED] har forklaret, at han i 2002 arbejdede som selvstændig radio- og tv-forhandler. Han havde et sted mellem 8 - 10 medarbejdere. Han varetog stort set alle opgaver i firmaet, som blev drevet i personligt regi.

I 2002 faldt han og slog skulderen ned på en kantsten. Han kom på skadestuen, hvor de foretog røntgen. Han var sygemeldt i mere eller mindre grad helt frem til 2004. Han fik i forbindelse hermed foretaget flere undersøgelser, ligesom han modtog indsprøjtninger med binyrebarkhormon. Han arbejdede 1 - 2 timer om dagen i starten. Han blev forundersøgt og tillige opereret i 2004. Der var et dårligt resultat af operationen.

Han modtog i den periode en midlertidig ydelse fra sagsøgte. Han arbejdede 2 - 3 timer hver dag. Han måtte ansætte M. [REDACTED] som butikschef på fuld tid. Hans eget arbejde bestod herefter i at have kontakt til erhvervskunder. Han udarbejdede tilbud til erhvervskunder 1 - 2 gange om måneden.

Efter operationen blev der udarbejdet en vurdering af ham hos overlæge H [REDACTED]. Han fik derefter endelige ydelser fra sagsøgte.

Omkring 2008/2009 vurderede hans egen læge og overlæge H [REDACTED], at han var nået til maksimal dosis af smertemedicin. Han blev på ny opereret i 2010. Der var god effekt af operationen i 2 - 3 år, idet smerterne blev mere tålelige. Selvom han har fået det bedre efter hver operation, så har han stadig ikke kunnet arbejde mere end 2 - 3 timer hver dag.

I 2014 var smerterne blevet forøget. Han havde forud herfor fået kontakt til M [REDACTED] hos sagsøgte, og hun hjalp ham i forhold til kommunen. Han havde kontakt til hende cirka hvert halve år. I 2014 overvejede han at sælge virksomheden. Han fik M [REDACTED] til at undersøge forskellige muligheder. De havde en dialog om, hvorvidt han kunne arbejde for den nye køber og modtage 35.000 kr. om måneden i løn. Det var meningen, at han skulle arbejde 2 - 3 timer hver dag for at kunne tjene dette beløb, og hans arbejde skulle primært vedrøre erhvervs-kunder.

Salget af virksomheden blev ikke til noget, og han lukkede firmaet den 30. september 2014. Han havde på det tidspunkt af M [REDACTED] fået oplyst, at han maksimalt måtte tjene 338.000 kr. om året, hvis han skulle fortsætte med at få ydelser fra sagsøgte. Hvis han tjente mere end det, ville hans ydelser fra sagsøgte bortfalde. Han fortsatte med at arbejde som konsulent, efter at han lukkede virksomheden.

Han havde indgået et samarbejde med R [REDACTED] ApS fra 2000, og han har også været medejer i en periode. Han drøftede efter salget af virksomheden muligheden for at arbejde for dem, og det blev aftalt, at han skulle arbejde 10 - 15 timer hver uge og fakturere for dette. Efter at der var indgået aftale om, at han skulle være medejer, blev det aftalt, at R [REDACTED] ApS måtte bruge ham markedsføringsmæssigt som "salgsdirektør". Han arbejdede ikke flere timer, og hans arbejde havde stadig det samme indhold.

I 2004 flyttede R [REDACTED] ApS, og han udtrådte i den forbindelse som medejer. Han forklarede nu, at selskabet oprindeligt hed R [REDACTED] A/S. Det var selskabet E [REDACTED] ApS, som overtog R [REDACTED] A/S og senere blev navneændret. S [REDACTED] ApS var et selskab, som han havde oprettet for at kunne indkøbe solceller.

Han var med i R [REDACTED] A/S efter, at han havde solgt sin egen virksomhed. Frem til den 7. februar 2019 hed E [REDACTED] A/S R [REDACTED] A/S. Fra 2014 investerede han i R [REDACTED] A/S via R [REDACTED] ApS. Han havde derudover en bestyrelsespost i R [REDACTED].

R■■■■ A/S blev solgt med virkning fra den 7. februar 2019 og blev navneforandret til E■■■■ A/S. Salget gav ikke noget overskud. Hans indskud på 600.000 kr. var tabt. Derefter købte han sig ind i R■■■■ ApS frem til primo 2022, hvor dette selskab gik konkurs.

I alle årene har han haft de samme arbejdsopgaver, som primært bestod i at give tilbud til erhvervskunder som konsulentarbejde. Han har ikke arbejdet administrativt i hverken R■■■■ A/S eller R■■■■ ApS, men han har udført konsulentarbejde og har deltaget i bestyrelsesmøder. Der har ikke været overskud i nogen af selskaberne. Han ejer selv 50 % af R■■■■ ApS, og hans tidligere ægtefælle ejer også 50 %.

Det var udelukkende af markedsføringsmæssige hensyn, at han fik titlen "salgsdirektør". Han indtrådte udelukkende som direktør i R■■■■ ApS for, at andre ikke skulle indtræde som bestyrelse. De var derfor to direktører i det selskab. Hans investering var en passiv investering.

Han indtrådte i bestyrelsen for R■■■■ i 2014, efter at han i en periode havde været med i repræsentantskabet. Der var et månedligt bestyrelsesmøde på cirka 2 timer. Honoraret var oprindeligt på 50.000 kr. om året, men det blev senere forhøjet til 135.000 kr., idet han fra 2020 blev formand for bestyrelsen. Da R■■■■ ApS gik konkurs, valgte han at trække sig fra R■■■■ for ikke at få bøvls med Finanstilsynet.

Sagsøgte har hvert andet eller tredje år fået oplysning om hans indtægter. Han har ikke haft andre bestyrelsesposter. Han havde regnet med, at hvis han tjente mere end halvdelen af hans tidligere løn, så kunne der ske modregning i ydelserne fra sagsøgte. Han havde ikke forventet, at ydelserne ville bortfalde, hvis han tjente for meget. Det er baggrunden for indholdet af hans mail af 5. august 2020, jf. bilag 38, ekstraktens side 320, hvor han skriver med M■■■■ om, at han fremadrettet gerne vil opnå det forsikrede beløb på 550.000 kr. for årlig indtjening. Han havde en forventning om, at han ville modtage ydelser op til, hvad han havde tjent før.

Vedrørende de foretagne observationer, jf. bilag 46, ekstraktens side 209, har han forklaret, at han på en normal dag mødte på arbejdet kl. 8. Han havde normalt morgenmad med til dem, der også havde lejemål i bygningen.

Den 14. august 2019 var han med sin søn i O■■■■. De mødtes på parkeringspladsen ved arbejdet. De kørte til O■■■■ i sønnens bil. De var i O■■■■ hele dagen, og han blev bragt tilbage til arbejdets adresse.

Den 19. august 2019 arbejdede han på kontoret om formiddagen. Senere på dagen tog han til Tyskland for at hente varer. Han tog videre til Hamborg for at flyve til Nice på weekend.

Han har ikke haft problemer med at udføre de ting, som man kan se ham gøre på videooptagelsen. Han er ikke overrasket over, at han kunne de ting, og han løftede den dag primært med venstre hånd, hvor han fortsat har en ret god styrke.

Vedrørende hans medicinforbrug har han forklaret, at han fik Panodil og andet smertestillende fra 2002, herunder Dolol. Hans medicinbehov var stigende frem til 2010, hvor han blev opereret. Derefter har han også taget Panodil og andet, herunder for at få ro til natten. Der var igen en stigning fra omkring 2013/2014 til operationen i 2021. Derefter har han taget Panodil samt medicin mod inflammation i skulderen.

Han har ikke ændret i sine arbejdsforhold efter ophøret af ydelser fra sagsøgte med virkning fra den 1. oktober 2019. Han mangler derfor denne indtægt.

Efter at R■■■■ ApS gik konkurs i 2022 er han fortsat med konsulentarbejde for to selskaber, hvor han udfører samme arbejde som tidligere. Han modtager løbende opgaver, som han udfører på timeløn.

Han har firmabil, som han betaler skat af. Det koster hans eget firma ca. 180.000 kr. om året. Han havde også firmabil betalt af hans eget firma, da han kom til skade.

Han går på jagt i jagtsæsonen og har indrettet sig på en måde, så dette kan lade sig gøre. Han er venstrehåndet, så han skyder i en lidt mere akavet stilling.

M■■■■ har forklaret, at han lærte L■■■■ at kende i 1999, hvor han blev ansat som salgsassistent i L■■■■'s firma E■■■■ i R■■■■. Efter 2002, hvor L■■■■ faldt og slog sig, overtog vidnet jobmæssigt mere i butikken, og han blev senere butikschef. Vidnet fik det fulde ansvar for butikken, herunder den daglige drift og indkøb. Vidnet havde ikke med det administrative at gøre, men det var der bogholdere, der havde. L■■■■ arbejdede ikke så meget. Vidnet var i firmaet frem til oktober 2014. Butikken var blevet lukket i september 2014.

Vidnet søgte derefter job hos R■■■■ A/S, hvor han blev ansat som servicechef. Direktøren i det selskab var C■■■■. L■■■■ blev ansat som konsulent til erhvervskunderne. Vidnet arbejdede i R■■■■ A/S frem til 2017. L■■■■ var der ikke så meget, men kun i de timer, hvor L■■■■ skulle lave noget. Vidnet var ikke en del af den daglige ledelse.

I perioden fra 2017 og frem til den 1. marts 2019 var vidnet ansat i andre firmaer. Han blev derefter ansat i R■■■■ ApS, hvor han arbejdede som serviceleder for 2 montører. C■■■■ var den daglige leder. L■■ var konsulent for de større erhvervskunder. Det var blandt andet vidnets opgave at stå for betaling af regninger og andre ting, og han var derfor involveret i selskabets bogholderi. Han har set fakturaer fremsendt af L■■ og betalt dem, når de var godkendt af C■■■.

Vidnet arbejdede i R ApS frem til den 1. februar 2021, hvor selskabet gik konkurs. Derefter har han ikke haft hverken en arbejdsmæssig eller privat relation til L.

Det er korrekt, at L. [REDACTED] havde titel af "salgsdirektør" og var med på et foto på firmaets gavl. Det var fordi, at L. [REDACTED] stod for salget til deres store kunder.

Forevist fotos i bilag 48, ekstraktens side 333 ff, hvori ses indretningen af L's kontor, bekræftede han, at L's kontor har set sådan ud altid.

Overlæge H har forklaret, at han blev uddannet som læge i sommeren 1980. Han arbejder nu på hospitalet, hvor han er skulder- og albuespecialist.

Hans første kontakt til L [REDACTED] efter tilskadekomsten i 2002 fandt sted i 2005. L [REDACTED] havde en relativ stor seneskade, som først blev diagnosticeret flere år senere. Der var forsøgt operation i 2004 uden godt resultat, idet senerne var trukket tilbage. Det var sagsøgte, der betalte for undersøgelserne af L [REDACTED].

I 2010 blev L. igen opereret, og der blev foretaget en seneflytning. L. havde da haft vedvarende smerter, og operationen fandt sted for at "købe tid" med smertelindring. Der tilbydes operation til dem, der har betydelige smerter. Det er vigtigt, at der sker nedsættelse af aktivitetsniveauet for at undgå smerter, jf. herved bilag 73, side 6, ad 21. september 2010. Omfanget af smertestillende medicin styres af egen læge.

Det er korrekt, at han på et tidspunkt har udarbejdet en speciallægeerklæring. Den er dateret den 12. juli 2005 og er stilet til sagsøgte. Han har ikke derudover ham bekendt udarbejdet yderligere speciallægeerklæringer.

Der var opstået en klar forværring i 2019, idet der var opstået slidgigt, jf. bilag 73, side 3, ad 7. marts 2019. Det var nu nødvendigt, at L. igen skulle opereres og nu med en omvendt protese. Operationen havde ikke til formål at undgå

smerter, for der vil altid være smerter. L■ må betragtes som en kronisk smertepatient.

Operationen foretages udelukkende for at lindre, da den kan kun nedsætte smerterne. Jo yngre man er, når der opstår en skade, desto værre kan det nå at udvikle sig.

Han har fulgt L■ efter operationen i 2021. Der var en forventning om en bedre smertelindring, men funktionelt var resultatet forventeligt.

Vedrørende videooptagelsen, hvor L■ ses håndtere 27 kasser drikkevarer, har han forklaret, at det er løft fremefter og udadrejning, som giver problemer for L■. L■ kan ikke løfte til strakt arm. Han mener, at L■'s adfærd på videoen ikke er uforenelig med L■'s funktionsniveau, jf. herved hans udtalelse af 4. marts 2020, jf. bilag 31, ekstraktens side 306. Det kan ikke anses belastende for en skulder at køre i bil.

Skadekonsulent M■ har forklaret, at han har været ansat 12 år i politiet, herunder i kriminalpolitiet, og at han i 6 år har arbejdet i deres observationstjeneste.

Han har været ansat i 8 år hos sagsøgte, og han var sagsansvarlig for observationen af L■. De var 6 observatører i alt, som deltog i opgaven. Hans observatørnummer hos sagsøgte er ■.

Det blev planlagt, at der skulle foretages observation i 2 uger, og de delte arbejdet mellem sig. De valgte 2 uger, hvor ingen af dem havde ferie. Der var rejst en mistanke mod L■ forud for observationen. Han var blevet taget ud i forbindelse med en stikprøvekontrol. L■ havde oprettet en del firmaer efter skadedatoen og tjente på et tidspunkt for meget. Da der af sagsøgte blev spurgt ind til dette, faldt indtjeningen. Der var tale om en skulderskade, som havde været i mange år. L■ havde en stilling som salgsdirektør, hvilken ikke blev anset så belastende for en skulder.

Det hele foregik meget lavpraktisk. Den 12. august 2019 var de 3 personer i 3 biler. De placerede sig strategisk ved bopælen og kommunikerede via telefon hele dagen. Det er helt fast praksis, at der skrives ned, hvad de objektivt ser.

Arbejdstiden blev beregnet ud fra, hvad der blev brugt af tid på arbejdspladsen eller brugt ude, hvor det var vurderet, at det var arbejdsrelateret, jf. bilag 9, ekstrakten side 287. Tid brugt på indkøb i eksempelvis Matas og Netto i løbet af dagen blev ikke regnet med som arbejdstid, og det blev udflugten til Tyskland heller ikke. Det er korrekt, at beregningen af arbejdstid er sket ud fra observa-

tion af, hvor længe L■■■■ har opholdt sig på arbejdspladsen. Vidnet er ikke klar over, hvad L■■■■ har foretaget sig på arbejdspladsen.

De overholder gældende regler og forskrifter. Rapporterne skrives af den, som de fra om morgenen har aftalt skal gøre det. De indtaler hver især løbende på diktafon, hvad de observerer. Der er altid en, der er backup på rapportskrivningen.

Det var vidnets indtryk ud fra observationerne, at L■■■■ ikke var så smerteplaget som oplyst, og at han kunne arbejde mere end 10 - 15 timer ugentligt.

Skadekonsulent F■■■■■ har forklaret, at han har arbejdet 21 år i politiet. Han har været i forsikringsbranchen i 19 år, og de sidste 5 år har han arbejdet hos sagsøgte. Han blev uddannet som observatør i politiet. Hans observatørnummer hos sagsøgte er ■■■■.

De plejer normalt at gennemlæse hinandens rapporter, og de havde løbende telefonkontakt. Den 14. august 2019 var der observation omkring R■■■■ ApS i tidsrummet fra kl. 07.55 til kl. 17.20, jf. bilag 46, ekstraktens side 214. Ingen af de andre observatører havde set L■■■■ gå ind om morgenen, men hans bil holdt ved R■■■■ ApS. L■■■■ blev ikke set forlade området ved R■■■■ ApS før kl. 17.20. Kl. 17.20 blev L■■■■ set komme gående, men der var ingen, der så, at han kom ud fra R■■■■ ApS' lokaler. Arbejdstiden blev opgjort ud fra, hvor lang tid L■■■■ var på arbejdspladsen. Han havde ikke set L■■■■ gå ind efter kl. 17.20.

Parternes synspunkter

L■■■■■ har i sit påstandsdokument anført:

" ...

Til støtte for den nedlagte påstand gøres nedenstående gældende,

- at sagsøgte siden 2004 har anerkendt, at sagsøgers gener er egnet til at medføre en nedsat arbejdssevne på 50% eller mere,
- at sagsøgte har bevisbyrden for, at betingelserne for ophævelse af forsikringen var til stede for datoen for ophævelsen den 1. oktober 2019, herunder har bevisbyrden for, at sagsøger som påstået har et højere aktivitets- og funktionsniveau end tidligere oplyst og lagt til grund af sagsøgte,
- at der i henhold til gældende ankenævnspraksis stilles betydelige krav til sagsøgtes bevis for illoyalitet og grovhed i den udviste adfærd, jfr. AK nr. 91495,
- at sagsøgte ikke ved den fremlagte observationsrapport (der på flere punkter er fejlbehæftet) og video har løftet denne bevisbyrde – særligt som her, hvor undersøgende speciallæge H■■■■■ med en begrundet redegørelse klart vurderer, at løft af 27 kasser drikkevarer og kørsel til

Tyskland er fuldt forenelig med de beskrevne gener, hvilken vurdering i det væsentligste er tiltrådt af skønsmand, overlæge J [REDACTED], ved svar på spørgsmål IA, pkt. B og D, i skønserklæring af 11. november 2022,

- at skønsmændene ved svar på spørgsmål IA, pkt. C ligeledes har vurderet, at løft af kasser på arbejdsplads er forenelig med sagsøgers gener,
- at sagsøgers seneste investering og bestyrelsespost i ny R [REDACTED] ApS i 2019, der primært er sket for at sikre en fortsat samhandel, ikke kan føre til en anden vurdering af sagsøgers erhvervsevne, ligesom det ikke kan føre til en anden vurdering af erhvervsevnen, at sagsøger - særligt af sociale grunde - har valgt at leje kontorlokaler på samme adresse som ny R [REDACTED] ApS,
- at sagsøgte gennem en periode på ca. 15 år har anerkendt, at generne i sig selv er egnet til at medføre en nedsat erhvervsevne på 50% eller mere, hvilken vurdering tillige har støtte i skønsmand J [REDACTED]s, svar på spørgsmål 1, (nedsat med 50% - rent faktisk vil gælde for nogle patienter), ligesom J [REDACTED] ved svar på spørgsmål 1 har redegjort for, at en udvikling med aftagende effekt efter operation i 2010 er forventelig (jfr. bilag 13),
- at en forbedring og senere forværring efter operation i 2010 er forventelig og derfor ikke bør tillægges afgørende betydning ved vurdering af, om sagsøgers erhvervsevne fortsat er nedsat i dækningsberettiget grad som lagt til grund af ankenævnet,
- at det på baggrund af de lægelige oplysninger samt nuværende oplysninger om arbejdsevne og/eller indtjeningssevne fortsat kan lægges til grund, at sagsøgers erhvervsevne er nedsat i dækningsberettiget grad,
- at sagsøgte herefter ikke har løftet bevisbyrden for, at sagsøger har handlet illoyalt samt har tilsidesat sine kontraktlige forpligtelser i en sådan grad, at der er grundlag for at ophæve forsikringsdækningen,
- at sagsøger med virkning fra den 1. oktober 2019 derfor fortsat opfylder betingelserne for udbetaling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse i henhold til tegnet erhvervsevnetabsforsikring, hvilket sagsøgte som påstået bør tilpligtes at anerkende og subsidiært,
- at sagsøgte som minimum bør tilpligtes at anerkende, at sagsøger fra en senere dato end den 1. oktober 2019 og foreløbig frem til dato har ret til erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse i henhold til den tegnede erhvervsevnetabsforsikring.

Hvad angår det økonomiske kriterie, har sagsøgte i såvel duplik som proceskrift A og B bestridt, at sagsøger opfylder det økonomiske kriterie i 2019 – 2022 på baggrund af en oplyst indtægtsgrænse på kr. 338.000,00.

Ved processkrift 1 har sagsøgte efter pristalsregulering af den tidligere indtægtsgrænse på kr. 338.000,00 til nu kr. 358.938,00 anerkendt, at sagsøger teknisk set opfylder det økonomiske kriterie.

..."

D [REDACTED] har i sit påstandsdokument anført:

" ...

3 ANBRINGENDER

- 3.1 L [REDACTED] har handlet svigagtigt over for D [REDACTED]
- 3.2 D [REDACTED] fastholder, at L [REDACTED] har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af hans erhvervsevne i forbindelse med vurderingen om fortsat bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelser. Subsidiært at L [REDACTED] bevidst har undladt at give D [REDACTED] meddelelse om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret i strid med sin forpligtelse her til.
- 3.2.1 D [REDACTED] vil dokumentere dette under hovedforhandlingen gennem vidneforklaringer fra de relevante skadekonsulenter, som har forestået observationerne, samt ved at fremvise videomaterialet fremlagt som bilag A, såvel som ved en gennemgang af det øvrige observationsmateriale fremlagt i sagen som bilag 4, underbilag 8, 9 og 11.
- 3.2.1.1 Det er derfor også fortsat D [REDACTED]s opfattelse, at observationsmaterialet tydeligt viser, at L [REDACTED] er i stand til at arbejde 6½ time om dagen.
- 3.2.2 D [REDACTED] bestrider ikke, at L [REDACTED] har gener eller smerter i sin skulder i et vist omfang. D [REDACTED] gør imidlertid gældende, at L [REDACTED] har en resterhvervsevne der gør, at han er i stand til at varetage et erhverv på mere end halv tid, hvilket også fremgår af observationsmaterialet.
- 3.2.3 Der er derudover en klar og grov uoverensstemmelse mellem L [REDACTED]s egne oplysninger om hans funktionsevne og aktivitetsniveau til D [REDACTED] sammenholdt med det foreliggende observationsmateriale.
- 3.2.4 L [REDACTED] har dokumenterbart haft en række bestyrelsesposter i en række virksomheder. Det er derfor ikke rigtigt, når L [REDACTED] anfører det modsatte. Af oversigten fremlagt som sagens bilag B fremgår L [REDACTED]s tilknytning til selskaberne L [REDACTED], E [REDACTED] A/S, R [REDACTED] ApS og R [REDACTED] ApS. Udskrifter fra Erhvervsstyrelsen for selskaberne L [REDACTED], E [REDACTED] A/S, R [REDACTED] ApS og R [REDACTED] ApS er fremlagt af sagens bilag C-F.

- 3.2.5 Udover de ovennævnte ledelsesposter har L [REDACTED] været direktions- og bestyrelsesmedlem i følgende selskaber:
- Direktion:
- S [REDACTED] ApS: 14.08.2012 – 21.10.2015
- Bestyrelse:
- B [REDACTED] ApS: 01.09.2000 – 22.03.2006
  - R [REDACTED]: 01.04.2014 –
- 3.2.6 Det er D [REDACTED]s opfattelse, at L [REDACTED]s aktiviteter i ovenstående virksomheder og bestyrelser ligeledes er udtryk for et overblik og overskud, som er uforeneligt med hans oplysninger om hans helbred, samt at hans aktiviteter alle repræsenterer en arbejdsindsats og en indtjeningsevne, der er afgørende, uanset honorarets størrelse.
- 3.2.7 D [REDACTED] gør derudover gældende, at det er fast praksis for Ankenævnet for Forsikring samt domstolene, at ophold i en virksomhed, som forsikringstageren har medejerskab af, skaber en formodning for, at der arbejdes under opholdet, og at det er et naturligt led i at være ejer/chef at lede og fordele arbejdet, samt at denne tid tæller med i vurderingen af erhvervsevnen.
- 3.2.8 Det bemærkes, at bilagsmaterialet indeholdt i bilag 28 og 30-31 vedrørende L [REDACTED]s helbred og funktionsevne efter perioden 1. oktober 2019 er irrelevant for spørgsmålet omkring berettigelsen af D [REDACTED]s ophævelse.
- 3.2 **Det helbredsmæssige kriterium og L [REDACTED]s indtjeningsevne**
- 3.3.1 Såfremt retten måtte finde, at D [REDACTED]s ophævelse af L [REDACTED]s erhvervsevnetabsforsikring som følge af hans udviste svig ikke var berettiget, gør D [REDACTED] gældende, at L [REDACTED] ikke opfylder forsikringsbetingelsernes helbredsmæssige kriterium, idet L [REDACTED] helbredsmæssigt har en indtjeningsevne, der overstiger halvdelen.
- 3.3.2 I forbindelse med vurderingen af L [REDACTED]s indtjeningsevne er det afgørende ikke, om L [REDACTED] alene har haft indtægter fra konsulentopgaver fra R [REDACTED] ApS og B [REDACTED] samt mindre indtægter for bestyrelsesarbejde, som angivet af L [REDACTED].
- 3.3.3 Det afgørende for L [REDACTED]s berettigelse til udbetalinger og præmiefritagelse i forhold til det helbredsmæssige kriterie (indtjeningsevne) er derimod, hvorvidt L [REDACTED] rent faktisk er i stand til at tjene mere end halvdelen af, hvad der i samme egn er almindeligt for fuldt erhvervsdygtige personer med til-

svarende uddannelse og alder, jf. bilag 2, side 4, og citeret ovenfor under afsnit 2.2. Dette bedømmes under hensyn til hans nuværende tilstand, uddannelse og tidligere virksomhed.

- 3.3.4 Det fremgår tydeligt af Ankenævnet for Forsikrings afgørelse i sagen, at L [redacted]s oplyste lidelser alene er fysiske og af en sådan karakter, at L [redacted] fortsat kan varetage en chefstilling på mere end halv tid:

"Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at klageren har oplyst, at han alene er i stand til at arbejde 10-15 timer om ugen, men at klageren er observeret på virksomhedens adresse i ca. 6½ time pr. dag i gennemsnit i de 9 dage, hvor observationen blev foretaget.

Klageren har herved bragt sig i en bevismæssig vanskelig situation, som yderligere svækkes af det forhold, at han ejer 50 % af virksomheden, og at det fremgår af virksomhedens hjemmeside, at han har en chefstilling i virksomheden.

Nævnet har også lagt vægt på, at klagerens gener alene er fysiske, idet han har slidgigtsforandringer i skulderleddet og ledhovedet, som betyder, at han har en række bevægelsesinskrænkninger i forhold til brug af sine arme, ligesom der er grænser for, hvor meget han kan løfte. Disse forhold tilsiger ikke i sig selv, at klageren alene vil kunne varetage sin chefstilling i op til 15 timer om ugen. Også af denne grund vurderer nævnet, at det er rimeligt at lægge til grund, at klageren er i stand til at arbejde størstedelen af den tid, hvor det er observeret, at han har opholdt sig i sin virksomhed." (mine understregninger)

- 3.3.5 Endelig bestrides L [redacted]s anbringende om, at D [redacted]s anerkendelse af, at L [redacted] rent faktisk har en skulderskade, i sig selv skulle medføre, at L [redacted]s erhvervsevne er nedsat med mindst halvdelen. D [redacted] er selvsagt ikke enig i denne udlægning og har også vedvarende bestridt, at L [redacted] skulle opfylde det helbredsmæssige kriterium i hans forsikringsbetingelser.

- 3.3.6 Efter D [redacted]s opfattelse dokumenterer observationsmaterialet tydeligt, at L [redacted] er i stand til at varetage et arbejde på over halv tid på trods af L [redacted]s skulderskade og på trods af L [redacted]s egne oplysninger om det modsatte.

- 3.3.7 Det skal i den forbindelse fremhæves, at medarbejderne hos D [redacted], som L [redacted] har korresponderet med, naturligvis har taget udgangspunkt i, at L [redacted]s oplysninger om sin erhvervsaktivitet og arbejdsomfang har været retvisende.

3.3.8 D[redacted]s medarbejdere har derfor ikke haft anledning til at reagere på det da foreliggende grundlag. Det er først i forbindelse med de foretagne observationer og indhentelse af oplysninger fra offentlige tilgængelige kilder, at det står klart, at L[redacted] ikke har givet korrekte oplysninger til D[redacted] til brug for D[redacted]s stillingtagen til fortsat bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. D[redacted] forlader sig normalt på, at de informationer som D[redacted] modtager fra forsikringstagere, er sandfærdige og fyldestgørende. Dette skyldes, at et forsikringsforhold bygger på gensidig tillid. Det er derfor også alene i de få tilfælde, hvor D[redacted] får en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at en forsikringstager har udvist svig, at der ekstraordinært igangsættes yderligere undersøgelser.

3.3.9 Endelig bemærkes det, at L[redacted] ikke med fremlæggelsen af bilag 28 og 30-31 har dokumenteret nogen forværring af hans helbredstilstand, endsige at denne skulle medføre, at L[redacted] dermed opfylder det dobbelte kriterie, og er nedsat i dækningsberettiget omfang.

3.4 Den arbejdsmedicinske skønserklæring af 9. november 2022

3.4.1 Der er i sagen udarbejdet en skønserklæring af 9. november 2022 af overlæge J[redacted] fra [redacted] Sygehus, Arbejdsmedicinsk afdeling.

3.4.2 Det bemærkes indledningsvist, at den arbejdsmedicinske skønserklæring er udarbejdet langt efter ophævelsen af dækning den 1. oktober 2019, og at skønserklæringens besvarelse af spørgsmål, som vedrører perioden efter den 1. oktober 2019, derfor ikke har betydning for spørgsmålet om, hvorvidt D[redacted] på tidspunktet for ophævelsen af L[redacted] den 1. oktober 2019 var berettiget til at gøre dette.

3.4.3 Det fremgår af den arbejdsmedicinske skønserklæring, at det er overlæge J[redacted]s vurdering, at de af L[redacted] beskrevne funktionsindskrænkninger i forhold til fysisk krævende opgaver (skønserklæringen, s. 5):

" ...

jo netop ikke [har] betydning i et arbejde som L[redacted]s, som kan beskrives som "kontormæssigt", med fysisk lette, og ergonomisk varierede arbejdsopgaver.

Således er det kun funktionsindskrænkningen i forhold til et fysisk let, ergonomisk varieret arbejde som L[redacted]s, der har betydning i sagen.

Her kan man overordnet sige, at betingelsen for at erhvervsevnen skulle være massivt nedsat (nemlig med mere end 50 %) i et sådant arbejde er, at der er tale om konstante og ofte svære smerter – mao. at skulderlidelsen er så massivt smertegivende, et den er mentalt udmattende og temmelig forstyrrende for de kognitive funktioner (koncentration, overblik, hukommelse, tænkning etc.).
... " (D[redacted]s tilføjelse og fremhævelse)

- 3.4.4 Overlæge J [redacted] beskriver i den forbindelse, at L [redacted] har oplevet: *"en klar bedring i løbet af 2021 (ifm. den seneste operation og den efterfølgende genoptræning."* (skønserklæringen, s. 6)
- 3.4.5 Videre anfører han, at (skønserklæringen, s. 5):
 "[...] en hel del patienter med L [redacted]s skulderlidelse, måske nok de fleste, vil have et smerteniveau, der ikke er så massivt, at erhvervsevnen er nedsat med mere end 50 % i et arbejde som L [redacted]s.
 ...
 Dermed kan man ikke med nogen rimelig sikkerhed, udelukkende ud fra de lægelige akter, sige noget om, hvor meget L [redacted] "burde kunne arbejde" inden for sit arbejdsområde – og dermed bliver aktivitetsoplysningerne i sagen, ikke mindst observationerne august 2019, væsentlige i vurdering af de fleste nedestående spørgsmål." (D [redacted]s fremhævelse)
- 3.4.6 Adspurgt om de af L [redacted] beskrevne gener/lidelser var forenelige med, at L [redacted] var observeret til at være aktiv i 61 timer på ni dage, med en gennemsnitlig daglig arbejdstid på 6 timer og 40 minutter, svarede overlæge J [redacted], at L [redacted] ikke nødvendigvis har været effektivt arbejdende i hele dette tidsrum.
- 3.4.7 Overlæge J [redacted] fremhæver i forlængelse heraf, at L [redacted] har oplyst, at en typisk, gennemsnitlig arbejdsdag forløb på følgende måde (skønserklæringen s. 9):
- "Morgenmad på arbejdet med læsning af aviser, oftest i 20-30 minutter, typisk med de andre selvstændige i de tilstødende kontorfaciliteter.
- Herefter ca. 2 timers egentlig arbejde om formiddagen. Fra midt på dagen dog oftest tiltagende smerter, dels i skulderled, dels snurrende og prikkende smerter udi hele højre arm, samt hævelse af hånden – således at L [redacted] ikke kunne koncentrere sig om arbejdet.
- Derfor oftest midt på dagen en ca. 2 timers liggende pause (med højre arm eleveret for at modvirke hævelsen).
- Som hovedregel frokost alene, hvilket tog 30 – 45 min.
- En hel del af dagene (dog ikke alle) en måske 10 – 15 minutter varende kaffe-pause med nogle af de andre selvstændige i de tilstødende kontorfaciliteter – L [redacted] nævner i det hele taget, at det at opholde sig på arbejdspladsen også havde en social funktion, ikke kun en arbejdsmæssig. Og endelig typisk 1 times yderligere arbejde tidligt på eftermiddagen, af og til i form af kundeBesøg."
- 3.4.8 Dette svarer til en arbejdsdag med omtrent 3 timer og et kvarters pause hver dag, hvortil overlæge J [redacted] bemærker, at det (skønserklæringen, s. 10):

"[...] for at komme fra en observeret gennemsnitligt "opholdstid" på arbejdet på 6 timer og 40 minutters daglig og til 3 timers egentlig arbejde skal forudsætte en

forholdsvist stor "pauseandel" på ca. 55 %. De fleste smertepatienter vil ikke gribe situationen sådan an i forbindelse med et svært smertesyndrom – noget hyppigere vil man efter et noget mere beskedent antal arbejdstimer tage tidligere hjem fra arbejde.

...

Summerende kan siges, at den observerede opholdstid på arbejdspladsen på ca. 6 timer og 40 minutter i observationsperioden (sammenholdt med de lægelige oplysninger) i ganske beskedne grad peger bort fra, at arbejdsevnen skulle være reduceret med 50 % eller mere." (D███s fremhævelse)

- 3.4.9 Overlæge J███s besvarelse heraf understøtter dermed efter D███s opfattelse anbringendet om, at observationsmaterialet viser, at L███ er i besiddelse af et langt højere funktions- og aktivitetsniveau, heriblandt en betydelig erhvervsmæssig aktivitet, som ikke er forenelig med de af L███ oplyste gener og funktionsniveau.

- 3.4.10 Overlæge J███ er herudover blevet spurgt ind til, om de af L███ beskrevne gener/lidelser er forenelige med D███s observation af, at L███ var i stand til at læsse 27 rammer drikkevarer ind i sin bil. Overlæge J███ bemærkede i den forbindelse, at han (skønserklæringen, s. 10):

"Alt i alt ville [...] mene, et [at] den mest almindelige situation, når man påtænker L███s skulderlidelse samt det forhold, at der beskrives et temmelig lavt muligt timeantal på arbejdet på 10-15 timer ugentligt - ville være noget mere smertepreget adfærd end den meget sporadisk udviste" (D███s udeladelse og redigering i skarp parentes)

- 3.4.11 Videre bemærkede overlæge J███, at speciallæge H███ tidligere havde vurderet, at L███s lastning af bilen var forenelig med de lægelige akter, hvortil overlæge J███ dog bemærkede (skønserklæringen, s. 11):

"Men H███ vurderer jo også kun netop sagen alene ud fra de lægelige akter, og ikke ud fra oplysningerne om L███s aktivitet - herunder især L███s egne oplysning om højest at kunne magte 10-15 timer ugentlig i sit arbejde. Netop dette tager H███ også selv afslutningsvist i bilag 13 tager forbehold for, idet der beskrives " Denne udtalelse skal alene betragtes som en besvarelse af de rejste spørgsmål og ikke som en lægelig vurdering af skadelidtes aktuelle aktivitets- og funktionsniveau.

...

H███ vurderer, om lastningen af bilen er forenelig med L███s skulderlidelse vurderet ud fra de lægelige akter alene, og min vurdering medtager - ud over de lægelige akter - også de oplysninger om L███s aktivitet og funktionsindskrænkning, der er i sagen – herunder de selvrapporterede om det beskedne mulige timeantal [timeantal] på arbejdet."

(D███s fremhævelse og redigering i skarp parentes)

3.4.12 Skønserklæringen fra overlæge J [redacted] understøtter således efter D [redacted]s opfattelse, at L [redacted]s helbredsmæssige erhvervsevne ikke er nedsat med mindst halvdelen, og at det af L [redacted] udviste aktivitets- og funktionsniveau under observationsperioden ikke er foreneligt med de gener og lidelser, som L [redacted] oplyser at have.

3.4.13 Overlæge J [redacted] anfører i den forbindelse også, at L [redacted]s beskrivelser om, at han "altid har smerter og aldrig gode dage" taler imod, at observationsperioden "*tilfældigvis skulle være sammenfaldende med en særlig "god periode" hvad angår skulderlidelser.*"
(skønserklæring, s. 13)

3.4.14 Det er derfor D [redacted]s opfattelse, at det af L [redacted] observerede aktivitets- og funktionsniveau i observationsperioden ligeledes kan lægges til grund ved vurderingen af L [redacted]s helbredsmæssige erhvervsevne i perioden efter observationsperioden -og at L [redacted]s aktivitets- og funktionsniveau kun løbende er blevet forbedret yderligere, bl.a. i forbindelse med indsættelse af ny skulderprotese.

3.4.14.1 På baggrund af ovenstående gør D [redacted] gældende, at skønserklæringen støtter D [redacted]s anbringende om, at L [redacted] besidder et langt højere funktionsniveau, end hvad L [redacted] har oplyst til D [redacted], og at L [redacted] ikke har løftet sin bevisbyrde for, at han opfylder de helbredsmæssige betingelser for at modtage erhvervsevnetabsydelse, idet han efter D [redacted]s opfattelse har gennemgået en sådan bedring, at han kan varetage et arbejde på halv tid eller derover.

3.4.14.2 Det er derfor også med skønserklæringen dokumenteret, at L [redacted]s helbredsmæssige erhvervsevne ikke er nedsat med mindst halvdelen.

3.5 Det økonomiske kriterium

3.5.1 L [redacted] har senest oplyst en referenceløn på 338.000 om året, hvilket efter årlig pristalsregulering udgør en referenceløn i 2021 på kr. 358.938.

3.5.2 Såfremt retten kommer frem til, at L [redacted] ikke har handlet svigagtigt over for D [redacted], og at L [redacted] opfylder det kombinerede helbredsmæssige og økonomiske kriterium, bestrider D [redacted] ikke, at L [redacted] teknisk set opfylder det rene økonomiske kriterium.

3.5.3 Ønsket om at få et specifikt tal oplyst er ganske usædvanligt. Dette skyldes, at forsikringstagere bør oplyse, hvad de er i stand til at tjene, og dermed ikke bør få oplyst, hvad de maksimalt må tjene for at opretholde forsikringsudbetalinger. Der er dermed tale om en "omvendt" til-

gang til det økonomiske kriterium, som i sig selv indikerer, at forsikringstagerens motiv bag forespørgslen er at opretholde udbetalinger.

- 3.5.4 Det er D [REDACTED]s opfattelse, at dette viser, at L [REDACTED] ved tilrettelæggelse af sin erhvervsaktivitet har haft stort fokus på at sikre den fortsatte udbetaling fra D [REDACTED].
- 3.5.5 Der kan i den forbindelse henvises til, at L [REDACTED] i email af 2. september 2014 tilkendegav, at han forventede en månedlig indtægt på kr. 35.000,00, svarende til en årlig indtægt på kr. 420.000,00 i forbindelse med ansættelse i sin fransolgte virksomhed. Da D [REDACTED]s medarbejder ved email af 25. september 2014 tilkendegav, at L [REDACTED] maksimalt måtte tjene kr. 338.000,00 om året, indrettede L [REDACTED] sin indtjening i overensstemmelse hermed.
- 3.5.6 Det samme fremgår af senere indtægtsår, hvor L [REDACTED] efter D [REDACTED]s opfattelse behændigt indrettede sin økonomi således, at hans indtjening ikke oversteg det beløb, som L [REDACTED] havde fået oplyst af D [REDACTED]. Dette skete efter D [REDACTED]s opfattelse bl.a. ved, at en række udgifter blev afholdt af L [REDACTED]s virksomhed, såsom biludgift, og at L [REDACTED] derved havde mindre overskud fra virksomheden.
- 3.5.7 Sammenfattende viser dette også, at L [REDACTED]s helbredsmæssigt er i stand til at arbejde mere end 50 %, da L [REDACTED]s indtjening reelt er indrettet således at han tjener lige den oplyste grænse.

4 Sammenfattende anbringender

- 4.1 Sammenfattende gøres det gældende, at D [REDACTED] har løftet bevisbyrden for, at L [REDACTED] har afgivet urigtige oplysninger om omfanget af sin erhvervsevne i forbindelse med vurderingen om fortsat bevilling af erhvervsevnetabsydelse og præmiefritagelse. Subsidiært at L [REDACTED] bevidst har undladt at give D [REDACTED] meddelelse om, at hans erhvervsevne er blevet markant forbedret i strid med sin forpligtelse hertil.
- 4.2 Herudover gøres det gældende, at L [REDACTED] væsentligt har misligholdt forsikringsaftalen ved at handle i strid med sin loyale samarbejds- og oplysningspligt, da han har afgivet urigtige oplysninger om sin helbredsmæssige situation og sit erhvervsevnetab til D [REDACTED].
- 4.3 På den baggrund er det D [REDACTED]s opfattelse, at D [REDACTED] har dokumenteret, at D [REDACTED] er berettiget til at ophæve L [REDACTED]s erhvervsevnetabsforsikring fra den 1. oktober 2019, som sket.
- 4.4 Subsidiært gøres det gældende, at L [REDACTED] ikke har løftet sin bevisbyrde for, at han har et erhvervsevnetab på mindst

halvdelen, og at han derfor ikke er berettiget til udbetalinger og præmiefritagelse.

...”

Parterne har i det væsentligste procederet i overensstemmelse med påstandsdokumenterne.

Rettens begrundelse og resultat

Det må efter bevisførelsen lægges til grund, at sagsøgte i flere år har godkendt, at sagsøgers erhvervsevne var nedsat på en sådan måde, at sagsøger opfyldte betingelserne for udbetaling af ydelser i henhold til hans erhvervsevnetabsforsikring samt præmiefritagelse.

Det må videre lægges til grund, at sagsøgte har godkendt dette på baggrund af, at sagsøger fra 2014 og fremefter har oplyst, at han alene havde mulighed for at arbejde 2 – 3 timer dagligt svarende til 10 – 15 timer ugentligt.

Retten lægger på baggrund af de foretagne observationer til grund, at sagsøger generelt har opholdt sig betydeligt længere tid på arbejdspladsen end 10 – 15 timer ugentligt. Retten bemærker i den forbindelse, at det ikke af sagsøger er godtgjort, at han kun var på arbejdspladsen den 14. august 2019 for at aflevere og hente bilen i forbindelse med, at han skulle til O■■■■ med sin søn i sønnens bil.

Retten finder det ligeledes ikke godtgjort af sagsøger, at sagsøger i en betydelig del af hans opholdstid på arbejdspladsen har afholdt pauser i et sådant omfang, at hans reelle arbejdstid alene har været på 2 – 3 timer dagligt.

Retten lægger videre efter bevisførelsen til grund, at sagsøger via det af ham og hans tidligere ægtefælle ejede selskab, R■■■■ ApS, har været medejer af såvel R■■■■ A/S som R■■■■ ApS, og at det på tidspunktet for ophævelsen var R■■■■ ApS, som han udførte konsulentarbejde for. Retten lægger videre til grund, at sagsøger var registreret som direktør i R■■■■ ApS, og at det blev brugt i markedsføringen, at han var salgsdirektør i firmaet.

Retten finder, at dette dels giver en formodning for, at sagsøger har haft en betydelig interesse i at udføre arbejdstimer for det selskab, som han sammen med sin tidligere ægtefælle var medejer af, dels at en del af sagsøgers arbejde har været af ledelsesmæssig karakter.

Retten lægger videre til grund, at sagsøgers primære arbejde udover ledelsesmæssigt arbejde har bestået i rådgivning af erhvervskunder samt udarbejdelse af tilbud til disse. Retten finder, at dette samlede arbejde ikke nødvendigvis har været specielt belastende for hans skade.

På den baggrund finder retten efter en samlet vurdering, herunder af oplysningerne fremkommet ved det afholdte syn og skøn, at sagsøgte har godtgjort, at sagsøger har afgivet væsentligt urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af hans erhvervsevne.

Herefter finder retten, at sagsøgte har godtgjort, at sagsøgte på baggrund af sagsøgers urigtige oplysninger om hans arbejdsfunktion har været berettiget til at ophæve sagsøgers erhvervsevnetabsforsikring som sket.

Herefter frifindes sagsøgte for sagsøgers påstande, og sagsøger dømmes i overensstemmelse med sagsøgtes påstand.

Sagsomkostningerne er efter sagens samlede værdi, udfald og forløb, herunder at hovedforhandlingen varede 1½ dag, fastsat til dækning af advokatudgift med 250.000 kr., af retsafgift med 79.500 kr. og af udgift til syn og skøn med 20.000 kr., i alt 349.500 kr. D [REDACTED] er ikke momsregistreret.

THI KENDES FOR RET:

L [REDACTED] tilpligtes at anerkende, at D [REDACTED]s ophævelse af L [REDACTED]s erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse under pensionsordning med forsikringsnummer [REDACTED] med virkning fra den 1. oktober 2019 er berettiget.

L [REDACTED]s retshjælpsforsikringsselskab, A [REDACTED] A/S, subsidiært statskassen, skal til D [REDACTED] betale sagsomkostninger med 349.500 kr.

Beløbet skal betales inden 14 dage.

Sagsomkostningerne bliver forrentet efter rentelovens § 8 a.

Vejledning

Retten har afsagt dom i sagen.

Hvis du er utilfreds med afgørelsen, kan du som udgangspunkt anke (klage over) dommen til landsretten. Hvis du kun er utilfreds med dommens afgørelse om sagsomkostninger, kan du kære (klage over) denne del af afgørelsen til landsretten.

Ikke alle afgørelser kan ankes eller kæres

Du kan kun anke dommen, hvis forskellen mellem byrettens dom og det resultat, du ønsker at opnå i landsretten, er over 20.000 kr. Hvis forskellen er mindre, skal du have tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for at anke.

Landsretten kan afvise at behandle en ankesag, hvis landsretten vurderer, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten.

Du kan kun kære afgørelser om sagsomkostninger, hvis omkostningsbeløbet er fastsat til mere end 20.000 kr., eller hvis retten har bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger, og du kræver, at modparten skal betale mere end 20.000 kr. I andre situationer kan du kun kære omkostningsafgørelsen, hvis du får tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Frister for at anke og kære

Fristen for at anke er **4 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan anke uden en tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **4 uger**.

Fristen for at kære omkostningsafgørelsen er **2 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan kære afgørelsen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **2 uger**.

Sådan gør du, hvis du vil anke eller kære

Du kan anke dommen på minretssag.dk ved at trykke på knappen "Opret appel" og derefter vælge "Anke" og følge vejledningen. Hvis du vil kære omkostningsafgørelsen, skal du vælge "Kære" og følge vejledningen.

Hvis du søger om tilladelse til anke eller kære hos Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere din ansøgning til Procesbevillingsnævnet. Du kan ikke indlevere

ansøgningen på minretssag.dk.

Du kan læse mere på domstol.dk.

Publiceret til portalen [REDACTED]

Modtagere: Sagsøger L [REDACTED]

, Advokat (H) H [REDACTED]

[REDACTED], Sagsøgte D [REDACTED]

, Advokat

(L) C [REDACTED]

ØSTRE LANDSRET DOM

afsagt den 9. december 2025

Sag BS [nr]
(9. afdeling)

_____
L
(beskikket advokat H

mod

_____
D
(advokat A (prøve))

Københavns Byret har den 10. januar 2024 afsagt dom i 1. instans (sag BS [nr]).

Landsdommerne G [redacted], A [redacted] og F [redacted]
[redacted] (kst.) har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanten, L har påstået, at indstævnte tilpligtes at anerkende, at appellanten principalt fra den 1. oktober 2019 og foreløbig frem til dato, subsidiært for en kortere periode med start den 1. oktober 2019, fortsat er berettiget til erhvervsevnetabsydelse med tillæg af renter efter forsikringsaftalelovens § 24 og præmiefritagelse i henhold til tegnet erhvervsevnetabsforsikring med forsikringsnr. [redacted].

L har nedlagt påstand om frifindelse over for D's [redacted]
[redacted] han skal anerkende, at ophævelsen af hans erhvervsevnetabsforsikring og retten til præmiefritagelse med virkning fra den 1. oktober 2019 er berettiget.

Indstævnte, _____ D _____, har principalt påstået stadfæstelse, subsidært frifindelse.

L _____ har fri proces under anken.

Forklaringer

L _____ skadekonsulent M _____ og skadekonsulent F _____ har afgivet supplerende forklaring. Endvidere har overlæge T _____ og revisor F _____ afgivet forklaring.

L _____ har supplerende forklaret blandt andet, at han fik et skema fra D _____, som han udfyldte sammen med sin læge den 6. november 2004. Han ansatte B _____ som butikschef kort efter skadetidspunktet. Hans plan var, at han selv skulle lave administration i form af daglige møder med B _____. Desuden havde han en til to dage om måneden, hvor han udarbejdede tilbud til nogle få, større erhvervskunder. Hans arbejdsopgaver skulle typisk udføres ved en PC, hvorved han efter lidt tid fik smerter og en sovende hånd og derfor måtte holde pauser.

I 2012 stiftede han R _____ Holding ApS og S _____ ApS. Han havde ikke noget arbejde med selskaberne ud over den årlige regnskabsaflæggelse. Oprettelsen af selskaberne skyldtes, at der var svigtende omsætning i radio- og TV-branchen, og solceller var meget oppe i tiden dengang.

Operationen i 2010 medførte en vis smertelindring. Op til operationen havde han kunnet arbejde en time om dagen. Efter operationen kunne han igen arbejde to til tre timer om dagen. Den 3. januar 2014 udfyldte han et nyt skema til D _____. Heri skrev han ikke noget om de to selskaber, som han havde oprettet, fordi der ikke var noget arbejde forbundet med det for ham, og han i øvrigt havde indsendt regnskabsoplysninger om selskaberne til D _____.

Han kontaktede C _____ i 2014, fordi han indså, at forretningen i _____ ikke ville blive rentabel med den indsats, han fremover ville kunne yde. Han forsøgte at sælge den, men han endte med at lukke butikken. I forbindelse med afvikling af butikken i _____ blev lejemålet opsagt, og der blev holdt op-hørsudsalg, som sluttede den 30. september 2014. Han tabte ca. 1,5 mio. kr. på lukningen. Han talte med C _____ om sine muligheder, og hun rådede ham til at blive selvstændig konsulent. Der var også en dialog med _____ Kommune, hvor man undersøgte muligheden for fleksjob eller en personlig assistent. Han drøftede ikke omskoling med C _____.

Han havde haft et tæt samarbejde med D siden 2000. D foreslog, at de oprettede et holdingselskab samt R A/S, hvor D var direktør og B daglig leder. Han skulle selv fremstå som sælger og håndtere få, store erhvervskunder. De aftalte, at han måtte bruges i markedsføringsøjemed som salgsdirektør. R A/S havde adresse på R Holding havde adresse på hans privatadresse på . Han blev ikke ansat i R, fordi hans arbejdssevne var utilstrækkelig.

Han nævnte i mail af 2. september 2014 for C, at han ville kunne få 35.000 kr. i løn om måneden som ansat. En måned fakturerede han R ca. 62.000 kr. inkl. moms. Det var ikke dyrere for R at benytte ham som konsulent frem for at ansætte ham, fordi han som konsulent selv afholdt alle udgifter til bil og kontorhold mv. Han har hele tiden handlet efter instruks fra D, og han kan ikke se, hvad han kunne have gjort anderledes.

Efter nogen tid måtte D erkende, at R A/S ikke var rentabel. Der blev derfor frasolgt 40 pct. af selskabet til E for 0 kr. Den 31. januar 2019 blev de sidste 60 pct. af R A/S frasolgt til E for 0 kr. På aktivsiden var det reelt alene serviceaftaler, som E herved overtog. E overtog al gæld i selskabet. D kunne få selskabsnavn og varelager med sig, så derfor omdannede han og D holdingselskabet til driftsselskabet R ApS, som havde adresse i . D spurgte, om han ville arbejde for R ApS, fordi selskabet var afhængigt af de store erhvervskunder, som fulgte ham. Han flyttede ud af sit hjemmekontor, fordi han blev vanvittig af at sidde hjemme og gerne ville omgås andre i løbet af dagen.

Han udfyldte endnu et skema til D den 25. februar 2019. Han angav at arbejde to timer årligt for R Holding, R ApS og R Holding, hvilket var i forbindelse med selskabernes regnskabsaflæggelse. Han oplyste om bestyrelsesposten i , som han havde bestredet siden 2014. Han havde ikke tidligere oplyst herom, fordi han ikke var blevet spurgt til det tidligere. Han uddybede sin besvarelse i mail af 5. maj 2019, som han kan vedstå.

Han var på arbejdspladsen i de tidsrum, som fremgår af observationsrapporten, bortset fra den 14. august 2019, hvor han var i O med sin søn. Hans søn havde en tvist med en udlejer og ønskede hans deltagelse i et møde. Af praktiske grunde hentede hans søn ham på hans arbejdsadresse. Hverken udlejeren eller hans søn kan vidne i sagen, da udlejeren ikke kan huske mødet, og hans søn er indlagt. Besøget i XL Byg den 28. august 2019 var af privat karakter.

Han anskaffede bilen, der ses i observationsrapporten, i 2017. Det er Dansk Revision, der til brug for årsrapporten for 2019 for har vurderet, at den private andel af bilen var 20 pct.. Revisoren opstillede regnskabet på bag-

grund af bogholderiet, som han sendte til revisoren. Han kørte i bilen til og fra arbejde og til to kundebesøg i løbet af observationsperioden. Han kan ikke selv sætte procenter på fordelingen af erhvervsmæssig og privat anvendelse af bilen.

På billedet fra den 27. august 2019 ses han med en gul hjelm, fordi han skulle besigtige en lokation til en opgave i [REDACTED]. Den 29. august 2019 hentede han sin kæreste i [REDACTED]. De skulle på weekend i Nice, og på vejen standse de i Fleggaard, hvor de havde bestilt drikkevarer, som de læssede ind i bilen, hvorefter de fortsatte til Hamborg.

Efter operationen i 2021 var der en kortvarig bedring af generne, men det er efterfølgende langsomt blevet værre og værre.

R [REDACTED] ApS gik konkurs i februar 2022. Siden har han arbejdet med de samme to-tre store erhvervskunder, som han hele tiden har haft. Han planlægger selv sit arbejde, og han arbejder stort set kun hjemmefra. Han siger nej til arbejdsopgaver, som han ikke kan overskue smertemæssigt. Han fakturerer alt direkte til kunderne. R [REDACTED] ApS' konkurs har ikke haft den store betydning for omsætningen i [REDACTED], fordi han nu sælger sine timer direkte til kunderne.

Vidnet overlæge T [REDACTED] har forklaret blandt andet, at han blev uddannet som læge i 2002. Han er nu overlæge med speciale i skulder- og albuekirurgi. De havde konference om [REDACTED] L [REDACTED] fordi L [REDACTED] trods operationen i 2010 havde store gener. L [REDACTED] fik en skulderprotese indopereret i 2021. Operationen forløb planmæssigt, [REDACTED] er indtrådte den forventede bedring. Til etårskontrollen den 23. juni 2022 sikrede han sig, at protesen sad, som den skulle. Smerterne var ikke væk, men tilstanden var bedre end før operationen. Det var vurderingen, at man ikke kunne gøre mere. Ved ukomplicerede operationer er udsigten til at blive smertefri ofte god, men hvis man tidligere er opereret, er der ofte behov for vedvarende smertestillende medicin også efter en vellykket operation. Han anbefaler ikke morfin til denne type smerter.

I 2023 blev L [REDACTED] henvist med den anden skulder. I 2025 kom L [REDACTED] på ny, da han var smerteplaget. Han vurderer, at L [REDACTED] hvilesmerter er blevet mindre, men L [REDACTED] har stadig funktionssmerter. L [REDACTED] tilstand er ringere end flertallet af patienter, der får den pågældende operation. Det er ikke udelukket at udføre løft tæt på kroppen med L [REDACTED]'s problematik, hvorimod der ikke kan foretages løft med armen ud fra kroppen. Det er forskelligt fra person til person, hvor længe man kan sidde ved et skrivebord med den pågældende problematik. Han vil betegne L [REDACTED] om kronisk smertepatient. L [REDACTED] kan ikke forvente en bedring, tværtimod

Vidnet revisor F [REDACTED] har forklaret blandt andet, at han blev uddannet revisor i 1992. Han har været 30 år i [REDACTED]. Firmaet har haft L om kunde siden [REDACTED]. Han overtog L som kunde i [REDACTED].

R [REDACTED] Holding ApS blev stiftet i forbindelse med stiftelsen af S [REDACTED] ApS formentlig af skattemæssige årsager. Han kan ikke svare på, om L havde nogen indkomst i disse selskaber. R [REDACTED] Holding har altid kun et holdingselskab og ejet kapitalandele. Da L blev skilt, fik hans tidligere ægtefælle 50 pct. af selskabet.

L og D [REDACTED] blev enige om at stifte R [REDACTED] Holding ApS. I den tid, han har skrevet under på regnskabet for R [REDACTED] Holding, har L ikke haft indtægter som privatperson fra selskabet. R [REDACTED] Holding ændrede navn til R [REDACTED] ApS og overgik til at være et driftsselskab.

Han har udarbejdet oversigten over L personlige indkomst i årene 2019-2021 baseret på oplysninger fra L var overskud i L personlige selskab og underskud i de selskaber han deltog i. L har ikke modtaget lønindkomst eller udbytte fra nogen af de selskaber, han har deltaget i. I 2019 indgik ydelser fra D [REDACTED] i opgørelsen. I 2019 havde L del i overskuddet af R [REDACTED] Holding ApS på 31.209 kr. fra L del af overskuddet i R [REDACTED] Holding ApS i 2019. Det blev ikke udbetalt som udbytte. I andre år har L del i underskuddet i selskabet.

L havde et opsparat overskud i sin enkeltmandsvirksomhed fra tidligere år, indgik i indkomsten for 2023.

Opstillingen under autodrift i årsrapport for 2019 for [REDACTED] blev lavet på samme måde som før, han overtog L om kunde. Efter et skøn blev 20 pct. medtaget som privat andel. Det havde været samme fordeling siden 2000. Den private andel er baseret på kundens skøn over brug af etøjet. Han kan ikke sige, om SKAT har godkendt fordelingen, før han fik L som kunde, men det er ikke sket i hans tid. Det er alene den erhvervsmæssige del af autodriften, der kan påvirke virksomhedens resultat.

Han leverede opstilling af regnskaber for L Bortset fra R [REDACTED] A/S' regnskaber har han ikke revideret noget. Han har rådgivet L omkring selskabskonstruktioner, bortset fra i forbindelse med omdannelse af R [REDACTED] Holding til et driftsselskab. Han har udarbejdet støttebilaget over L selskaber bl.a. baseret på oplysninger i CVR-registeret.

Vidnet skadeskonsulent M [REDACTED] har supplerende forklaret blandt andet, at der var flere omstændigheder, der gav anledning til mistanke mod L Dels havde L oprettet flere selskaber under sin sygdom, ligesom selve selskabet

konstruktionen, hvor L var salgsdirektør uden at været ansat men solgte ydelser til et selskab, han var medejer af, var påfaldende. Hverken han eller D [REDACTED] revisor havde set en sådan konstruktion før. Det ville ikke være besynderligt, hvis L ikke havde været medejer af det selskab, som han fakturerede.

Han er ansat som efterforsker i D [REDACTED]. Det er ikke ham, der beslutter, om der foretages observation. Den beslutning tages af en jurist. Det beløb, som L maksimalt måtte tjene, stod i deres skadessystem. På et tidspunkt oversteg L indtjening dette beløb.

De havde sat to uger af til observation af L. De afbrød, da L tog på ferie, og de fandt yderligere observation uforholdsmæssig. De vurderede L besøg i XL Byg den 28. august 2019 som erhvervsmæssigt på grund af tidspunktet for besøget, og fordi L var derinde i en time iført kontortøj, og L kom ud uden at have købt noget.

L kørte til og fra arbejde i sin bil. Kun tre af turene, inklusive turen til XL Byg, var erhvervsmæssige, hvis man bortser fra kørslen til og fra arbejde. Han vil vurdere, at kørselsfordelingen var 90-95 pct. privat brug og 5-10 pct. erhvervskørsel. Turen til Tyskland foregik også i bilen.

Han har udarbejdet OSINT-rapporten. De medtog reklamerne for R [REDACTED], fordi L fremstod som virksomhedens ansigt udadtil. L udtalte sig flere gange til ierne.

Vidnet skadeskonsulent F [REDACTED] har supplerende forklaret blandt andet, at han og hans kolleger observerede L bil fra tre forskellige biler. En af bilerne var parkeret på supermarkedet's parkeringsplads, hvorfra man kunne se ind- og udkørsel fra ejendommen, hvor R [REDACTED] havde kontor, ad [REDACTED]. Den anden bil holdt ved [REDACTED] Apotek, og den tredje holdt nord for bageriet på [REDACTED]. Den 14. august 2019 var de ved R [REDACTED] klokken 7.55, hvor de så L bil. Han kan ikke sige, hvornår L bil blev parkeret. De så ikke L komme ud fra R [REDACTED]. Han så ikke L orlade eller returnere til R [REDACTED]'s passager i en bil. Klokken 17.20 holdt hans kollega ved supermarkedet og så L komme gående fra smøgen mellem R [REDACTED] og supermarkedet og videre in
supermarkedet.

Anbringender

Parterne har i det væsentlige gentaget deres anbringender for byretten.

Landsrettens begrundelse og resultat

L var på ulykkestidspunktet forsikret mod erhvervsevnetab på 50 pct. eller mere hos D [REDACTED]. Det fremgår af forsikringsbe-

tingelserne, at forsikredes erhvervsevne anses for længerevarende at være ned-sat til halvdelen eller mindre, hvis forsikrede blivende ikke længere er i stand til at tjene mere end halvdelen – bedømt under hensyn til forsikredes nuværende tilstand, uddannelse og tidligere virksomhed – af, hvad der i samme egn er al-mindeligt for fuldt arbejdsdygtige personer af tilsvarende uddannelse og alder.

Det lægges som ubestridt til grund, at L siden faldt-lykken i 2002 har haft betydelige gener es videre til grund, at L som er venstrehåndet, har udført ikke fysisk bel e suppleret med kundemøder. L L har siden 2004 og senest ved skema af 25. feb 2019 og opfølgende mail af 5. maj 2019 over for D [REDACTED] angivet, at han som følge af skaden alene har været i stand til at arbejde i 10-15 timer om ugen.

Det må efter sagens lægelige oplysninger lægges til grund, at det ikke er muligt objektivt at fastslå, hvordan en skade som den, L har pådraget sig, påvirker en persons erhvervse duel, og at der over tid har været en vis variation i L tilstand.

Det fremgår af sagen, at L har været involveret i en række selskaber, herunder at han var medejer af R [REDACTED] ApS, for hvem han gen-nem sin enkeltmandsvirksomhed [REDACTED] udførte konsulentarbejde. I for-skellige sammenhænge har han over for offentligheden fremstået som salgsdi-rektør i R [REDACTED] ApS, og han lejede sig fra 1. april 2019 ind i et kontor på samme adresse som R [REDACTED] ApS. Ved faktura af 1. september 2019 fakturerede [REDACTED] [REDACTED] således R [REDACTED] ApS 59.468,75 kr. inkl. moms for 55 timers arbejde i au-gust 2019.

Det er ubestridt, at L opholdt sig på sin arbejdsplads i de tidsrum, som fremgår af observationsrapporten, bortset fra den 14. august 2019, hvor han efter sin forklaring var i O [REDACTED] med sin søn i privat ærinde. Det fremgår videre af observationsrapporten, at L peri-oden deltog i flere arbejdsrelaterede møder, samt at han den 29. august 2019 ef-ter at være kørt til sit kontor om morgenen og i løbet af dagen at have foretaget forskellige ærinder da sidst på eftermiddagen sås læsse sin bil med adskillige rammer med drikkevarer. Selv hvis der bortses fra den 14. august 2019, har [REDACTED] L opholdt sig på arbejdsadressen i betydeligt længere end 10-15 timer om ugen.

Landsretten finder, at L under de foreliggende om-stændigheder må godtgøre, at han i en væsentlig del af den tid, hvor han op-holdt sig på adressen, ikke arbejdede, fordi han ikke var i stand hertil.

L ik i 2021 indopereret en skulderprotese. Overlæge T har forklaret, at operationen havde en vis lindrende effekt, men at L er en kronisk smertepatient.

På den anførte baggrund og sammenholdt med sagens øvrige oplysninger finder landsretten det ikke godtgjort, at L erhvervsevne pr. 1. oktober 2019 var nedsat med 50 pct. eller mere i henhold til forsikringsbetingelserne. L findes derfor fra og med denne dato ikke at være berettiget til erhvervsevnetabserstatning fra D

agens oplysninger, herunder de oplysninger, som L over årene har givet til D kkeligt grundlag for at fastslå, at L har handlet svigagtigt eller illoyalt tildesat sin kontraktmæssige forpligtelse over for D på en sådan måde, at D var berettiget til at ophæve forsikringen.

Landsretten tager herefter ikke D påstand om stadfæstelse til følge, men tager den subsidiære påstand om frifindelse til følge. stand.

Efter sagens udfald skal statskassen i sagsomkostninger for landsretten betale 200.000 kr. til D Beløbet er til dækning af udgifter til advokatbi-stand inkl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet taget hensyn til sagens omfang og forløb.

THI KENDES FOR RET:

D frifindes.

I sagsomkostninger for landsretten skal statskassen inden 14 dage betale 200.000 kr. til D Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

Publiceret til portalen d. 09-12-2025 kl. 10:01

Modtagere: Indstævnte D [REDACTED], [REDACTED]

Advokat (H) H [REDACTED], Advokat (L) C [REDACTED]

Advokat (L) A [REDACTED], Appellant L

[REDACTED]

KØBENHAVNS BYRET DOM

afsagt den 17. oktober 2025

Sag BS-6555/2024-KBH

Ft
(advokat Elin Brodorf Rønnemose)

mod

PFA PENSION, FORSIKRINGSAKTIESELSKAB.
(advokat Torben Bondrop)

Denne afgørelse er truffet af dommer Emil Folker.

Sagens baggrund og parternes påstande

Denne sag, som retten har modtaget den 6. februar 2024, drejer sig om, hvorvidt PFA PENSION, FORSIKRINGSAKTIESELSKAB., herefter PFA Pension, har været berettiget til at ophæve Fts erhvervsevnetabsforsikring med virkning fra den 1. marts 2022.

Sagsøgeren, Ft, har nedlagt påstand om, at PFA Pension tilpligtes at anerkende, at Ft er forsikret for tab af erhvervsevne og præmiefritagelse iht. til forsikring Letsikring ved sygdom police nr. 73250919 med virkning fra 1. marts 2022 og fremefter.

Sagsøgte, PFA Pension, har nedlagt påstand om frifindelse.

Dommen indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a.

Oplysningerne i sagen

Den 30. marts 2020 tegnede Ft erhvervsevnetabsforsikringen "Letsikring ved Sygdom" hos PFA Pension. Forud herfor, den 12. marts 2020, havde han afgivet en helbredserklæring til brug for forsikringstegningen.

Af forsikringsbetingelserne hos PFA Pension fremgår blandt andet:

"...

Urigtige oplysninger

§ 4. Hvis forsikrede har afgivet urigtige eller mangelfulde oplysninger i forbindelse med oprettelse af forsikringen eller senere, kan forsikringen bortfalde helt eller delvist efter reglerne i lov om forsikringsaftaler.

...

Midlertidig udbetaling ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse

§ 9. Denne forsikring omfatter midlertidig dækning ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse.

Stk. 2. Ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse forstås forsikredes erhvervsevne inden for forsikredes fagområder, såvel nuværende som tidligere. Det er således ikke forsikredes nuværende konkrete arbejdsfunktion, men hele det eller de fagområde(r), som forsikrede har eller har haft beskæftigelse eller uddannelse inden for, som PFA Pension vurderer erhvervsevnenedsættelsen ud fra.

Stk. 3. Retten til forsikringsydelse indtræder, når forsikredes fagrelaterede erhvervsevne i forsikringstiden på grund af sygdom eller ulykkestilfælde nedsættes til halvdelen eller derunder af den fulde fagrelaterede erhvervsevne, og forsikredes indtægt efter erhvervsevnenedsættelsen skal tilsvarende være nedsat til mindst halvdelen af indtægten før erhvervsevnenedsættelsen.

Stk. 4. For forsikrede, der er selvstændige erhvervsdrivende med mindst tre ansatte eller medejere gælder følgende:

Er forsikredes indtægt ikke nedsat som beskrevet i stk. 3, vil PFA Pension alligevel udbetale forsikringsydelsen, hvis indtægtsnedsættelsen udgør halvdelen eller derunder af gennemsnitsindtægten for en forretningsfører. Det er et krav, at forsikredes fagrelaterede erhvervsevne er nedsat som beskrevet i stk. 3. PFA Pension kan udbetale halv forsikringsydelse, hvis denne udbetaling er tiltrækkelig til at dække indtægtsnedsættelsen. Opgørelsen af gennemsnitsindtægten for en forretningsfører tager udgangspunkt i Ledernes Lønstatistik for ledere i den private sektor og PFA Pension har ret til uden varsel at overgå til en lignende statistik.

Stk. 5. Udbetaling ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse finder sted fra den dag, den dækningsberettigede fagrelaterede erhvervsevnenedsættelse har været uafbrudt i tre måneder, og forsikredes indtægt er

nedsat med mindst halvdelen uafbrudt i tre måneder. Hvis betingelserne for midlertidig udbetaling ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse er opfyldt, udbetales der udelukkende denne forsikringsydelse.

Stk. 6. Der kan maksimalt ske udbetaling ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse i en periode på op til seks måneder. Herefter kan der alene ske udbetaling efter bestemmelsen om udbetaling ved revalidering, hvis den forsikrede af PFA Pension anses for egnet til revalidering, eller efter bestemmelsen om udbetaling ved nedsættelse af den generelle erhvervsevne, hvis betingelserne for udbetaling er opfyldt, jf. § 8.

Stk. 7. Efter ophør af udbetalingsperioden efter stk. 5, 1. pkt., kan der ske fornyet udbetaling ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse, dog ikke for det samme sygdomsforløb eller et sygdomsforløb, som direkte eller indirekte har sammenhæng med det sygdomsforløb, der tidligere er sket udbetaling på baggrund af.

...

Oplysningspligt

§ 12. Forsikrede er forpligtet til straks at orientere PFA Pension om alle ændringer, der kan have betydning for sagsbehandlingen, udbetalingen af forsikringsydelse eller præmiefritagelsen. Dette gælder fx ved hel eller delvis raskmelding, ændring i arbejdsindkomst og arbejdstid, ophør af revalideringsforløb, samt ændringer i øvrigt, der kan have betydning for de med PFA Pension indgåede aftaler.

..."

Den 11. maj 2021 pådrog Ft sig en aortadissektion i forbindelse med et løft af en tung kasse, og han blev akut opereret i hjertet på [hospital], hvor han fik indsat en rørprotese i aorta og var indlagt i 16 dage.

Af oplysningsskema af 16. juni 2021 til Jobcenter [by] fremgår blandt andet, at Ft oplyste, at den 11. maj 2021 var hans første fraværsdag i forbindelse med personskaden. Han forventede ikke at kunne raskmelde sig fuldt ud eller genoptage arbejdet, idet han skulle holde sig i ro i cirka otte uger efter operationen, og han forventede et genoptræningsforløb på seks måneder.

Den 12. juli 2021 ansøgte Ft PFA Pension om erhvervsevnetabsydelse med tilbagevirkende kraft fra den 11. maj 2021. Han oplyste i den forbindelse blandt andet, at han ikke vidste, hvornår han igen ville kunne arbejde over halv tid i [firma] ApS (cvr nr. xxxxxxxx), og at han havde modtaget sygedagpenge fra den 10. juni 2021.

Af Fts anmeldelse af 12. juli 2021 til PFA Pension fremgår blandt andet:

"...

Vælg sygdom

Anden sygdom

Er du allerede raskmeldt igen - eller forventer du at blive raskmeldt inden for de næste 6 måneder?

Ja

...

Hvornår var din første sygedag?

11.05.2021

Hvilken sygdom er hovedårsagen til din sygemelding (din nedsatte erhvervsevne)?

ikke besvaret

Hvis din sygdom ikke fremgår på oversigten ovenfor, bedes du anføre den her.

aortadissektion

Hvornår fik du første gang symptomer på din sygdom?

11.05.2021

Har du søgt læge for dine symptomer?

Ja

Hvornår søgte du første gang læge for dine symptomer?

11.05.2021

Hvilken læge/sygehus søgte du først?

Egen læge

Har du endnu en sygdom med indflydelse på din erhvervsevne (sekundær sygdom)?

Nej

Har du flere sygdomme af betydning for din erhvervsevne (ud over de allerede nævnte), bedes du anføre dem her.

ikke besvaret

Beskriv kort dine nuværende symptomer og hvordan de påvirker din funktion i hverdagen.

Manglende luft og kondition efter operation i hovedkranspulsåre.

Skyldes din sygemelding (din nedsatte erhvervsevne) en ulykke?

Ja

Hvilken dato skete ulykken?

11.05.2021

Hvad skete der (beskriv ulykken nærmere)?

Løfter tung kasse

...

Andre behandlinger

Er du blevet undersøgt/behandlet hos andre end din egen læge i sygeforløbet?

Ja

Hvem har undersøgt/behandlet dig (navn på behandler, læge eller sygehus)?

Odense universitetshospital

Titel/speciale/afdeling

Hjerte lunge og karkirurgisk afdeling T

...

Hvilken behandling/undersøgelse er der tale om og hvornår finder den sted (oplys venligst dato eller periode)?

12/8-2021

Oplys om eventuelle yderligere behandlinger/undersøgelser (navn og adresse, hvilken behandling/undersøgelse der er tale om samt tidspunktet for denne)

øre næse hals ambulatorium, [by] sygehus 28/9-2021

øre næse hals operations afdeling, [by] sygehus 3/12-2021

Andre oplysninger

Har du andre væsentlige oplysninger om din sygdom og behandling, som vi bør kende til?

Ja

Hvilke andre væsentlige oplysninger?

genoptræning på [by] sygehus 2 gange i ugen indtil 28/9-2021.

Dit arbejde og indkomst

Arbejde og indkomst

Hvilken type job havde du på sygemeldingstidspunktet?

Håndværksarbejde og andet manuelt arbejde

Er du fuldt raskmeldt igen?

Nej

Har du aktuelt genoptaget arbejdet igen over halv tid (mindst 19 timer om ugen)?

Nej

Forventer du på sigt at kunne arbejde i dit eget erhverv igen over halv tid (mindst 19 timer om ugen)?

Ja

Ved du, hvornår du igen vil kunne arbejde over halv tid i eget erhverv (mindst 19 timer om ugen)?

Nej

Var du selvstændig på tidspunktet for din sygemelding?

Ja

Oplys din virksomheds CVR-nummer.

XXXXXXXXXX

Var du ansat som lønmodtager i egen virksomhed på sygemeldings-
tidspunktet?

Ja

Er du stadig selvstændig?

Ja

Andet arbejde

Havde du før din sygemelding et yderligere arbejde (lønnet/uløn-
net/frivilligt)?

Nej

Har du under din sygemelding haft et yderligere arbejde (løn-
net/ulønnet/frivilligt)?

Nej

..."

Det fremgår blandt andet af Fts funktionsevneskema af 8. august
2021 til PFA Pension:

"...

1 Funktioner og symptomer

Er din daglige funktionsevne påvirket af din sygdom?	☐ Nej ☒ Ja, beskriv dine symptomer: manglende luft og mi ikke løfte tungt
Er der bestemte situationer, der forværrer dine symptomer? (f.eks. hjemme, ude, på arbejdet eller lignende)	Beskriv: ved fysisk aktivitet stiger pulsen og jeg mangler luft jeg er stadig sygemeldt fra arbejde
Er der bestemte situationer, der forbedrer dine symptomer? (f.eks. hjemme, ude, på arbejdet eller lignende)	Beskriv: ved at slappe af og sætte tempoet ned mi jeg laver daglig dags ting

..."

Af journalnotat af 23. september 2021 vedrørende opfølgningssamtale i Jobcen-
ter [by] fremgår blandt andet:

"...

Titel: Opfølgningssamtale afholdt

Notat:

Ansvarlige myndighed: JobCenter [by]

Samtaletype: Opfølgningssamtale

Mødetype: Personligt fremmøde

Afholdt d.: 23.09.2021 09:00

Aftale med borgeren:

Du er afsluttet på [by] Sygehus og starter på tirsdag på sundhedshuset med genoptræning.

Som start i 6 uger. Der foregår også tilbud omkring undervisning vedr. kost, forstå dit hjerte samt medicin mm. Nogle hold er hjerteforeningen også deltagende.

Om 14 dage er der konference hvor [navn] (gen-læge) kommer med en endelig udtalelse.

Det er en gen-fejl på årene, der kan derfor ikke siges om det kan komme andre steder.

Forundersøgelse på øre næse hals i [by] den 13-10-21 og opereres den 21-10-2021

Selvstændig:

Opgaver du stadig løser: du tager telefonen som du viderestiller til medarbejderne. Du laver ikke opgaver ellers, nogen gange køre du ud og siger hej.

Vejledt: derfor delvis raskmeldt. Uarbejdsdygtig.

Aftale:

Når konklusionen fra [gen-læge] ligger klar, ringer du til mig og vi finder en tid til samtale.

Sagsbehandlerens beskrivelse og vurdering:

Du blev sygemeldt den 11-5-2021 grundet løft af tung kasse der resulterede i hjerteproblematik.

Du er derefter blevet opereret i hjertet hvor du har fået lavet en aorta-dissektion og fået indsat en rørprotese i aorta.

Du er selvstændig med eget firma.

Du ønsker standby ordning, dette skal vurderes ud fra lægelige oplysninger om du opfylder betingelserne herfor.

Du oplysninger at du har vejrtrækningsproblemer samt skal i gang med et længerevarende genoptræningsforløb. Du oplyser at sygehuset har lavet fejl i din operation og ødelagt den ene stemmelæbe, du skal derfor på øre næse hals afdelingen.

Du vurderes på baggrund af ovenstående at være fuldt uarbejdsdygtig i forhold til nuværende arbejde eller andet passende arbejde.

..."

Af referat af samtaler mellem Ft og en sagsbehandler hos PFA Pension den 7. og den 16. december 2021 fremgår:

"...

Opstartssamtale 7. december 2021:

Forsikrede oplyser, at han ikke har nogen arbejdsmæssig aktivitet i [firma]. Der er alene tale om udlejning af ejendom og hans revisor sender faktura til lejere.

Han stemmebåndoperation er udsat da man vurderede, at der var sket en bedring af tilstanden. Han skal til kontrol den 18. januar 2022.

Forsikrede arbejder for nuværende 2-3 timer om ugen med opgaver af adm. karakter. Han oplyser, at han fra lægelig side er blevet oplyst, at han ikke må udføre statisk tunge løft mere. Dette forhindrer, at han kan løfte for mange ting i arbejdet, hvor der løftes en del tagsten.

Adspurgt til hvad nuværende gener består i svarer forsikrede, at han bliver hurtigt træt, fx ifm. støvsugning. Endvidere problemer med tale hvor han går til talepædagog.

Han afventer jobcenterets tilbagevenden ift. den aktuelle plan. Han kender ikke mulighederne i kommunalt regi og han ved ikke om der sigtes mod fleksjob, omskoling mv.

Hjerterehabiliteringsforløbet er færdigt og han træner nu holdtræning på egen hånd i træningscenter. Han skal alene gå til årlig kontrol på afdelingen for genetiske sygdomme. Er afsluttet i hjertemedicinsk regi som jeg forstår det.

Adspurgt til indtægtstab oplyser forsikrede, at han først overgik til sygedagpenge pr. 10. juni 2021 og at han fik 36.800 kr. i løn (fuld løn) frem til overgangen til sygedagpenge.

Forsikrede oplyser endvidere, at det er normalt, at der er underskud i første halvår af regnskabsåret, da de har mest at lave når vejret er bedre (tagfirma).

Sender den 7. december 2021 besked om at forsikrede skal fremsende halvårsregnskaber for 1. og 2. halvår 2021. Vi skal se forventet indtjening fra sommer 2021 og til nu.

Statussamtale med forsikrede 16. december 2021:

U.t. spørger til de efterspurgte indtægtsoplysninger fra forsikredes revisor. Forsikrede oplyser, at han forventer, at de vil være klar i medio januar 2022. Hun mangler angiveligt at få de sidste oplysninger før revisoren kan udarbejde opgørelsen over indtjeningen for 2021.

Forsikrede oplyser, at han har været til samtale med den kommunale sagsbehandler d.d. De har lavet en aftale om en optrapningsplan. Forsikrede skal afprøve sig selv i egen virksomhed og til en start arbejde 2 timer om dagen. Først når det er afklaret nærmere hvad han kan, vil kommunen tage stilling til, om han er i målgruppen til fleksjob, revalidering mv.

Oplyser, at jeg har konstateret, at der også er indtjening fra fyrværkerisalg og dette bekræfter forsikrede. Adspurgte til hvor meget arbejde han udfører i den forbindelse, svarer forsikrede: " ikke meget".

Adspurgte om indsatsen ifm. fyrværkerisalg kan indeholdes i de 2 timer om dagen (som han har aftalt med kommunen), svarer forsikrede bekræftende. Han har nogle ansatte til at stå for salget (og nogle standby afhængig af behov) og derudover hans partner som han deler virksomheden (fyrværkerisalg) med.

Forsikrede oplyser endvidere, at han ikke skal ud og stå og sælge, men at han dog forventer at køre derud for at komme lidt væk hjemmefra.

Forsikrede oplyser ydermere, at han indrapporterer til kommunen hvor mange timer han arbejder om ugen og det vil han også gøre ift. hvor mange timer han arbejder med fyrværkeriet. Han får suppleret med sygedagpenge, som afhænger af hvor mange timer han arbejder.

Forsikrede oplyser, at han modtog sidste reelle løn i juni 2021, hvor han overgik til sygedagpenge. Har siden da alene taget løn ud for de få timer han arbejder om måneden (tidl. oplyst sv.t. 2-3 timer ugentligt).

Jeg spørger endvidere ind til tegningen af forsikringen, herunder at han i helbredserklæringen fra januar 2020 ikke havde anført bierhverv, men alene hovederhverv som tømrer. Oplyst at dette kan få betydning for prisen for forsikringen. Det stiller forsikrede sig undrende overfor for han mener, at ordningen er tegnet i 2007 og dengang havde han ikke fyrværkerisalg.

Vi aftaler at jeg afventer indtægtsoplysninger fra revisoren og han hører nærmere når de er modtaget.
..."

Af journalnotat af 16. december 2021 vedrørende Fts opfølgningsmøde i Jobcenter [by] fremgår blandt andet:

"...

Titel: Opfølgningssamtale afholdt

Notat:

Ansvarlige myndighed: JobCenter [by]

Deltagende sagsbehandler: [navn]

Samtaletype: Opfølgningssamtale

Mødetype: Personligt fremmøde

Afholdt d.: 16.12.2021 09:00

Aftale med borgeren:

Min Plan & Nulstillende samtale – senest revideret den 16.12.2021

Aktiviteter og øvrige indsatser

Du har genoptaget dit arbejde delvis, og det er aftalt ved opfølgningen den 16.12.2021, at du arbejder 2 timer x 5 dage = 10 timer pr. uge.

Du er tilknyttet hjerte-kar ambulatoriet i [by] samt øre-, næse-, og halseambulatoriet i [by].

Du går til talepædagog ca. 2-3 uge, som det aftales til.

Status på beskæftigelsesrettede indsatser:

Du har genoptaget dit arbejde delvis, og det er aftalt ved opfølgningen den 16.12.2021, at du arbejder 2 timer x 5 dage = 10 timer pr. uge.

Formålet er at du genoptager dit arbejde som før din sygemelding evt. med skånehensyn.

Der er vejledt omkring hjælpemidler bl.a. personlig assistance + § 56.

Du fortæller, at du træner ved Idræt i dagtimerne, du går ture ca. 5 km og du spiller badminton ca. 1 x ugentlig.

Aftaler

Du udarbejder en plan for dit timetal du arbejder 2 timer x 5 dage.

Du overvejer en strategi ift. øgning af dit timetal / arbejdsopgaver.

Du tænker over hvilke arbejdsopgaver du kan beskæftiges med samtidig tage højde for dine skånehensyn.

Du indkaldes til samtale i uge 3

...

Sagsbehandlerens beskrivelse og vurdering:

Fakta:

Du har været sygemeldt den 11. maj 2021 grundet du ved at løfte en tung kasse i forbindelse med dit arbejde. Du er selvstændig tømmersmed med speciale i tagdækning. Du har genoptaget dit arbejde op til 25%, hvorfor du er delvis raskmeldt.

Diagnoser – Aktionsdiagnose: D1710A, Aortadissektion, type A. Du er på nuværende tidspunkt tilknyttet hjerte- kar ambulatoriet i [by]. Du har en tid til ultrascanning den 18. januar 2022.

Du tilknyttet Gen-forskning på [hospital] – læge [navn].

I forbindelse med operationen den 11. maj 2021 (aortadissektion) bliver dit stemmebånd beskadiget. Du tilknyttes øre, næse- og halsafdelingen i [by]. Du havde fået tilbud omkring operation i oktober 2021, men grundet dit forløb ved talepædagogen har haft en stor effekt på din pro-

blematik blev operationen udsat. Der er aftalt en kontroltid den 9. februar 2022.

Du fortæller, at din ve. stemmelæbe ikke lukker som den skal, hvorfor luften siver ud hvilket betyder du bliver stakåndet hurtigere end du gjorde tidligere. Da du ikke altid får den rigtig luft når du øger dit aktivitetsniveau udtrættes du mere end tidligere.

Du er afsluttet ved Sundhedshuset i [by] medio november 2021.

Symptomer og behandling: Du går til talepædagog ca. hver 14. dag, derudover pågår der ikke anden behandling eller genoptræning.

Du går til træning i dagtimerne for at der sker noget i din dagligdag. Derudover går du ture op til 5 km, derudover spiller du lidt badminton ca. 1 x ugentlig. Du skal være opmærksom på, at dit blodtryk ikke stiger for meget grundet at det kan forårsage en brist på blodkarret.

Arbejde: Du har en selvstændig virksomhed, hvor der er 4 tømre incl. dig selv og en administrativ medarbejder.

Skånehensyn: Du skal være bevidst omkring tunge løft, løft i yderpositioner, statiske løft.

Vurdering af uarbejdsdygtighed sygedagpengeloven(SDP) § 7:

Du har været sygemeldt fra dit job som selvstændig tømre siden den 11. maj 2021 grundet du er opereret grundet en brist i aorta, men under operationen er der påført en skade på ve. stemmelæbe. På baggrund af ovenstående, vurderes det, at der er tale om delvis uarbejdsdygtighed på grund af egen sygdom, jf. Sygedagpengeloven § 7, stk. 3.

Lægelige oplysninger: Der anmodes om statusattest fra hjerte- kar ambulatoriet i [by] samt fra øre-, næse- hals ambulatoriet i [by].

Sagen er revurderet den 31.11.2021

Tilbud: Det vurderes ikke relevant med tilbud på nuværende tidspunkt i det at du arbejder delvis i egen virksomhed op til 25 %

Råd og Vejledning

Du er vejledt om at sygedagpenge er en korttidsydelse på 22 uger, som er betinget af, at du er uarbejdsdygtig grundet egen sygdom. I det du kommer fra arbejde vil uarbejdsdygtigheden i de første tre måneder af sygemeldingen blive vurderet i forhold til det nuværende arbejde. Efter de tre måneder vurderes den i forhold til det brede arbejdsmarked, og jobs, som du vurderes at kunne varetage.

Der er vejledt om at vi skal holde opfølgning hver fjerde uge. Denne opfølgning skal du selv booke via jobnet.

Der er ligeledes vejledt om, at du skal følge relevant behandling, samt give sagsbehandler besked, hvis der sker noget, som har relevans for sygedagpengesagen.

..."

Af Fts oplysning om arbejdstid i egen virksomhed til Jobcenter [by] i perioden fra uge 47 til uge 51 i 2021 fremgår følgende:

"...

Meddelelse om genoptaget arbejdstid

Arbejdstid skal skrives i timer og minutter

Uge 47	Dato	Arb.timer
Mandag	22-11	1
Tirsdag	23-11	1/2
Onsdag	24-11	3/4
Torsdag	25-11	1 1/2
Fredag	26-11	1
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 4 3/4

Uge 48	Dato	Arb.timer
Mandag	29-11	1 1/2
Tirsdag	30-11	1/2
Onsdag	1-12	1
Torsdag	2-12	1 1/2
Fredag	3-12	1
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 4 1/2

Uge 49	Dato	Arb.timer
Mandag	6-12	1 1/2
Tirsdag	7-12	1/2
Onsdag	8-12	1
Torsdag	9-12	1
Fredag	10-12	1/2
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 4 1/2

Uge 50	Dato	Arb.timer
Mandag	13-12	1 1/2
Tirsdag	14-12	1 1/2
Onsdag	15-12	2
Torsdag	16-12	2
Fredag	17-12	2
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 9

Undertegnede erklærer herved, at ovenstående oplysninger er rigtige

Medarbejder

Cpr.nr. :

Arbejdsgiver
(Stempel)

Meddelelse om genoptaget arbejdstid

Arbejdstid skal skrives i timer og minutter

Uge 51	Dato	Arb.timer
Mandag	20-12	2
Tirsdag	21-12	2
Onsdag	22-12	2
Torsdag	23-12	2
Fredag	Frj	
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 8

Uge	Dato	Arb.timer
Mandag		
Tirsdag		
Onsdag		
Torsdag		
Fredag		
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : _____

Uge	Dato	Arb.timer
Mandag		
Tirsdag		
Onsdag		
Torsdag		
Fredag		
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : _____

Uge	Dato	Arb.timer
Mandag		
Tirsdag		
Onsdag		
Torsdag		
Fredag		
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : _____

Undertegnede erklærer herved, at ovenstående oplysninger er rigtige

_____
Medarbejder

Cpr.nr. : _____

_____
Arbejdsgiver
(Stempel)

Meddelelse om genoptaget arbejdstid

Arbejdstid skal skrives i timer og minutter

Uge 52	Dato	Arb.timer
Mandag	27/12	5
Tirsdag	28/12	5
Onsdag	29/12	5
Torsdag	30/12	5
Fredag	31/12	5
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 25

Uge 1	Dato	Arb.timer
Mandag	Frj	
Tirsdag	4/1	5
Onsdag	5/1	5
Torsdag	6/1	5
Fredag	7/1	5
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 20

Uge 2	Dato	Arb.timer
Mandag	10/1	5
Tirsdag	11/1	5
Onsdag	12/1	5
Torsdag	13/1	5
Fredag	14/1	5
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 25

Uge 3	Dato	Arb.timer
Mandag	17/1	5
Tirsdag	18/1	5
Onsdag	19/1	5
Torsdag	20/1	5
Fredag	21/1	5
Lørdag		
Søndag		

Arbejdstid ialt : 25

Undertegnede erklærer herved, at ovenstående oplysninger er rigtige

_____

Medarbejder

Cpr.nr. : _____

_____

Arbejdsgiver
(Stempel)

..."

Af aktivitetsrapport vedrørende perioden fra den 18. december 2021 til den 17. januar 2022, udarbejdet af PFA Pension på baggrund af observationer af Ft, fremgår blandt andet følgende:

Uge	Dato	Tidsrum	Varighed	Aktivitet
Uge 50-2021	18.12.2021	1120 – 1510	3 timer 50 min	Tilstedeværelse på [by] Fyrværkeriudsalg. Bla. med

				åbning med flag og ballonmand ude foran ejendom
		1510 – 1604	54 minutter	Ukendt udetid
		1604 – 1843	2 timer 39 min	Tilstedeværelse på [by] Fyrværkeriudsalg med ekspedition og lukning af udsalg.
	19.12.2021	1025 – 1050	25 minutter	Kørsel til og ophold på [adresse]
		1050 – 1858	8 timer, 8 min	Kørsel til og tilstedeværelse på [by] Fyrværkeriudsalg, med åbning ude foran, ekspedition og lukning af udsalg.
	I ALT TID		14 timer, 37 min.	[by] Fyrværkeriudsalg.
	I ALT TID		25 minutter	[firmaadresse].
	I ALT TID		54 minutter	Anden udetid.
	I ALT TID		15 timer, 02 minutter	Erhvervsrelateret aktivitet.
Uge				
Uge 51-2021	20.12.2021	0712 – 0847	1 time, 35 min	Kørsel til VW m. bilskift, samt 2x besøg og kørsel til Udsigten
		0847 – 0906	19 min	Tilstedeværelse, [firmaadresse]
		0906 – 1117	2 timer, 11 min	Kørsel til og ophold bopæl.
		1117 – 1544	4 timer, 27 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
		1544 – 1624	40 min	Kørsel til VW og retur til [by] Fyrværkeriudsalg.
		1624 – 1847	2 timer, 23 min	Tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
	21.12.2021	0709 – 0904	1 time, 55 min	Tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg
		0904 – 0944	40 min	Kørsel til og ophold [adresse].
		0944 – 1030	46 min	Kørsel til Covid-19, [by] og retur til bopæl.
		1030 – 1145	1 time, 15 min	Ophold bopæl
		1145 – 1246	1 time, 1 min	Kørsel Covi-19, [by] og retur bopæl.

		1246 – 1414	1 time, 28 min	Ophold bopæl
		1414 – 1850	4 timer, 36 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
	22.12.2021	0747 – 0832	45 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
		0832 – 1048	2 timer, 16 min	Kørsel til og ophold på virksomhed, [by].
		1048 – 1300	2 timer, 12 min	Ukendt udetid
		1300 – 1411	1 time, 11 min	Ophold bopæl.
		1411 – 1732	3 timer, 21 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg
	I ALT TILMER		17 timer, 27 min	[by] Fyrværkeriudsalg
	I ALT TILMER		2 timer, 34 min	[firmaadresse] og VW værksted)
			4 timer, 28 min	Andet erhvervsrelateret udetid ([by])
	I ALT TILMER		1 time, 47 min	Anden udetid.
	I ALT TILMER		24 timer, 29 min	Erhvervsrelateret aktivitet.
Uge				
Uge 52-2021	27.12.2021	0900 – 0909	9 min	Kørsel til og ophold på [firmaadresse].
		0909 – 2109	12 timer	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
	28.12.2021	0933 – 2024	10 timer, 51 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
	29.12.2021	0900 – 2052	11 timer, 52 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
	30.12.2021	0919 – 1536	6 timer, 17 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
		1536 – 1606	30 min	Ukendt udetid
		1606 – 2100	4 timer, 54 min	Kørsel til og tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
	31.12.2021	0800 – 0831	31 min	Tilstedeværelse [by] Fyrværkeriudsalg.
		0800 – 1134	3 timer, 4 min	Ophold bopæl.
	I ALT TILMER		46 timer, 25 min	[by] Fyrværkeriudsalg
	I ALT TILMER		9 min	[firmaadresse]
	I ALT TILMER		30 min	Anden udetid.

	I ALT TI-MER		46 timer, 34 min	Erhvervsrelateret aktivitet.
Uge				
Uge 3-2022	17.01.2022	0647 – 0741	54 min	Kørsel til [firmaadresse], ophold, og tilsyn tagprojekt
		0741 – 0828	47 min	Kørsel til og ophold bopæl.
		0828 – 1114	2 timer, 46 min	Kørsel til [by] – ukendt.
		1114 – 1135	21 min	Ophold [firmaadresse].
	I ALT TI-MER		4 timer, 1 min	Erhvervsrelateret aktivitet.

...”

I journalnotat af 6. januar 2022 fra Jobcenter [by] fremgår blandt andet:

” ...

Titel: Telefonisk kontakt

Notat:

Ft ringer den 6. januar 2022 og oplyser, at han har øget sit timetal til 25 timer pr. uge fordelt på 5 dage. Ft fortæller, at han har fået noget arbejde ind, hvor han skal kære rundt og tage nogle billeder.

...”

Af mail af 22. marts 2022 fra revisor [navn] til Ft fremgår blandt andet:

” ...

Hej Ft,

Som aftalt lige en mail på omkostninger til medarbejdere i selskabet i 2020 og 2021.

- I begge år har der ikke været ansatte i selskabet, den udgiftsførte løn er således 0 i begge år.
- I 2020 er der ingen omkostninger til faktureret assistance i forbindelse med salgsarbejdet, både dig og [navn] arbejdede gratis.
  - Du har oplyst, at dette skyldtes en nogenlunde ligelig fordeling af indsatsen, 50% ejerskab til jer hver, samt et ønske om at konsolidere selskabet.
- I 2021, er der bogført 14.000 kr. til fremmed assistance, posten indgår i vareforbruget i regnskabet og kan ses af underspecifikationen. Her fremgår det også, at tallet for 2020 var 0.

Account	Prefin	Adj's	Reclass	Rep	Annotation	Rep 12/20 %Ch
110 Nettoomsætning	-395.403,69	0,00	0,00	-395.403,69		-391.722,32 1
110.100 Omsætning, Danmark	-395.403,69	0,00	0,00	-395.403,69		-391.722,32 1
1000 Salg af varer/tydelser n/moms	-395.403,69	0,00	0,00	-395.403,69	GS	-391.722,32 1
130 Vareforbrug	335.767,95	0,00	-13.436,54	322.331,41		260.934,63 24
130.100 Varekøb, Danmark	333.147,95	0,00	-13.436,54	319.711,41		260.934,63 23
2000 Vareforbrug	333.147,95	0,00	-13.436,54	319.711,41	GS	260.934,63 23
130.130 Fremmed arbejde	14.000,00	0,00	0,00	14.000,00		0,00 0
2800 Fremmed arbejde	14.000,00	0,00	0,00	14.000,00	GS	0,00 0

- Jeg har gennemgået regningerne, hvor det fremgår, at 30 timer er faktureret fra [navn]s arbejdsgiver [navn], du har oplyst, at dette skyldes, at I har købt [navn] fri fra arbejde i forbindelse med salget.
- Den anden regning er fra [firma], hvor der fremgår 20 timer, du har oplyst, at timerne dækker omkostninger til medarbejderne [navne] med 10 timer hver.
- Der er således ikke sendt regning på din arbejdsindsats, ligesom der ikke er sendt regning for den del af [navn]s arbejdsindsats der overstiger 30 timer. De 30 timer ses som udtryk for den mere skævdelte arbejdsindsats der har været mellem jer i 2021 til forskel fra 2020.

..."

Sagen har været indbragt for Ankenævnet for Forsikring, som den 5. marts 2023 afgjorde, at PFA Pension ikke var berettiget at ophæve Fts erhvervsevnetabsforsikring pr. 1. marts 2022. Af kendelsen fremgår blandt andet:

"...

Midlertidig udbetaling ved fagrelateret erhvervsevnenedsættelse

Det fremgår af forsikringsbetingelserne, at retten til forsikringsydelse ved midlertidigt erhvervsevnetab indtræder, når forsikredes fagrelaterede erhvervsevne i forsikringstiden på grund af sygdom eller ulykkestilfælde nedsættes til halvdelen eller derunder af den fulde fagrelaterede erhvervsevne. Det fastslås herunder, at forsikredes indtægt efter erhvervsevnenedsættelsen skal tilsvarende være nedsat til mindst halvdelen af indtægten før erhvervsevnenedsættelsen. Ifølge forsikringsbetingelserne er det således afgørende for, om klageren har et dækningsberettigende midlertidigt erhvervsevnetab, om klagerens indtjeningssevne, hvorunder hans løn og overskudsandel i de virksomheder han ejer, eller er medejer af, skal medregnes, er blevet påvirket af hans sygdom i en grad, at hans indtjening har været under halvdelen af, hvad han plejer at tjene.

Efter en gennemgang af sagen finder nævnet, at klageren ikke har bevist, at hans midlertidige erhvervsevne i perioden 12/10 2021 til 31/1 2022 har været nedsat med mindst halvdelen. Nævnet kan derfor ikke

kritisere, at selskabet har afvist at udbetale helbredsbedingede ydelser for pågældende periode.

Nævnet har navnlig lagt vægt på, at der i sagen ikke er fremlagt oplysninger om indtjeningen i klagerens virksomheder eller om klagerens lønindtægter i perioden, der godtgør et dækningsberettigende erhvervsevnetab.

Nævnet har også lagt vægt på de lægelige og kommunale oplysninger, hvori klagerens helbredstilstand hovedsageligt ses at vedrøre hans fysiske gener i form af manglende luft, nedsat løfteevne og ømhed i brystkasse, som efter nævnets vurdering ikke ses at være uforenelig med varetagelsen af et fagrelateret erhverv, hvis der tages behørigt hensyn til klagerens skånebehov, herunder ingen tunge løft (max 20 kg), samt ingen statiske løft eller løft i yderpositioner. Klagerens gener og skånehensyn tilsiger ikke i sig selv, at han ikke vil kunne varetage fagrelateret arbejde på mindst halv tid.

Nævnet har også lagt vægt på, at klageren under selskabets observationer ses at opholde sig særligt i virksomhed [2] i mange timer på hinanden efterfølgende dage. I den første observationsperiode (5 dage), ses klageren at opholde sig 32 timer i virksomhed [2], 3 timer i virksomhed [1], samt at bruge 38,5 timer på erhvervsrelaterede aktiviteter. I den anden observationsperiode (5 dage), ses klageren at opholde sig i mere end 46 timer i virksomhed 2 samt at bruge 46,5 timer på erhvervsrelaterede aktiviteter.

Nævnet finder, at klageren – ved at arbejde i egen virksomhed, hvor han opholder sig mellem 32- 46 timer om ugen – har stillet sig i en bevismæssig vanskelig situation, når han skal bevise, at han ikke er i stand til at arbejde mere end halv tid. Dette gælder især i en situation som den foreliggende, hvor klageren i realiteten synes at være i stand til at arbejde på mindst halv tid og kort tid efter bliver raskmeldt i kommunalt regi.

Ophævelse af forsikringsdækning/illoyal adfærd

Nævnet bemærker, at nævnet ved tidligere kendelser har accepteret, at der i særlige tilfælde kan ske en fremadrettet ophævelse af en forsikringstagers forsikring, som dækker erhvervsevnetab. Nævnet har udtalt, at en sådan ophævelse af forsikringsdækningen med henvisning til, at forsikringstageren har handlet illoyalt og har tilsidesat sine kontraktlige forpligtelser, kræver en vis grovhed i den udviste adfærd, ligesom der må stilles betydelige krav i bevismæssig henseende. Nævnet henviser til sine afgørelser i sagerne 92901 og 94121.

Nævnet finder efter en samlet vurdering, at selskabet ikke har fremlagt tilstrækkeligt bevis for, at klagerens adfærd har været af en sådan illoyal karakter, at selskabet på den baggrund har været berettiget til at ophæve hans forsikringsdækninger pr. 1/3 2022.

Nævnet har navnlig lagt vægt på det anførte ovenfor om, at afgørende for bedømmelsen af klagerens midlertidige erhvervsevnetab har været klagerens indtjeningsevne i sygdomsperioden, og at klageren ikke ses

at have afgivet urigtige oplysninger af væsentlig betydning herom. Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at klageren loyalt har oplyst om, at han ejer virksomhed [1], at han ikke ses at have givet oplysninger om, at han ikke har kunnet deltage i ledelsesmæssige beslutninger i hans selskaber, og at der ikke er oplysninger om, at klageren har afgivet urigtige oplysninger om hans aflønning i virksomhederne eller om overskuddets størrelse.

Nævnet har også lagt vægt på, at klageren til selskabet den 16/12 2021 oplyste, at arbejdet i virksomhed [2] kunne indeholdes i de 2 timer om dagen, men at han forventede at køre derud for at komme lidt væk hjemmefra, og at selskabet ikke er fremkommet med oplysninger, som viser gennemgående handlinger eller adfærd fra klagerens side i en længere periode, som er i åbenbar modstrid med dette.

Nævnet har i denne forbindelse lagt vægt på, at arbejdet i virksomhed [2] er meget sæsonbestemt, og at klageren til kommunen allerede den 6/1 2022 oplyste, at han havde øget sit timetal til 25 timer om ugen, at det ved kommunalopfølgningssamtale den 19/1 2022 blev aftalt, at klageren havde sidste sygedag den 31/1 2022, og at selskabet - først efter at klageren blev raskmeldt i kommunalt regi - meddelte afslag på dækning, og at forsikringen ville blive opsagt pr. 1/3 2022.

Det forhold, at klageren ikke af egen drift har oplyst om sit arbejde og ophold i virksomhed [2], der er væsentligt mindre end virksomhed [1] kan ikke føre til andet resultat. Nævnet bemærker, at oplysningerne om klagerens virksomheder nemt har kunnet fremfindes på CVR - Virk af selskabet.

Som følge heraf bestemmes:

Selskabet, PFA Pension, skal anerkende, at selskabet ikke kan ophæve klagerens forsikring med henvisning til, at klageren har tilsidesat sine kontraktlige forpligtelser og har handlet groft illoyalt over for selskabet.
..."

Forklaringer

Ft, FM, JS, VJ, JF, CTM og OW har afgivet forklaring.

Ft har forklaret, at han har selskaberne [firma] ApS, [firma] ApS og [firma] ApS, som alle ligger under et holdingselskab.

Ulykken skete den 11. maj 2021, da han løftede en tung genstand på omkring 100 kg. Hans aorta bristede, han blev svimmel og blev først kørt til [By] Sygehus og derfra videre til [hospital], hvor han blev akut opereret. Operationen forløb som den skulle, men der opstod komplikationer. Han fik vand i lungerne og nerverne til stemmelæberne blev ødelagt. Det er ikke noget, der kan repareres.

Han var indlagt i 16 dage og havde derefter et langsomt forløb med genoptræning og opfølgende kontroller.

Han sygemeldte sig og kontaktede både jobcenteret og PFA Pension. Da han lå på sygehuset, fik han at vide fra PFA Pension, at det så godt ud for ham, fordi han havde tegnet mange forsikringer. Han tænkte: "Yes, så er der i det mindste lidt at hente." Efter udskrivelsen kontaktede han igen PFA Pension. De oplyste, at der var en karenperiode på tre måneder, og han forstod det sådan, at han var berettiget til udbetalinger fra 1. september 2021.

Han gjorde, hvad han kunne for at komme hurtigt tilbage til arbejdet. Genoptræningen gik godt. Først på [by] Sygehus, derefter i [by] Sundhedshus, og siden har han stået på egne ben. Han har lavet idræt i dagtimerne, trænet på kondicykel, lavet løfteøvelser og trænet med vægte og bolde. Det har været almindelig genoptræning for hele kroppen. Han gik 5–10 km hver dag. Han mærkede hurtigt fremskridt, men efter et vist niveau gik det langsommere.

Han genoptog arbejdet i [firma] ApS i slutningen af september 2021, hvor han lavede administrativt arbejde. Det stemte overens med indberetningen til jobcenteret, hvor han skulle indsende opgørelser over sine timer som grundlag for udbetaling af sygedagpenge.

Når han var i [by] Fyrværkeri, hjalp han med det, han kunne, og ellers lå han på sofaen i baglokalet og slappede af. Han var der, fordi det var en hobbyting, og han mødtes med kammeraterne. Det handlede om at være social og komme væk hjemmefra efter at have været sygemeldt på bopælen i et halvt år. Det sociale fyldte meget.

Ballonmanden satte han op ved at trykke på en knap, så rejste figuren sig selv. Derefter satte han to spyd i jorden. Det kunne han godt klare i december 2021. På det tidspunkt var helbredet væsentligt forbedret. Der var gået over et halvt år, og han var ved at komme tilbage til tagmontagevirksomheden og de ansatte. Han ville gerne tilbage hurtigst muligt og havde hele tiden haft det ønske.

I 2020 var det ham, der løb med krudtet fra containeren til salgslokalet, men det kunne han slet ikke i 2021. Pulsen steg, hvis han løb, og han kunne ikke løbe længere. Containeren ligger cirka 200 meter fra salgslokalet på grund af sikkerhedsreglerne. I 2021 var det dem, de havde hyret ind, der løb efter krudtet. De hjalp også med at stille containeren op og gøre klar til salg. Den slags hjælp havde de ikke haft brug for før.

Han bestrider ikke, at det er ham på videooptagelserne. Han ekspederede kunder, fordi han gerne ville være social. Han elsker kundesnak og det sociale i det

hele taget. Han så det som et plus, at han kunne stå der indimellem i stedet for bare at ligge ned eller sidde stille.

Han arbejdede ikke samtidig i [firma] ApS, bortset fra at han på et tidspunkt kørte en bil til service og afleverede en gavekurv til en kunde. Han foretog ikke tunge løft. Det tungeste har været max 5 kg, måske et batteri eller en kabeltromle, og det gjorde ikke ondt.

Skaden på stemmelæben har haft stor betydning for ham. Han mister pusten ved længere sætninger og har vanskeligt ved at gennemføre længerevarende samtaler. Dette var også årsagen til, at han ikke selv talte til publikum ved fyrværkeripræsentationen i 2021, hvilket han ellers tidligere havde gjort.

Han blev raskmeldt i slutningen af januar 2022, men han er stadig ikke tilbage på samme niveau. Han har fået at vide, at han maksimalt må løfte 20 kg, og det er en væsentlig ændring, også i forhold til arbejdet som tømrer. Han bliver stadig forpustet ved fysisk anstrengelse.

Han blev opmærksom på overvågningen fra PFA Pension, da han opdagede, at der holdt en bil ved Fakta. Han havde bemærket bilen tidligere og tog kontakt til føreren, som bekræftede, at han kom fra PFA Pension. Vedkommende ringede til sin chef, som Ft derefter talte med. Han havde en idé om overvågningen, men kan ikke huske, hvornår mistanken opstod.

Han har ikke modtaget løn fra [by] Fyrværkeri og har ikke trukket penge ud. Indtægterne er små, og omkostningerne er mange. De har i stedet investeret i containere og hegn.

Han har ikke modtaget penge fra PFA Pension, selvom han havde forventet at få dækning for erhvervsevnetabet fra september 2021 efter karenperiodens udløb. Han har dog fået en udbetaling fra PFA Pension for kritisk sygdom.

Han mener ikke, at han har fortiet oplysninger eller handlet svigagtigt over for PFA Pension. Han går i dag til behandling for stress, hvilket dækkes af en sundhedsforsikring hos et andet selskab. Han synes, sagen fylder meget. Det er træls at blive smidt ud, og på sigt kan det blive et spørgsmål om penge. Han har fået en snert af PTSD og kigger sig altid i bakspejlet for at se, om han bliver overvåget.

Forholdt, at han i anmeldelsen den 12. juli 2021 til PFA Pension svarede "nej" til spørgsmålet om, hvorvidt han havde lønnet, ulønnet eller frivilligt arbejde før sygdommeldingen, har Ft forklaret, at han anså [by] Fyrværkeri som et hobbyselskab, og at det var [firma] ApS, der udgjorde hans erhverv, og hvorfra han modtog løn.

Foreholdt, at han i helbredserklæringen den 12. januar 2020 svarede "nej" til spørgsmålet om bierhverv ved siden af sit hovederhverv, har Ft forklaret, at han ikke havde tænkt nærmere over det, da han udfyldte oplysningerne. Han oplyste heller ikke om sit ejendomsselskab. Han har haft forsikringer hos PFA siden 2007. Han kan ikke forklare, hvorfor han ikke oplyste om [by] Fyrværkeri, selvom erklæringen blev afgivet kort efter nytår, hvor der havde været aktivitet med salg af fyrværkeri.

Ved opstartssamtalen den 7. december 2021 med sagsbehandleren fra PFA Pension blev han spurgt ind til aktiviteterne i ejendomsselskabet. Han overvejede ikke, at han i den forbindelse også burde have nævnt [by] Fyrværkeri.

Foreholdt statussamtalen den 16. december 2021 med sagsbehandleren fra PFA Pension, hvor det fremgår, at han bekræftede, at fyrværkerisalg kunne indeholdes i de 2 timer, som han havde aftalt med kommunen, har Ft forklaret, at han opholdt sig meget på firmaadressen for [by] Fyrværkeri, men at det, som tidligere nævnt, handlede om det sociale samvær. Han tænkte ikke over, at det kunne være et problem, hvis han ikke oplyste om det til PFA Pension. Udtrykket "ikke meget" i referatet henviste til, at der ikke var meget arbejde for ham i forbindelse med fyrværkeriudsalget, selv om han var længe på stedet.

Det var [navn], der stod for [by] Fyrværkeri' Facebook-side. Ft delte opslagene i håbet om, at venner og bekendte så dem og kom ud og købte krudt. Han deler generelt alt, hvad han synes godt om, og det gør han stadig.

FM har forklaret, at han har kendt Ft i mange år. De stiftede sammen [by] Fyrværkeriudsalg som et IVS den 17. august 2018. Inden da havde de solgt fyrværkeri i to-tre år, og det gik bedre, end de havde regnet med, selvom det var på hobbyplan. De har begge en stor omgangskreds, og fyrværkeriudsalget blev rammen om mange sjove ting. De driver stadig selskabet sammen. Idéen til firmaet kom, da vidnet deltog i et projektlederkursus og lavede en case om fyrværkeriudsalg i lyset af de nye sikkerhedsregler efter ulykken i Seest. Gennem en relation til ejeren af [virksomhed] fik de adgang til et salgslokale, og så lå det lige for at starte firmaet op.

Foreholdt, at årsregnskabet for 2021 angiver en aktivmasse på 400.000 kr., og forespurgt til aktivmassen i 2024, har vidnet forklaret, at det husker han ikke. Han husker heller ikke værdien af egenkapitalen i sidste regnskabsår.

Han hørte om Fts ulykke via sin hustru, som er kollega til Fts ægtefælle. Det var meget alvorligt, og Ft blev akut opereret på

[hospital]. I det øjeblik skænkede han ikke [by] Fyrværkeri en tanke. Det er og har været en hobbyvirksomhed, som primært handler om det sociale én gang om året. Der er oprettet et CVR-nummer for at overholde reglerne om skat og moms, men der er ingen aktivitet i selskabet resten af året.

Han hørte dagligt om Fts tilstand og besøgte ham, da han var blevet udskrevet. Først efter lang tid begyndte han at tænke på [by] Fyrværkeri. Han vidste, at Ft ikke rigtig kunne noget, og han tænkte, at slæbet ville hænge på ham. De talte om, hvorvidt familien kunne hjælpe, eller om de skulle hyre folk udefra. Containerne blev delt op i sortiment og nem-krudt, så det var lettere at få andre til at bistå med arbejdet. Ft plejede at stå for containerne og tage det tunge læs, men det kunne han ikke i 2021. Vidnet havde selv en dårlige arm, og i 2021 var det lige før, at vidnet var blevet den stærkeste og hurtigste af de to. Ft kunne ikke noget sammenlignet med tidligere år, og han havde også ødelagt sin stemme. Han pustede, og stemmen er i dag anderledes end før ulykken. Vidnet husker ikke, hvor længe Ft lå i sofaen i baglokalet, han havde selv fokus på alt muligt andet. Baglokalet har altid været et gennemgangsrum. Det var gårdejeren, der plejede at sidde der og hygge sig med sine venner. Ft brugte lokalet til at slappe af. Det var meget socialt, og der kom mange venner, samarbejdspartnere, tidligere kolleger og lokale forbi. Ft havde svært ved at tale og få luft.

De går ikke op i at tjene penge; fyrværkeriudsalget er en hobby, og de kan godt lide krudt. De har aldrig trukket penge ud af virksomheden. Vidnet fik ikke løn fra [by] Fyrværkeri, men de havde købt hans arbejdskraft hos Entreprenør [navn], for at vidnet kunne få det til at hænge sammen. Ft var ikke inddraget i det.

Året efter var Fts indsats stadigvæk ikke på samme niveau som før ulykken. I dag er det Ft, der bestiller varer. Han løber ikke længere rundt og henter krudt, men han er med til at sælge og ekspedere kunderne.

JS har forklaret, at han siden 2020 har været revisor for [by]Fyrværkeri, som Ft og FM driver. Fra indeværende år har han også været revisor for Fts tømrervirksomhed samt de øvrige selskaber, som Ft er involveret i.

Han vil beskrive [by] Fyrværkeri som en lille hobbyforretning, hvor to personer over en periode på cirka 14 dage genererer en mindre indtjening. Der er tale om et begrænset overskud i størrelsesordenen 10.000 til 50.000 kr. Indtjeningsperioden er kort, og virksomheden udgør ikke Ft og FMs hovedbeskæftigelse. Overskuddet er blevet i virksomheden og er anvendt til indkøb af yderligere varelager. Ft og FM

har besluttet, at selskabet skal vokse en smule, og de opsparede midler er derfor geninvesteret i virksomheden.

Foreholdt mail af 22. marts 2022 fra vidnet til Ft har vidnet bekræftet, at det er ham, der har skrevet den. Der er aldrig sket lønudbetalinger fra selskabet. Ft og FM har formentlig betragtet virksomheden som et hobbyprojekt uden behov for lønudtræk.

Der er ikke ført timeregnskab i selskabet, og oplysningerne i den nævnte mail om arbejdsfordelingen baserer sig på informationer, som Ft har givet vidnet. Vidnet har kun været i butikken én gang som kunde, hvor han købte fyrværkeri. Ved den lejlighed var det FM, der stod i butikken. Dervar også en anden person til stede, men vidnet kan ikke sige, om det var [navn].

Foreholdt faktura af 31. december 2021 fra Entreprenør [firmanavn] ApS til [by] Fyrværkeri har vidnet forklaret, at dette udgør en fakturering af FM timer. Udover selve fakturateksten bygger vidnet sin viden på oplysninger fra Ft. Han har ikke kontaktet [navn] for at verificere, om timeforbruget er korrekt.

Foreholdt faktura af 31. december 2021 fra [firma] ApS til [by] Fyrværkeri har vidnet forklaret, at dette udgør en fakturering af timeforbrug af medarbejdere ansat i [firma] ApS. Vidnet har ikke set et timeregnskab og oplysningerne stammer fra Ft. Begge fakturaer vedrører fakturering af hjælp og assistance i forbindelse med fyrværkeriudsalget.

Foreholdt årsrapport for [by] Fyrværkeriudsalg IVS for perioden den 1. januar til den 31. december 2020, har vidnet forklaret, at der rettelig er tale om en assistanceerklæring. [by] Fyrværkeriudsalg var på daværende tidspunkt et IVS, hvor der ikke var krav om revision. Vidnet blev antaget til opgaven, da det tager tid og er besværligt at udarbejde en årsrapport. FM kunne godthave gjort det selv, men vidnet har værktøjerne og erfaringen til at gøre det hurtigere.

VJ har forklaret, at han er brolægger og svigersøn til [navn], der ejer [gård]. Ft er vidnets gode ven. [navn] er ikke i stand til at afgive vidneforklaring, idet han er blevet gammel og dement.

Vidnet var i forretningen mellem jul og nytår i 2021. Han var der fra den 27. december og opholdt sig der stort set hele tiden. Han hjalp til og lavede mad. Der var en slyngelstue, hvor de spiste. Baglokalet indeholdt også en sofa og et fadølsanlæg.

Forevist fotos optaget den 6. juni 2022 har vidnet forklaret, at disse viser slyn-
gelstuen, som også bliver benyttet som kaffestue i forbindelse med landbrugs-
driften. [navn] udlåner lokalet gratis til Ft i forbindelse med
fyrværkeriudsalget. Salgslokalet bliver ikke pillet ned, når udsalget er slut.

Ft brugte i 2021 baglokalet til at slappe af. Vidnet bemærkede, at
Ft lå der mere end han plejede. Tidligere havde Ft en stor
arbejdskapacitet og var meget aktiv, men i 2021 måtte han ligge ned og hvile
sig. Ft var dog også ude i salgslokalet. Da de kørte rundt og opsatte
reklameskilte, forblev Ft i bilen. Ft satte krudtmajoren op,
hvilket vidnet også har været med til. Det er fire pløkker i jorden og et par bar-
duner. Alle, der har noget med fyrværkeriudsalget at gøre, kommer i bagloka-
let. De passerer også baglokalet, når de henter fyrværkeri fra containeren. Fts
aktivitetsniveau var betydeligt lavere i 2021 end i 2020. [navn] hjalp til som
løbere med at hente fyrværkeri.

~~Ft har forklaret, at~~ han er konsulent hos PFA Pension, hvor han arbejder med
specialskadebehandling, og at han har haft ansvaret for observa-tionerne i den
foreliggende sag. Han har tidligere arbejdet i politiet i 25 år.

Sagen blev fordelt til vidnets afdeling efter, at en skadesbehandler havde haft
en samtale med Ft den 7. december 2021. Den pågældende skadesbe-
handler vurderede, at der var behov for en nærmere undersøgelse af ansøgnin-
gen om dækning af erhvervsevnetab.

Vidnet konstaterede, at Ft var registreret som ejer af flere selskaber
ud over [firma], herunder [by] Fyrværkeri, som han
ejede halvdelen af. Det fremgik også af vidnets undersøgelser på sociale medier,
at Ft var meget engageret i at reklamere for fyrværkeriudsalget. På
den baggrund opstod der en mistanke om, at Ft havde en er-
hvervsaktivitet, som gik videre end det, han havde oplyst til PFA Pension.

Vidnet udarbejdede en anmodning om iværksættelse af personobservation,
hvori mistankegrundlaget blev nærmere beskrevet. Anmodningen blev god-
kendt hele vejen op gennem ledelseslagene hos PFA Pension og blev ultimativt
godkendt af den administrerende direktør.

Vidnet tilrettelagde herefter observationen, som blev centreret omkring [by]
Fyrværkeri' åbningstider. Da observationerne fandt sted i dagene
omkring jul og nytår, måtte han trække på flere forskellige observatører. Han
sammensatte et hold på omkring 8-9 personer, som dækkede de enkelte dage.
Vidnet ridsede sagens omstændigheder op i en tråd på beskedtjenesten Wire,
som alle på holdet havde adgang til. Han deltog selv i alle observationer med
undtagelse af den 22. december og den 30. december 2021.

Observationsrapporterne blev udarbejdet på baggrund af observatørernes iagttagelser. Når Ft kom kørende, blev han fulgt på afstand med fokus på, om han drejede ind på Rugballegård. Der er cirka 3-4 km fra Fts bopæl til [by] Fyrværkeri. Tråden i Wire fungerede som en logbog, hvori observatørernes iagttagelser blev noteret. Nogle observatører diktede deres observationer på bånd og nedskrev dem efterfølgende.

Vidnet havde som sagsstyrer ansvaret for at kvalitetssikre oplysningerne, herunder sikre, at tidspunkterne stemte overens. Han sørgede eksempelvis for, at tidsindstillingerne på alle kameraer var ens, således at tidsstemplingen på optagelserne var korrekt. Vidnet har forklaret, at han er 100 % sikker på, at beskrivelserne i observationsrapporterne svarer til de faktiske observationer.

Foreholdt, at filoplysningerne for videofilen benævnt "2021.21.12.18-1200" vedrørende observationen den 18. december 2021 kl. 12.00 viser, at filen senest er ændret den 26. januar 2022 kl. 14.33, har vidnet forklaret, at dette skyldes, at det ifølge GDPR-reglerne er nødvendigt at sløre tredjepersoner på optagelserne. Der foretages derfor en efterfølgende redigering af videofilerne. PFA Pension har ikke udeladt klip i det materiale, der indgår i sagen, og vidnet har ikke udeladt klip, som taler til Fts fordel. Der foreligger ikke optagelser fra før åbningstiden af fyrværkeriudsalget, da arealerne uden for forretningen først betragtes som offentligt tilgængelige, når der er åbent.

Foreholdt funktionsbeskrivelsen af Ft fra den 8. august 2021 har vidnet forklaret, at han flere gange har set Ft bøje sig fremover på forpladsen i forbindelse med opsætning af fyrværkerireklamer. Han har også set Ft strække armene over hovedet. Da vidnet var inde i forretningen og talte med Ft, opfattede han ikke Ft som socialt begrænset. Denne vurdering byggede på, at Ft talte med kunder og gav små børn knaldperler og lignende. Ft fremstod meget venlig. Vidnet har talt med Ft to gange. Fyrværkeriet blev hentet fra baglokalet og bragt ind i salgslokalet. Han ved ikke, hvor fyrværkeriet blev opbevaret. Hans indtryk var, at baglokalet fungerede som en kaffestue. Han har ikke set Ft hvile sig på en sofa og har kun haft et skråt indkig i baglokalet.

Observationen blev afdækket den 17. januar 2022, hvor Ft tog kontakt til vidnet og en kollega.

Vidnet har afslutningsvis forklaret, at Ft fremstod som et ganske normalt fungerende menneske i de perioder, hvor PFA Pension har observeret ham.

CTM har forklaret, at han har arbejdet som selvstændigkonsulent for PFA Pension i de seneste fire år. Han har tidligere været frømand

og har i den forbindelse arbejdet som observatør. JF var sagsansvarlig for observationen mod Ft. Vidnet oplyste, at der formentlig var 7-8 observatører tilknyttet sagen, og at han selv indgik i observationsholdet på lige fod med de øvrige.

Der er én person, der har skriverollen, mens de øvrige løbende noterer i en log, hvad de observerer. Der afholdes også telefonmøder, hvor observationerne koordineres. Den person, der har skriverollen, noterer eller dikterer det, der meldes ind. JF færdiggør observationsrapporten til sidst.

Vidnet oplyste, at han deltog i opgaven i fire dage, så vidt han husker. Han var inde i forretningen én gang, men talte ikke med Ft. Han oplevede Ft som en naturlig del af forretningen, hvor Ft ekspederede kunder og agerede som de øvrige ansatte. Ft førte samtaler med de kunder, han ekspederede, og det lød som om, han havde en normal stemmeføring.

Vidnet bemærkede, at der også var et baglokale, men han husker ikke, om han så Ft dette sted. Han har desuden observeret Ft sammen med ballonmanden udenfor. Vidnets indtryk af Fts fysiske formåen var, at Ft fremstod normal.

OW har forklaret, at han har arbejdet i politiet i 14 år, heraf otte år som observatør. Siden 2018 har han arbejdet som selvstændig konsulent, herunder i civile sager. JF var ansvarlig for sagen, og vidnet deltog i observationen i tre sammenhængende dage i perioden fra den 20. til den 22. december 2021. Derudover deltog han en halv dag den 17. januar 2022, hvor han blev afdækket af Ft.

Observationerne foregår på den måde, at observatørerne møder ind om morgenen og aftaler, hvem der har ansvaret for at skrive den pågældende dags observationsrapport. Observationsholdet er i løbende telefonisk kontakt, hvor det, de iagttager, bliver nævnt og dikteret til den person, der har skriverollen. Når observationen er afsluttet, afleveres rapporten og videomaterialet til JF.

Vidnet har været inde i forretningen én gang. Han blev vejledt af Ft, men betalingen skete til en anden person. Vidnet gik rundt og kiggede, og Ft sagde, at han skulle sige til, hvis han havde brug for hjælp. Vidnet stillede et spørgsmål og fik et svar. Der var ikke noget påfaldende ved Fts stemme. Ft virkede hjemmevant i forretningslokalet, og både Ft og den anden ansatte fremstod som ligeværdige. Ft hentede nogle genstande fra et baglokale. Han var derinde et par gange og kom

ud igen, blandt andet med nogle kasser. Vidnet ved ikke, hvad kasserne indeholdt.

Vidnet har også observeret Ft arbejde med ballonmanden udenfor.
Ft fremstod for vidnet som et almindeligt rørigt, voksent menneske.
Vidnet har set Ft bukke sig ned for at tage nogle barduner.

Parternes synspunkter

Sagsøgeren, Ft, har i sit påstandsdokument anført blandt andet:

" ...

ANBRINGENDER

Til støtte for den nedlagte påstand gøres det overordnet gældende, at Ft er berettiget at opretholde sin forsikringsdækning for erhvervsevnetab, som tegnet ved PFA Pension den 30. marts 2020, idet der ikke er grundlag for at ophæve forsikringsaftalen, ihht. forsikringsaftalelovens § 23.

Endvidere gøres det gældende,

Ad. Bevisbyrden

PFA anfører i pkt. 2.5.1.2, at PFA ikke mener, at der stilles særlige krav i bevismæssig henseende hvilket bestrides. Det fremgår klart af nævnspraksis, at ved en ophævelse på baggrund af illoyal adfærd ved tilsidesættelse af forsikringstagers kontraktuelle forpligtelser, kræves en *vis grovhed* og der stilles *betydelige krav i bevismæssig henseende* jf. ankenævnet for forsikrings kendelse i **92901**, **91495** samt **94121**. Det gøres derfor gældende, at PFA i nærværende sag, er underlagt strenge bevisbyrder, som PFA fortsat ikke ses at have løftet.

PFA har heller ikke løftet bevisbyrden for, at Ft på noget tidspunkt i forløbet, groft og bevidst har undladt at oplyse om sit ejerskab af fyrværkeriudsalget, idet Ft ikke var vidende om, at dette havde betydning for hans forsikringsdækning eller for PFA. Ft har derfor som anført, forholdt sig til [firma] ApS (virksomhed 1), hvorfor oplysninger om erhvervsaktivitet både ved indtegning samt ved statusamtaler har omfattet tagmontagefirmaet.

PFA har i sagen fremlagt væsentlige mængder af materiale der skulle understøtte PFA bevis for svigagtighed og tilsidesættelse af Fts loyalitetsforpligtelse. Der er dog ikke noget i det fremlagte der væsentligt kan ændre på, at Ft fortsat ikke mener, at PFA har løftet sin bevisbyrde. Såfremt dette skulle være tilfældet, skulle PFA kunne fremlægge dokumentation for, at Ft bevidst og i ond tro, udlod at oplyse om sit medejerskab af et lille fyrværkeriudsalg der er i drift 10 dage om året, fordi Ft i ond tro ville oppebære erhvervsevnetabsydelse fra PFA. Dette stemmer dog ikke med sagens faktiske forhold, hvor Ft dog ikke oplyste om sit medejerskab af virksomhed 2 men herudover ved alle lejligheder har oplyst om forhold og ændringer der i Fts optik, havde betydning for enten Kommune eller PFA.

En ond-tros betragtning kunne derimod være relevant at påberåbe sig, såfremt Ft under sit interview med PFA den 7. december 2025 slet ikke have oplyst at han havde til hensigt at opholde sig i fyrværkeriudsalget, hvilket Ft var helt åben og ærlig omkring. Herudover skal det nævnes, at virksomhed 2 startede som en hobbyvirksomhed mellem to venner og siden udviklede sig til et anpartsselskab. Men hovedindkomsten for Ft har på intet tidspunkt ligget i virksomhed 2, men derimod i virksomhed 1, hvorfor Ft heller ikke har haft noget økonomisk incitament i at tilbageholde oplysninger herom.

Det gøres dermed endeligt gældende, at Ft ikke bevidst har afgivet urigtige oplysninger, fortiet væsentlige oplysninger eller udvist svigagtig adfærd overfor PFA, hvorfor Ft er berettiget at opretholde sin erhvervsevnetabsforsikring ved PFA.

Ad. Kontraktmæssige forpligtelser og grov illoyal adfærd

Det gøres gældende, at Ft i hele sygeperioden har udvist loyal adfærd overfor PFA og løbende medvirket til at oplyse sagen og loyalt forsøgt at vende tilbage til sit arbejde i takt med at helbredet kunne bære. Fts primære forpligtelse overfor PFA har for Ft omhandlet sin sygemelding fra virksomhed 1. PFA har ikke løftet bevisbyrden for at Ft på nogen måde har handlet illoyalt overfor PFA ligesom PFA heller ikke har dokumenteret væsentligheden af de af PFA påberåbte forhold.

Såfremt PFA skulle løfte denne bevisbyrde, så ville en primær betingelse være, at Ft bevidst om i ond tro havde tilbageholdt oplysninger om virksomhed 2, som betydeligt ville have haft væsentligt indflydelse på PFA ankerendelse af Fts erhvervsevnetab, hvilket PFA ikke har bevist.

Det bestrides herudover, at Ft har afgivet urigtige oplysninger om sin helbredssituation eller fysiske formåen i perioden fra skadens debut den 11. maj 2021 til sin raskmelding den 31. januar 2022, idet Ft sideløbende med den bedre helbredstilstand henover 2021, loyalt har oplyst om sit øgede timeantal i både virksomhed (1) og (2).

I forhold til Fts oplysningspligt gøres det gældende, at Ft ikke har tilsidesat sin oplysningspligt ved at tilbageholde oplysninger om markant bedring af sin erhvervsevne i tiden efter anmeldelsen af skaden den 12. juli 2021, herunder at have tilbageholdt oplysninger ved indlevering af funktions-evneskemaer den 8. august 2021.

Det gøres gældende, at Ft ved telefonsamtale af 16. december 2021, oplyste PFA om sin forestående tilstedeværelse i virksomhed (2) i perioden 18 – 27. december 2021, med henblik på at komme lidt væk hjemmefra og forestå let forekommende opgaver som kunne indeholdes i de 2 timers daglige arbejde som anmeldt til Kommunen.

At den let forekommende aktivitet, som Ft udførte i virksomhed (2), ikke af Ft blev sidestillet med erhvervsmæssig aktivitet hvorfor Ft ikke har modtaget vederlag herfor. PFA er ikke til sagen fremkommet med oplysninger, som viser gennemgående handlinger eller adfærd fra Fts side i en længere periode, i åbenbar modstrid med de oplysninger

ger som Ft tilvebragte PFA eller [by] Kommune under sin sygdomsperiode.

At de i sagen foreliggende lægelige oplysninger, sammenholdt med de omfattende sociale akter fra Kommunen, viser at Ft løbende deltog i opfølgningssamtaler med Kommunen, passede sin genoptræningsplan samt løbende orienteret omkring delvis genoptagelse af sit arbejde herunder nærmere redegørelse for antal af timer han arbejdede hver uge, samt løbende oplyst om opjustering af timeantallet i tråd med Fts bedrede helbredsstatus. Dette skal ses i sammenhæng med, at sygdommen og operationen gjorde Ft angst for om hjertet kunne holde til at komme tilbage på fuld tid.

Det gøres gældende, at Ft den 8. august 2021 fremsendte funktions-evneskemaer til PFA hvor Ft anførte, at han:

- *Manglede luft og ikke måtte foretage tunge løft,*
- *Ved fysisk aktivitet steg pulsen og at han manglede luft,*
- *Stadig var sygemeldt fra sit arbejde,*
- *Fravalgte sociale aktiviteter med familie pga skaden på stemmelæben,*
- *Fortsatte med genoptræning på [by] Sygehus frem til 15. september 2021*

PFA foretog sig herefter ikke yderligere før december 2021, hvor PFA, på baggrund af påståede mistænkelige forhold, hvor PFA iværksatte overvågning af Ft og det til trods for, at Ft ved telefonsamtale den 16. december 2021 med PFA loyalt oplyste, at han agtede at befinde sig i virksomheden (2) for at komme lidt væk hjemmefra og gå let til hånde.

Det gøres tillige gældende, at Ft hele tiden har været af den opfattelse, at hans blotte tilstedeværelse og lette indsats i Virksomhed (2) ikke var at sidestille med egentlig erhvervsaktivitet, men udelukkende drejede sig om det sociale aspekt samt at gå let til hånde med begrænsede opgaver sammenholdt med at komme lidt væk hjemmefra. Et forhold der hverken for Ft eller for folk i hans omgangskreds findes unaturligt.

Herudover skal det anføres, at Ft frikøbte ekstra medarbejdere til at forestå fyrværkeriudsalget i stedet for ham, fordi han netop i året 2021 var klar over, at han ikke kunne levere samme indsats som tidligere år. Et forhold der nærmere vil blive afdækket under hovedforhandlingen.

Ad. erhvervsmæssig aktivitet i Virksomhed (2)

Det er ubestridt, at Ft var til stede på adressen [by] Fyrværkeri (virksomhed 2), [by] [adresse] i perioden 18 - 23. december 2021 og igen i perioden 27. - 31. december 2021, hvor Ft gik løst til hånde i det omfang hans helbredstilstand tillod det.

Det gøres gældende at arbejdet udelukkende var af forfaldende og social karakter og i tråd med Fts daværende helbredssituation, hvilket understøttes af Fts indberetning af timesedler til Kommunen, der viste at Ft kunne arbejde 2 x 5 timer pr. uge i perioden. Der henvises i øvrigt til udtalelse fra udlejer [navn], hvor det tydeligt fremgår, at de tilstødende lokaler anvendtes til privat brug og ikke var en del af fyrværkeriudsalgets

butiksområde. Yderligere afklaring heraf vil fremkomme under hovedforhandlingen.

Det gøres gældende, at timeantallet på 2 x 5 timer ugentligt de facto afspejlede Fts egentlige arbejdsindsats, hvor Fts tilstedeværelse derudover udelukkende var af social karakter. Derudover skal det bemærkes, at Ft var i så helbredsmæssig bedring, at han allerede den 6. januar 2025 oplyste det ugentlige timetal til 25 timer.

Af den årsag blev åbningstiderne i Virksomhed (2) i december måned 2021 justeret, således de tydeligt afveg fra åbningstiderne i 2020 (**bilag 21**). Herved opstod også en skævdeling af arbejdstiden mellem Ft og medejer af Virksomhed (2), vidnet FM. Et forhold der nærmere vil blive belyst under hovedforhandlingen.

Det gøres gældende, at Ft i perioden 18. - 23. december 2021 samt 27 - 31. december 2021 har udført løst og forfaldende skåneopgaver under hensyntagen til sit daværende funktionsniveau, som ikke kan henføres som arbejde af erhvervsmæssig karakter.

Som det fremgår af de af PFA indhentede funktionsevneattester af 8. august 2021, anførte Ft, at han allerede i august måned 2021 var i stand til at: *"sidde på hug, ligge på knæ, bøje sig til siden og gå på ujævnt terræn men ikke kan bøje sig hverken forover eller bagover uden at det strammer i brystkassen"*. Det gøres gældende, at der mellem 8. august 2021 og til observationsperioden i slutningen af december var forløbet mere end fem måneder med fortsat genoptræning og bedring hvorfor Fts dermed i sagens natur var i tydelig bedring, men fortsat ikke fuldt funktionsdygtig i observationsperioden.

Det er væsentlig at bemærke, at Ft før og efter skaden, var et meget socialt og ekstrovert menneske, der igennem årene altid har set frem til kundekontakten i december måned, samværet med de andre i Virksomhed (2) lejede lokaler og miljøet omkring fyrværkeriudsalget. Det var netop årsagen til, at Ft, trods sine tidligere helbredsmæssige udfordringer og daværende angstpåvirkning omkring sit hjerte, alligevel valgte at være til stede i Virksomhed (2) i den korte periode i december 2021.

Det gøres gældende at Ft blot udførte forefaldende arbejde i en virksomhed der sæsonbetonet er i drift 10 dage om året og ikke udførte mere forefaldende arbejde end hans helbred tillod. Dette kan derfor ikke sidestilles med erhvervsmæssig virksomhed i den virksomhed (1) Ft sygemeldte sig fra, indberettede timer i forhold til og i det hele taget og under hele forløbet har opfattet som værende den virksomhed hele sygemeldingen drejede sig om. Herudover har Ft ikke oppebåret vederlag for sin deltagelse i fyrværkeriudsalget i den omtalte periode.

Det gøres derfor endeligt gældende, at Intet af ovenstående har været manøvre-dimensionerende for virksomhed (2) omsætning og har af Ft under ingen omstændigheder båret præg af erhvervsmæssig karakter og Ft har hverken haft til hensigt- eller været af den opfattelse, at de erlagte timer i eller omkring ejendommen [adressen] i de ti dage i december 2021, har været af andet end social karakter hvor han kunne gå til

hånde i et begrænset omfang og ved behov kunne slappe af i de tilstødende lokaler.

Der er, efter Fts opfattelse, milevidt fra det faktum at Fts i en virksomhed der ses i drift i 10 dage over et år, udførte forefaldende arbejde, til at konkludere at Ft derved bevidst, svigagtigt og uberettiget har forsøgt at snyde sig til ydelser fra PFA. Et forhold der i hvert fald fremstår udokumenteret og uden hold i virkeligheden.

Ad. Fts funktionsniveau

Det gøres da også gældende, at Fts reelle funktionsniveau følger af afspejlede det faktum, at der på tidspunktet for PFA' optagelser og aktivitetsrapport jf. **bilag O, P og R**, var en klar forbedring i forhold til den tilstand som Fts helbred befandt sig i, i forhold til funktionsniveauet umiddelbart efter operationen den 11. maj 2021 og tiden under og efter sin genoptræning.

Det fremgår da også, af overlæge [navn] statusbedømmelse af 2. november 2021, at det for Ft ville være fuldt ud muligt at genoptage erhvervsarbejdet, dog med forbehold for at passe på at løfte ting der var tungere end 20 kg.

På tidspunktet for overlægens statusbedømmelse, var der således gået mere end *fem en halv måned* fra indgrebet, samtidig med, at Ft passede sin planlagte genoptræning. Der er således ingen tvivl om, at Ft var i klar bedring og at dette også var oplyst til PFA forud for at Ft var tilstede i virksomhed (2) i december måned.

Det findes svært gennemskueligt i hvilken sammenhæng, det af PFA kan gøres gældende som diskrepant i forhold til, at Ft i december 2021 var til stede og udførte let forekommende opgaver i fyrværkeriudsalget i en kort periode på 10 dage. Der er efter Fts opfattelse heller ikke grundlag for at antage, at der skulle være forskel på Fts funktionsniveau på tidspunktet for PFA' optagelser og det Ft oplyste til PFA ved samtale den 7. december 2021 jf. **bilag 13**.

Herudover er det væsentligt at Ft allerede denne 6. januar 2022, og dermed kun 7 dage efter PFA observation den 31. december 2021, kun er forløbet syv dage og hvor Ft oplyste at hans ugentlige timetal blev forøget til 25 timer.

Ad. Adgangen til ophævelse af forsikringsdækningen

Ankenævnet for Forsikring afsagde kendelse af 5. marts 2023, og gav Ft medhold i, at PFA ikke var berettiget at ophæve Fts forsikringsdækning som følge af, at Ft ikke havde tilsidesat sine kontraktmæssige forpligtelser og ikke handlede groft illoyalt overfor PFA i forbindelse med afgivelse af oplysninger der væsentlig havde betydning for PFA.

Der henvises til tidligere kendelser i ankenævnet for forsikring **92.901** samt i **94.121**, hvor der i begge kendelser blev lagt vægt på, at der kræves en *vis grovhed* i forsikringstagers udviste adfærd, samt stilles *betydelige bevismæssige krav*. Bevismæssige krav som nævnet ikke anså de respektive selskaber havde løftet

og bevismæssige krav som nævnet ved deres afgørelse i nærværende sag (jf. bilag 1) heller ikke mener at PFA har løftet i tilstrækkelig grad.

Det gøres gældende, at det er PFA der skal løfte bevisbyrden for, at Ft svigagtigt har afgivet urigtige oplysninger i forhold til sin skade og efterfølgende rehabilitering, hvilket PFA ikke i tilstrækkelig grad ses at have løftet hvorfor Ft ikke har handlet imod forsikringsbetingelsernes § 4 og 3§ 12, henset til at Ft ikke var vidende om, at hans ejerskab af virksomhed 2, havde indflydelse på hans forsikringsdækning og da han blev spurgt herop, loyalt oplyste PFA om, at han havde tænkt sig at være til stede i virksomhed 2 i december måned. Herudover var Fts helbredstilstand i december måned i forbindelse med fyrværkeriudsalget i bedring på en måde, at de aktiviteter som PFA har optaget, ikke afviger fra, hvad Ft oplyste at være i stand til.

Det gøres endeligt gældende, at betingelserne for at kunne ophæve forsikringen som følge af svigagtig adfærd som minimum er, at der skal være tale om at forsikringstager bevidst har afgivet urigtige eller vildledende oplysninger for at opnå en uberettiget forsikringsdækning. Det afgørende må være om der har været forsæt. Herudover skal svigen være væsentlig og have haft afgørende indflydelse på, om forsikringen ville være tegnet, på hvilke vilkår om Fts skade ville være dækningsberettiget. Alle forhold som forsikringsselskabet skal løfte bevisbyrden for, hvilket PFA ikke i nærværende sag, ikke ses at have løftet.

Det bestrides dermed, at PFA var berettiget at ophæve Fts forsikringsdækning ved erhvervsevnetab med virkning fra 1. marts 2022, og gøres omvendt endelig gældende, at PFA ikke i tilstrækkelig grad har løftet bevisbyrden for, at Ft har handlet groft illoyalt og dermed væsentligt har tilsidesat sine kontraktmæssige forpligtelser overfor PFA.

Sammenfattende omkring ankenævnets kendelse af 15. marts 2023

Ft skal sammenfattende henvise til ankenævnets kendelse af 15. marts 2023 fremlagt som bilag 1. Af kendelsen er sammenfattende anført, at PFA ikke var berettiget at ophæve Fts forsikring.
..."

Sagsøgte, **PFA Pension**, har i påstandsdokument anført blandt andet:

" ...

2 SAGSFREMSTILLING OG ANBRINGENDER

...

2.4 Bemærkninger til Ankenævnet for Forsikrings kendelse af 15. marts 2023 (bilag 1)

2.4.1 Under sagens behandling ved Ankenævnet for Forsikring (herefter benævnt "ankenævnet") var det under pådømmelse, om Ft var berettiget til udbetaling af erhvervsevnetabsydelse i perioden fra karenperiodens udløb den 1. oktober 2021 til Fts raskmelding 31. januar 2022. Dette skyldes, at Ft under sagen

ved ankenævnet havde nedlagt påstand om udbetaling af erhvervsevnetabsydelser. I den forbindelse fandt ankenævnet ikke, at Ft havde bevist, at Fts midlertidige erhvervsevne i perioden 12. oktober 2021 til 31. januar 2022 havde været nedsat med mindst halvdelen. Ankenævnet kunne derfor ikke kritisere, at PFA havde afvist at udbetale helbredsbedingede ydelser for den pågældende periode.

- 2.4.2 I forbindelse med ankenævnets vurdering lagde ankenævnet blandt andet vægt på følgende forhold (bilag 1, side 41f.):
...
- 2.4.3 Det skal nævnes, at PFA under sagen for ankenævnet havde opfordret Ft til at fremlægge de omtalte økonomiske oplysninger, hvilket Ft undlod. Det skal også nævnes, at ankenævnet for så vidt angår den første observationsperiode fra den 18. december 2021 til den 22. december 2021 lægger til grund, at Ft i denne periode var aktiv med erhvervsrelaterede aktiviteter i 38,5 timer, selvom PFA's observationsrapporter og aktivitetsrapporter viser, at Ft i denne periode var erhvervsaktiv i 39,5 timer. Ankenævnet har således formentlig ved en fejl undladt at medregne den arbejdstid, som Ft havde i en typehusvirksomhed i [by], bilag P, side 16 og 17.
- 2.4.4 Uanset at ankenævnet med henvisning til ovennævnte graverende forhold (jf. citatet fra ankenævnets kendelse ovenfor) nåede frem til, at Ft ikke var berettiget til erhvervsevnetabsydelser, fandt ankenævnet alligevel ikke, at PFA havde fremlagt tilstrækkeligt bevis for, at Fts adfærd havde været "*af en sådan illoyal karakter*", at PFA på den baggrund havde været berettiget til at ophæve hans forsikringsdækning pr. 1. marts 2022. Dette var og er PFA uenig i, hvorfor PFA anfægtede kendelsen. I den forbindelse redegjorde PFA udførligt for baggrunden for anfægtelsen. Der henvises i det hele til brev af 5. april 2023, bilag 2.
- 2.4.5 Om baggrunden for PFA's anfægtelse bemærkes det særligt, at det savner mening, at ankenævnet på den ene side udtalte, at Fts havde bragt sig i en bevismæssig vanskelig situation, idet ankenævnet lagde PFA's observationer til grund, herunder at Ft havde erhvervsarbejde svarende til et fuldtidsarbejde, navnlig i [by] Fyrværkeri. På den anden side udtalte ankenævnet samtidig i forbindelse med sin vurdering af, at PFA ikke kan ophæve forsikringen, at Ft den 16. december 2021 oplyste til PFA's sagsbehandler, at Ft arbejdede to timer om dagen, men at han i øvrigt blot opholdt sig ved fyrværkeriudsalget for at "*komme lidt væk hjemmefra*". I forbindelse med sin vurdering af, om PFA var berettiget til at undlade at udbetale erhvervsevnetabsydelser, lagde ankenævnet således til grund, at Ft rent faktisk udførte erhvervsaktiviteter i [by] Fyrværkeri af betydeligt omfang, hvilket PFA's observationsmateriale da også viser, mens ankenævnet nåede frem til den modsatte konklusion i forbindelse med sin vurdering af PFA's ophævelse af Fts erhvervsevnetabsforsikring. At ankenævnet nåede frem til sidstnævnte

konklusion er i øvrigt i strid med ankenævnets egen praksis, hvorefter forsikringstagerens ophold i den bygning, hvor forsikringstagerens virksomhed ligger, skaber en formodning for, at forsikringstageren udfører aktiviteter af erhvervsmæssig karakter, jf. også afsnit 2.5.2.2 nedenfor.

- 2.4.6 På den baggrund gøres det gældende, at retten - uanset ankenævnet kendelse - bør give PFA medhold i, at erhvervsevnetabsforsikringen kan ophæves pr. 1. marts 2022.

2.5 Fts bemærkninger i stævningen og replikken

2.5.1 Betingelserne for ophævelse af erhvervsevnetabsforsikringen

- 2.5.1.1 PFA bemærker, at et forsikringsselskab kan ophæve en forsikrets erhvervsevnetabsforsikring på baggrund af almindelige obligationsretlige principper, såfremt selskabet kan løfte bevisbyrden for, at forsikrede har handlet illoyalt overfor selskabet.

- 2.5.1.2 Af retspraksis fremgår det, at PFA for at kunne ophæve erhvervsevnetabsforsikringen udelukkende skal bevise, at Fts oplysninger om omfanget af nedsættelsen af hans erhvervsevne må anses for at have været afgivet mod bedre vidende, og han herved har handlet illoyalt. PFA skal således ikke bevise, at der foreligger "en vis grovhed" eller lignende, selvom Ft forudsætter dette i stævningen. Uanset dette er det stadig PFA's klare vurdering, at den af Ft udviste illoyalitet kan karakteriseres som grov.

2.5.2 Fts arbejde hos [by] Fyrværkeri

- 2.5.2.1 I stævningen anerkender Ft, at han var til stede ved [by] Fyrværkeri i det omfang, som observationsmaterialet i sagen dokumenterer, og dermed i det betydelige omfang, som beskrives ovenfor i afsnit 2.3.22. På trods af dette - og på trods af ankenævnets præmisser om, at Ft har udført erhvervsrelaterede aktiviteter i [by] Fyrværkeriudsalg med mellem 32 og 46 timer om ugen - bestrider Ft, at PFA's observationer dokumenterer reelt erhvervsarbejde. Ifølge Ft dokumenterer observationerne udelukkende, at han gik "løst til hånd" og udførte "forefaldende skåneopgaver". Videre henviser Ft til, at hans tilstedeværelse hos [by] Fyrværkeriudsalg navnlig var af social karakter, og at han anvendte visse af lokalerne i den ejendom, hvorfra fyrværkerisalg blev udført, til at deltage i det sociale sammenhold og slappe af efter behov. I den forbindelse henviser Ft til fotos af de nævnte lokaler samt en udtalelse fra udlejer Tor-kild Jull, begge fremlagt af Ft som bilag 15.

- 2.5.2.2 Når Ft opholder sig i sin egen virksomhed/på sin arbejdsplads, skaber dette en formodning for, at Ft så også udfører erhvervsarbejde i dette tidsrum. Dette følger af både retspraksis og praksis fra ankenævnet. Af denne praksis fremgår det også, at det forhold, at forsikringstageren ejer 50 % af virksomheden, yderligere styrker formodningen for, at forsikringstageren rent faktisk udfører

erhvervsarbejde. I nærværende sag ejer Ft som bekendt 50 % af [by] Fyrværkeri, hvilket Ft da også anerkender i stævningen.

- 2.5.2.3 Derudover må PFA atter fremhæve det foreliggende observationsmateriale, der bekræfter, at Ft rent faktisk havde et betydeligt aktivitets- og funktionsniveau med erhvervsarbejde i [by] Fyrværkeriudsalg, jf. gennemgangen i afsnit 2.3.20-2.3.26 ovenfor. Der er intet i det foreliggende observationsmateriale, der tyder på, at Ft blot løste forefaldende skåneopgaver, eller at Ft i det væsentligste opholdt sig i et baglokale for at slappe af. Dette understøttes i øvrigt af den kendsgerning, at Ft samtlige af de dage i fyrværkeriudsalgsperioden, hvor PFA observerede Ft, var at finde ved [by] Fyrværkeriudsalg, i fire af dagene endda mellem 10 og 12 timer. Fts tilstedeværelse må således have været nødvendig for driften af fyrværkeriforretningen, hvor der da også var ganske travlt til tider. Af samme årsag bestrides det, at Ft ikke burde have været vidende om, at hans ejerskab af [by] Fyrværkeriudsalg kunne have betydning for PFA's vurdering af Fts erhvervsevne, selvom Ft hævder det modsatte i replikken.
- 2.5.2.4 Af observationsrapporten, bilag P, s. 33 og 34, fremgår det således, at der den 30. december 2021 var for mange kunder i fyrværkeriforretningen i forhold til de dagældende coronarestriktioner. Videre kan PFA henvise til bilag P, side 17 og 18, hvoraf det fremgår, at der den 22. december 2021 ankom en del kunder til fyrværkeriforretningen, hvilket førte til, at Ft kom ud fra et baglokale for at spørge kunderne, om der var noget, han kunne hjælpe med. PFA kan også henvise til observationsrapportens side 21 og 22, hvoraf det fremgår, at Ft den 27. december 2021 deltog i en fyrværkeriopvisning, hvor mange mennesker deltog.
- 2.5.2.5 I øvrigt undrer PFA sig over, at Ft i stævningen gør gældende, at Ft navnlig var til stede i [by] Fyrværkeriudsalg for at være en del af det sociale sammenhold, når han i funktionsevneskemaerne til PFA, bilag E, oplyste, at Fts sygdom påvirkede hans sociale samvær med andre, herunder familie og venner, "meget".
- 2.5.2.6 I replikken tillægger Ft det tilsyneladende særlig betydning, at Ft angiveligt havde lejet de lokaler, hvorfra [by] Fyrværkeriudsalg drev virksomhed. Om lokalerne var lejede eller ejede, ændrer ikke på, at Ft drev erhvervsaktivitet fra lokalerne i det af PFA dokumenterede omfang, og at han derfor har afgivet urigtige oplysninger vedrørende omfanget af sine erhvervsaktiviteter.
- 2.5.3 Den øvrige arbejdskraft i [by] Fyrværkeri
- 2.5.3.1 Ft gør gældende, at der i 2021 var frikøbt ekstra medarbejdere til at forestå fyrværkeriudsalget i stedet for Ft, og at der i december 2021 var en "skævdeling" af arbejdstiden mellem

Ft og den anden medejer af [by] Fyrværkeri, FM.

2.5.3.2 I den forbindelse har Ft fremlagt fakturaer for leje af arbejdskraft og varebil fra både Entreprenør [firmanavn] ApS og [firma] ApS, bilag 16. Ydermere har Ft med sit bilag 16 fremlagt en e-mail dateret den 22. marts 2022 (efter det tidspunkt, hvor Ft blev bekendt med PFA's observationer) fra Fts revisor, [navn], hvor der blandt andet redegøres for [by] Fyrværkeriudsalgs omkostninger til medarbejdere.

2.5.3.3 Det bestrides ikke, at der i [by] Fyrværkeri var andre mennesker til stede, der deltog i fyrværkerisalg i december 2021. I stævningen synes Ft dog at påstå, at det nærmest var alle andre end Ft, der deltog i arbejdet. Det gøres gældende, at tilstedeværelsen af den øvrige arbejdskraft ikke viser Fts manglende tilstedeværelse og udførelse af arbejde i forbindelse med fyrværkerisalg. Særligt observationsmaterialet viser, at Ft uanset de øvrige medhjælpere spillede en betydelig rolle i forbindelse med driften af [by] Fyrværkeriudsalg, hvorfor Ft netop ikke har dokumenteret, at hans erhvervsevne var nedsat som påstået. I den forbindelse skal det også fremhæves, at Ft den 19. december 2021 blev observeret som den eneste i fyrværkeri-forretningens salgsløse, hvor han ekspederede en kunde, bilag P, s. 6.

2.5.3.4 PFA noterer sig, at revisor [navn] i bilag 16 oplyser, at der i 2021 ikke blev sendt regning på Fts arbejdsindsats. Det bemærkes, at det er sagen uvedkommende, hvorvidt og hvordan Ft blev aflønnet, og i hvilket år aflønningen eventuelt måtte have fundet sted. Det skal dog fremhæves, at det af revisor [navn] e-mail fremgår, at Ft også i 2020, dvs. før Fts aortadissektion, arbejdede gratis, hvilket skete på baggrund af et ønske om at konsolidere selskabet. Dette ønske kan muligvis begrunde, at der heller ikke i 2021 blev sendt regning på Fts ellers ganske betydelige arbejdsindsats i forbindelse med fyrværkerisalg.

2.5.3.5 PFA noterer sig, at fyrværkeriudsalgets åbningstider i 2021 generelt set var begrænset i forhold til åbningstiderne i 2020, bilag 21. Det er udokumenteret, at disse ændringer skyldtes Fts sygdomsforløb i 2021. Det bestrides naturligvis ikke, at Ft den 11. maj 2021 fik en aortadissektion, og at dette medførte akut operation. Som det fremgår af gennemgangen ovenfor i afsnit 2.3.28, viser de lægelige akter i sagen dog, at Ft allerede den 10. juni 2021 oplevede klar bedring, og som bekendt oplyste overlæge [navn] allerede den 2. november 2021, halvanden måned før fyrværkeriudsalgets start, at det "fuldt ud" var muligt for Ft at genoptage erhvervsarbejdet. Med henvisning til særligt observationsmaterialet ses det, at det da også var dette, som Ft både magtede og faktisk valgte at gøre.

2.5.4 Fts oplysningspligt

- 2.5.4.1 I stævningen gør Ft opmærksom på, at Ft "allerede i august måned 2021", dvs. i funktionsevneskemaerne til PFA, bilag E, oplyste, at Ft kunne sidde på hug, ligge på knæ, bøje sig til siden og gå på ujævnt terræn, men at han ikke kunne bøje sig hverken forover eller bagover uden at det strammede i brystkassen. Videre bemærker Ft, at PFA herefter ikke foretog sig yderligere, førend PFA igangsatte observationer af Ft i december 2021.
- 2.5.4.2 Indledningsvist bemærkes det, at PFA naturligvis ikke har ophævet erhvervsevnetabsforsikringen på baggrund af Fts oplysninger om hans muligheder for at sidde på hug, ligge på knæ, bøje sig til siden og gå på ujævnt terræn, men derimod navnlig på baggrund af Fts urigtige og mangelfulde oplysninger om hans omfattende erhvervsaktiviteter i [by] Fyrværkeri. Det er i øvrigt ikke korrekt, at PFA ikke foretog sig yderligere i tiden fra indsendelse af funktionsevneskemaer til igangsætning af observationerne, idet PFA inden da gennemførte telefonsamtaler med Ft, bilag J, hvor Ft dog valgte at afgive urigtige oplysninger.
- 2.5.4.3 Om Fts oplysningspligt skal det fremhæves, at det udtrykkeligt fremgår af § 12 i de gældende forsikringsbetingelser, bilag C, s. 5, at Ft havde pligt til at oplyse det til PFA, såfremt Fts situation ændrede sig.
- 2.5.4.4 Som det fremgår af ovenstående afsnit 2.3.26 og 2.3.29 oplyste Ft ikke af egen drift PFA om sit bierhverv i [by] Fyrværkeri, ligesom Ft undlod at korrigere sine oprindelige oplysninger til PFA, som de fremgår af Fts anmeldelse af 12. juli 2021 og funktionsevneskemaerne af 8. august 2021, der som bekendt ~~intet~~ oplyste om [by] Fyrværkeri. Dette selvom Ft i forbindelse med sagen for ankenævnet anerkendte, at han rent faktisk har solgt fyrværkeri siden 2018, bilag 1, side 2, afsnit 3. Af samme årsag bestrides det, at Ft skulle have opfyldt sin loyale oplysningspligt overfor PFA ved at fremsende funktionsevneskemaerne til PFA, bilag E.
- 2.5.4.5 I stævningen og replikken gør Ft også gældende, at Ft i forbindelse med telefonsamtalen med PFA's sagsbehandler den 16. december "loyalt oplyser, at han agter at befinde sig i [[by] Fyrværkeri] (...)", og at Ft havde behov for at "komme lidt væk hjemmefra". Med henvisning til det udførlige referat fra telefonsamtalen, bilag J, skal PFA minde om, at det først var efter, at PFA's sagsbehandler i forbindelse med telefonsamtalen den 16. december 2021 konfronterede Ft med den manglende oplysning om [by] Fyrværkeriudsalg, at Ft orienterede PFA om arbejdet med fyrværkerisalg. Her valgte Ft dog igen at afgive urigtige oplysninger ved at oplyse, at dette arbejde kunne indeholdes i de to timer om dagen, han havde aftalt med kommunen, og at han i øvrigt ikke selv skulle sælge.

- 2.5.4.6 Det bestrides således, at Ft med telefonsamtalen den 16. december 2021 opfyldte sin oplysningsforpligtelse overfor PFA.
- 2.5.4.7 I stævningen, f.eks. side 5 nederst, påstår Ft endvidere, at Ft har handlet loyalt overfor PFA ved løbende at indberette arbejdstider til Jobcenter [by], jf. ovenstående gennemgang i afsnit 2.3.15. PFA er bekendt med, at Ft løbende indberettede arbejdstider til *kommunen*. Dette ændrer dog ikke på den kendsgerning, at Ft valgte at undlade at indberette sine reelle arbejdstider til PFA, herunder arbejdet i forbindelse med sit bierhverv i [by] Fyrværkeriudsalg. Det ændrer heller ikke på den kendsgerning, at heller ikke de indberettede oplysninger til kommunen stemmer overens med Fts reelle erhvervsaktivitet som dokumenteret af PFA's observationer, jf. ovenfor i afsnit 2.3.27. Ft oplyser i replikken, at han på tidspunktet for PFA's observationer "*oplevede en klar forbedring*". Dette underbygger blot, at Ft afgav urigtige eller mangelfulde oplysninger om sit funktionsniveau, idet han ikke af egen drift orienterede PFA om den pågældende forbedring i forbindelse med PFA's vurdering af, om Ft var berettiget til erhvervsevnetabsydelse.
- 2.5.4.8 Dertil kommer, at Ft heller ikke oplyste kommunen om sit arbejde i [by] *Fyrværkeri*, men udelukkende orienterede kommunen om sit arbejde som tømrer i [firma] ApS, jf. oplysningsskemaet til kommunen, bilag 6, s. 32-34, journalnotatet i bilag M, s. 6, samt bilag O, s. 23. I forbindelse med sagen for ankenævnet erkendte Ft da også, at han skulle arbejdsprøves i [firma] ApS ("*virksomhed (1)*") og dermed ikke i [by] Fyrværkeri ("*virksomhed (2)*"), jf. bilag 1, side 4 øverst. Det er således faktisk forkert, når Ft i stævningens side 5 nederst skriver, at han loyalt har oplyst om sit øgede timetal i både [firma] ApS og [by] Fyrværkeri. Selvom både [by]Fyrværkeri og [firma] ApS er virksomheder, der er ejet af Ft, og selvom virksomhederne er beliggende på samme adresse, bemærkes det, at der er tale om to separate virksomheder med forskellige CVR-numre, formål, branchekoder med videre, jf. de to udskrifter fra virksomhedsregisteret, som Ft har fremlagt, bilag 4 og 5. Ft skulle således have oplyst kommunen om sine aktiviteter i begge virksomheder, ikke kun i [firma] ApS.
- 2.5.4.9 For så vidt angår Fts oplysninger til kommunen skal det ligeledes bemærkes, at oplysningerne om, at Fts arbejdstid var 8 timer ugentligt og senere 25 timer ugentligt, jf. afsnit 2.3.15, først blev afgivet efter, at PFA i forbindelse med opfølgningssamtalen den 16. december 2021 havde konfronteret Ft med de manglende oplysninger om fyrværkerisalg. For så vidt angår Fts aftale med kommunen om, at Ft havde sidste sygedag den 31. januar 2022, afsnit 2.3.15, skal det ligeledes bemærkes, at Ft først indgik denne aftale med kommunen den 19. januar 2022 og dermed *to dage efter*, at Ft den 17. januar 2022 var blevet klar over, at han blev observeret af PFA, idet PFA's obser-

vatør blev afdækket og præsenterede sig denne dag, jf. observationsrapporten fra dagen, bilag P, s. 37.

- 2.5.4.10 Heller ikke til samtalerne med kommunen den 6. januar 2022, bilag O, s. 18, og 19. januar 2022, bilag O, s. 7-10, fandt Ft anledning til at nævne [by] Fyrværkeri, som Ft ellers havde været særdeles aktiv i kort tid forinden, jf. PFA's observationsmateriale. Til disse samtaler med kommunen nævnte Ft blot, at Ft havde fået noget arbejde ind, hvor Ft skulle "*køre rundt og tage nogle billeder*".
- 2.5.4.11 På den baggrund bestrides det, at Ft i kraft af sin dialog med Jobcenter [by] skulle have opfyldt sin oplysningspligt overfor PFA, tværtimod.

3 SAMMENFATTENDE ANBRINGENDER

- 3.1 På baggrund af ovenstående gøres det gældende, at PFA har løftet bevisbyrden for, at Ft bevidst har afgivet væsentligt urigtige oplysninger om omfanget af nedsættelsen af sin erhvervsevne i forbindelse med PFA's vurdering af, om Ft var berettiget til erhvervsevnetabsydelse. Subsidiært, at Ft i strid med sin oplysningspligt overfor PFA har tilbageholdt oplysninger om, at Fts erhvervsevne blev markant forbedret i tiden efter indsendelsen af anmeldelsen af 12. juli 2021 til PFA samt funktionsevneskemaerne af 8. august 2021, herunder har Ft også tilbageholdt oplysninger om sine aktiviteter i [by] Fyrværkeri.
- 3.2 Ft har således tilsidesat sine kontraktretlige pligter over for PFA, herunder sin loyale samarbejds- og oplysningspligt. Det gøres derfor gældende, at PFA er berettiget til at ophæve Fts erhvervsevnetabsforsikring med virkning pr. 1. marts 2022, som sket. Derfor bør PFA frifindes.
- ..."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen og har i det væsentlige procederet i overensstemmelse med det ovenfor anførte.

Rettens begrundelse og resultat

Det er ubestridt, at Ft i perioden fra den 18. til den 23. december 2021 og igen fra den 27. til den 31. december 2021 opholdt sig på firmaadressen for [by] Fyrværkeri, hvor han er medejer, i forbindelse med salg af nytårskrudt. Der er enighed om, at de fremlagte observationsrapporter, der bygger på en fysisk overvågning af Ft i det offentlige rum og i salgslokalet hos [by] Fyrværkeri, og som indeholder samtidige notater om hans færden og adfærd, kan lægges til grund ved sagens afgørelse.

Det følger af forsikringsbetingelsernes § 12, at forsikrede straks skal orientere PFA Pension om enhver ændring, der kan have betydning for blandt andet PFA Pensions vurdering af, om betingelserne for udbetaling af midlertidig fagrelateret erhvervsevnenedsættelse efter § 9 er opfyldt. Det er udtrykkeligt angivet, at oplysningspligten indtræder ved hel eller delvis raskmelding og ved ændringer i arbejdstiden samt ændringer i øvrigt, der kan have betydning for aftaleforholdet med PFA Pension.

Det er ubestridt, at Ft hverken ved afgivelsen af helbredserklæringen den 12. marts 2020 eller ved skadesanmeldelsen den 12. juli 2021, skønt direkte forespurgt om bierhverv og ulønnet arbejde, har oplyst om den erhvervsmæssige aktivitet, som han siden 2018 har udfoldet i [by] Fyrværkeri. Dette til trods for, at det efter de afgivne forklaringer i sagen må lægges til grund, at Ft i årene forud for skadestidspunktet har haft en væsentlig arbejdsbyrde i selskabet i løbet af perioden for salg af nytårskrudt.

Retten finder, at observationsrapporterne med tilhørende videooptagelser og observatøernes forklaringer giver et klart billede af et ubesværet fysisk aktivitets- og funktionsniveau hos Ft. På den baggrund lægges det til grund, at han har haft flere sammenhængende dage med en samlet erhvervsaktivitet, som væsentligt overstiger det timetal, han har oplyst til Jobcenter [by] og til PFA Pension. Det må endvidere lægges til grund, at Ft har undladt at oplyse PFA Pension om den bedring i hans funktionsniveau, der indtrådte siden afgivelsen af funktionsevneskemaet den 8. august 2021, og at han må have vidst, at dette havde betydning for PFA Pensions sagsbehandling. Den omstændighed, at Ft den 6. januar 2022 meddelte jobcenteret, at han havde øget sit timetal til 25 timer pr. uge, underbygger, at de tidligere afgivne oplysninger var ufuldstændige og misvisende ved årets udgang, ligesom det svækker troværdigheden af forklaringerne fra Fts forretningspartner FM og hans kammerat [navn], som har forklaret, at Ft havde en beskeden arbejdsevne blot en uge tidligere.

Retten finder efter en samlet vurdering af bevisførelsen, at PFA Pension har godtgjort, at Ft bevidst har undladt at opfylde sin forpligtelse til loyalt at afgive korrekte og dækkende oplysninger om sin helbredsmæssige formåen og faktiske erhvervsaktivitet til PFA Pension i strid med forsikringsbetingelserne og den almindelige obligationsretlige loyalitetspligt over for PFA Pension; dels i forbindelse med tegningen af forsikringen og skadesanmeldelsen, og navnlig under samtalerne med sagsbehandleren den 7. og 16. december 2021, hvor Ft havde en særlig anledning til at berigtige de ufuldstændige og misvisende oplysninger om ham. Som følge heraf finder retten, at PFA Pension var berettiget til at ophæve Fts erhvervsevnetabsforsikring som sket med virkning fra den 1. marts 2022.

Sagsomkostningerne fastsættes efter sagens udfald, værdi og forløb, herunder at hovedforhandlingen har været halvanden retsdag, til dækning af PFA Pensions udgifter til advokatbistand med 45.000 kr. PFA Pension er ikke momsregistreret, hvorfor beløbet er inkl. moms.

THI KENDES FOR RET:

PFA PENSION, FORSIKRINGSAKTIESELSKAB. frifindes.

Ft skal til PFA PENSION, FORSIKRINGSAKTIESELSKAB. betale sagsomkostninger med 45.000 kr.

Beløbet skal betales inden 14 dage.

Sagsomkostningerne bliver forrentet efter rentelovens § 8 a.

Vejledning

Retten har afsagt dom i sagen.

Hvis du er utilfreds med afgørelsen, kan du som udgangspunkt anke (klage over) dommen til landsretten. Hvis du kun er utilfreds med dommens afgørelse om sagsomkostninger, kan du kære (klage over) denne del af afgørelsen til landsretten.

Ikke alle afgørelser kan ankes eller kæres

Du kan kun anke dommen, hvis forskellen mellem byrettens dom og det resultat, du ønsker at opnå i landsretten, er over 50.000 kr. Hvis forskellen er mindre, skal du have tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for at anke.

Landsretten kan afvise at behandle en ankesag, hvis landsretten vurderer, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten.

Du kan kun kære afgørelser om sagsomkostninger, hvis omkostningsbeløbet er fastsat til mere end 50.000 kr., eller hvis retten har bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger, og du kræver, at modparten skal betale mere end 50.000 kr. I andre situationer kan du kun kære omkostningsafgørelsen, hvis du får tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Frister for at anke og kære

Fristen for at anke er **4 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan anke uden en tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **4 uger**.

Fristen for at kære omkostningsafgørelsen er **2 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan kære afgørelsen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **2 uger** fra dommens dato.

Sådan gør du, hvis du vil anke eller kære

Du kan anke dommen på minretssag.dk ved at trykke på knappen "Opret appel" og derefter vælge "Anke" og følge vejledningen. Hvis du vil kære omkostningsafgørelsen, skal du vælge "Kære" og følge vejledningen.

Du kan læse mere på domstol.dk.

Hvis du ønsker at søge om tilladelse til anke eller kære, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet på www.procesbevillingsnaevnet.dk eller mail til post@procesbevillingsnaevnet.dk eller post@pbn.dk. Procesbevillingsnævnet har adresse på Store Kongensgade 1, 2. sal, 1264 København K. Du kan ikke indlevere ansøgningen på minretssag.dk.

Publiceret til portalen d. 17-10-2025 kl. 13:00

Modtagere: Advokat (L) Elin Brodorf Rønnemose, Sagsøger Ft,
Advokat (H) Torben Bondrop

RETEN I GLOSTRUP DOM

afsagt den 15. januar 2026

Sag [REDACTED]

FT

Advokat

mod

Velliv, Pension & Livsforsikring A/S
(advokat Jesper Ravn)

Denne afgørelse er truffet af dommer Ulrik Finn Jørgensen.

Sagens baggrund og parternes påstande

Retten har modtaget sagen den 9. januar 2023.

Sagen vedrører, om sagsøgeren opfylder betingelserne for udbetalinger i henhold til en erhvervsevnetabsforsikring tegnet hos sagsøgte, og om forsikringsselskabet har været berettiget til at ophæve aftalen.

[REDACTED] FT har nedlagt følgende påstande:

Principal:

Sagsøgte skal anerkende, at sagsøgeren er berettiget til udbetaling af invalidepension og præmiefritagelse i henhold til forsikringsaftalenummer [REDACTED] fra den 1. november 2021 og indtil videre.

Subsidiært:

Sagsøgte skal anerkende, at sagsøgte var uberettiget til at ophæve forsikringsaftale [REDACTED] pr. 1. november 2021.

Mere subsidært:

Sagsøgte skal anerkende, at sagsøgte er uberettiget til at kræve tilbagebetaling af forsikringsydelse og præmiefritagelse fra den 20. april 2021 til den 31. oktober 2021.

Velliv, Pension & Livsforsikring A/S har nedlagt påstand om frifindelse.

Oplysningerne i sagen

Sagsøgeren FT er uddannet automekaniker og har arbejdet som sådan i en årrække. I 2003 blev han i forbindelse med et jobskifte omfattet af den nye arbejdsgivers pensionsaftale med Velliv (tidligere Nordea liv og pension). Denne pensionsordning gav ret til udbetalinger og præmiefritagelse ved 50 % nedsættelse af erhvervsevnen.

Ved brev af 14. september 2006 fra Nordea blev FT tilkendt præmiefritagelse og udbetaling af invalidepension. Det fremgår af brevet blandt andet:

Vi har modtaget akter fra "By1" Rygcenter, Speciallægeerklæring af 24. august 2006. samt din erklæring og lægeattest.

Du har ret til præmiefritagelse og udbetaling af invalidepension fra karensperiodens udløb den 1. juni 2006 og foreløbig frem til den 1. januar 2007. For meget indbetalt præmie vil blive returneret.

Udbetaling af invalidepension for perioden 1. juni 2006 og frem til 31. juli 2006 vil blive udbetalt til din arbejdsgiver i henhold til firma-kontrakten. Udbetaling af invalidepension fra den 1. august og frem vil blive udbetalt til dig, idet vi har faet oplyst, at du den 31. august 2006 er fratrådt.

Ved vores vurdering har vi lagt vægt på din erklæring, lægeattest og speciallægeerklæringen af 24. august 2006. Heraf fremgår det, at du har smerter i nakke og skuldre. Du lider desuden af tinnitus, og dit sygdomsforløb har medført depression. Du følger i øjeblikket behandling hos egen læge og på Privathospitalet [REDACTED].

Præmiefritagelsen og udbetalingen af invalidepension er løbene blevet forlænget.

FT blev pr. 26. maj 2008 af Y Kommune bevilget fleksjob på grundlag af en arbejdsprøvning. Der blev samtidig bevilget

løntilskud med 2/3 til ansættelse hos "Taxa" med 12-14 timer om ugen.

Det fremgår af evalueringen af arbejdsprøvningen blandt andet:

Fremmøde FT er mødt ind til tiden kl. 08.00 hver dag, gerne lidt før. FT holder pauser med de andre, og har kun været fraværende en dag efter aftale. Fremmødet har været helt tilfredsstillende Første dag til kl. 12.00. hvilket viste sig at være for meget, og efterfølgende til ca. kl. 10 00. hvor han har været fuldt effektiv Han har dog de sidste 4 uger kunne arbejde til ved en 10 30 - 11 15. men hvor hans effektivitet vurderes at være omkring en 30-35% af hvad normen er. FT har som tidligere beskrevet været 100% effektiv i de første 2 timer af sin arbejdsdag. Kvaliteten af arbejdet har været i top, og han har fuldt levet op til det der svarer til normen De efterfølgende 30-75 minutter daler effektiviteten til ca. en tredjedel. Svarer kvalifikationer og indsats til at pågældende kan udføre nogen form for arbejde på ordinære vilkår? Nej. Alene ud fra praktikken er FT kun effektiv til det der svarer til ca. 12-14 timer om ugen.

Det fremgår af en speciallægeerklæring fra en overlæge i reumatologi og rehabilitering af 24. maj 2011 udarbejdet til brug for Nordea Liv og Pension blandt andet:

Patienten har hele tiden trænet flittigt og medvirket aktivt og motiveret ved alle arbejdsprøvnings og revalidering til værkfører. Han har arbejdet som værkfører i 4 år, indtil sygemelding i 2006. Det tyder på arbejds motivation og viljestyrke. Nuværende fleksjob har han haft siden 2008. Det opfylder alle ovennævnte skånehensyn og han er glad for arbejdet. Men kan klare højst 12/2 time pr. uge pga ovennævnte smerter.

Det er derfor ikke realistisk at forvente en højere arbejdsevne fremover.

Velliv anmodede senest i 2021 FT udfylde nogle erklæringer. FT oplyste den 6. januar 2021 i besvarelsen blandt andet, at han uændret var ansat i fleksjob i 12,5 timer om ugen i "Autoværksted". På grundlag heraf vurderede Velliv, at FT fortsat var berettiget til præmiefritagelse og udbetaling af invalidepension.

Velliv observerede i en periode fra den 19. april 2021 FT arbejdsplads. Observationerne viste, at FT opholdt sig på arbejdspladsen mere end normal fuld arbejdstid og foretog reparation af biler, prøve-

kørsel af biler og betjening af kunder. Hovedparten af tiden viste observationerne alene, at FT befandt sig på arbejdspladsen, men ikke hvad han foretog sig, da der kun blev observeret udendørs.

Velliv har endvidere udearbejdet en Osint(open source intelligence)-rapport, hvor man på navnlig Facebook har fundet opslag, der ifølge rapporten vise, at FT i 2011 kørte i bil til LeMans i Frankrig, at han i 2012 var ude at cykle, at han i 2021 fældede et træ, at han i 2012 tilsyneladende skulle opføre en terrasse, at han i 2021 "skulle samle et par køretøjer", at han i 2016 tilsyneladende var til koncert i Parken og i Herning og i 2017 i Århus, at han i 2018 var på automesse i Fredericia. Det indgår også i rapporten, at FT ifølge en avisartikel fra 2017 blev ansat som bestyrer af "Autoværksted". Det fremgår af en artikel fra 2018, at han var ejer af "Autoværksted" og af en annonce fra 2019, at han var medejer.

Den 30. september 2021 skrev Velliv til FT blandt andet:

Vi foretager løbende en gennemgang og vurdering af de sager, hvor der udbetales ydelser i forbindelse med nedsat erhvervsevne. Vi har undersøgt, om du fortsat er berettiget til udbetaling ved nedsat erhvervsevne og fritagelse for indbetaling.

Det er vores umiddelbare vurdering, at du ikke længere opfylder betingelserne for at modtage udbetaling ved nedsat erhvervsevne samt fritagelse for indbetaling. Vi vurderer, at der ikke længere er dokumentation for, at din erhvervsevne er nedsat i dækningsberettiget omfang.

Det er vores vurdering, at der er en ganske betydelig uoverensstemmelse mellem dine oplysninger til os, de læger, som har undersøgt dig og til offentlige instanser, sammenholdt med de undersøgelser, vi har foretaget, og den dokumentation vi i den forbindelse har indsamlet i form af oplysninger fra åbne kilder på internettet, observationsrapporter, foto- og videooptagelser.

Henset til den foreliggende dokumentation om diskrepans og sagens samlede oplysninger, er det vores vurdering, at du har forsøgt at skjule oplysninger om dit reelle funktionsniveau, dine gener i ryggen samt din faktiske erhvervsaktivitet. Diskrepansen er udtryk for en sådan grad af illoyalitet fra din side, at vi vurderer, at vi er berettiget til at ophæve forsikringsdækning ved nedsat erhvervsevne og fritagelse for indbetaling.

På baggrund heraf agter Velliv at stoppe udbetalingen ved nedsat erhvervsevne samt fritagelse for indbetaling samt ophæve forsikrings-

dækning ved nedsat erhvervsevne og fritagelse for indbetaling per 1. november 2021.

...

Begrundelse

Du har som bekendt siden juni 2006 modtaget dækning ved nedsat erhvervsevne samt fritagelse for indbetaling i henhold til din forsikringsdækning ved nedsat erhvervsevne.

Bevillingerne er sket som følge af, at du i din ansøgning om dækning ved nedsat erhvervsevne og fritagelse for indbetaling løbende har oplyst, at du har konstante gener i din nakke, skulder og lænd. Dertil har der været gener i form af svimmelhed, tinnitus og depression. De seneste år har det primært været smerter og gener i nakke, skulder og ryg, der har været erhvervshindrende. Dine gener er af varig karakter, og du har siden 2008 været tilkendt fleksjob på 12 ½ time i "Autoværksted" .

Din dækning ved nedsat erhvervsevne og fritagelse for indbetaling fra Velliv er fortsat under forudsætning af, at din erhvervsevne ikke havde forbedret sig. Du er i den forbindelse løbende blevet orienteret om, at du skulle give Velliv besked, hvis du blev raskmeldt, eller hvis der i øvrigt skete ændringer i din situation, idet dette kunne medføre, at udbetalingerne og fritagelsen for indbetaling ville op-
høre.

.....

Vellivs undersøgelser

Som oplyst har Velliv foretaget en nærmere undersøgelse i forhold til vurderingen af, om du fortsat opfylder betingelserne for at modtage udbetalinger og fritagelse for indbetaling.

Der blev indledningsvis foretaget en søgning på åbne kilder på internettet. Søgningen viste blandt andet, at "Autoværksted", hvor du er ansat i fleksjob med 12 ½ ugentligt, er et autoværksted med tilhørende salg af brugte biler, og siden 2018 også et dækcenter. På "Autoværksted" s hjemmeside fremgik, at åbningstiden er mandag til torsdag fra 08:00-16:00 samt fredag fra 08:00 til kl. 13:00. Der var imidlertid kun oplyst at være to ansatte til at varetage de samlede opgaver i åbningstiden. Den ene af de to ansatte var dig.

I en avisartikel fra samme år indeholdende et foto af dig står det anført, at ejeren af "Autoværksted" har ansat dig til at bestyre stedet.

Dertil viser søgningen også, at du i et indlæg fra september 2018 fra "Bilklub" står anført som ejer af "Autoværksted" .

Ovenstående synes ikke at stemme overens med en arbejdstid på 12 ½ time ugentligt med lette opgaver.

Som følge af de samlede fund med ovennævnte indikationer for, at din faktiske arbejdstid og erhvervsevne kunne være markant større end angivet, valgte vi at foretage observation af dig for at få et retvisende billede af din reelle formåen og faktiske arbejdstid.

Der blev foretaget observation i alt 12 dage. Observationerne blev foretaget i tre perioder, henholdsvis fra den 19.-21. april 2021, fra den 14.-17. juni 2021 samt igen fra den 6.-10. september 2021.

I perioden, hvor du blev observeret, har du ud fra vores vurdering haft en gennemsnitlig arbejdstid på 8 timer og 54 minutter. Fra den 14.-17. juni blev der foretaget observation i fire dage, hvor du i alt for modes minimum at have arbejdet i 36 timer og 12 minutter. I perioden 6.-10 september blev der foretaget observation i 5 dage, hvor du i alt formodes at have arbejdet minimum 43 timer og 12 minutter.

.....

Du har ikke orienteret Velliv om, at din erhvervsevne er forbedret i det omfang, som er observeret, og det er Vellivs umiddelbare opfattelse, at du bevidst har undladt at oplyse os herom samt har været bevidst om, at disse oplysninger har været afgørende for vores vurdering af din erhvervsevne. Dette ikke mindst henset til, at udbetalingen fra Velliv beror på dine oplysninger om dine gener, og det faktum at du blev bevilget fleksjob på 12 >4 time ugentligt I 2008. Det er derfor Vellivs opfattelse, at du har bragt dig selv i en bevismæssig vanskelig position.

.....

Sammenfatning

Velliv finder, på det foreliggende grundlag, at du ikke er berettiget til udbetaling ved nedsat erhvervsevne samt fritagelse for indbetaling, og vi agter derfor at stoppe dine løbende udbetalinger med udgangen af oktober 2021 som følge af den konstaterede uoverensstemmelse og oplysning om manglende erhvervsevnenedsættelse.

Det er endvidere vores vurdering, på det foreliggende grundlag, at graden af udvist illoyalitet berettiger os til at ophæve din forsikringsdækning ved nedsat erhvervsevne samt fritagelse for indbetaling.

Samme dag rettede en juridisk afdelingsleder hos Velliv telefonisk henvendelse til FT . Det fremgår af et af hende udarbejdet telefonnotat:

Jeg har i dag talt med forsikrede og oplyst at vi sender et brev til ham og med dets indhold. Fortalte at vi havde foretaget observation af ham, og at observationen havde vist, at han arbejdede markant mere end 12 % time ugentligt, og at han var observeret arbejde fuld tid.

Han fortalte først, at han havde boet på værkstedet. Jeg oplyste at han var set komme til værkstedet om morgenen og at han også var set forlade værkstedet flere dage. Jeg oplyste, at vi ikke havde set en indretning af et hjem på værkstedet, men havde observeret ham foretage alle klassiske værkstedsopgaver, herunder reparere biler, tale med kunder, prøvekøre biler, instruere medarbejdere, løfte tunge genstande. Hertil oplyste han, at han havde haft nogle møbler opbevaret i værkstedet.

Så forklarede han, at han opholdt sig på værkstedet for at tale med de andre ansatte, men at han ikke lavede noget andet end at tale. Han havde en aftale om at han kunne komme og gå som han ville og det gjorde han. Igen nævnet jeg, at han var observeret udføre klassiske værkstedsopgaver.

Forsikrede oplyste så, at han havde nogle gamle biler stående på værkstedet som han havde fået lov til at sætte i stand på værkstedet og de t var derfor han var der i flere timer.

Han oplyste at værkstedet var ved at blive solgt/overdraget til anden ejer.

Jeg spurgte flere gange, hvor længe han havde været i stand til at arbejde halv tid eller mere. Hertil svarede han, at han jo ikke vidste, hvad vi havde set da vi var der, og at det havde han ikke.

Samtalen blev afsluttet ved, at jeg sagde han kunne ringe eller kontakte os for en gennemgang af materialet, når han havde fået det og jeg opfordrede ham til at indsende sine bemærkninger inden fire uger hvorefter vi vil træffe endelig afgørelse.

Velliv traf den 23. november 2021 afgørelse i overensstemmelse med det tidligere tilkendegivne.

FT indbragte afgørelsen for Ankenævnet for Forsikring, som den 17. august 2022 udtalte blandt andet:

Klageren - der er født i 1960'erne - blev omfattet af en pensionsordning med forsikringsdækning ved tab af erhvervsevne den 1/6 2002.

På grund af smerter fra blandt andet nakke og ryg blev klageren revalideret fra håndværksfaget til et mere administrativt og ledende arbejdsområde. Klageren blev i januar 2005 ansat hos arbejdsgiver 1, hvor han arbejdede frem til sin sygemelding i februar 2006. I maj 2006 anmeldte klageren sit erhvervsevnetab til selskabet, hvor han oplyste, at han havde symptomer i form af smerter, hovedpine, tinnitus, mavesmerter, koncentrations- og hukommelsesbesvær samt svimmelhed. Klageren blev i kommunalt regi tilkendt fleksjob i maj 2008, og han blev den 26/5 2008 ansat hos arbejdsgiver 2.

.....

Selskabet har løbende fulgt op på klagerens helbredsmæssige situation. Selskabet har anført, at der ved den løbende gennemgang af sagen opstod mistanke om, at klagerens oplysninger om fortsat betydelig reduceret erhvervsevne ikke var i overensstemmelse med de faktiske forhold. Selskabet har foretaget søgning på åbne kilder, hvor der i perioden fra marts 2012 og frem har været et antal opslag om/med klageren på sociale medier, hvor de udøvede fritids- og erhvervsmæssige aktiviteter ikke har stemt overens med klagerens angivelser. Derudover har selskabet foretaget observationer af klageren, som har vist, at han har en betydelig erhvervsmæssig aktivitet i forbindelse med sit arbejde og dermed en markant bedre funktions-evne, end det af klageren angivne.

.....

Selskabet har foretaget observationer af klageren i perioderne 19/4 2021 til 21/4 2021, 14/6 2021 til 17/6 2021 og 6/9 2021 til 10/9 2021. I observationsmaterialet ses klageren i firmatøj på arbejdspladsen, herunder på værkstedet, på arealerne uden for og under prøvekørsel. Derudover ses klageren blandt andet foretage reparationer af maskiner, hvor han løfter armene over skulderhøjde med arbejdsredskaber i hænderne, bukke sig forover og stige ubesværet ind og ud af biler. Klageren er observeret på arbejdspladsen i 9 timer og 2 minutter den 20/4 2021, 10 timer og 14 minutter den 14/6 2021, 7 timer og 19 minutter den 15/6 2021, 9 timer og 10 minutter den 16/6 2021, 10 timer og 5 minutter den 17/6 2021, 10 timer og 22 minutter den 6/9 2021, 7 timer og 42 minutter den 7/9 2021, 9 timer og 17 minutter den 8/9 2021, 9 timer og 51 minutter den 9/9 2021 og 6 timer den 10/9 2021. Af observationsrapporten fremgår det, at observationerne nogle dage er blevet ophævet, mens klageren stadig har befundet sig på arbejdspladsen.

.....

Efter en gennemgang af sagen finder nævnet, at der ikke er grundlag for at kritisere, at selskabet har standset udbetalingen af helbredsbe-tingede ydelser til klageren under henvisning til, at klagerens hel-

bredsmæssige gener ikke længere er af et omfang, der godtgør, at hans generelle erhvervsevne er nedsat med mindst halvdelen.

Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at klageren i videomaterialet og observationsrapporten ses have et aktivitetsniveau og udføre bevægelser, der ikke stemmer overens med de oplysninger, som han har givet til læger og selskabet. Under observationer fremstår klageren ubesværet og med fri bevægelighed. Klageren ses endvidere arbejde med armene over skulderhøjde og arbejde på forskellige tidspunkter af dagen uden at fremstå smerteforpinet eller i øvrigt påvirket af arbejdet.

Nævnet har også lagt vægt på, at klageren er observeret på arbejdspladsen i et omfang, som væsentligt overstiger de 12,5 timer om ugen, som klageren over for selskabet har oplyst, at han kan arbejde. Nævnet bemærker, at klageren herved har bragt sig i en bevismæssig vanskelig situation.

Nævnet finder, at der er væsentlige uoverensstemmelser mellem de gener, som klageren har oplyst til selskabet, læger og kommune og de aktiviteter/det aktivitetsniveau, der er beskrevet i observationsrapport.

Nævnet har videre lagt vægt på, at klagerens funktionsniveau fremstår bedre end det, der fremgår af sagens øvrige oplysninger, herunder speciallægeerklæringer og de erklæringer, som klageren har udfyldt og fremsendt til selskabet. Af dette materiale fremgår det, at klageren bør undgå yderstillinger i nakke og lænd, tunge løft og kraftbetonet arbejde med armene, specielt med hænderne over skulderhøjde.

Nævnet har tillige lagt vægt på selskabets OSINT-rapport, hvor der fremgår opslag på sociale medier om klagerens udøvelse af fritids- og erhvervsaktiviteter, som efter nævnets vurdering ikke er i overensstemmende med klagerens angivelser om smertegener og en betydeligt reduceret erhvervsevne. Af oplysningerne i rapporten fremgår det blandt andet, at klageren har været ansat som bestyrer af arbejdsplads 2.

Ophævelse af erhvervsevnetabsforsikringen og tilbagebetalingskrav
Nævnet bemærker, at nævnet ved tidligere kendelser har tiltrådt, at der i særlige tilfælde kan ske en fremadrettet ophævelse af en forsikringstagers forsikring, som dækker erhvervsevnetab. Nævnet har udtalt, at en sådan ophævelse af forsikringsdækningen med henvisning

til, at forsikringstageren har handlet illoyalt og har tilsidesat sine kontraktlige forpligtelser, kræver en vis grovhed i den udviste adfærd, ligesom der må stilles betydelige krav i bevismæssig henseende.

Nævnet finder, at det fremlagte observationsmateriale udgør tilstrækkeligt bevis for, at klagerens adfærd er af en sådan grovhed, at selskabet med henvisning til, at klageren har handlet groft illoyalt i forhold til sine kontraktlige forpligtelser, er berettiget til at ophæve klagerens erhvervsevnetabsforsikring.

Nævnet har blandt andet lagt vægt på de betydelige uoverensstemmelser mellem på den ene side klagerens oplysninger til de undersøgende læger og hans besvarelse af selskabets erklæringer og på den anden side det fremlagte observationsmateriale, som viser, at hans generelle erhvervsevne er væsentlig bedre, end hvad der må antages på baggrund af hans oplysninger til lægerne og selskabet.

For så vidt angår selskabets tilbagebetalingskrav bemærker nævnet, at det følger af almindelige forsikringsretlige principper, at et selskab, der har udbetalt erstatning, hvor selskabet ikke har været forpligtet til det, som udgangspunkt vil kunne kræve den udbetalte erstatning tilbagebetalt. Dette udgangspunkt kan fraviges efter princippet om *condictio indebiti*, hvis modtageren har været i god tro om sin berettigelse til beløbet, og det må antages, at det udbetalte er gået til underhold.

Nævnet finder, at der ikke er grundlag for at kritisere selskabets krav om tilbagebetaling for perioden 20/4 2021 til 31/10 2021, hvor selskabet har observeret klageren, idet det fremlagte observationsmateriale har dokumenteret, at klageren i hvert fald i denne periode har arbejdet i et sådant omfang, at han var i ond tro med hensyn til sin berettigelse til at oppebære ydelser fra erhvervsevnetabsforsikringen.

Det, som klageren i øvrigt har anført, kan ikke føre til andet resultat.

Retslægerådet har i en erklæring af 11. november 2024 besvaret blandt andet følgende spørgsmål:

Spørgsmål 2:

Sagsøgeren anmoder Retslægerådet om at oplyse, om der er beskrevet helbreds-mæssige begrænsninger i det lægelige materiale, som ville forhindre sagsøgeren i at foretage sig de aktiviteter, som er beskrevet i sagens bilag 17 og 18?

...

Retslægerådet kan dermed svare, at der foreligger degenerativ ryglidelse, hvor de primære klager rapporteres fra nakken, men hvor forandringerne lægeligt objektivt ikke adskiller sig væsentligt fra, hvad man kan se hos en meget stor andel af befolkningen i tilsvarende aldersgruppe. Retslægerådet udtaler sig generelt ikke om funktionssevne, hvilket er indholdet af de pågældende bilag.

Spørgsmål 3:

Sagsøgeren anmoder Retslægerådet om at oplyse, om sagsøgerens psykiske gener ville være en begrænsende faktor for at sagsøgeren kunne arbejde med administrativt arbejde foran en skærm i mere end ca. 2½ time om dagen?

Retslægerådet bedes uddybe sit svar.

Udover de af psykolog angivne oplysninger er der ikke dokumenteret egentlige psykisk lidelse. De pågældende psykolognotater omhandler stemningspåvirkninger. I 2008 var sagsøger stresset. At smerter forværres ved stress er velkendt. Retslægerådet udtaler sig ikke om funktionsevne, men svarer på konkrete spørgsmål af lægelig karakter. Der er ikke psykisk sygdom ud fra det journalførte. Sagens genstand omhandler diskrepans mellem oplyste og observerede evner, og evaluering heraf kan ske uden Retslægerådets bistand.

Spørgsmål 4:

Sagsøgeren anmoder Retslægerådet om at oplyse, om sagsøgerens lændegener ville være en begrænsende faktor for, at sagsøgeren kunne sidde i samme stilling og arbejde i mere end ca. 2½ time om dagen?

Retslægerådet bedes uddybe sit svar.

Der er i lægelig journal ikke siden 2013 oplyst lændesympptomer, der ud fra almindelig lægelig erfaring vil have større negativ indflydelse på normale aktiviteter.

Spørgsmål 5:

Sagsøgeren anmoder Retslægerådet om at oplyse, om sagsøgeren med sine helbredsmæssige begrænsninger efter Retslægerådets opfattelse vil være ude af stand til at kunne udføre arbejde kortvarigt

a) med armene over skulderhøjde med arbejdsredskaber,

b) hvor han bukker sig forover, og

c) hvor han stiger ind og ud af biler.

Retslægerådet bedes uddybe sit svar.

Der er foretaget skulderundersøgelse i 2020 med påvisning af let slidgigt i nøglebensled, men ingen andre forandringer. I 2022 er sagsøger lægeligt beskrevet med solid velfungerende muskulatur i skulderbæltet uden begrænsninger. Der er således ikke lægeligt beskrevet skulderlidelse med bevægeindskrænkning.

.....

Spørgsmål C:

Retslægerådet bedes angive, om sagsøger i det fremlagte observationsmateriale, bilag G, fremstår med bevægeindskrænkninger?

Det påhviler ikke Retslægerådet at besvare, hvad der tydeligt fremgår af sagens akter. Retslægerådet forholder sig ikke til funktionsniveau.

.....

Spørgsmål G:

Retslægerådet bedes vurdere, om sagsøger under observationerne ses med antydning af de kognitive symptomer i form af hovedpine, tinnitus, hukommelsestab, koncentrationsbesvær henholdsvis svimmelhed, som sagsøger angav ved anmeldelsen til sagsøgte i 2006, bilag A, og som løbende er gjort gældende ved sagsøgers opfølgende besvarelser til sagsøgte?

De anførte symptomer er primært subjektive og vil ikke fremgå af et observationsmateriale, som det forelagte. Spørgsmålet kan ikke besvares.

Forklaringer

FT har forklaret, at han blev uddannet mekaniker i 1989. I 1997 begyndte han at døje med ryg- og nakkesmerter, så han blev omskølet til værkfører. Problemerne skyldtes nok, at han i 1972 som barn faldt og slog sig. Det er noget, hans læge har sagt.

I starten af 00'erne blev han opereret for spiserørsbrok, og det gav ham psykiske problemer, at han ikke kunne fortsætte med at arbejde som mekaniker.

Fra 2003 til 2006 var han værkfører hos "Virksomhed1". Han medbragte et hæve-/sænkebord fra ansættelsen hos "Virksomhed2", men derudover blev der ikke taget særlige hensyn. Det var ved denne ansættelse, han blev omfattet af pensionsordningen hos Velliv.

Han sygemeldte sig i februar 2006. Inden da havde han haft hukommelsesproblemer, han havde smerter, og han spiste mange smertestillende piller. Det endte med, at han blev opsagt.

Frem til 2008, hvor han blev tilkendt fleksjob, gik han gennem et kommunalt forløb. Kommunen tilbød ham pension, men han ønskede at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Han kom derfor i arbejdsprøvning med mekanikerarbejde. Han kunne ikke arbejde ret lang tid ad gangen.

I 2008 blev han ansat i "Taxa". Firmaet skiftede i 2010 navn til "Virksomhed3". Det var hans svoger, der havde virksomheden. Han skulle passe bilerne. Det var i al væsentlighed det samme, han lavede i 2021.

Reumatologen, han var hos i 2011, anbefalede, at han skulle røre sig, men ikke arbejde med hænderne over skulderhøjde. Det gjorde han dog nogle gange alligevel.

Hans nakkesmerter er siden blevet forværret.

Han har boet alene siden 2010. Han har to børn med sin tidligere kæreste.

"Taxa" skiftede navn til "Autoværksted". Det var i forbindelse med, at virksomheden blev solgt til B, som han kender fra "Bilklub". Det ændrede ikke på hans arbejdsforhold, men kommunen skulle godkende fleksjobaftalen igen. Efter 4 år købte hans bror og A virksomheden. A er hans ungdomskæreste. De mødtes igen omkring 2016-17 og blev kærester igen. Hun var bogholder i "Autoværksted".

Han havde ingen mistanke om, at han blev overvåget, medens overvågningen foregik. Videoen fra overvågningen er retvisende.

Hans arbejde bestod i, at han talte med kunder og lavede småreparationer på bilerne. Mellem arbejdsopgaverne slappede han af på kontoret. Han havde ikke rigtigt noget at komme hjem til, så han ville hellere være på værkstedet, hvor der var nogen at snakke med, end sidde hjemme og se Netflix. Man kunne se ind i kontoret fra gaden. I et lokale bag kontoret stod hans private møblement fra hans tidligere lejlighed. Det kunne ikke ses fra gaden.

Han blev en dag ringet op af en medarbejder fra Velliv. Han husker ikke navnet på personen, men det var et "sjovt" navn. Hun snakkede først pænt, og så begyndte hun at angribe ham med, at han kunne arbejde fuld tid. Han har aldrig sagt, at han boede på værkstedet, men han har sagt, at hans møbler stod der. Han følte, at samtalen tog lang tid, men han ved ikke, om det var tilfældet.

Han er nu sygemeldt og har været det i ét år. Han skal til februar tale med kommunen om pension.

Værkstedets inventar blev solgt fra i oktober 2021. De øvrige medarbejdere fulgte med, så han var den eneste tilbageværende ansatte i "Autoværksted". Hans opgaver bestod i køb og salg af biler. Der var ingen fast åbningstid. Det foregik mest på de sociale midler, over mail og telefon. Han aftalte så med kunderne, hvornår de skulle mødes.

Han betragtede værkstedet som et sted, han kunne være, mere end som en arbejdsplads. Han var der ikke for pengenes skyld. A havde også sagt, at det for ham var et socialt værested. De øvrige ansatte var mekanikere.

Arbejdet i "Autoværksted" var noget helt andet end, da han hos "Virksomhed1" skulle styre 12 medarbejdere. I "Autoværksted" var han pedel eller altnuligmand. Både han og Jesper beskæftigede sig med bilsalg. Der var ingen kontoransatte, så den, der udførte arbejdsopgaverne, skrev også regningerne.

Broren forlod "Autoværksted" vist nok i 2018.

Han ved ikke, hvordan nogen har fået det indtryk, at han ejede "Autoværksted".

Det svingede meget, hvor længe han var på arbejdspladsen. Det var flere timer om sommeren end om vinteren.

Han kunne godt arbejde med hænderne over hovedet, men så skulle han bagefter ind og hvile og eventuelt tage en smertestillende pille.

Da han udfyldte oplysningsskemaerne til Velliv overvejede han ikke at oplyse, at han var på arbejdspladsen det meste af dagen, da han kun arbejdede 2½ time om dagen.

A har forklaret, at hun er uddannet kontorassistent, og at hun primært har arbejdet med bogholderi.

Hun har kendt FT siden deres unge dage gennem en veninde, som blev gift med FT bror. Hun og FT har også haft et godt øje til hinanden. Omkring 2015/16 blev hun og FT igen kærestere.

I 2016 begyndte hun at hjælpe med "Autoværksted"s bogholderi. Hun overtog halvdel af virksomheden i 2020 og blev direktør, da FT bror havde svært ved at overskue det. På det tidspunkt var der 2 fuldtidsansatte, nogle timelønnede og FT i fleksjob. De 2 fuldtidsansatte var mekanikere. Hun var ikke selv i virksomheden, så hun ved ikke konkret, hvad FT lavede, men det var vel mekanikerarbejde, ligesom han delte ud af sin viden til de andre.

Hun boede i Z by, så hun kom for det meste kun til "Autoværksted" i weekenderne.

Det er hendes opfattelse, at FT var meget i "Autoværksted", da han ikke havde andet at lave, men han arbejdede ikke så meget. Det ved hun fra både FT og de andre ansatte. På et tidspunkt havde han opbevaret sine møbler i "Autoværksted".

Hun og FT gik fra hinanden for knap et par år siden. Hun ejer stadig "Autoværksted". Værkstedsdelen blev solgt fra i 2021, da det var svært at få kvalificeret arbejdskraft. FT var også blevet slået ud af denne sag.

C har forklaret, at han er far til FT .

Hans tilknytning til "Autoværksted" har alene været, at han har hjulpet FT . Han har aldrig været ansat der, men han er kommet der næsten dagligt et par timer eller mere. Han er også kommet med mad fra sin kone til FT . Han husker ikke, hvornår det startede. Det har i hvert fald været gennem 7 år. Han holdt op med at komme, da værkstedsdelen blev solgt fra for 2-3 år siden. Han hjalp også FT med tunge løft på FT privatadresse.

I "Autoværksted" hjalp han FT med tunge løft. FT talte med kunder og sad på kontoret. FT lavede også biler i det omfang, han kunne holde til det. Når han ikke kunne holde til det længere, satte han sig ind i en stol.

FT har været på "rygophold" i både Skagen og Spanien. Der var også dage, hvor FT var hjemme.

"Konsulent1" har forklaret, at han er og har været skadeskonsulent i Velliv i 10 år og i forsikringsbranchen i 23 år. Inden da var han kriminalassistent i 16 år. Han undersøger sager, hvor der er mistanke om, at der uberettiget sker udbetalinger. I den forbindelse foretager han observationer.

I denne sag var han tovholder, så det er ham, der har skrevet alle rapporter både på grundlag af egne og de andres observatørers observationer. Han havde løbene telefonkontakt med de andre under udførslen af observationerne og "noterede" straks det observerede på sin diktafon og efterfølgende skrev han sin rapport.

Hans initialer er ■.

Hvis de så kunden gøre noget, der kunne indikere for eksempel problemer med ryggen, ville det blive skrevet ned.

Det var hans foresatte og en jurist, "Leder", der traf beslutningen om, at der skulle foretages observation.

De noterede, hver gang de så kunden.

De videoer, der er forevist i retten, er det fulde videomateriale.

Han bemærkede ikke på noget tidspunkt, at kunden var hæmmet i sit bevægelsesmønster. Hvis det havde været tilfældet, var det blevet skrevet ned.

De har ikke observeret gennem vinduerne. Han ved ikke, om der var et kontor eller et spiserum.

Han var ikke involveret i de beslutninger, der blev truffet på grundlag af rapporter.

Det er ham, der har udarbejdet Osintrapporten. Det var også ham, der udtog sagen til kontrol i form af en Osintrapport. Det gjorde han, fordi der var tale om en gammel rygskade uden forbedringer. Han fandt derefter på nettet nogle avisartikler, der indikerede større aktivitet end 2½ times arbejde om dagen muliggjorde.

Han gennemgik baggrunden for den oprindelige tilkendelse af invalidepension.

Instruksen ved observationen var, at de skulle kigge på bevægeapparatet og opholdstiden på arbejdspladsen.

Han har ingen erfaring med værkstedsarbejde.

Han har ikke set FT tage smertestillende medicin.

"Konsulent2" har forklaret, at han er specialskadeskonsulent i "Forsikringsselskab2". Han har været i branchen i 18 år. Inden da var han i politiet i 17 år. Hans initialer er ■.

Han deltog i observationerne af FT næsten alle dagene.

Han så ikke på noget tidspunkt noget, der tydede på, at FT havde smerter. De så FT køre til fysioterapeut. Han undrede sig, da han så FT bære på en tung donkraft.

Der var ofte en skadeskonsulent med til møderne, hvor det besluttet at foretage observationer. Det samme gjaldt de møder, hvor konsekvenserne af rapporten blev truffet. Beslutningen blev truffet af virksomhedens cfo.

"Leder" har forklaret, at hun er afdelingschef i "Forsikringsselskab1" for specialskader. Hun var tidligere chef for udredning i Velliv, hvor hun behandlede FT sag. Hun har været i branchen siden 2005.

Det var skadeskonsulenterne, der udvalgte sagerne til kontrol. Det var hende, der lavede en indstilling til områdechefen om udarbejdelse af en Osintrapport.

Når Osintrapporten forelå, blev beslutningen om at foretage observation truffet af områdechefen eller skadeschefen på grundlag af en indstilling fra hende. Det blev besluttet ud fra de samlede oplysninger, hun husker ikke hvilke. Hun hu-

sker ikke, om hun kiggede på fleksjobvisitationen eller rapporterne om jobafklaringsforløb.

Der blev normalt løbene sparret mellem hende og efterforskerne om forløbet, men hun husker det ikke konkret.

Det var områdechefen eller skadeschefen, der traf beslutningen om at sende et høringsbrev om ophør af udbetalinger. Det skete på hendes indstilling.

Hun ringede kunden op samme dag, som brevet blev sendt til kunden. Det var for at møde kunden i "øjnehøjde", da hun vidste, at det var ekstremt indgribende at være blevet overvåget, og så kunden vidste, hvem han kunne henvende sig til.

Telefonnotatet fra den 30. september 2021 er udarbejdet umiddelbart i forbindelse med samtalen. Hun har fået det udleveret af Velliv op til retssagen. Hun husker stadig samtalen ret tydeligt, da den var ret atypisk, idet kunden skiftede forklaring tre gange. Først forklarede han, at han opholdt sig på værkstedet, fordi han lige var flyttet ud fra sin bopæl og boede på værkstedet. Foreholdt at han var observeret arbejde, ændrede han forklaring til, at han opholdt sig der af sociale grunde. På ny foreholdt at han var observeret arbejde, ændrede han forklaring til, at han reparerede sine egne biler.

Hun husker, at FT ikke syntes, det var en rar aftale. Det har hun også oplevet med andre kunder.

Hun kan bekræfte rigtigheden af notatet.

Beslutningen om at standse udbetalingerne blev truffet af skadeschefen. Foreholdt en intern regelændring pr. 1. oktober 2021 forklarede hun, at beslutningen så måtte være truffet af et direktionsmedlem.

Parternes synspunkter

FT har i sit påstandsdokument anført:

"Til støtte for de nedlagte påstande gøres følgende anbringender gældende:

Sagsøgerens helbredsmaessige og erhvervsmaessige situation har været uændret siden 2010.

Den eneste ændring, der har været siden 2010 er, at sagsøgeren i fra 2020 og frem til oktober 2021 opholdt sig mere på arbejdspladsen, fordi han kedede sig derhjemme, og da han havde en nær relation til sin ar-

bedsgiver (bror henholdsvis kæreste), havde de ingen bemærkninger til, at han opholdt sig på arbejdspladsen, selvom han ikke arbejdede.

Der er ingen diskrepans mellem de lægelige og erhvervsmæssige oplysninger, som sagsøgte har indhentet/modtaget fra sagsøgeren og den OSINT-rapport/overvågning, som er indhentet/foretaget.

Sagsøgeren har ikke arbejdet mere end 12 ½ time (effektivt mindre), og OSINT-rapporten/overvågningen er i denne sammenhæng ikke relevant, idet hverken rapporten eller overvågningen viser noget om sagsøgerens effektive arbejdstid og hvad han kan holde til rent erhvervsmæssigt.

Hvis retten når frem til, at sagsøgeren ikke er berettiget til præmiefritagelse og invaliditetsydelse, gør sagsøgeren gældende, at sagsøgte er uberettiget til at forlange tilbagebetaling og ophæve forsikringsaftalen.

Sagsøgeren har loyalt udfyldt 2021-skemaet efter bedste evne i henhold til indholdet af spørgeskemaet.

Sagsøgerens arbejdsopgaver og arbejdstid har været uændret siden 2010, og derfor har han ikke ment, at det har været relevant at oplyse, at han opholdt sig på arbejdspladsen uden at arbejde siden engang i 2020.

Sagsøgerens helbredsmæssige begrænsninger siden 2011 har været uændrede. Hvis han i perioder belaster lænden mere end den kan holde til, så forværres smerterne, og han er derfor nødt til at passe på sig selv.

Hvis 2021-skemaet havde indeholdt spørgsmål, om der var ændring i den tid, hvor sagsøgeren havde opholdt sig på arbejdspladsen uden at arbejde, så ville Klageren loyalt have oplyst herom.

Selvom sagsøgeren til enhver tid skal kunne bevise, at sagsøgeren opfylder betingelserne for dækning, så skal sagsøgte bevise, at der er sket bedring i sagsøgerens helbredsmæssige tilstand, hvis sagsøgte vil påberåbe sig dette.

Sagsøgte har ikke ført det fornødne bevis for, at sagsøgeren helbredsmæssige tilstand har bedret sig siden 2010.

Bilag H er ikke en loyal gengivelse af den telefonsamtale, som sagsøgeren havde med "Leder" den 30. september 2021."

Velliv, Pension & Livsforsikring A/S har i sit påstandsdokument anført:

"åtsagsøger bærer bevisbyrden for, at hans erhvervsevne i ethvert erhverv er nedsat med 1/2 eller mere, og at denne bevisbyrde ikke er løftet endsige sandsynliggjort,

at det til enhver tid påhviler en forsikringstager at bevise, at man i den periode, hvor man har fået udbetalinger, har opfyldt betingelserne for dækning, jf. bl.a. FED2009.6V,

at Vellivs bevilling og forlængelse af forsikringsdækning (ydelse for tab af erhvervsevne og fritagelse for betaling af præmie) i det væsentligste var baseret på sagsøgers angivelser om sin funktionsevne og sin arbejdstid og -evne til Velliv, herunder sagsøgers egne angivelser til de undersøgende læger,

at Velliv på baggrund af de foreliggende oplysninger i de lægelige akter og det af sagsøger til Velliv oplyste i de udfyldte erklæringer og funktionsskemaer har lagt til grund, at sagsøgers erhvervsevne var nedsat i dækningsberettigende grad som følge af en række lidelser,

at sagsøger ikke ved Retslægerådets besvarelse har løftet sin bevisbyrde for, at han er berettiget til dækning under den tegnede forsikring, idet Retslægerådet bl.a. klart angiver (i modsætning til U 2017.2147H), at Retslægerådet ikke udtaler sig om funktionsevne (svaret på spørgsmål 2) og angiver, at *"Sagens genstand omhandler diskrepans mellem oplyste og observerede evner, og evaluering heraf kan ske uden Retslægerådets bistand"* (svaret på spørgsmål 3), ligesom Retslægerådet i svaret på spørgsmål C anfører, at det ikke påhviler *"Retslægerådet at besvare, hvad der tydeligt fremgår af sagens akter. Retslægerådet forholder sig ikke til funktionsniveau."*

at Retslægerådet på spørgsmål 6 om sagsøgerens psykiske gener reduceres ved ophold på bopælen eller på arbejdspladsen svarer, at det ikke er oplyst, hvilke psykiske symptomer, der refereres til, og herefter angives det, at sagsøger har haft depression i 2006 og 2008, og at han i 2020-2021 arbejdede psykologisk med smerterelaterede symptomer, men at der ikke for Retslægerådet forelå oplysninger om en aktuel psykisk lidelse,

at den af Velliv gennemførte OSINT-undersøgelse, bilag 17, som blev foretaget i forlængelse af sagsøgeres erklæring af 6. januar 2021 om, at han fortsat uændret arbejdede 12,5 timer per uge i det tilkendte fleksjob, viste, at sagsøger syntes at være væsentligt mere erhvervsaktiv end oplyst til Velliv,

at sagsøger under Vellivs observationer blev set udføre en række aktiviteter i strid med det af ham angivne til selskabet,

at sagsøger under observationerne fremstod uden de svært funktionsbegrænsende gener, som han løbende har angivet over for undersøgende læger og Velliv, jf. herved tillige Retslægerådets besvarelse af spørgsmål 3 og spørgsmål C, samt Ankenævnet for Forsikrings begrundelse for kendelsen i sagen [redacted], hvor det på side 37 fremgår, at Ankenævnet fandt, at der bestod *"væsentlige uoverensstemmelser mellem de gener, som klageren har oplyst til selskabet, læger og kommune og de aktiviteter/det aktivitetsniveau, der er beskrevet i observationsrapport. Nævnet har videre lagt vægt på, at klagerens funktionsniveau fremstår bedre end det, der fremgår af sagens øvrige oplysninger, herunder speciallægeerklæringer og de erklæringer, som klageren har udfyldt og fremsendt til selskabet."*

at sagsøger under Vellivs observationer i perioden fra den 19. april til den 20. september 2021 på næsten samtlige dage i perioden kunne kon-

stateres at være erhvervsaktiv med ophold på værkstedet i mere end fuld arbejdstid og i et omfang, der betydeligt oversteg de af ham angivne 12½ timer per uge,

at sagsøger derved må anses for bevidst og mod bedre vidende at have afgivet ukorrekte svar til Velliv om det reelle omfang af hans arbejde i værkstedet/i tilknytning til virksomheden og/eller bevidst og mod bedre vidende at have tilbageholdt oplysninger herom i sine svar til Velliv, idet sagsøger ikke kan have været berettiget uvidende om, at oplysningerne kunne have afgørende betydning for vurderingen af hans generelle erhvervsevne, og dermed berettigelsen af ydelser,

at sagsøger på baggrund af de af Velliv foretagne undersøgelser har bragt sig i en bevismæssigt vanskelig situation, og at Velliv som følge heraf har været berettiget til at bringe sagsøgers forsikringsdækning til ophør som følge af den åbenlyse diskrepans mellem sagsøgers angivelser til selskabet og sagsøgers faktiske konstaterede aktivitetsniveau,

at Velliv tillige har været berettiget til at ophæve sagsøgers forsikringsordninger ved nedsat erhvervsevne som følge af den af sagsøger udviste illoyalitet over for selskabet, idet der – som formuleret af Ankenævnet i [redacted] side 38 – må lægges *"vægt på de betydelige uoverensstemmelser mellem på den ene side klagerens oplysninger til de undersøgende læger og hans besvarelse af selskabets erklæringer og på den anden side det fremlagte observationsmateriale, som viser, at hans generelle erhvervsevne er væsentlig bedre, end hvad der må antages på baggrund af hans oplysninger til lægerne og selskabet."*

at uanset om bevisbyrden for, at sagsøger ikke (længere) måtte være berettiget til forsikringsdækning måtte påhvile Velliv, så gøres det gældende, at dette bevis er løftet, hvorfor Velliv berettiget har bragt udbetalinger til ophør og ophævet sagsøgers forsikringsordning per 1. november 2021."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen.

Rettens begrundelse og resultat

FT har siden 2003 haft en pensionsordning i Velliv, der blandt andet omfatter præmiefritagelse og udbetalinger ved mindst 50% nedsættelse af erhvervsevnen.

Den 14. september 2006 blev FT af forsikringsselskabet tilkendt præmiefritagelse og udbetaling af invaliditetsydelse fra 1. juni 2006 til foreløbigt 1. januar 2007 som følge af nakke- og skuldersmerter m.v. Tilkendelsen skete på grundlag af lægelige akter og oplysninger fra FT. Udbetalingsperioden er løbene blevet forlænget blandt andet på grundlag af oplysninger fra FT, men også på grundlag af lægelige oplysninger blandt andet en speciallægeerklæring fra en overlæge i reumatologi og rehabili-

tering fra 24. maj 2011, hvorefter det ikke var realistisk at forvente en højere arbejdssevne fremover.

Den 26. maj 2008 blev FT bevilget fleksjob af kommunen på grundlag af en arbejdsprøvning, der viste, at han effektivt kunne arbejde 12-14 timer om ugen.

Det spørgsmål, der skal tages stilling til i denne sag, er i første omgang, om det var berettiget, at Velliv pr. 1. november 2021 ophørte med udbetalingerne og præmiefritagelsen som følge af, at man vurderede, at FT over for både læger og forsikringsselskabet havde skjult oplysninger om hans reelle funktionsniveau og hans faktiske erhvervsaktiviteter.

Selv om det er FT, der har bevisbyrden for, at betingelserne for udbetalinger fra forsikringen løbene er opfyldt, vil Velliv skulle påvise grunde til, at en allerede tilkendt forsikringsydelse bortfalder.

I denne sag har Velliv påvist, at FT dagligt har opholdt sig på sin arbejdsplads længere tid end normal fuld arbejdstid, selv om han havde fleksjob på 12½ time om ugen og har oplyst til forsikringsselskabet, at han ikke kunne arbejde mere.

Retten finder, at der herefter er en formodning for, at FT har en arbejdssevne, der rækker væsentligt ud over det, der er oplyst til forsikringsselskabet. Denne formodning har FT ikke været i stand til at afkræfte alene ved at forklare, at han opholdt sig på arbejdspladsen af sociale grunde udover, når han arbejdede. Retten finder derfor ikke, at FT har bevist, at han var berettiget til forsikringsydelser fra den 1. november 2021 og fremefter.

FT gives derfor ikke medhold i principale påstand om, at det var uberettiget, at Velliv standsede udbetalingerne.

Spørgsmålet er herefter, om det tillige var berettiget, at Velliv ophævede forsikringsaftalen pr. 1. november 2021.

Selv om FT ikke har bevist, at han ikke arbejdede udover de 12½ time om ugen, medens han var på arbejdspladsen, har Velliv heller ikke ved de foretagne observationer bevist, at han rent faktisk arbejdede i tilstedeværelsessteden. Retten finder heller ikke, at det ved de enkelte arbejdsfunktioner, der er observeret eller ved de sociale aktiviteter, der fremgår af Osintrapporten, er godtgjort, at FT var i stand til at arbejde udover det, der var grundlaget for forsikringsydelsen. Retten finder derfor ikke, at det er godtgjort,

at FT har været illoyal i et sådant omfang, at forsikringsaftalen kunne ophæves.

FT gives derfor medhold i den subsidiære påstand.

Således som påstandene er formuleret, er der herefter ikke grundlag for at tage stilling FT mere subsidiære påstand.

Som følge af dette resultat findes hver part at skulle betale egne omkostninger.

THI KENDES FOR RET:

Velliv, Pension & Livsforsikring A/S skal anerkende, at sagsøgte var uberettiget til at ophæve forsikringsaftale [REDACTED] pr. 1. november 2021.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part.

Vejledning

Retten har afsagt dom i sagen.

Hvis du er utilfreds med afgørelsen, kan du som udgangspunkt anke (klage over) dommen til landsretten. Hvis du kun er utilfreds med dommens afgørelse om sagsomkostninger, kan du kære (klage over) denne del af afgørelsen til landsretten.

Ikke alle afgørelser kan ankes eller kæres

Du kan kun anke dommen, hvis forskellen mellem byrettens dom og det resultat, du ønsker at opnå i landsretten, er over 50.000 kr. Hvis forskellen er mindre, skal du have tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for at anke.

Landsretten kan afvise at behandle en ankesag, hvis landsretten vurderer, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten.

Du kan kun kære afgørelser om sagsomkostninger, hvis omkostningsbeløbet er fastsat til mere end 50.000 kr., eller hvis retten har bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger, og du kræver, at modparten skal betale mere end 50.000 kr. I andre situationer kan du kun kære omkostningsafgørelsen, hvis du får tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Frister for at anke og kære

Fristen for at anke er **4 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan anke uden en tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **4 uger**.

Fristen for at kære omkostningsafgørelsen er **2 uger** fra dommens dato. Hvis du ikke kan kære afgørelsen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet inden **2 uger** fra dommens dato.

Sådan gør du, hvis du vil anke eller kære

Du kan anke dommen på minretssag.dk ved at trykke på knappen "Opret appel" og derefter vælge "Anke" og følge vejledningen. Hvis du vil kære omkostningsafgørelsen, skal du vælge "Kære" og følge vejledningen.

Du kan læse mere på domstol.dk.

Hvis du ønsker at søge om tilladelse til anke eller kære, skal du indlevere en ansøgning til Procesbevillingsnævnet på www.procesbevillingsnaevnet.dk eller mail til post@procesbevillingsnaevnet.dk eller post@pbn.dk. Procesbevillingsnævnet har adresse på Store Kongensgade 1, 2. sal, 1264 København K. Du kan ikke indlevere ansøgningen på minretssag.dk.

Publiceret til portalen d. 15-01-2026 kl. 13:00

Modtagere: Advokat (H) Advokat , Advokat (H)

Jesper Ravn, Sagsøgte Velliv, Pension & Livsforsikring A/S, Sagsøger

FT

Klage over manglende indsigt

Dato: 20-08-2020

Afgørelse

Private virksomheder

Ingen kritik

Klage

Retten til indsigt

Det var i tråd med databeskyttelsesreglerne, da et forsikringsselskab ikke gav en tidligere kunde indsigt i alle de dokumenter, som vedkommende mente at have ret til at få udleveret.

Journalnummer: 2020-31-2757

Resume

Datatilsynet behandler mange klager, hvor den registrerede mener ikke at have fået tilstrækkelig indsigt i sine personoplysninger. Som eksempel herpå har Datatilsynet i august 2020 truffet afgørelse i en sag, hvor en borger klagede over, at han ikke havde modtaget alle de personoplysninger, som hans tidligere forsikringsselskab Velliv, Pension & Livsforsikring A/S (Velliv), behandlede om ham.

Borgeren havde bl.a. klaget til Datatilsynet over, at Velliv i forbindelse med besvarelse af hans indsigtsanmodninger ikke havde udleveret navnet på den lægekonsulent, der havde udarbejdet en lægekonsulentvurdering af klager. Datatilsynet fandt ikke grundlag for at indlede en klagesag, idet navnet på lægekonsulenten efter Datatilsynets opfattelse som det klare udgangspunkt ikke udgjorde en personoplysning om klager, og idet klager i sine henvendelser til tilsynet ikke havde angivet omstændigheder, som gav grundlag for at fravige dette udgangspunkt.

Klager rettede herefter på ny henvendelse til Datatilsynet og oplyste, at han fortsat mente, at der var oplysninger, som han havde krav på, som Velliv ikke havde givet ham indsigt i.

Velliv oplyste til Datatilsynet, at selskabet havde undladt at fremsende et internt arbejdsdokument, som indeholdt selskabets juridiske vurderinger af sagen, samt korrespondance med Vellivs advokat, som var relevant for forberedelsen af en kommende retssag varslet af klager. Ud over juridiske vurderinger af sagen indeholdt arbejdsdokumentet ifølge det oplyste bl.a. uddrag af lægelige oplysninger og en udført observation af klager, som tidligere var udleveret til klager i komplette udgaver.

Datatilsynet lagde i sin afgørelse til grund, at personoplysningerne indeholdt i det interne arbejdsdokument allerede var tilgået klager, og at materialet, herunder korrespondancen med advokaten, derudover ikke indeholdt oplysninger om klager, som var omfattet af hans ret til indsigt. Datatilsynet henviste i den forbindelse til, at den dataansvarlige efter omstændighederne kan nægte indsigt i f.eks. et notat, der vurderer, hvorvidt en bestemt retssag mod en kunde kan vindes.

Der kan læses mere om retten til indsigt samt undtagelserne til den i Datatilsynets [vejledning om de registreredes rettigheder](#).

Afgørelse

Datatilsynet vender hermed tilbage til sagen, hvor du den 13. februar 2020 har klaget til tilsynet over, at Velliv, Pension & Livsforsikring A/S (herefter "Velliv") ikke har meddelt dig indsigt i alle oplysninger, som Velliv behandler om dig.

1. Afgørelse

Efter en gennemgang af sagen finder Datatilsynet, at Vellivs behandling af personoplysninger er sket i overensstemmelse med reglerne i databeskyttelsesforordningen^[1], jf. artikel 15.

Nedenfor følger en nærmere gennemgang af sagen og en begrundelse for Datatilsynets afgørelse.

2. Sagsfremstilling

Det fremgår af sagen, at din forsikringsdækning ved Velliv blev bragt til ophør den 1. februar 2019. Ophævelsen blev derefter indbragt for Ankenævnet for Forsikring, der gav Velliv medhold i at bringe din forsikring til ophør.

Primo december 2019 anmodede du om indsigt i korrespondancen mellem Velliv og dig. Efterfølgende anmodede du om indsigt i al materiale, som Velliv behandler om dig. Velliv fremsendte de samlede sagsakter i printet udgave ved brev af 16. januar 2020.

Den 12. januar 2020 rettede du henvendelse til Datatilsynet med en klage over, at Velliv havde afslået at oplyse navnet på den speciallægekonsulent, der bl.a. havde udfærdiget en lægekonsulentvurdering af dig.

Den 13. februar 2020 rettede du henvendelse til Datatilsynet på ny med en klage over, at Velliv ikke havde imødekommet din anmodning om indsigt i den interne dokumentation i din sag.

Ved afgørelse af 5. marts 2020 afviste Datatilsynet at indlede en klagesag i anledning af din klage, idet lægekonsulentens navn ikke er omfattet af din ret til indsigt. Datatilsynet fandt endvidere ikke grundlag for at konkludere, at Velliv behandlede oplysninger om dig, som du ikke havde modtaget indsigt i.

Den 25. marts 2020 rettede du fornyet henvendelse til Datatilsynet med en anmodning om genoptagelse af sagen. Datatilsynet vurderede på den baggrund, at der var grundlag for at indlede en sag for så vidt angik spørgsmålet om, hvorvidt Velliv havde udleveret alle oplysninger om dig.

Den 2. april 2020 anmodede Datatilsynet Velliv om en udtalelse til brug for sagen, som Velliv fremkom med den 23. april 2020.

Den 1. maj 2020 fremkom du med bemærkninger til Vellivs udtalelse.

2.1. Dine bemærkninger

Du har overordnet anført, at du ikke har fået fuld indsigt i de personoplysninger, som Velliv har behandlet om dig i perioden fra den 6. februar 2018 til den 10. januar 2019.

Du har i den forbindelse anført, at Velliv efter den 6. februar 2018 indledte en omfattende undersøgelse af dig, hvor du bl.a. blev observeret i to gange tre dage og undersøgt på de sociale medier, som også fremgår af en sagsfremstilling fra Velliv af 9. januar 2019.

Du gør gældende, at Velliv som følge af denne undersøgelse må have behandlet oplysninger om dig, og at du har ret til indsigt i disse oplysninger. Du gør også gældende, at Velliv må behandle yderligere oplysninger om dig, som du ikke har fået indsigt i, herunder referater af telefonsamtaler. Du er bl.a. blevet oplyst af en ansat ved Velliv, at hun ville lave et referat af jeres telefonsamtale. Dette referat fremgår ikke af det materiale, som du har fået fremsendt fra Velliv eller Vellivs advokat.

Du har endvidere anført, at du mener, at du har ret til indsigt i Vellivs medarbejderes stillingsbetegnelser.

2.2. Velliv, Pension & Livsforsikring A/S' bemærkninger

Velliv har overordnet anført, at din anmodning om indsigt er blevet besvaret fyldestgørende, idet der ikke foreligger yderligere materiale eller oplysninger om dig, som er omfattet af retten til indsigt efter databeskyttelsesforordningens artikel 15. Anmodningen om indsigt blev ifølge Velliv modtaget den 2. december 2019 og besvaret den 16. januar 2020 ved fremsendelse af sagsakterne i printet udgave.

Velliv har oplyst, at Velliv i forbindelse med besvarelsen af indsigtsanmodningen undtog oplysninger, som ikke er omfattet af retten til indsigt, jf. databeskyttelseslovens § 22.

Velliv har oplyst, at Velliv med hjemmel i databeskyttelseslovens § 22 undtog oplysninger om dig indeholdt i et internt arbejdsdokument med Vellivs juridiske vurderinger til brug for Vellivs forberedelse af den retssag, som du har varslet. De oplysninger, som er indeholdt i de juridiske vurderinger, er efter Vellivs opfattelse ikke omfattet af indsigtsretten, idet der ikke er tale om personoplysninger, men vurdering af bevisbyrde mv.

Velliv har videre oplyst, at det interne arbejdsdokument derudover indeholder uddrag af de lægelige akter og lægekonsulentens besvarelser, referat af dine besvarelser til Velliv, resumé af akter indhentet ved internetundersøgelser og den udførte observation af dig, og at dette materiale er tilgået dig i komplette udgaver.

Velliv har anført, at det pågældende arbejdsdokument således ikke indeholder yderligere personoplysninger, som er omfattet af din ret til indsigt.

Velliv har endvidere oplyst, at korrespondancen mellem Velliv og Vellivs advokat vedrørende sagens forberedelse og bevisførelse er undtaget fra retten til indsigt.

Velliv har desuden anført, at navne og stillingsbetegnelser på medarbejdere hos Velliv ikke udgør personoplysninger om dig og derfor ikke er omfattet af din ret til indsigt efter databeskyttelsesforordningens artikel 15.

Velliv har endvidere oplyst, at der ikke foreligger yderligere notater eller skriftlig kommunikation mellem Velliv og dig, som du ikke allerede har fået indsigt i. Velliv har i den forbindelse gjort opmærksom på, at der ikke i alle tilfælde laves notater vedrørende telefonsamtaler med kunder. Velliv har understreget, at der således heller ikke opbevares yderligere materiale fra den gennemførte undersøgelse, ud over det materiale som du har fået indsigt i. Velliv har oplyst, at der løbende under selve observationen er blevet slettet optagelser, som enten ikke viser oplysninger om dig eller som er ubrugelige, f.eks. på grund af rystelser. Disse optagelser eksisterer således ikke.

3. Begrundelse for Datatilsynets afgørelse

3.1.

Efter databeskyttelsesforordningens artikel 15, stk. 1, har den registrerede ret til indsigt i behandling af oplysninger, der anses for at være oplysninger om den pågældende selv.

Begrebet "personoplysninger" er i databeskyttelsesforordningens artikel 4, nr. 1, defineret som enhver form for information om en identificeret eller identificerbar fysisk person. Oplysninger om andre personer, herunder navn og stillingsbetegnelse, er således ikke omfattet af retten til indsigt efter databeskyttelsesforordningens artikel 15.

3.2.

Det følger af databeskyttelseslovens[2] § 22, stk. 1, at forordningens artikel 15 ikke gælder, hvis den registreredes interesse i oplysningerne findes at burde vige for afgørende hensyn til private interesser, herunder hensynet til den pågældende selv.

Af de specielle bemærkninger til lovens § 22, stk. 1, fremgår bl.a. at den dataansvarlige efter omstændighederne kan nægte indsigt i f.eks. et notat, der vurderer, hvorvidt der er udsigt til, at en bestemt retssag mod en kunde kan vindes.[3]

Det fremgår af sagen, at det interne arbejdsdokument og korrespondancen med Vellivs advokat dels indeholder uddrag af oplysninger om dig, som er tilgået dig i komplette udgaver, og dels juridiske vurderinger til brug for den varslede retssag, som ikke indeholder personoplysninger om dig.

3.3.

Efter en gennemgang af sagen finder Datatilsynet, at Velliv var berettiget til at undtage det interne arbejdsdokument og korrespondance med Vellivs advokat, jf. databeskyttelseslovens § 22, stk. 1.

Datatilsynet har herved lagt vægt på, at Velliv har oplyst, at de personoplysninger, som er indeholdt i det omhandlede materiale, allerede er tilgået dig, og at materialet derudover ikke indeholder oplysninger om dig, som er omfattet af indsigtsretten.

Datatilsynet finder endvidere, at der ikke er grundlag for at tilsidesætte Vellivs oplysninger til tilsynet om, at Velliv ikke herudover behandler yderligere oplysninger om dig omfattet af indsigtsretten end de personoplysninger, der allerede er givet indsigt i.

Datatilsynet bemærker i øvrigt, at det ikke er muligt at få indsigt i oplysninger, som den dataansvarlige har slettet.

Datatilsynet finder på den baggrund ikke grundlag for at udtale kritik af Velliv, idet Vellivs behandling af personoplysninger er sket inden for rammerne af reglerne i databeskyttelsesforordningens artikel 15 og databeskyttelseslovens § 22, stk. 1.

[1] Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse).

[2] Lov nr. 502 af 23. maj 2018 om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse

med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (databeskyttelsesloven).

[3] Forslag til lov nr. 502 af 23. maj 2018, lovforslag nr. L 68, de specielle bemærkninger til § 22.

Forsikringsselskabers efterforskning af person- skadesager 2019

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Baggrund	3
Resumé af denne rapport	3
Forsikringsselskabernes praksis	5
Forsikringsselskabernes praksis ved efterforskning – kort fortalt	5
Virksomhedernes kontrolorgan	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
Offentligt tilgængeligt materiale og brug af sociale medier	6
Henvendelse til tredje mand, hvortil der ikke forinden har været givet samtykke fra skadelidte	7
Observation	7
Brug af big data	8
Statistik	9
Antallet af personskadesager	9
Omfanget af efterforskede personskadesager	9
Finanstilsynets praksis og erfaringer	11
Bilag	12
Bilag 1; Forsikring & Pensions branchekodeks	12

Indledning

Baggrund

I starten af 2016 udarbejdede Finanstilsynet "Undersøgelse af forsikringsselskabers efterforskning ved personskadesager 2015 (herefter rapporten)" på anmodning af den daværende erhvervs- og vækstminister. Undersøgelsen blev gennemført som et led i tilsynet med selskabernes overholdelse af § 43 i lov om finansiel virksomhed og bekendtgørelse nr. 729 af 12. maj 2015 om god skik for finansielle virksomheder (herefter kaldet god skik for finansielle virksomheder). I forbindelse med offentliggørelsen af rapporten og den efterfølgende offentlige debat, anmodede erhvervsministeren om, at undersøgelsen blev gentaget og derfor er nærværende rapport blevet udfærdiget.

Finanstilsynet fandt i rapporten ikke anledning til at give tilsynsreaktioner over for de undersøgte selskaber, men præciserede dog at forsikringsselskabernes efterforskningsmetoder begrænses af god skik på fire konkrete områder¹:

- *At et forsikringsselskab ikke kan anvende en falsk profil eller benytte falsk identitet med henblik på at få oplysninger om skadelidte, der ikke er offentligt tilgængelige.*
- *At forsikringsselskaber skal være særligt opmærksomme på ikke at videregive fortrolige oplysninger om skadelidte til andre.*
- *At brug af observationer af skadelidte skal være proportionelle og ikke strider mod persondatalovgivningen.*
- *At brug af GPS sporing er ikke forenelig med reglerne om god skik.*

Sidstnævnte punkt om brug af GPS-overvågning fremgik på daværende tidspunkt af Forsikring & Pensions kodeks for undersøgelse af forsikringssvindel, som en efterforskningsmetode, der kunne anvendes. Inden udgivelsen af rapporten ændrede Forsikring & Pension deres kodeks, så det ikke længere var en anvendelig metode.²

Undersøgelsen bag rapporten viste, at ikke alle af de adspurgte selskaber særskilt orienterede skadelidte, når denne havde været genstand for en efterforskning. Finanstilsynet påpegede derfor i rapporten, at det efter en fortolkning af reglerne i persondataloven samt Datatilsynets praksis, var påkrævet at selskaberne altid orienterer skadelidte efter endt efterforskning – uagtet udfaldet af efterforskningen.³

Slutteligt fandt Finanstilsynet det hensigtsmæssigt, at forsikringsselskaberne på deres hjemmesider generelt oplyser om brugen af efterforskning.⁴

Resumé af denne rapport

Finanstilsynet har i denne rapport undersøgt de samme ni forsikringsselskaber som i rapporten fra 2016:

- Alka
- Alm. Brand
- Codan
- Topdanmark forsikring
- Tryg
- If skadeforsikring

¹ Jf. rapporten fra 2016, s. 3

² Jf. rapporten fra 2016, s. 6

³ Jf. rapporten fra 2016, s. 7

⁴ Jf. rapporten fra 2016, s. 7

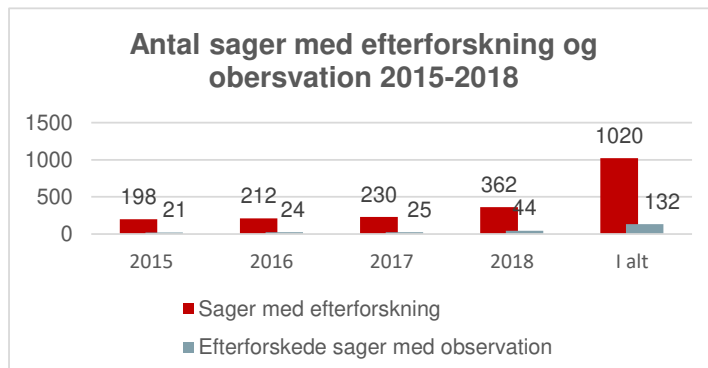
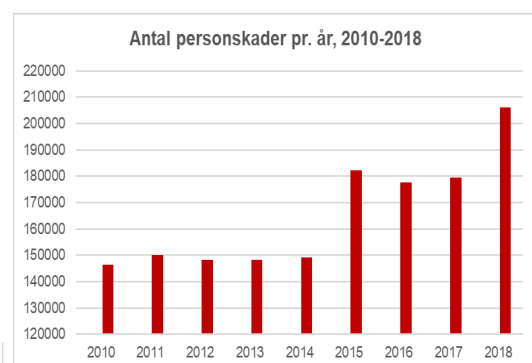
- LB Forsikring
- Gjensidige Forsikring
- PFA Pension

Finanstilsynet har til brug for undersøgelsen indhentet redegørelser for selskabernes praksis samt statistiske oplysninger om deres sager i perioden 2015-2018. Finanstilsynet har ikke gennemgået konkrete sager i forbindelse med undersøgelsen.

Undersøgelsen har ikke givet anledning til tilsynsreaktioner overfor de undersøgte selskaber.

I perioden 2015-2018 har de undersøgte selskaber behandlet i alt 745.073 personskadesager, har indledt efterforskning i 1.020 personskadesager, og har benyttet observation i 132 tilfælde. Dette svarer til, at der har været indledt efterforskning i 0,14 % af de behandlede personskadesager, og at observation har været benyttet i 0,018 % af de behandlede personskadesager.

Til sammenligning viste undersøgelsen fra 2016, at selskaberne i perioden 2010- 2014 havde behandlet 612.228 personskadesager og foretaget efterforskning i 892 af sagerne. Dette svarede til en procentuel andel af det samlede antal behandlede personskadesager på 0,15 %. Selskaberne havde anvendt observation i 106 sager, svarende til 0,017 % af selskabernes samlede sager.

Således er andelen af efterforskede sager i forhold til det samlede antal behandlede personskadesager stort set den samme for perioden 2010-2014 som for perioden 2015-2018. Ligeledes er andelen af sager med brug af observation stort set den samme for de to perioder.

I forhold til den tidligere undersøgte periode ses der dog en tendens til en svag stigende brug af efterforskning. Et af de adspurgte selskaber oplyser da også, at der er sket en mærkbar stigning i efterforsknings- og observationssager fra 2017 til 2018, fordi udredningsfunktionen hos selskabet er blevet tilført flere ressourcer i 2018. I pågældende selskab foretog man i 2017 efterforskning i 20 sager og observation

i 3 af disse sager. I 2018 foretog samme selskab efterforskning i 30 sager og anvendte observation i 19 tilfælde.

Proceduren for at indlede en efterforskningssag, oplyser selskaberne, var uændret i forhold til rapporten fra 2016.

Finanstilsynet slog i rapporten fra 2016 fast, at det er i strid med god skik at anvende GPS-sporing i efterforskningen. Alle de undersøgte selskaber har oplyst, at de ikke længere anvender denne efterforskningsmetode. Undersøgelsen, som er foretaget til denne rapport viser endvidere, at samtlige forsikrings-selskaber nu efterlever deres oplysningspligt overfor kunderne⁵, når efterforskningen er afsluttet.

Endelig har samtlige selskaber efterlevet Finanstilsynet henstilling om at oplyse om anvendelse af efterforskning på deres hjemmesider.

Forsikringsselskabernes praksis

Alle de adspurgte selskaber oplyser, at der overordnet set ikke er sket ændringer i deres praksis for efterforskning af personskadesager.

Samtlige af de adspurgte selskaber oplyser, at de følger Forsikring & Pensions branchekodeks, og at de har interne retningslinjer/forretningsgange for deres anvendelse af efterforskning. Enkelte af de undersøgte selskaber havde dog ikke tilpasset deres forretningsgange efter de ændringer i kodekset, som Forsikring & Pension foretog i 2016, hvilket skete i forbindelse med denne undersøgelse.

Forsikringsselskabernes praksis ved efterforskning – kort fortalt

Alle de deltagende selskaber oplyser, at efterforskning i en personskadesag indledes, såfremt der opstår en mistanke om forsikringssvindel i forbindelse med en allerede anmeldt skade.

Indledningsvist forsøger selskaberne at belyse uklare forhold ved at gennemgå allerede indsamlet materiale, ved opklarende dialog med skadelidte eller ved at indsamle yderligere materiale med samtykke fra kunden. Hvis dette ikke vurderes fyldestgørende søges sagens uklarheder belyst ved hjælp af fremsøgning af offentligt tilgængeligt materiale, tekniske undersøgelser⁶ samt kontakt til evt. tredjemænd med kendskab til hændelsen.

Udgangspunktet for selskabernes efterforskningsmetode er altså at vælge de mindst indgribende metoder.

Består der fortsat en mistanke om forsikringssvindel, indledes efterforskningsskridt af mere indgribende art; rekognoscering og skjult observation med og uden tekniske hjælpemidler, herunder kamera, video og/eller foto.

Selskaberne har typisk en særskilt afdeling/enhed til at forestå efterforskning. Disse afdelinger bistår skadebehandleren i enkelte opgaver, yder konsulentlignende bistand til skadeafdelingen på enkelte eller

⁵ Rapporten fra 2016, s. 7

⁶ Ex. besigtigelse af skadestedet, rekonstruktion af hændelsen, indhenter sagkyndige rapporter eller lægelige og tekniske ekspertvurderinger. Med skadelidtes samtykke kan selskaberne ligeledes indhente masteoplysninger.

flere opgaver eller overtager hele efterforskningssagen. Mere indgribende efterforskningsskridt foretages altid af de særskilte efterforskningsenheder. Ansatte i de særskilte efterforskningsenheder er tidligere politifolk eller specialuddannede.

Selskaberne oplyser, at det er svært at afgrænse, hvornår der er tale om sagsbehandling, og hvornår der er foreliggende egentlig efterforskning. Herunder hvilke undersøgelsesmetoder, der benyttes og hvornår. Afgrænsningen varierer hos de adspurgte selskaber. Selskaberne oplyser, at de følger deres forretningsgange, der beskriver, at den efterforskningsmetode, der indledningsvis anvendes ved personskadesager, er den mindst indgribende og i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed og reglerne om god skik.

Da efterforskning er indgribende på kunden, er det vigtigt, at selskaberne hele tiden har et velfungerende kontrolorgan, der sikrer, at forretningsgange og lovregler overholdes, og i særdeleshed at selskaberne foretager de forskellige efterforskningsskridt proportionelt i forhold til sagens karakter. Finanstilsynet har derfor undersøgt selskabernes kontrolorganer.

Det fremgår i Forsikring og Pensions branchekodes samt eksplicit hos seks af de adspurgte selskaber, at udgangspunktet for en undersøgelse er den mindst indgribende metode, og at mere indgribende metoder først tages i brug, når man har udtømt de mindre indgribende.

Beslutning om at iværksætte observation foretages hos alle selskaber på leder- eller direktørniveau, ligesom at hhv. ledere og/eller direktører løbende underrettes under en pågående observationssag. Derudover inddrager selskaberne ofte eksterne advokater til at bistå vurderingen af, hvorvidt mistankegrundlaget for en evt. efterforskning er stærk nok til at iværksætte en observation. De eksterne advokater bistår i at udarbejde et forslag til endelig beslutning i sager. Alle beslutninger om frafald af dækning og/eller stop af udbetaling på baggrund af efterforskning træffes ligeledes på leder- og/eller direktørniveau.

Offentligt tilgængeligt materiale og brug af sociale medier

Sociale medier og brug af falsk identitet

I rapporten fra 2016 påpegede Finanstilsynet, at det er i strid med kravet om redelig og loyal adfærd, hvis selskaberne udgiver sig for at være en anden med henblik på at skaffe informationer om skadelidte, der ikke var offentligt tilgængelige, f.eks. ved brug af falsk identitet eller falsk profil på sociale medier. Denne undersøgelse viser, at ingen af de adspurgte selskaber benytter sig af denne metode.

Selskaberne benytter sig i stedet af offentligt tilgængeligt materiale fra offentlige registre og almindelige internetsøgninger. Det omfatter også åbne profiler på de sociale medier.

Som udgangspunkt er det lovligt at behandle personoplysninger, som tydeligvis er offentliggjort af den registrerede⁷. Dog skal selskaberne, som Finanstilsynet også angav i rapporten fra 2016, være opmærksom på, at det forhold, at personoplysninger, der findes på offentligt tilgængelige internetsider, ikke i sig selv udgør en selvstændig hjemmel til selskabernes behandling af oplysningerne. Dette beror på en konkret vurdering i forhold til Dataforordningen. Dette kan f.eks. være i situationer, hvor materialet ikke er offentliggjort af den skadelidte selv.

⁷ GDPR art. 9, stk. 2, litra e

Henvendelse til tredjemand, hvortil der ikke forinden har været givet samtykke fra skadelidte

I rapporten fra 2016 præciserede Finanstilsynet, at selskaberne, såfremt de henvender sig til tredjemand, skal være særligt opmærksomme på ikke at videregive fortrolige oplysninger om skadelidte. Herunder ikke oplyse, at der foreligger et forsikringsforhold. Selskaberne skal desuden sikre sig, at henvendelsen ikke har en forulempende eller påtrængende karakter overfor hverken skadelidte eller adspurgte.

Selskaberne opfordrer i deres forretningsgange til en generel påpasselighed ved behandlingen af personlige oplysninger. Dette sker ved lagring af data på særskilte drev, makulering af fysiske dokumenter efter endt brug, overholdelse af relevante bestemmelser i straffelovgivningen, herunder § 264a om forbud mod fotografering af personer på et ikke frit tilgængeligt sted, § 264d om forbud mod uberettiget videregivelse af billeder m.v. vedrørende en andens private forhold, m.fl., overholdelse af Forsikring & Pensions branche kodeks, overholdelse af persondatalovgivningen, særlige tillæg til ansattes ansættelseskontrakter samt sletning af indhentede oplysninger, foto, video etc.

Observation

I rapporten fra 2016 vurderede Finanstilsynet, at såfremt skjult observation af skadelidte er proportionalt i forhold til sagens karakter og udføres inden for rammerne af persondatareguleringen er observation af skadelidte forenelig med reglerne om god skik.

Selskaberne oplyser, at de er ekstra opmærksomme på, at alle mindre indgribende efterforskningsmetoder er udtømt, inden der foretages observation.

Observationen indledes som udgangspunkt ved en rekognoscering, der skal fastlægge hvor og hvornår en observation bedst muligt kan be- eller afkræfte en mistanke. Selskaberne oplyser, de er påpasselige med ikke at foretage observation over en længere periode end nødvendigt.

Observationen tilrettelægges, så den ikke har forulempende karakter. Såfremt den observerende medarbejder opdages, da skal denne tilkendegive sig og observationen afsluttes.

Otte ud af de ni adspurgte selskaber oplyser, at de har udførlige forretningsgange og interne retningslinjer for, hvornår og hvordan observationer kan foretages. Selskaberne oplyser her udtrykkeligt, at observation kun iværksættes, såfremt der er bestyrket mistanke om svindel, og at der ofte inddrages eksterne i vurderingen af, om mistankegrundlaget er så stærkt, at observation af skadelidte står mål hermed.

Et enkelt selskab oplyser, at de ikke har en udførlig forretningsgang for brug af observation i deres efterforskning, men oplyser samtidig, at de aldrig har fundet anledning til at benytte observation. Finanstilsynet gør i den forbindelse opmærksom på, at såfremt selskabet finder anledning til at gøre brug af observation i deres efterforskning, forudsættes det, at der forinden udarbejdes en forretningsgang herfor.

Når selskaberne gør brug af skjult observation, er det enten som visualisering eller med brug af tekniske hjælpemidler, herunder foto eller video.

Brug af big data

Analysering og fortolkning af enorme mængder data, også kaldet big data, har skabt nye muligheder for de forsikringsselskaberne, der kan gøre brug af big data på forskellige måder i deres sagsbehandling. Finanstilsynet har fundet anledning til at spørge de deltagende selskaber, hvorvidt de gør brug af netop big data i deres efterforskning af personskadesager. Ingen af de adspurgte selskaber gør brug af big data i denne sammenhæng.

Orientering på hjemmeside

I rapporten fra 2016 var der seks af de deltagende selskaber, der ikke orienterede skadelidte om forestående eller igangværende efterforskningsskridt af skadesager ved mistanke om svindel. I rapporten fra 2016 henstillede Finanstilsynet i øvrigt til, at forsikringsselskaber på deres hjemmeside orienterer generelt om brugen af efterforskning ved mistanke om forsikringssvindel.

I denne undersøgelse oplyser samtlige ni selskaber at de har information omkring forsikringssvindel og efterforskning heraf på deres hjemmeside. Det er fortsat meget forskelligt, hvor omfangsrigt informationen på selskabernes hjemmesider er. Nogle orienterer på et helt overordnet plan, mens andre bl.a. forklarer om de forskellige efterforskningsskridt, de benytter, og kommer med eksempler på, hvad der er forsikringssvindel.

Finanstilsynet har ingen bemærkninger hertil og anerkender, at oplysning i forbindelse med efterforskning af forsikringssvindel skal indeholde en balance mellem at informere kunderne, hvad de kan forvente, men uden samtidig at give for detaljeret information, der evt. ville kunne udnyttes til netop at foretage forsikringssvindel.

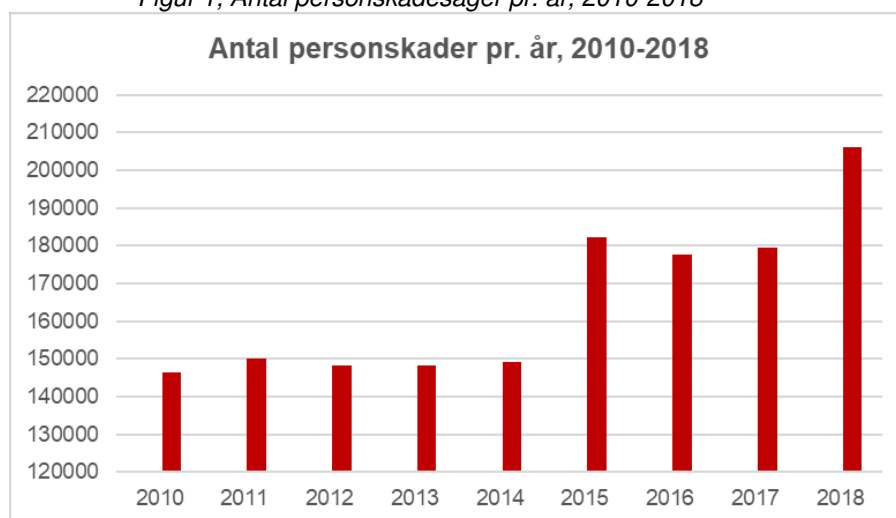

Statistik

Antallet af personskadesager

I perioden 2015-2018 har de ni adspurgte selskaber i alt behandlet 745.073 personskadesager. I perioden 2010-2014 behandlede de adspurgte selskaber i alt 742.385⁸ personskadesager.

Figur 1, Antal personskadesager pr. år, 2010-2018

Ovenfor i Figur 1 ses udviklingen i antallet af personskadesager fra 2010-2018 hos de 9 adspurgte selskaber.

Omfanget af efterforskede personskadesager

I perioden 2015-2018 indledte de ni adspurgte selskaber efterforskning i 1.020 personskadesager⁹, hvor der har været benyttet observation i 132 tilfælde. Således har der været indledt efterforskning i 0,14 pct.¹⁰ af de behandlede personskadesager, mens observation har været benyttet i 0,018 pct.¹¹ af sagerne.

⁸ I rapporten fra 2016 har der været en mindre regnefejl, hvorfor tallet angivet i indeværende rapport afviger fra tallet angivet i rapporten fra 2016.

⁹ Et selskab kan ikke oplyse antallet af efterforskede sager generelt men kun antallet af sager, hvor der har været benyttet observation.

¹⁰ Samlede antal sager med efterforskning i forhold til samlede antal personskadesager for perioden $((1.020 \cdot 100) / 745.073)$

¹¹ Samlede antal sager med observation i forhold til samlede antal personskadesager for perioden $((132 \cdot 100) / 745.073)$

I perioden 2010-2014 indledte selskaberne efterforskning i 892 sager, svarende til 0,12 pct.¹² af det samlede antal personskadesager. Observation blev i denne periode benyttet 106 gange, og udgør således 0,014 pct.¹³ af det samlede antal personskadesager.

Andelen af efterforskede sager i forhold til det samlede antal behandlede personskadesager er dermed stort set den samme for perioden 2010-2014 som for perioden 2015-2018. Ligeledes er andelen af sager med brug af observation stort set den samme for de to perioder.

Der er dog en tendens til en stigende brug af efterforskning. Et af de adspurgte selskaber oplyser, at der er sket en mærkbar stigning i efterforsknings- og observationssager fra 2017 til 2018 på baggrund af, at udredningsfunktionen hos selskabet er blevet tilført flere ressourcer i 2018. I pågældende selskab var det samlede antal sager med efterforskning i 2017 20, hvoraf der blev gjort brug af observation i 3 tilfælde. I 2018 var antallet af efterforskningssager steget til 30, hvoraf der blev anvendt observation i 19 tilfælde.

Figur 2, Antal sager med efterforskning og observation pr. år, 2015-2018

Af figur 2 ses, at antallet af sager med efterforskning har været stigende fra 2015-2018, antallet af sager med brug af observation har været relativt konstant, dog med større udsving for år 2018. Dette oplyses fra et selskabs side, at være på grund af tilførsel af ressourcer til behandling af efterforskningssag

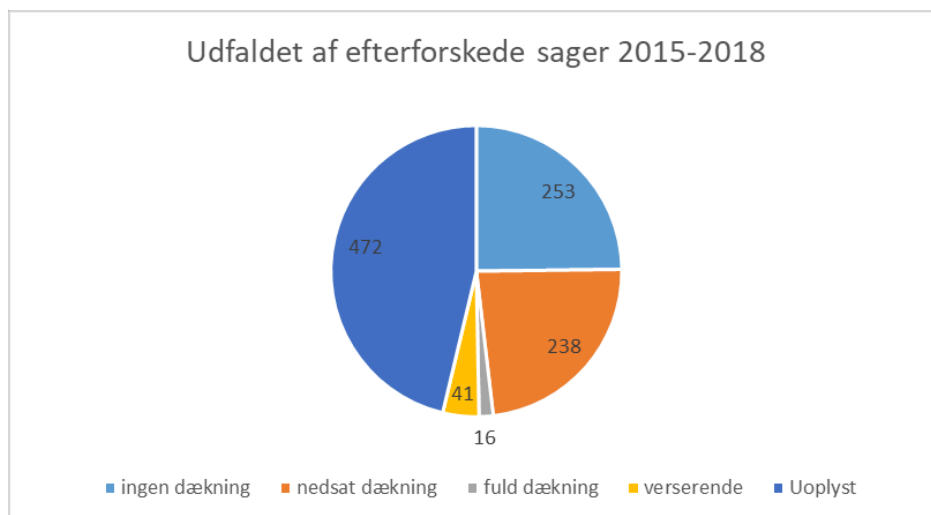
¹² Samlede antal sager med efterforskning i forhold til samlede antal personskadesager for perioden $((892 \cdot 100) / 742.385)$

¹³ Samlede antal sager med observation i forhold til samlede antal personskader for perioden $((106 \cdot 100) / 742.385)$

er.

Figur 3 Udfaldet af de sager, hvor er sket efterforskning i 2015-2018

Figur 3 giver et overblik over udfaldet ved sager, hvor der har været iværksat efterforskning af personskadesager i perioden 2015-2018. Det fremgår, at 491 af de sager, hvor efterforskning har været benyttet, har ført til, at selskabet enten har afvist eller delvis afvist erstatningskravet. Dette indikerer, at der ikke initieres efterforskning ved personskadesager af forsikringsselskaberne, med mindre selskabet har en reel mistanke om ukorrekte oplysninger fra kunden og mulig svindel. Antallet af uoplyste sager lyder på 472. Uoplyste sager er blandt andet sager, der endnu ikke er afgjorte enten hos forsikringsselskaberne eller hos ankenævnet for forsikring.

Finanstilsynets praksis og erfaringer

Forud for iværksættelsen af rapporten fra 2016 havde Finanstilsynet modtaget én borgerhenvendelse. Denne henvendelse vedrørte forsikringsselskabernes overvågning. Mere specifikt handlede denne borgerhenvendelse om forsikringsselskabers videregivelse af oplysninger i en efterforskningssag¹⁴.

Finanstilsynet har i perioden, der er behandlet i denne rapport, modtaget to borgerhenvendelser om forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager. I begge tilfælde fandt Finanstilsynet, at der ikke var grundlag for påtale selskabets efterforskning.

Finanstilsynet har ikke modtaget yderligere henvendelser og har derfor ikke fundet anledning til at tage denne problemstilling op til yderligere behandling.

¹⁴ Rapporten fra 2016, s. 22

Bilag

Bilag 1; Forsikring & Pensions branchekodeks

<https://www.forsikringogpension.dk/media/2422/kodeksforsikringssvindel.pdf>

Undersøgelse 2022/2023

Forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte

Indholdsfortegnelse

1. Indledning og baggrund.....	3
2. Undersøgelsens overordnede resultat.....	5
Undersøgelsens resultater.....	6
3. Forsikringsselskabernes undersøgelse af lokalitet.....	7
4. Velbegrundet og dokumenteret mistanke ved personovervågning	10
En "velbegrundet og dokumenteret mistanke" til skadelidte	10
Selskabernes løbende vurdering af en velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte og tidsbegrænsning for en direktionsgodkendelse om personovervågning	14
5. Kontakt med skadelidte	16
6. Data om forsikringsselskabernes undersøgelser.....	18
Livsforsikringsselskaber.....	18
Skadeforsikringsselskaber.....	20
Bilag 1 – Retligt grundlag	22
Bilag 2 – Spørgsmål mv. til selskaberne	25
Bilag 3 – F&P's kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager fra 2020	29
Bilag 4 – F&P's kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager fra 2023	30

1. Indledning og baggrund

Finanstilsynet har i 2022-2023 efter anmodning fra den tidligere erhvervsminister undersøgt, hvordan forsikringsselskaber sikrer, at de overholder reglerne i den finansielle lovgivning, når de undersøger skadelidte¹ i forbindelse med selskabet vurdering af skadelidtes ret til erstatning. Undersøgelsen er gennemført som led i tilsynet med, at forsikringsselskaberne overholder:

- reglerne om god skik i lov om finansiell virksomhed²
- bekendtgørelse om god skik for forsikringsdistributører³
- bekendtgørelse om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber (undersøgelsesbekendtgørelsen)⁴.

Undersøgelsen er også et led i udmøntningen af Finanstilsynets strategi frem mod 2025, hvor et af hovedfokusområderne er "ordentlighed i den finansielle sektor".

Undersøgelsen er afgrænset til at omfatte livs- og skadeforsikringsselskaber, der udbyder ulykkesforsikringer og forsikringer ved tab af erhvervsevne.

Den tidligere erhvervsminister bad Finanstilsynet gennemføre undersøgelsen med udgangspunkt i mediernes fokus på skadelidte, der bliver personovervåget af deres forsikringsselskab⁵.

Finanstilsynet undersøgte i 2015⁶ og 2018⁷ forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager. Undersøgelserne omfattede ni selskaber. De viste blandt andet, at disse selskaber kun foretog undersøgelser i en lille andel af deres sager.

Finanstilsynet har som led i den aktuelle undersøgelse for 2022-2023 indhentet oplysninger om påbegyndte og afsluttede undersøgelser i perioden fra den 1. januar 2019 frem til sidste del af tredje kvartal i 2022 fra samtlige danske forsikringsselskaber og to danske filialer af udenlandske selskaber. På baggrund af disse oplysninger har Finanstilsynet udvalgt seks forsikringsselskaber, fire livsforsikringsselskaber og to skadeforsikringsselskaber⁸ og kortlagt, hvordan disse selskaber sikrer sig, at deres procedurer og oplysningsforpligtelser overholder undersøgelsesbekendtgørelsens regler. De seks selskaber er valgt, fordi de har påbegyndt personovervågning af skadelidte i 2022.

Finanstilsynet har bedt hvert af de seks selskaber sende ét konkret eksempel på en sag, hvor selskabet har personovervåget skadelidte for at kunne vurdere selskabernes anvendelse af reglerne i praksis. De konkrete sager er valgt på baggrund af kriterier opstillet af

¹ Skadelidte er den person, der er kommet til skade. Det kan f.eks. være en forsikringskunde, der er kommet til skade i en ulykke og har meldt det til sin forsikring.

² Jf. lovbekendtgørelse nr. 406 af 29. marts 2022.

³ Jf. bekendtgørelse nr. 1779 af 6. september 2021.

⁴ Jf. bekendtgørelse nr. 1377 af 22. juni 2021.

⁵ Blandt andet [Detektiver skyggede Martin i 20 dage: Minister vil undersøge, om der sker ulovlig overvågning i Indland | DR](#)

⁶ [Rapport om forsikringsselskabers efterforskning ved personskade \(finansstilsynet.dk\)](#)

⁷ [Forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager 2019 \(finansstilsynet.dk\)](#)

⁸ De seks selskaber er AP Pension Livsforsikringsaktieselskab, Danica Pension Livsforsikringsaktieselskab, Købstæderne Forsikring gensidig, PFA Pension Forsikringsaktieselskab, Tryg Forsikring A/S og Velliv Pension Livsforsikring A/S.

Undersøgelse om forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte

Finanstilsynet (se bilag 2). Finanstilsynet bemærker i den forbindelse, at tilsyn med forsikringsselskabers efterlevelse af god skik-reglerne og undersøgelsesbekendtgørelsen omfatter selskabernes generelle adfærd. Finanstilsynet har ikke kompetence til at behandle eller afgøre sager om en konkret overvågning.

Rapporten samler de væsentligste resultater fra undersøgelsen og blev den 11. september 2023 sendt i høring hos de medvirkende selskaber og brancheforeningen Forsikring & Pension. Dele af høringssvarene indgår i rapporten.

Finanstilsynet har undervejs i undersøgelsen været i dialog med Motorstyrelsen om forsikringsselskabernes adgang og brug af Motorregistret i forbindelse med selskabernes undersøgelse af skadelidte. Motorstyrelsen har derfor haft mulighed for at komme med bemærkninger til den del af rapporten, der vedrører reglerne om adgang til og brug af Motorregistret.

2. Undersøgelsens overordnede resultat

Finanstilsynet vurderer i denne undersøgelse, om forsikringsselskabernes procedurer og oplysninger ved undersøgelser af skadelidte er i overensstemmelse med reglerne i undersøgelsesbekendtgørelsen og de generelle regler om god skik.

Finansielle virksomheder skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god praksis indenfor virksomhedsområdet. Det fremgår af § 43, stk. 1, i lov om finansiel virksomhed⁹. Forsikringsdistributører, herunder forsikringsselskaber, skal handle redeligt og loyalt overfor deres kunder. Det fremgår af § 4, stk. 1, i bekendtgørelse om god skik for forsikringsdistributører¹⁰. Der er tale om en retlig standard, som skal fortolkes i overensstemmelse med de til enhver tid gældende samfundsnormer.

Undersøgelsesbekendtgørelsen stiller krav til forsikringsselskabernes procedurer og oplysningsforpligtelser i forbindelse med selskabernes undersøgelser af skadelidte¹¹.

Finanstilsynet har ikke kompetence til at afgøre konkrete, individuelle klager over forsikringsselskabers sagsbehandling. Finanstilsynet kan derfor heller ikke tage stilling til enkeltsager om undersøgelser af skadelidte, f.eks. personovervågning, men føre alene et risikobaseret tilsyn med, om forsikringsselskaberne generelt overholder reglerne i bekendtgørelsen.

Forsikring & Pension har i sit branchekodeks beskrevet de etiske principper for, hvordan forsikrings- og pensionsselskaber bør agere ved særlige undersøgelser af skadelidte. Kodekset er revideret i 2023.

Kodekset supplerer reglerne i blandt andet forsikringsaftaleloven, straffeloven, databeskyttelsesreglerne, herunder GDPR, og reglerne om god skik for forsikringsdistributører. Kodekset opfordrer forsikringsselskaberne til at have en forretningsgang for særlig undersøgelse af forsikringssager og kompetence- og uddannelseskrav til de ansatte, som skal beskæftige sig med særlige undersøgelser.

Forsikring & Pension henstiller medlemsselskaberne til at følge de retningslinjer, der er angivet i kodekset.

Finanstilsynet fører ikke tilsyn med efterlevelse af branchens egne kodekser. Kodekset indgår derfor ikke i Finanstilsynets undersøgelse. "Kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager – 2020" og "Kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager – 2023" er vedlagt som bilag 3 og 4.

De seks medvirkende selskaber har sendt materiale, der beskriver deres interne proces i sager, hvor selskaberne foretager undersøgelser omfattet af undersøgelsesbekendtgørelsen. Finanstilsynet har fra hvert forsikringsselskab modtaget én anonymiseret konkret sag

⁹ Lovbekendtgørelse nr. 406 af 29. marts 2022.

¹⁰ Bekendtgørelse nr. 1779 af 6. september 2021 om god skik for forsikringsdistributører.

¹¹ Undersøgelser omfattet af undersøgelsesbekendtgørelsen er, når forsikringsselskabet indsamler oplysninger uden den skadelidtes viden eller samtykke, jf. undersøgelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1.

om personovervågning. Disse sager skal illustrere, hvordan selskaberne i praksis bruger deres interne styringsdokumenter i sager med personovervågning og dermed være med til at vurdere, om det enkelte selskabs generelle adfærd er i overensstemmelse med reglerne om god skik.

Undersøgelsens resultater

Den overordnede konklusion er, at alle seks medvirkende forsikringsselskaber har procedurer for undersøgelse af skadelidte. Alle selskaberne har indsendt forretningsgange, arbejdsbeskrivelser eller lignende interne procesbeskrivelser, der skal sikre, at selskaberne handler i overensstemmelse med undersøgelsesbekendtgørelsen og de øvrige regler om god skik.

Selvom Finanstilsynet konstaterer, at selskaberne har procedurer, der skal sikre efterlevelse af reglerne, har Finanstilsynet fundet anledning til at give et påbud til et af de seks selskaber.

Det pågældende selskab har fået et påbud, fordi deres procedurer mere generelt ikke sikrer efterlevelsen af undersøgelsesbekendtgørelsen. To selskaber er, på baggrund af deres indsendte materiale, blevet bedt om at bekræfte, at de i praksis har efterlevet reglerne om god skik, når de kontakter skadelidte i forbindelse med en igangværende eller afsluttet personovervågning. Finanstilsynets indskærpelse af reglerne om god skik ved kontakt til skadelidte fremgår af afsnit 5.

Undersøgelsen har beskæftiget sig med efterlevelsen af kravene i undersøgelsesbekendtgørelsen. Forsikringsselskabernes redegørelser har givet Finanstilsynet anledning til at se nærmere på selskabernes undersøgelse af lokaliteter, selskabernes vurdering af velbegrunderet og dokumenteret mistanke ved personovervågning og selskabernes kontakt med skadelidte.

Undervejs i undersøgelsen er Finanstilsynet blevet opmærksom på, at nogle forsikringsselskaber anvender oplysninger fra Motorregistret, når de foretager undersøgelser af skadelidte, blandt andet når selskaberne undersøger relevante lokaliteter. Opslag i Motorregistret ved brug af et køretøjs registreringsnummer kræver en særlig adgang. Reglerne om adgang til registret og berettiget brug af denne adgang er fastsat i lovbekendtgørelse nr. 179 af 22. februar 2023 og bekendtgørelse nr. 866 af 19. juni 2023. Motorstyrelsen har oplyst, at forsikringsselskabet indgår en tilslutningsaftale med Motorstyrelsen. Forsikringsselskaberne får adgang til at registrere reparationer eller genopbygning af et skadet køretøj i Motorregistret og adgang til at se oplysninger om identiteten af et køretøjs ejer eller bruger. I henhold til tilslutningsaftalen er der en afgrænset liste med godkendte aktiviteter, som forsikringsselskaberne må anvende adgangen til. Forsikringsselskaberne må bl.a.

- Registrere, genetablere og ophøre ansvars- og kaskoforsikring og selskabsskifte
- Udtrække forsikringstilgange og –afgange og tekniske ændringer
- Skades-/totalskadeblokere et køretøj

Forsikringsselskaberne må kun bruge deres adgang til Motorregistret til det formål, som adgangen er givet til. Motorstyrelsen har oplyst, at forsikringsselskaberne derfor ikke må lave opslag om en skadelidt, som ikke har forbindelse til de godkendte aktiviteter i henhold til tilslutningsaftalen.

Undersøgelse om forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte

Selskabernes efterlevelse af disse regler påses af Motorstyrelsen. Finanstilsynet har gjort Motorstyrelsen opmærksom på selskabernes mulige brug af Motorregistret i forbindelse med deres undersøgelse af skadelidte.

3. Forsikringsselskabernes undersøgelse af lokalitet

Undersøgelsesbekendtgørelsen stiller blandt andet krav til særlige beslutningsprocesser for forsikringsselskaberne, når de ønsker at foretage undersøgelser. Det gælder f.eks., når selskabet vil påbegynde personovervågning. Personovervågning er defineret som en indsamling af oplysninger om skadelidte ved fysisk overvågning af skadelidte, eventuelt suppleret med brug af foto- eller videoudstyr, lydoptagelser eller andre hjælpemidler. Det fremgår af § 2, stk. 1, nr. 2, i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Undersøgelsen viser, at fem af de seks selskaber foretager undersøgelser, hvor de tager ud til en bestemt adresse, f.eks. skadelidtes bopæl, arbejdsplads eller lignende, for f.eks. at vurdere, om de fysiske rammer gør personovervågning mulig, eller for at undersøge, om skadelidtes bil holder på arbejdspladsen, eller en erhvervsregistreret bil holder ved skadelidtes bopæl. Selskabernes procedurer indebærer ikke, at undersøgelsesbekendtgørelsens krav til brug af personovervågning bliver efterlevet ved disse lokalitetstjek.

På den baggrund har Finanstilsynet bedt de fem forsikringsselskaber besvare supplerende spørgsmål om, hvad oplysningerne, der er indhentet ved sådanne lokalitetstjek, kan blive brugt til, herunder om oplysningerne kan blive brugt i selskabets vurdering af mistankegrundlaget – og i bekræftende fald hvordan. Selskaberne blev også bedt om at give eksempler på, hvilke oplysninger der kan indgå i en sag, når de har foretaget lokalitetstjek.

Selskaberne oplyser generelt, at formålet med et lokalitetstjek er at konstatere objektive forhold på lokaliteten. Der er altså ikke tale om fysisk overvågning af skadelidte.

Et livsforsikringsselskab oplyser, at deres undersøgelse af lokaliteter adskiller sig fra personovervågning ved at være en undersøgelse af faktiske forhold vedrørende en ejendom, et område, en virksomhed, et køretøj eller lignende. Undersøgelsen har til formål at 1) få afklaret, om personovervågning kan udføres på forsvarlig vis, og/eller 2) dokumentere, om relevante biler er til stede på konkrete lokaliteter. Formålet med selskabets undersøgelse af lokaliteter er altså ikke fysisk overvågning af skadelidte.

Selskabet oplyser også, at det undersøger lokaliteter ved at køre forbi en virksomhed, et område, en ejendom eller lignende. Selskabet mener derfor ikke, at der er tale om indsamling af oplysninger om skadelidte ved fysisk overvågning af vedkommende.

Når selskabets undersøger en lokalitet med henblik på at afklare, om personovervågning kan blive udført på forsvarlig vis (nr. 1 ovenfor), vil det se på, om det er muligt at dække et konkret område ved brug af rimelige ressourcer. Selskabet vil også se på, om der er for stor risiko for at blive opdaget af skadelidte, skadelidtes familie, venner og naboer.

Selskabet henviser til F&P's kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager fra 2020 (bilag 4). Kodekset angiver, at personovervågning skal ske med tilstrækkelig omhu og ikke på en måde, som virker forulempende eller truende overfor den observerede. På samme måde må det ikke være åbenbart for andre, at der finder personovervågning sted. Vurderer selskabet, at området ikke er egnet til personovervågning, vil det ikke gennemføre overvågningen.

Selskabets undersøgelse af en lokalitet med henblik på at dokumentere, om relevante biler er til stede på konkrete lokaliteter (nr. 2 ovenfor) bliver gennemført for at styrke eller afkræfte en konkret mistanke i en konkret sag, inden selskabet eventuelt iværksætter personovervågning. Selskabet skal altid gøre det mindst indgribende. Derfor kan det i en konkret sag være relevant at få dokumenteret, om en konkret bil holder parkeret ved en virksomhed, arbejdsplads eller anden konkret lokalitet inden en eventuel personovervågning, da det indikerer, om skadelidte opholder sig på f.eks. en virksomhedsadresse.

Selskabet oplyser også, at det sikrer, at undersøgelser af lokaliteter ikke er personovervågning, ved at disse undersøgelser bliver godkendt af en leder og gennemført i henhold til en instruks med et klart formål om at konstatere objektive forhold om en virksomhed, område, ejendom eller lignende ved at køre forbi. Det er klart for medarbejderen, at formålet ikke er fysisk overvågning af skadelidte, og at medarbejderen ikke må personovervåge. Skulle skadelidte blive set af medarbejderen ved en tilfældighed, skal medarbejderen se bort fra det sete.

Et andet livsforsikringsselskab oplyser, at det endnu ikke har undersøgt en lokalitet forud for en direktionsgodkendelse af personovervågning. Selskabet oplyser, at formålet med lokalitetstjek er at undersøge de fysiske og praktiske muligheder for personovervågning.

Det fremgår af materialet, som selskabet har sendt, at lokalitetstjek er en undersøgelse af mulighederne for en efterfølgende overvågning, hvor kundens bopæl, arbejdsplads m.v. sonderes i forhold til de fysiske og praktiske muligheder for overvågning. Det fremgår også, at selskabet ikke må optage video eller indsamle oplysninger i øvrigt i forbindelse med lokalitetstjek, som typisk kun varer nogle timer en enkelt dag. Endeligt fremgår det, at et påtænkt lokalitetstjek skal godkendes af en afdelingschef.

Et tredje livsforsikringsselskab henviser til materialet, det har indsendt. Af materialet fremgår det, at selskabet ved et lokalitetstjek gør sig bekendt med en lokalitet i form af fysiske forhold ved en virksomhed, ejendom eller andet sted, der er relevant for sagen. Det sker ved, at medarbejderen kører forbi eller gør ophold af få minutters varighed. Her er formålet ikke at observere en kunde. Medarbejderen må ikke tage billeder af eller filme personer ved et sådant lokalitetstjek. Selskabet oplyser, at alle lokalitetstjek skal godkendes af afdelingschefen eller en af dennes overordnede, inden de påbegyndes.

Selskabet oplyser også, at formålet med lokalitetstjek er at orientere sig i de fysiske forhold for at vurdere, om personovervågning er praktisk mulig. Hvis de fysiske forhold ikke muliggør personovervågning, vil sagen ikke blive indstillet til dette. Egner lokaliteten sig derimod til

personovervågning, og er betingelserne for overvågning i henhold til bekendtgørelsen opfyldt, kan sagen indstilles til direktionsgodkendelse.

Som eksempel på en oplysning, selskabet kan indhente ved lokalitetstjek, nævner det, at der holder en bil med firmalogo fra en virksomhed, hvorfra forsikrede er sygemeldt. En sådan oplysning vil kunne indgå som et element i mistankegrundlaget på lige fod med andre oplysninger i sagen, der underbygger en eventuel mistanke om, at skadelidte ikke har givet korrekte oplysninger.

Et skadeforsikringselskab nævner i sit materiale, at det skal overvejes, om en opgave kan løses "fra et efterforskningsmæssigt perspektiv – lokation, resurser osv."

Selskabet skriver uddybende, at undersøgelserne om lokalitet sker i form af elektroniske søgninger i offentligt tilgængelige medier (f.eks. Krak, Skråfoto, Street View). Der er ikke tale om fysiske lokalitetstjek ved arbejdspladser eller bopæl, og derfor er der ingen risiko for personovervågning.

Et andet skadeforsikringselskab oplyser, at lokalitetstjek forud for en direktionsgodkendelse ikke er en fast del af dets proces. Lokalitetstjek har kun været brugt én gang, efter at undersøgelsesbekendtgørelsen trådte i kraft. Hvis selskabet helt undtagelsesvis foretager et lokalitetstjek uden forudgående direktionsgodkendelse, skal en afdelingschef vurdere og godkende proportionaliteten. Et sådant lokalitetstjek kan kun ske ved en forbiørsel eller en standsning på under tre minutter, hvilket svarer til begrebet i færdselslovens § 2 nr. 18. Selskabet oplyser, at dets medarbejdere ikke må optage billeder eller video ved et lokalitetstjek.

Selskabet oplyser også, at det søger i f.eks. Google Maps for at afklare fysiske forhold. Det kan dog helt undtagelsesvis være utilstrækkeligt, fordi fotos fra Google Maps ikke er opdaterede eller ikke kan vise det ønskede. Selskabet oplyser desuden, at der skal være en mistanke til skadelidte forud for et lokalitetstjek. Det kan f.eks. være, at selskabet har konstateret, at der er oprettet et firma i CVR-registret, som ikke umiddelbart er foreneligt med skadelidtes fysiske formåen eller de oplysninger, kunden har givet til selskabet omkring sine indtægtsforhold. Selskabet nævner objektive tegn på erhvervsmæssig virksomhed i form af tydelig skiltning om eller køretøjer som eksempel på oplysninger, der kan tilgå sagen efter et lokalitetstjek. Sådanne oplysninger vil kunne indgå i mistankegrundlaget.

Konklusion

Undersøgelser, hvor selskaberne forud for direktionsgodkendelsen af en personovervågning fysisk tager ud til en bestemt adresse, f.eks. skadelidtes bopæl eller arbejdsplads (lokalitetstjek), øger risikoen for, at selskaberne overvåger personer i strid med reglerne om god skik, blandt andet undersøgelsesbekendtgørelsens § 9.

Selskaberne bør altid vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, jf. undersøgelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 1. Selskaberne skal derfor altid forsøge at klarlægge de fysiske rammer for overvågning gennem elektroniske søgninger som f.eks. Google Street View.

Forsikringsselskabernes observation på en relevant lokation af transportmidler, der kan forbindes med skadelidte, er ikke i sig selv personovervågning omfattet af undersøgelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2. Forsikringsselskaberne er derfor ikke forpligtet til at efterleve reglerne i §§ 8-10 i undersøgelsesbekendtgørelsen ved disse undersøgelser. Finanstilsynet vurderer dog, at der ved undersøgelse af transportmidler, der kan forbindes med skadelidte, er risiko for, at skadelidte befinder sig på samme lokation. Der er derfor en større risiko for, at forsikringsselskaberne bliver bekendt med skadelidtes fysiske tilstedeværelse på lokationen, hvilket øger risikoen for, at selskabet foretager fysisk overvågning af skadelidte i strid med undersøgelsesbekendtgørelsen.

Når selskaberne kører ud på lokalitetstjek, skal de sikre, at de ikke indhenter oplysninger om skadelidtes fysiske tilstedeværelse på lokaliteten, da der i så fald vil være tale om en fysisk overvågning af skadelidte i medfør af undersøgelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2. Bliver selskabet ved et lokalitetstjek bekendt med, at skadelidte er fysisk til stede på adressen, skal selskabet forlade lokationen og afholde sig fra tillægge disse oplysninger betydning i vurderingen af mistankegrundlaget for at undgå at foretage fysisk overvågning af skadelidte i strid med undersøgelsesbekendtgørelsen. Selskaberne bør desuden begrænse deres tilstedeværelse på den relevante lokalitet til det nødvendige for at vurdere de fysiske forhold på adressen. Finanstilsynet bemærker hertil at korte ophold af få minutters varighed mindsker risikoen for, at selskabet bliver bekendt med skadelidtes tilstedeværelse og derved bliver risikoen for fysisk overvågning af skadelidte mindsket.

4. Velbegrundet og dokumenteret mistanke ved personovervågning

En "velbegrundet og dokumenteret mistanke" til skadelidte

Undersøgelsesbekendtgørelsen kræver, at forsikringsselskaberne kun overvåger personer, når selskaberne har en velbegrundet og dokumenteret mistanke. Forsikringsselskaberne skal mistænke skadelidte for at have givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning. Desuden stiller undersøgelsesbekendtgørelsen krav om, at et medlem af selskabets direktion har besluttet at overvåge personen i den konkrete sag. Efter en afsluttet personovervågning kræver undersøgelsesbekendtgørelsen, at forsikringsselskaberne fremlægger oplysningerne fra den afsluttet personovervågning indenfor rimelig tid. Kravene til personovervågning fremgår af §§ 8-10 i undersøgelsesbekendtgørelsen og er gennemgået i bilag 1.

Finanstilsynet har blandt andet bedt de seks udvalgte forsikringsselskaber om at redegøre for, hvordan deres procedurer for undersøgelse af skadelidte sikrer, at de kun benytter personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når de har en velbegrundet og dokumenteret mistanke.

Generelt oplyser forsikringsselskaberne, at de kun tillader personovervågning, når de har en velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte i overensstemmelse med kravet i undersøgelsesbekendtgørelsen. Selskaberne oplyser også, at indstillinger om personovervågning gennemgår en godkendelsesproces, hvor mistankegrundlaget bliver drøftet og vurderet. Undersøgelse om forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte

Et livsforsikringselskab oplyser, at selskabets medarbejder anmoder om at iværksætte personovervågning, hvis sagen ikke kan blive oplyst fyldestgørende ved brug af andre mindre indgribende undersøgelsesmetoder. Anmodningen skal blandt andet indeholde en gennemgang af aftalegrundlaget i den konkrete sag, en gennemgang af de relevante akter i sagen, evt. vurdering af sagen af selskabets lægekonsulent og resultatet af en eventuel internetundersøgelse. Medarbejderne udfærdiger også en beskrivelse af mistankegrundlaget i den konkrete sag.

Selskabet oplyser, at anmodningen om at iværksætte personovervågning bliver vurderet og godkendt af seks forskellige personer, blandt andre et direktionsmedlem, inden selskabet iværksætter overvågningen.

Det fremgår af materialet fra selskabet, at det i vurderingen af, om der er en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at en kunde har givet urigtige eller fortiet afgørende oplysninger, kan lægge vægt på en række faktorer. Det gælder f.eks., om der er uoverensstemmelser i det lægelige materiale, om forsikrede har givet divergerende oplysninger om sine helbredsgener til læge, kommune og selskab, og om der er fremkommet oplysninger ved f.eks. internetundersøgelser, som er i strid med forsikredes egne oplysninger til læge, kommune eller selskab.

Et andet livsforsikringselskab oplyser, at mistankegrundlaget bliver drøftet og dokumenteret på sagen. Selskabet henviser til, at det redegør for mistankegrundlaget, og at dokumentation for direktionsmedlemmets godkendelse af personovervågning bliver arkiveret på sagen.

Selskabet oplyser også, at det i mistankegrundlaget f.eks. lægger vægt på oplysninger fra kunden selv, oplysninger indhentet med kundens samtykke fra andre, f.eks. kommuner, skatetorvaltningen, læger, hospitaler m.fl., og vurderinger fra selskabets lægekonsulenter. Selskabet lægger desuden vægt på oplysninger om forhold, som kunden ikke har fortalt selskabet om, f.eks. opstart af selvstændig virksomhed registreret i CVR-registret, oplysninger om fysisk aktivitet og øvrige fritidsaktiviteter samt oplysninger om uddannelses- og erhvervsaktiviteter m.v.

Det fremgår af selskabets materiale, at hvis selskabet vurderer, at personovervågning sandsynligvis vil føre til, at uoverensstemmelser eller fortielser bliver dokumenteret, udarbejder selskabets medarbejdere en begrundet indstilling til overvågning. Godkendelse af personovervågning bliver dokumenteret ved underskrift på godkendesskemaet eller ved arkivering af e-mail med godkendelsen fra direktionsmedlemmet. Indledningsvis drøftes indstillingen med en afdelingschef og en direktør. Hvis de vurderer, at sagen er tilbundsgående undersøgt, og at personovervågning er nødvendig for at afklare mistanken, forelægger direktøren sagen for direktionsmedlemmet.

Et tredje livsforsikringselskab henviser til sit materiale, der gengiver kravet til en velbegrundet og dokumenteret mistanke i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Det fremgår af selskabets materiale, at det ikke entydigt og udtømmende kan beskrive, hvad et velbegrunderet og dokumenteret mistankegrundlag er, da det kan være forskelligt fra sag til sag. Selskabet har oplyst en række eksempler på, hvornår kriteriet for en velbegrunderet og dokumenteret mistanke kan være opfyldt:

- Der er uoverensstemmelser mellem de medicinske oplysninger i sagen.
- De beskrevne gener synes ikke medicinsk realistiske i forhold til de beskrevne begrænsninger eller i forhold til kundens handlinger, f.eks. flexjob.
- Tip fra en anonym eller navngiven anmelder er i uoverensstemmelse med de oplysninger, som selskabet har.
- Oplysningerne i sagen hænger generelt ikke sammen.

Det fremgår også af materialet, at selskabet anser kriteriet "dokumenteret" for opfyldt, når den velbegrunderede mistanke kan bevises, og beslutningsgrundlaget for at iværksætte personovervågning kan blive efterprøvet.

Et fjerde livforsikringsselskab skriver, at det sikrer kravet om en velbegrunderet og dokumenteret mistanke ved, at en indstilling om personovervågning skal igennem to godkendelsesskridt, før den kan sættes i værk. Første godkendelsesskridt finder sted hos en jurist. Hvis juristen vurderer, at mistankegrundlaget er velbegrunderet og dokumenteret, præsenterer juristen sagen for et direktionsmedlem på et beslutningsmøde. Herefter tager direktionsmedlemmet endelig stilling til, om personovervågning kan finde sted. Selskabet oplyser også, at mistankegrundlag og efterfølgende godkendelse af personovervågning noteres i en indstillingsrapport med dato og navn på deltagerne på beslutningsmødet.

Det fremgår af materialet fra selskabet, at der skal ligge en skriftligt formuleret, velbegrunderet og dokumenteret mistanke til grund for en personovervågning. Det fremgår også, at velbegrunderet og dokumenteret mistanke blandt andet omfatter sager, hvor et eller flere af følgende punkter er opfyldt:

- Der er medicinsk diskrepans i sagens oplysninger.
- De beskrevne gener synes ikke medicinsk realistiske i forhold til de beskrevne begrænsninger.
- Kundens handlinger, f.eks. i forhold til jobtiltag mv., harmonerer ikke med det i øvrigt oplyste.
- Oplysninger fundet i forbindelse med OSINT-undersøgelse¹² viser funktionel diskrepans.
- Kunden afviser uden logisk forklaring at medvirke til helbredsfræmmende tiltag.
- Kunden giver divergerende oplysninger.
- Tip, som indeholder troværdige oplysninger, der indikerer viden om kunden, stemmer ikke overens med de oplysninger, som selskabet er i besiddelse af.

Et skadeforsikringsselskab henviser til en del af sit materiale, der er en gengivelse af reglerne i undersøgelsesbekendtgørelsen. Det gælder blandt andet kravet om, at personovervågning

¹² Open-source intelligence (OSINT) er indsamlede oplysninger fra åbne kilder. Det kan f.eks. være fra sociale medier, internettet eller andre offentlige kilder.

alene kan finde sted, når selskabet har en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning. Det fremgår desuden, at personovervågning kun må finde sted, når et medlem af selskabets direktion har besluttet det i den konkrete sag.

Selskabet henviser desuden til den del af sit indsendte materiale, som gennemgår processen for behandling af sager med personovervågning. Det fremgår af materialet, at personovervågning kun bør finde sted efter nøje vurdering og gennemgang af selskabets interne retningslinjer og det tilvejebragte og veldokumenterede beslutningsgrundlag. Det fremgår også, at selskabet i hver enkelt sag løbende udarbejder et kontrol- og tjekskema, hvori det fører log med præcis angivelse af dato, tid, mødefora og formål, og som også indeholder alle relevante beslutninger.

Materialet indeholder desuden en liste over forhold, selskabet skal sikre i forbindelse med en eventuel personovervågning. Det gælder f.eks., at skaden skal være nøje vurderet i forhold til mistankegrundlaget, og at personovervågning ud fra de tilvejebragte oplysninger er nødvendig og mulig.

Selskabet oplyser, at det afhænger af den konkrete sag, hvilke parametre det lægger vægt på, når det vurderer, om en mistanke er velbegrundet og dokumenteret. Selskabet inddrager f.eks. væsentlig diskrepans i udvikling af symptomer efter ulykke, anonym henvendelse vedrørende svindel, som kan blive efterprøvet og valideret, og beskrivelser i speciallægeundersøgelser om overdrivelse eller diskrepans mellem beskrivelsen af gener og de objektive fund, som selskabet kan få valideret af egen lægekonsulent.

Et andet skadeforsikringsselskab henviser til sit materiale, hvoraf det fremgår, at medarbejderen på sagen skal indstille til personovervågning, når der er en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at skadelidte i en personskadesag har givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning.

Det fremgår også af materialet, at selskabets overvågningssager har en fast procedure for at beskrive og journalisere årsagen til mistanken til skadelidte.

Selskabet oplyser, at flere ledere for relevante fagområder bliver involveret efter en fastlagt eskaleringsproces i vurderingen af, om der er grundlag for at iværksætte personovervågning, inden et direktionsmedlem får præsenteret vurderingen til endelig beslutning.

Selskabet oplyser også, at der i sager om personovervågning er tale om en konkret vurdering af mistankegrundlaget, hvor flere forskellige elementer inddrages. I hver sag gennemgår selskabet de tilgængelige oplysninger, særligt sagens lægelige og kommunale bilag. Det kan f.eks. være oplysninger om arbejdsprøvning og eventuelle afgørelser fra myndigheder. Den løbende behandling af personskadesager med varig personskade involverer et omfattende skriftligt materiale og telefonsamtaler i forbindelse med den helbreds- og erhvervsmæssige afklaring. Behandlingen strækker sig derfor ofte over flere år. I processen er der i enkelte undersøgelser om forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte

sager en række forhold, som skaber mistanke om, at der er givet urigtige oplysninger. Det kan f.eks. være i forhold til de helbredsmæssige klager, udfordringer og funktionsbegrænsninger samt indskrænkninger i den personlige livsførelse, som den tilskadekomne har oplyst at have. Opstår en sådan mistanke, vil selskabet som udgangspunkt forsøge at efterprøve den ved at sammenholde skadelidtes beskrivelser med oplysninger fundet via åbne kilder på internettet (OSINT-materiale), eventuelle forklaringer, som kan være sendt ind fra anonyme vidner, og den dokumentation, der er af selve skadebegivenheden. På baggrund af dette vurderer selskabet konkret, om der er dokumenteret et tilstrækkeligt misforhold mellem de oplysninger, den tilskadekomne kunde har givet til læger, kommunale sagsbehandlere og myndigheder, og det indtryk, skadelidte giver af egen fysiske og psykiske formåen via sociale medier mv.

Selskabet oplyser også, at det er opmærksomt på, at det indtryk, skadelidte giver på sociale medier, kan være en "pyntet" virkelighed, og at skadelidte i tidens løb i et vist omfang vil lære at leve med sine helbredsmæssige udfordringer, hvorfor disse kan blive mindre udtalte. Oplysninger om, at skadelidte ved tilkendelse af godtgørelse og erstatning har brug for hjælpemidler i form af f.eks. kørestol, rollator eller krykker, eller at tilskadekomne slet ikke kan udføre tunge og svære fysiske udfoldelser eller fysisk eller psykisk krævende fritidsaktiviteter, kunne stå i modsætning til aktiviteter, som vedkommende beskriver eller viser på sociale medier. Dette er forhold, der kan bidrage til en velbegrundet og dokumenteret mistanke.

Konklusion

Forsikringsselskabernes procedurer, der skal sikre, at selskaberne kun benytter personovervågning ved en velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte, jf. undersøgelsesbekendtgørelsens § 8, er i overensstemmelse med reglerne om god skik og undersøgelsesbekendtgørelsen.

En velbegrundet og dokumenteret mistanke jf. § 8 i undersøgelsesbekendtgørelsen skal belyse og understøtte, at der er tvivl om, hvorvidt skadelidtes faktiske situation stemmer med de oplysninger, som selskabet er i besiddelse af. Det vil altid afhænge af den konkrete sag, og de oplysninger, som selskabet er i besiddelse af, om en velbegrundet mistanke er til stede. Kravet om, at der skal være en dokumenteret mistanke, indebærer, at selskabet skal kunne fremlægge dokumentation, der viser, hvorfor selskabet har en velbegrundet mistanke til skadelidte. Der er med andre ord krav om, at selskabet er i besiddelse af dokumentation, der kan danne grundlag for, at selskabets mistankegrundlag kan blive efterprøvet.

Selskabernes løbende vurdering af en velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte og tidsbegrænsning for en direktionsgodkendelse om personovervågning

Undersøgelsesbekendtgørelsen stiller krav om, at et selskab kun må overvåge en person, når det har en velbegrundet og dokumenteret mistanke overfor vedkommende. Det indebærer, at selskabet kun må opretholde overvågningen så længe, det har en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at skadelidte har givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med afgørende betydning for vurderingen af, om vedkommende er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning.

Det fremgår af materialet, som forsikringsselskaberne har sendt til Finanstilsynet, at de skal bruge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, og at undersøgelsen skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag.

Det fremgår af materialet fra *et livsforsikringsselskab*, at medarbejderen, der undersøger mistænkelige sager, præsenterer sagens beviser for lederen og advokaten i afdelingen for at få vurderet, om beviserne er tilstrækkelige. Af den konkrete sag, som selskabet har indsendt, fremgår det, at direktionsmedlemmet har godkendt personovervågning i et begrænset antal dage.

Det fremgår af materialet fra *et andet livsforsikringsselskab*, at det i løbende samråd med afdelingschefen bliver vurderet, om en personovervågning skal fortsætte, eller om sagen er belyst og dokumenteret tilstrækkeligt. De afgørende for vurderingen er dels hensynet til tilstrækkelig valid dokumentation, dels proportionalitetshensynet overfor kunden. Selskabet har ikke entydigt angivet, hvor mange observationer der skal til og over hvor lang en periode.

Det fremgår ikke direkte af materialet fra *et tredje livsforsikringsselskab*, at selskabet løbende vurderer det indhentede materiale fra personovervågning. Som nævnt ovenfor fremgår det dog, at der skal være en velbegrundet og dokumenteret mistanke ved brug af personovervågning, og at selskabet skal bruge den mindst indgribende undersøgelsesmetode.

Det fremgår af *et fjerde livsforsikringsselskabs* materiale, at selskabets medarbejdere løbende vurderer, om personovervågning skal fortsætte, eller om en sag er belyst og dokumenteret tilstrækkeligt. Ved tvivl sker det efter samråd med en jurist. De afgørende hensyn i vurderingen er dels hensynet til tilstrækkelig valid dokumentation, dels proportionalitetshensynet overfor kunden. Personovervågningen skal så vidt muligt gennemføres indenfor en periode på højst 6 måneder fra opstart, medmindre der er dokumenterbare årsager til andet, f.eks. sæsonrelaterede aktiviteter.

Af materialet fra *et skadeforsikringsselskab* fremgår det, at medarbejderne løbende er i dialog med afdelingslederen om tilvejebragt materiale fra undersøgelser. Dette er ikke særskilt nævnt under beskrivelsen af sager med personovervågning. Det fremgår af materialets beskrivelse af persondataretlige regler, at den enkelte medarbejder løbende skal tage stilling til, om art og omfang står mål med sagens karakter og hensynet til forsikringstageren.

Et *andet skadeforsikringsselskab* har ikke sendt materiale, hvoraf det fremgår, at selskabet løbende vurderer materialet, der er indhentet ved personovervågning. Det fremgår af materialet om den konkrete sag, at personovervågningen er godkendt til et begrænset antal dage.

Konklusion

Det følger af undersøgelsesbekendtgørelsens § 8, at en personovervågning skal afsluttes, så snart der ikke længere er en velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte. Forsikringsselskaberne skal derfor, forud for personovervågningen, overveje, hvor lang tid der er behov for overvågning i den konkrete sag, før uoverensstemmelserne i sagen må forventes at være afklaret. Forsikringsselskaberne skal herefter løbende vurdere materialet, der er

indsamlet ved personovervågningen, og afslutte overvågningen, så snart mistanken er blevet be- eller afkræftet.

En tidsbegrænsning for personovervågning kan mindske risikoen for, at et selskab fortsætter overvågningen, hvor der ikke længere er grundlag herfor. Tidsbegrænsningen kan f.eks. sættes ved, at direktionsmedlemmet kun godkender personovervågning i et begrænset antal dage i en nær fremtid, eller at perioden fra direktionsgodkendelsen og til personovervågningen skal være gennemført er tidsbegrænset. Formålet med tidsbegrænsningen er at mindske risikoen for, at den velbegrundede og dokumenterede mistanke, der danner grundlag for en direktionsgodkendelse, har ændret sig i perioden fra godkendelsen og til overvågningen begynder. Tidsbegrænsningen bør dog ikke hindre, at en overvågning godkendes på ny, hvis tidsfristen er overskredet, men der fortsat er velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte – og dermed fortsat behov for at overvåge vedkommende.

5. Kontakt med skadelidte

Selskabernes kontakt til skadelidte efter en endt personovervågning reguleres i undersøgelsesbekendtgørelsen. Bekendtgørelsen kræver, at forsikringsselskaberne indenfor rimelig tid efter at personovervågningen er afsluttet, på papir eller andet varigt medium, fremlægge de oplysninger for skadelidte, det har indsamlet i undersøgelsen. Selskabet skal samtidig redegøre for sin velbegrundede og dokumenterede mistanke om, at skadelidte har givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning. Det fremgår af undersøgelsesbekendtgørelsens § 10, stk. 1. Kontakt til skadelidte er desuden reguleret af de generelle regler om god skik, hvorefter et forsikringsselskab skal handle redeligt og loyalt overfor sine kunde, jf. god skik for forsikringsdistributører § 4, stk. 1.

Tre ud af de seks selskaber har sendt materiale, der forholder sig til den situation, at selskabet kontakter skadelidte under eller efter endt overvågning for at indhente yderligere oplysninger. Af materialet fra to af selskaberne fremgår det, at skadelidte skal informeres om, at disse oplysninger er til brug for selskabets vurdering af sagen, og at oplysningerne kan have betydning for selskabets afgørelse. Ét selskab nævner, at det ved kontakt til skadelidte skal handle ordentligt og loyalt.

Materialet fra selskaberne viser, at de er opmærksomme på de situationer, hvor undersøgelsesbekendtgørelsen kræver, at de skal fremlægge indsamlede informationer fra undersøgelsen for skadelidte i medfør af bekendtgørelsens §§ 5 og 10. Reglerne i undersøgelsesbekendtgørelsen om høring af skadelidte er gennemgået i bilag 1.

Konklusion

Det er i strid med reglerne om god skik, hvis et selskab kontakter skadelidte for at spørge om forhold, der er genstand for en igangværende eller afsluttet personovervågning, uden at oplyse om, at spørgsmålene bygger på information, selskabet har fået ved overvågning. Skadelidte skal kunne varetage sine interesser bedst muligt og skal derfor vide, hvorfor selskabet stiller yderligere spørgsmål. Dette svarer til de hensyn, der lægger bag undersøgelsesbe-

kendtgørelsens § 10, hvorefter forsikringsselskaberne indenfor rimelig tid, efter personovervågningen er afsluttet, fremlægger de oplysninger, der er indsamlet i undersøgelsen, for skadelidte.

Formålet med reglerne om god skik er at sikre, at selskaberne handler redeligt og loyalt overfor deres kunder. Det betyder blandt andet, at selskabernes kommunikation med skadelidte skal være saglig og ordentlig. Selskaberne skal efterleve undersøgelsesbekendtgørelsens oplysningsforpligtelser, f.eks. i form af høringsbreve, oplysning om umiddelbare vurderinger af en sag, orientering om eventuelle forbehold for tilbagebetalingskrav og orientering om eventuel politianmeldelse.

Finanstilsynet har i forbindelse med undersøgelsen ikke fundet konkrete sager, hvor selskaberne har kontaktet skadelidte i strid med reglerne om god skik, men har på baggrund af selskabernes indsendte materiale fundet anledning til at indskærpe reglerne om god skik på området.

6. Data om forsikringsselskabernes undersøgelser

Finanstilsynet har efter anmodning modtaget generelle oplysninger og statistik fra danske forsikringsselskaber, der udbyder livsforsikringer med dækning ved tab af erhvervsevne og invaliditet samt ulykkesforsikringer. Finanstilsynet har desuden modtaget samme oplysninger fra to selskaber, der driver forsikringsvirksomhed gennem filialer i Danmark.

I alt 18 selskaber har oplyst, at de tegner de pågældende forsikringer og har gennemført undersøgelser af skadelidte i perioden fra den 1. januar 2019 til den 26. september 2022. Syv af selskaberne er livsforsikringsselskaber, og 11 af selskaberne er skadeforsikringsselskaber. Ud af de 18 selskaber har 12 selskaber foretaget personovervågning i samme periode. I alt har disse selskaber over den 4-årige periode foretaget personovervågning i 147 sager.

Livsforsikringsselskaber

Livsforsikringsselskaberne blev blandt andet bedt om at angive, hvor mange aktuelle forsikringer ved invaliditet eller tab af erhvervsevne de havde i henholdsvis 2019, 2020, 2021 og 2022¹³. Ved aktuelle forsikringer forstås forsikringer, der er under udbetaling.

Selskaberne blev også bedt om at angive, hvor mange undersøgelser de har startet i samme periode – uanset hvornår den sag, der blev undersøgt, var anmeldt.

Selskaberne har angivet, i hvor mange af disse sager de har foretaget personovervågning. Fordelingen af antallet af sager, hvor der er foretaget personovervågning i den adspurgte periode, kan være forskudt, fordi selskaberne ikke specifikt er blevet bedt om at anføre en personovervågning, der er påbegyndt efter et årsskifte i samme år som påbegyndelsen af andre og tidligere undersøgelsesmetoder i samme sag. Finanstilsynet har på trods af dette vurderet, at tallene giver et generelt indblik i antallet af undersøgelser og personovervågninger, som selskaberne foretager.

De kumulerede tal for livsforsikringsselskaberne fremgår af tabel 1.

Tabel 1: Samlet antal forsikringer under udbetaling og antal påbegyndte undersøgelser og personovervågninger

	Antal forsikringer under udbetaling	Antal påbegyndte undersøgelser	Antal personovervågninger ¹⁴
2019	129.338	131	36
2020	131.411	152	43
2021	136.847	137	32

¹³ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden fra den 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

¹⁴ Fordelingen af antallet af sager, hvor der er foretaget personovervågning i den adspurgte periode, kan være forskudt. Tallene er derfor behæftet med en vis statistisk usikkerhed. Selskaberne er ikke specifikt blevet bedt om at anføre en personovervågning, der er påbegyndt efter et årsskifte i samme år som påbegyndelsen af andre og tidligere undersøgelsesmetoder i samme sag. Det kan derfor forekomme, at en undersøgelse, der er påbegyndt i 2020, og derfor tæller med i "antal påbegyndt undersøgelser" i 2020, har medført personovervågning, der først er påbegyndt i 2021. Personovervågningen i denne sag fremgår derfor af "antal personovervågninger" i 2021. Finanstilsynet har på trods af dette vurderet, at tallene giver et generelt indblik i antallet af undersøgelser og personovervågninger, som selskaberne foretager.

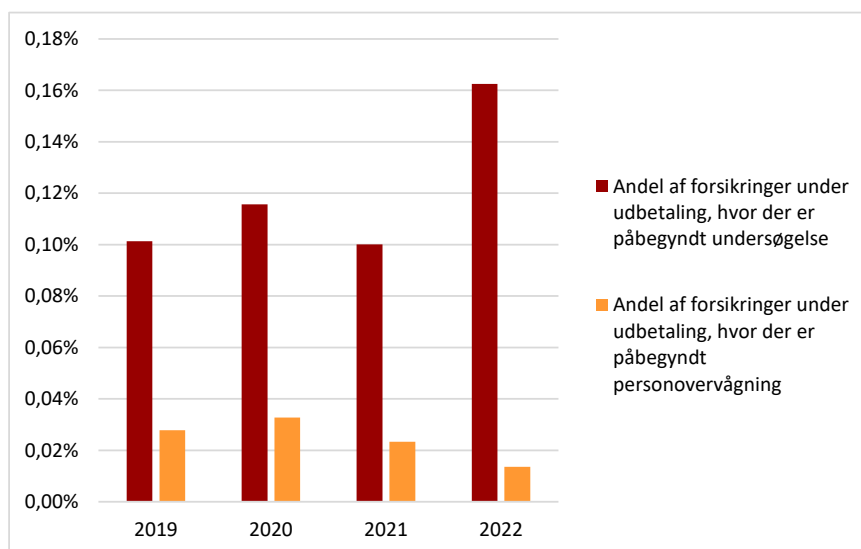

	Antal forsikringer under udbetaling	Antal påbegyndte undersøgelser	Antal personovervågninger ¹⁴
2022 ¹⁵	103.375	168	14

Kilde: Forsikringsselskaberne

Som det fremgår af figur 1 har livsforsikringsselskaberne i henholdsvis 2019, 2020, 2021 og 2022¹⁶ foretaget undersøgelser i ca. 0,10 pct., 0,12 pct., 0,10 pct. og 0,16 pct. af deres forsikringer ved invaliditet og tab af erhvervsevne, der var under udbetaling. Selskaberne har iværksat personovervågning i henholdsvis ca. 0,03 pct., 0,03 pct., 0,02 pct og 0,01 pct. af de forsikringer, der var under udbetaling, i samme periode.

Figur 1: Andel af forsikringer under udbetaling, hvor undersøgelse er påbegyndt, og hvor personovervågning er påbegyndt 2019-2022

Konklusion

Livsforsikringsselskaberne foretager undersøgelser og overvåger personer i en forholdsvis lille andel af deres forsikringer under udbetaling ved invaliditet og tab af erhvervsevne. Disse tal stemmer overens med Finanstilsynets konklusioner i 2015¹⁷ og 2018¹⁸ i undersøgelserne af forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager, som konkluderede, at selskaberne kun foretager undersøgelser i en lille andel af deres sager.

¹⁵ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden fra den 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

¹⁶ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden fra den 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

¹⁷ [Rapport om forsikringsselskabers efterforskning ved personskade \(finansstilsynet.dk\)](#)

¹⁸ [Forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager 2019 \(finansstilsynet.dk\)](#)

Skadeforsikringsselskaber

Skadeforsikringsselskaberne blev blandt andet bedt om at angive antallet af behandlede anmeldelser på forsikringer om invaliditet og tab af erhvervsevne samt ulykkesforsikring i henholdsvis 2019, 2020, 2021 og 2022¹⁹. Selskaberne blev også bedt om at angive, i hvor mange af disse sager de har foretaget undersøgelser omfattet af undersøgelsesbekendtgørelsen af skadelidte, og hvor mange af disse undersøgelser der omfattede overvågning.

Fordelingen af antallet af sager, hvor der er foretaget undersøgelser og personovervågning i den adspurgte periode kan være forskudt, fordi selskaberne ikke specifikt er blevet bedt om at anføre en undersøgelse eller personovervågning, der er påbegyndt efter et årsskifte i samme år som anmeldelsen på forsikringen og/eller samme år som påbegyndelsen af andre og tidligere undersøgelsesmetoder i samme sag. Finanstilsynet har på trods heraf vurderet, at tallene giver et generelt indblik i antallet af undersøgelser og personovervågninger, som selskaberne foretager.

De kumulerede tal for skadeforsikringsselskaberne fremgår af tabel 2.

Tabel 2: Samlet antal skadeanmeldelser og antal påbegyndte undersøgelser og personovervågninger

	Antal anmeldelses-sager i alt	Antal påbegyndte undersøgelser	Antal personovervågninger
2019	177.443	162	12
2020	168.963	116	2
2021	187.255	225	5
2022²⁰	154.781	147	3

Kilde: Forsikringsselskaberne

Som det fremgår af figur 2, har skadeforsikringsselskaberne i henholdsvis 2019, 2020, 2021 og 2022²¹ undersøgt ca. 0,09 pct., 0,07 pct., 0,12 pct. og 0,09 pct. af deres sager med anmeldelser på forsikringer ved invaliditet og tab af erhvervsevne samt ulykkesforsikringer²². Skadeforsikringsselskaberne har påbegyndt personovervågning i henholdsvis ca. 0,007 pct.

¹⁹ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden fra den 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

²⁰ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne, er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

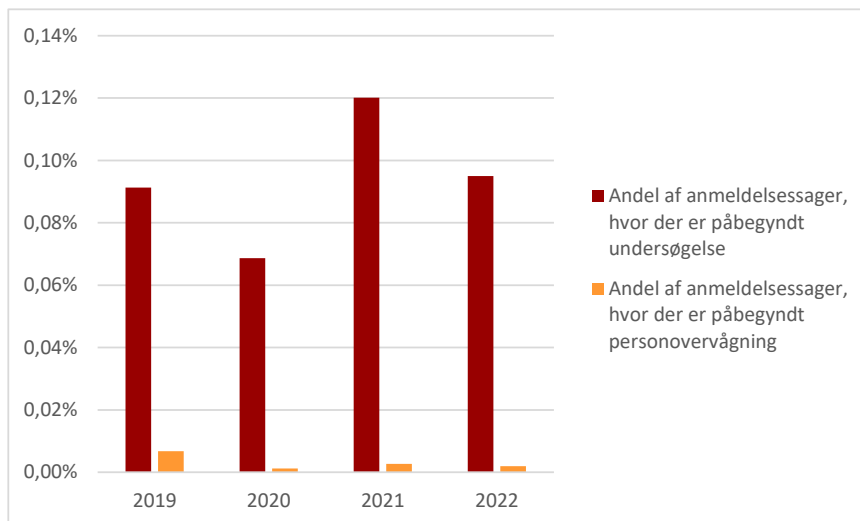
²¹ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne, er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

²² Fordelingen af antallet af sager, hvor der er foretaget undersøgelser og personovervågning i den adspurgte periode kan være forskudt, hvorfor statistikken er behæftet med en vis usikkerhed. Selskaberne er ikke specifikt blevet bedt om at anføre en undersøgelse eller personovervågning, der er påbegyndt efter et årsskifte i samme år som anmeldelsen på forsikringen og/eller samme år som påbegyndelsen af andre og tidligere undersøgelsesmetoder i samme sag. Det kan således forekomme, at en anmeldelse på forsikringen er sket i 2020, en undersøgelsesmetode påbegyndt i 2021 og personovervågning påbegyndt i 2021. Finanstilsynet har på trods heraf vurderet, at tallene giver et generelt indblik i antallet af undersøgelser og personovervågninger, som selskaberne foretager.

af de anmeldte sager i 2019, ca. 0,001 pct. i 2020, ca. 0,003 pct. i 2021 og ca. 0,002 pct. i 2022²³.

Figur 2: Andel af anmeldelsessager, hvor undersøgelse er påbegyndt, og hvor personovervågning er påbegyndt 2019-2022

Konklusion

Skadeforsikringsselskaberne foretager ligesom livsforsikringsselskaberne undersøgelser og personovervågninger i en forholdsvis lille andel af anmeldte sager om invaliditet og tab af erhvervsevne samt ulykkesforsikringer. Disse tal stemmer overens med Finanstilsynets konklusioner i 2015²⁴ og 2018²⁵ i undersøgelserne af forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager, hvor det blev konkluderet, at selskaberne kun foretager undersøgelser i en lille andel af deres sager.

²³ På grund af tidspunktet for indhentelse af oplysninger fra selskaberne, er selskaberne blevet bedt om at angive tallene for 2022 i perioden 1. januar 2022 til den 26. september 2022.

²⁴ [Rapport om forsikringsselskabers efterforskning ved personskade \(finanstilsynet.dk\)](#)

²⁵ [Forsikringsselskabers efterforskning af personskadesager 2019 \(finanstilsynet.dk\)](#)

Bilag 1 – Retligt grundlag

Forsikringsselskaber kan som en del af deres sagsbehandling undersøge sager, hvis de vurderer, at der er en begrundet mistanke om forsikringssvindel eller uberettiget udbetaling af forsikringsdækning. Det kan f.eks. være, hvis der i forbindelse med en skadesanmeldelse eller sagsbehandling opstår mistanke om forsikringssvindel, eller hvis der opstår mistanke om, at en tidligere udbetalt forsikringsdækning er uberettiget. Forsikringsselskaber kan som en del af disse undersøgelser blandt andet overvåge en skadelidte. Det kan f.eks. være for at dokumentere skadelidtes fysiske evner. Selskabet kan bruge dokumentationen til at vurdere, om skadelidtes fysiske evner er bedre end det, som vedkommende selv har oplyst. Er det tilfældet, og vurderer selskabet, at den pågældende bevidst har opgivet falske eller udeladt vigtige oplysninger, kan selskabet vælge at anmelde den skadelidte til politiet for forsikringsvindel. Selskabet kan også beslutte, at den skadelidte ikke længere skal modtage udbetaling af en erstatning.

Forsikringsselskaber skal, som alle andre virksomheder, holde sig indenfor de generelle retlige rammer, når de udfører disse undersøgelser. De retlige rammer omfatter blandt andet behandlingsbestemmelserne i databeskyttelsesreguleringen, straffelovens kapitel 27 om beskyttelse af privatlivets fred, regler i TV-overvågningsloven²⁶ og reglerne om god skik for finansielle virksomheder. Reglerne i lov om finansiell virksomhed, der vedrører forsikringsvirksomhed, vil fra den 1. januar 2024 følge af lov om forsikringsvirksomhed²⁷.

God skik-reglerne

Finansielle virksomheder skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god praksis indenfor virksomhedsområdet. Det fremgår af § 43, stk. 1, i lov om finansiell virksomhed²⁸. Forsikringsdistributører, herunder forsikringsselskaber, skal handle redeligt og loyalt overfor deres kunder. Det fremgår af § 4, stk. 1, i bekendtgørelse om god skik for forsikringsdistributører²⁹. Der er tale om en retlig standard, som skal fortolkes i overensstemmelse med de til enhver tid gældende samfundsnormer.

Undersøgelsesbekendtgørelsen

Undersøgelsesbekendtgørelsen³⁰ er udstedt i medfør af reglerne om god skik i lov om finansiell virksomhed, jf. § 43, stk. 2 og 9. Bekendtgørelsen gælder for danske forsikringsselskaber og udenlandske forsikringsselskaber, som driver virksomhed her i landet, f.eks. gennem filialetablering eller grænseoverskridende tjenesteydelsesvirksomhed, jf. § 1, stk. 1, i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Formålet med bekendtgørelsen er at sikre større klarhed om forsikringsselskabernes pligter og de skadelidtes rettigheder i forhold til god skik-reglerne på det finansielle område, når

²⁶ Bekendtgørelse af lov om tv-overvågning nr. 182 af 24. februar 2023.

²⁷ [L 88 - 2022-23 \(2. samling\) \(oversigt\): Forslag til lov om forsikringsvirksomhed i tværgående pensionskasser, livsforsikringsselskaber og skadesforsikringsselskaber m.v. \(lov om forsikringsvirksomhed\), / Folketinget \(ft.dk\)](#)

²⁸ Lovbekendtgørelse nr. 406 af 29. marts 2022.

²⁹ Bekendtgørelse nr. 1779 af 6. september 2021 om god skik for forsikringsdistributører.

³⁰ Bekendtgørelse nr. 1377 af 22. juni 2021 om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber

Undersøgelse om forsikringsselskabernes undersøgelse af skadelidte

selskaberne foretager undersøgelser, blandt andet i forbindelse med overvågning. Bekendtgørelsen fastsætter alene regler om forsikringsselskabernes procedurer og pligt til oplysning, når de foretager undersøgelser, jf. § 1, stk. 2.

Bekendtgørelsen fastsætter dermed, sammen med de generelle regler i straffeloven, databeskyttelsesreguleringen, TV-overvågningsloven og de generelle regler i god skik i den finansielle regulering, rammerne for forsikringsselskaber i forbindelse med undersøgelser af skadelidte.

Bekendtgørelsen stiller blandt andet krav til særlige beslutningsprocesser for forsikringsselskaberne, når de ønsker at foretage undersøgelser. Det gælder f.eks., når selskabet på baggrund af undersøgelsen helt vil afvise forsikringsdækning eller delvist standse en løbende udbetaling, nedsætte en løbende udbetaling eller kræve tilbagebetaling. Desuden indeholder bekendtgørelsen regler, som sikrer, at en skadelidt får indsigt i det indsamlede dokumentationsmateriale og mulighed for at kommentere det.

Det følgende beskriver de bestemmelser, der er særligt relevante for undersøgelsens konklusioner.

Undersøgelser er i bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1, defineret som *"[n]år forsikringsselskabet indsamler oplysninger uden den skadelidtes viden eller samtykke"*.

En undersøgelse efter bekendtgørelsen kan f.eks. være en såkaldt skrivebordsundersøgelse, hvor selskabet indsamler oplysninger fra frit tilgængelige kilder som f.eks. internettet og de sociale medier.

Personovervågning er i § 2, stk. 1, nr. 2, defineret som *"[i]ndsamling af oplysninger om skadelidte ved fysisk overvågning af skadelidte, eventuelt suppleret med brug af foto- eller videoudstyr, lydoptagelser eller andre hjælpemidler"*.

Det fremgår af undersøgelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 1 og 2, at forsikringsselskaberne skal vælge den mindst indgribende undersøgelsesmetode, og at undersøgelsen skal stå i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag.

Forsikringsselskaberne skal desuden loyalt afveje og behandle alle indsamlede oplysninger, jf. undersøgelsesbekendtgørelsens § 4.

I medfør af undersøgelsesbekendtgørelsens § 5 skal forsikringsselskaberne fremlægge visse oplysninger og give skadelidte mulighed for at give bemærkninger, før selskabet træffer endelig beslutning til ugunst for vedkommende.

Undersøgelsesbekendtgørelsen § 5, stk. 1, stiller to krav til et forsikringsselskab, før det på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen træffer endelig beslutning overfor skadelidte om helt eller delvist afslag på forsikringsdækning eller om at standse en løbende udbetaling, nedsætte en løbende udbetaling eller kræve tilbagebetaling.

De to krav er:

- 1) Selskabet skal på papir eller andet varigt medium fremlægge de indsamlede oplysninger i undersøgelsen, jf. i øvrigt § 10, og informere skadelidte om selskabets umiddelbare vurdering af sagen på baggrund af de indhentede oplysninger i undersøgelsen.
- 2) Selskabet skal give skadelidte mulighed for at give sine bemærkninger skriftligt eller, hvis skadelidte ønsker det, mundtligt, jf. stk. 2, dog indenfor en frist på minimum 4 uger.

Undersøgelsesbekendtgørelsen fastsætter også særlige krav ved forsikringsselskabernes brug af personovervågning, jf. §§ 8-10.

Et forsikringsselskab må kun benytte personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når det har en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at skadelidte har givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med afgørende betydning for vurderingen af, om den på gældende har ret til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning. Det følger af § 8 i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Desuden må forsikringsselskabet kun iværksætte personovervågning, når et medlem af selskabets direktion har besluttet det i den konkrete sag. Det følger af § 9.

Når personovervågningen er afsluttet, skal forsikringsselskabet indenfor rimelig tid, på papir eller andet varigt medium, fremlægge de oplysninger for skadelidte, det har indsamlet i undersøgelsen. Selskabet skal samtidig redegøre for sin velbegrundede og dokumenterede mistanke om, at skadelidte har givet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger med betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til løbende udbetalinger eller hel eller delvis forsikringsdækning. Det fremgår af undersøgelsesbekendtgørelsens § 10, stk. 1.

Som en del af tilsynet med efterlevelsen af bekendtgørelsen har Finanstilsynet i medfør af § 11 og 12 i undersøgelsesbekendtgørelsen mulighed for at påbyde forsikringsselskaber at ændre eller ophøre med en bestemt adfærd, som ikke er i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelsen. Grove og gentagne overtrædelser af visse regler i bekendtgørelsen kan også medføre bødestraf.

Bilag 2 – Spørgsmål mv. til selskaberne

Finanstilsynet har indhentet oplysninger fra fire livsforsikringsselskaber og to skadesforsikringsselskaber for at undersøge, hvordan forsikringsselskaber sikrer, at de efterlever reglerne i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Finanstilsynet har bedt de seks selskaber svare på følgende:

Selskabets generelle procedure:

[Selskabet] bedes vedlægge relevante arbejdsbeskrivelser, forretningsgange eller lignende materiale, der beskriver selskabets procedurer for undersøgelse af skadelidte. Selskabet bedes under hvert spørgsmål henvise til de konkrete steder (med sideangivelse) i selskabets arbejdsbeskrivelser, forretningsgange eller lignende materiale, som er relevant for besvarelsen af det enkelte spørgsmål.

Spørgsmålene nedenfor er opdelt i spørgsmål til selskabets generelle procedurer for undersøgelser som defineret i § 2, stk. 1, nr. 1, i undersøgelsesbekendtgørelsen, og spørgsmål til selskabets procedurer ved personovervågning som defineret i § 2, stk. 1, nr. 2, i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Undersøgelser:

1. Hvordan sikrer selskabets procedurer for undersøgelse af skadelidte:
  - a. at der bliver valgt den mindst indgribende undersøgelsesmetode, jf. § 3, stk. 1, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
  - b. at undersøgelsesmetoden står i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag, jf. § 3, stk. 2, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
  - c. at selskabet loyalt afvejer og behandler alle indsamlede oplysninger, jf. § 4 i undersøgelsesbekendtgørelsen?
  - d. at skadelidte, før selskabet træffer endelig beslutning overfor skadelidte, får fremlagt de oplysninger, der er indsamlet i undersøgelsen, jf. § 5, stk. 1, nr. 1, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
  - e. at skadelidte, før selskabet træffer endelig beslutning overfor skadelidte, bliver bekendt med selskabets umiddelbare vurdering af sagen, jf. § 5, stk. 1, nr. 2, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
    - i. Beskriv, hvordan skadelidte bliver gjort bekendt med selskabets umiddelbare vurdering og i hvilken form.
  - f. at skadelidte, før selskabet træffer endelig beslutning overfor skadelidte, får mulighed for at komme med sine bemærkninger indenfor en frist på fire uger, jf. § 5, stk. 1, nr. 3, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
  - g. at det er et medlem af forsikringsselskabets direktion, der træffer beslutningen om at standse eller nedsætte en løbende udbetaling eller fremsætte et krav om tilbagebetaling, jf. § 6, stk. 1 og 2, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
    - i. Beskriv det beslutningsgrundlag, som forelægges for direktionsmedlemmet.

- h. at skadelidte bliver informeret om skadelidtes klagemuligheder, reglerne for retshjælp og reglerne for fri proces på papir eller andet varigt medium, jf. § 7, stk. 1, nr. 1-3, i undersøgelsesbekendtgørelsen?
- 2. I hvilken form bliver oplysningerne i § 5, stk. 1, nr. 1, i undersøgelsesbekendtgørelsen fremlagt for skadelidte? Er der f.eks. tale om fremsendelse af de egentlige observationsrapporter, vidneudsagn mv. eller sammenskrives de indsamlede oplysninger i en skrivelse til skadelidte?
- 3. Er der oplysninger, som selskabet indsamler i forbindelse med en undersøgelse, som skadelidte ikke får fremlagt, før selskabet træffer endelig beslutning overfor skadelidte?
  - a. Hvis ja, hvilke oplysninger er der tale om?
  - b. Hvis ja, hvad mener selskabet kan begrunde, at selskabet ikke skal fremlægge disse oplysninger?

Personovervågning:

- 4. Hvordan sikrer selskabets procedurer for undersøgelse af skadelidte:
  - a. at der kun benyttes personovervågning i forbindelse med en undersøgelse, når der foreligger en velbegrundet og dokumenteret mistanke til skadelidte, jf. § 8 i undersøgelsesbekendtgørelsen?
  - b. at beslutningen om at iværksætte personovervågning i den konkrete sag bliver truffet af et medlem af direktionen, jf. § 9 i undersøgelsesbekendtgørelsen?
    - i. Beskriv det beslutningsgrundlag, som forelægges for direktionsmedlemmet.
- 5. Hvilke parametre lægger selskabet vægt på, når det skal vurdere, hvorvidt der er tale om en "velbegrundet og dokumenteret mistanke" overfor skadelidte, jf. § 10, stk. 1, 2. pkt., i undersøgelsesbekendtgørelsen?
- 6. Hvilke parametre lægger selskabet vægt på ved vurderingen af, hvad der er "rimelig tid" for fremlæggelse af oplysningerne for skadelidte i medfør af § 10, stk. 1, 1. pkt., i undersøgelsesbekendtgørelsen?

Redegørelse på baggrund af sager med personovervågning

Finanstilsynet anmoder desuden selskabet om at besvare nedenstående spørgsmål med udgangspunkt i en af de sager, som selskabet ved besvarelse af Finanstilsynets anmodning af 10. oktober 2022, har oplyst, at selskabet har foretaget personovervågning i. Selskabet bedes udvælge en sag, hvor beslutningen om at foretage personovervågning er taget efter den 30. september 2021. Selskabet bedes udvælge den sag, hvor undersøgelsen og sagsbehandlingen er afsluttet eller alternativt er nået længst i sagsbehandlingsprocessen. Hvis flere sager er nået til samme processkridt, bedes selskabet vælge den sag, hvor undersøgelsen er påbegyndt først, dog skal beslutningen om at foretage personovervågning være taget efter den 30. september 2021.

Det bemærkes, at Finanstilsynet ikke ønsker at modtage en lang række personoplysninger fra selskabets konkrete sag, herunder konkrete sagsakter, med mindre der konkret anmodes herom i spørgsmålet. Når der anmodes om konkrete sagsakter, bedes disse være i anonymiseret form.

1. Har selskabet forsøgt sig med anden form for undersøgelse forud for igangsættelse af personovervågning?
  - a. Hvis ja, hvilke andre former for undersøgelse?
2. Hvorfor mener selskabet, at undersøgelsen, herunder personovervågningen, står i rimeligt forhold til karakteren af den undersøgte sag?
3. Beskriv overordnet, hvilken type oplysninger selskabet har indhentet i den konkrete sag, og hvilke konkrete forhold selskabet har lagt vægt på i vurderingen af sagen?
4. Hvornår er personovervågningen påbegyndt og afsluttet?
5. Hvorfor mener selskabet, at der er en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har afgørende betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til forsikringsdækning. Selskabet bedes vedlægge beslutningsgrundlaget i form af f.eks. indstilling, notat eller lignende, hvor selskabets begrundelse fremgår.
6. Hvornår har iværksættelsen af personovervågning været forelagt et medlem af selskabets direktion? Selskabet bedes vedlægge dokumentation for godkendelsen og det fremlagte beslutningsgrundlag.
7. Hvornår har de indsamlede oplysninger fra undersøgelsen været fremlagt for skadelidte?
8. I hvilken form er materialet fremlagt for skadelidte? Er det f.eks. de originale overvågningsrapporter, vidneudsagn mv, der fremsendes, eller referater/sammenskrivninger af de indhentede oplysninger?
9. Har selskabet redegjort overfor skadelidte, hvorfor der forelå en velbegrundet og dokumenteret mistanke om, at den skadelidte har afgivet urigtige oplysninger eller fortiet oplysninger, der har betydning for vurderingen af, om skadelidte var berettiget til forsikringsdækning?
  - a. Hvis ja, indsend en anonymiseret kopi af denne redegørelse.
  - b. Hvis nej, hvorfor ikke?
10. Er skadelidte blevet informeret om selskabets umiddelbare vurdering af sagen i forbindelse med fremlæggelsen af oplysningerne fra undersøgelsen?
  - a. Hvis ja, indsend anonymiseret dokumentation herfor.
  - b. Hvis nej, hvorfor ikke?
11. Har skadelidte fået mulighed for at komme med bemærkninger til selskabet?
  - a. Hvis ja, hvilken frist har skadelidte fået til at afgive sine bemærkninger? Indsend anonymiseret dokumentation herfor.
  - b. Hvis nej, hvorfor ikke?
12. Er det et medlem af selskabets direktion, der har truffet beslutningen om at standse eller nedsætte en løbende udbetaling eller fremsætte et krav om tilbagebetaling overfor skadelidte på baggrund af de indsamlede oplysninger i undersøgelsen?
  - a. Hvis ja, hvornår er beslutningen blevet truffet? Selskabet bedes vedlægge dokumentation for direktionsmedlemmets beslutning, herunder det fremlagte beslutningsgrundlag.

- b. Hvis nej, hvorfor er beslutningen ikke taget af et medlem af direktionen?
- 13. Er skadelidte blevet informeret om klagemuligheder, reglerne for retshjælp og fri proces?
  - a. Hvis ja, indsend gerne en anonymiseret kopi af den information, skadelidte har modtaget.
  - b. Hvis nej, hvorfor er skadelidte ikke blevet informeret om klagemuligheder, reglerne for retshjælp og fri proces?

Bilag 3 – F&P's kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager fra 2020

Bilag 4 – F&P's kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager fra 2023

Kodeks for særlig undersøgelse af forsikringssager

Marts 2023

Brancheorganisation
for forsikringsselskaber
og pensionskasser

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Baggrund	3
1.2 Formål	3
1.3 Anvendelsesområde	3
1.4 Henstilling	4
1.5 Klageadgang	4
2. Forretningsgang	4
3. Kompetencekrav	4
4. Oplysninger fra offentlige kilder, herunder Internettet og sociale medier	5
5. Personobservation	5
5.1 Dokumentation	5
5.2 Afdækning	6
6. Politianmeldelse	6
7. Underretning til offentlig myndighed	6

1. Indledning

Dette kodeks beskriver de etiske principper for, hvordan forsikrings- og pensionsselskaber skal agere ved særlige undersøgelser af forsikringssager.

F&P udarbejdede første gang et kodeks i 2011, som senere blev revideret i 2013, 2016 og 2020. I 2021 trådte bekendtgørelsen om undersøgelser foretaget af forsikringsselskaber i kraft. Bekendtgørelsen indeholder en række krav til selskabernes ageren.

Branchen har alligevel fundet det relevant med et kodeks, som supplerer de krav, bekendtgørelsen stiller til selskaberne. Denne udgave af kodeks erstatter det tidligere kodeks, dateret 17. november 2020.

Selskaberne følger i øvrigt relevant lovgivning, såsom lov om finansiel virksomhed, forsikringsaftaleloven, straffeloven, persondatabeskyttelsesreglerne og reglerne om god skik for forsikringsdistributører mv.

1.1 Baggrund

Forsikringssystemet bygger på gensidig tillid mellem kunde og selskab.

Kunden¹ kan forvente, at selskabet hurtigst muligt yder en objektiv og korrekt hjælp, ligesom kunden kan forvente at modtage den udbetaling, som kunden er berettiget til ud fra oplysningerne i sagen.

Selskabet har på samme måde en forventning om, at kunden afgiver korrekte og nødvendige oplysninger, således at selskabet kan træffe den korrekte afgørelse i sagen.

Da erfaringer viser, at selskaberne ikke altid får de korrekte oplysninger, har behovet for særlige undersøgelser vist sig nødvendigt af hensyn til solidariteten og forsikringssystemernes bæredygtighed, da der hvert år svindles for omfattende beløb.

1.2 Formål

Formålet med kodeks er at sikre et højt retssikkerhedsmæssigt og etisk niveau, så kunderne kan have tillid til, at selskaberne kun benytter særlige undersøgelser, der er rimelige i forhold til sagens karakter og som i mindst muligt omfang er til gene for kunden.

Derudover er formålet at give kunderne indblik i, hvordan selskaberne behandler sagerne, idet branchen er opmærksom på, at særlige undersøgelser kan belaste kunden og den tillid, der skal være til selskaberne.

1.3 Anvendelsesområde

Ved særlige undersøgelser forstås indsamling af oplysninger fra frit tilgængelige kilder, jf. pkt. 4 og personobservation, jf. pkt. 5,² uden kundens viden eller samtykke.

De nærmere kriterier for, hvornår og hvordan der iværksættes særlige undersøgelser, beskriver selskaberne i deres forretningsgang, jf. punkt 2.

¹ I dette kodeks omfatter kunden også skadelidte i sager med et ansvars- eller arbejdsskade-forsikringsselskab

² Som defineret i bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2, om personovervågning

Kodeks omfatter ikke almindelig skadebehandling i forsikringssager, herunder validering af oplysninger og sædvanlig gennemgang af helbredsoplysninger og økonomiske oplysninger. Kodeks omfatter heller ikke de situationer, som er undtaget efter bekendtgørelsens § 1, stk. 5.

1.4 Henstilling

F&P henstiller, at medlemsselskaberne følger de retningslinjer, der er angivet i kodeks.

1.5 Klageadgang

Hvis en kunde måtte blive opmærksom på forhold, som er i strid med kodeks punkt 5 om personobservation, vil der være mulighed for at påtale forholdet via selskabets eksisterende klageadgang, som får kompetence til også at behandle sager om observationer. Der skal i henvendelsen redegøres for, hvilket konkret forhold, der vurderes overtrådt og vedlægges relevant dokumentation.

Selskabet skal én gang årligt indberette til F&P antallet og karakteren af eventuelle henvendelser, om manglende overholdelse af kodeks. F&P offentliggør årligt en samlet branchestatistik på hjemmesiden med antal sager, udfald og bestemmelser, der er anmeldt som værende overtrådt.

2. Forretningsgang

Selskabet skal udarbejde en skriftlig forretningsgang for særlige undersøgelser af forsikringssager, der sikrer efterlevelse af gældende ret og dette kodeks.

Selskabet skal på et let tilgængeligt sted på deres hjemmeside, overordnet beskrive håndtering af sager med særlige undersøgelser.

Selskabet skal, på forespørgsel fra myndigheden, udlevere forretningsgange i forbindelse med myndighedstilsyn, men har derudover ikke pligt til at udlevere dem.

3. Kompetencekrav

Selskabet skal opstille kompetence- eller uddannelseskrav til de personer, der er beskæftiget med særlige undersøgelser samt sikre kyndig supervision af nye medarbejdere.

Selskabet skal sikre sig, at de medarbejdere, der udfører personobservationer, har særlige kompetencer, herunder indgående kendskab til gældende lovgivning, bl.a. de straffe- og databeskyttelsesretlige regler, der har betydning for, hvordan personobservation lovligt må foretages.

Medarbejdere, der udfører personobservationer, skal gennemføre en certificering, som F&P har udviklet i samarbejde med FOAK, for at vedkommende kan arbejde med sådanne sager.

Selskabets medarbejdere, der arbejder med sager, hvor der foretages særlige undersøgelser, må ikke honoreres på en måde, der kan bringe deres objektivitet i tvivl. Det betyder blandt andet, at der i medarbejdernes løn og/eller bonusordninger ikke må lægges vægt på antal og udfaldet af undersøgelserne.

Hvis selskabet anvender eksterne konsulenter i Danmark, skal selskabet have procedurer, som sikrer, at konsulenterne lever op til ovennævnte kompetence- og uddannelseskrav, herunder certificering og at de er bekendt med dette kodeks, og selskabets relevante forretningsgange vedrørende særlige undersøgelser.

Desuden skal det sikres, at eksterne konsulenter lovligt - og uden nogen former for interessekonflikt - kan udføre opgaven.

4. Oplysninger fra offentlige kilder, herunder internettet og sociale medier

Selskabet kan indsamle oplysninger fra frit tilgængelige kilder, herunder internettet og sociale medier og gøre brug af oplysningerne i vurdering af sagen.

Selskabet er forpligtet til at indsamle oplysningerne på et objektivi grundlag.

Selskabet må ikke - ved brug af anonyme eller pseudoprofiler, under falske forudsætninger eller falske intentioner på sociale medier - anmode om venskab/kontakt med kunden eller ansøge om medlemskab af grupper, der er forbeholdt en mindre privat kreds af personer, i den hensigt at få adgang til oplysninger, der må anses som private.

5. Personobservation

Personobservation kan i særlige tilfælde tages i brug for at få belyst forhold af betydning for kravet³. Der må alene observeres i overensstemmelse med gældende ret, herunder straffeloven, TV-overvågningsloven og databeskyttelsesreglerne.

I vurderingen af, om der skal iværksættes personobservation, indgår om selskabet har viden om særlige forhold, der gør, at selskabet ud fra en lægefaglig eller etisk vurdering bør være tilbageholdende med at gennemføre personobservation.

Såfremt selskabet vurderer det relevant, indhentes lægefaglig vurdering af, om observationen forsvarligt kan gennemføres i relation til kundens eventuelle særlige forhold eller situation.

Personobservation skal foretages med tilstrækkelig omhu og må ikke foretages på en måde, som virker forulempende eller truende eller på en måde, så det er åbenbart for andre, at der finder en observation sted. Selskabet begrænser observation i de tilfælde, hvor kundens aktivitet primært er relateret til omsorgsopgaver for mindreårige børn i rollen som forælder.

Selskabet må ikke som led i personobservationen opfordre skadelidte til en ekstraordinær adfærd eller bevægelse.

Hvis mistanken afkræftes, skal observationen straks bringes til ophør.

5.1 Dokumentation

Det observerede skal beskrives objektivi, og selskabet skal redeligt og loyalt medtage relevante observationer. Der undlades subjektive konstateringer.

³ Her følges bekendtgørelsens kapitel 3

5.2 Afdækning

Tager kunden kontakt til observatøren og er det åbenlyst, at observationen er afdækket, skal observatøren:

- Give sig til kende og oplyse om sit ærinde
- Oplyse fornavn og det selskab man repræsenterer
- Formidle direkte kontaktoplysninger til selskabet.

Hvis et familiemedlem til kunden tager kontakt til observatøren, kan observatøren alene oplyse, at vedkommende befinder sig på stedet i arbejdsmæssig sammenhæng.

Hvis en borger i området, uden forbindelse til den observerede, henvender sig, kan observatøren ikke udtale sig.

Observatøren skal i alle tilfælde sikre sig, at vedkommendes besvarelse så vidt muligt ikke skaber utryghed for dem, der henvender sig.

6. Politianmeldelse

Selskabet kan politianmelde kunden, når der foreligger forhold, som vurderes at udgøre en straffelovsovertrædelse, herunder overtrædelse af straffelovens § 279 om bedrageri. Selskabet skal, som udgangspunkt, politianmelde tilfælde af grov forsikringssvindel, medmindre der er omstændigheder, som gør det mindre sandsynligt, at sagen vil føre til dom.

Er der saglig begrundelse for mulig politianmeldelse, vurderer selskabet i hvilket omfang kunden skal orienteres herom – under hensyntagen til, at politiets muligheder for efterforskning ikke begrænses af denne orientering.

Spørgsmålet om politianmeldelse må ikke indgå som del af en forhandling med kunden om sagens afgørelse eller indgåelse af forlig. Dette gælder, uanset om kunden har givet samtykke til undersøgelse af sagen eller ej.

7. Underretning til offentlig myndighed

I henhold til eksisterende lovgivning har selskabet ikke adgang til at underrette offentlige myndigheder, udover politiet, om mistanke om socialt bedrageri eller hvidvask.

Forsikringsbranchen vil gerne bidrage til øget videndeling på dette område og efterspørger de nødvendige juridiske hjemler hertil.

U.2006B.229

Menneskerettigheder 1.4, Personspørgsmål 3 og 4, Presse og radio 1 og 2.

Personbilleder og ikke frit tilgængeligt sted

♦ *Efter straffeloven er det forbudt at fotografere personer der befinder sig på ikke frit tilgængeligt sted. Artiklen analyserer den nærmere afgrænsning af det ikke frit tilgængelige område og konkluderer at dette må forstås mere snævert end almindeligt antaget, og end behovet tilsiger. Herefter undersøges andre muligheder for fotograferingsforbud, ligesom feltet for den lovlige fotografering af personer på ikke frit tilgængeligt sted undersøges. Det afvises at Hannover-dommen fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol ændrer væsentligt på retsstillingen.*

Af lektor, ph.d. ved Juridisk Institut, Afdelingen for Retslære, Aarhus Universitet, Sten Schaumburg-Müller

1. Optagelse af billeder. Sondringen mellem frit og ikke frit tilgængeligt sted

§ 264a er sålydende: »Den, som uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.«

Det antages normalt at den nærmere forståelse af 'ikke frit tilgængeligt sted' skal afgrænses på samme måde som i forbuddet mod husfredskrænkelser efter § 264, stk. 1, nr. 1, om den der »skaffer sig adgang til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted.«¹ Dette svarer udmærket til det oprindelige forslag i straffelovrådets betænkning, hvorefter forbuddet rammer fotografering af personer der befinder sig »på et sted som nævnt i § 264, stk. 1, nr. 1.«² Formuleringen blev ændret til den aktuelle ved lovforslagets fremsættelse i Folketinget uden nærmere kommentarer.³

Problemet er imidlertid at de involverede handlinger er forskellige - henholdsvis fysisk tilstedeværelse og fotografering - hvilket gør at afgrænsningsproblemerne og beskyttelseshensynene ikke i alle tilfælde er de samme. Endvidere indeholder § 264 en yderligere bestemmelse i stk. 1, nr. 2, der gør det strafbart at undlade »at forlade fremmed grund efter at være blevet opfordret dertil«. Denne bestemmelse er relevant *både* for de tilfælde hvor området nok er frit tilgængeligt, men hvor ejeren (eller andre) konkret kan forbyde adgang, og for de tilfælde hvor det kan være uklart hvorvidt området er frit tilgængeligt, og en indtrængning derfor ikke kan straffes efter § 264, stk. 1, nr. 1, på grund af manglende forsæt. Fotograferingsforbuddet indeholder ikke en tilsvarende bestemmelse. Det er derfor ikke altid muligt at bruge § 264's begreb om 'ikke frit tilgængeligt sted' på § 264a.

Hvad den nærmere afgrænsning angår, er det på den ene side oplagt at private huse og haver ikke er frit tilgængelige. Der kan være forsætsproblemer med hensyn til om stedet er privat, fx kan det være vanskeligt at se om en forhæng til en byejeendom hører til den private ejendom eller den offentlige vej, og en åben låge eller port kan efter omstændighederne gøre det berettiget at tro at stedet er

frit tilgængeligt (UfR 1987.934H Mærsk Møllers have, dissensen). En indgang der støder op til offentlig vej, er fortsat ikke frit tilgængelig, heller ikke selvom døren åbnes, og det er strafbart at fotografere den person der befinder sig i døråbningen, i hvert fald når personen kommer indefra (UfR 1982.490/2Ø).

På den anden side er det lige så oplagt at offentlig vej og plads er frit tilgængeligt sted, og fotografering af personer er ikke strafbar efter § 264a. Det skal bemærkes at tv-overvågning på sådanne steder som udgangspunkt er forbudt, jf. tv-overvågningslovens § 1. En bemandet tv-optagelse på byens gågade vil således være tilladt, mens en ubemandet tv-overvågning ikke vil.

Men en lang række steder lader sig ikke så let kategorisere: Det gælder steder som private fællesområder hvor mange har adgang, og som ikke opleves så private som fx den enkelte bolig (trappeopgange, gårdspladser etc.), private bygninger med offentlig adgang (butikker, butikscentre), offentlige bygninger hvor man typisk kun færdes hvis man har et ærinde (skoler, hospitaler, skattekontorer), befordringsmidler (biler, tog, skibe, flyvemaskiner) samt private områder i det åbne (skov, mark og strand).

230

Den juridiske litteratur har været tilbøjelig til at betragte en større eller mindre del af disse områder som ikke frit tilgængelige. Således betegner Vagn Greve offentlige og private kontorer, forretninger, fabrikker, biler, jernbanevogne, flyvemaskiner osv. som ikke frit tilgængelige steder, dog med den bemærkning at personer der befinder sig i en bil der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, fx på en offentlig vej, frit kan afbildes uden at være i strid med § 264a.⁴ Frøbert er mindre restriktiv, idet han mener at private forretninger i åbningstiden, privat skov, strand og vej med adgang for almenheden og mange offentlige kontorer ligeledes i åbningstiden vil være frit tilgængelige i §§ 264 og 264a's forstand, mens biler, jernbanevogne, fly og skibe ikke er frit tilgængelige.⁵

Forarbejderne lægger imidlertid op til en begrænset forståelse af 'ikke frit tilgængeligt': »Personer, der befinder sig uden for det hjemlige område, må være forberedt på at kunne blive fotograferede,« dog med et værn mod offentliggørelse »i de grelleste tilfælde, hvor det på forhånd er klart, at den pågældende vil føle sig overor-

1 Se Karnov ad § 264a: »Dette udtryk må forstås i overensstemmelse med § 264, stk. 1, nr. 1« og Vagn Greve m.fl., *Kommenteret straffelov. Speciel del*, 8. omarb. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005, s. 385: »Bestemmelsen har samme områdeafgrænsning som § 264, stk. 1, nr. 1 om husfredskrænkelser«.

2 Bet. 601/1971, *Straffelovrådets betænkning om privatlivets fred*.

3 FT 1971-72 A sp. 547 (fremsættelsen).

4 Greve, op. cit., s. 385 og s. 382.

5 Knud Aage Frøbert, *Massemediernes frihed og ansvar*, redigeret af Henriette Schjøth, 3. udg., GreensJura, 2000, s. 84 og s. 82.

dentlig generet ved en offentliggørelse af hans billede i den ekstraordinære situation.«⁶ Det ikke frit tilgængelige sted forstås her som det åbenbart private område, mens *anvendelsen* af fotografier kan sanktioneres i videre omfang - i de mere grove tilfælde af strl. § 264d og i andre tilfælde af erstatningsretten.⁷

Der synes således ikke at være hjemmel til at straffe for fotografering af personer der befinder sig på steder hvor borgere i almindelighed kan opholde sig lovligt. Straf kræver lovhjemmel, og der er ikke mulighed for en udvidende fortolkning, jf. straffelovens § 1. Et behov for beskyttelse mod fotografering må dækkes på anden måde end ved uhjemlet udvidende fortolkning af § 264a.

Højesterets opfattelse peger i samme retning. I UfR 1989.726H (Nordvang) ønskede en amtskommune forbud mod yderligere artikler i en artikelserie med billeder om forholdene på en psykiatrisk institution. Østre Landsret opretholdt forbuddet med henvisning til at »den skete fotografering (må anses for) retsstridig«, mens Højesteret tilsidesatte forbuddet med henvisning til at *anvendelsen* af billederne ikke fandtes uberettiget. Dommen kan forstås således at Højesteret ikke fandt § 264a relevant fordi et hospital i hvert fald i et vist omfang er frit tilgængeligt.

Den nye politibekendtgørelse - bekendtgørelse om politiets sikring af den offentlige orden mv. (bkg. 511.20.6.2005) - taler meget klart i samme retning idet den som eksempler på steder med almindelig adgang nævner »offentligt tilgængelige parker, jernbane- og rutebilstationer, porte, offentlige toiletter, offentlige befordringsmidler, herunder taxier, forlystelsessteder samt i åbningstiden butikker, butikscentre og offentlige kontorer«. Det er herefter vanskeligt at betragte sådanne steder som ikke frit tilgængelige - med den virkning at det ikke efter § 264a kan være strafbart at fotografere personer der befinder sig sådanne steder.

Om muligheden af forbud mod fotografering og andre retsmidler end straf, se nedenfor.

2. Tilfældegrupper

Private bygninger med almindelig adgang. Forretninger i åbningstiden og butikscentre er frit tilgængelige, og fotografering disse steder er ikke i strid med § 264a. Det samme må gælde værtshuse, diskoteker, restauranter mv. Når butikkerne faktisk er lukkede, er de ikke længere frit tilgængelige. Butikscentre vil ofte have åbne arealer selvom de fleste eller alle butikker er lukkede, og disse åbne arealer er frit tilgængelige. Forkontorer til læger, tandlæger, advokater m.fl. opleves vel som mindre åbne end forretninger, og man kan overveje om de bedst kategoriseres på samme måde som private haver der ikke er frit tilgængelige, men må forceres hvis man har et ærinde hos en beboer (se fx UfR 1994.988H). Efter min opfattelse må det være rigtigst også at betragte sådanne områder - i modsætning til lægens konsultationsværelse, advokatens kontor mv. - som frit tilgængelige også i § 264a's forstand, i hvert fald når fordøren er åben, og der er angivet en åbningstid. Hvis døren er låst og der kun åbnes efter konkret anmodning, må området derimod betragtes som ikke frit tilgængeligt.

Private fællesområder såsom trappeopgange, kældre, gårdspladser mv. udgør en mellemform hvor man må være forberedt på at møde andre beboere, men ikke hvem som helst. Efter forarbejderne vil der for subsistensløses ophold sådanne steder normalt ikke straffes efter § 264, men i praksis som en overtrædelse af politivedtægten,⁸ og en strikt sammenkobling af § 264a med § 264, stk. 1, nr. 1, taler

derfor imod straf for fotografering af personer der opholder sig disse steder. På den anden side er sådanne områder efter en naturlig forståelse af ordene ikke frit tilgængelige, hvortil kommer at selvom man ikke straffes for en vigtig tilfældegruppe, er der fortsat mulighed for efter § 264, stk. 1,

231

nr. 1, at straffe den person der af anden grund tager ophold på en trappeopgang, fx en fotograf der venter på at få et billede af en kendt person når denne forlader en lejlighed. Efter min opfattelse må disse private fællesområder betragtes som ikke frit tilgængelige i § 264a's forstand, og dette svarer også til resultatet i dommen UfR 1986.203V (La Cabana) der straffede for fotografering af en person på en restaurants gårdsplads mellem indgangen til grunden og indgangen til bygningen.

Private områder i det åbne. Naturfredningsloven (lbkg. 884.18.8.2004 §§ 22-26) åbner for almenhedens adgang til strande, skove, udyrkede arealer og klitfredede arealer, dog med nogle vigtige undtagelser. For strandes vedkommende gælder adgangen indtil 50 m fra beboelse og ikke på områder der inden 1. januar 1916 lovligt er inddraget som have eller til erhverv. I privatejede skove må offentligheden kun færdes på veje og stier, indtil 150 m fra beboelse og fra kl. 6 morgen til solnedgang, og ejeren kan med behørig skiltning forbyde adgang på jagtdage og helt hindre adgang hvis skoven er mindre end 5 hektar, og området er tydeligt indhegnet. På uopdyrkede arealer gælder som udgangspunkt det samme som ved skove, dog således at ejeren helt kan hindre adgang ved indhegning. Veje og stier kan normalt ikke unddrages færdsel medmindre denne »er til gene for den erhvervsmæssige udnyttelse af ejendommen, i særlig grad genererer privatlivets fred eller ved behov for beskyttelse af dyre- og planteliv«, jf. § 26, stk. 1. Reglerne er til tider temmelig detaljerede, og der kan være uenighed om hvorvidt udgangspunktet er fri tilgængelighed eller det modsatte.⁹ Områderne (og tidspunkterne) for fri færdsel må indebære at de er frit tilgængelige for personfotografering. I de tilfælde hvor der er opsat færdselsforbud fx af hensyn til plantelivet, kan man overveje rimeligheden i et fotograferingsforbud. Det rigtigste synes her at lade begge forbud følges, således at området under forudsætning af lovlig skiltning er ikke frit tilgængeligt. Eventuelt påtrængende undtagelser fra fotograferingsforbuddet må findes andre steder, fx ved afgrænsning af den beskyttede personkreds og i overvejselsen af om fotograferingen var »uberettiget«, jf. om begge dele nedenfor.

Offentlige bygninger. Hvad offentlige kontorer angår, må der gælde det samme som for private kontorer og forretninger. Er der almindelig adgang i åbningstiden, er området frit tilgængeligt i § 264a's forstand. Biblioteker falder åbenbart i denne kategori, og selv hospitaler og skoler har frit tilgængelige områder i form af fællesarealer, gange osv.

Befordringsmidler. Offentlige befordringsmidler som tog, flyvemaskiner og færger er netop offentlige og som sådanne frit tilgængelige mod betaling. Det vil være unaturligt at straffe personer der har tilsneget sig adgang efter § 264 om ulovlig indtrængning. Det ulovlige er ikke adgangen, men den manglende betaling, og den relevante straffebestemmelse er derfor § 298 om brug af befordringsmidler uden betaling, ikke § 264 om ulovlig indtrængning. Hvad private befordringsmidler angår, typisk biler, men også både og fly, må det afgørende være om *personen* i øvrigt befinder sig et frit

6 Bet. 601/1971, s. 53.

7 Inden ændringerne i 1972 kunne der kun tilkendes erstatning/godtgørelse for *strafbar* krænkelse af privatlivets fred. Efter Straffelovrådets forslag blev det udvidet til at omfatte *retsstridige* krænkelse.

8 Bet. 601/1971, s. 34. Politivedtægten er nu afløst af bkg. 511 af 20.6.2005, hvis § 7 forbyder uvedkommende at tage ophold på trapper, i porte mv.

9 Se diskussionen mellem Lars Ramhøj og Finn Jørgensen i UfR 2000B.442, 590, 650, og UfR 2001B.90/1.

tilgængeligt sted. Personer i bil på en offentlig vej kan frit fotografere, og det samme må gælde personer der befinder sig i skibe eller både på havet eller i fly i luften.

Fester og lignende arrangementer. Hvis en fest afholdes et frit tilgængeligt sted, fx en restaurant med almindelig adgang, er fotografering af deltagere ikke strafbar efter § 264a. Det må dog være muligt at gøre et område ikke frit tilgængeligt, men dette må kræve en fysisk afgrænsning i form af vægge, lukkede døre og evt. skiltning. Også fester der afholdes på privat område, kan være frit tilgængelige i § 264a's forstand, hvis festen, fx en reception, er annonceret åben fx med indsat annonce i dagblad. Det er den almindelige tilgængelighed der er afgørende. Hvis en fest eller lignende synes beregnet på en begrænset gruppe, kan den konkrete kontrol være afgørende.¹⁰

Kurser og undervisning hvor tilmelding er for alle og ikke kræver særlige kriterier opfyldt, må være frit tilgængelige i § 264a's forstand. Dette gælder således aftenskolehold med fx dans og yoga. Derimod synes det rigtigst at betragte undervisning hvor deltagelse er strammere reguleret end blot begrænsning af pladsmæssige hensyn som tilgængelig. Lokaler hvor der foregår klasseundervisning på skoler og gymnasier, må ud fra denne betragtning være ikke frit tilgængelige.

Koncerter mv. Koncerter med almindelig publikumsadgang er frit tilgængelige, og fotografering af personer, hvad enten der er tale om publikum eller udøvere, kan ikke være strafbar efter § 264a. Der er dog også andre beskyttelsesværdige interesser involveret, og adgang kan lovligt betinges af forbud mod fotografering ved koncerter, på kunststudstillinger og til sportsbegivenheder mv. hvor ophavsretlige eller kunstneriske hensyn gør sig gældende.¹¹ Publikums beskyttelse mod fotografering bliver således en sideeffekt, eller bivirkning om man vil, af andre regler.

Offentlige toiletter der aflåses under benyttelsen, vil i denne periode ikke være frit tilgængelige, og

232

fotografering (fx via mobiltelefon over døren) vil være strafbar efter § 264a. Fotografering på et pissoir eller i toilettets fællesrum vil klart virke forulempende, men da der er tale om frit tilgængeligt sted, kan straf efter § 264a ikke komme på tale. Man kan overveje politibekendtgørelsens § 3, stk. 2, der forbyder »anstødelig opførsel der er egnet til at forulempe andre,« men efter min opfattelse kan fotografering næppe betragtes som anstødelig. Beskyttelsesbehovet må løses på anden måde, se nedenfor om straffelovens § 264d.

Konklusion:

Hvis der er adgang for almenheden, er området frit tilgængeligt, også selvom adgangen er kontrolleret fx i form af betaling, selvom adgangen typisk skyldes et ærinde, og selvom fotograferingen umiddelbart kan virke stødende. I tvivlstilfælde kan det være af betydning om der sker en rimelig effektiv kontrol af adgangen.

Det åbenbare behov der i nogle tilfælde kan være mod fri fotografering, må løses på anden vis. Om dette handler de følgende afsnit.

3. Forsøg på § 264d

§264d gør det strafbart at videregive billeder vedrørende en andens private forhold og billeder af den pågældende under omstændigheder der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Bet. 601 nævner som eksempel billeder af en person der har været udsat for en trafikulykke og er afbildet med klæderne i stærk uorden.¹² Selve fotograferingen sker på frit tilgængeligt sted, men videregivelsen forudsættes strafbar efter § 264d.

Spørgsmålet er herefter om fotografering af personer på frit tilgængeligt sted i en situation hvor videregivelsen afslører noget privat, eller billedet i øvrigt åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden, kan straffes som forsøg, jf. § 264d, jf. § 21. Bevis for forsæt til videregivelse er vanskelig, men må føres ved en fortolkning af fotografens handlinger.¹³ En person der åbenlyst indfinder sig på det frit tilgængelige sted med det formål at fotografere, og som i øvrigt leverer fotografier til offentligheden som fastansat eller freelance-pressefotograf, må kunne straffes for forsøg på § 264d, forudsat naturligvis at de øvrige betingelser er opfyldt. Hvad andre fotografer angår, må vurderingen bero på om vedkommende normalt videregiver billeder, fx ved at videresende billederne pr. mobiltelefon. Således vil fx billeder af et trafikoffer med kjolen revet af eller billeder fra et pissoir falde ind under § 264d, og fotografering kunne straffes som forsøg.

Det bemærkes at strafbarhed efter § 264d kræver en vis grovhed, og at der efter praksis kun straffes hvor offentliggørelsen synes åbenlyst krænkende.¹⁴

4. Frit tilgængeligt sted med strafbelagt fotograferingsforbud

Selvom et område må betragtes som frit tilgængeligt, kan fotografering være strafbelagt ifølge særlig lovbestemmelse.

Dette er som bekendt tilfældet hvad angår *fotografering under retsmøder og i retsbygninger*, jf. retsplejelovens § 32, med mulighed for tilladelse i det enkelte tilfælde. Endvidere er det efter § 32, stk. 4, forbudt at fotografere »sigtede, tiltalte eller vidner, der er på vej til eller fra et retsmøde i en straffesag«. Det kan i den forbindelse overvejes om en person der er dømt eller frifundet og er på vej væk fra retsmødet, fortsat kan betragtes som en »sigtet eller tiltalt«. Dette antages klart i forarbejderne,¹⁵ og det stemmer også bedst med formålet at beskytte disse personer der er indkaldt til retten. Objektivt dækker ordlyden næppe - efter dom er der tale om en henholdsvis frifundet eller dømt - og den tiltænkte ordning svarer mindre godt til navneforbud der udstrækkes til »afsigelse af endelig dom«, jf. § 31a, stk. 3. Da forarbejder ikke udgør tilstrækkelig hjemmel, og da en manglende udvidelse af fotografiforbuddet til også frifundne og dømte på vej væk fra retsmødet ikke blot kan betegnes som ren formalisme,¹⁶ synes det rigtigst ikke at lade denne situation være omfattet af strafforbud, i hvert fald i de tilfælde hvor endelig dom blev afsagt på retsmødet.

10 Pressenævnet var i sag 2004-6-62 af den opfattelse at fredagsbaren på Journalisthøjskolen var »frit tilgængeligt sted«. Tv-optagelser af en kendt afsoner fandtes ikke at være i strid med god presseskik. En strafferetlig vurdering burde inddrage hvorvidt der var almindelig adgang til lokaliteten, og om der blev effektueret nogen begrænsning.

11 Se ligeledes Frøbert, op. cit., s. 85, der dog synes lidt i tvivl om hvorvidt sådanne områder er frit tilgængelige.

12 Bet. 601/1971, s. 53.

13 Gorm Toftegaard Nielsen, *Strafferet I. Ansvar*, 2. udg., Chr. Ejlers' Forlag, 2004, s. 166.

14 Fx billede af kvinde der ser ud over vandet, hvor hendes mand netop er druknet, UFR 1991.549/2H. Se nærmere Sten Schaumburg-Müller, *Presseret*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003, s. 160 f.

15 Bet. 1427/2003, *Reform af den civile retspleje II. Offentlighed i civile sager og straffesager*, s. 209. Spørgsmålet ses ikke behandlet i lovforslagets videre gang. Kommentaren i Karnov til dette spørgsmål er en gengivelse af betænkningens tekst.

16 Jf. Stephan Hurwitz, *Den danske Kriminalret. Almindelig del*, 4. rev. udg. Knud Waaben, G.E.C. Gads Forlag, 1971, s. 89.

Også *persondataloven*¹⁷ er relevant for personbilleder. Et billede af en person er en oplysning om denne person, og det at fotografere er en »behandling« efter § 3, nr. 2. Loven omfatter elektronisk databehandling, § 1, stk. 1, hvorefter digital fotografering uden videre er omfattet. Fotografering med ikke-digital teknik er kun

233

omfattet hvis billederne er beregnet på at indgå i en form for registrering.

Journalistisk aktivitet er dog generelt undtaget, jf. § 2, stk. 10,¹⁸ og det samme gælder aktiviteter af rent privat karakter, § 2, stk. 3. Omvendt må fotografering i kommercielt øjemed og fotografering der ikke er rent privat, være omfattet af persondataloven. Det bemærkes at *brugen* af personbilleder til reklame uden samtykke fra den afbildede i forvejen er retsstridig,¹⁹ mens persondataloven også regulerer selve fotograferingen. Hvad angår den private brug, må det antages at distribution til andet end en afgrænset og snæver kreds ikke er rent privat. Herefter vil fotografering af en person med henblik på bredere distribution af billedet, fx til mange modtagere via mobiltelefon eller via internet, være omfattet af loven.

Hvis fotograferingen således i disse relativt afgrænsede tilfælde hører ind under persondataloven, træder dennes omfattende maskineri i kraft bl.a. om oplysningspligt, indsichtsret og indsigelsesret. Vigtigst i denne sammenhæng er betingelserne for behandling overhovedet, jf. især pdl. § 6. Her opregnes i alt syv hver især tilstrækkelige betingelser for hvornår en behandling - og dermed altså en personfotografering - må finde sted. Efter § 6, stk. 1, nr. 7, skal der ske en afvejning mellem i dette tilfælde fotografens og brugerens interesser på den ene side og den afbildedes på den anden. Hvis ikke denne afvejning falder ud til fotografens fordel - og hvis ikke de øvrige betingelser er opfyldt, hvilket sjældent vil være tilfældet hvad angår personbilleder - skal der foreligge samtykke fra den afbildede, jf. § 6, stk. 1, nr. 1. Et sådant samtykke skal være både udtrykkeligt, specifikt og informeret, jf. pdl. § 3, nr. 8.

Hvad angår offentliggørelse på internettet, sonder Datatilsynet mellem portrætbilleder, der ikke må lægges ud uden samtykke, og situationsbilleder. Hvad de sidste angår, accepterer Datatilsynet at mere harmløse situationsbilleder offentliggøres uden samtykke med henvisning til afvejningsreglen, mens principielt mere problematiske situationsbilleder, fx af mere intime situationer, fra værts-huse, restauranter, butikker mv., ikke må lægges på nettet uden samtykke.²⁰

Retsstillingen for selve fotograferingen må herefter være den at en portrætfotografering der hverken er rent journalistisk eller rent privat, som udgangspunkt ikke må foretages uden samtykke fra den pågældende. Endvidere vil fotografering af situationsbilleder

jævnligt kræve samtykke. Samtykkekravet gælder uanset om personen befinder sig et frit tilgængeligt sted, og der stilles større krav til samtykket end hvad der normalt antages at gælde inden for strafferetten.

Bortset fra særligt hjemlede tilfælde kan *forbud* mod fotografering af personer der befinder sig på frit tilgængelige steder, iværksættes *via en ordensforskrift* der for at være gyldig skal slås op på stedet efter indhentet udtalelse fra kommunalbestyrelsen og - medmindre der er tale om offentlige parker - tillige med tilladelse fra Politimesteren (Politidirektøren i København), jf. politibekendtgørelsens § 16. Overtrædes sådanne ordensforskrifter, kan der straffes med bøde, jf. § 18.

Ønsker man derfor en sikker hjemmel til strafbelagt forbud imod fotografering på fx kontorer og butikker, må der opsættes opslag, som byrådet har udtalt sig om og Politimesteren godkendt.²¹

Man kan overveje i hvilket omfang anmodninger om forbud mod fotografering på alment tilgængelige steder bør imødekommes. Imod omfattende forbud taler det lovgivningsmæssige udgangspunkt med tilladt fotografering på frit tilgængelige steder. På den anden side har teknikken udviklet sig en del siden 1972, og der er områder hvor der umiddelbart synes at være behov for en beskyttelse mod uønsket fotografering, som fx hospitaler og svømmehaller. Større, åbne områder som forlystelsesparker, fællesområder i butikcentre osv. bør derimod ikke undtages fra den almindelige fotograferingsfrihed.

5. Frit tilgængeligt sted med forbud uden straf

Som ovenfor nævnt er der adskillige områder der må betegnes som frit tilgængelige i straffelovens § 264a's forstand, men hvor der gør sig et behov for beskyttelse mod fotografering gældende. En mulighed er at udstede ordensbestemmelser i overensstemmelse med proceduren i politibekendtgørelsens § 16, men mindre kan også gøre det.

Således må det fortsat være muligt inden for den *offentlige forvaltning* at have anstaltsanordninger af hensyn til den almindelige ro og orden, med den virkning

234

at overtrædelse kan medføre bortvisning.²² I en sag hvor en borger med mellemnavnet »Hundeven« ønskede at medtage sin hund på et kommunalt bibliotek trods skiltning med »Hunde må ikke medtages«, bemærkede landsretten: »Det må antages, at den for driften af en offentlig institution ansvarlige, for at sikre institutionens ordnede funktion, kan fastsætte almindelige forskrifter for publikums adfærd på institutionens område, og at der ikke gælder særlige forskrifter med hensyn til måden, hvorpå oplysninger om sådanne

17 Lov nr. 429 af 31.5.2000 om behandling af personoplysninger med senere ændringer. Loven, der implementerer direktiv 95/46/EF af 24.10.1995, kaldes normalt persondataloven og forkortes her pdl. For en nærmere redegørelse, se fx Mads Bryde Andersen, *IT-retten*, 2. udg., Gjellerup, 2005, kap. 13, s. 585-631, og Kristian Korfits Nielsen og Henrik Waaben, *Lov om behandling af personoplysninger med kommentarer*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001.

18 Direktivets art. 9 bestemmer at undtagelsen gælder »kun for så vidt som de er nødvendige for at forene retten til privatlivets fred med reglerne for ytringsfriheden«, en bestemmelse der ikke er gentaget i pdl. § 2, stk. 10. Hvorvidt al journalistisk virksomhed herefter er undtaget, eller undtagelsen ikke gælder for journalistisk virksomhed der krænker privatlivet, er ikke klart. Efter min opfattelse bør journalistisk virksomhed være undtaget. Hvis privatlivet krænkes under udøvelse af denne, må dette løses efter andre regler end at bringe persondatalovens omfattende maskineri i brug. Men en sådan forståelse kan vise sig at være i modstrid med EU-retten.

19 Bkg. 194 af 20.3.2003 om reklame og sponsorering i radio og tv § 11; International Chamber of Commerce International Code on Advertising Practice, art. 9; Ufr 1965.126H, Ufr 1983.630Ø; Ufr 1986.428/2Ø, Ufr 1989.1146SH og Ufr 1991.842H.

20 *Datatilsynets Årsberetning*, 2002, s. 45.

21 Ifølge oplysninger fra en ikke helt systematisk rundringning til østjyske politikredse synes ingen at have godkendt, endsi- gende modtaget anmodninger om godkendelse af sådanne forbud.

22 Se hertil Jens Garde i *Forvaltningsret. Almindelige emner*, 4. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2004, s. 213-15.

forskrifter skal gives.«²³ Hvor fotografering kan genere institutionens funktion, må et forbud kunne udstedes enten generelt eller konkret i forhold til den enkelte emsige amatørfotograf. Et sådant forbud skal være begrundet i institutionens funktion, herunder hensyn til publikum og brugere, men ikke i hensynet til ledelsens eventuelt kritisable håndtering af institutionen, jf. princippet i ovennævnte dom UfR 1989.726H (Nordvang).

Det bemærkes at et sådant forbud som udgangspunkt kun kan have bortvisning som retsvirkning. Selve fotograferingen bliver ikke strafbar, og den videre benyttelse af fotografierne afhænger af øvrige regler, herunder især straffelovens § 264d om videregivelse af private billeder og billeder der åbenbart kan undrages offentligheden.

Det samme må i hovedsagen gælde for *private områder* som er frit tilgængelige, såsom butikker og restauranter mv. Den der driver en forretning, må kunne sætte sine betingelser, herunder at der ikke må fotograferes.²⁴ Dette gælder så meget desto mere ved koncerter og kunstudstillinger hvor der kan være ophavsretligt beskyttelsesværdige interesser. For fuldstændighedens skyld bemærkes at betingelser ikke må dække over diskrimination med hensyn til race, tro eller sexuel orientering.²⁵ Endvidere er der formentlig en grænse for hvor omfattende et sådant forbud kan være. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har således anført at et demonstrationsforbud i et bycenter der bestod af en stor shopping mall, kunne være i strid med EMRK art. 10 om ytringsfrihed, og det samme må gælde et omfattende forbud mod fotografering. Kun helt ekstreme situationer vil dog løbe ind i sådanne begrænsninger, fx hvor et helt bysamfund i realiteten er omfattet af forbuddet.²⁶

Heller ikke disse generelle eller konkrete forbud gør selve fotograferingen strafbar, og eventuelt optagne fotografier vil kunne benyttes, medmindre de strider imod andre regler som straffelovens § 264d eller ophavsretlige regler. Heller ikke billeder der tages efter at et konkret forbud er meddelt, vil være i strid med § 264a.²⁷

Også *enkeltpersoner* der befinder sig på frit tilgængeligt sted, må i særlige tilfælde kunne forbyde fotografering. EMD har således kendt det i strid med EMRK art. 8 om beskyttelse af privatlivet at tyske domstole ikke ville nedlægge et forbud imod offentliggørelse af fotos der, vurderet efter dansk strafferet, var taget mens den fotograferede befandt sig et frit tilgængeligt sted, og hvor billederne ikke var af en sådan karakter at de åbenbart kunne forlanges unddraget offentligheden.²⁸ Striden drejede sig således om *offentliggørelsen* af billederne, men EMD lagde i sin afgørelse vægt på at fotograferingen var chikanøs, (»in a climate of continual harassment«, p. 59), at privatlivet også har en social dimension (p. 69), og at den rumlige afgrænsning ikke yder tilstrækkelig beskyttelse (p. 75). Efter min opfattelse må det efter dansk ret være muligt i et relativt ekstremt tilfælde som det nævnte, hvor fotograferingen havde ka-

rakter af konstant overvågning, ud fra almindelige retsgrundsætninger at kunne nedlægge forbud mod en så intens fotografering eller i hvert at kunne forbyde offentliggørelsen af billederne. Se hertil UfR 1965.126H (Cirkus Buster) der tildelte godtgørelse for brug af billede i reklamemæssig sammenhæng, og UfR 1982.179/2H (Dansk Boldspil-Union) der nedlagde forbud mod at videregive resultater fra fodboldkampe mens disse pågik, begge udelukkende med hjemmel i almindelige retsgrundsætninger.

Jeg er ikke enig i Henrik Udsens læsning af dommen, hvorefter den generelt forbyder fotografering af personer der befinder sig på frit tilgængeligt sted, hvis billederne ikke bidrager til en debat af offentlig interesse. En sådan læsning vil, som Udsen bemærker, »bevirke markante indskrænkninger i ugebladspressens muligheder for at bringe billeder af kendte personer«. Imidlertid er der ikke belæg for at forstå dommen således at den udstrækker privatlivsbeskyttelsen til *hele* det offentlige rum. Hvad dommen siger er at der også i det offentlige rum *kan* være behov for privatlivsbeskyttelse, fx når der er tale om konstant og systematisk

235

overvågning.²⁹ I det konkrete tilfælde med en tilsyneladende konstant og i hvert fald intens overvågning finder EMD at der er tale om indgreb i privatlivet. Gældende ret kan derfor fortsat beskrives således at det som udgangspunkt er tilladt at fotograferer personer der befinder sig et frit tilgængeligt sted, men at der kan være undtagelser herfra, herunder hvis fotograferingen får karakter af systematisk overvågning.³⁰

6. Ikke frit tilgængeligt sted, men alligevel ikke strafbart

Fotografering af en person der befinder sig et ikke frit tilgængeligt sted, er naturligvis ikke altid strafbar. I realiteten vil formentlig langt de fleste fotos der tages i sådanne situationer, være lovlige, i reglen fordi den afbildede person er indforstået hermed. Der vil, som det hedder i forarbejderne, jævnligt forekomme situationer der for så vidt falder ind under gerningsbeskrivelsen, men som ikke bør være strafbare, og derfor er der tilføjet en yderligere kvalifikation, nemlig at fotograferingen skal være uberettiget.³¹

Fotografering af en person der befinder sig et ikke frit tilgængeligt sted, kan være berettiget i en række situationer. For det *første* kan personen være en uvæsentlig del af motivet, som fx en person på en altan - et ikke frit tilgængeligt sted - der kommer med på fotografiet af bygningen eller gaden. Hvis der derimod zoomes ind på personen, må fotograferingen være ulovlig. For det *andet* omfatter den beskyttede personkreds kun dem der lovligt opholder sig det ikke frit tilgængelige sted. Hvis man kommer forbi et hus hvor der øjensynligt er ved at blive begået indbrud, kan man uden at over-

23 UfR 1988.731/20.

24 Se ligeledes Frøbert, op. cit., s. 85.

25 Lovbekendtgørelse om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv. nr. 626 af 29.9.1987 § 1.

26 Appleby & Others v United Kingdom, dom af 6.5.2003, p. 47. I sagen afgjorde EMD at art. 10 ikke var krænkede, da der faktisk var mulighed for demonstrationer i byen, dels ved vejene til centret, dels ved enkelte butikker i mall'en med tilladelse fra den enkelte indehaver, p. 48.

27 Jf. ovenfor omtalte forskel til § 264, stk. 1, nr. 2, der selvstændigt kriminaliserer den fortsatte forbliven på fremmed grund efter opfordring til at forlade stedet.

28 Von Hannover v Tyskland, dom af 24.6.2004. Dommen er nærmere omtalt hos Henrik Udsen, »Pressens ret til offentliggørelse af personbilleder efter menneskeretsdomstolens dom i von Hannover mod Tyskland«, UfR 2006B.161.

29 Von Hannover, p. 50: »There is therefore a zone (...) even in a public context, which may fall within the scope of private life« (min kursivering). EMD refererer til P.G. & J.H. v UK, 25.9.2001, hvor det hedder: »Private life considerations may arise, however, once any systematic or permanent record comes into existence of such material from the public domain«, p. 57.

30 Et hensyn der også gør sig gældende i dansk ret, jf. tv-overvågningsloven der som udgangspunkt forbyder tv-overvågning også på frit tilgængelige steder.

31 Bet. 601/1971, s. 58.

træde § 264a tage et billede af tyven, selvom denne befinder sig et ikke frit tilgængeligt sted. For det *tredje* , og det formentlig praktisk vigtigste, vil der jævnligt foreligge samtykke eller stiltiende passivitet.³² Der er en del problemer forbundet med samtykke,³³ men her skal blot nævnes *at* samtykket skal gives af en der er i stand hertil, og *at* samtykke til fotografering ikke nødvendigvis indebærer samtykke til en hvilken som helst udnyttelse.³⁴ Som *fjerde* tilfældetype kan man nævne at pressen efter omstændighederne kan fotograferer personer der befinder sig et ikke frit tilgængeligt sted, hvis dette sker for at gengive forhold af offentlig interesse, og krænkelse ikke står i misforhold hertil. I sagerne UfR 1994.988H (Svend Aukens have) og UfR 1999.1675H (Peberholmen) frifandtes pressepersonel for overtrædelse af § 264, og helt samme betragtninger må gøre sig gældende hvad angår § 264a. Det skal understreges at der ikke hermed er carte blanche for pressen til at fotograferer løs, men at der stedse skal indgå en afvejning mellem hensynet til den offentlige interesse og til den private.

Endelig bemærkes at 'uberettiget' er en bred kategori der kan opsamle de situationer hvor det ikke synes rimeligt at straffe for fotografering af en person, selvom denne befinder sig et ikke frit tilgængeligt sted. Se hertil UfR 1981.379/2Ø, hvor der skete frifindelse for fotografering af en betjent der befandt sig på en balkon, ikke fordi balkonen var frit tilgængelig, og ikke fordi den pågældende var politibetjent i arbejde, men - formentlig - fordi den fotograferede

betjent benyttede balkonen til fotografering af en demonstration, hvorefter det ville være uheldigt at fotografering af den situation fra et iøjnefaldende sted kunne straffes.

7. Afsluttende bemærkninger

I artiklen er kun spørgsmålet om selve fotograferingen behandlet. I praksis vil tvisten ofte stå om anvendelsen af billedet, fordi det er offentliggørelsen eller videregivelsen der opleves krænkende, eller simpelthen fordi man først får kendskab til fotografiet ved en offentliggørelse. Imidlertid er gældende ret således at også selve fotograferingen i en lang række tilfælde er strafbar og/eller retsstridig. Samtidig kan man på det praktiske plan fremhæve at netop den retlige kontrol over selve fotograferingen er nødvendig: Når først fotografiet er taget, kan det være vanskeligt at kontrollere brugen.

Som det fremgår, er retsstillingen ikke nødvendigvis ganske klar, den korresponderer ikke nødvendigvis med behovet for beskyttelse, og den er samtidig kompliceret fordi den reguleres af forskellige og ikke sammentænkte retskilder. Det sidste er der formentlig ikke meget at gøre ved, da de relevante retskilder kommer fra tre forskellige fora: straffeloven som ren national ret, persondataloven som en i høj grad EU-baseret retskilde og europæisk menneskeret som en vigtig delkomponent der under alle omstændigheder må tages i betragtning.

32 Bet. 601/1971, s. 61.

33 Jf. Schaumburg-Müller, op. cit., s. 145 f. og s. 162 f. Se også Udsen, op. cit.

34 Med UfR 1974.775/2 B som åbenlyst eksempel: Et privat fotografi af en nøgen pige blev bragt på forsiden af en avis.